SOCIALE HERVORMINGEN.

VOORSTELLEN VAN WET

DOOR HET MINISTERIE-KUYPER BIJ DE STATEN-GENERAAL INGEDIEND.

DEEL II.

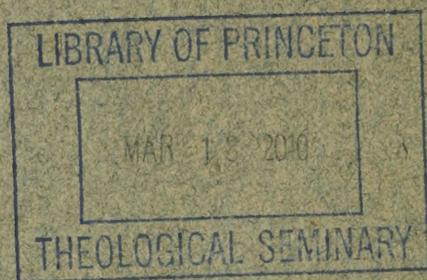
INHOUD:

Wijziging en aanvulling van de bepalingen in het Burgerlijk Wetboek omtrent huur van dienstboden en werklieden en daarmede samenhangende artikelen in dat Wetboek, alsmede in de Wetboeken van Koophandel en van Burgerlijke Regtsvordering, en in de Wet op de Regterlijke Organisatie en het Beleid der Justitie.

Wettelijke verplichting van vaste werklieden om zich en tot hun gezin behoorende personen te verzekeren tegen geldelijke gevolgen van ziekte, kraam en overlijden.

Verzekering van personen, werkzaam in de landbouwbedrijven, tegen geldelijke gevolgen van ongevallen, hun in verband met de uitoefening van het bedrijf overkomen.

WAGENINGEN,
NEDERBRAGT & Co.,
1905.

LIBRARY OF PRINCETON
MAR 1 8 2010
THEOLOGICAL SEMINARY

SOCIALE HERVORMINGEN.

DEEL II.

SOCIALE HERVORMINGEN.

VOORSTELLEN VAN WET

DOOR HET MINISTERIE-KUYPER BIJ DE

STATEN-GENERAAL INGEDIEND.

DEEL II.

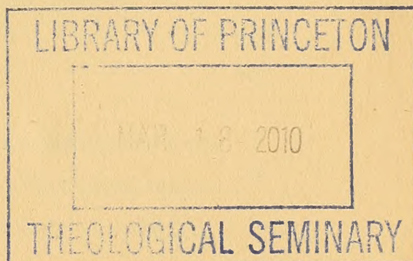

INHOUD:

Wijziging en aanvulling van de bepalingen in het Burgerlijk Wetboek omtrent huur van dienstboden en werklieden en daarmede samenhangende artikelen in dat Wetboek, alsmede in de Wetboeken van Koophandel en van Burgerlijke Regtsvordering, en in de Wet op de Regterlijke Organisatie en het Beleid der Justitie.

Wettelijke verplichting van vaste werklieden om zich en tot hun gezin behoorende personen te verzekeren tegen geldelijke gevolgen van ziekte, kraam en overlijden.

Verzekering van personen, werkzaam in de landbouwbedrijven, tegen geldelijke gevolgen van ongevallen, hun in verband met de uitoefening van het bedrijf overkomen.

WAGENINGEN,

NEDERBRAGT & Co.,

1905.

INHOUD VAN HET TWEEDE DEEL.

Wijziging en aanvulling van de bepalingen in het Burgerlijk Wetboek omtrent huur van dienstboden en werklieden en daarmede samenhangende artikelen in dat wetboek, alsmede in de Wetboeken van Koophandel en van Burgerlijke Regtsvordering, en in de Wet op de Regterlijke Organisatie en het Beleid der Justitie.

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat wijziging en aanvulling wenschelijk is van de bepalingen in het Burgerlijk Wetboek omtrent huur van dienstboden en werklieden en daarmede samenhangende artikelen in dat wetboek, alsmede in de Wetboeken van Koophandel en van Burgerlijke Regtsvordering, en in de Wet op de Regterlijke Organisatie en het Beleid der Justitie;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel I.

Artikel 79 van het Burgerlijk Wetboek wordt gelezen als volgt:

„Arbeiders hebben, behoudens het bepaalde bij het vorige artikel, hunne woonplaats in het huis hunner werkgevers, indien zij bij dezelve inwonen."

Artikel 164 van gemeld wetboek wordt gelezen als volgt:

„Ten opzigte van handelingen of verbindtenissen, door de vrouw aangegaan, wegens alles wat de gewone en dagelijksche uitgaven der huishouding betreft, alsmede ten opzigte van arbeidsovereenkomsten, door haar als werkgeefster ten behoeve van de huishouding aangegaan, vooronderstelt de wet dat zij de bewilliging van haren man heeft bekomen."

Artikel 1195, 4^0. van gemeld wetboek wordt gelezen als volgt:

„Het loon van arbeiders over het verschenen jaar, en hetgeen over het loopende jaar verschuldigd is, benevens het bedrag der

verhooging van dat loon ingevolge artikel 1638 *q*, alsmede het loon wegens vroeger verrigten arbeid, hetwelk overeenkomstig artikel 1638 *s* door den werkgever is ingehouden, en de daarvan verschuldigde interesten; dat voorregt komt ten bate ook van hem te wiens behoeve dat loon, krachtens de artikelen 374 *h* en 440 *c*, wordt uitbetaald;"

Artikel 1403, derde, vierde en vijfde lid, van gemeld wetboek wordt gelezen als volgt:

„De werkgevers en degenen, die anderen aanstellen tot de waarneming hunner zaken, zijn verantwoordelijk voor de schade, door hunne arbeiders en ondergeschikten veroorzaakt bij het verrigten van den arbeid, welken zij hun hebben opgedragen.

De schoolonderwijzers en werkgevers zijn verantwoordelijk voor de schade door hunne leerlingen en arbeiders veroorzaakt, gedurende den tijd dat dezelve onder hun toezigt staan.

De in het tweede en de in het vierde lid van dit artikel vermelde verantwoordelijkheid houdt op, indien de ouders, de voogden, de schoolonderwijzers en werkgevers bewijzen, dat zij de daad, voor welke zij aansprakelijk zouden zijn, niet hebben kunnen beletten."

Het tweede lid van artikel 1483 van gemeld wetboek wordt gelezen als volgt:

„Ook kan de minderjarigheid niet worden ingeroepen tegen verbindtenissen door minderjarigen, bij huwelijksche voorwaarden, met inachtneming van artikel 206, of bij arbeidsovereenkomsten, met inachtneming van artikel 1637 *g*, of bij arbeidsovereenkomsten op welke artikel 1637 *h* van toepassing is, aangegaan."

De artikelen 1583 en 1585 van gemeld wetboek vervallen.

De Eerste Afdeeling des Zevenden Titels van het Derde Boek van gemeld wetboek wordt gelezen als volgt:

„EERSTE AFDEELING.

Algemeene bepaling.

Artikel 1584. Huur en verhuur is eene overeenkomst, waarbij de eene partij zich verbindt om der andere het genot eener zaak te doen hebben, gedurende eenen bepaalden tijd en tegen eenen bepaalden prijs, welken de laatstgemelde aanneemt te betalen.

Men kan allerlei soort van goederen, het zij onroerende, het zij roerende, verhuren."

Artikel II.

De Vijfde Afdeeling des Zevenden Titels van het Derde Boek van gemeld wetboek wordt vervangen door het hier volgende:

„ZEVENDE TITEL A.

Van de overeenkomsten tot het verrichten van arbeid.

Eerste Afdeeling.

Algemeene bepalingen.

Artikel 1637. Behalve de overeenkomsten tot het verrichten van enkele diensten, welke door de aan dezelve eigene bepalingen en bedongene voorwaarden, en bij gebreke van deze door het gebruik, worden geregeerd, bestaan er twee soorten van overeenkomsten, waarbij de eene partij zich verbindt om voor de andere tegen belooning arbeid te verrichten: de arbeidsovereenkomst en de aanneming van werk.

Artikel 1637 *a*. De arbeidsovereenkomst is de overeenkomst, waarbij de eene partij, de arbeider, zich verbindt om in dienst van de andere partij, den werkgever, tegen loon gedurende zekeren tijd arbeid te verrichten.

Artikel 1637 *b*. De aanneming van werk is de overeenkomst, waarbij de eene partij, de aannemer, zich verbindt om voor de andere partij, den aanbesteder, tegen eenen bepaalden prijs een bepaald werk tot stand te brengen.

Artikel 1637 *c*. Indien eene overeenkomst de kenmerken bevat van een arbeidsovereenkomst en van eenige andere soort van overeenkomst zullen zoowel de bepalingen betreffende de arbeidsovereenkomst als die betreffende de andere soort van overeenkomst, welker kenmerken zij mede bevat, van toepassing zijn; in geval van strijd tusschen deze bepalingen zullen die der arbeidsovereenkomst van toepassing zijn.

Indien eene aanneming van werk door meerdere soortgelijke overeenkomsten, zij het ook telkens met eenigen tusschentijd, is gevolgd, of indien het, bij het aangaan eener aanneming van werk, blijkbaar in de bedoeling van partijen ligt meerdere dergelijke overeenkomsten aan te gaan, in dier voege, dat de verschillende aannemingen te zamen als eene arbeidsovereenkomst kunnen worden beschouwd, zullen de bepalingen betreffende de arbeidsovereenkomst op deze overeenkomsten gezamenlijk en op elke harer afzonderlijk, met uitsluiting van de bepalingen der zevende afdeeling van dezen titel, van toepassing zijn.

Is evenwel in een dergelijk geval de eerste overeenkomst bij wijze van proef aangegaan, dan zal deze geacht worden haren aard van aanneming van werk te hebben behouden en zullen de bepalingen der zevende afdeeling op haar van toepassing zijn.

Tweede Afdeeling.

Van de arbeidsovereenkomst in het algemeen.

Artikel 1637 *d.* Wanneer eene arbeidsovereenkomst schriftelijk wordt aangegaan, zijn de kosten der akte en andere bijkomende onkosten ten laste van den werkgever.

Artikel 1637 *e.* Indien bij het sluiten der overeenkomst een hand- of godspenning is gegeven en aangenomen, ontleent geene der partijen daaraan de bevoegdheid van de overeenkomst af te zien door het laten behouden of het teruggeven van dien hand- of godspenning.

De hand- of godspenning kan in mindering worden gebracht op het loon, indien de dienstbetrekking niet langer dan drie maanden heeft bestaan, terwijl zij voor langeren of voor onbepaalden tijd is aangegaan.

Artikel 1637 *f.* Eene gehuwde vrouw is bekwaam als arbeidster zonder bijstand van haren man arbeidsovereenkomsten aan te gaan; zij staat in alles, wat op de gesloten arbeidsovereenkomst betrekking heeft, gelijk met eene ongehuwde meerderjarige.

Artikel 1637 *g.* Een minderjarige is bekwaam als arbeider arbeidsovereenkomsten aan te gaan, indien hij daartoe door zijnen wettelijken vertegenwoordiger, hetzij mondeling, hetzij schriftelijk is gemachtigd.

Eene mondelinge machtiging kan slechts strekken tot het aangaan van eene bepaalde arbeidsovereenkomst. Zij wordt verleend in tegenwoordigheid van den werkgever of van dengene, die namens dezen handelt. Zij kan niet voorwaardelijk worden verleend.

Indien de machtiging schriftelijk is verleend, is de minderjarige verplicht den werkgever op diens verzoek ten spoedigste een door hemzelven of zijnen wettelijken vertegenwoordiger gewaarmerkt afschrift daarvan te verstrekken. De daarop vallende onkosten zijn ten laste des werkgevers.

Voor zoover zulks niet door het stellen van bepaalde voorwaarden in de machtiging uitdrukkelijk is uitgesloten, staat de minderjarige in alles, wat betrekking heeft op de arbeidsovereenkomst, door hem ingevolge de verleende machtiging aangegaan, met een meerderjarige gelijk, behoudens het bepaalde bij het derde lid van artikel 1638 *f.*

Artikel 1637 *h.* Indien een daartoe niet bekwaam minderjarige een arbeidsovereenkomst heeft aangegaan en dientengevolge gedurende veertien dagen, zonder tusschenkomst van zijnen wettelijken vertegenwoordiger, in dienst van den werkgever arbeid heeft verricht, wordt hij geacht door dien vertegenwoordiger

mondeling tot het aangaan dier arbeidsovereenkomst gemachtigd te zijn geweest.

Artikel 1637 *i.* Eene tusschen echtgenooten aangegane arbeidsovereenkomst is nietig.

Artikel 1637 *j.* Voor zooverre het loon niet in geld is vastgesteld, kan het voor arbeiders, welke niet bij den werkgever inwonen, niet anders worden vastgesteld dan in:

1°. voedsel te nuttigen, alsmede verlichtings- en verwarmingsmiddelen te gebruiken, ter plaatse waar ze worden verstrekt;

2°. kleeding, door den arbeider bij de waarneming der dienstbetrekking te dragen;

3°. eene bepaalde hoeveelheid der voortbrengselen van het bedrijf, waarin het loon verdiend wordt, of der grond- of hulpstoffen in dat bedrijf gebruikt, een en ander voor zoover die voortbrengselen of grond- of hulpstoffen behooren tot de levensbehoeften van den arbeider en zijn gezin of als grond- of hulpstoffen, werktuigen of gereedschappen in het bedrijf des arbeiders worden gebezigd, en in ieder geval met uitsluiting van sterken drank;

4°. het gebruik van eene aangewezen woning of lokaal, van een bepaald stuk grond of van weide of stalling voor een bepaald aantal naar de soort aangeduide dieren, toebehoorende aan den arbeider of aan een der leden van zijn gezin; het gebruik van werktuigen of gereedschappen, alsmede het onderhoud daarvan;

5°. bepaalde werkzaamheden of diensten, door of voor rekening van den werkgever voor den arbeider te verrichten;

6°. onderricht, door of vanwege den werkgever aan den arbeider te verstrekken.

Echter zal het loon in de bestanddeelen, genoemd onder de nummers 3, 4, 5 en 6 slechts bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement mogen worden vastgesteld.

Artikel 1637 *k.* Indien bij de overeenkomst of bij het reglement geen bepaald loon is vastgesteld, heeft de arbeider aanspraak op zoodanig loon, als bij wet of verordening mocht zijn aangewezen, of, bij gebreke daarvan, op zoodanig loon als ten tijde en ter plaatse van het sluiten der overeenkomst voor arbeid als de bedongene gebruikelijk was. Bij gebreke van dezen maatstaf wordt het loon naar de omstandigheden bepaald.

Artikel 1637 *l.* Indien het loon, voor zooverre het niet in geld is vastgesteld, in andere bestanddeelen is vastgesteld dan volgens artikel 1637 *j*, en naar de onderscheidingen daar gemaakt, ge-

oorloofd zijn, heeft de arbeider aanspraak op een loon, berekend volgens het voorgaande artikel, met verhooging van een derde gedeelte voor zoover dit loon bestaat in geld.

Artikel 1637 *m.* Ongeoorloofd en nietig is elk beding tusschen den werkgever of een van diens beambten of zetbazen en eenen onder één hunner gestelden arbeid, waarbij deze zich verbindt, het loon of zijne overige inkomsten of een gedeelte daarvan op een bepaalde wijze te besteden, of zijn benoodigdheden op eene bepaalde plaats of bij eenen bepaalden persoon aan te schaffen.

Van deze bepaling zijn uitgezonderd:

1°. het beding, waarbij de arbeider zich jegens den werkgever verbindt, de voor zijnen arbeid vereischte grondstoffen, werktuigen of bijzondere kleeding op eene bepaalde plaats of bij eenen bepaalden persoon aan te schaffen;

2°. het beding, waarbij de arbeider deelneemt in eenig fonds, mits het fonds voldoet aan de voorwaarden bij algemeenen maatregel van bestuur gesteld;

3°. ten aanzien van minderjarige arbeiders het beding, dat een gedeelte van het loon, gedurende de minderjarigheid verdiend, door den werkgever zal worden geplaatst in de rijkspostspaarbank met bepaling, dat het door den arbeider eerst zal kunnen worden opgevorderd, wanneer hij zekeren niet hooger dan één en twintig jaren te stellen, leeftijd zal hebben bereikt.

Artikel 1637 *n.* Alle akten en geschriften betreffende het aangaan, wijzigen of beëindigen van arbeidsovereenkomsten, benevens alle stukken, die door den werkgever en den arbeider te zamen of ieder afzonderlijk, hetzij in onderhandschen vorm, hetzij ten overstaan van een openbaren ambtenaar, zonder medewerking van derden, ter uitvoering van de arbeidsovereenkomst worden opgemaakt, zijn vrij van zegel en van de formaliteit van registratie of worden, indien deze formaliteit wordt gewenscht, gratis geregistreerd.

Artikel 1637 *o.* De bepalingen van dezen titel zijn niet van toepassing op de overeenkomst tusschen de reederij en den schipper en op die tusschen den schipper en de scheepsofficieren en scheepsgezellen, geregeld in het tweede boek van het Wetboek van Koophandel.

Zij zijn voorts niet van toepassing ten aanzien van personen in dienst van staat, provincie, gemeente, waterschap of eenig ander publiekrechtelijk lichaam, tenware zij, hetzij vóór of bij den aanvang der dienstbetrekking door of namens partijen, hetzij bij wet of verordening, van toepassing zijn verklaard.

Derde Afdeeling.

Van reglementen en van boete.

Artikel 1637 *p*. Een door den werkgever, met of zonder medewerking van anderen, vastgesteld reglement is voor den arbeider slechts verbindend, indien deze heeft verklaard zich met dat reglement te vereenigen, en indien tevens is voldaan aan de navolgende vereischten:

1°. dat een volledig exemplaar van het reglement gratis door of vanwege den werkgever aan den arbeider is verstrekt.

2°. dat door of vanwege den werkgever een door dezen onderteekend volledig exemplaar van het reglement ter inzage voor een ieder is nedergelegd ter griffie van het kantongerecht, binnen welks ressort de onderneming, in welke het reglement geldt, geacht moet worden te zijn gevestigd.

Artikel 1637 *q*. Bepalingen van een reglement, welke nietig zouden zijn, waren zij in eene arbeidsovereenkomst opgenomen, of welke strijden tegen eenige bepaling van wet of verordening, of tegen de goede zeden of de openbare orde, zijn nietig.

Ingeval van strijd tusschen bepalingen van het reglement en van de arbeidsovereenkomst gelden die der laatstgenoemde alleen dan wanneer deze schriftelijk is aangegaan.

Artikel 1637 *r*. Indien gedurende de dienstbetrekking een reglement wordt vastgesteld of het bestaande wordt gewijzigd, en de arbeider weigert de verklaring af te geven, dat hij zich met het nieuwe of het gewijzigde reglement vereenigt, wordt deze weigering aangemerkt als eene opzegging van de dienstbetrekking uiterlijk tegen den dag, waarop het nieuwe of het gewijzigde reglement in werking zal treden.

Liggen tusschen den dag, waarop het nieuwe of het gewijzigde reglement den arbeider is aangeboden, en dien, waarop het in werking zal treden, minder vrije dagen dan de opzeggingstermijn omvat, bedoeld bij de artikelen 1639 *i* en 1639 *j*, dan heeft de arbeider aanspraak op eene schadeloosstelling op den voet als bij artikel 1639 *t* is bepaald.

Artikel 1637 *s*. De werkgever is bevoegd boete te stellen op de overtreding van bepalingen van een reglement, mits de boete in dat reglement zij aangegeven.

De arbeidsovereenkomst, waarbij boete wordt bedongen, wordt schriftelijk aangegaan.

Iedere boete, onverschillig of zij in een reglement of in eene overeenkomst voorkomt, moet op een bepaald bedrag gesteld zijn, uitgedrukt in de munt, waarin de uitbetaling geschiedt van het in geld vastgesteld loon of van het in geld vastgesteld gedeelte daarvan.

Geene boete mag hooger worden gesteld dan het in geld vastgesteld loon of gedeelte van het loon des arbeiders voor éénen dag; bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement mag de bevoegdheid tot het opleggen van eene hoogere boete worden bedongen, doch alleen ten aanzien van arbeiders, wier loon bij het kwartaal of bij langeren tijd is vastgesteld.

Indien de werkgever aan eenen derde de bevoegdheid heeft verleend den arbeiders boete op te leggen, mag de boete nimmer tot persoonlijk voordeel van dien derde strekken.

Artikel 1637 *t.* Het heffen van de boete, gesteld op de opzettelijke overtreding van eenige bepaling van overeenkomst of reglement, doet geenszins het recht des werkgevers te niet, te dier zake schadevergoeding te vorderen.

Artikel 1637 *u.* Elk beding, waarbij van eenige bepaling dezer afdeeling wordt afgeweken, is nietig.

Vierde Afdeeling.

Van de verplichtingen des werkgevers.

Artikel 1638. De werkgever is verplicht den arbeider zijn loon op den bepaalden tijd te voldoen.

Artikel 1638 *a.* Het loon, naar tijdruimte vastgesteld, is verschuldigd van den dag, waarop de arbeider in dienst is getreden, tot dien van het einde der dienstbetrekking.

Artikel 1638 *b.* Geen loon is verschuldigd voor den tijd, gedurende welken de arbeider den bedongen arbeid niet heeft verricht.

Artikel 1638 *c.* Evenwel verliest de arbeider zijne aanspraak op het overeengekomen naar tijdruimte vastgestelde loon niet, wanneer hij ten gevolge van eene niet door opzet of onzedelijkheid veroorzaakte ziekte of van vervulling eener door wet, of overheid zonder geldelijke vergoeding opgelegde verplichting, welker vervulling niet in des arbeiders vrijen tijd kon geschieden, verhinderd is geweest, den bedongen arbeid te verrichten. Komt hem in zoodanig geval eene uitkeering toe uit een fonds of krachtens eene overeenkomst van verzekering, waarin door den werkgever wordt bijgedragen, dan wordt het loon verminderd met zooveel ten honderd dier uitkeering als de werkgever honderdste gedeelten van de, in dat fonds verschuldigde, stortingen of, krachtens de overeenkomst van verzekering verschuldigde, premiën bijdragen heeft.

Is het loon in geld op andere wijze dan naar tijdruimte vastgesteld, dan heeft de arbeider, voor den tijd in het eerste lid bedoeld, aanspraak op het gebruikelijk naar tijdruimte vastgesteld

loon voor den, wat aard, plaats en tijd betreft, meest nabijkomenden arbeid.

Het loon wordt echter verminderd met het bedrag der onkosten, welke de arbeider zich door het niet-verrichten van den arbeid heeft bespaard.

Elk beding, waarbij ten nadeele van den arbeider van de bepalingen van dit artikel wordt afgeweken, is nietig.

Artikel 1638 *d.* Ook verliest de arbeider zijne aanspraak op het overeengekomen naar tijdruimte vastgestelde loon niet, indien hij bereid was den bedongen arbeid te verrichten, doch de werkgever daarvan geen gebruik heeft gemaakt.

De bepalingen van het tweede en het derde lid van het vorige artikel zijn van toepassing.

Artikel 1638 *e.* Bestaat het loon voor het geheel of voor een gedeelte in een bedrag, dat afhankelijk is gesteld van den omzet, de opbrengst of de winst van des werkgevers onderneming, dan heeft de arbeider het recht van den werkgever mededeeling te verlangen van zoodanige bewijsstukken, als voor hem noodig zijn om tot de kennis van dien omzet, die opbrengst of winst te geraken.

Bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement kan worden bepaald, dat mededeeling van de genoemde bewijsstukken, in plaats van aan iederen arbeider afzonderlijk, zal geschieden aan een bepaald aantal arbeiders of aan een of meer deskundigen in zake boekhouding, allen door de arbeiders bij vrije keuze aan te wijzen.

De mededeeling van de bewijsstukken door of vanwege den werkgever geschiedt desverlangd onder uitdrukkelijke verplichting van geheimhouding door den arbeider en dengene, die hem overeenkomstig het vorige lid vervangt; deze kan echter nimmer tot geheimhouding tegenover den arbeider worden verplicht.

De verplichting tot geheimhouding is voor zoover noodig opgeheven, indien de rekening in rechte wordt betwist.

Artikel 1638*f.* Voor de uitbetaling van het loon, aan den arbeider verschuldigd, moet de volmacht, bedoeld bij het eerste lid van artikel 1421, eene schriftelijke zijn.

Indien in de in artikel 1637*g* genoemde schriftelijke machtiging de voorwaarde is opgenomen, dat het in geld vastgesteld loon, geheel of gedeeltelijk, in stede van aan den minderjarige, aan den wettelijken vertegenwoordiger zelven moet worden voldaan, wordt deze ten opzichte van de voldoening van het loon, of van het gedeelte hetwelk hem moet worden voldaan, als de arbeider aangemerkt.

Ook indien geene zoodanige voorwaarde in de machtiging is opgenomen, wordt het aan den minderjarige verschuldigd in geld

vastgesteld loon aan den wettelijken vertegenwoordiger voldaan, wanneer deze zich tegen de voldoening aan den minderjarige schriftelijk verzet.

Voldoening aan derden, anders dan overeenkomstig de bepalingen van dit en van het volgende artikel, is nietig.

Artikel 1638*g*. Beslag onder den werkgever op het door dezen aan den arbeider verschuldigde loon is niet verder geldig dan tot een vijfde gedeelte van het in geld vastgestelde loon, indien hetzelve bij het kwartaal of bij korteren tijd is vastgesteld, en niet verder dan tot een vierde, indien hetzelve bij langeren tijd is vastgesteld. Deze beperkingen gelden niet, indien het beslag dient tot verhaal van onderhoud, waarop de beslaglegger volgens de wet aanspraak heeft.

Overdracht, inpandgeving of elke andere handeling, waardoor de arbeider eenig recht op zijn loon aan eenen derde toekent, is slechts in zoover geldig als een beslag op zijn loon geldig zoude zijn.

Volmacht tot invordering van het loon, onder welken vorm of welke benaming ook door den arbeider verleend, is steeds herroepelijk.

Elk beding, strijdig met de bepalingen van dit artikel, is nietig.

Artikel 1638*h*. De voldoening van het loon, voor zoover het in Nederlandsch geld is vastgesteld, geschiedt in wettig betaalmiddel van het Rijk of in bankbiljetten der Nederlandsche bank; van het loon, voor zoover het in geld van een vreemd Rijk is vastgesteld, ter keuze des arbeiders hetzij in geld van dat Rijk of in bankbiljetten aldaar gangbaar, hetzij in Nederlandsch wettig betaalmiddel of in bankbiljetten der Nederlandsche bank tot een gelijk bedrag, berekend naar den koers van dag en plaats der betaling, of, indien aldaar geen koers bestaat, volgens dien der naastbij gelegen handelsplaats, waar een koers bestaat.

Alles behoudens de wettelijke bepalingen op het in betaling geven van vreemde munten.

Artikel 1638*i*. De voldoening van het loon, voor zoover het in de in artikel 1637*j*, 1°—6°, genoemde bestanddeelen is vastgesteld, geschiedt volgens hetgeen bij de overeenkomst is bedongen.

Artikel 1638*j*. Voldoening van het loon, anders dan bij de voorgaande twee artikelen is bepaald, is nietig, al mocht de betaling hebben plaats gehad met goedvinden des arbeiders. Deze behoudt het recht, van den werkgever het bedongen loon of het nog niet voldane gedeelte daarvan te vorderen.

Artikel 1638*k*. Indien de plaats der voldoening van het loon niet bij overeenkomst of reglement is bepaald, geschiedt de vol-

doening hetzij ter plaatse waar de arbeid in den regel wordt verricht, hetzij ten kantore des werkgevers, indien dit gelegen is in dezelfde gemeente waar de meerderheid der arbeiders woont, hetzij aan de woonplaats des arbeiders, ter keuze van den werkgever.

De voldoening van het loon mag niet geschieden in eene localiteit waarin sterke drank wordt verkocht, of waarin eene andere winkelnering wordt uitgeoefend, of die met zoodanige localiteit binnenshuis gemeenschap heeft.

Deze bepaling geldt niet ten aanzien van de voldoening van het loon, verschuldigd voor arbeid verricht in dienstbetrekking bij den werkgever, die in de genoemde localiteiten zijn gewoon bedrijf uitoefent.

Artikel 1638 *l.* De uitbetaling van het in geld naar tijdruimte vastgestelde loon, of gedeelte van het loon, zal geschieden als volgt:

indien het loon bij de week of bij kortere tijdruimte is vastgesteld, ten minste eenmaal in de week;

indien het loon bij de maand is vastgesteld, ten minste eenmaal in de maand;

indien het loon bij langere tijdruimte dan eene maand is vastgesteld, ten minste eenmaal in het kwartaal.

Indien het loon is vastgesteld bij eene tijdruimte, langer dan eene week, doch korter dan eene maand, zal de uitbetaling geschieden ten minste eenmaal in den tijd, waarbij het loon vastgesteld is.

Behalve wat betreft de uitbetaling van loon, dat bij langere tijdruimte dan eene maand is vastgesteld, mag bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement van deze regeling worden afgeweken, mits in elk geval de uitbetaling worde bepaald, van loon, dat bij de week of bij kortere tijdruimte is vastgesteld, op ten minste eenmaal in de veertien dagen, en van loon, dat bij de maand is vastgesteld, op ten minste eenmaal in het kwartaal.

Artikel 1638 *m.* De uitbetaling van het in geld doch niet naar tijdruimte vastgestelde loon, zal geschieden volgens de bepalingen van het voorgaande artikel, met dien verstande, dat dit loon geacht zal worden te zijn vastgesteld bij de tijdruimte waarbij het loon is vastgesteld voor den arbeid, welke ten aanzien van aard, plaats en tijd het meest nabijkomt aan den arbeid, waarvoor het loon verschuldigd is. Het laatste lid van het vorige artikel is daarbij van toepassing.

Artikel 1638 *n.* Voor zooverre het loon bestaat in een bedrag, dat afhankelijk is gesteld van den omzet, de opbrengst of de winst van des werkgevers onderneming, zal de uitbetaling ge-

schieden telkens wanneer het bedrag van het loon kan worden vastgesteld, met dien verstande, dat de uitbetaling ten minste eenmaal in het jaar zal geschieden.

Artikel 1638*o*. Indien het loon in geld voor een gedeelte naar tijdruimte, voor een ander gedeelte op andere wijze, of wel, indien het loon naar meerdere verschillende tijdruimten, is vastgesteld, zullen voor ieder dier gedeelten de voorschriften der artikelen 1638 *l*. tot en met 1638 *n* van toepassing zijn.

Artikel 1638*p*. Bij iedere uitbetaling zal het geheele verschuldigde bedrag worden voldaan.

Echter kan ten aanzien van het in geld, doch afhankelijk van de uitkomsten van den te verrichten arbeid, vastgestelde loon bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement worden bedongen, dat telkens, behoudens definitieve afrekening, zoodra daartoe de mogelijkheid zal bestaan, zal worden uitbetaald een zeker gedeelte van het loon, bedragende ten minste drie vierden van het gebruikelijk naar tijdruimte vastgesteld loon voor den wat aard, plaats en tijd betreft meest nabijkomende arbeid.

Artikel 1638*q*. Indien het in geld vastgestelde loon, of het gedeelte daarvan, dat overblijft na aftrek van hetgeen volgens de artikelen 1638*r* en 1638*s* door den werkgever kan worden gekort of ingehouden, en na aftrek van hetgeen waarop volgens artikel 1638*g* derden rechten kunnen doen gelden, niet wordt uitbetaald uiterlijk den derden dag na dien, in de artikelen 1638*l* 1638*m*, 1638*n* en 1638*o* aangewezen, heeft de arbeider aanspraak op eene verhooging wegens de vertraging, welke voor den vierden tot en met den achtsten dag bedraagt vijf ten honderd per dag en voor elken volgenden dag een ten honderd, met dien verstande, dat de verhooging wegens vertraging in geen geval de helft van het verschuldigde loon zal te boven gaan.

Een beding, waarbij van deze bepaling wordt afgeweken, is alleen geldig ten aanzien van arbeiders, wier loon bij het jaar of bij langeren tijd is vastgesteld, en van dezulken, wier loon uitsluitend bestaat in een bedrag, dat afhankelijk is gesteld van den omzet, de opbrengst of de winst van des werkgevers onderneming.

Artikel 1638*r*. Behalve bij het eindigen der dienstbetrekking, is tegen de vordering tot uitbetaling van het loon schuldvergelijking alleen toegelaten wegens de volgende schulden des arbeiders:

1°. de door hem aan den werkgever verschuldigde schadevergoeding;

2°. de boeten, door hem volgens artikel 1637*s* aan den werkgever verschuldigd, mits door dezen een schriftelijk bewijs

worde afgegeven, vermeldende het bedrag van iedere boete, alsmede den tijd waarop en de reden waarom zij is opgelegd, met opgave van de overtreden bepaling van het reglement of van de schriftelijke overeenkomst;

3°. de bijdrage tot een fonds of de inlage in de rijkspostspaarbank, door den werkgever overeenkomstig artikel 1637 *m*, 2°. en 3°., ten behoeve van den arbeider gestort;

4°. de huurprijs van eene woning, een lokaal, een stuk grond of van werktuigen of gereedschappen, door den werkgever bij schriftelijke overeenkomst aan den arbeider verhuurd;

5°. de koopprijs van gewone en dagelijksche benoodigheden der huishouding, daaronder niet begrepen sterke drank, alsmede van grond- of hulpstoffen door den arbeider in eigen bedrijf gebruikt, een en ander door den werkgever aan den arbeider geleverd, mits van die levering blijke uit eene schriftelijke, door den arbeider afgegeven, verklaring, vermeldende de oorzaak en het bedrag der schuld, en mits de levering door den werkgever niet uit winstbejag zij geschied;

6°. de voorschotten op het loon, door den werkgever in geld aan den arbeider verstrekt, mits daarvan blijke door eene verklaring als in het voorgaande nummer vermeld;

7°. het bedrag van hetgeen blijkt te veel te zijn betaald op het, afhankelijk van de uitkomsten van den te verrichten arbeid of van den omzet, van de opbrengst of de winst van des werkgevers onderneming, vastgestelde loon.

Ter zake van hetgeen de werkgever krachtens de nummers 3. 4 en 5 zoude kunnen vorderen, mag door hem bij elke uitbetaling van het loon niet meer worden in vergelijking gebracht dan een vijfde gedeelte van het in geld vastgestelde loon, hetwelk alsdan zou moeten worden uitbetaald; ter zake van hetgeen hij krachtens de bepalingen van dit artikel in het geheel zoude kunnen vorderen, mag de schuldvergelijking niet verder gaan dan tot twee vijfde gedeelten van hetzelfde bedrag.

Elk beding, waardoor den werkgever eene ruimere bevoegdheid tot schuldvergelijking zou worden toegekend, is nietig.

Artikel 1638 *s*. Bij schriftelijke overeenkomst of reglement mag worden bedongen, dat de werkgever tegen schriftelijk bewijs een zeker bedrag op het loon zal inhouden, ten einde daaruit, ingeval de arbeider de dienstbetrekking zonder grondige, hem vooraf medegedeelde, redenen verbreekt, of hem door opzet of schuld eene grondige reden heeft gegeven om de dienstbetrekking zijnerzijds te verbreken, het door dezen volgens de artikelen 1639 *q* en 1639 *u* verschuldigde te verhalen.

Indien de dienstbetrekking op andere wijze eindigt, wordt het

ingehouden bedrag, benevens de interesten welke daarvan verschuldigd mochten zijn, onmiddellijk aan den arbeider of aan zijne rechtverkrijgenden uitbetaald.

Het bedrag, dat wordt ingehouden, mag bij elke loonuitbetaling niet meer zijn dan een vijfde gedeelte van het in geld vastgestelde alsdan betaalbare loon. In het geheel mag het bedrag, genoemd bij artikel 1639 *t*, niet te boven gaan; is een hooger bedrag bedongen, dan is het beding slechts geldig tot op het bij dat artikel genoemde bedrag.

De bepaling van het voorgaande lid geldt niet ten aanzien van arbeiders, wier loon uitsluitend bestaat in een bedrag, dat afhankelijk is gesteld van den omzet, de opbrengst of de winst van des werkgevers onderneming.

Is een bedrag aan loon over zes of meer dagen langer dan drie maanden door den werkgever ingehouden, zoo is deze, indien niet het tegendeel bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement is overeengekomen, aan den arbeider de wettelijke interesten daarvan verschuldigd.

Artikel 1638 *t*. Indien het loon des arbeiders geheel of gedeeltelijk in inwoning, kost, of andere levensbenoodigdheden is vastgesteld, is de werkgever verplicht dit, overeenkomstig de vereischten van gezondheid en goede zeden, volgens plaatselijk gebruik te voldoen.

Artikel 1638 *u*. De werkgever, die tijdelijk verhinderd is het loon, voor zoover dit in inwoning, kost of andere levensbenoodigdheden is vastgesteld, te voldoen, zonder dat deze verhindering het gevolg is van een den arbeider op zijn verzoek verleend verlof, is den arbeider eene vergoeding schuldig, waarvan het bedrag bij overeenkomst of, bij gebreke van dien, door het plaatselijk gebruik wordt bepaald.

Artikel 1638 *v*. De werkgever is verplicht in geval van ziekte of ongeval van eenen bij hem inwonenden arbeider voor diens behoorlijke verpleging en geneeskundige behandeling zorg te dragen, voor zooverre daarin niet uit anderen hoofde is voorzien; hij is niet gerechtigd de kosten der eerste zes weken op den arbeider te verhalen, tenzij de ziekte of het ongeval door opzet of onzedelijkheid des arbeiders veroorzaakt of het gevolg is van een lichaamsgebrek, hetwelk de arbeider bij het aangaan der overeenkomst opzettelijk voor den werkgever heeft geheim gehouden.

Artikel 1638 *w*. De werkgever is in het algemeen verplicht al datgene te doen en na te laten, wat een goed werkgever in gelijke omstandigheden behoort te doen en na te laten.

Artikel 1638 *x*. De werkgever is verplicht bij het eindigen der dienstbetrekking den arbeider een getuigschrift uit te reiken,

behalve wanneer deze de dienstbetrekking verbroken heeft, zonder de ingevolge artikel 1639 *q* verschuldigde schadeloosstelling te betalen.

Het getuigschrift bevat eene juiste opgave omtrent den aard van den verrichten arbeid en den duur der dienstbetrekking, alsmede, doch alleen op bijzonder verzoek van dengene aan wien het getuigschrift moet worden uitgereikt, omtrent de wijze, waarop de arbeider aan zijne verplichtingen heeft voldaan en de redenen, die tot het eindigen der dienstbetrekking hebben geleid; heeft de werkgever de dienstbetrekking echter zonder het aanvoeren van redenen doen eindigen, dan is hij slechts gehouden zulks te vermelden, zonder verplicht te zijn de redenen zelve mede te deelen.

De werkgever, die weigert het gevraagde getuigschrift af te geven, die in het getuigschrift tegen beter weten onjuiste mededeelingen opneemt, of die daarin teekens plaatst, bestemd om op eene niet voor den arbeider duidelijke wijze een oordeel over dezen uit te spreken, is zoowel jegens den arbeider als jegens derden aansprakelijk voor de daardoor veroorzaakte schade.

Vijfde Afdeeling.

Van de verplichtingen des arbeiders.

Artikel 1639. De arbeider is verplicht den bedongen arbeid naar zijn beste vermogen te verrichten. Voor zoover aard en omvang van den te verrichten arbeid niet in de overeenkomst of in het reglement zijn omschreven, beslist daaromtrent het plaatselijk gebruik. In geval van nood is de arbeider verplicht arbeid van anderen aard dan de bedongene of gebruikelijke te verrichten.

Artikel 1639 *a*. De arbeider is verplicht den arbeid zelf te verrichten; hij kan zich daarin niet dan met toestemming des werkgevers door eenen derde doen vervangen.

Artikel 1639 *b*. De arbeider is verplicht zich te houden aan de voorschriften omtrent het verrichten van den arbeid, hem door of namens den werkgever binnen de perken van wet of verordening, van reglement of overeenkomst, gegeven.

Artikel 1639 *c*. De arbeider, die bij den werkgever inwoont, is verplicht zich te gedragen naar de orde des huizes.

Artikel 1639 *d*. De arbeider is in het algemeen verplicht al datgene te doen en na te laten, wat een goed arbeider in gelijke omstandigheden behoort te doen en na te laten.

ZESDE AFDEELING.

Van de verschillende wijzen waarop de dienstbetrekking, door arbeidsovereenkomst ontstaan, eindigt.

Artikel 1639 *e.* De dienstbetrekking eindigt van rechtswege, wanneer de tijd is verstreken, bij de overeenkomst of het reglement, of bij wet of verordening, of, bij gebreke daarvan, door het plaatselijk gebruik, bepaald.

Voorafgaande opzegging is alleen noodig:

1°. indien daaromtrent bij schriftelijk beding of bij reglement is overeengekomen;

2°. indien volgens wet, verordening of plaatselijk gebruik ook bij vooraf bepaalden duur opzegging behoort plaats te hebben en partijen daarvan niet, waar zulks geoorloofd is, bij schriftelijk beding of bij reglement zijn afgeweken.

Artikel 1639 *f.* Indien de dienstbetrekking na het verstrijken van den tijd, in het eerste lid van het voorgaande artikel omschreven, door partijen zonder tegenspraak wordt voortgezet, wordt zij geacht voor denzelfden tijd op de vroegere voorwaarden te zijn verlengd.

Hetzelfde geldt, indien in de bij het tweede lid van dat artikel gestelde gevallen tijdige opzegging achterwege blijft en partijen de gevolgen daarvan niet opzettelijk hebben geregeld.

Artikel 1639 *g.* Indien de duur eener dienstbetrekking noch bij overeenkomst of reglement, noch bij wet of verordening, noch ook door het gebruik, is aangegeven, wordt zij geacht voor onbepaalden tijd te zijn aangegaan.

Indien de dienstbetrekking is aangegaan voor onbepaalden tijd of tot wederopzegging, heeft ieder der partijen het recht, dezelve te doen eindigen door opzegging met inachtneming van de bepalingen der drie volgende artikelen.

Artikel 1639 *h.* De opzegging geschiedt tegen den dag of tegen een der dagen, bij overeenkomst of reglement bepaald of, bij gebreke van dien, tegen een van die dagen, welke door het plaatselijk gebruik daarvoor zijn aangewezen.

Artikel 1639 *i.* De termijn van opzegging is bij inwonende arbeiders zes weken, en bij andere arbeiders éene week.

Bij schriftelijke overeenkomt of bij reglement mag een langere termijn worden bepaald, mits deze niet langer zij dan zes maanden en voor den werkgever niet korter worde gesteld dan voor den arbeider. Is slechts voor eene der partijen eene regeling getroffen, dan geldt zij ook voor de andere; is een kortere termijn voor den werkgever bepaald dan voor den

arbeider, dan geldt de langste termijn ook voor den werkgever; is een langere termijn bepaald dan zes maanden, dan geldt een termijn van zes maanden.

Artikel 1639*j*. De termijn, in het eerste lid van het voorgaande artikel bedoeld, wordt verlengd met veertien dagen voor elk vol jaar, dat op het oogenblik der opzegging de dienstbetrekking tusschen werkgever en arbeider onafgebroken heeft geduurd, met dien verstande, dat door deze verlenging de termijn in geen geval langer zal worden dan zes maanden.

Elk beding, strijdig met de bepalingen van dit artikel, is nietig.

Artikel 1639 *k*. De dienstbetrekking eindigt door den dood des arbeiders.

Artikel 1639 *l*. De dienstbetrekking eindigt niet door den dood des werkgevers, tenzij uit de overeenkomst het tegendeel voortvloeit. Echter zijn zoowel de erfgenamen des werkgevers als de arbeider bevoegd de dienstbetrekking, voor eenen bepaalden tijd aangegaan, te doen eindigen, als ware zij aangegaan voor onbepaalden tijd.

Artikel 1639 *m*. Indien een proeftijd is bedongen, is gedurende dien tijd ieder der partijen bevoegd, door opzegging de dienstbetrekking onmiddellijk te doen eindigen.

Elk beding, waarbij de proeftijd niet voor beide partijen gelijk, of wel op langer dan eene maand gesteld wordt, is nietig.

Artikel 1639 *n*. Indien de niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot eener arbeidster vermeent, dat de bij eenige arbeidsovereenkomst van haar bedongen arbeid nadeelige gevolgen zal hebben, of heeft, hetzij voor zijne vrouw zelve, hetzij voor het huisgezin, kan hij zich wenden tot den rechter van het kanton, waarin zijne woonplaats gelegen is, met het schriftelijk verzoek die arbeidsovereenkomst ontbonden te verklaren.

De rechter beschikt op het verzoekschrift na verhoor of behoorlijke oproeping van de vrouw, van den werkgever en van de naaste bloedverwanten der echtelieden.

De rechter willigt het verzoek niet in, indien hij de meening des mans ongegrond oordeelt, indien de man de gemeene woonplaats heeft verlaten, of door zijne misdragingen aanleiding heeft gegeven, dat de vrouw dezelve verlaten heeft, of indien de man door verkwisting of ander slecht levensgedrag het huisgezin aan ondergang blootstelt.

Indien de rechter het verzoek inwilligt, bepaalt hij op welk oogenblik de dienstbetrekking zal eindigen.

Tegen de beschikking is, behoudens het bepaalde bij het slot van artikel 99 der wet op de rechterlijke organisatie en het beleid der justitie, geenerlei voorziening toegelaten.

Artikel 1639 *o*. Indien de wettelijke vertegenwoordiger van eenen minderjarige vermeent, dat de bij eenige arbeidsovereenkomst van dezen bedongen arbeid nadeelige gevolgen zal hebben, of heeft, voor den minderjarige, of wel, indien niet wordt voldaan aan de voorwaarden, vermeld in de in artikel 1637 *g* genoemde machtiging, kan hij zich wenden tot den rechter van het kanton, waarin de plaats van het werkelijk verblijf des minderjarigen gelegen is, met het schriftelijk verzoek die arbeidsovereenkomst ontbonden te verklaren.

De rechter beschikt op het verzoekschrift na verhoor of behoorlijke oproeping van den minderjarige, van den werkgever en van de naaste bloedverwanten des minderjarigen, alsmede, indien deze onder voogdij staat, van den toezienden voogd.

De laatste twee leden van het vorige artikel zijn van toepassing.

Artikel 1639 *p*. Gelijke bevoegdheid komt onder gelijke omstandigheden toe aan den ambtenaar van het openbaar ministerie bij het kantongerecht, genoemd in het vorige artikel. De wettelijke vertegenwoordiger wordt door den kantonrechter gehoord of behoorlijk opgeroepen. Het voorlaatste lid van artikel 1639 *o* en de laatste twee leden van artikel 1639 *n* zijn van toepassing.

Artikel 1639 *q*. Eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking door eene der partijen doet deze wel eindigen, doch verplicht de partij, die de dienstbetrekking verbreekt, tot de betaling eener schadeloosstelling, tenzij de verbreking is geschied om grondige, aan de wederpartij vooraf medegedeelde, redenen.

Artikel 1639 *r*. Als grondige redenen voor den werkgever om de dienstbetrekking te verbreken worden beschouwd eigenschappen, daden en gedragingen van den arbeider, die in strijd zijn met de goede zeden of die, in aanmerking genomen het door den arbeider bedongen loon, redelijkerwijze van hem niet konden verwacht worden, en in het algemeen omstandigheden, welke, teweeggebracht door opzet of schuld van de zijde des arbeiders, de verdere voortduring der dienstbetrekking voor den werkgever of diens huisgezin in ernstige mate nadeelig maken.

Artikel 1639 *s*. Als grondige redenen voor den arbeider om de dienstbetrekking te verbreken worden beschouwd eigenschappen, daden en gedragingen des werkgevers, welke in strijd zijn met de goede zeden of met eene behoorlijke behandeling van den arbeider en in het algemeen omstandigheden, welke, teweeggebracht door opzet of schuld van de zijde van den werkgever of van een der leden van diens huisgezin, de verdere voortduring der dienstbetrekking voor den arbeider of diens huisgezin in ernstige mate nadeelig maken.

Artikel 1639 *t*. De schadeloosstelling, bedoeld bij artikel 1639 *q*, is bij eene dienstbetrekking, voor onbepaalden tijd aangegaan, gelijk aan het bedrag van het in geld vastgesteld loon voor den duur van den opzeggingstermijn; bij eene dienstbetrekking, voor bepaalden tijd aangegaan, is zij gelijk aan het bedrag van het in geld vastgesteld loon voor den tijd, dat de dienstbetrekking volgens de artikelen 1639 *e* en 1639 *f* had behooren voort te duren.

Is het loon des arbeiders, hetzij voor het geheel, hetzij gedeeltelijk, niet naar tijdruimte vastgesteld, dan geldt de maatstaf van artikel 1638 *m*.

Elk beding, waarbij eene schadeloosstelling tot een lager bedrag is bedongen, is nietig.

Bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement mag eene schadeloosstelling tot een hooger bedrag worden vastgesteld, behoudens de bevoegdheid van den rechter om de schadeloosstelling op eene kleinere som te bepalen, mits niet beneden het wettelijk bedrag, zoo de bedongene hem bovenmatig voorkomt.

De wettelijke interesten der verschuldigde schadeloosstelling loopen van den dag, waarop de dienstbetrekking is verbroken.

Artikel 1639 *u*. Hij die door opzet of schuld aan de wederpartij grondige reden heeft gegeven om de dienstbetrekking te doen eindigen, is jegens haar tot schadeloosstelling gehouden, berekend overeenkomstig de bepalingen van het voorgaande artikel

Artikel 1639 *v*. Het recht op de schadeloosstelling, bedoeld bij artikel 1639 *q*, vervalt na zes maanden, te rekenen van den dag, waarop de dienstbetrekking is geëindigd.

Artikel 1639 *w*. Indien de dienstbetrekking is aangegaan voor langer dan een jaar of voor den duur van het leven van een bepaalden persoon, is niettemin ieder der partijen bevoegd haar na opzegging te doen eindigen van het oogenblik, waarop één jäar sedert haren aanvang is verloopen.

Elk beding, waardoor deze bevoegdheid tot opzegging zoude worden uitgesloten of beperkt, is nietig.

Artikel 1639 *x*. Ieder der partijen is te allen tijde, ook voordat de arbeid is aangevangen, bevoegd zich wegens gewichtige redenen te wenden tot den rechter van het kanton, waarin de plaats van haar werkelijk verblijf gelegen is, met het schriftelijk verzoek de arbeidsovereenkomst ontbonden te verklaren.

Als gewichtige redenen worden beschouwd veranderingen in den persoonlijken of vermogens-toestand des verzoekers of in de omstandigheden, waaronder de arbeid wordt verricht, welke van dien aard zijn, dat de dienstbetrekking billijkheidshalve dadelijk of na korten tijd behoort te eindigen.

De rechter beschikt op het verzoekschrift na verhoor of behoorlijke oproeping der wederpartij.

De laatste twee leden van artikel 1639*n* zijn van toepassing.

Artikel 1639*ij*. De bevoegdheid van partijen om ingevolge artikel 1303 de ontbinding der overeenkomst met vergoeding van kosten, schaden en interesten te vorderen, wordt door de bepalingen dezer afdeeling niet uitgesloten".

Artikel III.

De Zesde Afdeeling van den Zevenden Titel des Derden Boeks van gemeld wetboek wordt de Zevende Afdeeling van den Zevenden Titel A en ondergaat de navolgende wijzigingen:

Artikel 1640 wordt gelezen als volgt:

„Bij aanneming van werk kan men overeenkomen dat de aannemer alleen arbeid verrigten, of wel dat hij ook de stof leveren zal."

Artikel 1641 wordt gelezen als volgt:

„Ingeval de aannemer de stof moet leveren, en het werk, op welke wijze ook, vergaat, alvorens het geleverd is, komt het verlies voor zijne rekening, ten ware de aanbesteder nalatig zij geweest om het werk te ontvangen."

Artikel 1642 wordt gelezen als volgt:

„Indien de aannemer alleen arbeid moet verrigten, en het werk vergaat, is hij slechts voor zijne schuld aansprakelijk."

Artikel 1643 wordt gelezen als volgt:

„Indien het werk, in het geval bij het voorgaande artikel vermeld, buiten eenig pligtverzuim van den aannemer is verloren gegaan, voordat de levering geschied is, en zonder dat de aanbesteder nalatig is geweest om het werk op te nemen en goed te keuren, heeft de aannemer geene aanspraak op den bedongen prijs, ten ware de zaak door een gebrek in de stof zelve verloren ware gegaan."

In artikel 1644 wordt het woord „werkman" vervangen door het woord „aannemer".

In artikel 1646 wordt het woord „dagloonen" vervangen door het woord „arbeidsloonen".

Het eerste lid van artikel 1648 wordt gelezen als volgt:

„Aanneming van werk houdt op door den dood van den aannemer."

In het tweede lid van artikel 1648 en in artikel 1652 wordt het woord „eigenaar" vervangen door het woord „aanbesteder".

Artikel IV.

Het Vierde Boek van gemeld Wetboek ondergaat de navolgende wijzigingen:

Het eerste lid van artikel 1940 wordt gelezen als volgt:

„Dezelfde regelen lijden insgelijks uitzondering in twistgedingen betrekkelijk tot eene arbeidsovereenkomst, en voorts in alle de gevallen waarin het uit den aard der zaak niet mogelijk is geweest zich een schriftelijk bewijs te verschaffen."

Artikel 1951 wordt gelezen als volgt:

„Nogtans zullen bloed- en aanverwanten, mitsgaders arbeiders in dienst van partijen, in twistgedingen, betrekkelijk tot den burgerlijken staat der partijen, of tot eene arbeidsovereenkomst, als zoodanig noch onbekwaam zijn, noch kunnen gewraakt worden".

Artikel 2005 wordt gelezen als volgt:

„De regtsvordering van meesters en onderwijzers in kunsten en wetenschappen, wegens de lessen, welke zij bij de maand, of voor korter tijd, geven;

die van herbergiers en tafelhouders, wegens het verschaffen van woning en kost;

die van arbeiders, wier in geld vastgesteld loon ingevolge de bepalingen van de artikelen 1638 *l*, 1638 *m*, 1638 *n* en 1638 *o* ten minste eenmaal in de maand moet worden uitbetaald, wegens hun loon, alsmede wegens het bedrag der verhooging van dat loon ingevolge artikel 1638 *q*;

Verjaren door verloop van een jaar."

Artikel 2006 wordt gelezen als volgt:

„De regtsvordering der artsen, heelmeesters en apothekers, wegens hunne bezoeken, heelkundige diensten en geneesmiddelen;

Die van deurwaarders, wegens hun loon voor het beteekenen van akten en het ten uitvoer brengen van de hun opgedragene werkzaamheden;

Die der kostschoolhouders, wegens het kost- en schoolgeld voor derzelver leerlingen, en van andere meesters, voor het loon van hun onderwijs;

Die van arbeiders, met uitzondering van degenen bedoeld bij artikel 2005, wegens de betaling van hun loon, alsmede van het bedrag der verhooging van dat loon ingevolge artikel 1638 *q*;

Verjaren door verloop van twee jaren."

Het eerste lid van artikel 2009 wordt gelezen als volgt:

„De verjaring, in de vier voorgaande artikelen vermeld, heeft plaats, ofschoon men met het doen van leveranciën, of met het verrigten van diensten of arbeid zij voortgegaan."

Artikel V.

Het Wetboek van Koophandel ondergaat de navolgende wijziging:

Het tweede lid van artikel 754 wordt gelezen als volgt:

„De regten en verpligtingen uit de arbeidsovereenkomst van stuurlieden, schippersknechts, of ander scheepsvolk, voortvloeijende, worden geregeld naar de overeenkomst, naar de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek op dit stuk bestaande en naar de bijzondere reglementen en verordeningen daaromtrent wettiglijk vastgesteld."

Artikel VI.

Het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering ondergaat de navolgende wijziging:

Aan het slot van artikel 4 wordt toegevoegd:

„10°. Ten aanzien van den werkgever en zijnen arbeider, die in zijn huis woonplaats heeft, wat betreft de dagvaardingen en alle andere exploiten, welke ten verzoeke van den een aan den ander worden uitgebragt, op de wijze, en met inachtneming der bepalingen, voorgeschreven onder 9°., met dien verstande, dat hetgeen aldaar omtrent den echtgenoot is bepaald, zal gelden voor dengene, te wiens verzoeke het exploit wordt uitgebragt, en dat hetgeen aldaar omtrent de vrouw bepaald is, zal gelden voor dengene, aan wien het exploit uitgebragt wordt."

Artikel VII.

Artikel 39, 3°. der Wet op de Regterlijke Organisatie en het Beleid der Justitie wordt gelezen als volgt:

„Van alle regtsvorderingen uit de arbeidsovereenkomst voortvloeijende."

Overgangsbepaling.

De arbeidsovereenkomsten, van kracht bij het in werking treden van deze wet, alsmede de uit de arbeidsovereenkomst over en weder voortvloeijende rechten en verplichtingen, worden, met uitzondering van den duur der arbeidsovereenkomst, beoordeeld naar de bij deze wet vastgestelde bepalingen.

Minderjarigen, alsdan werkzaam krachtens eene door hunnen wettelijken vertegenwoordiger te hunnen behoeve gesloten arbeidsovereenkomst, worden geacht zelven de arbeidsovereenkomst ingevolge eene door den wettelijken vertegenwoordiger verleende machtiging te hebben aangegaan; bepalingen, daarbij door den wettelijken vertegenwoordiger gemaakt, worden beschouwd als voorwaarden, waaronder de machtiging is verleend.

Indien minderjarigen op gemeld tijdstip als arbeiders werkzaam zijn, zonder dat hun wettelijke vertegenwoordiger eene arbeids-

overeenkomst te hunnen behoeve gesloten heeft, wordt de termijn, genoemd in artikel 1637 *h*, geacht op voormeld tijdstip aan te vangen.

Slotbepaling.

Deze wet treedt in werking op eenen nader door Ons te bepalen dag.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven,

De Minister van Justitie,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Algemeene beschouwingen.

§ 1. *Inleiding.*

Het bij Koninklijke boodschap van 7 Mei 1901 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangeboden wetsontwerp tot regeling der arbeidsovereenkomst, 1) — bij het spoedig daarna gevolgd optreden van het tegenwoordig kabinet ingevolge Koninklijke machtiging teruggenomen — wordt hierbij, in meer dan één opzicht gewijzigd, opnieuw aan het oordeel der volksvertegenwoordiging onderworpen.

Ook van dit ontwerp en evenzoo van deze Memorie van Toelichting behoort, in weerwil van de herziening, die beide hebben ondergaan, te worden getuigd, dat zij, evenals het vroeger ontwerp en de daarbij behoorende Memorie van Toelichting, voor een aanzienlijk deel zijn ontleend aan den niet licht te overschatten voorarbeid van het lid der Tweede Kamer, Mr. H. L. DRUCKER, in het jaar 1898 van wege het Departement van Justitie openbaar gemaakt, onder den titel van: *Ontwerp van Wet tot regeling van de Arbeidsovereenkomst.* 2)

Dat ook nu nog die voorarbeid niet alleen ten grondslag heeft kunnen strekken aan dit ontwerp, maar voor zoo groot deel, schier zonder nadere bewerking, heeft kunnen benut worden bij den opbouw daarvan, moet niet beschouwd worden als een gevolg van de omstandigheid, als zouden de doctrine betreffende de arbeidsovereenkomst en de stand van het arbeidsvraagstuk in het algemeen, sedert dien stationair zijn gebleven. Veeleer het tegendeel valt waar te nemen; en zeker niet minder, dan op welk ander gebied van sociaal-juridisch onderzoek ook, hebben, op het terrein door de arbeidsovereenkomst bestreken, vooral

1) Zitting 1900—1901, Gedrukte Stukken n°. 222.

2) De volledige titel luidt: „Ontwerp van wet tot regeling van de Arbeidsovereenkomst, in opdracht van den Minister van Justitie bewerkt door Mr. H. L. DRUCKER, Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Uitgegeven door het Departement van Justitie."

in de allerlaatste jaren, verder strevende meeningen getracht zich baan te breken.

De oorzaak is elders te zoeken, te weten in het standpunt, waarop Mr. DRUCKER zich bij zijne bearbeiding had geplaatst. Dat standpunt was het navolgende: dat de arbeidsovereenkomst is een privaatrechtelijk contract; dat de plaats, waar zulk contract uitteraard thuis behoort, is het Burgerlijk Wetboek; dat eene regeling van dit contract zich zoo nauw mogelijk behoort aan te sluiten en aan te passen aan den overigen privaatrechtelijken inhoud van het Burgerlijk Wetboek, met name van het derde boek van dat Wetboek, waarin de regeling zou behooren te worden ondergebracht ter vervanging van de artikelen 1637, 1638 en 1639; dat diensvolgens regelingen van publiekrechtelijken of economisch-publiekrechtelijken aard en vooral een naar het publiekrechtelijke zweemende opzet der materie zelve, hier zooveel mogelijk zouden behooren te worden geweerd, daargelaten de vraag in hoeverre elders de bedoelde regelingen eene plaats zouden behooren te vinden.

Deze gedachtengang, die volkomen logisch voorkomt, heeft natuurlijkerwijze tengevolge, dat de nieuwere meeningen betreffende het arbeidsvraagstuk en de arbeidsovereenkomst, die niet alleen de privaatrechtelijke zijde van de quaestie, soms meer dan nuttig, op den achtergrond dringen, maar de geheele quaestie als het ware willen vervormen en stempelen tot eene in de eerste plaats van publiekrechtelijken aard, het stel bepalingen door Mr. DRUCKER ontworpen, vrijwel ongedeerd hebben moeten laten, omdat de door dezen uitgewerkte regeling zich niet verder konde bewegen, dan binnen een van den aanvang af door hem zelf streng afgebakend en afgesloten terrein.

De ondergeteekende wenscht van deze z. i. verstandige gedragslijn niet verder dan onvermijdelijk is af te wijken. Hij acht de aangegeven methode van regeling niet enkel theoretisch juist, maar ook practisch alleen bruikbaar. Ofschoon hij niet heeft nagelaten ook verder om zich heen te zien, dan de beperkte hierboven aangegeven kring zich uitstrekt is hij daardoor geenszins geschokt geworden in zijne overtuiging, dat eene regeling van het arbeidscontract, wil zij binnen korten tijd kunnen slagen, behoort opgezet te worden als civielrechtelijke regeling en behoort beperkt te blijven tot den civielrechtelijken kant van het vraagstuk, zij het ook, dat de ontwerper eener zoodanige regeling, bij elken stap, dien hij doet zich behoort te herinneren, dat de arbeidsovereenkomst in de eerste plaats is eene *sociale* overeenkomst.

§ 2. *Noodzakelijkheid en beteekenis der voorgestelde regeling.*

Op wettelijke regeling der arbeidsovereenkomst, in den zin van regeling der individueele arbeidsovereenkomst, is sedert

jaren van vele zijden krachtig aangedrongen. Ook in de Staten-Generaal kwam het onderwerp herhaaldelijk ter sprake. Inderdaad, de noodzakelijkheid van regeling dezer rechtsstof moet erkend worden. In onze tegenwoordige maatschappij heeft de hier bedoelde overeenkomst een groot belang verkregen, zij is eene der meest gebruikelijke geworden. Zij valt onder de overeenkomsten, „welker aard en gevolgen om het dagelijksch gebruik meer bepaaldelijk door de wet geregeld (behooren te) zijn", gelijk de Ontwerper van 1820 het in zijn *Algemeen Overzicht* uitdrukte.

Het aantal dergenen, die nimmer in hun leven eene arbeidsovereenkomst afsluiten, is luttel en niemand, die niet onophoudelijk aan haar bestaan herinnerd wordt. Schilderachtig juist zegt LOTMAR: „Die Milch und der Zucker, der Rock und der Schuh, die Cigarre und die Zeitung, mit denen etwa ein männlicher Culturmensch täglich in Berührung kommt, könnten von vielen Arbeitsverträgen erzählen in deren Vollziehung sie ins Leben gerufen und bis an sein Gebiet geführt worden sind". 1)

Het arbeidscontract is ontegenzeggelijk onder alle overeenkomsten, na het koopcontract, de veelvuldigst voorkomende.

En nu staat, in lijnrechten strijd met deze economische beteekenis, het feit, dat de wetgever tot dusverre haar ternauwernood de aandacht heeft waardig gekeurd.

De weinige artikelen toch, in ons geldende recht aan de „huur van dienstboden en werklieden" gewijd (artt. 1637—1639 Burgerlijk Wetboek), kunnen op den naam van regeling der arbeidsovereenkomst nauwelijks aanspraak maken. Ze zijn inderdaad „d'une brièveté inouïe". 2) Nu zou het ontbreken van bijzondere wettelijke bepalingen nog niet noodzakelijk er toe behoeven te leiden, dat het gemis aan regeling in het verkeer werd gevoeld. Partijen zouden in ieder voorkomend geval bij het sluiten harer overeenkomst bedingen kunnen aangaan omtrent hare wederzijdsche rechten en verplichtingen. In dien zin wordt ook vaak, met eene tot misverstand voerende uitdrukking, van „regeling van het arbeidscontract" gesproken, opneming van deze of gene clausule in het arbeidscontract verlangd. Werkelijk zou langs dien weg grootere zekerheid bereikt kunnen worden. Doch de dagelijksche ervaring leert, hier nog duidelijker dan bij andere overeenkomsten, dat partijen nu eenmaal niet gewoon zijn, alle gevolgen van haar contract zorgvuldig te omschrijven.

Ook het heilzame voorschrift van artikel 1375 B. W., dat tot aanvulling van de onvoldoende speciale wetsartikelen had kunnen strekken, heeft ten deze weinig vrucht opgeleverd. Wel wordt het door de schrijvers aangehaald, doch de enkele malen, dat men zich bij den rechter er op beriep, vond men daarbij geen baat.

---

1) PHILIPP LOTMAR, *Der Arbeitsvertrag*, Leipzig 1902, I bladz. 3.
2) H. PASCAUD, *Le Contrat de travail*, Paris 1903, bladz. 3.

Gevolg van een en ander is de vrij algemeen in Nederland bestaande overtuiging, die zeer zeker in den laatsten tijd niet aan kracht heeft verloren, dat de betrekking tusschen werkgever en arbeider in menig geval rechtens ongeregeld is. Sterk reeds spreekt die overtuiging uit tal van verklaringen, in de Enquête (gehouden door de Staatscommissie, benoemd krachtens de wet van 19 Jan. 1890 *Stbl.* n⁰. 1) afgelegd 1): „een contract bestaat bij ons niet"; „arbeidscontracten vindt men niet"; „in Arnhem bestaat er geen enkel arbeidscontract tusschen patroon en werkman in het typografenvak, zoodat willekeurig ontslag kan worden genomen en gegeven"; enz.

Dat uit dit oogpunt, ter wegneming van rechtsonzekerheid, de wetgever tot behandeling van het arbeidscontract dient over te gaan, wordt alom erkend. Waar andere gebruikelijke overeenkomsten in onze burgerlijke wet nauwkeurig regeling hebben gevonden, mag de overeenkomst, door SCHMOLLER 2) aangeduid als „Fundamentaleckstein unserer volkswirthschaftlichen Organisation" — de overeenkomst, waarop volgens DERNBURG 3) „der sociale Zustand sich überwiegend gründet" — niet langer ongeregeld blijven. Op hetzelfde standpunt plaatste zich de Commissie, welke eenige jaren geleden door de Belgische Regeering werd belast met het ontwerpen eener wet op de huur van diensten van werklieden en dienstboden 4).

Doch deze overwegingen zijn niet de eenige, die bij de regeling der arbeidsovereenkomst in aanmerking komen. Daarbij mag niet uit het oog worden verloren de eigenaardige natuur dezer overeenkomst, die haar van andere onderscheidt. De arbeid, dien de arbeider op de verkeersmarkt aanbiedt, moge eene „waar" genoemd worden, zij is eene waar van zeer bijzonderen aard. „Iedere andere waar kan voor korteren of langeren tijd in voorraad gehouden worden, zonder dat zij aan kwantiteit of kwaliteit verliest. Alleen met den arbeid is dit niet mogelijk. Hij kan geen oogenblik onaangewend blijven zonder te gelijk gedeeltelijk te zijn verspild. De arbeid van heden kan niet na heden nog worden

---

1) Verhooren Groninger Veenkoloniën 2947. Groningen 6646. Gelderland 1039. Schriftelijke inlichtingen Gelderland bl. 7, 27.

2) Zie zijn hoogst belangrijk *Gutachten* (1874): *die Natur des Arbeitsvertrags und der Contractbruch (Schriften des Vereins für Socialpolitik*, deel 7,*)* ook afgedrukt in *Tübinger Zeitschr. f. d. ges. Staatswissenschaft*, Dl. 30.

3) *Lehrbuch des preuss Privatrechts*, dl. 2 (4de druk, 1889, § 192), bl. 562. Zoo zegt ook CORNIL, *du louage de services ou contrat de travail*, Paris 1895, bl. 8: „aujourd'hui le louage de services est la charte fondamentale ou la charte de vie de la plus grande partie de la population. C'est assurément, de tous les contrats civils, le plus usuel et le plus fréquent." Deze laatste uitspraak is intusschen wellicht iets te sterk.

4) Haar ontwerp werd door de Regeering op 13 Aug. 1891 bij de Kamer van Afgevaardigden aanhangig gemaakt, met voorbehoud van de bevoegdheid het nader te wijzigen; het is in 1892 te Brussel met eene uitvoerige toelichting gedrukt (zie aldaar bl. 7, 12, 313, 314). Het Ontwerp is later ingetrokken en tegen het einde van 1896 door een ander vervangen, dat heeft geleid tot de wet van 10 Maart 1900 „sur le contrat de travail".

verkocht, want morgen zal hij hebben opgehouden te bestaan. Aan deze eigenaardigheid van den arbeid, die de stelling der arbeiders, vergeleken bij die der werkgevers ongunstig maakt, paart zich deze andere, dat wie van het verkoopen van zijn handenarbeid moet bestaan, in den regel niets anders heeft dan dezen arbeid om van te leven 1)". Voornamelijk sedert SCHMOLLER en BRENTANO en op hun voetspoor anderen als bijv. LOTMAR 2) op de bijzondere eigenschappen van de arbeidskracht als ruilwaar met nadruk de aandacht hebben gevestigd, vindt de stelling, dat de arbeider bij het sluiten der overeenkomst in de meeste gevallen in ongunstiger positie verkeert dan de werkgever, nauwelijks meer tegenspraak. Het is zoo: ook bij andere overeenkomsten ziet men somtijds, dat de eene partij sterker, de andere zwakker is. Doch daar plegen de rollen te wisselen. Bij den koop bijv. is nu eens de overmacht bij den kooper, dan weder stelt de verkooper de wet. Bij *deze* overeenkomst daarentegen doet zich het verschijnsel voor, dat in den regel dezelfde partij, namelijk de arbeider, de zwakke is.

Bovendien is er geen enkele overeenkomst, die zoo diep ingrijpt in den geheelen maatschappelijken toestand van dengene, die de handeling aangaat, als juist de arbeidsovereenkomst, geene enkele, die zoo den ganschen mensch aanpakt en zijn lot bepaalt. De voorwaarden, waarop de arbeider zijne arbeidskracht kan ter markt brengen, beslissen niet alleen over zijn materieelen maar ook over zijn geestelijken en zedelijken levensstandaard.

Geldt dit min of meer van allen, die tegen loon in dienst van anderen arbeid verrichten, het geldt met name van diegenen onder hen, voor wie ten gevolge van hunne geringe ontwikkeling en van hun zwakken financieelen toestand toetreden tot het aangeboden arbeidscontract, eene gebiedende noodzakelijkheid is, d. w. z. van de „Besitzlosen." Willen dezen leven dan moeten ze arbeiden en een arbeidscontract sluiten. Voor hen is het arbeidscontract niet eene vrijwillige overeenkomst, maar een dwangcontract. In dien toestand verkeeren talloozen. Voor talloozen dus is een arbeidscontract een economisch toevluchtsoord. 3) Bij de zoodanigen beheerscht het arbeidscontract noodwendig het geheele bestaan. Van hen dan ook vooral gaat de drang uit, door wettelijke regeling eenige bescherming te verkrijgen tegen al te drukkende voorwaarden. Over de grootte van het loon vermogen zij nog zelf met den werkgever te onderhandelen. Doch in andere opzichten billijke conditiën te bedingen laat de druk, waaronder zij voortdurend verkeeren, niet toe. Wordt het aan partijen

1) Mr. J. OPPENHEIM, *de wet van 5 Mei 1889 tot het tegengaan van overmatigen en gevaarlijken arbeid*, Groningen 1889, bl. 10 en 11.

2) Verg. SCHMOLLER, t. a. p.; BRENTANO, *das Arbeitsverhältniss gemäss dem heutigen Recht*, Leipzig 1877, vooral bl. 183 vgl., 291 vgl.; LOTMAR, t. a. p. bl. 10 en vgl.

3) LOTMAR, t. a. p., bl. 11.

veroorloofd, bij onderlinge overeenkomst af te wijken van de voorschriften die de wet stelt, zij zullen ook in zoodanige afwijking te hunnen nadeele moeten bewilligen. Eene bevredigende ordening is, vooral met het oog op *deze* arbeiders, niet anders te verkrijgen dan door een gedeelte der rechtsregels met dwingende kracht te voorzien. Hoever daarin moet worden gegaan, zal hieronder nader worden besproken, terwijl dan tevens de bezwaren zullen worden getoetst, welke tegen dergelijke dwingende regeling zijn in het midden gebracht. Hier kwam het slechts er op aan, het tweeledige doel en karakter der geheele regeling op den voorgrond te stellen.

§ 3. *Literatuur en wetgeving. — Bouwstoffen.*

Wetgevers en wetgeleerden hebben zich, vooral in de laatste jaren, veelvuldig met het arbeidscontract bezig gehouden. Overal, zoowel op het vasteland van Europa als in de landen van Engelsch recht, is de arbeidswetgeving tot een codex van respectabelen omvang uitgedijd. Mag ook al veel van hetgeen hier en elders omtrent den arbeid is verordend, publiekrechtelijk zijn en buiten het gebied van het privaatrechtelijk arbeidscontract vallen, wat er overblijft heeft nog een eerbiedwaardig aanzien.

Tegenover de landen van Duitsch en Engelsch recht, maakt Nederland een vrij slecht figuur. De arbeidsovereenkomst in het algemeen wordt in ons recht niet geregeld. Niet één artikel is er in ons Burgerlijk Wetboek te vinden, dat voor dit contract eenige speciale bepaling geeft, ten minste eene algemeene, voor iedere arbeidsovereenkomst geldende. Want voor bepaalde soorten van deze overeenkomst zijn hier en daar voorschriften opgesteld. Daar zijn vooreerst de bepalingen omtrent het arbeidscontract van de scheepsbemanning (artt. 394—452 W. v. K.), eene vrij uitgebreide regeling, die voor haar tijd zeker niet slecht kan genoemd worden. Dan bevat het Burgerlijk Wetboek nog enkele spaarzame voorschriften omtrent „de huur van dienstboden en werklieden" (artt. 1637—1639). Gelukkig geslaagd kunnen die bepalingen echter geenszins heeten, al was het alleen maar om de moeite, die zij de rechterlijke macht bij de vaststelling van het begrip „dienstbode" en „werkman" veroorzaken 1). Maar bovendien, zij houden zoo bitter weinig in: behalve eene beperking van den duur der dienstbetrekking niet anders dan een bewijs-voorschrift en eene bepaling omtrent de beëindiging van den dienst. Van de rechtsbetrekkingen, uit de overeenkomst voortspruitende, wordt niet gerept 2).

---

1) Vgl. DRUCKER, *Rechtsgeleerd Magazijn*, Dl. XIII (1894,) bladz. 499 en vlg. Zie ook *infra*, bladz. 13 en 14.

2) Over de op dit stuk uitvoerige oud-vaderlandsche keuren, verg. H. DE GROOT, *Inleiding tot de Hollandsche rechtsgeleerdheid*, uitgegeven door prof. FOCKEMA ANDREAE, II, bladz. 154.

Nederland staat in dit opzicht niet alleen. Gelijk in Frankrijk zelf, ontbreekt overal, waar, zooals hier, de Fransche Code Civil den grondslag der burgerlijke wetgeving uitmaakt, eene algemeene regeling van het arbeidscontract (art. 1780 *Code civil français;* art. 1780 *Code civil belge;* art. 1628 *Codice civile italiano*). Slechts in zooverre komt Nederland ook onder deze landen achteraan, als elders reeds vroegere partieële verbeteringen van meer of minder wijde strekking zijn tot stand gebracht. Zoo bezit België sinds 1900 eene regeling van de arbeidsovereenkomst, voorzoover zij door *ouvriers* wordt gesloten (wet van 10 Maart 1900) 1). In 1896 heeft België bovendien reeds arbeidsreglementen voor bepaalde soorten van ondernemingen verplicht gesteld en hun inhoud, totstandkoming en bindende kracht geregeld (wet van 15 Juni 1896). Frankrijk zat ook niet stil. Eene wet van 9 April 1898 regelde voor tal van bedrijven op een grondslag, geheel afwijkende van dien der artt. 1382—1384 C. C. (= artt. 1401—1403 B. W.), de aansprakelijkheid van patroons voor ongevallen aan arbeiders en ondergeschikten overkomen. Daarnaast staan dan nog maatregelen van minder verre strekking, zooals de gedeeltelijke uitsluiting van beslag op arbeidsloon en van overdracht daarvan (Belgische wet van 18 Juni 1887; Fransche wet van 12 Januari 1895) en de afschaffing van art. 1781 C. C., eene bepaling van dezelfde soort als ons art. 1638 B. W. (Fransche wet van 2 Augustus 1868; Belgische wet van 10 Juli 1883). Voorzoover dienstboden en werklieden betreft, beproefde ten slotte eene Fransche wet van 27 December 1890, door eene aanvulling van art. 1780 C. C., de moeilijke kwestie op te lossen, hoe de opzegging van zonder tijdsbeperking aangeganen dienst het best geregeld wordt. 2)

Duitschland bezit sinds 1 Januari 1900 voorschriften omtrent het arbeidscontract in het algemeen. (§§ 611—630 Duitsch B. W.) Eene wet van 21 Juni 1869, gewijzigd 27 Maart 1897, beperkt verder de overdracht van en het beslag op *Arbeits- oder Dienstlohn.* Bij deze meer algemeene regelingen sluiten zich de speciale bepalingen van het Handelswetboek aan omtrent de *Handlungsgehülfen und Handlungslehrlinge* (§§ 59—83, 88, 91 H. G. B. van 10 Mei 1897), bevens de privaatrechtelijke voorschriften van de *Gewerbeordnung* (Titel VII Gew. O., 26 Juli 1900). De *Seemannsordnung* van 2 Juni 1902 (gew. 23 Maart 1903) regelt de rechtspositie van schepelingen. Ten slotte zijn door art. 95 van de Invoeringswet op het Duitsche Burgerlijk Wetboek de *Gesindeordnungen* instand gehouden, die in verschillende Duitsche Sta-

1) Van ruimer strekking zijn de artt. 29—40, handelend over de bevoegdheid van gehuwde vrouwen en minderjarigen, zich tot het verrichten van arbeid te verbinden. De wet telt in het geheel 43 artikelen.

2) Vgl. DRUCKER, *Rechtsgeleerd Magazijn*, 1897, Dl. XVI. bladz. 80 en vlg.

ten de rechten en verplichtingen van dienstboden bepalen. 1)

Als in Duitschland, is ongeveer de toestand in Oostenrijk, waar naast de algemeene bepalingen van het Burgerlijk Wetboek speciale voorschriften, o. a. van Handelswetboek, *Gewerbeordnung* en *Gesinde- und Dienstbotenordnung* staan. Uit het jaar 1810 dateerend, kan het Oostenrijksche Burgerlijk Wetboek (§§ 1151 vlg.) zich echter bezwaarlijk met het Duitsche meten. Zelfs de thans reeds vervallen Saksische (1863) en Züricher (1854) Burgerlijke Wetboeken, hoewel van veel jonger datum, staan niet meer op de hoogte van den tijd. Volle aandacht verdient daarentegen de Zwitsersche Bondswet betrekkelijk het verbintenissenrecht (14 Juni 1891), die aan de arbeidsovereenkomst in het algemeen de artt. 338—349 wijdt. Daarnaast bezit Zwitserland nog eene Bondswet van 23 Maart 1897 betrekkelijk den arbeid in fabrieken. Evenals de Duitsche *Gewerbeordnung* stelt zij voor arbeiders in bepaalde bedrijven privaatrechtelijke voorschriften op. Wetten van 15 Juni 1881 en 26 April 1887 regelen verder de aansprakelijkheid van den patroon voor bedrijfsongevallen, aan werklieden overkomen. Menig kanton heeft eindelijk voor zich zelf de Bondswetgeving op een of ander punt aangevuld. Zoo stelde Genève den 10den Februari 1900 eene wet op de collectieve arbeidsovereenkomst vast. 2)

De landen van Engelsch recht nemen eene bijzondere positie in. De regeling van het arbeidscontract berust daar voor alles op de gewoonte en de rechterlijke uitspraken (Common Law). Gewichtige onderdeelen van het arbeidscontract zijn echter in den nieuweren tijd door wetten geregeld. Zoo vaardigde de Engelsche wetgever voorschriften uit omtrent de uitbetaling van het loon (Truck Acts van 1831, 1 & 2 Will. 4 ch. 31; 1887, 50 & 51 Vict. ch. 46; 1896, 59 & 60 Vict. ch. 44.) 3) en bepaalde bij de aansprakelijkheid van den patroon voor ongevallen, die, bij de uitoefening van tal van bedrijven, den arbeider overkomen (The Workmen's Compensation Act, 1897, 60 & 61 Vict. ch. 37). En de Amerikaansche Staten bleven niet bij Engeland achter. Hunne arbeidswetgeving vult een stevig boekdeel. 4)

Met de toenemende opmerkzaamheid, die het arbeidscontract trok, hield de aanwas van de literatuur gelijken tred. Ook hier

---

1) Vgl. Pruisen, 8 Nov. 1810; Brunswijk, 12 Oct. 1832 en 25 Mei 1896 (G. betr. die *Fürsorge für erkränkte Dienstboten*); Baden, 3 Febr. 1868 en 20 Aug. 1898; Hessen, 28 April 1877; Hamburg, 5 Jan. 1881; Saksen, 2 Mei 1892, resp. 31 Mei 1898; Mecklenburg, 25 Augustus 1894; Wurtemberg, 28 Juli 1899; Beijeren, *Ausführungsgezetz z. Bürg. G. B.* van 8 Juni 1899, artt. 15—31.

2) Zie § 4 noot 2 in fine, bl. 7.

3) Vgl. Ontwerp van wet, houdende bepalingen tot waarborging van de vrije beschikking door werklieden over hun verdiende loon, ingediend aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, 15 Mei 1889. Zie Bijlagen tot de *Handelingen* der Staten-Generaal 1888/89 n°. 110, 1889/90 n°. 16, 1890/91 n°. 13.

4) Second special Report of the Commissioner of Labor. Labor laws of the United States, 1896, Washington.

te lande uitte zich de vermeerderde belangstelling in verhoogde literaire productie. Zoo groot is de overvloed, dat aan een ook maar eenigszins volledige bibliographische opgave niet te denken valt. Genoeg zij het daarom, op eenige werken van algemeenen aard de aandacht te vestigen: zij staan, met eenige jongere Nederlandsche litteratuur, hieronder vermeld, terwijl eenige werken betreffende het collectieve arbeidscontract bij § 4, en eenige betreffende arbeidsreglementen bij § 9 zijn opgegeven. 1)

In het geldende Nederlandsche *recht* is derhalve, zooals uit het bovenstaande overzicht blijkt, voor den opbouw der toekomstige wetgeving weinig materiaal te vinden.

Daarbij komt, dat bij de uitleggers onzer burgerlijke wet vooral de vraag op den voorgrond is getreden hoever de toepasselijkheid der artt. 1637—1639 B. W. reikt, welke personen aan die bepalingen zijn onderworpen. De omvangrijke rechtspraak over de genoemde artikelen betreft evenzoo, voor verreweg het grootste gedeelte, alleen deze quaestie. Over aard en rechtsgevolgen der arbeidsovereenkomst is noch door de commentatoren, noch door de jurisprudentie veel licht ontstoken. Wat in Nederland in dit opzicht voor eene nieuwe wettelijke regeling is voor-

---

1) VAN ZANTEN, *Die Arbeiterschutzgesetzgebung*, Jena 1902.
KÄHLER, *Gesindewezen und Gesinderecht in Deutschland*, Jena 1896.
LOTMAR, *Der Arbeidsvertrag*, Dl. I. Leipzig 1902.
SIGEL, *Der gewerbliche Arbeitsvertrag nach dem B. G. B.*, Stuttgard 1903.
KUCHSTETTER, *Komm. zum Oesterr. Allg. B. G. B.*
BURCHARDT, *Die Rechtsverhältnisse der gewerblichen Arbeiter*, Berlin 1901.
CARLO BETOCCHI, *Contratto di lavoro nell' economia e nel diritto*, Napoli 1897.
MODICA, *Il contratto di lavoro*, Palermo 1897.
HUBERT-VALLEROUX, *Le Contrat de travail*, Paris 1895.
CORNIL, *Le louage de services ou contrat de travail*, Paris 1895.
BODEUX, *Etudes sur le contrat de travail*, Paris 1896.
PASCAUD, *Le contrat de travail*, 2me Edition, Paris 1903.
STEPHEN, *Commentaries on the Laws of England*, 13th edition, London 1899, Dl. II, bladz. 216 en vlg.
CHITTY, *On contracts*, 13th edition, London 1896, bladz. 505 en vlg.
C. M. SMITH, *The Law of Master and Servant*, 5th edition, London 1902.
Second special Report of the commissioner of labor, 1896, Washington, bladz. 33—40.
Onder de Nederlandsche literatuur worde vermeld:
Dr. KUYPER, *Ons Program*, 3de druk, Amsterdam 1892, bladz. 374 en vlg.
DRUCKER, Eenige opmerkingen naar aanleiding der jongste literatuur over het arbeidscontract *Rechtsgeleerd Magazijn*, 1887, Dl. VI. bladz. 48 en vlg.
Handelingen Nederlandsche Juristenvereeniging 1894.
DRUCKER, Bouwstoffen voor een burgerrechtelijke regeling der arbeidsovereenkomst, *Rechtsgeleerd Magazijn*, Dl. XIII, 1894, bladz. 449 en vlg. en Dl. XVI, 1897, bladz. 80 en vlg.
HEN, Behoort het ontwerp van wet tot regeling der arbeidsovereenkomst ongewijzigd te worden aangenomen? *Rechtsgeleerd Magazijn*, Dl. XVIII, 1899, blz. 436.
HINGST, *Rechtsgeleerde bijdragen en Bijblad*, 1898, Afd. A, bladz. XCIV en vlg.
VOGEL, *De arbeidsovereenkomst van tooneelisten*, Proefschrift, Amsterdam 1899.
HEN, *De arbeidsovereenkomsten in de diamantindustrie*, Proefschrift, Amsterdam 1900.
VAN BOETZELAER, *De uitkeering van arbeidsloon*, Proefschrift, Utrecht 1902.

bereid, beantwoordt weinig aan de kracht, waarmede sedert geruimen tijd op zoodanige regeling is aangedrongen.

Toch ontbreekt ten onzent volstrekt niet alle materiaal. Reeds werd hierboven in het overzicht der litteratuur op enkele geschriften ook uit den allerjongsten tijd de aandacht gevestigd. Voor de kennis van feitelijke toestanden leveren de verhooren der Staatscommissie van Arbeidsenquête kostbare gegevens; enkele voorstellen van burgerrechtelijken aard zijn te vinden in de Verslagen, door die Commissie uitgebracht.

Ook mogen eenige arbeidsovereenkomsten en reglementen, bij corporatiën en particuliere werkgevers in gebruik, met vrucht worden geraadpleegd. Tot deze categorie behooren de reglementen van eenige gemeenten, o. a. Amsterdam en Arnhem, zoomede de arbeidsreglementen onzer groote spoorwegmaatschappijen. De Vereeniging tot bevordering Fabrieks- en Handwerksnijverheid in Nederland hield zich in de laatste jaren herhaaldelijk met het vraagstuk bezig: bijzondere vermelding verdient het rapport, in 1894 voor die Vereeniging bewerkt door eene Commissie, bestaande uit de Heeren Mr. E. FOKKER, B. H. HELDT en Dr. J. TH. MOUTON.

Voor een deel van het onderwerp ligt buitendien een aanknoopingspunt in het reeds op bladz. 5 vermelde *Ontwerp van wet houdende bepalingen tot waarborging van de vrije beschikking door werklieden over hun verdiend loon*, bij Koninklijke Boodschap van 15 Mei 1889 ingediend, alsmede in de belangrijke over dat ontwerp gevoerde schriftelijke gedachtenwisseling (*Bijlagen tot de Handelingen der Staten-Generaal*, 1888/89, n°. 110; 1889/90, n°. 16; 1890/91, n°. 13).

Uit geschriften van zeer verschillenden aard kunnen mede enkele denkbeelden worden geput 1).

Van grootere waarde intusschen als bouwstof voor de voorgedragen regeling dan dit alles is Mr. DRUCKER'S reeds in § 1 ter sprake gebracht *Ontwerp van wet tot regeling van de arbeidsovereenkomst* met de daarbij behoorende Memorie van Toelichting.

§ 4. *Individueel en collectief, of alleen individueel arbeidscontract?* 2)

Tot voor weinige jaren was van een collectief arbeidscontract nagenoeg nergens sprake. Van zoodanig contract kan trouwens

---

1) Zie eenige aanwijzigen in het hierboven vermelde opstel van mr. H. L. DRUCKER, *Eenige ópmerkingen naar aanleiding der jongste literatuur over het arbeidscontract*, in *Rechtsgeleerd Magazijn*, 1887, bladz. 48 en vgl.

2) Literatuur o. a.:

LOTMAR, t. a. p., bladz. 755 en vol. *Sechster Abschnitt*, *Tarifvertrag*.

LOUIS VIGOUROUX, *La concentration des forces ouvrières dans l'Amerique du Nord*, Paris 1899.

J. PAUL-BONCOUR, *le Fédéralisme économique* (met Préface van WALDECK-ROUSSEAU) Paris 1900.

alleen sprake zijn, waar het vereenigingswezen hoog is opgebloeid op den stam eener krachtige organisatie. Zulke opbloei is echter ook thans nog bijna overal veelmeer uitzondering dan regel. Toch zou dwalen, wie, in weerwil van dit verschijnsel, weigerde te erkennen, dat de hedendaagsche arbeid staat in het teeken van de collectiviteit en van de coalitie. En dat de intrede van het collectieve arbeidscontract in de wereld der sociaal-economische verhoudingen slechts is eene quaestie van tijd.

Ongetwijfeld zal het nog een harden strijd hebben door te maken, eer het zich voor goed aldaar zijne plaats zal hebben veroverd.

Maar — bedriegen niet alle voorspellingen — dan is zijn eindelijk welslagen verzekerd.

De opkomst en de snelle ontwikkeling der reusachtige grootindustrie heeft den werkman, meer dan zulks vroeger het geval was, afhankelijk gemaakt van den werkgever. De werknemer is, individueel staande tegenover den werkgever, heden ten dage veel zwakker dan voorheen en niet zelden als het ware overgeleverd aan diens willekeur. Dit zou in nog hoogere mate het geval zijn geweest, indien niet de wetgever reeds bij herhaling het gewicht zijner voorschriften in de schaal hadde geworpen in het belang van den arbeid, tot herstel van het evenwicht ten behoeve van de zwakkere partij. Geen lid der hedendaagsche rechtsgemeenschap, die meer door eigen ervaring gedwongen is geworden zich te buigen voor de waarheid der oude spreuk, dat de burger slaaf der wet is om vrij te kunnen zijn, dan de arbeider. Het absolutisme getemperd door contractbreuk 1), waaronder hij zijne dagen sleet, heeft hem de oogen doen opengaan. Overtuigd, dat de wet is het postulaat zijner vrijheid, heeft hij, om te ontkomen aan den druk, waaronder hij als enkeling zuchtte, hare hulp met beide handen dankbaar aangegrepen, zonder daarom aan de andere zijde te vergeten, welke kracht tot eigen opheffing gelegen is in hem zelven, verbonden met anderen.

Georg Sulzer, *Die collective Vertragsschliessung zwischen Arbeitern und Arbeitsgebern*, Bern 1900.

Th. Plytos, *l' Organisation ouvrière et le contrat collectif de travail*, Paris 1901.

Barthelemy Raynoud, *Le Contrat collectif de travail*, Paris 1901.

Hubert-Valleroux, *Le contrat de travail doit-il être individuel ou collectif?* Economiste français, 1901, 1er volume, bladz. 491 en vgl.

Versuch einer gesetzlichen Regelung des collectiven Arbeitsvertrags, Soziale Praxis, XIer Jahrgang 1901/02, bl. 349 en vgl.

Felix Moissenet, *Etude sur les contrats collectifs*, Paris 1903.

Van Zanten, De zoogenaamde colletieve arbeidsovereenkomst, *Rechtsgeleerd Magazijn*, XXIIste Jaargang, 1903, bladz. 447 en vgl.

Wetgeving o. a:

Wet van 10 *Februari* 1900, *van het Kanton Genève „fixant le mode d'établissement des tarifs d'usage entre ouvriers et patrons et réglant les comptes relatifs aux conditions de leurs engagements.*" Annuaire de législation étrangère, 1901, bladz. 392.

1) Lotmar, t. a. p., bladz. 12.

Vandaar dat hij zich heeft vereenigd tot het vormen van vak- en andere bonden om zijne kracht te verhonderdvoudigen en er eindelijk toe komt de vereeniging ook toe te passen op het arbeidscontract. Zich ten volle bewust is hij thans, dat, hetgeen voor hem op het veld van den arbeid onbereikbaar is als individu, hem als het ware zonder moeite in den schoot moet vallen, wanneer hij optreedt in krachtige, goed georganiseerde vereeniging met anderen. En waar dit bewustzijn leeft bij honderdduizenden, zich openbarende in den werkdadigen wil om het geschetste ideaal te verwezenlijken, kan die verwezenlijking zelve op den duur niet uitblijven.

De vraag zou derhalve kunnen worden gesteld of de wetgever die zich zet tot eene regeling der arbeidsovereenkomst en bij het volbrengen dier taak noodzakelijk heeft te letten op de teekenen der tijden, en met hetgeen deze hem leeren zijn voordeel heeft te doen, niet ook in die regeling, naast de *individueele*, behoort op te nemen de *collectieve* arbeidsovereenkomst.

De Regeering is gekomen tot eene ontkennende beantwoording dezer vraag.

Niet omdat ook zij zou behooren tot die „esprits craintifs", die het noodig zou zijn „de faire sortir de la prudente réserve, dans laquelle ils se maintiennent sur le terrain économique." Immers zij acht het gezamenlijk en vereenigd optreden van de zwakkeren in den economischen strijd onzer dagen niet alleen verklaarbaar en natuurlijk, maar ook geboden door een geoorloofd en gezond begrip van eigenbelang; zij is van oordeel, dat zoodanig optreden der arbeiders op het terrein van den arbeid in het algemeen en van het arbeidscontract in het bijzonder op zich zelf een verschijnsel is, dat uit een oogpunt van zedelijkheid en algemeen belang met vreugde mag worden begroet; en dat, mits zoodanig optreden aan de waarde en de verantwoordelijkheid der individueele persoonlijkheid niet te kort doe, daarin een zegen mag worden gezien voor de geheele maatschappij.

Gansch andere motieven hebben haar gebracht tot die ontkennende beantwoording.

Vooreerst de overweging, dat de vraag er eene is van practischen, niet van bloot theoretischen aard en dus, in verband met de omstandigheden van tijd, plaats en andere, behoort te worden beslist.

Nu behoeft het, gelijk hierboven reeds met een enkel woord werd aangegeven, wel geen betoog, dat eerst daar van eene werkelijke, meer dan ephemerische en toevallige toepassing van het collectief arbeidscontract sprake kan zijn, waar het vereenigingswezen, meer in het bijzonder het vakvereenigingswezen, een vast georganiseerden vorm heeft aangenomen en een trap van hooge ontwikkeling heeft bereikt. Men zou overdrijven en der waarheid geweld aandoen, zoo men beweerde, dat het vakvereenigingswezen reeds thans in Nederland deze kenmerken vertoont.

In vergelijking met andere landen, en ook buiten elke vergelijking om, hebben de vakvereenigingen op dezen oogenblik hier nog niet eene zeer gewichtige beteekenis. Nu moge het waar zijn, dat „gouverner c'est prévoir" ook — althans tot op zekere hoogte — geldt op het gebied van wetgeving, wat in het algemeen een deugd kan genoemd worden, zou zeer stellig ontaarden in eene fout, wanneer de Overheid op dit terrein, waar hare roeping geene andere is dan den uit het vrije leven opgekomen drang in veilige bedding te leiden, in plaats daarvan een kunstmatigen stroom ontijdig dede ontspringen.

Naast deze principieele en naar het schijnt peremptoire reden van onthouding staat eene andere van formeelen aard, in het onderhavige geval van buitengemeen gewicht.

Zij is de navolgende:

De vervanging van de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, thans vervat in de artikelen 1637, 1638 en 1639, is — zooals ieder toegeeft en dagelijks meer blijkt — urgent. Dat eene regeling, bestemd om in de plaats daarvan te treden, gedurende deze loopende periode van wetgeving tot stand kome, is ieders wensch.

Een wensch, die intusschen slechts dan voor verwezenlijking vatbaar is, wanneer de behandeling van het ontwerp door de Staten-Generaal niet te lang behoeft te worden uitgesteld en niet te veel tijd behoeft te vorderen. Zoowel voor het eene als voor het andere wordt beslist geëischt, dat de wetsvoordracht zoo eenvoudig mogelijk zij ingericht en moeilijke verwikkelingen daaruit zooveel mogelijk blijven geweerd. Met deze eischen nu zou de poging tot opneming in het ontwerp van eene regeling van het collectieve arbeidscontract allerminst strooken.

Immers — daargelaten de groote moeilijkheden aan de regeling zelve verbonden, vooral in verband met de vraag, in hoeverre eene wetsvoordracht zich met zulk een collectief arbeidscontract als *verplicht* contract zou moeten bezighouden — met die regeling zou noodzakelijk gepaard moeten gaan niet alleen een omwerking van tal van bestaande wetten, maar ook eene voordracht tot nieuwe wettelijke voorzieningen van grooten omvang. Eene wettelijke regeling van het (verplichte) collectieve arbeidscontract, zonder dat daarnaast zou worden geregeld de verplichte vakorganisatie, de civielrechtelijke verantwoordelijkheid der vakvereenigingen, en de beslechting van economische geschillen uit het arbeidscontract voortvloeiende door scheidsgerechten, zonder dat aan het arbeidscontract zelve strafrechtelijke sanctie zou worden gegeven, — om van meer niet te spreken — is vrijwel ondenkbaar.

Het noodzakelijk gevolg zou zijn langdurige vertraging, groote teleurstelling, hevig verzet, zoo niet erger, en, bij eventueele totstandkoming, groot gevaar van gebrekkige regeling bij ontstentenis van voldoende ter beschikking staande gegevens voor eene deugdelijke regeling.

Zoo dringen dus overwegingen van verscheiden aard tot het besluit om in deze wetsvoordracht alleen eene plaats in te ruimen aan het individueele arbeidscontract.

Maar ook dit heeft, gelijk reeds in § 2 werd uiteengezet, uit sociaal oogpunt bezien, groote beteekenis. Ook door eene deugdelijke regeling daarvan kan in ruimen kring heil worden gesticht.

Want bij de regeling van het arbeidscontract staat als beginsel op den voorgrond het verleenen van hulp aan de economisch zwakkeren.

Immers „wanneer overigens alle rechten der burgers met zorg moeten worden in het oog gehouden en op het openbaar gezag de plicht rust om aan ieder het zijne te laten, de schennis van het recht te beletten of te straffen, — bij de behartiging van de belangen van het individu is de Overheid op geheel bijzondere wijze gehouden tot belangstelling in het lot der lagere, onvermogende klasse. De meerbemiddelden toch hebben minder behoefte aan de Overheidsbescherming; zij vinden vaak in eigen kracht reeds voldoenden steun en genoegzame hulp; de minder bedeelden echter, de menschen zonder hulpmiddelen, zijn bijna ten eenenmale van bescherming door de Overheid afhankelijk. *De werklieden* alzoo, die voor het meerendeel in dien toestand verkeeren, *behooren door de Overheid onder hare bijzondere hoede te worden genomen.*" 1)

§ 5. *Verband met de overige wetgeving.*

Het ontwerp bepaalt zich tot de regeling der burgerrechtelijke betrekkingen, welke tusschen de partijen bij de arbeidersovereenkomst betrokken, kunnen ontstaan. Het systeem van onze wetgeving, aan hetwelk eene scheiding tusschen onderwerpen van civiel- en van publiekrechtelijken aard ten grondslag ligt, moest medebrengen dat de publiekrechtelijke zijde, welke mede aan het vraagstuk verbonden is, aan dit ontwerp vreemd bleef. Eene afzonderlijke arbeidswet is voor die regeling de aangewezen plaats.

Toch zal het opnemen in *deze* wetsvoordracht van voorschriften van publiekrechtelijken aard niet geheel kunnen worden vermeden. Daartegen kan echter geen overwegend bezwaar bestaan.

---

1) Encycliek „*Rerum Novarum*", uitgave van de „Société de Saint-Augustin", DESCLÉE, DE BROUWER et Cie, 1895, 4me Edition, bladz. 42. „Iura quidem, in quocumque sint, sancte servanda sund: atque ut suum singuli teneant, debet potestas publica providere, propulsandis atque ulciscendis iniuriis. Nisi quod in ipsis protegendis privatorum iuribus, praecipue est infimorum atque inopum habenda ratio. Siquidem natio divitum, suis septa praesidiis, minus eget tutela publica: miserum vulgus, nullis opibus suis tutum, in patrocinio reipublicae maxime nititur. Quocirca mercenarios, cum in multitudine egena numerentur, debet cura providentiaque singulari complecti respublica." De vertaling, evenals die voorkomende op bladz. 23, is, met geringe wijziging, ontleend aan de in 1891 te Amsterdam bij C. L. VAN LANGENHUYSEN verschenen Nederlandsche overzetting. De cursiveering in van het ontwerp.

Immers ook thans reeds komt, zonder dat daaraan ooit aanstoot is genomen, in ons Burgerlijk Wetboek meer dan eene bepaling voor, waaraan publiekrechtelijke karaktertrekken niet kunnen worden ontzegd.

De regeling wordt voorgesteld als een afzonderlijke Titel in het Burgerlijk Wetboek.

Waar het geheele verbintenissenrecht in het Burgerlijk Wetboek wordt behandeld, scheen het toch weinig eigenaardig de regeling eener overeenkomst, die tot eene verbintenis leidt, welke, omdat zij in het dagelijksche leven haast het menigvuldigst voorkomt, tot de allerbelangrijkste kan worden gerekend, buiten het Burgerlijk Wetboek te plaatsen. Ook houdt de arbeidsovereenkomst met andere overeenkomsten, welke in het Burgerlijk Wetboek worden behandeld, soms nauw verband. Het inzicht over het geheel zoude te zeer worden bemoeilijkt, het verband, dat tusschen de arbeidsovereenkomst en andere contracten bestaat, meer dan wenschelijk is, worden verbroken, indien aan de eerste niet eene plaats in het Burgerlijk Wetboek werd toegekend.

Uit een practisch oogpunt kon aan de grenzen van het materieele privaatrecht, zooals het Burgerlijk Wetboek die trekt, niet altijd worden vastgehouden. Het belang eener goede en vooral voor een ieder duidelijke regeling, de samenhang van verschillende bij elkaar behoorende bepalingen, mocht niet worden opgeofferd aan het te angstvallig vasthouden aan eene bestaande indeeling van het formeele en het materieele burgerlijk recht (zie b.v. art. 1638*g*). Trouwens, het is overbekend, ook in het Burgerlijk Wetboek, gelijk het thans geldt, komen tal van voorschriften voor van louter formeel recht. Aan den anderen kant kon, waar een vraagstuk niet behoorlijk zoude kunnen worden behandeld zonder diep in te grijpen in andere deelen van het Burgerlijk Wetboek, daaraan in het ontwerp geene plaats worden toegekend. Mede om die reden wordt b.v. eene herziening van het huwelijksgoederenrecht, van hoe groot belang die ook ware voor de vrouw des arbeiders en voor de vrouw-arbeidster, bij deze gelegenheid niet ter hand genomen. (Verg. nog de toelichting op art. 1637*f*).

§ 6. *Begrip der arbeidsovereenkomst. Hare verhouding tot andere, aanverwante overeenkomsten.*

De arbeidsovereenkomst wordt in art. 1637*a* gedefinieerd als „de overeenkomst, waarbij de eene partij, de arbeider, zich verbindt om in dienst van de andere partij, den werkgever, tegen loon gedurende zekeren tijd arbeid te verrichten".

Deze definitie wijkt af, zoowel van die, gegeven door mr. DRUCKER, als van die voorgesteld bij het ontwerp van den Minister CORT VAN DER LINDEN.

Zij wijkt in zooverre af van het ontwerp DRUCKER, dat zij de uitdrukking „beschikbaar stellen van arbeidskracht" vermijdt. Deze uitdrukking toch, door mr. DRUCKER volgens het spraakgebruik van verschillende schrijvers gebezigd, en waarin de opvatting, welke de arbeidsovereenkomst als eene *huur*overeenkomst beschouwt, aan den dag komt, schijnt niet volkomen juist te zijn.

De arbeidskracht toch is onafscheidelijk aan den arbeider verbonden. Arbeidskracht, hetzij spierkracht, hetzij denkvermogen, is niet anders dan de macht om arbeid te verrichten. Alleen de arbeider heeft over die macht te beschikken. Evenmin als b.v. zijn gehoor of zijn gezicht, kan de arbeider zijne arbeidskracht van het lichaam afzonderen en daarover eenen ander de beschikking geven. Hij kan niet meer dan zich verbinden, waar hij het hem geschonken vermogen tot arbeiden in actie brengt, het resultaat van die in werking gestelde arbeidskracht aan een ander af te staan. — Een ander bezwaar tegen de definitie van mr. DRUCKER is, dat zij de arbeidsovereenkomst tegenover de aanneming van werk niet scherp begrenst. Immers in alle gevallen, waar het bij de aanneming van werk op de persoonlijke præstatie van den aannemer aankomt, stelt ook deze zijne arbeidskracht beschikbaar. Alleen dan zou dit bezwaar niet wegen, indien door de uitdrukking „ter beschikking stellen" de gezagsverhouding van den werkgever werd aangeduid. In dien zin opgevat echter beteekent de beschikbaarstelling taalkundig eene mate van onderworpenheid van den arbeider, die met de tegenwoordige rechtsbeschouwingen niet wel is overeen te brengen.

De definitie wijkt af van het Ontwerp-CORT VAN DER LINDEN doordat zij niet spreekt van „toezegging" van loon, en door te gewagen van „gedurende zekeren tijd" in plaats van „gedurende een bepaalden of onbepaalden tijd".

De uitdrukking „*toezegging* van loon" komt den ondergeteekende niet aanbevelenswaardig voor. De arbeider immers verbindt zich niet tot het verrichten van arbeid tegen *toezegging* van loon door den werkgever, maar tot het verrichten van arbeid tegen *uitbetaling* door dezen van loon, *tegen loon* dus. Des werkgevers contrapræstatie is niet *toezegging* van loon, maar *betaling* van loon.

De uitdrukking „gedurende een bepaalden of onbepaalden tijd" schijnt noodeloos omslachtig. De bedoeling wordt ten minste even goed weergegeven, indien men in plaats van „een bepaalden of onbepaalden" leest „zekeren".

De definitie sluit eenerzijds uit de overeenkomst van aanneming van werk, anderzijds de overeenkomst, waarbij iemand op zich neemt voor de wederpartij éene handeling of enkele bepaalde handelingen te verrichten, al ressorteeren deze beide species met de species „arbeidsovereenkomst" zelve onder het genus „overeenkomsten tot het verrichten van arbeid".

Het karakteristieke verschil tusschen de arbeidsovereenkomst en de aanneming van werk is daarin gelegen, dat krachtens de eerste arbeid wordt verricht *in dienst* van den werkgever, wat niet het geval is krachtens de tweede. De verhouding van ondergeschiktheid, het gezagselement, bij de eerste op den voorgrond tredende, ontbreekt bij de tweede geheel.

De toepassing van dit gestelde kenmerk in het maatschappelijk verkeer zal geene moeilijkheid baren. Waar in het dagelijksch leven de uitdrukkingen „betrekking”, „dienstbetrekking”, „in dienst treden”, „in functie treden”, en dergelijke worden gebezigd, vormen zij een onbedriegelijk kenteeken, dat eene arbeidsovereenkomst is gesloten. Berekening van het loon per dag, week of jaar geeft eene aanwijzing in dezelfde richting. De bezoldigde secretaris eener vereeniging; de rechtskundige, de wiskundige adviseur, die door een levensverzekeraar tegen vast salaris is aangesteld om hem in alle voorkomende gevallen ten dienste te staan; de redacteur van een dagblad; de ingenieur van een waterschap — zij allen sluiten eene arbeidsovereenkomst met dengene, die hen benoemt. Aan den anderen kant bestaat er geene arbeidsovereenkomst tusschen den geneesheer en den zieke, die hem raadpleegt, tusschen den advocaat en den cliënt, wien hij een advies geeft; tusschen den ingenieur en den ondernemer, die hem het ontwerpen van plannen voor eene waterleiding opdraagt. De vraag, onder welke rubriek van overeenkomsten de laatstgenoemde gevallen thuis behooren, met name, of ze vallen onder de „huur van diensten”, is in de wetenschap van oudsher eene uitermate betwiste, zoowel in Frankrijk en Nederland, als elders. De hier gegeven omschrijving beslist althans dit, dat ze niet kunnen worden gebracht tot de arbeidsovereenkomst.

Een tweede punt van verschil wordt gevormd door het object der overeenkomst van de zijde des arbeiders. Dat object is bij de arbeidsovereenkomst de arbeid, bij de aanneming van werk daarentegen het door den arbeid tot stand te brengen werk.

Van de overeenkomst, het verrichten van eene of enkele bepaalde handelingen tot object hebbende, verschilt het arbeidscontract in dit opzicht, dat bij de eerste het criterium van duurzaamheid der verhouding, dat in de definitie wordt weêrgegeven door de woorden „gedurende zekeren tijd” ten eenenmale ontbreekt.

De praestatie van een of van enkele diensten — hetzij ze geschiedt om niet of tegen loon — blijft derhalve buiten het kader van dit Ontwerp. Deze overeenkomsten zijn in de Nederlandsche wet onder geene bijzondere benaming bekend. In een nieuw, systematisch ingericht Burgerlijk Wetboek zou haar wellicht een afzonderlijke Titel behooren te worden ingeruimd. Thans bestaat voor regeling geen aanleiding en kan worden volstaan met eene korte verwijzing naar hare rechtsbron (zie art. 1637 aanhef). De behoefte is hier niet dringend. In de

rechtspraak kwamen dergelijke overeenkomsten een en andermaal ter sprake. Het verschil betrof dan òf de verplichting tot betaling van loon, welke werd betwist, òf de mate van aansprakelijkheid, die bij zoodanig contract mocht gevergd worden. Ook zonder speciale wetsbepalingen heeft men zich zeer wel weten te redden. Doch al mocht er eenige moeilijkheid rijzen, hier gelden niet die klemmende redenen voor wettelijke behandeling, welke ten aanzien der arbeidsovereenkomst hierboven werden ontwikkeld; hier staan geene groote maatschappelijke belangen op het spel.

Het karakteristieke onderscheid tusschen de arbeidsovereenkomst en het koopcontract openbaart zich in het verschil tusschen de praestatie van den verkooper en die van den arbeider. Terwijl namelijk de praestatie des arbeiders steeds arbeid is, is de praestatie des verkoopers dat nooit. Arbeid kan nimmer het object zijn van een koopcontract. De arbeidsovereenkomst kan nimmer onder het begrip koopcontract worden ondergebracht evenmin als omgekeerd de koopovereenkomst onder het begrip arbeidscontract. Daarbij voegt zich dit tweede punt van verschil, dat, terwijl de verkooper een vermogensbestanddeel verliest, zulks met den arbeider nimmer het geval is.

Van de overeenkomst van huur en verhuur — het behoeft, na het hierboven gezegde, nauwelijks nog te worden vermeld — laat de arbeidsovereenkomst zich in de eerste plaats onderscheiden, doordat bij de eerste een bestanddeel van het vermogen van den verhuurder buiten diens gebruik geraakt, hetgeen niet het geval is met den arbeider. De arbeidskracht toch is onafscheidbaar van den persoon zelf. De verhuurder, die zijn vermogensbestanddeel wel afscheidt, heeft diensvolgens slechts den negatieven plicht om te *laten* (nl. het afgescheidene te laten gebruiken door den huurder), de arbeider, die zijn arbeidskracht aan zich houdt, daarentegen den positieven plicht om te *doen* (nl. die arbeidskracht ten behoeve des werkgevers aan te wenden).

Nog één punt eischt in dit verband de aandacht. De in het Ontwerp gekozen omschrijving zal bevorderlijk zijn aan eene juiste oplossing van de vraag, welke de verhouding is tusschen het arbeidscontract en de overeenkomst van lastgeving. Vooreerst breekt het Ontwerp geheel met de beschouwing, van de Romeinen afkomstig en door velen nog tot den huidigen dag gevolgd, als zoude het verrichten van hooger gewaardeerden — inzonderheid intellectueelen — arbeid niet vallen onder de arbeidsovereenkomst, maar behooren tot *lastgeving*. De laatstgenoemde overeenkomst wordt nu tot haar eigen terrein teruggedrongen 1).

1) Zie DIEPHUIS, *Ned. Burg. Regt*, Dl. XII (1889), bladz. 312, Dl. XIII (1890), bladz. 5—6.

Verder mag, in overeenstemming met de uitkomsten van verschillende nieuwere schrijvers 1), worden aangenomen, dat arbeidscontract en lastgeving elkaar geenszins uitsluiten, integendeel vaak met elkander gepaard gaan. De dienstbetrekking kan er toe leiden, dat de werkgever den arbeider opdraagt hem tegenover derden te vertegenwoordigen; ja, met het oog op de omstandigheden kan soms die opdracht van zelve in de dienstbetrekking opgesloten geacht worden. Arbeidsovereenkomst en lastgeving bestaan dan naast elkander en worden ieder door hare eigen regels beheerscht. Een der gewichtigste rechtsgevolgen van deze opvatting is wel, dat de lastgeving kan worden herroepen, terwijl de dienstbetrekking blijft voortduren. Het Duitsche Handelswetboek (art. 54, 1ste lid, en art. 227, 3de lid; herzien Wetboek van 1897, § 52, 1ste lid, en § 231, 3de lid) erkent de juistheid dezer opvatting. Art. 1637*c*, eerste lid, van het Ontwerp heeft mede op dit samengaan het oog.

Het Ontwerp beperkt het begrip arbeidsovereenkomst in zoover, dat het deze alleen aanwezig acht, indien van de zijde van den werkgever eene tegenpraestatie, vergoeding, loon, is bedongen. Dit stemt overeen met de bepalingen der wetten en ontwerpen (Burgerlijk Wetboek, art. 1585: *prijs of loon*; Ontw.-1820, art. 2635: *loon*; Zwits. Verbintenissenrecht, art. 338: *Vergütung*; Burgerlijk Wetboek van het Duitsche Rijk, § 611: *Vergütung*; Belg. Wet van 10 Maart 1900, art. 1: *rémunération*) en met de leer van het meerendeel der schrijvers. De overeenkomst om voor zekeren tijd, *zonder* vergoeding of loon arbeid te verrichten is denkbaar, doch komt zelden voor en vordert geene wettelijke regeling. Is dergelijke overeenkomst gesloten, dan vinden de bepalingen van dit Ontwerp daarop geene toepassing, tenzij wellicht bij analogie.

Niet noodig is, dat uitdrukkelijk, met zoovele woorden, een bepaald loon is toegezegd. Het bestaande vrij scherp geformuleerde art. 1585 B. W. (*tusschen partijen bepaalde* prijs of loon) heeft de practijk niet belet, het stilzwijgende loonbeding als voldoende te beschouwen. Door art. 1637*k* Ontw. is elke mogelijke twijfel daaromtrent opgeheven.

Uit de verdere bepalingen over het loon blijkt, dat ook ingeval het loon bij het stuk wordt berekend deze overeenkomst aanwezig kan zijn.

§ 7. *Op wie is de regeling van het Ontwerp van toepassing?*

Het Ontwerp is van toepassing, overal waar eene arbeidsovereenkomst aanwezig is in den zooeven nader aangeduiden zin.

---

1) Mr. MOLENGRAAFF, *Leiddraad bij de beoefening van het Ned. Handelsrecht*, bladz. 58 en 59. Verg. vooral de belangrijke beschouwingen van PLANIOL in eene noot bij DALLOS, *Rec. per.*, 1982, 1, bladz. 585, en in een opstel in *Revue crit. de législation*, 1893, blad. 197 en vgl.

Op het voetspoor van het Zwitsersche Verbintenissenrecht en het Burg. Wetb. v. h. Duitsche Rijk — in welk laatste wetboek dit denkbeeld echter niet consequent is doorgevoerd — is de regeling van het Ontwerp algemeen voor allen, die tegen loon gedurende zekeren tijd in dienst van anderen arbeid verrichten, onverschillig welke namen of titels in het verkeer aan de partijen of aan de dienstbetrekking mogen worden gegeven. Voor hen allen is vaststelling van de rechtsgevolgen der overeenkomst noodzakelijk. Deze vaststelling te gieten in den vorm van éene algemeene regeling is hoogst wenschelijk om twee redenen.

Vooreerst wordt alleen op deze wijze vermeden, dat de wettelijke voorschriften het karakter dragen, althans dat daaraan het karakter wordt toegeschreven, van eene exceptioneele wetgeving voor sommige groepen van personen of klassen van burgers. Het zedelijke gezag der artt. 1637—1639 Burg. Wetb. heeft sedert jaren geleden onder het feit, dat zij slechts op sommige dienstverhuurders van toepassing zijn. Zelfs in een rechterlijk vonnis werd overwogen, dat de wetgever, „de huur van dienstboden en werklieden afzonderlijk regelende, met afwijking van de bepalingen, in het algemeen voor verbintenissen gesteld, zich kennelijk minder ten doel heeft gesteld de geschillen tusschen meesters en hunne dienstboden naar wijsgeerige regtsbeginselen te doen beslissen, dan wel die geschillen, dikwerf met opoffering van hetgeen in het afgetrokkene als regt en billijk kon beschouwd worden, voor eene gemakkelijke oplossing vatbaar te maken" (Kantongerecht n°. 1 te Amsterdam, 26 Februari 1861, *W. v. h. R.* n°. 2304). Voor dergelijke beschouwing is volgens het Ontwerp geene plaats. Het belichaamt de gelijkstelling van allen voor de wet door algemeene regels te stellen voor allen zonder onderscheid 1).

Zeker niet minder gewichtig is een practisch voordeel, dat aan dit systeem is verbonden. Wil men eene regeling tot stand brengen, bestemd om slechts voor sommige arbeiders te gelden, of wenscht men verschillende regelingen voor verschillende soorten van arbeiders, dan wordt het noodzakelijk, scheidslijnen te trekken. Nu is dit op papier zeer gemakkelijk. In het dagelijksch leven spreekt men van dienstboden, boerenknechts, ambachtslieden, fabrieksarbeiders, meesterknechts, kantoorbedienden, klerken, boekhouders, beambten, kunstenaars, huishoudsters, winkeljuffrouwen, enz., enz., enz. Wellicht kan men er in slagen, eene wetenschappelijke indeeling der arbeiders te ontwerpen, gelijk bijv. door DANKWARDT (*Jahrb. f. d. Dogmatik*, dl. 14, blz. 232

---

1) Op grond van dezelfde redeneering teekende SAINCTELETTE (*Louage de service, projet du gouvernement*, Bruxelles 1893, bladz. 8) verzet aan tegen de beperkte strekking van het Belgische ontwerp van 1891, dat alleen de dienstbetrekking van *ouvriers* en *domestiques* regelde.

vlg.) is beproefd, doch geheel iets anders is het, met het oog op een verschil in rechtsgevolgen, deze categorieën zoo nauwkeurig te omschrijven, de grenslijnen zoo scherp te teekenen, dat praktijk en rechtspraak daarin een veilig richtsnoer vinden. Gelukt dit niet, dan ontstaan er ontelbare processen — en wel processen van de meest ondankbare soort — over de vraag, of zekere dienstbetrekking valt binnen of buiten de grenzen van het wettelijk begrip, of over de quaestie, of zekere dienstbetrekking te rangschikken is onder de eene of andere der wettelijke regelingen. En de kans, dat het zal gelukken, is uitermate gering. De ervaring heeft overal, in wetgeving en wetenschap, geleerd, dat, trots alle zorgvuldigheid, elk dergelijk streven faalt.

Dat in Nederland eene uitgebreide, over ruim vijftig jaren loopende rechtspraak het niet zoover heeft kunnen brengen, eene eenigermate bevredigende omschrijving te geven van de begrippen: dienstbode, werkman en werkbode, mag bekend heeten 1). Dit verschijnsel staat niet alleen; elders wordt geheel hetzelfde opgemerkt. Uit de wetten of wetboeken, welke grenslijnen trekken, grijpe men een willekeurig voorbeeld en men zal telkens stuiten op eene omvangrijke jurisprudentie over de vraag, wie nu eigenlijk vallen binnen die grenslijnen.

In Engeland is, met het oog op de toepassing van verschillende wetten, het begrip werkman wettelijk gedefiniëerd. Volgens sect. 10 van de *Employers and workmen Act* 1875 (88 & 39 Vict., c. 90), waarheen meer dan eene latere wet verwijst. worden als werkman beschouwd alle boerenarbeiders, dagglooners, ... „en alle anderen die voor lichamelijken arbeid (*manual labour*) gehuurd zijn". En wat leest men nu bij de uitleggers? „Het is buitengewoon moeilijk (*exceedingly difficult*) te verklaren, wat met lichamelijken arbeid wordt bedoeld, want inderdaad is alle arbeid tot op zekere hoogte lichamelijk". De slotsom luidt 2), dat men de wet moet toepassen in geval van lichamelijken arbeid van dezelfde soort als die van den boerenarbeider, daglooner ...! De wet zondert verder de huisbedienden uit; ook dit begrip

---

1) Een overzicht van deze rechtspraak geeft mr. H. L. DRUCKER, in *Rechtsgeleerd Magazijn* 1894, bladz. 499 en vlg. Voor latere rechtspraak zie: Rb. Rotterdam 19 November 1894, *P. v. J.* 1895 n°. 1; id. 18 Maart 1895, *W. v. h. R.* n°. 6673; Hof 's Hertogenbosch 2 April 1895, *W. v. h. R.* n°. 6690; Rb. Almelo 16 October 1895, *W. v. h. R.* n°. 6728; Rb. Amsterdam 22 October 1895, *W. v, h. R.* n°. 6766; Rb. Rotterdam 26 Februari 1896, *W. v. h. R.* n°. 6814; Hof 's Gravenhage 16 November 1896. *W. v. h. R.* n°. 6959; Ktg. Groningen 7 November 1898, *P. v. J.* 1898 n°. 97; Rb. Rotterdam 4 December 1899; *W. v. h. R.* n°. 7439; Rb. Amsterdam 9 Januari 1900, *W. v. h. R.* n°. 7480; Ktg. 's Gravenhage 7 Juni 1901, *P. v. J.* 1901 n°. 66 en Rb. Utrecht 4 November 1903, *W. v. h. R.* n°. 7986. Eene van de heerschende geheel afwijkende opvatting verkondigt DIEPHUIS, t. a. p., Dl. XII, bladz. 309—316, 340, die de artikelen 1637 tot 1639, en in het bijzonder art. 1639, op *alle* dienstverhuurders van toepassing acht.

2) ROBERTS AND WALLACE., *the duty ant liability of employers*, 3e ed 1885, bladz. 225.

domestic or menial servant baart in de practijk groote moeilijkheid 1).

Het vroegere wetboek voor Zürich onderscheidde *Lohndienstvertrag* (§§ 1560—1566) en *Honorarvertrag* of *Freidienstvertrag* (§§ 1567—1571). Het kenmerkende verschil zou liggen: volgens de wet zelve in het aanwezig zijn of ontbreken van een „Herrschaftsverhältniss", volgens de toelichting (op §§ 1567 en 1570) in de meer zelfstandige of ondergeschikte positie van den arbeider, in zijne grootere of mindere ontwikkeling in den aard van den arbeid; gewone arbeid die enkel geldswaarde heeft aan de eene, arbeid van hooger gehalte die met honorarium wordt beloond aan de andere zijde. In de uitnemende officieele Toelichting, door BLUNTSCHLI bewerkt, kan men echter reeds de gulle erkentenis vinden, dat beide categorieën ineenvloeien!

Het eerste Duitsche Handelswetboek bevatte in artt. 57 vlg. bepalingen omtrent handelsbedienden (*Handlungsgehülfen*). Wat krachtens dat artikel onder handelsbedienden is te verstaan, vormt een onderwerp van levendigen strijd, terwijl ook de nadere omschrijving in § 59 van het thans geldende Wetboek van 1897 de onzekerheid laat voortduren, wat onder „Kaufmännische Dienste" te begrijpen is 2). Op soortgelijke moeilijkheden stuit men voortdurend bij de toepassing der *Gewerbeordnung* 3).

Zal men de leering versmaden, welke uit deze ervaringen is te putten? Het Burgerlijk Wetboek voor het Duitsche Rijk schijnt daardoor niet te zijn afgeschrikt. Wel begint men daar met eene algemeene definitie, die alle dienstverhuurders omvat, en stelt uitdrukkelijk op den voorgrond, dat „diensten van welken aard ook voorwerp der overeenkomst kunnen zijn" (§ 611). Doch in den loop van den Titel worden tal van onderscheidingen ingevoerd, even vaag, ja vager nog dan die, welke elders zooveel bezwaar veroorzaakten. Daar wordt nu eens gesproken van diensten van hoogere soort (*Dienste höherer Art*, in § 622 met voorbeelden toegelicht), en van diensten van hoogere soort, die op grond van bijzonder vertrouwen worden opgedragen (§ 627), dan weder van duurzame dienstbetrekkingen (*Dauern- des Dienstverhältnisses*, § 630), ook van dienstbetrekkingen die iemands arbeidskracht geheel of grootendeels in beslag nemen (§ 623), enz. Op die wijze worden de kiemen gelegd voor eindelooze grensgeschillen.

Het Ontwerp nu tracht deze klip te vermijden, door in het algemeen geene andere grens te stellen dan die, welke door

---

1) T. z. p., bladz. 214. Verg. RUMSEY, *Handbook for employers and employed*, London 1892, bladz 3 en vlg.

2) Zie DERNBURG, *Preuss. privatrecht*, t. a. p., Dl. 2, § 193 n°. 1—4. BEHREND, *Lehrbuch des Handelsrechts*, Dl. I, Berlin, 1886, § 44 III, bladz, 312 en vlg.

3) Een groot aantal beslissingen zijn te vinden bij UNGER, *Entscheidungen des Gewerbegerichts zu Berlin*, Berlin 1898, nrs. 137—140, 159 en vlg.

den aard der overeenkomst zelve en hare verhouding tegenover andere overeenkomsten wordt aangewezen. Doch bestaat nu niet het gevaar, dat men, de eene klip ontzeilende, op de andere strandt? Zal niet de algemeenheid der regeling ten gevolge hebben, dat deze voor sommige arbeiders niet geschikt is? Het is niet onmogelijk, dat zich dit verschijnsel eene enkele maal zal voordoen: eene voor *alle* gevallen passende regeling te scheppen vermag nu eenmaal geen wetgever. Het onderzoek der bijzondere artikelen zal echter doen zien, dat van de algemeenheid der regeling geen ernstig nadeel valt te duchten. Menige bepaling heeft trouwens, door verwijzing naar verordening of plaatselijk gebruik, een rekbaren inhoud verkregen.

Met betrekking tot enkele categorieën van arbeiders behoort de vraag, of en waarom het Ontwerp van toepassing is, nog nader te worden onderzocht.

Ten aanzien van *dienstboden* in de gewone beteekenis van het dagelijksche leven bespeurt men in wetgeving en wetenschap eene neiging tot afzonderlijke behandeling. En wel uit drieërlei oogpunt. Men wenscht deze stof over te laten aan plaatselijke regeling; men acht hier zekere bemoeiing der politie gepast: men wil dit onderwerp buiten het verbintenissenrecht houden en in het familierecht plaatsen. Geene dezer drie overwegingen schijnt afdoende.

Locale regeling der rechten en verplichtingen van meesters en dienstboden kende men vroeger hier te lande en tot heden toe zijn in meer dan een opzicht de rechtsgebruiken van plaats tot plaats verschillend gebleven. Ook het Burg. Wetb. v. h. Duitsche Rijk laat het dienstbodenrecht, behoudens eenige hoofdbeginselen, aan de wetten der verschillende Staten over (Invoeringswet, art. 95). Doch bij de totstandkoming van dat wetboek is in den Rijksdag met kracht op eenvormige wettelijke regeling aangedrongen. Gegronde bezwaren daartegen vindt men nergens vermeld. Alleen is het wenschelijk, op sommige punten plaatselijke verordeningen of gebruiken te laten gelden, gelijk in het Ontwerp hier en daar geschiedt (zie bijv. de artikelen 1638*t*, 1638*u* en 1639*e*.)

Inmenging der politie brachten de Fransche Decreten van 3 Oct. 1810 en 25 Sept. 1813 (FORTUIN, III bl. 563 vlg.; BREUKELMAN, nº. 1602). Men ontmoet ze verder op uitgebreide schaal in vele der Duitsche *Gesinde-Ordnungen*, met name in die van Pruisen en Saksen. Aan invoering van iets dat daarop gelijkt zal in Nederland niet licht worden gedacht.

Opneming der regeling in het personen- of familierecht is meermalen bepleit. Niet enkel op den curieusen bij LAMAN (*Aanleiding tot de eerste beginselen der Groninger Regtskennis* I, 4) voorkomenden grond, dat vroeger de toestand der slaven werd behandeld en de dienstboden in hunne plaats zijn getreden, maar ook omdat men meende, daardoor de eigenaardige verhouding tusschen

meester en dienstbode beter te doen uitkomen. Het Wetboek van Zürich gaf aan dit denkbeeld practische toepassing. Doch terecht merkt OPZOOMER (*Het Burg. Wetb. verklaard*, dl. 8, bl. 413 nt. 1) op, dat het oneindig meer aankomt op de regeling, dan op de plaatsing der rechtsstof. Het voordeel, dat men zich van dergelijke verplaatsing voorstelt, is op andere wijze evengoed te bereiken.

Het Ontwerp begrijpt de dienstboden in de algemeene regeling. Het volgt daarbij het voorbeeld van den Zwitserschen wetgever, die, eveneens na opzettelijke overweging der hierboven vermelde redeneeringen, tot gelijk besluit kwam 1).

Wordt daarmede de eigenaardigheid der hier bestaande verhouding ontkend? Geenszins. Voor zoover die medebrengt, dat meer nog dan bij andere arbeidsovereenkomsten tusschen de partijen zedelijke verplichtingen bestaan, wordt daaraan door de bepalingen van het Ontwerp niet de minste afbreuk gedaan. Voor zoover het feit der inwoning bij den werkgever of andere hier in aanmerking komende omstandigheden aanleiding behooren te geven tot bijzondere behandeling in rechte, is daarmede in het Ontwerp rekening gehouden, nu eens door de verwijzing naar plaatselijke verordening of gebruik (zie o. a. de zooeven aangehaalde artikelen), dan weder door speciale omschrijving van de verplichtingen der partijen (gelijk in de artikelen 1638*t*, 1638*u*, 1638*v* en 1639*c*). De zeer ruim gestelde artikelen 1638*w* en 1639*d* herinneren den rechter ook in dit geval uitdrukkelijk er aan, dat partijen zijn verbonden tot al hetgeen de bijzondere aard hunner verhouding, de billijkheid of het gebruik hun oplegt.

Een tweede groep van personen, die hier afzonderlijk moet genoemd worden, zijn de *leerlingen*. Eene regeling van het leerlingwezen zoude in het ontwerp, dat zich bepaalt tot de vaststelling der contractueele verhouding tusschen werkgever en arbeider, niet passen; het leerlingwezen toch beoogt onmiddellijk bevordering van het moreel en fysiek welzijn, vooral het eerste, van den jeugdigen arbeider; het vertoont dus een onmiskenbaar publiekrechtelijk karakter, geheel verschillend van den privaat-rechtelijken aard van dit ontwerp. De meest geëigende plaats voor wettelijke regeling van het leerlingwezen schijnt te zijn de ontworpen Arbeidswet, waarin het dan ook het ontwerp van een afzonderlijk hoofdstuk vormt 2).

In de derde plaats wordt opgemerkt, dat het Ontwerp van toepassing is op *bestuurders van naamlooze vennootschappen en coöperatieve vereenigingen*, althans voor zoover zij loon genieten. Zij vallen in de omschrijving, welke het Ontwerp van de arbeidsovereenkomst geeft. Daarop te dezer plaatse opzettelijk de aandacht

---

1) Zie SCHEIDER en FICK, *das Schweizerische Obligationenrecht*, Zurich 1891, op art. 349, aant. 1.

2) Zie voorts de toelichting van art. 1637*j*, sub. 6°., op bladz. 33.

te vestigen schijnt wenschelijk, omdat eene in Nederland zeer verspreide rechtsleer de verhouding tusschen de naamlooze vennootschap en hare bestuurders uitsluitend als lastgeving opvat. Dat daarin een element van lastgeving ligt, in zoover de bestuurder bevoegd is de vennootschap tegenover derden te vertegenwoordigen, is onbetwistbaar. Doch men mag niet voorbijzien, dat er te gelijker tijd bestaat dienstbetrekking, gelijk door de Duitsche wetgeving, rechtspraak en wetenschap eenstemmig wordt aangenomen en ook ten onzent in den laatsten tijd is erkend 1).

De regels van het Ontwerp passen voor de bestuurders van naamlooze vennootschappen even goed als voor andere arbeiders. Ook zij hebben er groot belang bij, niet zonder grondige redenen „op stel en sprong" te worden ontslagen zonder schadeloosstelling of schadevergoeding; ook te hunnen aanzien moet vaststaan, op welke wijze zij hunne betrekking kunnen neerleggen; ook voor hen is er behoefte aan bepalingen als die van art. 1638 *c*, e. a. van het Ontwerp.

De in het Ontwerp voorgestelde regeling is in overeenstemming met de bestaande wet (art. 44, lid 2, W. v. K.; art. 9, lid 2, wet op de coöp. ver.) Het eenige verschil tusschen het geldende recht en het Ontwerp lost zich op in een verschil van bewijslast. Reeds naar het geldende recht wordt aangenomen, dat de bestuurder die in strijd met aangegane bedingen zonder gegronde reden wordt ontslagen, recht heeft op schadevergoeding 2). De bestuurder moet dan echter, om schadevergoeding te erlangen, bewijzen dat hij zonder wettige redenen werd ontslagen; krachtens art. 1639 *q* Ontwerp zal de naamlooze vennootschap, om aan de verplichting tot schadeloosstelling te ontkomen, moeten bewijzen dat er een grondige, aan den bestuurder vooraf medegedeelde, reden tot ontslag bestond. In de hoofdzaak komen echter beide overeen: behoudens verplichting tot schadeloosstelling, indien de verbreking der dienstbetrekking zonder grondige, aan de wederpartij vooraf medegedeelde, reden is geschied (art. 1639 *q*), blijft de naamlooze vennootschap te allen tijde bevoegd hare bestuurders te ontslaan.

Slechts twee algemeene uitzonderingen zijn in het Ontwerp

1) Duitsch Handelswetboek, art. 227, herzien Wetboek van 1897, § 231; arresten *Reichsgericht* 4 Juli 1882 en 12 October 1888 (*Entscheidungen in Civilsachen*, Dl. 7, 26 en Dl. 22, n°. 6).

DERNBURG, *Preuss. privatrecht*, t. a. p., Dl. 2, § 228, nt. 12; BEHREND, *Handelsrecht*, t. a. p. § 124, bladz. 838 en vgl.

MOLENGRAAFF, *Leiddraad*, t. a. p., bladz. 96, en *Rechtsgeleerd Magazijn*, 1889, bladz. 424. Verg. ook de schriftelijke gedachtenwisseling over het Ontwerp van wet op het faillissement en de surséance van betaling, op art. 40 (Uitg. *Wetgeving* verzameling der stukken en beraadslagingen betreffende voor de practijk of uit anderen hoofde blijvend belangrijke wetten, onder red. van mr. H. VAN DER HOEVEN, jaarg. 1895, *Faillissementswet*, Dl. 1, bladz. 493 en vgl.)

2) Zie mr. LEVY, *het Algemeene Duitsche Handelswetboek*, op art. 227. In art. 85, lid 2, van het ontwerp op de vennootschappen (bewerkt door de Staatscommissie van 1879) is dit recht uitdrukkelijk erkend. Zie ook art. 151 van dat ontwerp.

opgenomen. Vooreerst voor die arbeidsovereenkomsten, welke in het Tweede Boek van het Wetboek van Koophandel opzettelijk zijn geregeld (art. 1637 *o*). Er bestaat geene aanleiding, daarin thans verandering te brengen. Doch dit voorbehoud strekt zich alleen zoover uit, als de arbeidsovereenkomsten in het Wetboek van Koophandel inderdaad zijn *geregeld*. Voor de stuurlieden enz. bij de binnenscheepvaart geeft art. 754, lid 2, W. v. K. geene regeling, doch slechts eene verwijzing naar het burgerlijk recht. Deze verwijzing wordt in art. V van het Ontwerp met den nieuw voorgestelden titel in overeenstemming gebracht.

Om eene andere reden is eene bepaling noodzakelijk omtrent personen in dienst van Staat, provincie, gemeente en waterschap of eenig ander publiekrechtelijk lichaam. Liet men dergelijke bepalingen achterwege, het zou twijfelachtig zijn, of het Ontwerp op hen toepasselijk is. Wordt toch eenerzijds als onomstootelijke waarheid verkondigd, dat de verhouding van den Staat tot zijne ambtenaren geheel ligt buiten het gebied van het privaatrecht — zie bijv. een opstel van MR. H. VOS in *Themis* 1890. bl. 509 vlg. — aan den anderen kant ontbreekt het niet aan uitspraken van rechtscolleges en schrijvers, die weigeren tusschen privaat- en publiekrecht een onoverschrijdbaren grensmuur op te trekken 1). Deze stellig te vreezen onzekerheid bij de toepassing van het Ontwerp dient te worden voorkomen. Ook elders heeft men het aldus begrepen. De beslissing viel intusschen in verschillenden zin. Het Zwitsersche Verbintenissenrecht verklaart (art. 349 nr. 1) onaangetast te laten het publieke recht van den Bond en de kantons voor de door het openbaar gezag aangestelden. Omgekeerd werden de bepalingen van het Belgische Ontwerp van 1891 wèl van toepassing verklaard op werklieden in dienst van Staat, provincie of gemeente (zie art. 36, maar ook art. 54), waarbij echter niet mag worden vergeten, dat dat Ontwerp alleen sloeg op werklieden in engeren zin. Bij de latere ontwerpen achtte men, om hetzelfde resultaat te bereiken, eene opzettelijke bepaling onnoodig. Een zoodanig voorschrift is dan ook in de wet van 10 Maart 1900 niet vervat.

Naast deze twee algemeene uitzonderingen behelst het Ontwerp nog enkele op zichzelf staande bijzondere bepalingen voor twee groepen van arbeiders. Vooreerst zijn hier en daar speciale voorschriften noodig met het oog op hen, die bij den werkgever inwonen (zie b. v. de artt. 1637 *j* aanhef, 1638 *t* en 1639 *c*). En in de tweede plaats behoeven ettelijke beschermende bepa-

---

1) Van de latere rechtspraak komen voor deze vraag vooral in aanmerking: Ktgt. 's Gravenhage 5 November 1894, *W. v. h. R.* n°. 6568, P. v. J. 1895, n°. 1; Rb. 's Gravenhage 28 April 1896, *W. v. h. R.* n°. 6858; Ktgt. Amsterdam II 15 October 1894, *W. v. h. R.* n°. 6638. Naar aanleiding van deze vonnissen verschenen talrijke opstellen in rechtsgeleerde bladen, vooral in het *W. v. h. R*, en in het *Weekblad voor Notarisambt en Registratie* (Prof. HAMAKER, in nrs. 1330 en 1385). Zie verder in het algemeen de *Handelingen der Nederl. Juristen-vereeniging*, 1897.

lingen niet als dwingend recht te worden gesteld voor personen die tegenover den werkgever eene meer zelfstandige positie innemen, zoodat te hunnen aanzien contractueele afwijking wordt toegelaten (artt. 1637 *u*, lid 4, 1638 *q*, lid 2 en 1638 *s*, lid 4). Het laatste punt zal men hieronder en bij de artikelen nader toegelicht vinden. Hier worde alleen opgemerkt, dat tegen deze bijzondere bepalingen de bezwaren niet kunnen gelden, welke hierboven tegen de in buitenlandsche wetten voorkomende onderscheidingen werden aangevoerd. Immers het verschil loopt hier niet over den geheelen inhoud der regeling, maar slechts over enkele speciale artikelen, terwijl — en hierop moge de nadruk vallen — de grenzen dezer beide categorieën zeer gemakkelijk aanwijsbaar zijn.

De algemeenheid der regeling vordert, dat tot aanduiding der partijen twee woorden van algemeene beteekenis worden gekozen. De gebruikelijke uitdrukkingen: *huurder* en *verhuurder van diensten* passen niet bij het begrip der overeenkomst, zooals het Ontwerp die opvat. Ze spreken bovendien in het geheel niet tot het publiek. De nieuwere Duitsche wetten stellen den *Dienstverdinger*, *Dienstverdingender*, *Dienstverpflichteter* aan den eenen, tegenover den *Dingender*, *Dienstberechtigter* aan den anderen kant. Navolging van dit spraakgebruik schijnt weinig aanbevelenswaardig. Den „meester" (artt. 1638 en 1639 Burgerlijk Wetboek) zal men niet willen behouden. Als algemeene namen komen hetzij die van *arbeider* en *werkgever*, hetzij die van arbeidnemer en arbeidgever het meest geschikt voor. Gekozen is de eerste terminologie, als meer overeenstemmende met het spraakgebruik en niet, op het voetspoor van LOTMAR, de tweede. Het woord *arbeider* wordt wel is waar ook in beperkten zin gebruikt (arbeiderswoningen, arbeidersvraagstuk), doch het heeft in de taal evenzeer eene ruime beteekenis. Ieder die tegen loon voor anderen arbeid verricht, mag veilig met den naam „arbeider" worden bestempeld.

Tegenover den *arbeider* stelt het spraakgebruik, en in overeenstemming daarmede het Ontwerp, den *werkgever*. De beteekenis van *werkgever* is zóó gevestigd, dat geen gewicht behoeft te worden gehecht aan de subtiele opmerking, in het verslag der Belgische commissie voorkomende, dat de werkgever eigenlijk geen werk geeft, maar werk neemt, huurt of koopt 1). Dat de

1) Eene gelijksoortige opmerking, betreffende de uitdrukkingen „arbeidgever" en „arbeidnemer" beantwoordt LOTMAR, t. a. p. bladz. 60, tegenover ENGELS als volgt:
„Wenn man an diesem Sprachgebrauch anstössig findet, dass derjenige als Nehmer von Arbeit bezeichnet wird, der die Arbeit zu leisten verspricht, und derjenige als Geber von Arbeit dem die Arbeit geleistet werden soll, so ist zu erwidern dass in den Zusammensetzungen „Arbeitnehmer" und „Arbeitgeber" das Wort „Arbeit" die Arbeitsgelegenheit bedeutet. Da derjenige, der die Arbeitsgelegenheit nimmt, im Arbeitsvertrag Arbeit zusagt, und derjenige, der die Arbeitsgelegenheit giebt im Arbeitsvertrag den Entgelt zusagt, so lassen sich die obigen Bezeichnungen der Parteien des Arbeitsvertrags rechtfertigen."

werkgever ook kan zijn een rechtspersoon, wordt slechts in het voorbijgaan aangestipt.

Voor de vergoeding, die de arbeider, in welken geoorloofden vorm ook, bedingt, bezigt het Ontwerp de algemeene uitdrukking *loon*. Ook dit is in overeenstemming met het taalgebruik, getuige zegswijzen als „loon naar werk", „ondank is 's werelds loon".

§ 8. *Aard der regeling. Dwingend of aanvullend recht?*

Reeds hierboven, in § 2, werd gewezen op het tweeledige karakter, dat aan de wettelijke regeling der arbeidsovereenkomst moet toekomen. Zij bevat vooreerst bepalingen van aanvullend recht, welke voor de partijen ruimte laten tot contractueele afwijking. Dergelijke bepalingen hebben eene onmiskenbare waarde; zij verschaffen zekerheid, ook ingeval partijen hare rechten en verplichtingen niet opzettelijk hebben geformuleerd; zij geven aanleiding tot nadenken bij de wederpartij, wanneer een der contractanten uitsluiting van de wettelijke regels voorstelt. Doch met aanvullend recht alleen bereikt men bij deze overeenkomst het beoogde doel niet. Staat men toe, van het wettelijk voorschrift af te wijken, dan zal deze afwijking in menig opzicht eene vaste clausule worden, waaraan de arbeider zich niet vermag te onttrekken; het wettelijk voorschrift bestaat weldra nog alleen op het papier. Niemand heeft dit scherper uitgedrukt dan DE COURCY, waar hij zegt (*le droit et les ouvriers*, Paris 1886, bl. 28): „gij kunt zooveel regels van aanvullend recht ten behoeve der arbeiders verzinnen als gij wilt; het zal u niets baten; de werkgever legt hun een contract voor, waarbij zij van hunne rechten afstand doen; wanneer zij hebben geteekend — en zij zullen altijd teekenen behalve in tijden van werkstaking — dan blijft er van al hunne rechten niets over". En dat de COURCY'S voorspelling niet mag worden beschouwd als een ijdel dreigement, dat heeft de ervaring overal voldingend bewezen.

Meer en meer wordt door de schrijvers de noodzakelijkheid betoogd, dat de wetgever ten deze voorschriften met dwingende kracht uitvaardige. Hier te lande niet alleen door hen, die in het algemeen aandringen op krachtiger ingrijpen van het Staatsgezag in de regeling der privaatrechtelijke verhoudingen 1), maar ook door degenen die, in beginsel van zoodanig ingrijpen afkeerig, in dit geval zwichten voor de bijzondere noodzakelijkheid 2). Evenzoo elders, niet alleen door stoute hervormers,

---

1) Zie bijv. mr. DRUCKER, *Rechtsgeleerd Magazijn*, 1887, bladz. 58 en vlg.; mr. MOLTZER, *Landbouw en kapitaalbelegging*, Haarlem 1892, bladz. 40 en vlg.; mr. KRABBE, *de werkkring van den Staat*, Groningen 1894, bladz. 26 en vlg.

2) Zoo zegt mr. OPPENHEIM, *De Arbeidswet*, t. a. p., bladz. 11: „Ook wie, zooals ik, overtuigd is dat staatsinmenging in het vrij sociaal verkeer de werking heeft van vergift, kan toegeven dat hier een dier exceptioneele gevallen aanwezig is waarin de geneesheer de toediening van vergift noodzakelijk oordeelt."

als GIERKE en MENGER, maar ook door mannen, wier bezadigdheid boven allen twijfel is verheven 1).

Alleen in Frankrijk wordt, ofschoon in de nieuwste literatuur op dit stuk onmiskenbaar ook eene gewijzigde opvatting aan het woord is, door velen nog altijd anders hierover gedacht. Doch wat weten die schrijvers aan te voeren tot bestrijding van de wenschelijkheid van dwingende rechtsregels? Niets dan een in allerlei vormen herhaald beroep op het beginsel der „vrijheid van overeenkomst", hetwelk door hen met heiligen eerbied wordt vereerd. Het is waar, het tegenwoordige recht laat ten aanzien der overeenkomsten in het algemeen — behoudens talrijke en gewichtige uitzonderingen — aan partijen vrijheid van regeling. Doch dit bewijst in geenen deele, dat niet de maatschappelijke toestanden vorderen, met betrekking tot de arbeidsovereenkomst tot inbreuken op dezen regel over te gaan 2). Evenmin ligt er overtuigende kracht in de declamatiën, waartoe zich zelfs de uitnemendste onder de Fransche schrijvers, bij gebrek aan betere bewijsgronden, laten verleiden 3).

De practijk der wetgeving zet zich, ook in Frankrijk, over de theoretische bezwaren heen; de bovengenoemde wet van 27 December 1890 heeft ondanks heftige tegenspraak, dwingend recht opgenomen. En ook in de Fransche wetenschap is, gelijk gezegd, in de laatste jaren eene kentering duidelijk waar te nemen.

Het Ontwerp schroomt niet, een deel zijner voorschriften met dwingende kracht toe te rusten. Nog verder te gaan en aan de niet-naleving gevolgen van strafrechtelijken aard te verbinden — hetzij dan in het Ontwerp zelf, hetzij daarbuiten — wordt, behoudens eene enkele uitzondering, waarover later 4), vooralsnog minder wenschelijk geacht; mocht de ondervinding aantoonen, dat het dwingend karakter der onderscheidene bepalingen niet krachtig genoeg is om de zwakkeren tegen misbruik van macht van de zijde der sterkeren te vrijwaren, dan zou de ondergeteekende de eerste zijn om te erkennen, dat de hulp van het strafrecht in meerdere gevallen moest worden ingeroepen.

Naast de bepalingen van dwingenden aard staan in het Ontwerp tal van voorschriften van aanvullend recht. Er is ruimte genoeg overgelaten voor afwijking, voor bijzondere regeling,

---

1) GIERKE, *der Entwurf eines bürgerl. Gezetzbuchs*, Leipzig 1889, bladz. 104, 245 en vlg.; MENGER, *das bürgerliche Recht und die besitzlosen Volksklassen*, Tübingen 1890, bladz. 40, 104 en vlg. Nog altijd merkwaardig is BLUNTSCHLI'S toelichtende noot bij § 1565 van het Züricher Wetboek. Verg. ook DERNBURG, *Preuss. Privatrecht*, t. a. p., Dl. 2, § 192, bladz. 562.

2) Dit is o. a. helder uiteengezet door mr. MOLENGRAAFF, in *Rechtsgeleerd Magazijn*, 1887, bladz. 323 en vlg.

3) DESJARDINS, in *Revue des deux mondes*, 1883, Dl. 86, bladz. 354: „dwingende regels worden verlangd door Jacobijnen, collectivisten en lieden, die van het arbeidersvraagstuk te eigen bate partij trekken. De vrijzinnigen, de wetenschappelijke mannen geven de voorkeur aan bepalingen, die worden aangeboden en niet opgelegd."

4) Zie de toelichting ad art. 1638*k*.

voor aanvulling van de wettelijk vastgestelde rechten en verplichtingen der partijen. Buiten hetgeen de wet hem oplegt, kan een welgezinde werkgever nog heel wat in het belang zijner arbeiders doen: de wel eens geuite vrees, dat eene wet met dwingende kracht hem de gelegenheid daartoe zoude benemen, is geheel ongegrond.

Of zeker wetsvoorstel dwingend karakter heeft of afwijking door partijen veroorlooft, moet voor de practische toepassing gemakkelijk herkenbaar zijn. Wel bezigt het Ontwerp niet steeds eene zelfde uitdrukking, doch de bewoordingen, waarin het dwingend recht is aangeduid, zijn steeds van dien aard, dat iedere twijfel aan de beteekenis opgeheven is. In den regel wordt de nietigheid uitgesproken van „elk beding" 1), waarbij van zekere wetsbepalingen wordt afgeweken (verg. artt. 1637*u*; 1638*c*, laatste lid; 1638*g*, laatste lid; 1638*r*, laatste lid; 1639*j*, tweede lid; 1639*m*, tweede lid; en 1639*t*, derde lid); bij art. 1637*m*, aanhef, is het woord „ongeoorloofd" hierbij gevoegd, op de gronden in de toelichting van dat artikel aangegeven. Bij andere artikelen wordt eene bepaalde handeling of een bepaald voorschrift, niet voldoende aan zekere, bij de wet gestelde, vereichten, met nietigheid gestraft (verg. artikel 1637*p*, aanhef), terwijl bij art. 1637*j*, aanhef, gezegd wordt dat het niet in geld vastgesteld loon voor zekere arbeiders *niet anders kan* vastgesteld worden dan in de bepaaldelijk aangeduide zaken. Eindelijk wordt in het geval, bedoeld bij art. 1637*i*, de gansche arbeidsovereenkomst als nietig aangemerkt.

Overigens gaat het Ontwerp uit van den algemeen voor overeenkomsten geldenden regel, dat partijen vrij zijn in het stellen van de voorwaarden der overeenkomst, tenzij door de wet het tegendeel is bepaald. In de gevallen, waar afwijking niet verboden is, verlangt het Ontwerp vaak, dat zij schriftelijk worde overeengekomen, opdat partijen zich behoorlijk rekenschap ervan geven, dat zij hunne rechtsbetrekking aan andere regels onderwerpen dan door de wet in het algemeen als de meest rationeele zijn vastgesteld (verg. artt. 1638*e*, lid 2; 1638*l*, laatste lid; 1638*p*, lid 2; 1639*i*, lid 2; 1639*t*, lid 4). Met de schriftelijke overeenkomst wordt het reglement op ééne lijn gesteld.

De behoefte aan dwingende rechtsregels doet zich ten aanzien van sommige bepalingen niet voor alle arbeiders in gelijke mate gevoelen; ze is minder klemmend ten aanzien van diegenen hunner, die zich tegenover den werkgever in eene minder afhankelijke positie bevinden. Met betrekking tot enkele voorschriften, die in het algemeen met dwingende kracht zijn voorzien, kan

---

1) Het Regeeringsontwerp van 1901 bezigt hier, in afwijking van het Ontwerp DRUCKER, de uitdrukking „elk beding *of elke bijzondere overeenkomst*". De cursief gedrukte woorden schijnen overbodig, daar het, wanneer de wet van „elk beding" gewaagd, onverschillig is, of dit op zich zelf staat of in eene overeenkomst is opgenomen, waarin ook andere bedingen zijn vervat.

voor *deze* arbeiders contractueele afwijking worden toegelaten. Doch waar het kenmerkend onderscheid te vinden? Op het voorbeeld van de Truckwetten in verschillende landen en van het Ontwerp van Mr. DRUCKER eene zekere grootte van het loon als grens aan te nemen, kwam niet gewenscht voor. Bij eene regeling die bestemd is voor het geheele land te gelden, kan het aannemen van eene vaste som, waarboven het loon moet stijgen, zal de bevoegdheid tot afwijking open staan — het Ontwerp-DRUCKER noemt eene som van f 3 of hooger per dag —, niet anders dan tot willekeur en ongelijkheid aanleiding geven. Welke som men ook moge aannemen, steeds zal zij voor sommige gedeelten van ons land te hoog, voor andere te laag blijken. De arbeider in sommige streken van Drente en Noordbrabant b.v. zal bij een zeker loon reeds eene groote zelfstandigheid hebben verkregen, terwijl diezelfde som, aan eenen arbeider in een der centra van bevolking als loon toegedacht, hem nog slechts onder de karig bezoldigden zoude doen behooren.

Hoezeer in de onderscheidene streken van ons land eene gelijke mate van welstand, en dus ook van onafhankelijkheid, kan worden verkregen bij geheel verschillend loon, daarvan levert de bij art. 1 der kieswet bedoelde tabel een treffend voorbeeld. Als maatstaf van onafhankelijkheid in alle gedeelten des lands kan eene vaste som bezwaarlijk dienen, zonder de werking der wet in de onderscheidene streken te doen uiteenloopen.

In het algemeen kan men wel zeggen dat, naar gelang de tijdruimte, waarbij het loon van den arbeider wordt vastgesteld, grooter is, ook de zelfstandigheid van den arbeider tegenover den werkgever in gelijke mate stijgt. Worden de loonen der fabrieksarbeiders, ambachts- en werklieden in engen zin, gewoonlijk per dag, ja zelfs per uur vastgesteld, de belooning voor intellectueelen arbeid of arbeid aan welken eene groote verantwoordelijkheid is verbonden, wordt bijna zonder uitzondering naar lange tijdruimten bepaald. Ook indien de arbeider uitsluitend wordt beloond met een zeker gedeelte van de winst, welke in des werkgevers onderneming zal worden behaald en hij dus, als het ware, mede een gedeelte van het risico, aan de onderneming verbonden, op zich kan nemen, mag met vrij groote zekerheid daaruit de meerdere zelfstandigheid van den arbeider tegenover den werkgever worden afgeleid. In de enkele gevallen dat bevoegdheid tot afwijking van de wettelijke regelen ten aanzien van de meer zelfstandige arbeiders onmisbaar scheen — de gevallen zijn tot de noodzakelijkste beperkt — werden de boven besproken omstandigheden als de kenmerken van des arbeiders meerdere onafhankelijkheid aangenomen. (Verg. artt. 1637*u*, 1638*q*, 1638*s*.)

De ondergeteekende wenscht geenszins te ontkennen, dat ook dit criterium tot op zekere hoogte willekeurig is, doch daartegenover moet worden erkend, gelijk volkomen terecht door Mr.

DRUCKER, in de Memorie van Toelichting tot zijn ontwerp betrekkelijk, wordt opgemerkt, dat tegen iedere grens wel iets valt in het midden te brengen.

Het komt den ondergeteekende evenwel voor dat de bezwaren, aan de in het ontwerp aangenomen grenslijnen verbonden, minder gewichtig zullen zijn dan die welke tegen het stelsel van Mr. DRUCKER kunnen worden aangevoerd. Onder de artikelen wordt op de besproken bevoegdheid tot afwijking nog uitdrukkelijk de aandacht gevestigd.

§ 9. *Arbeidsreglementen.* 1)

Onder het thans geldend recht is de arbeider in vele gevallen ter zake van den arbeid nog aan andere bepalingen onderworpen, dan die welke in de wet of de arbeidsovereenkomst zijn vervat. De werkgever stelt namelijk een reglement vast, meestal zelfs zonder zijne arbeiders vóór de vaststelling te raadplegen. De arbeider, die bij hem in dienst treedt, wordt dan geacht zich te onderwerpen aan het op dat oogenblik bestaande reglement, ja soms zelfs — krachtens eene in het reglement opgenomen algemeene clausule — aan toekomstige wijzigingen daarvan. Onze rechtspraak heeft meermalen in dien zin beslist, bijv. ten aanzien van tooneelspelers 2); aldus is ook de gevestigde jurisprudentie van het Fransche Hof van Cassatie en de leer der Fransche schrijvers. 3)

Indien dergelijk reglement steeds den arbeider werd voorgelegd en overhandigd vóór zijne indiensttreding, zoodat hij behoorlijk kon nagaan, of hij zich op deze voorwaarde wil verbinden, kan er — bedenkingen tegen sommige in het reglement voorkomende bepalingen daargelaten — geen bezwaar bestaan, het reglement als bindend voor den arbeider te erkennen. Doch zeer vaak — de arbeidsenquête heeft het, voor zoover nog noodig, geleerd — is dit niet het geval; het reglement wordt

---

1) Literatuur o. a.:

FREESE, *Das constitutionelle System in Fabrikbetriebe*, Eisenach 1900.

KÖHNE, *Die arbeitsordnungen im Deutschen Gewerberecht*, Berlin 1901.

TRUYEN, *Het rechtskarakter der zoogenaamde arbeidsreglementen*, Proefschrift, Amsterdam 1901.

VAN BERESTEYN, *Arbeidsreglementen*, Proefschrift, Utrecht 1903.

2) Zie o. a. Ktgt. Amst. II, 5 en 25 Maart 1857, R. B. 1857, bl. 312.; Rb. Amst. 14 April 1858, R. B. 1859, bl. 387. Ktgt.Amst. II, 22 Oct. 1894 *W. v. h. R.* n°. 6586; Rb. Utrecht 7 Dec. 1872. *W. v. h. R* n°. 6279 en 11 Jan. 1893, *W. v. h. R.* n°. 6284. Zie echter ook Rb. Haarlem 13 Dec. 1892, P. v. J. 1893, n°. 3. Belangrijk is voorts het arrest van het Hof te 's Gravenhage van 16 November 1896, *W. v. h. R.* n°. 6959, waarbij werd bevestigd het vonnis der Rb. Rotterdam van 18 Maart 1896, *W. v. h. R.* n°. 6673.

3) Verg. o. a. de arresten van 14 Febr. 1866, DALLOZ 1866, I, bl. 84, en 11 Mei 1886, DALLOZ 1887, I, bl. 30. Zie verder GUILLOUARD, *Traité du contrat de louage*, troisième édition, Paris 1891, n°. 727, GLASSON, *le code civil et la question ouvrière*, Paris 1886, bl. 22.

den arbeider niet of slechts op gebrekkige wijze medegedeeld 1); soms hoort hij van het bestaan en den inhoud voor het eerst, wanneer het een of ander artikel op hem wordt toegepast. Bij dezen gang van zaken wordt niet alleen in beginsel de vrijheid van overeenkomst aangetast, maar ook wordt het gevaar vergroot, dat in de reglementen onbillijke bepalingen worden opgenomen. En dat dit gevaar niet denkbeeldig is, bewijst de ervaring in alle landen.

Welke houding moet nu de wetgever tegenover deze reglementen aannemen? Dat het bestaan daarvan op zich zelf zeer gewenscht moet worden geacht, wordt algemeen erkend. Zij geven in vele gevallen zekerheid omtrent de door den arbeider te volgen gedragslijn en, doordat zij aangelegenheden regelen, welke toch nimmer bij de overeenkomst worden vastgesteld, dragen zij er sterk toe bij geschillen tusschen partijen te voorkomen 2). Er is nog meer: waar, gelijk hierboven werd uiteengezet 3), de tijden nog niet rijp zijn voor eene verplichte collectieve arbeidsovereenkomst, zullen goede reglementen er krachtig toe bijdragen, door hunne uniforme regeling den weg voor de collectieve arbeidsovereenkomst te effenen.

In verscheidene landen is dan ook voor grootere ondernemingen de uitvaardiging van een fabrieksreglement, hetwelk althans over zekere in de wet genoemde punten bepalingen inhoudt, verplicht voorgeschreven en op niet-nakoming dezer verplichting straf gesteld (Duitsche Gewerbeordnung, § 134*a*. vlg.; Oostenrijksche Gewerbeordnung, § 88*a*; Zwitsersche Bondswet betr. die Arbeit in den Fabriken van 23 Maart 1877, art. 7; Belgische wet sur les règlements d'atelier, van 15 Juni 1890).

In de aangehaalde wetten van Duitschland (§ 134*b*, lid 3. § 134*d*; § 134*h*), Zwitserland (art. 8), België (artt. 7, 8) is verordend, dat vóór de vaststelling van het reglement aan de arbeiders gelegenheid moet worden gegeven, hunne meening daarover te doen kennen.

Eindelijk wordt in verscheidene dezer wetten (Duitsche G. O. § 134*e* en 134*f*, Oostenrijksche G. O. § 88*a*, Zwitsersche wet, art. 8) aan de overheid een meer of minder uitgebreid toezicht op de vaststelling der reglementen, opgedragen, ten einde te waarborgen, dat de wettelijke voorschriften omtrent de totstandkoming worden nageleefd en dat niet bepalingen strijdig met de wetten worden opgenomen 4).

1) Op dezen „misstand" werd met nadruk de aandacht gevestigd door de 1ste Afd. der Staatscommissie v. Arbeidsenquête in haar Verslag aangaande de Tramwegen, bl. 5, 6. Eenige voorbeelden nog uit vele: Verhooren Groninger veenkoloniën 1896, 2700 vlg. 3091, 3813 vlg., 4339 vlg. Zie ook TRUYEN, t. a. p., bl. 13 en vlg. en v. BERESTEIJN, t. a. p., Hfdst. III, afd. II en III.

2) Zie bijv. de belangrijke mededeeling uit de praktijk van het Leipziger Gewerberecht, in *Soziale Praxis*, 4, kol. 608.

3) Zie bladz. 8.

4) Zie over de buitenlandsche wetgeving VAN BERESTEIJN, t. a. p. blz. 161 en vlg.

Hoe belangrijk alle deze voorschriften zijn, hunne beteekenis ligt buiten het kader van dit wetsontwerp. Met name zou een voorschrift, waarbij aan sommige categorieën van werkgevers de verplichting werd opgelegd om een reglement vast te stellen, zich in onze burgerlijke wetgeving niet op zijne plaats kunnen gevoelen. Hoe wenschelijk de verplichte reglementeering zijn moge in tal van bedrijven, en welke diensten dit instituut ook zoude kunnen bewijzen aan de voorbereiding eener wettelijke regeling van het collectief arbeidscontract, het valt niet te ontkennen, dat bedoelde verplichting uitsluitend een publiekrechtelijk karakter draagt, dat haar doel zuiver publiekrechtelijk is en dat hare naleving alleen langs publiekrechtelijken weg kan worden verzekerd.

Des burgerlijken wetgevers is de taak te bepalen, onder welke omstandigheden de werkgever zich tegenover den arbeider op de voorschriften van een door hem vastgesteld reglement kan beroepen, welke de invloed is van een reglement op de rechtsverhoudingen van partijen.

Tot juist verstand van de taak welke de wetgever hier te vervullen heeft, behoort op den voorgrond te worden gesteld, welk het rechtskarakter is van het reglement, gelijk dit in de practijk voorkomt 1). Ten deze nu worden twee meeningen verdedigd. Volgens de eerste, welke in het ontwerp-DRUCKER aangenomen was, wordt het reglement geacht een bestanddeel der overeenkomst uit te maken; de tweede, in het Regeeringsontwerp van 1901 gehuldigd, beschouwt het reglement als een samenstel van regelen van objectief recht, door den werkgever vastgesteld krachtens het recht, hetwelk hem noodzakelijkerwijze als hoofd en leider der werkzaamheden moet toekomen; het reglement, door den werkgever vastgesteld, werkt, zoo oordeelen de voorstanders dezer opvatting, tegenover den arbeider gelijk de wet tegenover den burger 2).

Naar het oordeel des ondergeteekenden beantwoordt, van een louter theoretisch standpunt beschouwd, geene van beide opvattingen geheel aan de werkelijkheid; eenerzijds moet men erkennen, dat een reglement onderscheidene bepalingen bevat, welker contractueel karakter duidelijk te voorschijn treedt: men denke aan de bepalingen omtrent het bedrag en de uitbetaling van het loon, omtrent de arbeidsuren; aan den anderen kant vertoont het arbeidsreglement echter ook eene publiekrechtelijke zijde, waar het bepalingen geeft ten behoeve van het welzijn, van de veiligheid der arbeiders 3). Het reglement heeft mitsdien in den regel een dubbelslachtig karakter.

Intusschen, deze theoretische beschouwing kan den wetgever

---

1) Zie o. a. Verslagen van de inspecteurs van den Arbeid over 1897 en 1898, blz. 116 en volg. en blz. 396 en volg.

2) Zie TRUYEN, t. a. p., blz. 37; VAN BERESTEIJN t. a. p., blz. 25.

3) Zie ook VAN BERESTEIJN, t. a. p., blz. 29.

niet tot grondslag strekken voor eene regeling van de kracht van het reglement tegenover de arbeiders: wilde de wetgever op het tweeslachtig karakter van het reglement zijne bepalingen grondvesten, dan behoorde — wil hij niet tot eene uitgebreide en toch nimmer volledige casuïstiek zijne toevlucht nemen — vooral steeds duidelijk te kunnen blijken, niet alleen voor den rechtsgeleerde, doch evenzeer voor den leek, waar de grensscheiding ligt tusschen het contractueele en het publiekrechtelijke gedeelte, en dan moest zonder moeite ieder voorschrift tot de groep kunnen worden gebracht, bij welke het van nature behoort.

Dit nu is, naar den ondergeteekende voorkomt, niet het geval. Wanneer men zich herinnert, welk eene verdeeldheid heerscht omtrent de vaststelling der grenzen van publiek- en privaatrecht, hoe sommige bepalingen — men denke b. v. aan die betreffende boeten — door sommigen als contractueel worden beschouwd, door anderen als ongetwijfeld van publiekrechtelijke natuur worden aangemerkt, dan zal men den ondergeteekende toegeven, dat de wetgever, die op het tweeslachtig karakter, dat het arbeidsreglement theoretisch kenmerkt, zijne regeling zou grondvesten, onzekerheid en geschillen zou zaaien; dat hij zijn gebouw op drijfzand zou optrekken.

Is de wetgever mitsdien verplicht, uit een oogpunt van practisch staatsbeleid, eene keuze te doen tusschen de twee hierboven vermelde opvattingen, dan lijkt het niet twijfelachtig of de eerstgenoemde is die welke in de wet behoort te worden neergelegd. Al wie kennis heeft genomen van eenig reglement, bij een onzer groote industrieele ondernemingen geldende, zal gereedelijk toegeven, dat het bepalingen bevat, van zoodanig belang voor den arbeider, dat zij voor de afspraken, welke bij eene afzonderlijke overeenkomst gemaakt plegen te worden, in belangrijkheid niet onderdoen. Ook de bepalingen van publiekrechtelijke aard zijn voor den arbeider van zóó groot gewicht, kunnen een zóó belangrijken invloed oefenen op zijn gansche bestaan zoolang de dienstbetrekking duurt, dat de ondergeteekende gemeend heeft zich op het standpunt te moeten stellen, dat het reglement, zoo al niet met name, dan toch in zijn wezen en naar de voorgestelde regeling, een bestanddeel der arbeidsovereenkomst behoort te zijn, zoodat het zonder toestemming des arbeiders niet gewijzigd kan worden. De theorie moest hier, naar zijne meening, het veld ruimen voor de eischen der practijk. Wanneer, gelijk in de Memorie van Toelichting tot art. 8 van het ontwerp-DRUCKER te recht wordt gezegd, wijziging van het reglement door den werkgever alleen, als eenzijdige wijziging van een gesloten contract, in beginsel niet toelaatbaar is, dan is de meest consequente en daarom meest practische gevolgtrekking deze, dat die eenzijdige wijziging dan ook niet plaats mag vinden.

Daar nu aan den anderen kant den werkgever de bevoegdheid niet kan worden ontzegd tot wijziging van een vigeerend

reglement over te gaan, of wel een reglement in te voeren, wanneer hem zulks in het belang van zijn bedrijf wenschelijk voorkomt, moest naar een middel worden omgezien om voor zulk een geval botsing tusschen de belangen van beide partijen te voorkomen. De ondergeteekende is van oordeel, dat wijziging van het bestaand, of invoering van een nieuw, reglement behoort te worden gelijkgesteld met iedere andere wijziging der bij het aangaan van de overeenkomst gemaakte afspraken. De arbeider, die zich niet bij zulk eene verandering kan nederleggen, wordt niet gedwongen haar te aanvaarden, doch zal den dienst met inachtneming der wettelijke voorschriften kunnen verlaten. De voorgedragen regeling zal er ongetwijfeld toe bijdragen, dat de werkgever zich met zijne arbeiders tracht te verstaan, alvorens hij de arbeidsvoorwaarden wijzigt.

Deze zijn de beginselen, welke in de artikelen der Derde Afdeeling zijn nedergelegd, en welke bij de toelichting dier artikelen nader zullen worden verklaard. Met het oog op het gewicht van het onderwerp en den onderlingen samenhang der desbetreffende bepalingen kwam het den ondergeteekende geschikt voor de verschillende artikelen, tot het reglement betrekkelijk, in eene afzonderlijke afdeeling samen te vatten.

Uit de in het ontwerp gehuldigde opvatting omtrent het reglement volgt mede, dat, waar het ontwerp afwijking van den gestelden norm toelaat, wanneer zij bij schriftelijke overeenkomst wordt aangebracht, daarnevens afwijking bij reglement toegestaan moet worden. Naar de opvatting van het ontwerp toch is het reglement feitelijk eene schriftelijke overeenkomst, van bijzonderen aard, in plaats van voor een enkelen arbeider, voor een of meer groepen van arbeiders geldende.

Eene wettelijke regeling van het arbeidscontract, hoe billijk ook opgezet, hoezeer ook door dwingend recht geschraagd, zal niet in staat zijn alle grieven, op het gebied der verhoudingen tusschen arbeider en werkgever bestaande, voor goed op te heffen. De Regeering vleit zich geen oogenblik met de illusie, dat dit het gevolg zou kunnen zijn van de door haar aangeboden voordracht. Algeheele bevrediging op het terrein, waarop de arbeidsovereenkomst zich beweegt, is niet te wachten van welke wettelijke voorziening ook. Zij zou eerst dan kunnen intreden, wanneer eene nieuwe gouden eeuw over de wereld kwame lichten, „eene eeuw, die zonder rechter en zonder wet, uit vrije aandrift recht en deugd beoefende, en waarin de lente der gerechtigheid eeuwig bloeide". 1)

Maar wie met de mogelijkheid van terugkeer der „*Saturnia*

1) „Aurea. . . . . aetas, quae vindice nullo sponte sua, sine lege, fidem rectumque colebat . . . .
Ver erat æternum". (Ovidius, Metamorphosen, Boek I, vers 89-90 en 107.)

regna" op aarde rekening houdt, geeft zich over aan een ijdel droombeeld. Immers „wat pogingen men ook moge aanwenden tot verbetering van het levenslot, nimmer zal men er in slagen de maatschappij ten eenenmale van de ellende te verlossen. Zij, die voorgeven, dat zij het daarheen zouden kunnen leiden, zij, die het arme volk een leven zonder zorg, vol rust en genot voorspiegelen, maken zich aan een bedrog schuldig, dat slechts grooter euvelen ten gevolge hebben kan dan die, welke het deel zijn der tegenwoordige samenleving. Men dient, wil men aanspraak maken op juistheid van inzicht, rekening te houden met de dingen, gelijk zij in waarheid bestaan en een verbetering van den toestand, elders dan in het najagen van dergelijke hersenschimmen te zoeken." 1)

De Regeering ontveinst zich van den anderen kant geenszins, dat met de regeling, zooals zij die thans voorstelt, op het gebied van de verhouding tusschen arbeider en werkgever ook harerzijds niet het laatste woord mag zijn gesproken. Tal van belangrijke quaesties kunnen zich voordoen op dat terrein, waarop dit ontwerp geen antwoord geeft; tal van belangrijke vraagpunten zullen blijven vallen buiten de grenzen eener wettelijke voorziening, hoe wijd die ook worden uitgezet. Naast eene deugdelijke wettelijke regeling van het arbeidscontract schijnt dan ook in de toekomst eene regeling van eene algemeene sociale rechtspraak een eisch, waaraan motieven van billijkheid niet kunnen worden ontzegd. Ter vervanging van het plompe wapen der werkstaking, dat zoo menigmaal in de eerste plaats hem verwondt, die het, hetzij dan wettig of onwettig, hanteert, zou in zulke rechtspraak voor den arbeider een middel kunnen gelegen zijn om eene onpartijdige en deskundige beslissing te erlangen in vraagstukken, welke thans allicht eene breuk tusschen den werkgever en zijne arbeiders veroorzaken. Naast den kantonrechter, die te beslissen heeft in *rechts*zaken uit de arbeidsovereenkomst voortvloeiende, zou te dien einde een college kunnen worden ingesteld, dat vragen van *economischen* aard, met de arbeidsovereenkomst verband houdende, zou hebben op te lossen. Intusschen, zoodanige regeling eischt tijd en onderzoek; tal van vragen zullen daarbij beantwoording moeten vinden en dit ontwerp is voor de oplossing daarvan in elk geval niet de plaats.

Niettemin, ook zonder verbinding met zoodanige rechtspraak mag met volle gerustheid worden getuigd, dat de thans voorgedragen regeling voor Nederland kan hebben eene gewichtige

---

1) Encycliek „*Rurum Novarum*," t. a. p., bladz. 18 en 20 „Ut homines experiantur ac tentent omnia, istiusmodie incommoda evellere ab humano convictu penitus nulla vi, nulla arte poterunt. Siqui id se profiteantur posse, si miserae plebi vitam polliceantur omni dolore molestiaque vacaniom, et refertam quiete ac perpetuis voluptatibus, quae illi populo imponunt, fraudemque struunt, in malla àliquando erupturam maiora praesentibus. Optimum factu res humanas, ut se habent, ita contueri, simulque opportunum incommodis levamentum, uti, diximus, aliunde petere."

beteekenis, en dat haar, in de rij van wettelijke maatregelen van sociale rechtvaardigheid, eene voorname plaats toekomt. Voor duizenden en nogmaals duizenden Nederlanders, voor wie, naar het woord van LOTMAR, een arbeidscontract is een economisch toevluchtsoord, zal eene deugdelijke wettelijke regeling daarvan kunnen zijn tot grooten zegen.

Terwijl zulke regeling — en moge dit in de toekomst een harer op den voorgrond tredende karaktertrekken blijken! — er mede toe zal kunnen bijdragen, om aan den economischen strijd onzer dagen, voor een deel althans, zijne bittere scherpte te ontnemen.

ARTIKELEN.

Artikel I.

Dit artikel bevat de wijzigingen, aangebracht in bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, voorafgaande aan den nieuwen titel van het Derde Boek. Zij houden alle verband met, zijn het gevolg van, de nieuwe voorschriften betreffende de arbeidsovereenkomst in artikel II opgenomen. Veelal ook komen zij neder op verandering van enkele woorden, ten einde de bestaande artikelen van het Burgerlijk Wetboek met de bewoordingen van den nieuwen titel ZEVEN A te doen overeenstemmen.

Art. 79. De verandering strekt om vast te stellen, dat hier slechts sprake is van diegenen, die door eene arbeidsovereenkomst verbonden zijn, terwijl bovendien van de gelegenheid is gebruik gemaakt om duidelijk te doen uitkomen, dat dit artikel niet derogeert aan de bepalingen van art. 78.

Art. 164. Ten opzichte van de arbeidsovereenkomsten door de gehuwde vrouw als arbeidster aangegaan wordt haar bij het Ontwerp eene volledige handelsbevoegdheid verleend. Aan de andere zijde moest dan tevens der gehuwde vrouw eene voldoende mate van zelfstandigheid worden toegekend bij het aangaan van arbeidsovereenkomsten als werkgeefster, in die gevallen, waarin de practijk thans reeds eene zoodanige zelfstandigheid aanneemt, n.l. bij de arbeidsovereenkomsten, welke zij ten behoeve van de huishouding sluit. Door de voorgestelde wijziging van art. 164 worden de hierbedoelde arbeidsovereenkomsten op éene lijn gesteld met de overige verbintenissen tot een gelijk doel aangegaan.

Art. 1195, 4°. In de thans geldende bepaling wordt als bevoorrechte schuld aangemerkt „het loon van dienst- en werkboden. . . .” In vroegere jaren werden meer dan eens kantoorbedienden en dergelijke personen door den rechter daaronder begrepen geacht. Later heeft de jurisprudentie eene engere meening gehuldigd; op boekhouders werd de bepaling niet toe-

passelijk verklaard 1). Delfde opvatting wordt door onze nieuwere schrijvers verdedigd en heeft in Frankrijk, bij de uitlegging van art. 2101 nr. 4 C. C., in wetenschap en rechtspraak de overhand.

Op verruiming van het artikel is herhaaldelijk door belanghebbenden en door rechtsgeleerden aangedrongen 2): hun wensch vond weerklank in de Volksvertegenwoordiging. Het moet erkend worden, dat de redenen, die den wetgever er toe leidden, het loon van dienst- en werkboden onder de bevoorrechte inschulden op te nemen, voor het grootste gedeelte evenzeer gelden voor allen, die als arbeiders eene arbeidsovereenkomst aangaan. De nieuwere buitenlandsche wetgevingen kennen het voorrecht toe òf geheel algemeen aan alle arbeiders òf althans op veel ruimer voet dan onze wet. Zie vooral § 54 nr. 1 der Duitsche *Konkursordnung*, na de herziening van 1898: § 61 nr. 1; verder o. a. art. 549 van den Franschen Code de Commerce, laatstelijk gewijzigd bij de wet van 6 Februari 1895; art. 19 nr. 4 der Belgische wet van 16 Dec. 1851, gewijzigd bij de wet van 25 April 1896; art. 291 der Zwitsersche Bondswet van 11 April 1889 *über Schuldbetreibung und Konkurs;* art. 1 der Engelsche *Preferential Payments in Bankruptcy Act* 1888 (51 & 52 Vict., c. 62). Verg. ook art. 3463 nr. 7 van het Ontw. 1820.

Het Loon. Naar het spraakgebruik van het Ontwerp valt daaronder ook stukloon; evenzoo het aandeel in de winst of opbrengst der onderneming, dat als loon of gedeelte van het loon bij de arbeidsovereenkomst is bedongen. Elders rees daarover twijfel.

Ten aanzien van den termijn, waarvoor de preferentie geldt, loopen de buitenlandsche wetten zeer uiteen; vaak wordt daar onderscheiden tusschen dienstboden, werklieden, bedienden, enz., en worden voor deze verschillende groepen van arbeiders ververschillende termijnen gesteld. Het ontwerp, afkeerig van dergelijke onderscheidingen die onvermijdelijk grensgeschillen scheppen, stelt, op het voetspoor der Duitsche *Konkursordnung*, een gelijken termijn voor allen. Voor het stellen van een korteren termijn dan in de geldende wet bestaat, naar den ondergeteekende voorkomt, geen genoegzame reden. Ook het ontwerp van 1901 week in dit opzicht af van de bepaling van art. 31 Ontwerp-DRUCKER.

Artt. 1583. 1584 *en* 1585. In verband met hetgeen hierboven in § 6 is medegedeeld omtrent de verhouding tusschen de overeenkomsten tot het verrichten van arbeid en de huurovereenkomst,

1) Rb. Amsterdam 3 April 1885, *W. v. h. R.* nr. 5280, *P. v. J.* 1885 nr. 32*); Rb. Rotterdem 14 Nov. 1885, *W. v. h. R.* nr. 5231, *P. v. J.* 1886 nr. 1*); arrest van den Hoogen Raad van 4 Januari 1900, *W. v. h. R.*, nr. 7387.

2) Zie o. a. een adres der Vereeniging van Handelsbedienden Mercurius te Rotterdam, van Januari 1886, afgedrukt in *W. v. h. R.* nr. 5243 en *Pal. v. Just.* 1886 nr. 4*,) alsmede, een hoofdartikel in hetzelfde nummer van het *Weekblad van het Recht.*

wordt voorgesteld de artikelen 1583 en 1585 te doen vervallen, terwijl in art. 1584 de omschrijving aan „huur van goederen" gegeven, tot die der overeenkomst van huur en verhuur is aangewend.

Overigens schijnen de in artikel I voorgestelde wijzigingen geene nadere toelichting te behoeven. Die van art. 1366, 1°. in het ontwerp van 1901 komt den ondergeteekende onnoodig voor en is dus niet overgenomen. Om dezelfde reden wordt thans geene wijziging van art. 1429 voorgesteld.

Artikel II. 1)

Artikel II behelst de bepalingen, gemeen aan de overeenkomsten tot het verrichten van arbeid, alsmede de regeling der onderlinge verhouding tusschen de drie groepen van deze overeenkomsten (Eerste afdeeling van den Zevenden Titel A), benevens de regeling van de arbeidsovereenkomst zelve (Tweede tot en met Zesde Afdeeling).

ZEVENDE TITEL A.

Van de overeenkomsten tot het verrichten van arbeid.

Eerste Afdeeling.

Algemeene bepalingen.

Artt. 1637—1637 *b.* De overeenkomsten, van welke deze artikelen gewag maken, komen allen in dit opzicht met elkaar overeen, dat bij het sluiten van eene dergelijke overeenkomst de eene partij zich verbindt voor de andere arbeid te verrichten tegen belooning.

De eerste groep, het verrichten van enkele diensten, verschilt, gelijk boven werd opgemerkt, met de tweede in dit kenmerkend opzicht, dat bij het sluiten dier overeenkomst geene duurzame dienstbetrekking tot stand komt. Partijen hebben bij het sluiten der overeenkomst eenen bepaalden dienst, eene enkele praestatie, op het oog. Met de vervulling van dien dienst is aan de overeenkomst gevolg gegeven.

Het onderscheid tusschen de tweede en de derde groep is daarin gelegen, dat bij gene de arbeid zelf, bij deze het product van den arbeid, voorwerp der overeenkomst is, dat dus bij de eene overeenkomst voor den arbeid zelf de belooning wordt ge-

1) Evenals bij het ontwerp van wet tot wijziging van de eerste zes titels van het vierde boek van het Burg. Wetboek enz. (Gedrukte stukken 1903—1904, n°. 70) is geschied, en op de gronden in de Memorie van Toelichting (blz. 9) van dat ontwerp aangevoerd, heeft de ondergeteekende gemeend ook in dit ontwerp de gebruikelijke spelling te moeten bezigen bij de regeling der arbeidsovereenkomst, en de oude spelling slechts te moeten behouden waar enkele op zich zelf staande wijzigingen worden voorgesteld. Mitsdien is de inhoud van artikel II in de spelling van de Vries en te Winkel vervat.

schonken, terwijl ten aanzien van de tweede partijen bij de bepaling van de belooning *niet* den arbeid, doch het door den arbeid tot stand gebrachte *werk*, op het oog hebben.

Een gevolg hiervan is, oeconomisch, dat de risico van den arbeid geheel of gedeeltelijk bij de arbeidsovereenkomst steeds aan de zijde van hem is die de belooning uitbetaalt, terwijl bij aanneming van werk alleen de aannemer de risico zal hebben te dragen.

Deze risico is tweeërlei. Eensdeels bestaat gevaar dat de hoeveelheid van den arbeid beneden het verwachte blijft, aan den anderen kant kan evenzeer de hoedanigheid van den verrichten arbeid tegenvallen. Laat zich al gemakkelijk eene arbeidsovereenkomst denken — b.v. het werken op stukloon — waarbij mede de arbeider de nadeelen, aan zijne tekortkomingen wat betreft de kwantiteit verbonden, zal gevoelen, de werkgever blijft daarvan nooit verschoond. Het gevaar voor onvoldoende kwaliteit van den verrichten arbeid wordt steeds door den werkgever gedragen.

Bij aanneming van werk daarentegen is het de aannemer, die de nadeelen zal gevoelen. Te late oplevering van het werk gevolg van onvoldoende kwantiteit van den noodzakelijken arbeid, zoowel als oplevering van het werk in slechtere hoedanigheid dan bij de overeenkomst werd bedongen, is niet anders dan nietvoldoening aan de gesloten overeenkomst, wanpraestatie, welke den aannemer tot schadevergoeding zal aansprakelijk maken.

Dit oeconomisch verschil heeft ten gevolge, dat bij de arbeidsovereenkomst de werkgever gezag, leiding en toezicht moet houden gedurende den arbeid. Juridisch is dit element derhalve in de omschrijving onmisbaar, vandaar dat bij de arbeidsovereenkomst de arbeid *in dienst* van den werkgever moet zijn verricht.

Kan men, in zeer ruimen zin gesproken, zeggen, dat in elk der drie boven bedoelde gevallen eene overeenkomst tot het verrichten van arbeid tot stand komt, overeenkomstig het spraakgebruik wordt alleen de tweede groep als *arbeidsovereenkomst* door het ontwerp aangeduid.

De overeenkomsten tot het verrichten van enkele diensten (art. 1637) worden in het Burgerlijk Wetboek niet nader omschreven. Het ligt buiten het kader van dit ontwerp daarin te voorzien, — zoo eene regeling al noodig mocht geacht worden. De practijk zal zich met eene analogische toepassing, soms van de regelen der eigenlijke arbeidsovereenkomst, soms van die van aanneming van werk, zeker kunnen redden. 1)

De toelichting van artikel 1637*a* is grootendeels begrepen in de bovenstaande algemeene beschouwingen (§§ 6 en 7); alleen worde hier nog opgemerkt, dat het woord „arbeid" in zijne algemeenheid zoowel lichamelijken als geestelijken arbeid omvat, en dat de uitdrukking „gedurende zekeren tijd" hare nadere verklaring vindt in de zesde afdeeling. Tevens wordt er te dezer

---

1) Vergelijk hierboven § 6, blz. 11.

plaatse op gewezen, dat het ontwerp het woord „dienstbetrekking" bezigt om de verbintenis aan te duiden, welke door de arbeidsovereenkomst ontstaat.

Wat art. 1637*b* betreft, moge nog worden in het licht gesteld, dat, aangezien van aanneming van werk alleen dan sprake kan zijn, indien partijen een *bepaald*, zoowel wat hoeveelheid als wat hoedanigheid betreft, werk bij het sluiten van de overeenkomst op het oog hebben, de belooning reeds terstond in haar geheel voor de aflevering van het gansche werk wordt vastgesteld. Voor deze belooning gebruikt het artikel overeenkomstig het spraakgebruik het woord *prijs*.

Art. 1637 *c*. Gelijk boven onder § 6 (bladz. 12) werd betoogd, is het zeer goed denkbaar, dat in dezelfde overeenkomst zoowel de arbeidsovereenkomst als de overeenkomst van lastgeving liggen opgesloten. Echter is lastgeving niet de eenige overeenkomst wier vereeniging met de arbeidsovereenkomst zich laat denken. Het ontwerp gebruikt daarom eene algemeene uitdrukking.

De overeenkomst welke partijen in dergelijk geval met elkaar sloten, kan, als het ware, ontleed worden in twee overeenkomsten van welke de ééne slechts eene arbeidsovereenkomst is. Al naar gelang partijen handelen uit, gevolg geven aan, de arbeidsovereenkomst, zullen de bepalingen van deze van toepassing zijn. Treden echter partijen op in eene rechtsverhouding welke het gevolg is der andere overeenkomst, dan zou toepassing van de bepalingen der arbeidsovereenkomst geen zin hebben: die der andere overeenkomst, in de samengestelde overeenkomst opgesloten, hebben alsdan recht op toepassing. Tot zoover bevat het artikel slechts eene toepassing van het gemeene recht.

Evenwel is het niet onmogelijk, dat in de wet ten aanzien van de beide overeenkomsten bepalingen worden aangetroffen, welke met elkaar niet zijn overeen te brengen. Volgens het ontwerp zullen in die gevallen de voorschriften betreffende de arbeidsovereenkomst den voorrang genieten. Dat steeds aan de bepalingen der arbeidsovereenkomst de voorkeur wordt gegeven, kan, het valt niet te ontkennen, eene eenigszins willekeurige keuze heeten. Indien men evenwel erkent, dat ter bevordering der rechtszekerheid eene keuze *moet* worden gedaan, is zij verklaarbaar en te verdedigen. Nu dit ontwerp eene uitgebreide regeling van het arbeidscontract geeft, waarbij alle punten aan recht en billijkheid nauwkeurig werden getoetst, kan tegen de toepassing dier regelen geen bezwaar zijn. Kiest men de arbeidsovereenkomst niet, het valt te vreezen, dat in de praktijk gepoogd zal worden op de bepalingen van andere overeenkomsten een beroep te doen. De keuze in dit artikel tot regel gesteld, voorkomt oneenigheid en ontduiking, en stelt, bij twijfel, de billijkste voorschriften aan partijen tot wet.

Het arbeiden op stukloon vertoont zooveel gelijkenis met aan-

neming van werk, dat het niet moeilijk zoude vallen eene arbeidsovereenkomst, waarbij het loon afhankelijk van den verrichten arbeid werd vastgesteld, in eene reeks van aannemingen van werk op te lossen. Zoodanige herleiding zoude kunnen worden toegepast door hen, wien de bepalingen der wettelijke regeling der arbeidsovereenkomst te bezwarend voorkwamen. Denkt men daarbij aan de mogelijkheid om bij velerlei arbeid het loon afhankelijk van den verrichten arbeid vast te stellen, dan is het niet onwaarschijnlijk, dat zonder eene bepaling, als in het tweede lid van dit artikel vervat is, de arbeidsovereenkomst meermalen zoude vervangen worden door eene reeks van aannemingen van werk. Het gevolg zoude wezen dat, hoe wenschelijke bepalingen ook de werkgever betreffende de arbeidsovereenkomst vaststelde, in steeds meer gevallen deze voorschriften zouden ontdoken worden. Den kwaadwilligen werkgever zoude het niet moeilijk vallen, de bepalingen omtrent aanneming van werk, welke aan partijen noodzakelijk eene veel grootere vrijheid van handelen laten dan de in dit ontwerp voorgestelde bepalingen der arbeidsovereenkomst, voor deze laatste in de plaats te stellen. Door een voorschrift als het tweede lid van dit artikel bevat, wordt echter zorg gedragen, dat steeds, wanneer werkelijk eene arbeidsovereenkomst moet worden aanwezig geoordeeld, de door partijen gesloten overeenkomst in hare ware gedaante aan het licht komt.

Reeds bij de eerste aanneming van werk zal het mogelijk moeten zijn deze overeenkomst, in fraudem legis aangegaan, te ontmaskeren, doch dan alleen, indien het blijkbaar in het voornemen van partijen ligt meerdere dergelijke overeenkomsten te sluiten. De eerste aanneming van werk toch kan wel zóó omvangrijk zijn geformuleerd, dat vele noodzakelijke bepalingen geruimen tijd krachteloos zouden blijven, indien de rechter moest wachten totdat meerdere dergelijke overeenkomsten waren gesloten, alvorens te kunnen verklaren, dat inderdaad geene aanneming van werk, doch eene arbeidsovereenkomst is aangegaan.

Eene uitzondering behoort intusschen te worden gemaakt ten aanzien van de eerste overeenkomst, indien deze bij wijze van proef blijkt te zijn aangegaan. Dan is inderdaad aan geene op zekeren duur berekende dienstbetrekking gedacht, geene arbeidsovereenkomst geboren, zoodat de grond voor toepassing van de bepaling van het tweede lid wegvalt.

Tweede Afdeeling.

Van de arbeidsovereenkomst in het algemeen.

Art. 1637 *d.* De arbeidsovereenkomst kan, daar geene bepaling hieromtrent in het ontwerp voorkomt, volgens den algemeenen regel zoowel mondeling als schriftelijk worden aangegaan. Wordt

zij schriftelijk gesloten, dan behooren eventueele daaraan verbonden kosten in den regel te worden gedragen door den werkgever, bij wien gewoonlijk de grootste financieele draagkracht is.

Het behoeft overigens geen betoog, dat de kosten niet zullen zijn van drukkenden aard. Art. 1637 *n* zal de kosten der akte zelve schier onbeduidend doen blijven.

Art. 1637 *e.* Met betrekking tot den hand- of godspenning, welke vaak bij het sluiten der overeenkomst wordt gegeven en aangenomen, behooren, ter voorkoming van twijfel, twee vragen te worden beslist:

1⁰. Zijn partijen bevoegd, door opoffering van den godspenning, van de overeenkomst terug te treden?

2⁰. Mag de godspenning in mindering worden gebracht op het verdiende loon?

Over de eerste vraag bestaat naar het geldende recht verschil van gevoelen. Zij is bevestigend beantwoord door den kantonrechter te Groningen bij een veel besproken vonnis van 20 Juni 1848 (*W. v. h. R.* n⁰. 959) en door de verschillende schrijvers 1). Eene tegenovergestelde beslissing gaf ons oude recht en geven de meeste nieuwere, speciale en algemeene, buitenlandsche wetten 2). Ze is ook in overeenstemming met hetgeen art. 1500 B. W. omtrent den koop verordent.

Het ontwerp omhelst het laatste stelsel. Volgens den algemeenen regel (zie hierboven § 8, blz. 19) zijn echter partijen bevoegd eene afwijkende regeling te treffen. Ook buiten het geval van overeenkomst der partijen deze zeer gemakkelijke wijze van verbreking van het arbeidscontract te erkennen, schijnt niet gewenscht.

Overbodig is eene bepaling als die van art. 2640 Ontwerp van 1820, dat „het geven of ontvangen van eenen godspenning wel als een bewijs der getroffene overeenkomst, maar geenszins als een noodzakelijk vereischte tot derzelver geldigheid zal worden aangezien".

De tweede vraag wordt in het ontwerp eenigszins anders beslist, dan art. 3 van het Ontwerp-DRUCKER doet. Zoude volgens dit laatstgenoemd artikel de godspenning nimmer worden in mindering gebracht op het loon, tenzij daartoe een bijzonder beding in de overeenkomst werd opgenomen, volgens het voorgestelde tweede lid van artikel 1637 *e* zal ook in enkele gevallen,

1) Zie o. a. J. H. G., in *Opmerkingen en Mededeelingen*, dl. 5 (1849,) bl. 55 vlg. Verdere literatuur bij HINGST, *Rechtsgel. Bijdr. en Bijbl.* 1888 A. bl. XCIV vlg. Verg. echter ook DIEPHUIS, t. a. p., dl. XII (1889,) bl. 353 en Mr. C. ASSER, *Handleiding Burg. Recht*, dl. 3, bl. 166. Voor het Fransche Recht: GUILLOUARD, t. a. p., n⁰. 701.

2) ARNTZENIUS, *Institutiones juris belgici* 1, 10 § IV. *Gesindeordnungen* van Pruisen § 46, Baden § 2, Saksen § 20; Alg. Duitsch Handelswetb., art. 285 *oud*; Burg. Wetb. van Saksen §§ 893 vlg.: Zwits. Verbintenissenrecht, art. 178; Burg. Wetb. v. h. Duitsche Rijk, § 336.

zonder dat partijen daaromtrent een bijzonder beding maakten, voor in-mindering-brenging ruimte zijn.

Het strijdt toch ten eenen male met de billijkheid, dat de geschonken godspenning buiten rekening zoude blijven, wanneer de dienstbetrekking in strijd met het bij de overeenkomst bepaalde — waarmede gelijk wordt gesteld het geval, dat zij voor onbepaalden tijd is aangegaan — slechts korten tijd voortduurde. Dan zoude op de ontijdige verbreking der dienstbetrekking van de zijde des arbeiders eene niet onbelangrijke premie worden gesteld. Indien evenwel de dienstbetrekking gedurende een zekeren, niet al te korten, tijd heeft stand gehouden, mag worden aangenomen, dat andere redenen, dan het belustzijn op de handgift, tot beëindiging der dienstbetrekking brachten. In de beroepen, waarbij het geven van eene handgift het meest voorkomt, mag de termijn van drie maanden wel als de kortste gelden, gedurende welken eene dienstbetrekking in den regel stand houdt. Eindigt de dienstbetrekking welke niet voor korteren tijd is overeengekomen, binnen dien tijd, dan zal volgens het tweede lid van dit artikel als regel gelden, dat de hand- of godspenning op het loon kan worden ingehouden.

Art. 1637*f*. Ten aanzien der gehuwde vrouw 1) wordt het niet wenschelijk geacht bij deze gelegenheid al te zeer in te grijpen in het huwelijksrecht. Evenwel behoort eene regeling van de arbeidsovereenkomst een antwoord te bevatten op de vraag of en, zoo ja, hoe, en in welke gevallen, eene gehuwde vrouw eene arbeidsovereenkomst kan aangaan. Het scheen noodzakelijk der gehuwde vrouw de bevoegdheid toe te kennen om als arbeidster eene arbeidsovereenkomst aan te gaan, geheel onafhankelijk van de toestemming of den bijstand van haren echtgenoot. Eene dergelijke regeling toch komt met de heerschende practijk, welke den krachtens de wet noodzakelijken bijstand des mans in dit opzicht slechts uiterst zelden doet recht wedervaren, overeen.

Dreigt echter voor de vrouw zelve of voor het huisgezin de gesloten overeenkomst gevaarlijk te zullen worden, of is reeds het daaruit voortkomend nadeel aanwijsbaar, dan is in art. 1639 *n* den man de macht gegeven aan den ongewenschten toestand een einde te doen komen. Dat met de bevoegdheid om de overeenkomst te sluiten de gelegenheid geschonken behoort te worden aan

---

1) De Fransche schrijvers achten de vrouw stilzwijgend gemachtigd, indien zij door den man is verlaten en voor zichzelve moet zorgen. Zie GLASSON, t. a. p., bl. 49, nt. 1; LE SAULNIER, *des ouvriers des usines et des manufactures*, Paris 1888, bl. 156—163; GUILLOUARD, *Louage*. t. a. p. n°. 702; HUBERT-VALLEROUX, t. a. p., bl. 102 vlg. Verg. ook het Burg. Wetb. voor het Duitsche Rijk § 1358 en de Belgische wet van 10 Maart 1900 op de arbeidsovereenkomst, artt. 27, 29—38. Over de gehuwde vrouw als arbeidster zie verder TARTUFARI, *del contratto di lavoro* (Discorso,) Macerata 1893, bl. 22 vlg.

de overeenkomst gevolg te geven, behoeft geene nadere toelichting. Het wil den ondergeteekende intusschen voorkomen, dat deze bevoegdheid niet duidelijker kan worden aangegeven dan door eene eenvoudige gelijkstelling met de ongehuwde meerderjarige vrouw. Niet alleen dat daarmede de noodzakelijkheid eener opsomming van bevoegdheden vervalt, doch tevens wordt zoodoende het gevaar vermeden, dat de vermelding der rechtshandelingen eene lacune bevat, welke in de practijk tot moeilijkheden zoude kunnen leiden. Dit toch schijnt het geval met de bepaling van het Regeeringsontwerp van 1901, waarin geene der gebezigde uitdrukkingen geacht kan worden het beëindigen der arbeidsovereenkomst te omvatten.

De gekozen redactie komt den ondergeteekende ook daarom verkieslijk voor, omdat zij de handelingsbevoegdheid der vrouw op ondubbelzinnige wijze beperkt tot de arbeidsovereenkomst. De vraag, in hoeverre deze zelfstandige bevoegdheid ook op ander gebied behoort te worden erkend, ligt buiten het kader van dit wetsontwerp.

Art. 1637 *g.* Ook met betrekking tot jonge arbeiders is eene nadere regeling onmisbaar. Verreweg de meesten, die in dienstbetrekking in hun levensonderhoud voorzien, bereiken hunne maatschappelijke zelfstandigheid vóór den thans geldenden wettelijken meerderjarigheidstermijn, ja zelfs voor den leeftijd van 21 jaren, als meerderjarigheidsgrens bij de wet van 6 Februari 1901 (*Staatsblad* n°. 62) vastgesteld. Bij het sluiten der arbeidsovereenkomst gedragen zij zich reeds vroeg feitelijk als meerderjarigen en worden ook door den werkgever als zoodanig behandeld. Dat dit bij huiselijke dienstboden geschiedt, is algemeen bekend. En uit de Enquête blijkt, dat in handwerk en nijverheid vaak zelfs met zeer jonge arbeiders wordt gecontracteerd. Niettemin zullen deze overeenkomsten volgens onze wet door den rechter moeten worden nietig verklaard, wanneer de nietigverklaring wordt gevraagd. Zeer twijfelachtig is verder ook de beslissing van de vraag, of en in hoever ouders en voogden bevoegd zijn voor hunne kinderen en pupillen arbeidsovereenkomsten te sluiten.

Er is beweerd, o. a. door DIEPHUIS (t. a. p., dl. XII, blz. 319), dat de tegenwoordige toestand niet tot bezwaren heeft aanleiding gegeven. Vooreerst is dit minder juist. Talrijk zijn in de Enquête de klachten van werkgevers over contractbreuk juist door jonge arbeiders 1). Maar bovendien, wie zegt hoe het zal gaan, wanneer men zich, na de wettelijke regeling dezer overeenkomst, nauwkeuriger rekenschap begint te geven van de wederzijdsche rechten en verplichtingen? De enkele gevallen, waarin onze rechterlijke

1) Bijv. Verhooren Groninger Veenkoloniën 647, 5460; Zaankant 4967 vgl.: Amsterdam 36, 1412.

macht zich tot dusver over deze vragen had uit te spreken, wijzen duidelijk genoeg de moeilijkheden aan, die dan zullen rijzen 1).

Voor den wetgever geldt het hier, strijdige belangen met elkaar te verzoenen: eenerzijds de behoefte der practijk, die vordert, dat met den minderjarige veilig eene arbeidsovereenkomst kan worden gesloten, aan den anderen kant de handhaving van het ouderlijk gezag en de zorg voor het welzijn van den minderjarige, die door het lichtvaardig aangaan eener arbeidsovereenkomst zijne toekomst kan in de waagschaal stellen.

Het ontwerp van mr. DRUCKER tracht deze strijdige belangen met elkaar te vereenigen door eene splitsing van de minderjarige arbeiders in die boven de achttien jaren en die beneden dien leeftijd. De minderjarigen ouder dan achttien jaar worden ten aanzien van het arbeidscontract met meerderjarigen gelijk gesteld. Bij die beneden de achttien jaren komt de arbeidsovereenkomst alleen door overgeving van een arbeidsboekje tot stand.

In dit ontwerp wordt die onderscheiding niet aangetroffen.

Stelt men den minderjarige boven de achttien jaren, behoudens geringe uitzonderingen (vergel. b.v. art. 51 Ontwerp-DRUCKER), geheel met den meerderjarige gelijk, dan zullen, met deze inkrimping van het gezag over den minderjarige voor oogen, zeker de onverschillige ouders en voogden zich ook van alle bemoeiing ontslagen rekenen. En naar de letter der wet hebben zij gelijk, hoewel toch juist op den achttienjarigen leeftijd een toezicht op den minderjarige, ook wat betreft het aangaan van arbeidsovereenkomsten, dikwerf meer dan noodzakelijk zoude wezen. De heethoofdigheid aan den jeugdigen leeftijd eigen zal, ook zonder dat nu juist eene „ernstige bedreiging" (art. 51 Ontwerp-DRUCKER) van zijne toekomst dadelijk aanwijsbaar zal zijn, den minderjarige tot overeenkomsten kunnen brengen, die zijne vooruitzichten allerminst zouden bevorderen.

Echter ook de meest nauwgezette ouders of voogden zullen in het belang van den minderjarige weinig kunnen doen. Zij kunnen, ja, hunne raadgevingen aan den minderjarige niet sparen, doch een feitelijk ingrijpen wordt hun in de meeste gevallen belet.

De vrijheid, welke naar de bepalingen van het Ontwerp-DRUCKER aan den minderjarige van achttien jaren zal worden

1) Rb. Amsterdam 20 Jan. 1843, *R. B.* 5 (1843), bl. 314. — Rb. Amsterdam 6 Febr. 1867, *W. v. h. R.* n°. 2911. en Hof Noord-Holland 4 Juni 1868, *W. v. h. R.* n°. 3044 — Hof Noord-Holland 23 Nov. 1870, *W. v. h. R.* n°. 3270 — H. R. 20 Dec. 1844, *W. v. h. R.* n°. 561, en 30 Nov. 1871, *W. v. h. R.* n°. 3404 — Rb. Groningen 1 Febr. 1894, *Pal. v. Just.* 1894, n°. 62; Hof Leeuwarden 7 April 1894, *W. v. h. R.* n°. 6490; H. R. 25 Juni 1894, *W. v. h. R.* n°. 6532 — Rb. 's Gravenhage 21 April 1897, *W. v. h. R.* n°. 7038. — In Frankrijk neemt men aan, dat de minderjarige het contract kan sluiten, echter alleen met (uitdrukkelijke of stilzwijgende) machtiging van vader of voogd; zie LE SAULNIER, t. a. p., bl. 140 vgl.; GUILLOUARD, t. a. p. n°. 702; HUBERT-VALLEROUX, t. a. p., bl. 96 vlg. Over de moeilijkheden op dit punt vergelijke men ook: TARTUFARI, t. a. p., bl. 20 vlg.

geschonken, zal in menig geval er toe leiden, dat de voltooiing van eene opvoeding, welke de ouders of de voogd als het meest overeenkomende met den aanleg of de belangen van den minderjarige aan dezen hadden toegedacht, wordt belemmerd of vertraagd, en dat nog wel, want dit staat te vreezen ten gevolge van het toegeven door den minderjarige aan eene tijdelijke gril, waartegen degenen, die dan toch met de rijpste inzichten van wat het welzijn van den minderjarige medebrengt zijn bedeeld, meestentijds onmachtig zullen zijn zich te verzetten.

Is inkrimping van het gezag van ouders en voogden op dit punt reeds om die reden allerminst gewenscht, het valt daarenboven kwalijk te verhelen, dat ook het gezag, hetwelk ouders en voogden in andere opzichten tegenover den minderjarige kunnen doen gelden, daardoor het tegendeel van versterkt zal worden. De rangschikking van den minderjarige, wat betreft zijne bevoegdheid tot het sluiten van arbeidsovereenkomsten, onder de meerderjarigen, terwijl toch in toto de minderjarige minderjarig blijft, zal hem tot een geheel misplaatst besef van volheid brengen, waardoor ook het gezag, dat aan hen, die met de behartiging van de belangen van den minderjarige zijn belast, noodzakelijk moet verblijven, slechts kan worden ondermijnd en waardoor aan dit gezag veel meer dan in de bedoeling der besproken bepaling ligt, van zijne kracht zal worden ontnomen.

Ook kan men, wat de arbeiders van minder dan achttien jaren betreft, de werking van het arbeidsboekje licht overschatten.

Wel zal volgens het Ontwerp-DRUCKER dit boekje telkens tot de ouders of den voogd van den minderjarige terugkeeren, doch niets belet hen, dit boekje terstond en zonder voorwaarde aan den minderjarige in handen te geven, opdat deze, met het boekje gewapend, op eigen initiatief en risico zich eene dienstbetrekking zoeke. De arbeidsovereenkomst wordt dan in werkelijkheid door den minderjarige gesloten; eene bepaling, als die van art. 51 ten aanzien der minderjarigen boven de achttien jaren, ontbreekt zelfs voor deze jonge menschen en de medewerking van ouders en voogden tot het totstandkomen der overeenkomst is inderdaad slechts schijn.

Op deze gronden zijn in het ontwerp de bepalingen, betreffende het sluiten van overeenkomsten door minderjarigen in het Ontwerp-DRUCKER voorgesteld, niet gevolgd en is aan eene regeling in den geest van § 113 van het Burgerlijk Wetboek voor het Duitsche Rijk de voorkeur gegeven.

Een minderjarige zal volgens het ontwerp alleen dan als arbeider tot het aangaan van eene arbeidsovereenkomst kunnen overgaan, indien hij daartoe door zijnen wettelijken vertegenwoordiger werd gemachtigd. Deze machtiging kan mondeling en schriftelijk worden verleend, doch ter wille van de rechtszekerheid mag de mondelinge machtiging niet voorwaardelijk verleend worden en moet zij in ieder geval door den wettelijken vertegen-

woordiger in persoon worden gegeven in het bijzijn van den werkgever of van hem, die namens dezen het contract afsluit. Bij de schriftelijke machtiging daarentegen is de vader of de voogd in de gelegenheid, al naar het karakter van den minderjarige dit wenschelijk doet voorkomen, de machtiging binnen enger of ruimer grenzen te beperken. Hij kan over alle punten, ten opzichte van welke hem dit nuttig voorkomt, voorwaarden in de machtiging opnemen. Intusschen komt het den ondergeteekende onnoodig voor, zulks uitdrukkelijk te bepalen, gelijk het Regeeringsontwerp van 1901 bij dit artikel deed. In eene wet is al wat overtollig is schadelijk. Het is deze overweging, die den ondergeteekende er toe geleid heeft, zoo hier als op verschillende punten elders, het oorspronkelijk ontwerp te besnoeien. Wat de schrapping hier ter plaatse betreft, uit de algemeene rechtsbeginselen kan men reeds afleiden hetgeen in het derde en vierde lid van dit artikel wordt vermeld, terwijl het minder de taak des wetgevers schijnt belanghebbenden de wijze aan te geven, waarop zij van hunne bevoegdheden gebruik kunnen maken, dan wel rechtsregelen voor te schrijven, welke hunne rechtsverhoudingen beheerschen. Op dezelfde gronden heeft de ondergeteekende gemeend ook het zesde en zevende, voorlaatste, lid van het artikel daaruit te moeten verwijderen. Ook zonder de bepaling van het zesde lid zal het duidelijk zijn, dat, heeft eenmaal de minderjarige wettiglijk eene arbeidsovereenkomst aangegaan, de wettelijke vertegenwoordiger niet kan ingrijpen in den rechtstoestand, welke krachtens zijne machtiging is geschapen, behalve in het geval, waarin de wet hem die bevoegdheid uitdrukkelijk toekent (art. 1639 *o*,) terwijl het voorlaatste lid overbodig geacht kan worden om deze reden, dat de machtiging, welke haren uitsluitenden rechtsgrond vindt in de ouderlijke macht of de voogdij, met de meerderjarigheid van rechtswege moet vervallen, en met haar natuurlijk alle de bepalingen en voorwaarden, welke zij mocht bevatten.

Evenals in art. 1639 *n* den man het middel is aangegeven om in bepaalde gevallen, indien de vrouw van de haar in art. 1637 *f* toegekende bevoegdheid een gebruik maakt, dat nadeel voor haar zelve of haar gezin zoude teweegbrengen, zich daartegen te verzetten, geeft artikel 1639 *o* aan den wettelijken vertegenwoordiger, en artikel 1639 *p* aan het Openbaar Ministerie, de gelegenheid de door den minderjarige gesloten overeenkomst, indien zij voor hem nadeelige gevolgen heeft of zal hebben, door den rechter ontbonden te doen verklaren.

De bevoegdheid, welke de minderjarige aan de machtiging ontleent, staat in het laatste lid van het artikel omschreven. Zij komt, op éene uitzondering na, overeen met die in art. 1637 *f* aan de gehuwde vrouw geschonken. Dezelfde redenen, welke den ondergeteekende noopten eene wijziging te brengen in de omschrijving van de bevoegdheid der gehuwde vrouw, hebben hem er toe gebracht, de aanduiding der handelingsbevoegd-

heid van den gemachtigden minderjarige in gelijken geest te wijzigen.

Derde lid. Den werkgever kan er aan gelegen zijn den juisten tekst der machtiging te kennen; vandaar de verplichting van den minderjarige den werkgever op zijn verzoek ten spoedigste een afschrift te verschaffen. Is de machtiging ondershands gegeven, dan behoort de minderjarige, of, indien de werkgever zulks wenschelijk oordeelt, de vader of de voogd, het afschrift voor juist te erkennen. De billijkheid vordert, dat de partij in wier belang het afschrift wordt gemaakt, daarvan de kosten drage.

Art. 1637 *h.* Het zal kunnen voorkomen, dat een minderjarige hetzij zonder eenige machtiging eene dienstbetrekking aanvaardt, hetzij overgaat tot het treden in eene dienstbetrekking, welke niet met de voorwaarden eener gegeven machtiging is overeen te brengen. In dergelijke gevallen komt geene wettige arbeidsovereenkomst tot stand wegens de onbekwaamheid van eene der partijen om zich te verbinden. De vader of de voogd zal het in zijne macht hebben den minderjarige van den arbeid af te houden.

Intusschen zal hij niet te lang met de uitoefening van de hem gegeven macht moeten wachten. Laat hij den in dit artikel gestelden termijn verloopen, dan zal hij bij den rechter beëindiging der dienstbetrekking moeten verzoeken (art. 1639 *o*). Het gaat toch niet aan, den vader of voogd de bevoegdheid te schenken om nog na langen tijd de door den minderjarige onbevoegd aanvaarde dienstbetrekking eigenmachtig te verbreken. De practijk eischt dat ook eene dergelijke dienstbetrekking onaantastbaar worde. De werkgever behoort niet voor langen tijd in onzekerheid te blijven.

Dagelijks treden nu eenmaal tallooze minderjarige zonder hunne ouders of voogden daarin te kennen in dienstbetrekking en het ware eene illusie te vermeenen dat welke wettelijke regeling ook plotseling aan dit kwaad een einde zoude kunnen maken. Dergelijke gewoonten, welke ook onder vigeur van de bepalingen van dit ontwerp, zij het ook, naar de ondergeteekende zich vleit, in belangrijk minder mate, zullen blijven voorkomen, mogen allerminst uit het oog verloren worden. De feitelijk bestaande dienstbetrekking moet na verloop van eenigen tijd wettelijke sanctie kunnen verkrijgen. Deze santie bestaat volgens het ontwerp hierin dat na verloop van veertien dagen, gedurende welke de minderjarige zonder verzet van zijn vader of voogd in dienst van denzelfden werkgever arbeid heeft verricht, de machtiging geacht wordt — praesumptio juris et de jure — mondeling te zijn verleend, zoodat de minderjarige a posteriori bekwaam verklaard wordt tot het aangaan van de arbeidsovereenkomst, krachtens welke hij werkzaam is, en derhalve alle de bevoegdheden kan uitoefenen,

welke voortvloeien uit eene arbeidsovereenkomst door een daartoe bekwaam minderjarige gesloten.

Deze stilzwijgende machtiging wordt met eene mondelinge gelijkgesteld, omdat ook hier van geene voorwaarden of bepalingen sprake kan zijn.

Art. 1637 *i.* Tusschen de verhouding welke uit arbeidsovereenkomst en die welke uit het huwelijk tusschen partijen ontstaat is zulk eene tegenstrijdigheid, dat beide niet naast elkander mogen bestaan. De gehoorzaamheid, het zich richten naar de bevelen des werkgevers, de *dienst*-verhouding, alle eigenaardigheden van de arbeidsovereenkomst, gaan kwalijk samen met de gelijkheid, welke in het huwelijk aanwezig behoort te zijn. Ook zullen goede echtgenooten ten behoeve van elkander gratis den arbeid verrichten, welke zij in hun wederzijdsch belang verrichten kunnen. Bovendien, liet de wetgever het sluiten van arbeidsovereenkomsten tusschen echtgenooten toe, men zoude hierin allicht een geschikt middel vinden om de bij de artikelen 1503 en 1715 van het Burgerlijk Wetboek gestelde verbodsbepalingen te ontduiken.

Art. 1637 *j.* Ten aanzien van het loon doen zich twee hoofdvragen voor:

1°. in welken vorm kan en mag bij de arbeidsovereenkomst het loon worden *vastgesteld*;

2°. in welken vorm kan en mag het bij de overeenkomst vastgestelde loon worden *uitgekeerd*.

Deze twee vragen behooren scherp te worden uiteengehouden, vooral waar men het oog vestigt op de misbruiken, die bij de vaststelling en bij de uitbetaling van het loon voorkomen. Een voorbeeld moge het verschil verduidelijken. Houdt de overeenkomst in, dat het loon zal bestaan uit eene zekere hoeveelheid waren, dan is levering daarvan door den werkgever te beschouwen als volkomen regelmatige *voldoening* aan de overeenkomst. Is daarentegen bij de overeenkomst het loon vastgesteld in geld, en de werkgever levert later in plaats daarvan waren — hetzij door ze den arbeider op te dringen of door met hem overeen te komen dat hij ze zal aannemen —, dan wordt niet het verschuldigde voldaan, wordt de overeenkomst niet nageleefd.

Verscheidene van de wetten, elders tot wering der „loonmisbruiken" tot stand gekomen, verzuimen beide gevallen voldoende te onderscheiden. Vandaar dat het bijv. naar de Duitsche en de Oostenrijksche *Gewerbeordnung* niet boven twijfel verheven is, of en in hoever het loon anders dan in geld mag worden *vastgesteld*. In ons (nader gewijzigd) Truck-Ontwerp was in dit opzicht alle dubbelzinnigheid vermeden. Op dat ontwerp en de daarover gehouden gedachtenwisseling worde thans voortgebouwd.

Dit artikel nu beantwoordt de vraag, op welke wijze het loon mag worden *vastgesteld*. Het heeft een tweeledige strekking.

Vooreerst wordt hier uitgemaakt, dat eene overeenkomst onder het begrip arbeidsovereenkomst kan vallen, ook indien het loon niet in geld, maar in een ander aequivalent bestaat. Onder het tegenwoordige recht heerscht daaromtrent twijfel. Het woord *prijs* in art. 1585 B. W. heeft aanleiding gegeven tot eene meer beperkte opvatting 1). Ook is bij art. 1639 B. W. veel getwist over de vraag, of het woord *loon* den kost enz. omvat 2). Volgens het Ontwerp zijn onder de uitdrukking *loon*, naast geldsommen, ook andere praestaties begrepen, die den arbeider als vergoeding van zijn arbeid bij de overeenkomst zijn toegezegd. Intusschen wordt in het Ontwerp bij de toepassing van sommige artikelen alleen het in geld vastgestelde loon of gedeelte van het loon in aanmerking genomen.

In de tweede plaats heeft het artikel ten doel, den arbeider te beschermen tegen voor hem nadeelige of althans gevaarlijke vormen van vaststelling van loon.

De inhoud van het artikel is in hoofdzaak ontleend aan art. 2 (nader gewijzigd) Truck-Ontwerp. Ook is daaruit overgenomen het voorschrift, dat in de gevallen 3 tot 6 de overeenkomst schriftelijk moet worden aangegaan; daardoor wordt bevorderd, dat de arbeider de hem voorgestelde bedingen behoorlijk overweegt, en voorkomen, dat twijfel rijst over den inhoud der overeenkomst. Om dezelfde reden is intusschen thans vaststelling van het loon bij reglement toegestaan. Op enkele wijzigingen en toevoegingen worde nog de aandacht gevestigd.

Aanhef. Zooals de aanhef van het artikel luidt zal het loon ook in vreemd geld kunnen worden vastgesteld. Voor beperking tot vaststelling in Nederlandsch geld of in geld van eenen aangrenzenden staat is bij eene algemeen geldende regeling niet voldoende reden. Het moet vrij blijven, dat bijvoorbeeld het loon van den bestuurder eener naamlooze vennootschap in Ponden Sterling of Dollars, of dat van buitenlandsche arbeiders in de munt van hun land — meestal de eenige, welker waarde zij begrijpen — wordt vastgesteld. Gevaar is aan deze vrijheid ook voor andere arbeiders niet verbonden, mits slechts zorg gedragen worde, dat de uitbetaling in dezelfde munt geschiede waarin het loon werd vastgesteld, of, tot een evenredig bedrag, in Nederlandsch geld. Vergel. artikel 1638*h*.

1°. Met het oog op het gebruikelijke beding van „vrij vuur en licht" is dit nummer aangevuld.

---

1) Zie daarover OPZOOMER, *Burg. Wetboek*, op art. 1584 B. W., dl. 8, bl. 256 vlg. — GUILLOUARD, t. a. p., N°. 688. Verg. ook art. 2638 van het Ontw. 1820.

2) DIEPHUIS, t. a. p., XII, bl. 347 vlg.

2°. Het beding van vrije dienstkleeding moet geoorloofd zijn. Vergel. art. 2 der Belgische wet van 16 Augustus 1887.

3°. Deze vorm van loon is op eenigszins ruimer schaal toegelaten dan volgens N°. 4 van artikel 15 van het Ontwerp-Drucker het geval zoude zijn.

Beperking tot de *eerste* levensbehoeften van den arbeider kwam wegens de onbestemdheid der uitdrukking, en mede in het belang van den arbeider, niet raadzaam voor.

4°. Vergelijk art. 2 van de Belgische wet van 16 Augustus 1887.

6°. Bij de toelichting van de overeenkomstige bepalingen van het ontwerp van mr. Drucker en van dat van 1901 wordt de meening voorgestaan, dat deze bepaling, in verband met het voorschrift van de slotalinea omtrent den schriftelijken vorm der overeenkomst, tot verbetering van het leerlingcontract zal leiden. Naar het oordeel des ondergeteekenden berust deze opvatting op eene minder scherpe onderscheiding tusschen de arbeidsovereenkomst en het leerlingcontract. Dat het laatste niet eene species is van de eerstgenoemde overeenkomst, volgt reeds hieruit, dat bij de arbeidsovereenkomst het doel voor den werkgever hierin bestaat, dat hij in zijn dienst arbeid verricht wenscht te zien, en voor den arbeider hierin, dat hij met zijnen arbeid loon wenscht te verdienen, terwijl het daarentegen bij het leerlingcontract de bedoeling is van de eene partij onderricht te verschaffen en van de andere, onderricht te erlangen, zoodat het slechts als een toevallig gevolg, geenszins als een essentiale, der overeenkomst is aan te merken, indien de onderricht gevende partij eenig nut uit den arbeid des leerlings trekt, of indien deze eenig loon ontvangt voor den arbeid, dien hij wellicht ten behoeve van zijnen onderwijzer verricht.

De gedachtengang, waarin de betrekkelijke paragrafen der vorige Memoriën van Toelichting zijn opgesteld, is vermoedelijk opgewekt door hetgeen in het dagelijksch leven plaats vindt met krullenjongens, loopjongens en dergelijken, welke inderdaad krachtens eene gewone arbeidsovereenkomst werkzaam zijn en vermoedelijk daarom „leerjongens" worden genoemd, omdat — lucus a non lucendo — men in den regel er zich zoo bitter weinig aan laat gelegen liggen, hen in hun vak te onderrichten en te bekwamen.

Nu de Regeering echter, van de noodzakelijkheid doordrongen dit groote volksbelang naar behooren te behartigen, in de ontworpen Arbeidswet eene uitvoerige speciale regeling van de „leerovereenkomst" heeft voorbereid, heeft de ondergeteekende gemeend te dezer plaatse het verschil van opvatting tusschen dit ontwerp en zijne beide voorgangers te moeten aanduiden.

Dat deze bepaling toch de plaats blijft innemen, welke zij in de vorige ontwerpen heeft bekleed, vindt zijn grond in de

overweging, dat het den arbeider, die, meerder- of minderjarig, zich in zijn vrijen tijd in eenigen tak van het bedrijf zijns werkgevers wil bekwamen, moet vrijstaan om zulk onderricht bij wijze van loon voor zich te bedingen. Uit den aard der zaak zal dit loon in den regel slechts een gedeelte uitmaken van het gansche bedrag van het bedongen loon.

Het scheen intusschen niet noodzakelijk de bepaling te beperken tot het onderricht, dat verstrekt wordt, ten einde den arbeider „in des werkgevers vak op te leiden of verder te ontwikkelen".

Eene uitzondering wordt alleen noodig geacht met betrekking tot inwonende arbeiders. Wellicht zijn daar nog andere vormen van loon wenschelijk; en in ieder geval behoeft daar niet eene schriftelijke overeenkomst te worden gevorderd.

Art. 1637*k*. Niet zelden komt het voor, dat de arbeider bij den werkgever in dienst treedt, zonder dat in de arbeidsovereenkomst of in het reglement eene uitdrukkelijke bepaling omtrent het bedrag van het loon opgenomen is 1). De werkgever, soms ook de arbeider, acht zich dan bevoegd, eenzijdig het loon te bepalen. Ernstige moeilijkheden zijn daardoor gerezen. Voor deze gevallen stelt het artikel den regel, die door den aard der zaak wordt aangewezen en dien men dan ook in buitenlandsche wetten terugvindt (Duitsch Burg. Wetb. § 612; Alg. Duitsch Handelswetboek, art. 57, herzien Wetb., § 59; Belgische wet van 10 Maart 1900, art. 3, derde lid); verg. ook Ontw. 1820, art. 2643.

Zal dit artikel toepassing vinden, dan moet eerst vaststaan, dat eene arbeidsovereenkomst in den zin van art. 1637*a* is gesloten, dat dus de overeenkomst ten doel heeft het verrichten van arbeid *tegen loon* gedurende een zekeren tijd. Of dit inderdaad de strekking is van de overeenkomst, is eene niet altijd gemakkelijk te beslissen vraag; het antwoord moet uit de omstandigheden worden opgemaakt. Eene bepaling als die van § 612 Duitsch B.W.: „eine Vergütung gilt als stillschweigend vereinbart, wenn die Dienstleistung den Umständen nach nur gegen eine Vergütung zu erwarten ist", maakt de beantwoording niet gemakkelijker en is daarom niet opgenomen.

Den rechter reeds aanstonds imperatief in de loonregeling te betrekken, terwijl er van verschil omtrent het loonsbedrag nog volstrekt geen quaestie behoeft te zijn, kwam ongeraden voor. Vandaar dat de woorden „door den regter" uit het oorspronkelijke artikel (art. 16 ontw.-DRUCKER, art. 1637*p* ontwerp van 1901) zijn geschrapt.

Art. 1637*l*. Werd niets anders bepaald, dan zou ingeval het loon op eene andere wijze was vastgesteld dan volgens artikel

1) Zie bijv. het Verslag van de 2e Afd. der Staatscommissie van Arbeidsenquête, bl. 96, 392, 396, 432, 462, 498; Verhooren Amsterdam 279, 280.

1637*j* geoorloofd is, artikel 1637*k* toepasselijk zijn en dus de werkgever eenvoudig verplicht zijn het gebruikelijke loon te betalen. Dit is niet wenschelijk te achten: aan overtreding der bepaling van art. 1637*j* behoort een nadeelig gevolg te zijn verbonden. Wel is waar moeten beide partijen geacht worden de wet te kennen, zoodat, uit dat oogpunt beschouwd, geen reden zoude bestaan om aan het nadeel voor den werkgever een voordeel voor den arbeider te verbinden, doch men vergete niet, dat in den regel ten aanzien van den arbeider de wettelijke fictie in strijd zoude zijn met de werkelijkheid. Waar een middel ter voorkoming der overtreding noodig is, beveelt zich het voorgedragene aan als practisch en doeltreffend en houdt het rekening met hetgeen inderdaad als oorzaak der overtreding kan worden aangenomen.

Art. 1637*m*. Dit artikel strekt tot beperking van de veelvuldig voorkomende en tot veel misbruik aanleiding gevende bedingen in de arbeidsovereenkomst omtrent de wijze van besteding van het loon of een gedeelte daarvan. Het is gericht tegen de zoogenaamde gedwongen winkelnering. Wie de verderfelijke werking van dit euvel wil leeren kennen, neme kennis van de resultaten der met groote nauwgezetheid door den Inspecteur van den Arbeid dr. H. F. KUYPER, ingestelde onderzoekingen, neergelegd in de „Verslagen van de Inspecteurs van den Arbeid" over 1895 en 1896. (bladz. 52 en vlg.) 1). Het artikel sluit zich aan bij het vroegere Truck-Ontwerp (Nader gewijzigd Ontw. art. 9) 2) en bij verschillende buitenlandsche wetten (o. a. Duitsche *Gewerbeordnung*, § 117; Engelsche *Truck Act* van 1831, art. 2 en *Truck Amendment Act* van 1887, art. 6; Belgische wet van 16 Aug. 1887, *portant réglementation du payement des salaires des ouvriers*, art. 6). Ook in eene *algemeene* wettelijke regeling zijn dergelijke bepalingen uitstekend te plaatsen; de arbeidsovereenkomst toch geeft in het algemeen aan den werkgever zeker overwicht, dat zich allicht in bedingen als de hier bedoelde zal uiten.

De uitdrukking „ongeoorloofd en nietig" is gekozen om de gewraakte bedingen reeds hier burgerrechtelijk krachteloos te verklaren en tegelijk de gelegenheid te openen, dat eene strafbepaling, indien deze later noodig mocht worden geacht, zich gemakkelijk bij het verbod kan aansluiten.

Evenals het Truck-Ontwerp en de buitenlandsche wetten laat het artikel eenige uitzonderingen toe. Als zoodanig is *niet* overgenomen de in het Truck-Ontwerp (Nader Gewijzigd Ontw., art. 9) veroorloofde overeenkomst omtrent huur van eene woning

1) Zie ook het verslag der Kamer van Arbeid voor de katoen- en tapijtindustrie, te Hilversum, over 1901, in Verslagen der Kamers van Arbeid over 1901, bl. 430.
2) Verg. ook het Eindverslag der Staatscommissie van Arbeidsenquête bl. 16.

enz. Daarvoor schijnt geene afdoende reden te bestaan. Acht de werkgever het noodig, dat de arbeider in *zijn* huis woont, dan kan hij deze woning tot bestanddeel van het loon maken (zie art. 1637 *j* 4.) Overigens is niet verboden, dat de arbeider van den werkgever eene woning huurt (zie art. 1638 *r*, 4.); alleen de verplichting daartoe mag niet in de arbeidsovereenkomst worden opgenomen.

Met betrekking tot de uitzonderingen, welke in dit artikel voorkomen, worde het volgende opgemerkt:

1°. Omtrent de wenschelijkheid van deze uitzondering bestond bij de behandeling van het Truck-Ontwerp geen verschil van gevoelen.

2°. Ook over deze uitzondering werd na een uitvoerige gedachtenwisseling overeenstemming verkregen tusschen den Minister en de Commissie van Rapporteurs over het Truck-Ontwerp (Nader Gewijzigd Ontw., art 7, in verband met art. 9). Op dat artikel is thans voortgebouwd. Het is waar, de verplichting tot deelneming in verschillende fondsen legt een zekeren druk op den arbeider. Doch de voordeelen, die daartegenover staan en die bij de behandeling van het Truck-Ontwerp werden in het licht gesteld, zijn zóó groot, dat het wenschelijk is, dergelijke fondsen met verplichte deelneming toe te laten, mits ze met de noodige waarborgen worden omringd.

In afwachting van eene algemeene *wettelijke* regeling der fondsen zullen deze waarborgen bij algemeenen maatregel van Bestuur behooren te worden voorgeschreven. Het Burgerlijk Wetboek schijnt niet de plaats daaromtrent in nadere bijzonderheden te treden. Daartegen zijn verschillende redenen aan te voeren.

Eene algemeene wettelijke regeling der fondsen zal veel meer behooren te omvatten dan alleen de fondsen van welke in dit nummer sprake is. Denkt men daarbij aan de zeer verschillende vormen, waaronder al wat onder de algemeene benaming van „fonds" wordt aangeduid, zich in de practijk vertoont, aan de geheel verschillende doeleinden, waartoe de gelden van die fondsen moeten strekken, dan is duidelijk dat het weinig gewenscht kan zijn, door eene regeling van een gedeelte dier fondsen bij deze wet, op de algemeene regeling vooruit te loopen. De regeling van de fondsen in dit artikel bedoeld, kan niet anders zijn dan een onvolledige, wat het ontwerp in zijn geheel betreft, en tijdelijke regeling, voor welke een algemeene maatregel van bestuur meer eigenaardig de vorm schijnt te wezen.

Maar ook indien het bezwaar niet bestond, dat door opneming van voorschriften, betreffende de in dit nummer bedoelde fondsen in deze wet, op eene algemeene regeling, meer dan wenschelijk kan zijn, zou worden gepraejudicieerd, kon nog die regeling hier ter plaatse niet worden aanbevolen. Dergelijke regeling immers, zal zij iets ten goede kunnen uitrichten, zal moeilijk, gelijk in het

Ontwerp van Mr. DRUCKER wordt voorgesteld, tot enkele algemeene voorschriften kunnen worden beperkt. Zonder aan de letter van de wet ook eenigszins te kort te doen, kunnen dergelijke algemeene en daardoor steeds min of meer vage voorschriften worden ontdoken en illusoir gemaakt. Doch voor eene omvangrijke regeling dezer materie kan toch nimmer de titel, van welken bij dit Ontwerp de invoeging in het Burgerlijk Wetboek wordt voorgesteld, de plaats zijn. Dit ware tusschen de behandeling der arbeidsovereenkomst dringen een stel van voorschriften, die met die overeenkomst slechts een uiterst verwijderd verband houden en daartusschen inderdaad een zonderling figuur zouden maken.

3°. Het beding in verschillende ondernemingen gebruikelijk 1), dat een gedeelte van het loon niet uitgekeerd, maar tot besparing zal worden aangewend, kan met betrekking tot minderjarige arbeiders worden toegelaten. Volgens de regeling in het Ontwerp houdt de werking van het beding op, zoodra de arbeider meerderjarig wordt door leeftijd of door huwelijk; doch hetgeen *is* bespaard, behoeft eerst bij het bereiken van den 21-jarigen leeftijd te worden uitgekeerd.

Art. 1637 *n.* Ook deze bepaling heeft de strekking het sluiten van schriftelijke arbeidsovereenkomsten te bevorderen; de wetenschap toch, dat het stuk, hetwelk de overeenkomst bevat, van zegel- en registratierecht vrijgesteld is, zal tot het aangaan van schriftelijke contracten ongetwijfeld veel bijdragen. De in het ontwerp van 1901 opgenomen uitzondering schijnt geen voldoende reden van bestaan te hebben en komt in dit ontwerp niet voor.
Overigens heeft de tegenwoordige redactie haar ontstaan te danken aan een door den Minister van Financiën verstrekt advies.

Art. 1637 *o.* Zie hiervóór, Algemeene beschouwingen § 7. *Op wie is de regeling van het ontwerp van toepassing?* (blz. 12 en volg.).

Een tweetal artikelen der Tweede Afdeeling van het ontwerp van 1901, de artikelen 1637 *n* en 1637 *s*, zijn in dit ontwerp niet opgenomen, ook niet in gewijzigden vorm.
Het eerstgenoemde artikel schijnt overbodig; voor de weinige gevallen, waarin de kennis van het loon per dag noodig blijkt, kan men door eene berekening, gegrond op de verhouding van hetgeen verdiend is tot den tijd, waarin dit loon inderdaad is verdiend, tot een juister resultaat geraken, dan men met behulp der fictive verhouding van art. 1637 *n* van het vorig ontwerp verkrijgen kan.

---

1) Verslag der Staatscommissie van Arbeidsenquête, 2e Afdeeling, bl. 16 nt. 8, bl. 40 nt. 49—51; Verhooren 3e Afd. Onderscheidene Gemeenten 1512 vlg., 3797 vlg. Zie ook de statuten der Hengelosche Spaarvereeniging te Hengelo (Overijsel), in de *Nederl. Staatscourant* van 12/13 Sept. 1897.

Het eerste lid van art. 1637 *s* van dat ontwerp schijnt voorts louter eene paraphrase van het gemeene recht; ook zonder deze bepaling zal krachtens de vierde afdeeling van den eersten titel van het Derde Boek hetzelfde gelden.

Het tweede lid komt mede den ondergeteekende overbodig voor; is er inderdaad schade geleden, dan zal de rechter toch reeds het bedrag der schadevergoeding moeten bepalen, hetzij door het gevorderd bedrag der schadeloosstelling toe te wijzen, hetzij door deze op een ander bedrag vast te stellen. Het is de taak des rechters de geldswaarde te bepalen van schade, welke niet in eene bepaalde geldsom bestaat.

Derde Afdeeling.

Van reglementen en van boete.

Art. 1637 *p.* In aansluiting bij hetgeen in § 9 der Algemeene Beschouwingen 1) omtrent de opvatting, welke het ontwerp betreffende het rechtskarakter van het reglement huldigt, is medegedeeld, worde hier de aandacht er op gevestigd, dat opzettelijk de algemeene bewoordingen „een door den werkgever.... vastgesteld reglement" gekozen zijn om duidelijk te doen uitkomen, dat het geen verschil maakt of het reglement, waarop de werkgever zich tegenover den arbeider beroept, vóór of na diens indiensttreding is vastgesteld, dan wel of het zijn oorspronkelijken vorm behouden heeft, dan wel na den aanvang der dienstbetrekking gewijzigd is.

Onder welke omstandigheden het reglementsvoorschrift, dat den werkgever wil doen gelden, ook tot stand gekomen moge zijn, het heeft geene bindende kracht voor den arbeider, zoo niet aan alle vereischten, bij het artikel vermeld, is voldaan.

De werkgever zal ongetwijfeld ter wille van de rechtszekerheid, ook in zijn welbegrepen eigenbelang, de verklaring, dat de arbeider zich met den inhoud van het reglement vereenigt, schriftelijk doen afleggen, bijv. door onderteekening van een exemplaar van het reglement, onder den werkgever berustende.

Wat betreft de woorden „een door den werkgever, *met of zonder medewerking van anderen*, vastgesteld reglement", deze uitdrukking is gekozen, ten einde te voorzien in het geval, dat het reglement niet door den werkgever alleen, doch in samenwerking met anderen, bijv. met eene commissie uit de gezamenlijke arbeiders, wordt vastgesteld. Ook wanneer zulks het geval is, behooren toch dezelfde vereischten aan de verbindbaarheid van het reglement gesteld te worden, vermits de leden eener zoodanige commissie in burgerrechtelijken zin niet als de gevolmachtigden van iederen afzonderlijken arbeider zijn aan te merken.

---

1) Zie hiervoren, § 9. *Arbeidsreglementen.* (blz. 20 en volg).

Zoude men den wil des arbeiders om het reglement, zooals het hem werd voorgelegd, te aanvaarden, het materieel vereischte voor de geldigheid van het reglement kunnen noemen, de wet behoort daarnevens zorg te dragen, dat geen reglement den arbeider worde opgedrongen, hetwelk hem verder onbekend blijft of hetwelk den toets der openbare kritiek niet kan doorstaan. Daartoe dienen de formeele vereischten voor de verbindbaarheid van het reglement, welke sub 1°. en 2°. van het artikel zijn gesteld.

1°. De uitreiking van een exemplaar van het reglement aan den arbeider schijnt het onnoodig te maken, dat in de werkplaats een exemplaar worde opgehangen; afgezien nog van de bezwaren, welke de vervulling van een dergelijken eisch met zich zoude brengen, zal men moeten erkennen, dat voldoende zorg is gedragen voor gelegenheid voor den arbeider om van het reglement kennis te nemen, wanneer aan een ieder, op wien het van toepassing kan zijn, een exemplaar gratis is verstrekt, zoodat de arbeider bij verlies van zijn exemplaar, zooal niet van den werkgever, dan toch van een mede-arbeider, een ander exemplaar ter raadpleging zal kunnen erlangen.

2°. De strekking van dit lid is voornamelijk bevordering van publiciteit, waardoor de werkgever allicht van vexatoire bepalingen zal worden weêrhouden; ook hier kan van publiciteit met goeden grond eene heilzame werking worden verwacht. De opvolgende vermelding van werkplaats, kantoor en woonplaats des werkgevers, welke in art. 1637*j* van het Regeeringsontwerp van 1901 is opgenomen, heeft thans plaats gemaakt voor de eenvoudige vermelding van den zetel der onderneming. Zoodoende is met vrij groote zekerheid hetzelfde kantongerecht aangewezen als door de genoemde langere aanduiding.

De griffie van het kantongerecht is gekozen, ten einde den afstand tusschen den zetel der onderneming en de plaats, waar het reglement ter inzage ligt, zoo gering mogelijk te doen zijn.

„Volledig exemplaar van het reglement": deze bepaling is aldus op te vatten, dat steeds een volledig exemplaar van het reglement, gelijk dit na de daarin aangebrachte wijzigingen luidt, moet worden verstrekt en ter griffie nedergelegd; ware het voldoende de wijzigingen alleen bekend te maken, het reglement zou alras zulk een verward aanzien kunnen krijgen, dat de duidelijkheid veel te wenschen zoude overlaten.

Ten slotte worde te dezer plaatse de aandacht er op gevestigd, dat een voorschrift als dat van art. 1637*j*, lid vijf, van het Regeeringsontwerp van 1901, bepalende, dat het bewijs dat het reglement bindende kracht heeft, door den werkgever geleverd moet worden, in het tegenwoordig ontwerp niet voorkomt. Eene dergelijke bepaling toch schijnt te eenen male overbodig, wanneer de werkgever krachtens het reglement tegen den arbeider

ageert; het gemeen procesrecht legt hem dan reeds de verplichting op te bewijzen, dat hij zich op een geldig, op een verbindend reglement beroept. De bepaling zoude alleen beteekenis kunnen hebben in het geval, dat de arbeider eene vordering krachtens het reglement instelt en de werkgever de geldigheid daarvan tegenspreekt. Het zal intusschen geen betoog behoeven, dat het feitelijk eene onmogelijkheid zoude zijn in zulk een geval den werkgever de verbindende kracht van het reglement te laten bewijzen.

Art. 1637 *q.* Het springt in het oog, dat niet ieder voorschrift, hetwelk men in een reglement gelieft op te nemen, verbindende kracht kan hebben, zoo slechts het reglement beantwoordt aan de vereischten in het voorgaand artikel gesteld. Zelfs met goedvinden des arbeiders zouden bepalingen kunnen worden opgenomen, welke bij de arbeidsovereenkomst niet mogen worden bedongen. Nu zoude men kunnen aanvoeren, dat, vermits het ontwerp gegrond is op de contractueele natuur van het reglement, dit eerste lid als overbodig achterwege zoude kunnen blijven. Men bedenke echter, dat het ontwerp, afkeerig van leerstellige voorschriften, welker beteekenis slechts voor den rechtsgeleerde duidelijk kunnen zijn, niet met zoovele woorden het reglement tot een deel der arbeidsovereenkomst verklaart; dat het zich bepaalt tot het geven van eene regeling, waarin genoemde opvatting is nedergelegd. Daar nu voor de meesten het reglement de beteekenis zal hebben van een samenstel van bepalingen, naast die der afzonderlijke arbeidsovereenkomst staande, is de ondergeteekende van meening, dat een voorschrift, als dat van het eerste lid, nuttig zal kunnen zijn. Dat geene reglementsbepaling mag strijden tegen wet of verordening, tegen goede zeden of openbare orde, zal gereedelijk worden erkend.

Tweede lid. Waar het reglement grootendeels gewijd is aan eene uniforme regeling van bestanddeelen der arbeidsovereenkomst, mag de gelegenheid niet ontbreken, met een of meerdere bepaalde arbeiders overeenkomsten te treffen, bedingen te maken, welke van de algemeen geldende bepalingen afwijken.

In iedere onderneming kunnen zich gevallen voordoen, waarin eene verplichte gelijke behandeling van allen schadelijk zoude werken, feitelijk ongelijkheid zoude ten gevolge hebben. Met het oog hierop wordt het laatste lid voorgesteld: ter wille van de rechtszekerheid wordt intusschen bepaald, dat de arbeidsovereenkomst, om op geldige wijze van het reglement te kunnen afwijken, schriftelijk moet zijn aangegaan.

Art. 1637 *r.* De opvatting, welke de wetgever huldigt omtrent het rechtskarakter van het reglement, komt voornamelijk aan het licht, wanneer de vraag beantwoord moet worden, hoe de arbeider

zal staan tegenover wijzigingen, aangebracht in het reglement, waaronder hij de arbeidsovereenkomst heeft aangegaan, of wel tegenover een nieuw reglement, ingevoerd door den werkgever die bij den aanvang der dienstbetrekking geen reglement in zijn bedrijf kende.

Wanneer men zich eenmaal, gelijk dit ontwerp, in overeenstemming met het ontwerp-DRUCKER, op het standpunt plaatst, dat het reglement, aan de gestelde eischen beantwoordende, eene contractueele natuur bezit, schijnt het voorschrift, dat wijzigingen eerst na zekeren tijd in werking kunnen treden, een pover surrogaat voor wat eene logische uitwerking der eenmaal aanvaarde opvatting aangeeft. Niet alleen voorts, dat hier aan het stellen van een termijn eene belangrijke mate van willekeur kleeft, doch er kunnen zich gevallen voordoen, waarin het belang eener spoedige reglementswijziging niet kan worden ontkend. Althans schijnt het geene goede politiek de mogelijkheid eener spoedige wijziging eens en voor altijd af te snijden.

Het ontwerp aanvaardt de consequentiën zijner leer ten volle: evenmin als in de afzonderlijke overeenkomst met den arbeider gesloten, mag de werkgever zonder diens goedvinden wijziging brengen in het reglement. De bepalingen van art. 1637*p* gelden onder alle omstandigheden, waarin de werkgever zich op eenige reglementsbepaling zoude kunnen beroepen. Verklaart nu de arbeider zich met het gewijzigde, of casu quo met het nieuw ingevoerde reglement te vereenigen, het reglement zal in dien vorm van kracht kunnen zijn zoodra aan de voorschriften van art. 1637*p*, 1°. en 2°., zal zijn voldaan.

Kan de arbeider zich met het gewijzigde of het nieuw ingevoerde reglement echter niet vereenigen, dan zal hij nimmer aan de bepalingen ervan onderworpen zijn. Het behoeft intusschen geene nadere verklaring, dat een bedrijf, waarin zekere reglementsbepalingen, anders dan krachtens eigen voorschrift, voor sommige arbeiders niet, voor anderen wèl van toepassing zouden zijn, alras in een staat van hopelooze anarchie zou gaan verkeeren; dat zulk een bedrijf aan de willekeur der arbeiders zoude zijn overgeleverd en in onze tijden van scherpe concurrentie op ieder gebied, onvermijdelijk tot ondergang zoude zijn gedoemd. Daarom zal de arbeider, die zich met de nieuwe arbeidsvoorwaarden niet kan vereenigen, den dienst moeten verlaten; waar de belangen der zaak in strijd komen met die des arbeiders, zullen de laatstgenoemde moeten wijken. De weigering des arbeiders om zich met het nieuwe of het gewijzigde reglement te vereenigen, wordt mitsdien — praesumptio juris et de jure — aangemerkt als eene opzegging van de dienstbetrekking tegen den dag, waarop de wijziging der arbeidsvoorwaarden werkelijkheid zal worden. Het woord „uiterlijk" heeft de strekking om duidelijk te maken, dat de arbeider met gebruikmaking van den gewonen opzeggingstermijn casu quo den dienst ook vroeger zal kunnen verlaten.

Deze regeling zal er ongetwijfeld toe bijdragen te verhinderen, dat de werkgever zonder goede gronden de arbeidsvoorwaarden wijzigt: wetende, dat hij de kans beloopt door zijne verandering van het reglement zijne arbeiders te verliezen, zal hij ook niet licht tot deze verandering overgaan zonder in verstandhouding met hen te treden, zonder hun gevoelen daaromtrent te vernemen en hunne mogelijke bezwaren tegen de voorgenomen wijziging uit den weg te ruimen af althans aandachtig te overwegen. Van deze bepaling verwacht de ondergeteekende eene opvoedende kracht, welke in de ondernemingen, waar reglementen gebruikelijk zijn, aan de goede verhouding tusschen werkgever en personeel zal ten goede komen.

Tweede lid. Ware het raadzaam te bepalen, dat de wijziging van een bestaand, of de invoering van een nieuw reglement, eerst na geruimen tijd in werking mag treden, de wetgever zoude met de bepaling van het eerste lid kunnen volstaan. De termijn zoude dan aldus gesteld kunnen worden, dat iedere redelijke opzeggingstermijn daarin zoude zijn vervat. Daar het echter niet raadzaam is voorgekomen zonder goede gronden de vrijheid van ondernemers in dit opzicht aan banden te leggen, moest naar een middel worden omgezien om voor de belangen der niet-meegaande arbeiders te waken in het geval dat de wijzigingen spoedig in werking moeten treden. Dit middel, waardoor de arbeider, die binnen den tijd van den opzeggingstermijn den dienst moet verlaten, dezelfde schadeloosstelling erlangt als waarop hij recht zoude hebben, indien de werkgever hem zonder gegronde, vooraf medegedeelde redenen, ontsloeg, schijnt den ondergeteekende tevens eene aanleiding voor den werkgever om slechts in gevallen van ernstig aanbelang de inwerkingtreding van wijzigingen op een korten termijn te bepalen.

Art. 1637*s*. *Boeten.* Sommigen zouden de boeten bij de wet geheel willen verbieden. Zoo ver te gaan schijnt niet wenschelijk. Wel is in de Enquête gebleken, dat de aanwending van boeten in vele bedrijven vermindert, en hebben verscheidene werkgevers medegedeeld, dat zij zich zonder boetestelsel zeer goed weten te redden. Doch daartegenover staat, dat tal van ondernemers hebben verklaard prijs te stellen op behoud van de mogelijkheid, boeten toe te passen of althans daarmede te dreigen. Men acht de boete het meest geschikte middel tot handhaving der noodzakelijke orde, tot verzekering van de nakoming van hygiënische en andere voorschriften, vaak ten behoeve van de arbeiders gegeven, tot waarschuwing van den arbeider tegen handelingen, die den werkgever aanzienlijke schaden zouden berokkenen, terwijl deze toch vergoeding te dier zake niet zou willen vragen of wegens het hooge bedrag niet zou kunnen

verkrijgen. Men meent, dat het belang van den arbeider zelf meebrengt, het boetestelsel te handhaven, omdat hij, bij gebreke daarvan, veel eerder zal worden ontslagen of geschorst 1).

Wenscht men op deze gronden de mogelijkheid van het boetebeding te laten bestaan, het is noodig, evenals in vele andere landen is geschied, misbruiken door dwingende wetsbepalingen te keeren. Dat ook in Nederland dergelijke misbruiken voorkomen, heeft de Enquête duidelijk geleerd. Boeten worden soms opgelegd, zonder dat de verboden handelingen nauwkeurig zijn omschreven of het bedrag der boete is bepaald, althans zonder dat een en ander den arbeider vooraf behoorlijk is medegedeeld. Ook in Nederland zijn de verschijnselen waargenomen, die de Belgische Commissie, hierboven op bladz. 3 genoemd, samenvatte als „les abus les plus criants", en die ze nader aldus omschreef: „le taux des amendes est parfois excessif; les peines sont multipliées pour des motifs futiles; l'application journalière en est faite par les agents inférieurs du patron, et la destination que reçoivent les retenues sur le salaire, n'est pas toujours de nature à dissiper tout soupçon d'intérêt personnel à l'égard de celui qui les inflige" 2).

Niet alle misbruiken zijn te voorkomen door wettelijke bepalingen, zeker niet door bepalingen vallende binnen het kader van dit Ontwerp. Toch kan belangrijke verbetering worden verkregen. Het Ontwerp beperkt den inhoud van het geoorloofde boetebeding vooral in tweeërlei opzicht. Tal van buitenlandsche wetten bevatten voorschriften daaromtrent (Duitsche *Gewerbeordnung*, § 134*b*; Zwitsersche Bondswet van 23 Maart 1877, art. 76 Belgische wet van 15 Juni 1896, art. 24) 3); de meeste bepalen, dat die opbrengst moet besteed worden in het belang van den arbeider.

Navolging van dergelijke bepaling kwam intusschen niet gewenscht voor; indien de boete langs eenen omweg ten goede komt aan den overtreder van het verbod, waarop boete gesteld is, bestaat de vrees dat de boete niet zal uitwerken hetgeen daarmee bedoeld wordt. Zeker zullen de overtredingen van het

---

1) Zie o. a. Verslag van de 1e Afd. der Staatscomm. v. Arbeidsenquête, Tramwegen bladz. 20, Spooorwegen bladz. 73; verder Verhooren Gelderland 1525, 1724, 4012; Groninger Veenkoloniën 249; 3987 vlg. — Verg. ook een merkwaardig getuigenis van den Zwitserschen fabrieks-inspecteur dr. SCHULER, in *Berichte*, 1894/95, bladz. 51. Zie voorts TRUYEN, t. a. p., bladz. 91 en vlg.; VAN BERESTEIJN, t. a. p., bladz. 103 en volg.

2) Verslag der Belg. Commissie, bl. 373. Op de ervaring, ten onzent bij de eerste Arbeidsenquête opgedaan, wees reeds het Voorloopig Verslag der 2e Kamer over het Ontw. Truckwet, op art. 6. Wat de latere Enquête der Staatscommissie betreft zie men, als één voorbeeld uit vele, het Verslag Tramwegen, bl. 19 vlg. — De Vereeniging tot bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid in Nederland behandelde het vraagstuk der boeten in hare algemeene vergadering van Juni 1898 (*Verslag*, bl. 84—96.)

3) Evenzoo de ontwerpen, die eenige jaren geleden bij de wetgevende macht in Frankrijk aanhangig waren. Zie daarover o. a. DALLOZ, *Supplément au Répertoire*, op het woord *Travail* nrs. 103 vlg.

verbod in dat geval talrijker zijn dan indien de boete voor goed verloren geld zal blijken.

Veelal ook heeft de overtreding van het verbod, of de nietnakoming van het gebod, in het reglement of bij de arbeidsovereenkomst voorgeschreven, schade voor den werkgever ten gevolge. In vele gevallen kan die schade eene zeer geringe zijn. Maar ook zal het niet zelden voorkomen, dat het bedrag der schade door de overtreding veroorzaakt, veel aanzienlijker is dan de boete, welke de arbeider door zijne overtreding beloopt. Het gezamenlijk bedrag der boeten, welke zijn of zullen worden betaald voor overtredingen, welke geen of een zeer gering geldelijk nadeel aanbrengen, zal in zulke gevallen den werkgever geheel of gedeeltelijk schadeloos kunnen stellen. Aldus is de boete niet alleen eene straf, doch ligt daarin tevens een schadevergoeding opgesloten, welke anders den werkgever langs dien weg niet zoude kunnen bereiken.

Daarenboven zoude een voorschrift, dat de opbrengst der boeten zal moeten worden aangewend in het belang van den arbeider, in zijne toepassing in het onzekere blijven, indien niet tevens bij de wet omtrent de contrôle daarover eene regeling werd getroffen. Een doelmatig toezicht zal evenwel onmogelijk binnen de grenzen van het privaatrecht kunnen worden gehouden en kan dus, ware de maatregel op zich zelf al wenschelijk, niet in dit Ontwerp worden opgenomen.

Hetgeen echter wel noodzakelijk is, is eene bepaling om te voorkomen, dat de boete tot voordeel strekke aan den ondergeschikte — om elken twijfel omtrent de verhouding van dien persoon tot den werkgever en de arbeiders op te heffen is de uitdrukking „een derde" gebezigd —, die de bevoegdheid heeft de boeten op te leggen.

Het Ontwerp gaat uit van het denkbeeld, dat boeten vastgesteld kunnen worden, hetzij bij de overeenkomst, welke dan schriftelijk behoort te worden aangegaan, hetzij bij reglement. Niets toch maakt de boetetoepassing hatelijker dan onzekerheid omtrent het recht des werkgevers om de boete op te leggen. In de schriftelijke overeenkomst en het reglement hebben de arbeiders een stuk dat geen twijfel laat.

Zal de schriftelijke vaststelling der boete in reglement of overeenkomst mede tegen misbruik van moeilijk te verdedigen boetebedingen kunnen waken, de beste en meest afdoende waarborg tegen misbruik is zeker wel eene wettelijke beperking ten aanzien van het bedrag der boete. Daarom bevat in de tweede plaats het Ontwerp dergelijke beperking waarbij de buitenlandsche wetten tot voorbeeld strekten (verg., behalve de hierboven aangehaalde, de Engelsche *Truck Act* van 1896, art. 1). Eene onderscheiding tusschen meer en minder ernstige feiten, gelijk in de Duitsche *Gewerbeordnung* voorkomt, heeft weinig practisch nut en is daarom niet opgenomen.

Met betrekking tot de arbeiders, wier loon bij het kwartaal of bij langere tijdruimte is vastgesteld, kan bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement eene hoogere boete worden bedongen. Misbruik is hier niet te vreezen en zeer hooge boetebedingen — men denke bijv. aan directeuren van spoorwegmaatschappijen — kunnen dikwerf wenschelijk zijn.

Art. 1637 *t.* Het doel der boete is handhaving der orde en verzekering, althans bevordering, van de nakoming der verplichtingen, den arbeider bij reglement of overeenkomst opgelegd. Is het echter eenerzijds gewenscht, ten einde tegen misbruiken te waken, de boete te begrenzen, aan den anderen kant dient het recht op schadevergoeding, hetwelk den werkgever krachtens het algemeen recht toekomt, ongeschonden te blijven. Vandaar dat de boete de schadevergoeding niet uitput. Het is dus van belang te constateeren door eene uitdrukkelijke bepaling, dat, indien ter zake van eene moedwillige veronachtzaming van eenen den arbeider opgelegden plicht de boete is geheven, de werkgever desniettemin bevoegd blijft schadevergoeding te vorderen.

Art. 1637 *u.* Dat het doel, hetwelk met de artikelen dezer afdeeling wordt beoogd, ten eenen male zoude worden gemist, indien het belanghebbenden vrijstond van de gestelde voorschriften af te wijken, schijnt geen betoog te behoeven.

Vierde Afdeeling.

Van de verplichtingen des werkgevers.

De werkgever is niet alleen gehouden tot uitbetaling van het loon; krachtens de arbeidsovereenkomst rusten op hem nog tal van andere verplichtingen. Eene beslissing als die van een onzer rechtscolleges 1), „dat de eenige praestatie, waartoe de huurder van diensten gehouden is, bestaat in de uitbetaling van het overeengekomen loon" — eene uitspraak, die, met het oog op art. 1375 B. W. 2). reeds onder het geldende recht moeilijk te verdedigen is — behoort voor het vervolg te worden voorkomen. Met dat doel, en ook om den regel van het algemeene recht onder de aandacht te brengen van de belanghebbenden, die van de wetboeken weinig meer dan dezen titel bestudeeren, is art. 1638 *w* opgenomen.

In hoever behooren daarnaast nog bijzondere verplichtingen des werkgevers in de wet te worden genoemd? In buitenlandsche wetten ziet men hier en daar verschillende verplichtingen

1) Rb. Rotterdam 17 December 1887, *W. v. h. R.* nr. 5546, *P. v. J.* 1888, nr. 82.

2) Op de groote beteekenis, die dergelijke bepaling kan hebben voor de ontwikkeling van het recht der arbeidsovereenkomst, wees, naar aanleiding van een overeenkomstig artikel in het Duitsche Burgerlijk Wetboek: Sohm, *über den Entwurf eines bürg. G. B. für das Deutsche Reich*, Berlin 1896, bl. 21.

uitdrukkelijk vermeld; somtijds, bijv. in de Duitsche *Gesindeordnungen*, vindt men zelfs eene zeer uitvoerige lijst. Niet alles wat daar is verordend, kan geschikt geacht worden voor overneming in dit Ontwerp. Voorschriften, die alleen door politietoezicht zijn te handhaven, kunnen hier moeilijk plaats vinden. Andere bepalingen zijn van te specialen aard om in eene algemeene wet te worden opgenomen 1).

Art. 1638. Het ontwerp van 1901 noemde, naast de verplichting des werkgevers om den arbeider het verdiende loon te voldoen, de verplichting „om den arbeider eene voldoende mate van den bij de overeenkomst bedongen arbeid te verschaffen." Deze bepaling komt in dit ontwerp niet voor.

In de eerste plaats meent de ondergeteekende er de aandacht op te moeten vestigen, dat de verplichting om voldoenden arbeid te verschaffen niet als bestanddeel der arbeidsovereenkomst kan worden beschouwd, gelijk die om het loon op den bepaalden tijd te voldoen. Ware het noodzakelijk deze verplichting wettelijk vast te stellen, zij zoude dus onafhankelijk van de gesloten arbeidsovereenkomst moeten worden bepaald, te meer daar de grond, welke in de Memorie van Toelichting behoorende bij het ontwerp van 1901 wordt aangevoerd, het publiekrechtelijk karakter dezer verplichting sterk doet uitkomen.

Doch ook zonder uitdrukkelijke wetsbepaling is niet te vreezen, dat de werkgever den arbeider lichtelijk zonder voldoende mate van arbeid zal laten. Zoo de practijk al zulke gevallen kan aanwijzen, dan moet toch worden erkend, dat de werkgever in strijd handelt met art. 1638 *w*; een werkgever, die zijnen arbeider, voor wien gestadige oefening in het vak, waarmede hij zijn dagelijksch brood moet verdienen, noodzakelijk is, desniettemin ander werk laat verrichten, zal geen rechter een „goed werkgever" noemen, evenmin als den werkgever, die den stukwerker opzettelijk minder laat bearbeiden, dan deze rederlijkerwijze kan afleveren.

Ook de bevoegdheid des arbeiders om den dienst op te zeggen mag hier niet uit het oog worden verloren.

De inhoud der verplichting, thans in art. 1638 gesteld, wordt nader in de volgende artikelen uitgewerkt.

Art. 1638 *a*. Ten einde twijfel te voorkomen, vooral voor het geval dat de dienstbetrekking vóór het overeengekomen tijdstip eindigt 2), behoort in de wet als algemeene regel te worden gesteld, dat het loon is *verschuldigd* van dag tot dag, sedert den aanvang

---

1) Zie ook het slot der toelichting van deze afdeeling, blz. 52.

2) Onduidelijk is in dit opzicht DIEPHUIS, t. a. p., XII, 352. Eene juiste beslissing gaf de kantonrechter te Schoonhoven bij vonnis van 3 Juni 1879, *W. v. h. R.* nr. 4561. — In Engeland wordt veelal aangenomen, dat het loon eerst verschuldigd wordt, wanneer de betalingstermijn verschijnt (GIBBONS and UTTLEY, *Labour Contracts*, 4th editon, London 1892, bl. 137 en vlg.)

van den arbeid tot aan het einde der dienstbetrekking, afgezien van de vraag, op welken dag, volgens de art. 1638 *l*, vlgg., *betaling* van het loon moet plaats hebben.

Art. 1638 *b*. Dit artikel bevat eene uitzondering op art. 1638 *a*, welke uitzondering op hare beurt door de artt. 1638 *c* en 1638 *d* wordt beperkt.

Evenals bij andere wederkeerige overeenkomsten — zie bijv. art. 1589 B. W., en verder mr. C. ASSER, *Handleiding*, III, bladz. 114 vlg. — moet ook bij de arbeidsovereenkomst worden aangenomen, dat, indien de overeengekomen praestatie achterwege blijft, de tegenpraestatie vervalt. De arbeider, die gedurende zekeren tijd den bedongen arbeid niet verricht, verlieze voor dien tijd de aanspraak op loon. Wellicht zou ook zonder uitdrukkelijke bepaling aldus worden geoordeeld 1). Doch een opzettelijk voorschrift schijnt wenschelijk, ook om de bepalingen van artt. 1638 *c* en 1638 *d* daaraan te kunnen vastknoopen.

Den bedongen arbeid. Bepaalt de overeenkomst of het reglement, dat gedurende zekeren tijd geen arbeid zal verricht worden — men denke aan de Zon- en algemeen erkende Christelijke feestdagen, waarop de arbeid stilstaat 2), of aan de vacantie, die bijv. aan een gouverneur bij de overeenkomst is toegestaan — dan heeft te dier zake natuurlijk geene korting op het loon plaats.

Art. 1638 *c*. Wat tegenwoordig rechtens is, indien de arbeider door ziekte of dergelijke buiten zijn schuld liggende redenen gedurende betrekkelijk korten tijd verhinderd wordt den bedongen arbeid te verrichten, is — behoudens de regeling voor schippers, scheepsofficieren en scheepsgezellen, in ons Wetboek van Koophandel voorkomende — geheel onzeker; men zie de weinig bevredigende uiteenzetting bij DIEPHUIS, t. a. p., XII, bladz. 337.

De practijk is zeer verschillend. Terwijl bij menige categorie van arbeiders het loon pleegt door te loopen, wordt in de nijverheid niet zelden voor iederen verzuimden dag, ja voor ieder verzuimd uur, gekort 3).

---

1) Zoo is o. a. geschied door het Fransche Hof van Cassatie bij arrest van 13 Jan. 1892, (DALLOZ, 1892, I. bl. 157) en door het Hof van Lyon bij arrest van 16 Maart 1894 (DALLOZ, 1894, II, bl. 312).

2) De rechtspraak der Duitsche *Gewerbegerichte* laat de beslissing in dezen afhangen van de bijzondere omstandigheden van ieder geval. Zie *Soziale praxis* 4, 498; 5, 630. — *Gewerbegericht* 2, 57. — UNGER, t. a. p., nrs. 24—26, 142.

3) Zie onder de vele getuigenissen, in de Arbeidsenquête afgelegd, bijv. 1e Afd. 's Gravenhage, Vr. 1919; 3e Afd. Amsterdam, Vr. 3299, 4286; 3e Afd. Leiden, Vr. 745, 3644, 4069, 4730 vlg.

Uitvoerige en belangrijke mededeelingen vindt men ook in de *Verslagen van de Inspecteurs van den Arbeid*, bijv. Verslag over 1894 (V), bl. 130 vlg., 212 vlg., 339 vlg.; over 1895/96, bl. 51, 126, 291, enz.

Ons oud-vaderlandsch recht besliste de vraag reeds in een voor den arbeider gunstigen zin. Evenzoo de meeste Fransche schrijvers. In verschillende nieuwere wetboeken en wetten heeft de meer humane oplossing een scherper belijnden vorm aangenomen (Zwitsersch Verbintenissenrecht, art. 341; Alg. Duitsch Handelswetboek, art. 60, herzien wetboek van 1897, § 63; Duitsche *Gewerbeordnung*, § 833 *c*; Duitsch Burgerlijk Wetboek, § 616). Merkwaardig zijn in onze eigen wetgeving de artt. 423 vlg. en 386 W. v. K. Het Ontwerp sluit zich hierbij aan. Er bestaat alleszins reden, de verplichting, onder de hier omschreven voorwaarden met uitbetaling van het loon voort te gaan, welke algemeen als eene zedelijke verplichting wordt erkend, als regel tot rechtsplicht verheffen. De billijkheid der voorgedragen regeling springt zoozeer in het oog, dat de ondergeteekende niet heeft geaarzeld de bevoegdheid om bij schriftelijke overeenkomst van de bepalingen van het artikel af te wijken, welke in het Ontwerp-DRUCKER en in het Regeeringsontwerp van 1901 voorkomt, door eene bepaling van dwingend recht te vervangen. Daar intusschen het artikel eene bepaling bevat, namelijk die betreffende de vermindering van het loon, van welke ook op eene voor den arbeider voordeelige wijze kan worden afgeweken, moesten in de gebezigde uitdrukking de woorden „ten nadeele van den arbeider" eene plaats vinden.

Bij de nadere regeling is in den geest der aangehaalde buitenlandsche wetten gehandeld.

Alle omstandigheden, die met ziekte op éene lijn behooren te worden gesteld, op te noemen, is niet raadzaam en trouwens ondoenlijk. De bepaling zal intusschen niet van toepassing zijn, indien de vervulling van eene door wet of overheid opgelegde verplichting in des arbeiders vrijen tijd kan geschieden, gelijk in de meeste gevallen de uitoefening van stembevoegdheid, verplichting tot aangifte bij den burgerlijken stand enz., of van overheidswege wordt vergoed, gelijk de militaire dienst of verschijning voor den rechter als getuige; in die gevallen schijnt voor aanspraak op loon geene genoegzame reden te zijn. De bepaling van dit artikel, in het belang van den arbeider geschreven, mag niet zoover worden uitgebreid, dat zij tot misbruiken aanleiding geven kan.

Volgens het Ontwerp-DRUCKER (art. 20) zal de bepaling alleen dan gelden, wanneer de arbeider „gedurende betrekkelijk korten tijd" verhinderd is geweest den arbeid te verrichten.

Deze uitdrukking, welke geen vasten maatstaf bevat, schijnt in de wet minder op hare plaats. Men verlieze bovendien niet uit het oog, dat de werkgever, ingeval de verhindering een zóó langen duur erlangt, dat de instandhouding der dienstbetrekking redelijkerwijze niet van hem kan worden gevergd, deze met inachtneming der wettelijke bepalingen zal kunnen doen eindigen.

Veel besproken is ook o. a. nog bij de herziening van het Duitsche Handelswetboek, de vraag, hoe te beslissen ingeval de arbeider wegens zijne ziekte eene toelage geniet uit een fonds.

De uitkeering, welke den arbeider uit een fonds of krachtens eene verzekering mocht toevallen, op het loon te korten in alle gevallen, ook indien de arbeider uitsluitend door eigen bijdragen de aanspraak op uitkeering verwierf, ware onbillijk.

Dat de arbeider, die èn het loon en de uitkeering geniet, te veel zou ontvangen, behoeft men niet té vreezen 1); juist in tijden van ziekte zijn de behoeften van het gezin grooter.

Indien echter de werkgever, door bij te dragen tot de stortingen voor het ziekenfonds of tot de premiën der verzekering, medewerkt tot de zorg voor het lot des arbeiders in geval van ziekte, is korting op het loon rationeel te achten. Deze korting alleen dan te doen intreden, indien de werkgever de helft of meer der stortingen of premiën voor zijne rekening nam 2), is niet wenschelijk, omdat daardoor de werkgever allicht van het bijdragen van zeer wenschelijke doch kleinere gedeelten zoude worden afgehouden.

De billijkheid vordert, dat wat den arbeider met tijdloon wordt toegekend, ook den arbeider met op andere wijze vastgesteld loon niet wordt onthouden. Het tweede lid strekt om in dit geval te voorzien. Waarom deze gelijkstelling eerst toepassing mag vinden, indien laatstbedoelde arbeider „gedurende de laatst verloopen drie maanden onafgebroken bij denzelfden werkgever in dienst is geweest" (art. 20 ontwerp-DRUCKER; art. 1638 *c* ontwerp van 1901) is den ondergeteekende niet kunnen blijken: dit vereischte is mitsdien in het ontwerp niet overgenomen.

Te dezer plaatse worde er tevens op gewezen, dat er geene gegronde aanleiding bestaat eene verschillende regeling vast te stellen voor de twee gevallen, bedoeld bij de artikelen 1638 *c* en 1638 *d*; de ondergeteekende heeft daarom gemeend de betrekkelijke artikelen der vorige ontwerpen in dien zin te moeten wijzigen, dat de regeling, welke voor het tweede geval was ontworpen, thans bij artikel 1638 *c* wordt voorgesteld, terwijl bij artikel 1638 *d* deze bepalingen van toepassing worden verklaard.

In overeenstemming met de genoemde wetgevingen beschouwt het Ontwerp hetgeen den arbeider in deze gevallen toekomt als loon, niet als schadevergoeding. Daardoor wordt de toevoeging van het derde lid noodig om te voorkomen, dat de arbeider zonder reden zou worden verrijkt 3). Intusschen behoort de uitdrukking

---

1) Staatscommissie van Arbeidsenquête. Verslag 3e afd. Zaankant bl. 24, 25. — Verhooren Amsterdam 5251 vlg.

2) Verg. ontw.-DRUCKER, art. 20.

3) Dit onderwerp werd uitvoerig besproken bij de behandeling in den Rijksdag van § 318 van het ontwerp (thans § 324 Burg. Wetb.) v. h. Burg. Wetb. v. h. Duitsche Rijk (vergadering 20 Juni 1896, *Stenogr. Berichte* over de 2e en 3e lezing, bl. 57 vlg.)

„en van datgene wat hij in denzelfden tijd elders heeft verdiend of moedwillig heeft nagelaten te verdienen" (art. 21 ontwerp-DRUCKER; art. 1638 *d*, Regeerings-ontwerp 1901) te vervallen. Het eerste geval betreft eene tijdelijke dienstneming, terwijl de eigenlijke dienstbetrekking voortduurt. Niet alleen dat de bestaanbaarheid van zulk eene overeenkomst, wanneer zij niet op eene bepaalde afspraak met den oorspronkelijken werkgever steunt, aan gegronden twijfel onderhevig moet worden geacht, maar het is duidelijk, dat wanneer de arbeider recht heeft op loon, hij niet licht elders zal gaan arbeiden om het door dien arbeid verdiende loon feitelijk aan zijn oorspronkelijken werkgever af te dragen. Wat de slotwoorden betreft, uit den aard der zaak zal het zóó moeilijk zijn uit te maken, of inderdaad moedwil bestaat, dan wel, of de arbeider goede gronden had om de bedoelde verdiensten te weigeren, dat de toepasselijkheid van dit geval wel als denkbeeldig ter zijde kan worden gesteld.

Art. 1638 *d*. Dit artikel bevat eene tweede beperking van het voorschrift van art. 1638 *b*; het tijdloon loopt door, indien de arbeider bereid is, den bedongen arbeid te verrichten, doch de werkgever daarvan geen gebruik maakt. Niet twijfelachtig is het, dat aldus moet beslist worden, indien het niet-gebruikmaken den werkgever als schuld kan worden geweten. Maar het is billijk, hetzelfde aan te nemen voor het geval dat de werkgever door toevallige omstandigheden, hem persoonlijk betreffende, van de diensten geen gebruik maakt. Men denke bijvoorbeeld aan een dienstbode of bediende, die geen arbeid heeft te verrichten, omdat zijn meester ziek of op reis is, of aan den werkman in een bedrijf, dat door den ondernemer wordt gestaakt, terwijl de dienstbetrekking nog niet is geëindigd. In verschillende wetgevingen vindt men eene opzettelijke bepaling in dezen geest 1), o. a. Saksisch Burgerlijk Wetboek, § 1239 (zie ook §§ 870 en 1235); Burgerlijk Wetboek van het Duitsche Rijk, § 615. Evenzoo ons Ontwerp van 1820, art. 2651, alwaar alleen de uitdrukking „gedane diensten" te eng is. De uitdrukking „hetzij door eigen schuld of zelfs tengevolge van hem persoonlijk betreffende toevallige verhindering", welke in art. 21 Ontwerp-DRUCKER en in art. 1638 *d* van het Regeeringsontwerp van 1901 voorkomt, schijnt den ondergeteekende onnoodig toe.

Overeenkomstig hetgeen bij de toelichting van het vorige artikel is gezegd, is de regeling, welke daarbij voor den arbeider, wiens loon niet naar tijdruimte is vastgesteld, werd getroffen, voor het geval, waarin dit artikel voorziet, van toepassing verklaard.

---

1) Ook naar Pandektenrecht werd aldus beslist: zie WINDSCHEID, *Pandekten*. § 401 nt. 7, en de daar aangehaalden; bovendien HACHMEISTER, *über Gefahrtragung bei Arbeitsmiethe*, Cassel 1887. — Arrest Reichsgericht van 7 Dec. 1880 (*Entscheidungen in Civilsachen*, III nr. 51.)

Art. 1638 *e.* Hier en daar wordt, in verschillende vormen, bij de arbeidsovereenkomst bedongen, dat den arbeider een aandeel in de winst der onderneming zal toekomen. Voor dat geval ontstaan twee rechtsvragen, waarop in de wet het antwoord behoort te worden gevonden.

Vooreerst de vraag, of de overeenkomst niettemin als arbeidsovereenkomst is te beschouwen, dan of zij door het genoemde beding het karakter aanneemt van een maatschaps- of vennootschapscontract. In overeenstemming met eene uitspraak van den Hoogen Raad van 9 Mei 1881, *W. v. h. R.* 4644, beslist het Ontwerp, dat het bedoelde beding vereenigbaar is met het begrip van arbeidsovereenkomst. Door de redactie van het artikel wordt tevens uitgemaakt, dat het aandeel in de winst, hetwelk den arbeider is toegezegd, als deel van het loon moet worden aangemerkt, hetgeen van belang is o. a. voor de toepassing van art. 1195, 4°. (nieuw).

In de tweede plaats rijst de vraag, of en door welke middelen de arbeider zich mag overtuigen, dat de werkgever het overeengekomen aandeel in de winst enz. juist berekent. Men zou kunnen beweren, dat dergelijk recht van contrôle uit den aard van het beding voortvloeit. Doch bij den tegenwoordigen stand der rechtspraak, die herhaaldelijk aan den arbeider eene daartoe strekkende rechtsvordering ontzegde 1), is uitdrukkelijke erkenning van dit recht wenschelijk. Evenwel zal de werkgever geheimhouding van den arbeider kunnen eischen. Deze geheimhouding zal intusschen nimmer verder mogen reiken dan met hare bedoeling vereenigbaar, of in het publiek belang gewenscht is.

Art. 1638 *f.* Dit artikel heeft ten doel, er voor te waken, dat de arbeider zelf zijn loon in handen krijgt; bij tusschenpersonen blijft zoo licht iets ervan hangen. Ook in andere landen is dergelijke bepaling noodig gebleken; zie § 115*a* der Duitsche *Gewerbeordnung*, ter versterking van reeds bestaande voorschriften in 1891 in de wet opgenomen. Vandaar de bepaling, dat de volmacht, bedoeld bij art. 1421, eerste lid, hetwelk ook op deze betaling toepasselijk is, eene schriftelijke zal moeten zijn, zoodat ook voor den werkgever de onzekerheid of degeen, die zich als gemachtigde voordoet, werkelijk gemachtigde is, grootendeels voorkomen zal worden. Het laatste lid van dit artikel vormt eene afwijking van art. 1421, lid 2, B. W.; de werkgever wordt niet bevrijd, al is door de betaling aan den derde de arbeider gebaat en deze behoudt het recht den werkgever tot eene richtige betaling te verplichten. Ook hier is door den ondergeteekende de wijziging aangebracht, welke bij art. 1638 *j* nader is toegelicht.

---

1) Zie o. a. arrest van den Hoogen Raad van 23 Januari 1891, *W. v. h. R.* nr. 5989, *P. v. J.* 1891, nr. 14; Rb. Amsterdam 16 October 1891, *P. v. J.* 1891, nr. 96; Hof Amsterdam 27 Mei 1898, *W. v. h. R.* nr. 7178, *P. v. J.* 1898 nr. 79.

Ten aanzien van de voldoening van het loon ontstaat moeilijkheid, wanneer de arbeider een minderjarige of een gehuwde vrouw is. Volgens de bestaande regels van burgerlijk recht heeft de vader of de voogd het recht, als vertegenwoordiger van den minderjarige, het door dezen verdiende loon op te vorderen, en behoeft de gehuwde vrouw tot opeisching van haar loon den bijstand van haren echtgenoot. Door de gebruikelijke voldoening aan den minderjarige of aan de gehuwde vrouw is de werkgever rechtens niet bevrijd.

Krachtens de handelsbevoegdheid der gehuwde vrouw bij artikel 1637*f* toegekend, zal zij voor het rechtsgeldig ontvangen van het loon den bijstand van haren man niet langer behoeven.

Is het wenschelijk, betaling aan den minderjarigen arbeider zelf te doen plaats hebben? Deze vraag is in alle landen, ten onzent o.a. bij de Arbeidsenquête, veel besproken. De meeningen verschillen omtrent de beantwoording. Eenerzijds wijst men op het gevaar, dat de ouders het loon, door hunne kinderen verdiend, verkwisten. Aan den anderen kant vreest men, dat de minderjarigen, indien ze zelf het loon in handen krijgen, te groote zelfstandigheid verwerven en aan hunne ouders onthouden, wat dezen redelijkerwijze toekomt.

Volgens de regelen in art. 1637*g* gesteld zal alleen dan de minderjarige, die bevoegd was eene arbeidsovereenkomst te sluiten, eene rechtsgeldige kwijting niet kunnen afgeven, indien in de schriftelijke machtiging daaromtrent bepalingen zijn opgenomen. Maar volgens het derde lid van artikel 1638*f* zal, ook wanneer zulks niet is geschied, de wettelijke vertegenwoordiger zich tegen de voldoening aan den minderjarige kunnen verzetten.

Met betrekking tot de gehuwde vrouw bestaat er zeker geen bezwaar, de aan haar gedane betaling rechtens als geldig te erkennen. Moet men echter niet verder gaan en aan de gehuwde vrouw de vrije beschikking geven over het door haar verdiende loon? Menige wetgeving heeft aldus beslist, en in Frankrijk zoowel als ten onzent is daarop met kracht aangedrongen.

Ook is de wensch uitgesproken, dat, ingeval de man nalaat voor zijn gezin te zorgen, de vrouw een deel van zijn loon van den werkgever zou kunnen opvorderen. De noodzakelijkheid van rechtshervorming op beide punten wordt allerminst ontkend. Doch dit ontwerp is niet de plaats ze aan te brengen. De hervorming hangt te zamen met het geheele stelsel van ons huwelijksgoederenrecht en moet in verband daarmede worden tot stand gebracht. Ook elders is het onderwerp in het kader van het huwelijksgoederenrecht behandeld.

Wordt dus op dit punt eene volkomen bevredigende regeling niet verkregen, deze wordt door het ontwerp geenszins belemmerd. Integendeel, er wordt een stap gedaan in de goede richting. De practijk, het loon aan de gehuwde vrouw zelve

uit te betalen, zoodat zij het althans feitelijk in handen krijgt, wordt gewettigd.

Art. 1638*g*. Bij de behandeling van het Truck-Ontwerp werd reeds met nadruk betoogd, dat het doel, hetwelk men zich met dat ontwerp voorstelde, niet zou worden bereikt, „zoolang niet ook omtrent beslag op en cessie van het loon en het geven van volmacht tot het ontvangen daarvan bepalingen worden gemaakt." (Zie Verslag van het Nader Overleg der Commissie van Rapporteurs met den Minister, Bijlagen 1890/91, 13 n°. 1, onder VIII).

In verscheidene landen van Europa bestaan bijzondere wetten op dit stuk 1) zoo a. a.:

Duitsche Rijkswet van 21 Juni 1869 *betr. die Beschlagnahme des Arbeits- oder Dienstlohnes* (gewijzigd door de wet van 29 Maart 1897 en laatstelijk door de wet van 17 Mei 1898 Einführung Aender. Civilprozessordn.) in verband met § 749 (850) der *Civilprozessordnung*, § 115*a* der *Gewerbeordnung;*

Oostenrijksche wet van 29 April 1872 *betr. die Sicherstellung und Execution auf die Bezüge aus dem Arbeits- oder Dienstverhältnisse*, gewijzigd bij de wet van 26 Mei 1888;

Belgische wet van 18 Aug. 1887 *relative à l'incessibilité et à l'insaisissabilité des salaires des ouvriers;*

Luxemburgsche wet van 19 Juli 1895.

Voor Zwitserland vergelijke men art. 93 van de algemeene executiewet (Bondswet van 11 April 1889 *über Schuldbetreibung und Konkurs*).

In Frankrijk had de rechtspraak een middel gevonden om het beslag op het loon aanmerkelijk te beperken; zie laatstelijk een arrest van het Hof van Cassatie van 18 Febr. 1895 (DALLOZ, 1895, I, blz. 345). Toch is men ook daar overgegaan tot wettelijke regeling: wet van 12 Januari 1895 *relative à la saisie-arrêt sur les salaires et petits traitements des ouvriers et employés* 2).

Dat ook ten onzent wettelijke voorziening noodig is, zal wel algemeen worden erkend. Meer verschil van meening kan bestaan omtrent de plaats in onze wetgeving, waar die voorziening thuis behoort en over de wijze van regeling.

Wat het eerste punt aangaat, zou beweerd kunnen worden,

---

1) Een overzicht van de buitenlandsche wetgevingen, loopende tot 1892, geeft Mr. TH. FRUIN, in zijn proefschrift: *het deel van het vermogen dat niet voor executie vatbaar is*, Utrecht 1892. — De stelling, dat beslag op het loon door algemeene rechtsbeginselen zou zijn uitgesloten, is verdedigd door SCHLESINGER, *die rechtliche Unzulässigkeit der Beschlagnahme des noch nicht verdienten Lohnes*, Leipzig 1896. Zie ook CHARLES BOCA, *Considérations en faveur de l'insaisissabilité complète des salaires au point de vue social légal et moral.* 1899.

2) Eene wijziging dier wet, voornamelijk de procedure betreffend, werd op 1 April 1898 in de Kamer van afgevaardigden aangenomen en is nog bij den Senaat aanhangig. Zie het rapport in 1901 door het lid van den Senaat CHOVET over dit wetsontwerp uitgebracht, en P. PIC, *Traité Elémentaire de Législation Industrielle. Les Lois Ouvrières.* 2me Edition, Paris 1903, blz. 725 volg.

dat bepalingen omtrent beslag dienen te worden opgenomen in het Wetb. v. Burg. Rechtsvordering. Daartegenover staat echter, dat de vraag, in hoeverre beslag op het loon is geoorloofd, in nauw verband staat met de regeling van de overdracht der loonvordering en de volmacht tot invordering van het loon, en verder dat het voor belanghebbenden zeer gemakkelijk is, het geheele samenstel van voorschriften omtrent het loon bijeen te vinden. Onze eigen wetgeving levert reeds een voorbeeld in art. 21 der wet van 7 Mei 1856, *Staatsblad* n⁰. 32, de zoogenaamde Tuchtwet.

Geheele uitsluiting van het beslag is, zelfs bij kleine loonen, niet wenschelijk te achten; daardoor zou het crediet des arbeiders te zeer kunnen worden belemmerd 1). Dus: Beperking der bevoegdheid tot beslaglegging.

In overeenstemming in zooverre met de elders geldende regelingen en de vorige ontwerpen wordt deze beperking gevonden door slechts een zeker vast gedeelte van het in geld vastgesteld loon voor inbeslagneming vatbaar te verklaren. Dat eene willekeurige grenslijn wordt getrokken, waar een vast gedeelte van het loon tegen beslag wordt gevrijwaard, kan niet worden ontkend: in theorie zou vrij van beslag moeten blijven hetgeen noodzakelijk is voor het levensonderhoud van den arbeider en zijn gezin. Maar het behoeft geen betoog, dat de practijk in deze meer vordert dan de zuivere theorie haar geven kan: zij kan niet volstaan met de aanwijzing van een begrip en eischt een vasten, duidelijken maatstaf. Wil het recht van beslag feitelijk iets beteekenen, dan moet de schuldeischer ten allen tijde kunnen weten, hoever hij bij de uitoefening van zijn recht mag gaan.

In aansluiting bij hetgeen is uiteengezet in § 8 dezer Memorie (blz. 19), is ook hier voor de onderscheiding der twee categorieën van arbeiders een andere maatstaf gebezigd dan in het Ontwerp-DRUCKER. Ook hier schijnt het wenschelijk eene onderscheiding te maken niet naar het toevallig bedrag van het loon, doch naar den tijd, waarbij het is vastgesteld, waardoor men eerder tot eene afscheiding van categorieën van arbeiders geraakt.

Deze gedachten zijn in het eerste lid van art. 1638*g* neergelegd. Eene uitzondering is op het voorbeeld van de vorige ontwerpen alleen gemaakt voor het geval van wettelijken onderhoudsplicht.

Op het voetspoor van onze Tuchtwet en van buitenlandsche wetten zijn overeenkomstige voorschriften gegeven omtrent over-

---

1) Eene sterke strooming naar geheele uitsluiting openbaarde zich in Frankrijk ter gelegenheid van eene, naar aanleiding van bovengemeld ontwerp tot wijziging der wet van 1895 ingestelde, enquête. De resultaten dezer enquête zijn neergelegd in een werkje van het Office du travail: *Saisie-arrêt sur les salaires*, Paris, Imprimerie nationale, 1899. Zie aldaar blz. 1 vlg. en 38.

dracht, inpandgeving en andere verwante handelingen ten aanzien van het loon.

De aard van deze bepalingen brengt mede, dat contractueele afwijking niet kan worden toegelaten. Overigens vindt het artikel zijne sanctie in art. 1638*f*, laatste lid.

Art. 1638*h*—1638*j*. Hier komt de tweede der beide vragen ter sprake, welke in de toelichting op art. 1637*j* werden genoemd: in welken vorm mag het bij de arbeidsovereenkomst vastgestelde loon worden *uitgekeerd?* Met het oog op de misbruiken, die ook ten onzent zijn geconstateerd 1), behoort, evenals geschied is in andere landen, te worden voorgeschreven, dat het loon moet worden uitgekeerd in den vorm, waarin het is bedongen en vastgesteld. Verboden wordt dus het in betaling geven van buitenlandsche munt, wanneer het loon in Nederlandsch geld is vastgesteld, van levensmiddelen, van bons, die slechts bij bepaalde personen inwisselbaar zijn, enz.; verboden wordt dit — en in zoover bevatten deze artikelen eene afwijking van art. 1425 B. W. — ook al heeft het in betaling geven plaats met toestemming van den arbeider.

Voor zelfstandige arbeiders is deze bepaling misschien niet strikt noodig. Belemmerend zal ze echter ook daar niet werken. En dan is het wenschelijk, de regeling niet onnoodig door uitzonderingen te verwikkelen.

Op welke wijze behoort de naleving van het verbod te worden verzekerd? Het Truck-Ontwerp, bij welks (nader gewijzigd) art. 3 het tegenwoordige voorstel zich aansluit, koos alleen strafrechtelijke sanctie. „Betaling in ongeoorloofden vorm nietig te verklaren, gelijk sommige wetsbepalingen in den vreemde doen, zou allicht aanleiding kunnen geven tot chantage", zeide de Regeering in de Memorie van Toelichting. Tegen deze beschouwingen is o. a. mr. VEEGENS (*Vragen des Tijds*, Juli 1889) terecht opgekomen. Daargelaten, of het noodig zal blijken, tot handhaving van het verbod bovendien nog de hulp van het strafrecht in te roepen, worde alvast de voldoening in ongeoorloofden vorm burgerrechtelijk nietig verklaard, gelijk in tal van buitenlandsche wetten is geschied (zie o. a. Engelsche *Truck Act* 1831, artt. 3, 4; Duitsche *Gewerbeordnung*, § 116; Oostenrijksche *Gewerbeordnung*, § 78*d*; Belgische wet van 16 Aug. 1887 *portant réglementation du payement des salaires* art. 1; Luxemburgsche wet van 12 Juli 1885 *concernant le payement des salaires des ouvriers*, art. 1).

---

1) Zoo bleek, dat op verschillende plaatsen aan de Oostgrens van ons land de gewoonte bestaat, het loon, dat in Nederlandsch geld is vastgesteld, in Duitsche munt uit te betalen, hetgeen den arbeider op een verlies van 1 tot 2% te staan komt. Zie Verslag van de 2e Afd. der Staatscommissie v. Arbeidsenquête, bl. 500—502. Verhooren Twenthe Vr. 9559 vlg; Gelderland Vr. 4105 vlg., 4227 vlg., 4376 vlg., 4455 vlg., 4717 vlg. 5096 vlg.

Verdient het op de gronden in de Memorie van Toelichting tot dit artikel van het Regeeringsontwerp van 1901 vermeld (bladz. 42), geene aanbeveling aan het gemeentebestuur eene actie tot opvordering van hetgeen onwettig gekweten is toe te kennen, het schijnt eene billijke straf ook den werkgever geene actie tot terugvordering van het onwettiglijk betaalde te verschaffen. Ook de preventieve werking van het gemis eener bepaling, als die van het tweede lid van art. 1638*j* van het Regeeringsontwerp van 1901, is niet te geringschatten. Weet de werkgever, dat hetgeen hij ter voldoening van het loon in strijd met de wet mocht hebben betaald, voor goed verloren is, hij zal zich eerder van eene voorgestelde onwettige betaling weerhouden, dan indien hij het onwettig betaalde tot zijn vermogen zoude kunnen terugbrengen.

Art. 1638*k*. Hetgeen over de plaats der voldoening van het loon in dit artikel wordt voorgeschreven, behoeft weinig toelichting. Het eerste sluit zich bij de practijk aan.

Echter behooren partijen bij de keuze der plaats van betaling in de overeenkomst niet geheel vrij te zijn. De uitbetaling in „kroegen" en dergelijke gelegenheden moet niet langer kunnen voorkomen. Het tweede en derde lid, in hoofdzaak aan het nader gewijzigd Truck-Ontwerp ontleend, sluit zich bij de buitenlandsche wetgevingen aan (zie b. v. België, wet van 16 Aug. 1887, art. 4, en Duitsche *Gewerbeordnung*, § 115*a*).

Dat tegen overtreding van het verbod, in het tweede lid vervat, eene bepaling van burgerlijk dwingend recht weinig of niets zou vermogen, zal gereedelijk worden toegegeven. Naar het oordeel van den ondergeteekende staat men hier voor een geval, waarin slechts van de strafwet afdoende bescherming is te verwachten. In het ontwerp van wet tot herziening van het strafwetboek, waarvan de indiening binnen een niet te lang tijdsbestek kan worden te gemoet gezien, zal eene bepaling worden aangetroffen, welke de strafrechtelijke sanctie bevat van het in art. 1638*k*, tweede lid, nedergelegd verbod.

De artikelen 1638*l*—1638*o* behandelen alle de vraag: over welke arbeidstijden moet het loon worden uitbetaald? De daaropvolgende artikelen 1638*p*—1638*s* handelen over het bedrag, hetwelk bij iedere uitbetaling den arbeider zal worden overhandigd.

Art. 1638*l*. Het artikel sluit zich aan bij de regelen, welke in de practijk vrij algemeen gelden. Ook door Mr. DRUCKER werden de in dit artikel voorgeschreven tijdstippen, ten aanzien van loonen van meer dan drie gulden daags, aangenomen. Omtrent dergelijke belangrijke punten, als het tijdstip der voldoening van het loon is, behoort volkomen zekerheid te bestaan. Afwijking

van de in lid 1 gestelde regelen is daarom alleen bij *schriftelijke* overeenkomst of bij reglement geoorloofd (laatste lid).

Tevens wordt waarborg gegeven dat nooit te lange tijd tusschen elke uitbetaling van loon verloopen kan.

Hoezeer kan worden toegegeven, dat zij, wier loon bij langere tijdruimte is vastgesteld dan eene maand, vaak eene grootere onafhankelijkheid tegenover den werkgever bezitten dan fabrieksarbeiders in engeren zin, of handwerkslieden, heeft de ondergeteekende gemeend de laatste twee regels van art. 1638*l* van het Regeerings-ontwerp van 1901 niet te kunnen overnemen en veeleer door wijziging van den aanhef van het laatste lid duidelijk te moeten doen uitkomen, dat, wanneer het loon in geld naar tijdruimte is vastgesteld, de uitbetaling, behoudens het geval bedoeld bij artikel 1638*n*, steeds eenmaal in het kwartaal zal moeten geschieden. Wanneer men denkt aan de vele klerken, boekhouders en dergelijke arbeiders, wier loon in den regel bij het jaar wordt bepaald, zal men moeten erkennen, dat ook dezulken behooren te worden beschermd tegen de vrijheid om goed te vinden, dat zij hun loon slechts eenmaal in het jaar zullen ontvangen.

Art. 1638*m*. Is het loon niet naar tijdruimte vastgesteld, dan kunnen de bepalingen van art. 1638*l*, lid 1, analogisch worden toegepast. Evenwel, ook in dergelijk geval moet het partijen vrijstaan bij schriftelijke overeenkomst van die regelen af te wijken: het tweede lid van art. 1638*l* werd dus mede toepasselijk verklaard.

Art. 1638*n*. In de gevallen, waarin het loon des arbeiders geheel of gedeeltelijk bestaat in een tantième in de winst, of in een gedeelte van een anderen factor, welke slechts na eene rekening betreffende de gansche onderneming kan worden bepaald, kan uitbetaling telkens na drie maanden niet worden gevorderd; het loon zal dan behooren te worden uitbetaald telkens wanneer de vereischte rekening is opgemaakt.

Ten einde intusschen te voorkomen, dat de rekening over eene al te lange tijdruimte zoude loopen, is bepaald, dat de uitbetaling ten minste eenmaal in het jaar zal moeten geschieden.

Deze bepaling strookt met het gebiedend voorschrift van art. 55 Wetboek van Koophandel.

Art. 1638*o*. De arbeider, wiens loon gedeeltelijk naar tijdruimte is vastgesteld, doch wien tevens bijv. een aandeel in de winst is toegekend, zal het naar tijdruimte vastgestelde gedeelte volgens de gewone regels behooren te ontvangen.

Art. 1638*p*. Thans overgaande tot de behandeling der artikelen, welke het *bedrag* regelen, hetwelk den arbeider bij iedere

uitbetaling moet worden ter hand gesteld, moet er op worden gewezen, dat eene bepaling als die van art. 1638 *p*, eerste lid, welke nog in het ontwerp-DRUCKER, noch in het Regeeringsontwerp van 1901 voorkwam, hier niet kan worden gemist. Niet alleen, omdat zij den regel inhoudt, die in de volgende artikelen deels uitwerking, deels uitzondering, ontmoet, maar ook om practische redenen. Zonder haar toch zou de letter der wet zich niet verzetten tegen uitbetaling, tot groot ongerief van den arbeider, nu eens van minder, dan weder van meer loon dan hij in den tijd, welke tusschen twee uitbetalingen verloopt, heeft verdiend.

Het tweede lid van dit artikel was in het Regeerings-ontwerp van 1901 als tweede lid van art. 1638 *m* opgenomen; daar het eerste lid van art. 1638 *m*, evenals de artt. 1638 *l*, 1638 *n* en 1638 *o* slechts den *tijd* der uitbetaling regelt, terwijl dit tweede lid het uit te betalen *bedrag* betreft, schijnt het beter op zijne plaats als tweede lid van het nieuwe art 1638 *p*.

De bedoeling dezer bepaling is duidelijk: zij ziet op het geval, dat het niet mogelijk is reeds binnen de termijnen in art. 1638 *l* genoemd tot eene definitieve berekening van het verdiende stukloon te geraken. Met de uitdrukking „het in geld, doch afhankelijk van de uitkomsten van den te verrichten arbeid, vastgestelde loon" wordt niet bedoeld het loon, dat bestaat in een tantiéme in de winst. Wel zal de winst bij de meeste ondernemingen voor een gedeelte ook afhankelijk zijn van den arbeid der personen in haren dienst, doch het zoude onjuist zijn op dien grond een loon, bij welks vaststelling invloeden, onafhankelijk van dien arbeid, een zoo groote rol spelen, onder de genoemde uitdrukking te begrijpen. Waar het zg, tantième is bedoeld, is, zulks duidelijk uitgedrukt. (Verg. artt. 1638 *e* en 1638 *n*.)

Art. 1638 *q*. Terwijl naleving van de artikelen 1638 *f*, 1638 *h* en 1638 *i* door art. 1638 *j* wordt verzekerd, doordien betaling in strijd met die artikelen den werkgever niet bevrijdt, moet tegen te late uitbetaling — welke blijkens de Arbeidsenquête hier en daar voorkomt — door eene afzonderlijke bepaling gewaakt worden. In het thans voorgestelde artikel is een denkbeeld uitgewerkt dat in het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer over het Truck-ontwerp (§ 3) met verwijzing naar art. 448 W. v. K. werd geopperd en door Mr. VEEGENS, t. a. p., werd aanbevolen.

Den derden dag. Vooral met het oog op een tusschenvallenden Zondag is deze termijn gekozen: het loon, op Zaterdag verschuldigd, moet dus uiterlijk den volgenden Dinsdag worden betaald. Nu in artikel 1638 *r* ten aanzien van het zoogenaamde *staangeld* of *décompte* bijzondere voorzieningen zijn getroffen, mag deze termijn ruim genoeg geacht worden.

Voor de eerste dagen van verzuim moet de boete vrij streng zijn, doch ze mag niet in het oneindige aangroeien; het maximum wordt volgens het Ontwerp den 33sten dag bereikt.

Tweede lid. De bepaling is voor *alle* arbeiders wenscheiijk; ook de meest onafhankelijke arbeider heeft belang bij eene geregelde uitbetaling. Intusschen kan bij dezen contractueele afwijking worden toegelaten.

Art. 1638 *r.* Door dit artikel wordt voortgebouwd op den grondslag van art. 8 (Nader gew.) Truck-Ontwerp. Het wijkt echter in het algemeen in tweeërlei opzicht daarvan af.

Vooreerst wordt hetgeen hier geschiedt uitdrukkelijk als *schuldvergelijking* aangeduid. Waar de werkgever bij de uitbetaling van het loon een zekere som kort, ten einde aldus van den arbeider te innen hetgeen hij van dezen heeft te vorderen vindt inderdaad plaats wat het Burgerlijk Wetboek „Compensatie of vergelijking van schuld" noemt. Door hier de uitdrukking „schuldvergelijking" te bezigen wordt meer dan éene twijfelvraag afgesneden, die bij de behandeling van het Truck-Ontwerp niet voldoende tot oplossing kwam.

Verder wordt korting bij wege van schuldvergelijking in het ontwerp alleen toegestaan ter zake van datgene wat de arbeider aan den werkgever zelf, niet van hetgeen hij aan derden schuldig is 1). De derde schuldeischer kan, binnen de grenzen van art. 1638 *g*, zijne vordering verhalen door onder den werkgever beslag te leggen op het loon. Mocht de beslag-procedure te omslachtig zijn, men kan ze vereenvoudigen, zooals in Frankrijk is geschied bij de wet van 12 Januari 1895 (*relative à la saisie-arrêt sur les salaires et petits traitements des ouvries et employés*). Hier behoort echter korting ten behoeve van derden in geen geval thuis, gelijk terecht werd betoogd door de Commissie van Rapporteurs over het Ontwerp-Truckwet bij haar nader mondeling overleg met den Minister.

Voor beperking der bevoegdheid tot schuldvergelijking tegenover den arbeider bestaat alle reden: in verreweg de meeste gevallen heeft de arbeider zijn loon hoog noodig om er van te leven. Andere landen gaven ons reeds lang het voorbeeld van eene dergelijke regeling, (zie o. a. Engelsche *Truck Act* 1831, artt. 5, 23, 24; *Truck Amendment Act* 1887, art. 5; *Truck Act* 1896, artt. 1, 2 en 3; — Zwitsersche Bondswet van 23 Maart 1877, art. 10, lid 4; — Belgische wet van 16 Aug. 1887, art. 7, gewijzigd bij art. 23 der wet van 15 Juni 1896; — Luxemburgsche wet van 12 Juni 1895, art. 6; — Fransche wet van 12 Januari 1895, artt. 4 en 5).

Het artikel is van toepassing op *alle* arbeiders, ook op de meer zelfstandige. Te hunnen aanzien gelden hier soortgelijke overwegingen als in de toelichting op art. 1638 *h*, 1638 *i* en 1638 *j* werden ontwikkeld.

---

1) In de Enquête bleek, dat dergelijke korting ten behoeve van derden, waardoor de „winkeldwang" in hooge mate wordt bevorderd, veelvuldig voorkomt. Zie Verslag der 2de Afdeeling, bladz. 395 en vlg.

Bij de aanwijzing — met art. 8 Truck-Ontwerp tot leiddraad — van de gevallen, waarin schuldvergelijking wordt veroorloofd, is gestreefd naar eene zeer nauwkeurige regeling, ten einde moeilijkheden te voorkomen, gelijk ze zich elders hebben vertoond.

Ten aanzien van 5°. wordt nog opgemerkt, dat het niet in des arbeiders belang zoude zijn, te verbieden, dat de werkgever hem levensmiddelen enz. verkoopt, zelfs niet, dat deze ze verkoopt *op crediet.* In andere landen zoowel als ten onzent zijn vele gevallen aangewezen, waarin de arbeiders er zeer bij gebaat zijn, dat de werkgever levensmiddelen enz. in het groot aankoopt en in het klein aan de arbeiders uitreikt, terwijl dezen niet altijd tot dadelijke betaling in staat zijn. Evenwel wordt de schuldvergelijking slechts tot een beperkt bedrag toegelaten, en bovendien gevorderd:

a. dat de arbeider duidelijk heeft getoond, de door hem aanvaarde verplichtingen te kennen;

b. dat niet blijkt, dat de werkgever uit de levering voordeel trekt.

Tegen *dwang* tot koopen bij den werkgever waakt art. 1637 *m.*

Tweede lid. Dit lid is eenigszins afwijkend van lid 2 van art. 28 van het Ontwerp-DRUCKER. Het schijnt niet wenschelijk dat, ook al moge daaronder de huurprijs eener woning enz. of de koopprijs van dagelijksche benoodigdheden zijn begrepen, meer dan 2/5 van het loon worde in vergelijking gebracht. De wet behoort zekerheid te geven, dat bij elke uitbetaling van loon de arbeider ten minste over het grootste gedeelte van zijn loon de vrije beschikking erlangt. Drie vijfden — iets meer dan de helft — is zeker niet te veel.

De gelden onder 1, 2, 6 en 7 genoemd, betreffen alle gelden ter zake van schulden, welke òf de arbeider had kunnen voorkomen, òf ontstaan, doordat de arbeider bij vroegere loonuitbetalingen te veel ontving. De sommen onder 3, 4 en 5 genoemd kunnen daaronder niet gerekend worden. Met het oog op dit verschil is het wenschelijk ten opzichte van de laatstgenoemde nummers eene nadere bespreking van het bedrag, dat in vergelijking kan worden gebracht, voor te schrijven.

Art. 1638 *s.* Geheel iets anders dan de korting bij wege van schuldvergelijking, in het vorige artikel geregeld, is de tijdelijke inhouding door den werkgever van een zeker gedeelte van het loon, om te strekken tot waarborg voor de schadeloosstelling ingeval de arbeider de dienstbetrekking zonder grondige redenen, of zonder voorafgaande opgave van redenen, verbreekt of den werkgever grondige reden geeft de dienstbetrekking te verbreken, en dus eene schadeloosstelling verschuldigd is. Deze inhouding is vooral in Zwitserland, onder den naam *décompte,* gebrui-

kelijk; de daarmede verkregen uitkomsten zijn zeer gunstig, getuige o. a. het feit, dat de Inspecteurs van den Arbeid een desbetreffend beding opnamen in een door hen opgemaakt modelfabrieksreglement (Verslag over 1894/95, blz. 215). Ook in Nederland komt dergelijk beding, blijkens de Enquête, veelvuldig voor; het tijdelijk ingehouden gedeelte van het loon wordt in den regel met den naam *staangeld* aangeduid. De inhouding eener waarborgsom is zeker te beschouwen als een van de beste middelen om te voorkomen dat de arbeiders de dienstbetrekking eigenmachtig verbreken zonder hunne geldelijke verplichtingen daarbij na te komen 1). Doch de toepassing van het middel behoort, tot wering van misbruiken, wettelijk te worden geregeld en beperkt (zie Duitsche *Gewerbeordnung*, § 119 *a*, 1e lid; Zwitsersche Bondswet van 23 Maart 1877, art. 10, lid 3; Belgisch Regeeringsontwerp van 1896, art. 22).

De voorgestelde beperkingen betreffen:

1°. den vorm van het beding, hetwelk alleen schriftelijk, d. i. bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement, mag worden aangegaan;

2°. het bedrag der geoorloofde inhouding; dat het stellen van eene wettelijke grens, althans ten aanzien van minder onafhankelijke arbeiders, noodzakelijk is, bewees o. a. de ervaring, in Duitschland vóór de herziening der *Gewerbeordnung* in 1891 opgedaan; het hier aangenomen maximum staat in verband met art. 1639 *t*.

Beperking betreffende de wijze van inhouding komt niet noodzakelijk voor.

Ten einde te gemoet te komen aan eene in de Enquête meermalen geuite grief, is bepaald, dat, althans wanneer bedrag en duur der inhouding niet al te gering zijn, de werkgever interesten verschuldigd is.

De vordering des arbeiders tot uitbetaling van het ingehouden bedrag wordt in art. 1195, 4°. (nieuw) tot de bevoorrechte schulden gebracht (Zie art. I).

Artt. 1638 *t* en 1638 *u*. Omtrent de voldoening van het loon, voorzoover dit in inwoning, kost of andere levensbenoodigdheden is vastgesteld, kan slechts naar het plaatselijk gebruik worden verwezen, waarbij in het oog is te houden, dat in ieder geval aan de vereischten der hygiëne en van de goede zeden behoort te worden voldaan.

Eene uitdrukkelijke bepaling omtrent het „kostgeld" mag niet

1) Als zoodanig werd het reeds aanbevolen door BELINFANTE, in *Themis*, 1868, bladz. 359, en door mr. VEEGENS, *Handelingen Ned. Juristenvereeniging*, 1876, I, bladz. 104 en II, bladz. 159. Zie ook BÖNINGER, *die Bestrafung des Arbeitsvertragsbruchs der Arbeiter*, Tübingen 1891, bladz. 122 en vlg.

worden gemist. Overeenkomstig de beginselen, welke aan de artikelen 1638 *c* en 1638 *d* ten grondslag liggen, vervalt alleen dan de verplichting tot het betalen van kostgeld, indien de verhindering voor den werkgever om het bedongen loon, voor zoover dit in kost en inwoning bestaat, te voldoen, is veroorzaakt door een den arbeider *op zijn verzoek* verleend verlof.

Het bedrag van het kostgeld zal, bij gebreke van een beding te dien aanzien, van het plaatselijk gebruik moeten afhankelijk zijn.

Art. 1638 *v.* „Waar de aard van den dienst medebrengt inwoning van den arbeider of bediende bij den patroon of meester, behoort de laatste voor voeding, ligging en verpleging in geval van ziekte te zorgen", schreef mr. MOLENGRAAFF, in *Rechtsgeleerd Magazijn*, 1887, bl. 334 1).

Deze verplichting van den werkgever is in onze oude vaderlandsche rechten hier en daar erkend. In de tegenwoordige Nederlandsche wetgeving is ze opgenomen met betrekking tot scheepsvolk (art. 424 en art. 386 Wetboek van Koophandel).

Wat het elders geldende recht aangaat, valt vooreerst te wijzen op verschillende bijzondere wetten, met name de Duitsche *Gesindeordnungen* 2), maar bovenal op het Zwitsersche Verbintenissenrecht, art. 341, 2de lid, en het Duitsche Burgerlijk Wetboek, § 617 (zie daarbij § 619 en art. 95 der Invoeringswet). Het Zwitsersche Wetboek zegt eenvoudig: „der Arbeitgeber hat den Dienstpflichtigen, welcher mit ihm in häuslicher Gemeinschaft lebt, bei vorübergehender unverschuldeter Krankheit auf eigene Kosten verpflegen und ärztlich behandeln zu lassen". Het Duitsche Wetboek treedt in verschillende bijzonderheden; zoo wordt daar de duur van de verplichting des werkgevers op zes weken bepaald; zoo wordt voorgeschreven, dat plaatsing van den arbeider in een ziekenhuis als voldoende verpleging en geneeskundige behandeling wordt beschouwd, enz.

Men heeft zich ook in Duitschland niet verheeld, dat een volkomen bevredigend resultaat langs dezen weg niet wordt verkregen, dat dit alleen door verplichte verzekering is te bereiken. Zoolang deze o. a. voor dienstboden nog niet bestaat, meende men intusschen het minder afdoende middel niet te moeten versmaden 3).

---

1) Evenzoo KÄHLER, *Gesindewesen und Gesinderecht in Deutschland*, Jena 1896, bladz. 227: „Es ist widersinning, das Gesinde als Glied in die sittlichen Beziehungen der Hausgemeinschaft hineinzustellen und es dann in dem Augenblick, wo es der Hilfe der anderen Glieder am meisten bedarf, aus dieser Gemeinschaft ohne weiteres auszuschliessen."

2) Een overzicht is te vinden bij KÄHLER, t. a. p., bladz. 158—161, 194. Zie verder *Soziale Praxis*, 5, 922 en 1021.

3) Zie de gedachtenwisseling, over het aangehaalde artikel van het Burg. Wetb. gevoerd, in *Bericht der Reichstagscommission über den Entw. eines Bürg. G. B.* Berlin, Carl Heymanns Verlag, 1896, bladz. 47, 48 en het stenographische Verslag over de 2de en 3e lezing, bladz. 88—94.

Het ontwerp volgt in deze het voetspoor der genoemde buitenlandsche wetten. Op het voorbeeld van het Zwitsersche Wetboek beperkt het zich echter tot het uitspreken van het beginsel, de toepassing op de verschillende voorkomende gevallen aan de practijk overlatend.

Evenwel is, wat de betaling der kosten betreft, de verplichting tot op een termijn van zes weken beperkt; haar tot eene „voorbijgaande" ziekte te beperken scheen, wegens de onbestemdheid der uitdrukking, niet aanbevelenswaardig. Ook is de verplichting des werkgevers opgeheven voor het geval dat uit anderen hoofde in de verpleging en geneeskundige behandeling is voorzien, b. v. wanneer de inwonende arbeider deelgerechtigd mocht zijn in eenig fonds.

Art. 1638 *w.* De algemeene beteekenis dezer bepaling is reeds hierboven toegelicht. Met behulp van dit artikel kunnen door eene gezonde rechtspraak uitkomsten verkregen worden, die door geformuleerde wetsartikelen niet zijn te bereiken. Wat „een goed werkgever in gelijke omstandigheden behoort te doen en na te laten", zal in geval van geschil de rechter moeten beslissen. Richtsnoer zal voor hem in menig opzicht zijn het plaatselijk of algemeen gebruik. Voor het constateeren daarvan zullen zeer vaak de Kamers van Arbeid het aangewezen orgaan zijn, terwijl deze colleges ook op het tot stand komen van nieuwe gebruiken grooten invloed zullen uitoefenen.

Art. 1638 *x.* Meermalen zijn moeilijkheden gerezen over de vraag of de werkgever verplicht is, den arbeider bij het eindigen der dienstbetrekking een getuigschrift uit te reiken. Sommige rechterlijke colleges hebben deze verplichting afgeleid uit art. 1375 Burgerlijk Wetboek of elders geldende, daarmede overeenkomende, bepalingen; anderen hebben de juistheid dier meening ontkend. In ieder geval blijft er twijfel bestaan over den omvang der verplichting. Wettelijke regeling is dus wenschelijk.

De Fransche wet van 2 Juli 1890, art. 3, geeft den arbeider recht op een *certificaat,* vermeldende den datum van zijne indienststelling, dien van zijn vertrek, en de soort van arbeid, waartoe hij is gebruikt. Verder gaat de wetgeving van het Duitsche Rijk. Nadat reeds vroeger in *Gesindeordnungen,* in de *Seemannsordnung* en in de *Gewerbeordnung* (§ 113) dergelijke bepalingen waren opgenomen, schrijft thans het Burgerlijk Wetboek in § 630 en het herziene Handelswetboek in § 73 voor, dat op verlangen van den arbeider het getuigschrift ook moet loopen over „die Leistungen und die Führung im Dienste." Het laatstgenoemde voorbeeld is in het ontwerp gevolgd.

Laatste lid. Lichtvaardige afgifte van te gunstige getuigschriften misleidt degenen, die op gezag daarvan den arbeider in

dienst nemen. Het gebruik van teekens, waarvan de strekking niet voor den arbeider begrijpelijk is, kan dezen benadeelen, doordien het hem het vinden van een nieuwen werkgever kan bemoeilijken. Zoowel het een als het ander behoort tot schadevergoeding te verplichten; intusschen is deze verplichting, voor zoover de onjuiste mededeelingen aangaat, beperkt tot het geval, dat ze tegen beter weten geschieden.

De uitdrukking „niet voor een ieder duidelijke wijze" heeft de ondergeteekende gemeend te moeten wijzigen in „niet voor den arbeider duidelijke wijze". Met het oog op het gebruik van vreemde talen toch schijnt het woord „ieder" minder gelukkig gekozen: de hoofdzaak is, dat het getuigschrift voor den arbeider duidelijk en verstaanbaar zij, dat hij kunne beoordeelen, welke de kracht is van het stuk, waarvan hij zich, bij zijne pogingen eene nieuwe arbeidsovereenkomst aan te gaan, moet bedienen.

Deze afdeeling van het ontwerp van 1901 bevatte een drietal artikelen, die de ondergeteekende geene vrijheid heeft kunnen vinden in dit ontwerp over te nemen, te weten, de artikelen 1637 *t*, 1637 *u* en 1637 *v*. Deze drie artikelen toch stellen verplichtingen vast, waarvan het publiekrechtelijk karakter te zeer op den voorgrond treedt om ze in dit privaatrechtelijk ontwerp op hare plaats te kunnen achten; dat inwonende arbeiders in de gelegenheid moeten worden gesteld, hunne godsdienstplichten te vervullen en ontspanning van den arbeid te genieten; dat minderjarige arbeiders niet verhinderd mogen worden de lessen te volgen, welke op onderscheiden gebied voor hen bestemd zijn; dat eindelijk de veiligheid van persoon en goed des arbeiders moet worden verzekerd, het zijn altemaal verplichtingen des werkgevers, die niet berusten op de gesloten overeenkomst, doch op burgerzin en naastenliefde. Voor zoover wettelijke regeling hier noodzakelijk is, schijnt de Arbeidswet de van nature daartoe geëigende plaats. Civielrechtelijk wordt ongetwijfeld door art. 1638 *w* in deze verplichtingen voorzien.

VIJFDE AFDEELING.

Van de verplichtingen des arbeiders.

Ten aanzien der wettelijke vaststelling van des arbeiders verplichtingen geldt grootendeels hetzelfde als hierboven bij art. 1638 vlgg. over des werkgevers verplichtingen werd gezegd. Ook hier houdt het ontwerp het midden tusschen een volkomen stilzwijgen en eene zeer uitvoerige opsomming van verplichtingen, gelijk men in sommige speciale wetten aantreft.

Naast eenige bijzondere bepalingen (artt. 1639—1639 *c*) wordt in art. 1639 *d* een algemeen voorschrift gegeven, dat, evenals art. 1638 *w*, voor deze overeenkomst de toepassing is van art. 1375 B. W. Onder dat voorschrift zijn begrepen tal van verplichtingen,

die elders afzonderlijk in de wet zijn opgenomen of door de schrijvers worden aangewezen, doch die in eene algemeene regeling moeilijk eene bepaalde formuleering kunnen vinden; bijv. de verplichting des arbeiders, den werkgever verslag te doen over al hetgeen hij bij de vervulling der dienstbetrekking heeft waargenomen enz.

Evenals in verscheidene wetten en ontwerpen (zie bijv. Burg. Wetb. van Saksen, § 1232; Zwitsersch Verbintenissenrecht, art. 330; Duitsch. Burg. Wetb., § 613; Ontwerp 1820 art. 2649, 2650), is bepaald, dat in het algemeen de arbeider zelf den bedongen arbeid moet verrichten (art. 1639 *a.*)

Art. 1639. Voor zoover het in eene algemeene regeling mogelijk is omschrijft dit artikel aard en omvang van den door den arbeider te verrichten arbeid. Niet de willekeur van den werkgever mag in dit opzicht beslissend zijn, maar in de eerste plaats hetgeen in de overeenkomst of in het reglement is bepaald en bij gebreke daarvan hetgeen het gebruik meebrengt. Voor de ontwikkeling en aanwijzing van dat gebruik kunnen alweder de Kamers van Arbeid belangrijke diensten bewijzen. Overigens schijnt de redactie van het artikel nadere toelichting niet te behoeven.

Art. 1639 *b.* Deze bepaling is vooral ontleend aan de verschillende Belgische ontwerpen (vergel. art. 7 der wet van 10 Maart 1900.)

In verband met de opvatting in het ontwerp omtrent het rechtskarakter van het reglement gehuldigd, is het tweede lid van dit artikel van het ontwerp van 1901 vervallen en is in het overgebleven lid eene plaats ingeruimd voor de woorden „van reglement.”

Art. 1639 *c.* Vergel. art. 39, lid 2, ontw.-DRUCKER.

Buitenlandsche speciale wetten geven op dit punt uitvoerige voorschriften; hier behoort alleen het beginsel te worden uitgesproken.

Art. 1639 *d.* Zie de toelichting op art. 1638 *w.*

ZESDE AFDEELING.

Van de verschillende wijzen waarop de dienstbetrekking, door arbeidsovereenkomst ontstaan, eindigt.

Wat het eindigen der dienstbetrekking betreft moeten verschillende soorten van gevallen worden onderscheiden:

A. De gevallen, waarin de opheffing der dienstbetrekking niet strijdt met hetgeen bij de overeenkomst is bepaald:

I°. Het tijdstip, waarop de dienstbetrekking een einde zal nemen, is reeds ten tijde van het sluiten der overeenkomst aan te wijzen, doordat het, hetzij bij overeenkomst of reglement, hetzij bij wet of verordening, is bepaald, hetzij door plaatselijk gebruik vaststaat (artt. 1639 *e* en 1639 *f.*)

II°. Het tijdstip, waarop de dienstbetrekking zal eindigen, kan niet van te voren worden aangewezen. De overeenkomst beoogde eene dienstbetrekking van geheel onbepaalden duur (artt. 1639*g* — 1639*j*.)

III°. Invloed van den dood van eene der partijen op de dienstbetrekking (artt. 1639*k* en 1639*l*.)

IV°. De overeenkomst beoogt eene dienstbetrekking met proeftijd (art. 1639*m*.)

B. De gevallen, waarin de opheffing der dienstbetrekking strijdt met hetgeen bij de overeenkomst is bepaald:

I°. Ontbinding der overeenkomst door den rechter uit hoofde van aanwijsbare nadeelige gevolgen, welke voor den arbeider (of diens gezin) uit de verbintenis voortvloeien (artt. 1639*n*—1639*p*.)

II°. Eenzijdige verbreking der dienstbetrekking (artt. 1639*q* —1639*v*.)

III°. Eindiging van een zeer lange dienstbetrekking (art. 1639*w*.)

IV°. Ontbinding der overeenkomst door den rechter wegens gewichtige redenen (art. 1639*x*.)

V°. Ontbinding der overeenkomst door der rechter overeenkomstig art. 1303 (art. 1639*ij*.)

Art. 1639*e*. *Eerste lid.* De tijd, waarvoor de dienstbetrekking is aangegaan, kan hetzij onmiddellijk, hetzij middellijk bij de overeenkomst zijn aangewezen. In de wet eene nadere omschrijving op te nemen van de omstandigheden, waaruit de duur kan worden afgeleid, is deels overbodig, deels ondoenlijk. Dat bijv. „huur en verhuring van diensten, tot een bepaald einde, of voor eene bepaalde onderneming, wordt gerekend te duren tot zoolang dit einde is bereikt, of deze onderneming is afgeloopen" (art. 2644 van het ontw. 1820,) spreekt wel van zelf. Daarentegen is in het algemeen niet te zeggen, of eene arbeidsovereenkomst, waarbij het loon op een zekere som per jaar of per week is bepaald, ook moet geacht worden voor een jaar of eene week te zijn ingegaan; eene bepaling, als art. 1622 B. W. geeft omtrent de huur van gestoffeerde kamers, zou hier vaak weinig beantwoorden aan de bedoeling van partijen 1.)

1) Zoo vindt men in de Arbeidsenquête vele gevallen van arbeidsovereenkomsten, voor een jaar of voor een seizoen aangegaan, met bepaling van een weekloon. Daarentegen pleegt bij huiselijke dienstboden het loon op een zekere som per jaar te worden gesteld, al wordt de overeenkomst geenszins voor een geheel jaar gesloten. Men vergelijke ook de volgende vonnissen: Rb. Amsterdam 7 April 1892, *W. v. h. R.* n°. 6202, *P. v. J.* 1893 n°. 27; Rb. Breda 20 Dec. 1892, *W. v. h. R.* n°. 6318; Ktgt. Zuidbroek 30 Nov. 1893, *P. v. J.* 1894, n°. 59; Hof Amsterdam 8 Jan. 1897, *W. v. h. R.* n°. 6950, *P. v. J.* 1897, n°. 38; Rb. 's Gravenhage 14 December 1897, *W. v. h. R.* n°. 7100; Hof 's Gravenhage 28 December 1898, *P. v. J.* 1898, n°. 25.

Blijkt uit de overeenkomst of uit het reglement niet, voor welken duur de dienstbetrekking is aangegaan, zoo behoort bij gebreke ook van wettelijke bepalingen het plaatselijk gebruik in aanmerking te worden genomen. Voor sommige groepen van arbeiders zal dit gebruik wellicht door eene gemeentelijke verordening worden geconstateerd — gelijk reeds geschiedde ten aanzien van menige verwijzing naar plaatselijk gebruik in ons burgerlijk recht —, voor andere zal eene Kamer van Arbeid haren invloed kunnen doen gelden. In de wet zelve een bepaalden duur op te geven, zooals in enkele speciale wetten is gedaan, is bij eene algemeene regeling niet wel mogelijk.

Lid twee, nummer 1 *en* 2. Eindigt de dienstbetrekking, voor bepaalden tijd aangegaan, op het aangewezen tijdstip van zelf 1), of is daartoe nog voorafgaande opzegging noodig? Ons Burgerlijk Wetboek, dat ten aanzien der huur van huizen en van landen eene beslissing van deze vraag bevat (artt. 1606, 1607), laat bij huur van diensten ruimte voor twijfel over 2).

Het schijnt wenschelijk, dit punt in de wet te regelen, en wel, op het voetspoor van art. 342 van het Zwitsersche Verbintenissenrecht, zoodanig, dat naast de overeenkomst het plaatselijk gebruik beslist; met dien verstande echter, dat partijen bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement het plaatselijk gebruik kunnen ter zijde stellen: ook waar het gebruik voorafgaande opzegging verlangt, moet men kunnen overeenkomen, dat op den bepaalden dag de dienstbetrekking van zelf zal eindigen.

De laatste zinsnede van art. 1639*e* van het Regeeringsontwerp van 1901 is, als zijnde onnoodig, vervallen.

Art. 1639*f.* Indien de dienstbetrekking na den eindtermijn zonder tegenspraak wordt voortgezet, moet stilzwijgende verlenging worden aangenomen. Terwijl men het hieromtrent overal geheel eens is, verschillen de meeningen over de vraag, voor welken tijd de dienstbetrekking moet geacht worden verlengd te zijn. Buitenlandsche wetten geven uiteenloopende beslissingen; zoo geldt volgens het Zwitsersche Verbintenissenrecht, art. 342, de verlenging voor gelijken duur als de oorspronkelijke overeenkomst, met een maximum van een jaar; daarentegen neemt het Duitsche Burgerlijk Wetboek, § 625, verlenging voor onbepaalden tijd aan. En waar de wet zwijgt, vertoont zich dergelijke

---

1) Van opzegging tegen een vroegeren dan den bepaalden tijd kan hier geen sprake zijn. Aan ernstige bedenking onderhevig is een vonnis van het Kantongerecht te Hilversum van 2 Juli 1896, *P. v. J.* 1896, n°. 58.

2) DIEPHUIS, t. a. p., Dl. XII, bladz. 338, zegt: „waar de diensttijd bepaald is, is geene opzegging noodig om de huur, door het verloop daarvan te doen eindigen". Anders JO. DE VRIES, *Tijdschr. v. h. Ned. Regt*, Dl. 7, bladz. 274. en vlg.; mr. VAN HAMEL, *Sociaal Weekblad*, 1892, bladz. 377.

twijfel in rechtspraak en wetenschap 1). Het meest rationeel schijnt in dit geval den regel van art. 1639*e* te laten gelden. Evenzoo besliste het ontwerp van 1820, in art. 2657.

Art. 1639*g*—1639*j*. Waar noch overeenkomst noch reglement eene regeling inhoudt, en wet, verordening en plaatselijk gebruik ontbreken, zal men moeten aannemen, dat de dienstbetrekking *voor onbepaalden tijd* is aangegaan. Verg. ontw. 1820, art. 2646; Zwits. Verbintenissenrecht, art. 243; Burg. Wetb. v. h. Duitsche Rijk, § 620.

Aan de dienstbetrekking, voor onbepaalden tijd aangegaan, kan iedere partij door opzegging, zonder opgaaf van reden, een einde maken. Deze regel, tot dusver in alle wetgevingen gehuldigd, beantwoordt ook aan de rechtsopvattingen, ten onzent heerschende.

Bij de nadere regeling der opzegging rijst allereerst de vraag: behoort door de opzegging de dienstbetrekking onmiddellijk te eindigen, of moet daarbij een zekere termijn worden in acht genomen? De Nederlandsche wet zwijgt hierover geheel. Waar onze rechters over de vraag hadden te oordeelen, vielen de beslissingen in verschillenden zin 2); nu eens werd aangenomen, dat iedere partij aan eene dienstbetrekking, voor onbepaalden tijd aangegaan, ten allen tijde onmiddellijk een einde kan maken, dan weder werd aan het beding „tot wederopzeggens" de beteekenis toegekend van „met bevoegdheid tot opzegging met een bekwamen termijn". De Fransche rechtspraak vóór de wet van 27 December 1890 oordeelde consequent in laatstgenoemden zin.

De practijk is, ten onzent zoowel als in andere landen, zeer uiteenloopend. Blijkens talrijke mededeelingen in de Arbeidsenquête is in sommige bedrijven een zekere opzeggingstermijn gebruikelijk, al wordt op menige plaats erkend, dat partijen zich niet altijd daaraan houden. Elders valt een vast gebruik niet te constateeren, maar achten velen het toch fatsoenlijk, zich aan een termijn te houden. Weder op andere plaatsen is van inachtneming van een termijn geen sprake.

Behoudens de nader te behandelen bevoegdheid van partijen,

---

1) Zie bijv., onder de Fransche schrijvers, GUILLOUARD, t. a. p., n°. 731, CORNIL, bladz. 331. — De Rechtbank te Leeuwarden besliste bij vonnis van 18 Juni 1885, *W. v. h. R.* n°. 5325, dat bij stilzwijgende voortzetting, blijkende uit de handelingen van partijen, „de overeenkomst uitdrukkelijk beperkt blijft tot het tijdvak, gedurende hetwelk die handelingen plaats hadden en die overeenkomst *is* voortgezet." Verg. EHRLICH, *die stillschweigende Willenserklärung*, Berlin 1893, bladz. 79 en 80.

2) Zie o. a. Rb. Amsterdam 11 Juli 1865, *W. v. h. R.* n°. 2738; Rb. Arnhem 31 Mei 1869, *W. v. h. R.* n°. 3142; Rb. Amsterdam 31 Dec. 1883, *P. v. J.* 1884, n°. 29*; Rb. Leeuwarden 18 Juni 1885, *W. v. h. R.* n°. 5325; Rb. Utrecht 11 Jan. 1893, *W. v. h. R.* n°. 6284; Rb. 's Hertogenbosch 19 April 1895, *W. v. h. R.* n°. 6726; Rb. Almelo 16 Oct. 1895, *W. v. h. R.* n°. 6728; *P. v. J.* 1895 n°. 95; Rb. 's Gravenhage 14 Dec. 1897, *W. v.* h. *R.* n°. 7100. Verg. ook DIEPHUIS, t. a. p., Dl. XII, bladz. 339, 341.

bij overeenkomst van den regel af te wijken, schijnt als regel vaststelling van een termijn wenschelijk; èn in beginsel, omdat daardoor de band tusschen partijen wordt versterkt, het besef wordt verlevendigd, dat er eene geordende rechtsverhouding bestaat; èn uit een practisch oogpunt, omdat het zoowel voor den werkgever als voor den arbeider van belang is, eenigen tijd vooraf te weten, dat de bestaande dienstbetrekking zal eindigen.

Wat den duur van den opzeggingstermijn betreft, zoo zien wij, dat het Burgerlijk Wetboek v. h. Duitsche Rijk, §§ 621—623, den duur der termijnen in de eerste plaats hiervan laat afhangen, of het loon per dag, week, maand of kwartaal is bepaald; een ander stelsel is dat, hetwelk naar de wet van 27 December 1890 thans in Frankrijk geldt 1). De rechter beslist achterna, met volkomen vrijheid, of de opzegging lang genoeg vooraf is geschied. Sommigen leggen zelfs de wet zóó uit, dat de rechter eene opzegging ongeoorloofd kan verklaren, indien ze niet door voldoende redenen wordt gerechtvaardigd. Dit stelsel heeft het groote nadeel, dat partijen geheel in het onzekere verkeeren over hetgeen zij bij de opzegging hebben in acht te nemen.

Verwijzing naar het plaatselijk gebruik, gelijk artikel 46 van het Ontwerp van Mr. DRUCKER doet op het voorbeeld van het Zwitsersche Verbintenissenrecht, art. 343, en van de Belgische ontwerpen 2), zal in menig geval niet de zekerheid verschaffen, welke partijen bovenal behoeven.

Verschillende wetten schrijven zelve een nauwkeurig bepaalden termijn voor. Aldus o. a. de Duitsche *Gewerbeordnung* § 122 en 133*a*; de Zwitsersche Fabriekswet, art. 9; het Alg. Duitsche Handelswetboek art. 61; het herziene Handelswetboek v. h. Duitsche Rijk, § 66. Daardoor wordt wel volkomen zekerheid verkregen, doch in eene algemeene regeling is, met het oog op de zoo verschillende toestanden. eene algemeene vaste termijn zonder meer niet wel bruikbaar. Het ontwerp heeft een middenweg gekozen en stelt als norm twee verschillende termijnen, één voor inwonende, en één voor andere arbeiders.

Bijzondere omstandigheden kunnen teweegbrengen, dat in sommige gevallen een termijn, langer of korter dan de normale, billijk schijnt. Al deze omstandigheden in de wet te noemen, is ondoenlijk. Eene algemeene verwijzing naar den rechter zou opnieuw eene bron van groote onzekerheid openen. Zoo moet men er zich toe beperken, de voornaamste van die omstandigheden in aanmerking te nemen (art. 1639*j*).

Ernstige overweging verdient de vraag, in hoever het aan partijen moet vrijstaan, bij overeenkomst de wettelijke bepalingen

1) Mr. DRUCKER, de Fransche wet van 27 December 1890 en hare werking in de practijk, in *Rechtsgeleerd Magazijn*, 1897, bladz. 80 en vlg.

2) Vergel. art 19, tweede lid, der wet van 10 Maart 1900.

ter zijde te stellen. De meeste buitenlandsche wetgevingen laten in het algemeen dergelijke overeenkomsten vrij 1). Het Ontwerp gaat niet zoo ver. Voor de meeste arbeiders is het belang om niet plotseling hun eenige bron van inkomsten te zien ophouden, zoo groot, dat in het algemeen de termijnen in art. 1639*i*, lid 1, genoemd, als een minimum moeten worden aangenomen.

Daar intusschen uit het tweede lid duidelijk blijkt, dat de norm als minimum is op te vatten, zijn in het eerste lid de woorden „ten minste" vervallen, terwijl de redactie ook in ander opzicht wijziging heeft ondergaan.

Dat het partijen vrij moet blijven een langeren termijn te bedingen, behoeft geen betoog. Lange termijnen van opzegging zijn binnen redelijke grenzen zeker zeer wenschelijk.

Waar afwijking van de in het eerste lid van art. 1639*i* gegeven regelen wordt bedongen, moet dit zeer duidelijk geschieden. Omtrent den termijn van opzegging mag, gelijk boven werd betoogd, geen twijfel zijn. Het ontwerp (art. 1639*i*, lid 2) sluit daarom voor deze overeenkomsten den mondelingen vorm uit.

Wat den inhoud betreft worden partijen nog in tweeërlei opzicht beperkt:

1°. Partijen mogen geen korteren termijn voor den werkgever dan voor den arbeider vaststellen. Hen te binden, voor beide eenzelfden termijn vast te stellen, gelijk geschiedt in de Duitsche *Gewerbeordnung*, § 122, het herziene Duitsche Handelswetboek, § 67, en de Belgische wet van 10 Maart 1900 (art. 19, 3de lid), komt niet noodzakelijk voor. (Verg. de artt. 22 en 23 van het Amsterdamsch Werkliedenreglement). Zijn de termijnen echter ongelijk, dan behoort de arbeider als de in den regel economisch zwakkere over den langsten termijn te kunnen beschikken.

2°. Een al te lange opzeggingstermijn, die partijen te zeer aan elkander zou binden, wordt tot een termijn van zes maanden teruggebracht.

Volgens art. 1639*h* wordt de bepaling van de dagen, tegen welke de opzegging moet geschieden, in de eerste plaats aan het goedvinden van partijen overgelaten, en zal die aanwijzing slechts wanneer niets hieromtrent is vastgesteld, aan het plaatselijk gebruik overgelaten worden. Wel is het wenschelijk te achten, dat de dienstbetrekking ophoude op een tijdstip, waarop nieuwe dienstbetrekkingen plegen aan te vangen, maar daartegenover moet worden gewezen op het gevaar, dat de arbeidsmarkt te zeer belemmerd wordt, wanneer algemeen slechts enkele dagen in het jaar voor het eindigen, en dientengevolge voor het aanvangen, van dienstbetrekkingen in aanmerking kunnen komen; daardoor toch wordt het op andere tijdstippen

1) Anders het herziene Duitsche Handelswetboek §§ 67 en 68.

uiterst moeilijk voor den werkgever om nieuwe arbeidskrachten, en voor den arbeider om een nieuwen dienst, te bekomen.

Art. 1639 *k*. Deze bepaling stemt overeen met de voorschriften, in buitenlandsche wetten en ontwerpen voorkomende. In verband met art. 1638 *a* volgt uit dit artikel, dat de werkgever loon heeft uit te betalen, berekend tot den dag van het overlijden des arbeiders.

Art. 1639 *l*. Naar ons geldende recht is het twijfelachtig welken invloed de dood des werkgevers heeft op eene bestaande dienstbetrekking 1). Reeds BELINFANTE (*Themis*, 1868, bl. 357) wees op de wenschelijkheid eener wettelijke bepaling ten deze.

Of de dienstbetrekking door den dood des werkgevers een einde behoort te nemen, hangt af van de strekking der overeenkomst, van de bedoeling, waarmede zij is aangegaan. Als regel mag worden aangenomen, dat de dienstbetrekking blijft voortduren; wie het tegendeel beweert, toone aan, dat dit uit de overeenkomst voortvloeit. Daaromtrent nadere aanwijzingen te geven, gelijk in art. 2659 van het Ontwerp 1820 en in art. 347 van het Zwitsersche Verbintenissenrecht is geschied, schijnt niet wenschelijk, met het oog op de verscheidenheid der gevallen die zich kunnen voordoen.

Geldt het eene dienstbetrekking voor *onbepaalden* tijd, dan kunnen reeds volgens den algemeenen regel zoowel de arbeider als de erfgenamen des werkgevers door opzegging de dienstbetrekking doen eindigen. Het schijnt intusschen billijk, dezelfde bevoegdheid toe te kennen ook indien de dienstbetrekking voor een *bepaalden* tijd is aangegaan: de erfgenamen hebben wellicht weinig of geen nut van de werkzaamheden des arbeiders, en de arbeider zal vaak weinig geneigd zijn, de dienstbetrekking bij de erfgenamen voort te zetten. Daarom wordt hier, ook zonder toepassing van art. 1639 *x*, aan beide partijen de gelegenheid gegeven, met een redelijken termijn hunne rechtsverhouding te doen eindigen 2). Deze bedoeling van het artikel wordt, naar het den ondergeteekende wil toeschijnen, door de thans gebezigde redactie duidelijker uitgedrukt dan door die van het Ontwerp-DRUCKER en van het Regeeringsontwerp van 1901.

De invloed van het faillisement des werkgevers op eene bestaande dienstbetrekking is in art. 40 der Faillissementswet geregeld. Er bestaat geene aanleiding, daarin iets te veranderen. Eene opzettelijke verwijzing naar die bepaling wordt onnoodig geacht.

---

1) Zie DIEPHUIS, t. a. p., Dl. XII, bladz. 339. Ook in Frankrijk is er verschil van meening; verg. GUILLOUARD, t. a. p., n°. 731; PIC. t. a. p., bladz. 426; CORNIL, t. a. p., bladz. 346; HUBERT-VALLEROUX, t. a. p., bladz. 381.

2) Eene dergelijke regeling kwam reeds voor in den Saksenspiegel, I, 22 § 2. Zie ook STOBBE, *Handbuch des deutschen Privatrechts*, § 187 nt. 23.

Art. 1632 *m.* Bij de arbeidsovereenkomst of bij het reglement kan bedongen worden, dat de arbeider eerst „op proef" bij den werkgever in dienst zal treden, alvorens eene definitieve arbeidsovereenkomst tot stand komt. Gebruikelijk is dit beding bijv. ten aanzien van tooneelspelers; ook bij jonge arbeiders komt het veelal voor.

In tweeërlei opzicht is ten deze voorziening raadzaam.

Vooreerst rijst de vraag, welke de beteekenis is van zulk een beding. Zijn gedurende den proeftijd partijen bevoegd, door opzegging onmiddellijk een einde te maken aan de dienstbetrekking, of moet toch altijd een termijn, zij het ook een kortere dan de normale, worden in acht genomen 1)? Het ontwerp beslist in eerstgenoemden zin.

Verder behoort een maximum-duur van den proeftijd te worden bepaald. In andere landen is reeds gebleken, dat sommigen trachten de wettelijke voorschriften omtrent de opzeggingstermijnen te ontgaan door steeds een „proeftijd" te doen voortduren. Dit dient te worden voorkomen.

Bij de wet een proeftijd als regel te stellen (verg. Zwits. Verbintenissenrecht, art. 344) schijnt niet wenschelijk.

Art. 1639 *n.* De bevoegdheid, in art. 1637 *f* der gehuwde vrouw toegekend om zich als arbeidster te verbinden, behoort gepaard te gaan met de erkenning van het recht van het hoofd van het gezin om, indien uit de gesloten overeenkomst gevaren voor dat gezin dreigen, die af te wenden. Zonder omkeering van de beginselen waarop ons huwelijksrecht steunt, valt het recht van den niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot moeilijk te ontkennen om in te grijpen, indien uit den bedongen arbeid nadeelige gevolgen, hetzij voor de vrouw zelve, hetzij voor het gezin, zijn te duchten. Is dat het geval, dan zal door den kantonrechter de ontbinding der gesloten overeenkomst worden uitgesproken met bepaling van het tijdstip, waarop de dienstbetrekking zal eindigen.

De procedure behoort kort en zonder omslag te zijn. Na verhoor of behoorlijke oproeping van de personen, die den rechter over den aard van den bedongen arbeid en omtrent den vermoedelijken invloed van dien arbeid op vrouw en huisgezin kunnen voorlichten, is het verzoek in staat van wijzen.

Komt den rechter het verzoek niet gegrond voor, of heeft de man door zijn gedrag het vermoeden gewettigd, dat voor zijn verzoek noch de belangen der vrouw noch die van het huisgezin als drijfveer dienden, dan wordt het verzoek afgewezen.

Artt. 1639 *o* en 1639 *p.* Evenals de uitgebreide bevoegdheid, der gehuwde vrouw bij art. 1637 *f* geschonken, moest leiden tot

1) Zie CORNIL, t. a. p., bladz. 340.

het repressieve middel, den man in art. 1639*n* toegekend, behoort bij de vrijheid, aan den minderjarige gegeven om, mits behoorlijk gemachtigd, als arbeider eene arbeidsovereenkomst aan te gaan, aan den vertegenwoordiger van den minderjarige het middel te worden aan de hand gedaan om de door den minderjarige, zelfs geheel binnen de perken in de machtiging aangegeven, gesloten arbeidsovereenkomst te doen ontbinden. Door de formuleering van de machtiging in staat preventief de belangen van den minderjarige te behartigen, wordt den vertegenwoordiger in art. 1639*o* de gelegenheid geschonken tegen de overeenkomst, waaruit voor den minderjarige nadeelige gevolgen dreigen te komen of misschien reeds aanwijsbaar zijn, zich te verzetten.

Trekt zich de vertegenwoordiger van den minderjarige diens belangen te weinig aan, dan zal het Openbaar Ministerie krachtens art. 1639*p* doen wat des vertegenwoordigers was en den minderjarige tegen nadeelen kunnen behoeden.

Om de bevoegdheid van het openbaar gezag in deze boven iederen twijfel te verheffen, heeft de ondergeteekende de tegenwoordige redactie van het artikel verkozen boven die van het Ontwerp van 1901; krachtens deze laatste toch was de ambtenaar van het openbaar ministerie eerst bevoegd om op te treden, indien hij zelf van meening was, dat de omschreven ongewenschte toestand aanwezig was, en indien tevens de wettelijke vertegenwoordiger nalatig was het verzoek te doen; edoch, voordat deze nalatigheid kon worden geconstateerd, moest bewezen zijn, dat de wettelijke vertegenwoordiger zelf van meening was, dat de bedoelde ongewenschte toestand bestond. Voorwaar, een niet gemakkelijk te constateeren feit.

Deze moeilijkheid wordt overwonnen door aan het openbaar ministerie eene concurrente bevoegdheid te verleenen. Het spreekt vanzelf, dat de ambtenaar niet zal handelen, waar de wettelijke vertegenwoordiger tijdig optreedt en slechts dan zijne vordering zal instellen, wanneer, gelijk hierboven reeds is gezegd, de vertegenwoordiger zich te weinig aan den minderjarige laat gelegen liggen.

De artikelen 1639*o* en 1639*p* sluiten zich voor het overige geheel bij artikel 1639*n* aan.

Artt. 1639*q*—1639*t*. In het ontwerp staat hier op den voorgrond het beginsel, dat ook door eigenmachtige eenzijdige verbreking de dienstbetrekking eindigt.

Daarmede wordt vooreerst ter zijde gesteld de werkelijke dwang, in het bijzonder tegenover den arbeider, tot nakoming der overeenkomst (*reëele executie*). In ons land bestond vroeger hier en daar de regel, dat de dienstbode, die den dienst had verlaten, gedwongen werd terug te keeren. Bepalingen in dezen zin gelden thans nog in Duitschland en Oostenrijk volgens verschillende *Gesindeordnungen*; in Oostenrijk vindt men ze ook in de

Gewerbeordnung (§§ 85, 86). Naar ons tegenwoordig recht kan het scheepsvolk „met den sterken arm tot vervulling van...... dienst worden genoodzaakt" (art. 402 Wetb. v. Koophandel; artt. 5 en 21, lid 4, der Tuchtwet). Bijzondere omstandigheden, als die welke bij de scheepvaart bestaan, kunnen zulk eene bepaling raadzaam of noodig maken. Van algemeene invoering zal echter wel nauwelijks sprake zijn. Ze zou geheel strijden met de ten onzent heerschende opvattingen. En bovendien, de practische waarde van gedwongen nakoming zou in de meeste gevallen van arbeidsovereenkomst al zeer gering zijn.

Ziet men af van den dwang tot voortzetting der dienstbetrekking, dan blijft de keuze tusschen twee stelsels:

1°. Men kan aannemen, dat de dienstbetrekking, trots feitelijke verbreking, *rechtens* blijft bestaan, totdat de overeenkomst door den rechter wordt ontbonden verklaard. Wie de rechtsbetrekking opgeheven wenscht te zien, moet zich tot den rechter wenden. Zoolang deze niet de ontbinding heeft uitgesproken, zijn beide partijen juridiek nog steeds aan de overeenkomst gebonden. Oordeelt de rechter, dat er voor ontbinding geene reden aanwezig is, dan blijft de overeenkomst rechtens voortbestaan. Aldus is de algemeene regel van ons contractenrecht.

2°. Men kan echter ook bepalen, dat de eigenmachtige verbreking de dienstbetrekking doet eindigen, en dat deze geëindigd blijft, ook al oordeelt later de rechter, dat de verbreking niet gerechtvaardigd was. Het geding tusschen partijen en het vonnis des rechters betreffen dan alleen de verplichting tot schadeloosstelling van de wederpartij.

Tusschen deze twee stelsels behoort eene besliste keuze te worden gedaan.

Ons geldend burgerlijk recht is op dit punt niet ondubbelzinnig, vooral niet ten aanzien van die dienstbetrekkingen, welke vallen buiten de heerschappij van art. 1639 B. W. De jurisprudentie legt er zich evenmin op toe, de vraag zuiver te stellen en op te lossen 1).

Ook in de meeste andere landen mist men ten deze de klaarheid, welke men op een zoo principieel punt zou mogen verwachten.

In Frankrijk heeft de wet van 27 December 1890 wel in ronde woorden het tweede stelsel aanvaard; doch deze wet geldt alleen voor de dienstbetrekking, voor onbepaalden tijd aangegaan; bij de dienstbetrekking voor bepaalden tijd is de quaestie twijfelachtig gebleven.

In België vermeldt de wet van 10 Maart 1900 uitdrukkelijk

1) Zie o. a. Rb. Leeuwarden 16 Oct. 1884, *W. v. h. R.* n°. 5312; Rb. Amster dam 17 Maart 1892, *W. v. h. R.* n°. 6204, *P. v. J.* 1892, n°. 92; Rb. Amsterdam 9 Febr. 1893, *W. v. h. R.* n°. 6399; Rb. Amsterdam 30 Jan. 1894, *P. v. J.* 1894, n°. 83; Rb. Rotterdam 19 Nov. 1894, *P. v. J.* 1895, n°. 1, Hof van Amsterdam 8 Jan. 1897, *W. v. h. R.* n°. 6950.

onder de wijzen waarop het arbeidscontract eindigt „la volonté de l'une des parties, lorsque le contrat a été conclu sans terme", maar op de vraag hoe het te dezen aanzien is gesteld met de dienstbetrekking voor bepaalden tijd aangegaan, geeft zij evenmin als de Fransche wet eenig antwoord.

Tot onzekerheid geven eveneens aanleiding het Algemeene Duitsche Handelswetboek, artt. 62—64, — ook het herziene Wetboek, §§ 70—72, doet de onzekerheid niet geheel verdwijnen — en het Zwitsersche Verbintenissenrecht, art. 346. Twijfel heerscht daar inzonderheid voor het geval, dat de verbreking niet door dringende redenen is gerechtvaardigd. Ook in het Burg. Wetb. van het Duitsche Rijk wordt geene voldoende zekerheid gegeven (§§ 626—628).

Slechts enkele wetgevingen behelzen eene duidelijke uitspraak. Als zoodanig verdient vermelding het Pruisische Landrecht, I 5 §§ 408, 409 1). Ons Wetboek van Koophandel zegt (art. 428) dat de boekhouder den schipper „naar welgevallen ontslaat", behoudens de verplichting tot schadevergoeding, „indien het ontslag zonder wettige redenen heeft plaats gehad". En het ontwerp Burg. Wetb. van 1820 bevat in het art. 2663 deze glasheldere bepaling: de opzegging, buiten wettige redenen gedaan, doet de huur en de verhuring van diensten wel eindigen, doch verpligt dengene, die de opzegging doet, tot vergoeding van kosten, schade en interessen".

Dit laatste voorbeeld is in het ontwerp gevolgd. Vooreerst in zooverre alle dubbelzinnigheid wordt vermeden. Maar ook hierin, dat het tweede der bovengenoemde stelsels wordt gehuldigd. Meer dan het andere strookt dit met de eigenaardige verhouding tusschen de partijen. Wanneer de werkgever den arbeider zijn vertrouwen ontzegt, hem „ontslaat", welk nut, ja welken zin, heeft het dan nog te zeggen, dat de dienstbetrekking rechtens voortduurt? De arbeider zou dan eigenlijk niet eens eene andere betrekking mogen zoeken! En hetzelfde geldt, van den anderen kant, indien het de arbeider is, die de dienstbetrekking verbreekt 2).

De dienstbetrekking, ten gevolge van arbeidsovereenkomst ontstaan, grijpt meestal zoo diep in het leven zoowel van den arbeider als van den werkgever in, dat het partijen open moet staan ten allen tijde van eenen te zeer knellenden band, zij het ook soms met opoffering van eene schadeloosstelling aan de wederpartij bevrijd te geraken.

In beginsel sluiten de artt. 1639*q*—1639*u* zich nauwer aan bij

---

1) Eene toepassing van deze artikelen op een beambte in de nijverheid geeft een belangrijk arrest van het Duitsche Reichtsgericht van 14 Januari 1897 (*Entsch. in Civilsachen*, Dl. 38, n°. 32).

2) Tot de weinigen, die deze vraag flink onder de oogen hebben gezien, behooren Tartufari, t. a. p., bladz. 28 en vlg., en Reinhard, *der einseitige Rücktritt vom Dienstvertrag*, in *Sachs. Archiv f. bürgerl. Recht u. Prozess*, Dl. 7 (1897,) bladz. 33 en vlg.

de artt. 54—56 van het Ontwerp-DRUCKER dan bij de betrekkelijke artikelen van het Ontwerp van 1901; alleen verklaart het ontwerp zich niet omtrent de rechtmatigheid of onrechtmatigheid der eigenmachtige verbreking, doch aanvaart deze als een feit, waarvan slechts de gevolgen regeling behoeven. De reden waarom thans de voorkeur wordt gegeven aan de redactie, welke als regel stelt de verplichting tot het voldoen eener schadeloosstelling en den vrijdom van schadeloosstelling als uitzondering, is voornamelijk deze, dat thans, zonder dat aan de gewone regelen van bewijsrecht geweld wordt aangedaan, vaststaat, dat het bestaan der grondige reden door hem bewezen moet worden, die zich van de verplichting tot schadeloosstelling ontheven acht. De natuurlijke regeling van den bewijslast, welke in art. 1639*q* van het Ontwerp van 1901 in het gedrang was geraakt, moest door de toevoeging van de, thans vervallen, laatste zinsnede aan de artt. 1639*r* en 1639*s* in eere worden hersteld.

Een recht tot eenzijdige verbreking der dienstbetrekking wordt door onderscheidene buitenlandsche wetten, in die gevallen waarin tot verbreking dringende redenen kunnen worden bijgebracht, erkend (vergel. b. v. het Burg. Wetb. v. h. Duitsche Rijk, § 626, het herziene Duitsch Handelswetboek § 70, de Belgische wet van 10 Maart 1900 art. 16, 3°., 20 en 21). Het recht wordt ook aangenomen in art. 1780 C. C. (lezing van 1890) ten aanzien van dienstbetrekkingen „sans détermination de durée". Feitelijk wordt in het Ontwerp-DRUCKER aan partijen de bevoegdheid tot eenzijdige verbreking der dienstbetrekking, in de gevallen waarin dringende redenen bestaan, gegeven.

Het ontwerp gaat evenwel, in overeenstemming met het Ontwerp van 1901, verder en breidt feitelijk de bevoegdheid in het derde lid van art. 1639 van het Burgerlijk Wetboek aan den „meester" toegekend, overeenkomstig zijne beginselen van gelijkheid voor beide partijen, tot den arbeider uit.

Bij de toepassing van de artikelen 1639*q*—1639*t* is te onderscheiden of de dienstbetrekking zal eindigen *met* of *zonder* grondige redenen, welke aan de wederpartij medegedeeld zijn. (Om duidelijk te doen uitkomen, dat de mededeeling niet later dan de verbreking der dienstbetrekking mag geschieden, bezigt het ontwerp de uitdrukking „*vooraf* medegedeelde redenen").

Partijen kunnen vermoedens hebben tegenover elkaar, van oneerlijkheid, onzedelijkheid enz., enz., daarvan kunnen aanwijzingen bestaan, geheel onvoldoende tot eenig bewijs in rechte; er kan tusschen partijen een zoo sterk verschil in temperament of karakter zijn, dat inderdaad een langer voortbestaan der dienstverhouding tusschen haar onduldbaar is. In die gevallen moet de dienstbetrekking kunnen worden verbroken. Niets is evenwel billijker dan dat de partij, die tot de beëindiging der dienstbetrekking besluit, aan de wederpartij eene schadeloosstelling geve. Zonder de redenen, die tot het besluit brachten, aan

te voeren, zal elke der partijen door de opoffering eene schadeloosstelling aan de wederpartij, van de dienstverhouding bevrijd kunnen geraken.

Zijn werkelijk goede redenen tot verbreking der dienstbetrekking bewijsbaar, dan behoort evenwel de gelegenheid te bestaan de dienstbetrekking te doen eindigen, zonder dat men verplicht zij schadeloosstelling te betalen. Het spreekt van zelf dat de beoordeeling, welke een grondige reden is, niet aan het bon plaisir der opzeggende partij kan worden overgelaten. Vandaar de verplichting om vóór het verbreken der dienstbetrekking aan de wederpartij de reden waarom zulks geschiedt, mede te deelen. De wederpartij kan dan te rade gaan, of het beter is zich bij het oordeel neder te leggen, of dengene, die de dienstbetrekking verbrak, in rechte te roepen en hem te noodzaken de gegrondheid der opgegeven reden te staven.

In dezen gedachtengang zijn de bepalingen van de artikelen 1639*q*—1639*t* opgesteld. Elke der partijen, die van de dienstbetrekking wil bevrijd worden, heeft te voren te overwegen of grondige redenen daarvoor bestaan. Kunnen deze niet worden aangevoerd, of berusten zij slechts op vermoedens, die, hoewel in het dagelijksch leven van sterken invloed, in rechte voor *bewijs* niet geldig zijn, dan zal zonder opgave van redenen doch met schadeloosstelling de dienstbetrekking kunnen worden beeindigd.

Volgens het ontwerp bestaan „grondige redenen" tot verbreking der dienstbetrekking alleen dan, wanneer het van den wil van de wederpartij afhankelijk was, ze te voorkomen, in tegenstelling van de „gewichtige redenen" in art. 1639 *x* genoemd, die alleen in billijkheidsoverwegingen moeten gezocht worden (Vergel. hieronder bij art. 1639 *x*).

Wat de schadeloosstelling aangaat, welke bij beëindiging der dienstbetrekking zonder het aanvoeren van redenen behoort te worden betaald, zij is in het ontwerp gesteld zooveel mogelijk op het volle in geld vastgestelde gedeelte van het loon, dat bij een regelmatig verloop der dienstbetrekking door den arbeider zoude zijn gebeurd. Kortheidshalve bezigt het ontwerp de uitdrukking „den duur van den opzeggingstermijn" in plaats van de lange omschrijving van het ontwerp van 1901.

Het doel met het vaststellen der schadeloosstelling beoogd, zou ten eenen male worden gemist, indien partijen de bevoegdheid bezaten een lager bedrag vast te stellen. Van zulk een afspraak toch zou de partij, die ten tijde van het verbreken der dienstbetrekking door omstandigheden de zwakste zou blijken, allicht het slachtoffer worden.

Doch aan den anderen kant bestaat er geene aanleiding partijen te beletten een hooger bedrag te bedingen; er zijn beroepen, waarin zelfs één arbeider het geheele bedrijf des werkgevers zoozeer beheerscht, dat het bedingen van eene aanzienlijke poena alleszins gerechtvaardigd moet heeten. Intusschen, ook in

zulke gevallen schijnt het wenschelijk den rechter in de gelegenheid te stellen, eene bovenmatige straf te verlichten.

Art. 1639 *u*. Ook zonder opzettelijke bepaling zou waarschijnlijk worden aangenomen, dat degene die door zijne schuld aan de wederpartij aanleiding geeft, wegens grondige redenen de dienstbetrekking te verbreken, tot schadevergoeding gehouden is. Ten einde elke onzekerheid uit te sluiten, schijnt echter een wetsvoorschrift raadzaam; verg. Zwits. Verbintenissenrecht, art. 346; Burg. Wetb. v. h. Duitsche Rijk, § 628, lid 2; herzien Duitsch Handelswetboek, § 70, lid 2.

Voor aansprakelijkstelling van den werkgever, die een weggezonden arbeider in dienst neemt, bestaat geen reden.

Art. 1639 *v*. De aanspraak op schadeloosstelling moet binnen een betrekkelijk kort tijdsverloop door partijen worden geldig gemaakt. Zoo spoedig mogelijk behooren de verwikkelingen, welke uit de eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking kunnen ontstaan, te worden ontward en moet aan een tot op zekere hoogte ongeregelden toestand een einde komen.

Art. 1639 *w*. Dit artikel strekt om art. 1637 B. W. (= art. 1780 *oud* C. C.) door eene meer rationeele bepaling te vervangen. De beteekenis van art. 1637 B. W. staat niet volkomen vast; de meeste schrijvers achten eene overeenkomst, in strijd met dat artikel aangegaan, geheel nietig 1); wordt deze leer gevolgd, dan kunnen beide partijen zich na jaren eensklaps op de nietigheid der overeenkomst beroepen, hetgeen zeer ten nadeele kan zijn van den arbeider, in wiens belang toch het artikel in de eerste plaats is geschreven. In elk geval is, gelijk DIEPHUIS duidelijk heeft uiteengezet, de practische waarde van het artikel gering.

Het doel — voorkoming van drukkende verplichtingen voor partijen, en vooral voor den arbeider, ten gevolge van lichtvaardig gesloten overeenkomsten voor langen tijd — wordt veel beter bereikt door, op het voetspoor van verscheidene nieuwere wetgevingen (Saks. Burg. Wetb. § 1234; Zwits. Verbintenissenrecht, art. 345; Burg. Wetb. v. h. Duitsche Rijk, § 624, en Invoeringswet, art. 95), bij eene overeenkomst, die voor langen duur is aangegaan, aan partijen de bevoegdheid te geven, na verloop van zekeren termijn door opzegging de dienstbetrekking te doen eindigen 2). Ten einde zooveel mogelijk den rechtstoestand van beide partijen gelijk te maken is, in afwijking van sommige buitenlandsche wetten, de bevoegdheid tot opzegging niet alleen aan den arbeider, maar ook aan den werkgever toegekend.

---

1) Zie DIEPHUIS, t. a. p. Dl. XII, bladz. 317, en de daar aangehaalde schrijvers; verder GUILLOUARD, t. a. p., n°. 712; PIC, t. a. p., I, bladz. 423 en vlg. Anders, behalve TROPLONG, thans ook CORNIL, t. a. p., bladz. 43 en vlg.

2) Dergelijke regeling is ook aanbevolen door mr. FOKKER, *Handelingen der Juristen-vereeniging*, 1894, I, bladz. 181, en door TARTUFARI, t. a. p., bladz. 31 en vlg.

De aard der bepaling brengt mede, dat ze dwingende kracht moet bezitten.

Art. 1639 *x*. Ook indien zich ernstige redenen voordoen, welke tot opheffing der dienstbetrekking moeten leiden, doch die niet door den wil van partijen konden worden vermeden, moet de gelegenheid bestaan om van de dienstbetrekking ontslagen te worden zonder tot schadeloosstelling of schadevergoeding verplicht te zijn.

Naast de „grondige" redenen in de artikelen 1639 *q* — 1639 *s* behandeld, staan de „gewichtige" redenen van dit artikel. Het verschil tusschen beide werd reeds boven kortelijk aangestipt. Bij de „grondige" redenen, in de artikelen 1639 *r* en 1639 *s* omschreven, heeft men te doen met omstandigheden, die het verklaren, ja rechtvaardigen, dat eene der partijen onmiddellijk een einde maakt aan de dienstbetrekking. De partij, die in zoodanig geval eigenmachtig de dienstbetrekking verbreekt, is gehouden tot schadeloosstelling, tenzij later bij den rechter blijkt, dat er inderdaad een grondige reden bestond. De *gewichtige* redenen daarentegen, welke hier ter sprake zijn, wettigen volstrekt niet eene plotselinge eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking; ze geven slechts aanspraak op eene billijke nadere regeling, die, waar partijen het niet eens kunnen worden, door den rechter behoort te worden uitgesproken. Tot rechtvaardiging eener eigenmachtige verbreking kan men zich op het bestaan van eene van deze redenen niet beroepen; men ontkomt niet aan de schadeloosstelling, al slaagt men er in, den rechter te overtuigen, dat er eene reden bestond, die tot toepassing van art. 1639 *x* aanleiding had kunnen geven.

In de wetten en bij de schrijvers wordt aan de gevallen, waarop dit artikel het oog heeft, niet altijd voldoende aandacht geschonken. Doordien men verzuimt op te merken, dat ze eene afzonderlijke rubriek vormen en eene afzonderlijke behandeling vereischen, geraakt men niet zelden ermede verlegen en tracht zich te redden door óf het geval te brengen onder de dringende redenen, die onmiddellijke eigenmachtige verbreking rechtvaardigen, òf overmacht aan te nemen, waardoor de dienstbetrekking van zelve zou zijn geëindigd 1). Zoomin het een als het ander beantwoordt aan den aard der hier aanwezige feiten.

---

1) Zoo besliste de rechtbank te 's Hertogenbosch bij vonnis van 11 Nov. 1870 (*Rechtsgel. Bijblad* 1872, bladz. 410,) dat onteigening der fabriek den werkgever in de onmogelijkheid brengt, de overeenkomst uit te voeren, zoodat dan de dienstbetrekking eindigt. Verg. ook Hof Amsterdam 8 Oct. 1897, *W. v. h. R.* n°. 7056, *P. v. J.* 1898 n°. 5 en Rb. Leeuwarden 31 Maart 1898, *P. v. J.* 1898 n°. 51. Zie over overmacht verder o. a. GUILLOUARD, t. a. p., n°. 729; CORNIL, t. a. p., bladz. 341 en vlg.; HUBERT-VALLEROUX, t. a. p., bladz. 381 en vlg. — Met het oog op een voorgenomen huwelijk des arbeiders zeide men oudtijds hier en daar (GRAF UND DIETHERR, *Deutsche Rechtssprichwörter*, Nördlingen 1869, bladz. 179, 182): „wer freien will, muss erst ausdienen;" doch elders heette het: „Freien geht vor Miethe" of „Ehe bricht die Miethe." — Over den rechtstoestand bij overdracht eener onderneming handelt een belangrijk arrest van het Hof van Parijs van 4 Augustus 1896 (DALLOZ, 1897, II, 476.)

Eene juistere beschouwing ligt ten grondslag aan § § 467, 470 van het oorspronkelijk Burg. Wetb. van Zürich en aan verschillende bepalingen in Duitsche *Gesindeordnungen*, o. a. aangehaald bij KÄHLER, t. a. p., bl. 172—174.

Eenige voorbeelden mogen dit verduidelijken.

In de levensomstandigheden van eene der partijen kunnen gedurende den loop der dienstbetrekking zulke belangrijke veranderingen komen, dat deze in billijkheid aanspraak er op mag maken, vóór den normalen eindtermijn de dienstbetrekking opgeheven te zien. Stel, iemand met een aanzienlijk vermogen heeft voor den tijd van eenige jaren een secretaris of bibliothecaris in dienst genomen; door onvoorziene rampen verarmt hij. Of een industrieel wordt door onteigening of door andere wettelijke maatregelen tot staking van zijn bedrijf gedwongen. Stel, aan den anderen kant, eene technicus heeft zich voor drie jaren verbonden bij eene onderneming van nijverheid; door het onverwachte overlijden van zijn vader opent zich voor hem eene buitengewone gunstige, maar voorbijgaande gelegenheid, aan het hoofd te komen van eene bloeiende zaak. Of eene onderwijzeres, voor den tijd van een jaar aangesteld bij eene particuliere school, wenscht hare zuster, die ziekelijk is geworden, te gaan vervangen in de verzorging en het huishouden harer oude moeder. In zulke gevallen zal in den regel de wederpartij zich niet vastklampen aan de overeenkomst, veeleer tot minnelijke ontbinding bereid zijn. Intusschen de mogelijkheid bestaat, dat de wederpartij daartoe niet wil medewerken. Voor dat geval behoort de tusschenkomst des rechters te kunnen worden ingeroepen; vooral indien het geldt eene overeenkomst voor onbepaalden tijd, maar met langen opzeggingstermijn.

Ten einde een spoedige beslissing te bevorderen is de procedure bij verzoekschrift voorgeschreven, met uitsluiting der rechtsmiddelen van hooger beroep en cassatie, behalve de cassatie in het belang der wet. Tegen deze uitsluiting bestaat te minder bezwaar, nu het hier niet zoozeer geldt de beslissing van een rechtsstrijd, als wel de vaststelling eener billijke regeling door den onpartijdigen rechter.

Art. 1639 *ij*. De mogelijkheid bestaat, vooral ten aanzien van hoog bezoldigde arbeiders, dat eene der partijen, hoewel overtuigd, dat er eene grondige reden aanwezig is, de eigenmachtige verbreking niet aandurft, terwijl zij toch ook niet geneigd is de schadeloosstelling, in art. 1639 *t* genoemd, op te offeren om van de dienstbetrekking bevrijd te geraken. Bij verbreking wegens grondige redenen dreigt haar het gevaar, dat de rechter, door de tegenpartij te oordeelen is geroepen, de reden niet grondig vindt, zoodat zij behalve de schadeloosstelling ook nog de gerechtskosten zal hebben te betalen. De gelegenheid moet dus niet worden afgesloten, volgens den algemeenen regel van art.

1303 Burgerlijk Wetboek door den rechter de ontbinding te doen uitspreken. Om dit punt buiten twijfel te stellen is een afzonderlijk wetsvoorschrift wenschelijk.

Artikel III.

De wijzigingen, in dit artikel opgenomen, zijn alle het gevolg van de terminologie in artikel 1637 *b* gekozen en behoeven geene nadere toelichting.

Eene bepaling als die van art. 1640*a* van het Ontwerp van 1901 komt den ondergeteekende minder wenschelijk voor, daar zij strijdig moet worden geacht met het karakter der overeenkomst van aanneming van werk, gelijk de wet deze kent. Ook moeten in de practijk de gevallen van aanneming van werk, welke eene persoonlijke vervulling der verplichtingen des aannemers vereischen, als uitzonderingen worden aangemerkt, bij welke de bijzondere aard der praestatie — men denke aan het vervaardigen van kunstwerken —, of een bijzonder beding, de persoonlijke volbrenging door den aannemer zal voorschrijven.

Artikel IV.

Terwijl artikel III de wijzigingen bevat, die in de Zesde Afdeeling van den Zevenden Titel (oud), welke de Zevende Afdeeling van den nieuwen Zevenden Titel A uitmaakt, zijn aangebracht, vindt men in dit artikel de wijzigingen, welke in het daarop volgend deel aan het Burgerlijk Wetboek worden voorgesteld.

Artt. 1940 en 1951. Het exceptioneele voorschrift van art. 1638 B. W. kan niet langer worden gehandhaafd. Ook elders, waar dit met de Fransche wetgeving werd ingevoerd, heeft men het afgeschaft 1). En in Nederland is de bepaling in de latere jaren zoo algemeen en zoo krachtig afgekeurd, dat er nauwelijks bij iemand twijfel is gebleven, of het artikel zou bij de eerste gelegenheid verdwijnen 2). Zullen er bij afschaffing van den eigenaardigen bewijsregel moeilijkheden ontstaan, welke bijzondere voorzieningen noodig maken? Het is beweerd door DIEPHUIS, t. a. p., dl. XII (1889), bl. 320 vlg. Ook zeggen verschillende Fransche schrijvers, dat de eenvoudige afschaffing van art. 1781 Code Civil tot bezwaren leidt. Aan dit laatste valt echter niet veel waarde te hechten; bij nader onderzoek blijkt, dat de betoogen der Fransche auteurs alle zijn ontleend aan een opstel van PEAUCELLIER van 1869, waarin deze voorspelde, dat bezwaren zouden rijzen; doch te vergeefs zoekt men naar

---

1) In Frankrijk bij de wet van 2 Aug. 1868; in België, na een vergeefsche poging in 1866/67 — waarover zie mr. E. H. KARSTEN, in *Themis* 1872, bladz. 46 en vlg. —, bij de wet van 10 Juli 1883; in Luxemburg bij de wet van 1 April 1885.

2) Verg. ook mr. D. P. D. FABIUS, *Huiskamer en keuken*, Leiden 1897, bladz. 153—158.

feiten, welke de juistheid der voorspelling hebben gestaafd 1). Wat daarvan zij, de bezwaren zullen voor het grootste gedeelte vervallen, indien het bewijs door getuigen, zonder onderscheid van het bedrag der overeenkomst, en in zoo ruim mogelijke mate, wordt toegelaten. De wijzigingen in artikelen 1940 en 1951 voorgesteld strekken daartoe.

De voorgestelde wijzigingen verliezen intusschen hare beteekenis, tengevolge van de wetsvoordracht tot herziening van de eerste zes titels van het vierde boek van het Burgerlijk Wetboek, zoodat zij bij aanneming van dat ontwerp uit de onderhavige voordracht zullen kunnen en moeten vervallen. Worden toch de banden verbroken, waarin het getuigenbewijs naar ons recht thans gekneld zit, dan zal de behoefte verdwenen zijn om de beperkingen van het getuigenbewijs, welke tot de voorgestelde wijziging der artikelen 1940 en 1951 aanleiding gaven, althans buiten werking te stellen waar het de beslechting geldt van geschillen betreffende eene arbeidsovereenkomst.

Ten aanzien van de wenschelijkheid in het algemeen om de beperkte voorschriften der artikelen 1933, 1947 en 1960 Burgerlijk Wetboek te doen vervallen, veroorlooft de ondergeteekende zich te verwijzen naar de Memorie van Toelichting behoorende bij meergenoemd wetsontwerp (Titel III. *Van getuigenbewijs.* § 1, § 5 en § 6).

Dat deze wijzigingen thans in het ontwerp de plaats blijven bekleeden, welke zij in dat van 1901 innamen, vindt zijn grond in de overweging, dat, al mocht onverhoopt de ondernomen herziening van ons bewijsrecht niet tot stand gebracht kunnen worden, het toch wenschelijk blijft althans de twistgedingen, welke uit de arbeidsovereenkomst voortspruiten, aan geene onnatuurlijke belemmeringen ten aanzien van het bewijs te onderwerpen.

Artt. 2005 en 2006. De wijziging is een noodzakelijk gevolg van den in het ontwerp gebruikten term „arbeider" voor alle gevallen, in plaats van „arbeiders", „handwerkslieden", „dienstboden", enz.

Artikel V.

Ook de wijzigingen, welke in het tweede lid van artikel 754 Wetboek van Koophandel worden aangebracht, zijn het gevolg van de verandering, door het ontwerp in de benaming der overeenkomst aangebracht. In verband hiermede scheen het den ondergeteekende verkieslijk, aan het slot te gewagen van „*naar* de bijzondere reglementen", enz. in plaats van „*behoudens*" enz. gelijk het Ontwerp van 1901 deed.

1) PEAUCELLIER, *des conséquences de l'abrogation de l'art.* 1781 *du C. N.*, in *Rec. crit. de législ.*, Dl. 34 (1869,) bladz. 513 en vlg.; GLASSON, t. a. p., bladz. 17 en vlg.; GUILLOUARD, t. a. p., n°. 703 en vlg.

Artikel VI.

Het misbruik van het wettelijk domicilie, waartegen bij de wet van 7 Juli 1896 (*Staatsblad* n°. 103), houdende wijzigingen in het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering, is gewaakt waar het geldt exploiten ten verzoeke van den man aan de vrouw uitgebracht, kan zich ook voordoen bij werkgevers en bij hen inwonende arbeiders. Hier intusschen bestaat geene aanleiding om die misbruiken slechts aan ééne zijde te voorkomen, en behoort aan beide partijen gelijke bescherming te worden verleend.

In het voorgestelde 10e lid van art. 4 Wetb. van Burg. Regtsvordering is, met inachtneming dezer gelijkheid, het 9e lid van toepassing verklaard.

Overgangsbepaling.

Het schijnt niet noodig het tijdstip, waarop deze wet hare rechtskracht zal doen gevoelen, nog nà hare inwerkingtreding door overgangsbepalingen te verschuiven.

Indien men in het oog houdt, dat over het algemeen aan de partijen de bevoegdheid wordt gelaten de verhoudingen, welke uit de arbeidsovereenkomst zullen ontstaan, de rechten en plichten van arbeider en werkgever, naar verkiezing te regelen; dat slechts daar, waar met zekerheid de nadeeligheid in alle gevallen van sommige bedingen vaststaat, partijen in die vrijheid worden belemmerd; dat slechts dan ten aanzien van den vorm, waarin de overeenkomst behoort te worden gesloten, een bepaald gebod wordt gesteld, indien het ontbreken van dien vorm (den schriftelijken) tot misbruik of ontduiking van de wet vrij algemeen aanleiding geeft; indien men dit alles nagaat, dan blijkt, dat slechts voor die gevallen in dit ontwerp dwingende rechtsregelen worden voorgeschreven, voor welke dit zonder twijfel gevorderd wordt door het publiek belang. Doch dan bestaat er ook geene reden om, waar het publiek belang door de vaststelling der wet bij monde van den wetgever wordt erkend, aan dat, wat met het publiek belang strijdig is, nog een min of meer gerekt leven te schenken.

Op dit beginsel behoort intusschen eene uitzondering te worden gemaakt wat betreft den duur der arbeidsovereenkomst. Al moeten de rechten en verplichtingen, welke uit de aangegane overeenkomst geboren worden, getoetst worden aan de nieuwe wet, de billijkheid brengt mede, dat de tijd, voor welken men zich verbonden heeft, door geene andere bepaling worde beheerscht, dan door die welke partijen bij het aangaan der overeenkomst op het oog hadden.

Met deze uitzondering maakt het eerste lid der overgangsbepaling van stonde af aan op alle bij de invoering der wet bestaande arbeidsovereenkomsten de nieuwe bepalingen van toepassing.

Het valt niet te ontkennen, dat onderscheidene overeenkomsten of bedingen daardoor op dat zelfde oogenblik met den dood zullen worden getroffen, hetzij omdat eene mondelinge afspraak werd gemaakt terwijl thans eene schriftelijke overeenkomst wordt verlangd, hetzij omdat overeenkomsten werden gesloten welke volgens de bepalingen der nieuwe wet met nietigheid zijn bedreigd. Hiertegen kan echter geen bezwaar bestaan. Bij de eerste groep is de fout gemakkelijk te herstellen: partijen zullen tot het sluiten van eene nieuwe, thans schriftelijke, overeenkomst overgaan; het voortbestaan der tweede groep wordt door geen belang gevorderd.

Lid 2 en 3 behoeven weinig toelichting. De overeenkomst voor den minderjarige door zijnen wettelijken vertegenwoordiger gesloten, dus met alle waarborgen, welke de bij het ontwerp voorgestelde machtiging kan verschaffen, voorzien, moet niet op grond van het ontbreken dier machtiging aantastbaar worden. Dit ware de deur voor chicanes openen.

Zonder het derde lid der overgangsbepaling zoude de bevoegdheid van den vader of voogd van den minderjarige tot tusschenkomst in de door den minderjarige op eigen gezag aanvaarde dienstbetrekking, ten aanzien van elke bij het in werking treden der wet reeds veertien dagen bestaande feitelijke dienstverhouding van den minderjarige, worden illusoir gemaakt.

Het vierde lid der Overgangsbepaling van het ontwerp van 1901 heeft tengevolge van de wijziging, welke de regeling der reglementen en de vereischten voor hunne geldigheid hebben ondergaan, zijne beteekenis verloren, daar de bepaling in verband met de nieuw voorgestelde regeling slechts neerkomt op eene toepasselijk-verklaring van het eerste lid. Het vierde lid is mitsdien in dit ontwerp niet opgenomen.

De Minister van Justitie,
J. A. LOEFF.

VOORLOOPIG VERSLAG.

Het afdeelingsonderzoek van het wetsontwerp heeft aanleiding gegeven tot de volgende opmerkingen en beschouwingen.

Algemeene beschouwingen.

§ 1. Enkele leden achtten de uitspraak in de Memorie van Toelichting, dat sedert jaren van vele zijden krachtig is aangedrongen op wettelijke regeling der arbeidsovereenkomst, in den zin van regeling der individueele arbeidsovereenkomst, te algemeen. Van krachtigen aandrang in deze richting van de zijde der werklieden, van wien men dien toch wel in de eerste plaats zoude verwachten, was hun althans niets bekend; zij vonden het trouwens ook alleszins begrijpelijk, dat dergelijke aandrang hier is uitgebleven en dat in arbeiderskringen eene regeling van de arbeidsovereenkomst noch urgent, noch ook van groote sociale beteekenis wordt geacht. De arbeiders toch zijn overtuigd, dat de inhoud der arbeidsovereenkomst voornamelijk wordt bepaald door de machtsverhoudingen tusschen kapitaal en arbeid. Die machtsverhoudingen kunnen door een wet als deze niet noemenswaardig veranderd worden. Waar de economische overmacht is aan de zijde der werkgevers zullen bepalingen van dwingend recht gemakkelijk worden ontdoken en voor de arbeiders gunstige bepalingen van aanvullend recht in den regel worden ter zijde gesteld. Waar daarentegen de arbeiders, tengevolge van aaneensluiting in vakvereenigingen, economisch sterk zijn tegenover den werkgever, zullen voorschriften van dwingend recht hunne actie vaak belemmeren.

Vrij algemeen echter vond men de bovenbedoelde uitspraak in de Memorie van Toelichting volkomen juist. Waar in onze tegenwoordige maatschappij de arbeidsovereenkomst een groot belang heeft verkregen en eene der meest gebruikelijke overeenkomsten is geworden, terwijl aan den anderen kant de weinige bepalingen, in ons geldende recht aan de huur van dienstboden en werk-

lieden gewijd, op den naam van regeling der arbeidsovereenkomst geen aanspraak kunnen maken, daar zou het, naar men meende, ook wel zeer vreemd zijn geweest, indien de in de Memorie van Toelichting geconstateerde krachtige aandrang naar eene wettelijke regeling der arbeidsovereenkomst zich niet van vele zijden en ook van den kant der arbeiders hadde geopenbaard. De bewering der bovenbedoelde leden, dat in arbeiderskringen noch de urgentie, noch het belang van eene wettelijke regeling van het arbeidscontract wordt erkend, noemden vele leden dan ook in hare algemeenheid beslist onjuist. Integendeel heerschen, naar zij wisten mede te deelen, onder breede kringen van arbeiders, meer bepaaldelijk onder hen, die in niet-socialistische vereenigingen zich hebben georganiseerd, groote verwachtingen omtrent wettelijke regeling van het arbeidscontract; zoo groote verwachtingen zelfs, dat het wel niet anders kan, of de inhoud van dit ontwerp zal onder hen eenige teleurstelling wekken, al zullen zij dankbaar aanvaarden de meerdere rechtszekerheid, die hun hier wordt geboden. Gaat men uit van het bestaan van den klassenstrijd, dan is natuurlijk eene regeling als hier is ontworpen, van ondergeschikt belang, maar velen van de arbeiders erkennen dit uitgangspunt niet als het juiste en zullen het waardeeren, dat hier in menig opzicht wettelijke bescherming aan den arbeider wordt verleend en rechtszekerheid ten aanzien van de onderlinge verhouding van werkgever en arbeider wordt geschapen. Hoe warm trouwens in onzen tijd, in breede kringen, mannen van zeer uiteenloopende richting voelen voor die rechtszekerheid, kan, naar men dezerzijds meende, blijken uit de instemming, die het ijveren voor eene ambtenaarswet vindt bij hoogere en lagere ambtenaren en onder alle partijen.

Terwijl men er zijne ingenomenheid mede betuigde, dat aan den van zoovele zijden geoefenden krachtigen aandrang thans door de indiening van dit wetsvoorstel gevolg is gegeven, sprak men de hoop uit, dat het aan Regeering en Staten-Generaal zal mogen gelukken, de voorgestelde regeling nog vóór de algemeene verkiezingen van 1905 tot stand te brengen. Men meende trouwens, dat deze wensch alleszins voor verwezenlijking vatbaar is, waar dit wetsontwerp deze zaak niet voor het eerst aanhangig maakt, maar de behandeling daarvan is voorbereid zoowel door het bij Koninklijke boodschap van 7 Mei 1901 aan de Tweede Kamer aangeboden wetsontwerp tot regeling der arbeidsovereenkomst, als door den in de Memorie van Toelichting genoemden voorarbeid, waaraan dáár een hulde is gebracht, die, men stelde er prijs op dit te verklaren, alleszins rechtmatig mag heeten. Door dien voorarbeid toch is de rechtsstof, tot dien tijd hier te lande nog weinig beoefend, in een zoodanigen concreten vorm gebracht, dat zij thans voor regeling geschikt en gereed moet worden geoordeeld. Zeker mag men de beteekenis van het thans gedane voorstel niet overdrijven; te recht wordt in de

Memorie van Toelichting opgemerkt, dat eene wettelijke regeling van het arbeidscontract, hoe billijk ook opgezet, hoezeer ook door dwingend recht geschraagd, niet in staat zal zijn alle grieven, op het gebied der verhoudingen tusschen arbeider en werkgever bestaande, voor goed op te heffen. Maar zij zal althans op menig punt de zwakkere partij kunnen steunen en menige rechtsonzekerheid, die thans bestaat, kunnen wegnemen. Zoo zal aan de voorgedragen regeling hier te lande in de rij van wettelijke maatregelen van sociale rechtvaardigheid eene voorname plaats kunnen toekomen en zal die regeling, zooals in de Memorie van Toelichting naar waarheid wordt betuigd, er mede toe kunnen bijdragen, aan den economischen strijd onzer dagen, voor een deel althans, zijne bittere scherpte te ontnemen.

§ 2. Verscheidene leden betreurden, dat de regeling der arbeidsovereenkomst hier te lande niet kan geschieden door uit de maatschappij zelve als gevolg van de organisatie van den arbeid voortgekomen lichamen. Veel liever dan op dit gebied den wetgever dwingend te zien optreden met al de aan zijne inmenging onvermijdelijk verbonden nadeelen, zouden deze leden hier maatschappelijke krachten hebben willen zien werken, langzaam, geleidelijk en in overeenstemming met maatschappelijke behoeften en plaatselijke toestanden tot stand brengend, wat de wetgever in éénmaal moet bereiken en niet anders vermag te regelen dan voor langen tijd en op vrij éénvormige wijze. Waar echter, zooals in de Memorie van Toelichting te recht wordt opgemerkt, het vakvereenigingsleven hier te lande nog niet een vast georganiseerden vorm heeft aangenomen en nog geenszins een trap van hooge ontwikkeling heeft bereikt en waar anderzijds in onze tegenwoordige maatschappij de arbeidsovereenkomst een der meest gebruikelijke overeenkomsten is geworden en een zoo groot belang heeft verkregen, daar moesten ook deze leden erkennen, dat niet langer mag worden gewacht en de hulp des wetgevers moet worden ingeroepen.

Sommige leden waren van oordeel, dat eene wettelijke regeling als de voorgestelde, hoe goed zij ook moge zijn bedoeld, aan de opgewekte verwachtingen niet zal kunnen beantwoorden, omdat voorshands de elementen ontbreken, die zoodanige sociale wetgeving tot haar recht kunnen doen komen. Eerst wanneer voor den landbouw goede Landbouwraden, voor de industrie goed werkende Kamers van Arbeid de voorgestelde regeling kunnen helpen schragen, en tot haar opbouw en hare toepassing kunnen medewerken, zal zij, naar deze leden meenden, de vruchten kunnen dragen, die zij in het algemeen kan en moet opleveren.

§ 3. Enkele leden klaagden over de uitgebreidheid en uitvoerigheid van de Memorie van Toelichting, die van citaten overvloeit en wemelt van verwijzingen naar vreemde wetgevingen

en literatuur. Naar zij meenden, behoorde de Regeering te bedenken, dat de leden der Kamer veelal met werkzaamheden zijn overladen en daarom niet den tijd hebben zoo uitgebreide verhandelingen te bestudeeren, die eerst na veel studie een inzicht gunnen in de behandelde stof. Ook moest zij niet voorbijzien, dat eene Memorie van Toelichting, bestemd voor eene politieke vergadering, niet moet zijn een geleerde of wetenschappelijke verhandeling, maar een voor allen, die over de voordracht hebben te oordeelen, duidelijk, beknopt overzicht van de gronden, waarop het voorstel rust. Aan hen, die van het onderwerp eene nadere studie willen en door hunne wetenschappelijke opleiding ook, kunnen maken, zouden dan, in eene bijlage of op andere wijze, de noodige gegevens en literatuur kunnen worden verstrekt. Als voorbeeld van een overzicht, zooals hun wenschelijk scheen. werd door deze leden gewezen op het „Denkschrift" bij de behandeling van het ontwerp van het Duitsche Burgerlijk Wetboek aan den Rijksdag overgelegd.

Vrij algemeen echter kon men zich met dit gevoelen niet vereenigen en prees men de Memorie van Toelichting als een stuk, dat zich om zijne heldere en gedocumenteerde uiteenzetting gunstig onderscheidt van de soms te sobere en dan weer te troebele toelichtingen bij wetsontwerpen, waarmede de Kamer zich wel eens heeft moeten behelpen. De grief, dat dit stuk slechts na veel studie een inzicht in de te regelen rechtsstof zou vergunnen en slechts binnen de bevatting zou liggen van hen, die eene wetenschappelijke opleiding hebben genoten, achtte men ongegrond. De Memorie van Toelichting, helder gesteld en logisch ingedeeld als zij is, heeft juist de verdienste, dat zij aan ieder een gemakkelijk overzicht biedt van een toch hoofdzakelijk juridisch onderwerp en tevens voor hen, die dit onderwerp meer grondig willen bestudeeren, de bronnen daartoe aanwijst. Ontkend kan niet worden, dat de Memorie uitgebreid is, maar, waar het te regelen onderwerp is van grooten omvang, is zulks ook alleszins natuurlijk.

§ 4. Niet met alle overwegingen, die volgens de Memorie van Toelichting bij de regeling der arbeidsovereenkomst in aanmerking komen, konden sommige leden zich vereenigen. In het bijzonder achtten zij het betoog in § 2 dier Memorie omtrent de bijzondere eigenschappen van de arbeidskracht als ruilwaar, waardoor de stelling der arbeiders, vergeleken bij die der werkgevers, ongunstig zou zijn, van overdrijving niet vrij te pleiten. Er wordt daar beweerd, op het voetspoor van hetgeen door buitenlandsche en ook door Nederlandsche schrijvers is aangevoerd, dat iedere andere waar dan de arbeid voor korteren of langeren tijd in voorraad kan worden gehouden, zonder dat zij aan quantiteit of qualiteit verliest, maar de arbeid geen oogenblik onaangewend kan blijven zonder te gelijk gedeeltelijk te zijn verspild; daaruit

wordt dan afgeleid, dat de arbeider bij het sluiten der overeenkomst in de meeste gevallen in ongunstiger positie verkeert dan de werkgever. De bedoelde leden konden de juistheid van de gemaakte gevolgtrekking niet toegeven; zij merkten op, dat omtrent den werkgever een dergelijk betoog met evenveel grond zou kunnen worden gevoerd. Ook van zijne machines en zijne verdere bedrijfsinrichtingen zou immers kunnen worden gezegd, dat zij geen dag onaangewend kunnen blijven zonder dat haar arbeid te gelijk gedeeltelijk is verspild en dat de arbeid van heden niet na heden nog kan worden verkocht, omdat hij morgen zal hebben opgehouden te bestaan. Op de bijzondere eigenschappen van *deze* arbeidskracht, zou men dan de stelling kunnen doen rusten, dat de werkgever bij het sluiten der arbeidsovereenkomst in ongunstiger positie kan verkeeren dan de arbeider; daargelaten nu, of men hier juist aan deze stelling heeft te denken, wel staat vast, dat in sommige bedrijven de positie der werkgevers somtijds uiterst zwak is.

Vele andere leden daarentegen achtten het in de Memorie van Toelichting gevoerde betoog omtrent de positie van de beide bij de arbeidsovereenkomst betrokken partijen althans in hoofdzaak juist. Daargelaten of de arbeid, dien de arbeider op de verkeersmarkt aanbiedt, als „waar" zoo groote eigenaardigheden vertoont en zich van alle andere „waren" zoozeer onderscheidt, als in de Memorie van Toelichting wordt beweerd, wordt daar te recht de aandacht gevestigd op de omstandigheid, dat wie van het verkoopen van zijn handenarbeid moet bestaan, in den regel niets anders heeft dan dezen arbeid om van te leven. Op grond voornamelijk van deze omstandigheid, meende men dezerzijds de juistheid te kunnen toegeven van de uitspraak in die Memorie, dat bij de arbeidsovereenkomst zich het verschijnsel voordoet, dat in den regel dezelfde partij, namelijk de arbeider, de zwakste is.

§ 5. Eenige leden verklaarden niet te kunnen goedkeuren, dat in dit ontwerp de regeling van het arbeidscontract is opgezet als civielrechtelijke regeling en tot den civielrechtelijken kant van het vraagstuk bijna geheel beperkt is gebleven. De Minister moge al in de Memorie van Toelichting verklaren, dat de ontwerper ook van een privaatrechtelijk gedachte regeling bij elken stap, dien hij doet, zich behoort te herinneren, dat de arbeidsovereenkomst in de eerste plaats is eene *sociale* overeenkomst; naar zij meenden, is het niet mogelijk dit in het oog te houden, waar deze regeling moet worden ingevoegd in een wetboek, waarvan de grondgedachte is de gelijkheid van de bij een contract betrokken partijen, en is het dan ook niet gelukt in dit ontwerp sociaal recht tot stand te brengen. Het vraagstuk der arbeidsovereenkomst omvat nu eenmaal onderwerpen, als daar zijn de gedwongen winkelnering, de bescherming van het recht der arbeiders tot vereeniging en vergadering, het opnemen

van onjuiste mededeelingen of het plaatsen van geheime teekens in uit te reiken getuigschriften, die slechts op publiekrechtelijke wijze doeltreffend kunnen worden geregeld. Ook de uitsluiting van de personen, in dienst van publiekrechtelijke lichamen (art. 1637 *o*), achtte men een betreurenswaardig gevolg van de verkeerde wijze, waarop de zaak is aangevat. Nu de regeling tot den civielrechtelijken kant van het vraagstuk beperkt is gebleven, moesten noodzakelijkerwijze ook de Kamers van Arbeid geheel buiten de zaak worden gehouden; voor bemoeiingen van hare zijde, hoe nuttig deze ook kunnen zijn, is in eene privaatrechtelijk gedachte regeling geen plaats.

In tegenstelling met deze beschouwingen, noemden andere leden de in dit ontwerp, op het voetspoor van de vorige ontwerpen, gevolgde gedragslijn verstandig en de daarin aangegeven methode van regeling niet enkel theoretisch juist, maar ook practisch alleen bruikbaar. Men herinnerde dezerzijds aan het bekende woord van GIERKE: „unser Privatrecht wird sozialer sein, oder es wird nicht sein"; ook een privaatrechtelijke regeling kan sociaal gedacht zijn.

In het bijzonder keurde men dezerzijds goed, dat ook in zooverre het privaatrechtelijk karakter van de aangeboden regeling is gehandhaafd, dat vooralsnog aan de niet naleving harer bepalingen geene gevolgen van strafrechtelijken aard — met eene enkele uitzondering dan — zijn verbonden, en met het geven van voorschriften van burgerlijk dwingend recht is volstaan. Het strafrecht is een gevaarlijk wapen, dat niet dan in de uiterste noodzakelijkheid aangegrepen behoort te worden en alleszins juist scheen daarom het in de Memorie van Toelichting ingenomen standpunt, dat eerst de ondervinding uitspraak moet doen, of niet het dwingend karakter der onderscheidene bepalingen krachtig genoeg is om de zwakkeren tegen misbruik van macht van de zijde der sterkeren te vrijwaren.

§ 6. Ten aanzien van de vraag, of het wenschelijk is de voorgedragen regeling in het Burgerlijk Wetboek in te lijven, dan wel haar in eene afzonderlijke wet te belichamen, verschilden de voorstanders van een privaatrechtelijk gedachte regeling van gevoelen. Eenerzijds betoogde men dat, waar de Grondwet in art. 150 de bevoegdheid der Wetgevende Macht erkent om enkele onderwerpen van Burgerlijk en handelsrecht in afzonderlijke wetten te regelen, dit onderwerp voor zoodanige afzonderlijke regeling als het ware is aangewezen en in zooverre gelijk staat met dat, in de Faillissementswet geregeld. Niet alleen toch bederft men de inrichting van het Burgerlijk Wetboek door daarin een titel te voegen, waarvoor geen plaats is en een groot aantal artikelen, waar slechts voor drie artikelen ruimte is, maar men neemt daarin ook bepalingen op van formeel recht, die in dit wetboek niet thuis behooren. Ook zou eene afzonderlijke wet

op ruimer schaal de gelegenheid geven tot opneming van bepalingen van publiekrechtelijken aard.

Anderzijds erkende men de juistheid van de gronden, in de Memorie van Toelichting voor de opneming der regeling in het Burgerlijk Wetboek aangevoerd. Te recht, meende men, wordt dáár opgemerkt dat, waar het geheele verbintenissenrecht in het Burgerlijk Wetboek wordt behandeld, het toch weinig eigenaardig kan zijn de regeling van een in het dagelijksche leven wellicht het menigvuldigst voorkomend contract buiten het Burgerlijk Wetboek te plaatsen. Wel kon men niet ontkennen, dat de inrichting van dit wetboek door de invoeging van de thans voorgestelde regeling niet fraaier zal worden, maar men meende, dat dit argument niet afdoende kan zijn, waar na de totstandkoming der wet van 6 Februari 1901 (*Staatsblad* n⁰. 62), tot wijziging en aanvulling van de bepalingen omtrent de vaderlijke macht en de voogdij enz., de symmetrie in het Burgerlijk Wetboek reeds veel te wenschen overlaat. Verder wees men er van deze zijde nog op, dat in het Wetboek van Koophandel arbeidsovereenkomsten zijn geregeld en opneming van de algemeene regeling van de arbeidsovereenkomst in het Burgerlijk Wetboek ook op dien grond kan worden verdedigd.

§ 7. Sommige leden hadden tegen de algemeenheid der voorgedragen regeling bedenking. Hun kwam het niet juist voor, dat de voorgestelde bepalingen van toepassing zullen zijn voor allen, die tegen loon gedurende zekeren tijd in dienst van anderen arbeid verrichten, onverschillig over welke soort van arbeid of van dienstbetrekking de overeenkomst loopt, omdat zij meenden, dat bepalingen van zoo wijde strekking niet voldoende scherp kunnen worden geformuleerd. Waarom, vroegen deze leden, heeft de Regeering niet het voorbeeld van Duitschland gevolgd, waar in het Burgerlijk Wetboek voorschriften omtrent het arbeidscontract in het algemeen zijn opgenomen, en naast deze meer algemeene regeling voor bepaalde categorieën van arbeidende personen speciale bepalingen gelden, als de voorschriften omtrent „Handlungsgehilfen und Handlungslehrlinge" in het Handelswetboek: die van de Gewerbeordnung; die van de Seemannsordnung en die van de Gesindeordnungen. Op deze wijze handelende, kan de wetgever meer in bijzonderheden afdalen en voor sommige klassen van personen de haar speciaal passende bepalingen in de wet nederleggen. Men vreesde, dat thans maar al te spoedig voor sommige categorieën van arbeidsovereenkomsten het onvoldoende en onbevredigende der getroffen regeling aan den dag zal treden. Waarom, werd van deze zijde verder gevraagd, heeft de Regeering in hare regeling althans niet onderscheiden tusschen de groot- en de klein-industrie. Bepalingen toch, die ten aanzien van de eerste doelmatig en uitvoerbaar zijn, zullen dit soms ten aanzien van de tweede in het

geheel niet zijn. Zoo zullen bijv. de bepalingen omtrent hetgeen bij ziekte van den arbeider den werkgever te doen staat, de groot-industrie wellicht niet drukken, maar zullen zij aan de klein-industrie zware, soms niet te dragen lasten kunnen opleggen. Een wetgever, die, zooals ook bij de Ongevallenwet is geschied, tusschen beiderlei vorm van industrie niet onderscheidt, zal medewerken om langzaam maar zeker het klein-bedrijf te doen verdwijnen.

Vele andere leden, hoewel toegevend, dat eene éénvormige regeling van de arbeidsovereenkomst geenszins als een ideaal is te beschouwen en erkennend, dat de algemeenheid der regeling ten gevolge kan hebben, dat zij voor sommige categorieën van arbeiders niet zoo geschikt blijkt, als eene uitsluitend voor hen bestemde regeling zou kunnen wezen, meenden echter, dat in de Memorie van Toelichting op goede gronden wordt aangetoond, dat zoodanige algemeene regeling de eenige practische oplossing van het vraagstuk is. Waar moet men bij verschillende regelingen voor verschillende soorten van arbeiders beginnen en waar ophouden? Voor welke soorten van arbeiders zullen speciale bepalingen moeten gelden en zal het niet te vreezen staan, dat slechts die categorieën van personen voor zich afzonderlijke voorschriften tot stand zullen zien brengen, die door haar talrijkheid of hare wijze van optreden 's wetgevers aandacht op zich zullen weten te vestigen, terwijl het aan de minder talrijke of minder naar buiten optredende groepen, die aan eene afzonderlijke regeling allicht even groote behoefte hebben, niet zal gelukken, den wetgever tot behartiging ook van hunne belangen te brengen. Hoe zal men verder de grenslijnen tusschen de verschillende groepen zoo scherp trekken, dat praktijk en rechtspraak daarin een veilig richtsnoer vinden en hoe zal men handelen ten aanzien van hen, die op de grens van tweeërlei gebied zich bevinden en even goed tot de eene als tot de andere groep gebracht kunnen worden? Te recht wordt in de Memorie van Toelichting op de ervaring, in andere landen opgedaan, gewezen, ten bewijze dat vele moeilijkheden en vele processen van de meest ondankbare soort hier staan te wachten. Ook het maken van een onderscheid in de regeling voor groot- en voor klein-industrie achtte men dezerzijds niet mogelijk, omdat het ook hier weer begrippen geldt, die niet met de vereischte nauwkeurigheid zijn te omschrijven en ook hier weer eene in te voeren onderscheiding tal van grensgeschillen zou doen geboren worden.

Te recht, meende men, wordt er verder in de Memorie van Toelichting de aandacht op gevestigd, dat slechts door het kiezen van den vorm van éene algemeene regeling kan worden vermeden, dat de wettelijke voorschriften het karakter dragen, daaraan althans het karakter wordt toegeschreven, van eene exceptioneele wetgeving voor sommige groepen of klassen van personen.

Kon men dus dezerzijds niet medegaan met hen, die boven éene algemeene regeling aan verschillende regelingen voor verschillende soorten van arbeiders de voorkeur zouden schenken, wel meenden verscheidene leden, dat aan nog meerdere bepalingen van de voorgestelde regeling, door verwijzing naar verordening of gebruik, een rekbare inhoud zou kunnen worden gegeven. De Kamers van Arbeid zouden dan in de gelegenheid worden gesteld, in meerdere gevallen daaromtrent haar gevoelen te uiten en op het tot stand komen van nieuwe gebruiken invloed te oefenen. Deze leden gaven er hun leedwezen over te kennen, dat in het ontwerp op dit punt is afgeweken van den voorarbeid van mr. DRUCKER, waar vaker dan in het ontwerp naar verordening of gebruik werd verwezen.

§ 8. Met betrekking tot enkele categorieën van arbeiders werden nog de volgende opmerkingen gemaakt.

Volgens art. 1637 *o* zullen de bepalingen van het ontwerp niet gelden voor de overeenkomst tusschen de reederij en den schipper en voor die tusschen den schipper en de scheeps-officieren en scheepsgezellen en blijkens de Memorie van Toelichting (bladz. 16) wordt deze uitzondering gemaakt, omdat er geene aanleiding bestaat waar in het Tweede Boek van het Wetboek van Koophandel deze arbeidsovereenkomsten opzettelijk zijn geregeld, daarin thans verandering te brengen. Men meende aan de gegeven toelichting de beperkte beteekenis te mogen hechten, dat de Regeering deze gelegenheid niet geschikt acht om in de regeling der bedoelde arbeidsovereenkomsten wijziging te brengen en vertrouwde, dat men haar niet zou hebben te verstaan in dezen zin, dat de Regeering de in het Wetboek van Koophandel getroffen regelingen zoo goed acht, dat wijziging haars inziens niet noodig is. Immers het staat vrijwel vast, dat de omtrent het arbeidscontract van zeelieden bestaande bepalingen aan de eischen des tijds niet meer beantwoorden en wijziging behoeven. Niet lang geleden heeft ook de Kamer van Koophandel te Rotterdam zich in dien zin uitgesproken.

De vraag werd gesteld, of het wel aangaat, de bepalingen van het ontwerp zonder meer van toepassing te doen zijn op de beambten en bedienden der spoorwegdiensten. Blijkens het nieuwe art. 113 *bis*, bij Koninklijk besluit van 7 April 1903 (*Staatsblad* n°. 96) in het Algemeen Reglement voor den dienst op de spoorwegen opgenomen, worden de voorwaarden, volgens welke deze beambten en bedienden in den dienst worden genomen en daarin werkzaam zijn — alsmede die, volgens welke hunne dienstbetrekking een einde neemt, in een reglement neergelegd, dat door bestuurders aan de goedkeuring van den Minister van Waterstaat wordt onderworpen. Zou strijd tusschen bepalingen van dit reglement en voorschriften van dit ontwerp niet te vreezen zijn? De voorgestelde regeling in haar geheel niet van toepassing te doen

zijn op de bedoelde beambten en bedienden, is zeker niet gewenscht, omdat niet vaststaat, dat in het bedoelde reglement alle onderwerpen zullen zijn geregeld, waarvan eene regeling in dit ontwerp voorkomt. Wellicht ware eene bepaling te maken, dat dit ontwerp geldt voor zoo ver bij het reglement het onderwerp niet is geregeld.

In de derde plaats werd de positie der handelsreizigers besproken en onder verwijzing ook naar een rapport van de handelsreizigers-vereeniging „Eendracht", dat den Minister zeker zal zijn toegezonden, (1) betoogd, dat met de eigenaardige verhoudingen, waaronder deze, hier te lande ongeveer 8000 personen tellende, groep arbeidt, in het ontwerp niet genoegzaam rekening is gehouden. Zoo schijnen plaatseljke gebruiken ten aanzien van de arbeidsverhoudingen in het vak der handelsreizigers veelal niet te bestaan, zoodat sommige bepalingen van het ontwerp — men wees bijv. op de bepaling van art. 1637 *k* — op hen niet toegepast zullen kunnen worden. Zoo past op het provisiestelsel, naar hetwelk in vele gevallen het loon van handelsreizigers wordt berekend, de omschrijving niet, die in art. 1638 *e* is gegeven, omdat volgens dit stelsel het loon niet bestaat in een bedrag, dat afhankelijk is gesteld van den omzet, de opbrengst of de winst van des werkgevers onderneming, maar in een bedrag, dat afhangt van den omvang der transacties, door bemiddeling van den handelsreiziger tot stand gekomen. Kortom de leden, die hierop de aandacht vestigden, wenschten, dat de Regeering met het oog op de belangen der handelsreizigers de bepalingen van het ontwerp nog eens zou nagaan en zou overwegen, of niet met het oog daarop wijziging van sommige der ontworpen artikelen noodzakelijk zal zijn.

Sommige leden hadden bedenking tegen de algemeenheid der in het tweede lid van art. 1637 *o* opgenomen uitzondering. Zij verklaarden niet in te zien, waarom het wenschelijk zoude zijn de bepalingen van het ontwerp niet van toepassing te doen zijn op alle personen in dienst van Staat, provincie, gemeente, waterschap of eenig ander publiekrechtelijk lichaam; een afdoende reden daarvoor hadden zij in de Memorie van Toelichting ook niet kunnen vinden. Zij begrepen, dat het niet twijfelachtig mag zijn of het ontwerp op de hier bedoelde personen al dan niet van toepassing zal zijn en erkenden, dat daaromtrent in het ontwerp eene uitdrukkelijke beslissing behoorde te worden genomen. Waarom kon echter deze beslissing niet uitvallen in den zin van die, in België genomen, waar, blijkens hetgeen in de Memorie van Toelichting wordt medegedeeld, de bepalingen van het ontwerp van 1891 wel van toepassing werden verklaard op werklieden in dienst van Staat, provincie of gemeente? Waarom kan

(1) „Het arbeidscontract en de handelsreizigers; rapport over het ingediende ontwerp van wet tot regeling van de arbeidsovereenkomst."

niet een onderscheiding worden gemaakt tusschen hen. die wèl en die niet van een vaste aanstelling voorzien, in voortdurenden dienst van Staat, provincie, gemeente, waterschap of eenig ander publiekrechtelijk lichaam werkzaam zijn en de wet op deze laatsten van toepassing worden verklaard? Blijkens het slot van art. 1637 *o*, tweede lid, veronderstelt de Regeering het geval, dat de bepalingen van het ontwerp hetzij vóór of bij den aanvang der dienstbetrekking door of namens partijen, hetzij bij wet of verordening, van toepassing zullen worden verklaard en acht zij deze bepalingen voor sommige van de in dienst van publiekrechtelijke lichamen zijnde personen dus wel geschikt. Waarom dan echter niet nog een stap verder gegaan en ten aanzien van de personen, op wie zij het oog heeft, het ontwerp van toepassing verklaard?

Vele andere leden konden er zich alleszins mede vereenigen, dat de Regeering hier eene algemeene uitzondering wenscht te maken en voorstelt de bepalingen van het ontwerp niet van toepassing te doen zijn op de personen in dienst van Staat, provincie, gemeente, waterschap of eenig ander publiekrechtelijk lichaam. Ook hier zou het moeilijk, zoo al niet onmogelijk zijn, eene scherpe scheiding te maken tusschen hen, die wèl en hen, die niet onder de bepalingen van het ontwerp zouden vallen en ook hier zouden van het maken van onderscheidingen tal van grensgeschillen en processen te wachten zijn. Welk eene verwarring er heerscht ten aanzien van het begrip „ambtenaar" en hoe verschillend men kan denken over de vragen, of onder dit begrip werklieden in dienst der gemeente, of althans werklieden, werkzaam in gemeentebedrijven, zijn te rangschikken, heeft de behandeling van art. II van het ontwerp der wet van 11 April 1903 (*Staatsblad* n⁰. 101), tot aanvulling en wijziging van het Wetboek van Strafrecht, geleerd (1). Het is gemakkelijk te betoogen, zooals in het hoofdartikel in het *Weekblad van het Recht*, n⁰. 8028 (2) geschiedt, dat de uitzondering van het tweede lid van art. 1637 *o* moet worden beperkt tot de verhoudingen van ambtelijk karakter, die om hare onbetwist publiekrechtelijke natuur minder gemakkelijk onder de regelen van het burgerlijk recht kunnen worden ondergebracht, maar het is moeilijk zoodanige uitzondering op juiste wijze te formuleeren, en in bedoeld hoofdartikel wordt eene formuleering dan ook niet aangetroffen. Zelfs mag met grond worden betwijfeld, of het mogelijk is met voor de practijk voldoende nauwkeurigheid te omschrijven, wanneer eene verhouding een ambtelijk karakter draagt en van onbetwist publiekrechtelijke natuur is.

Gevraagd werd, in welk verband de uitzonderingsbepaling van dit ontwerp staat tot de in voorbereiding zijnde wettelijke rege-

(1) *Handelingen* 1902—1903, bladz. 1139 en volg.
(2) „Wettelijke regeling van het arbeidscontract" III.

ling van de rechtspositie der ambtenaren. Zal deze laatste regeling in zoo ruimen zin worden opgevat, dat zij van toepassing zal zijn ten aanzien van *alle* personen in dienst van publiekrechtelijke lichamen, voor wie de bepaling van dit ontwerp niet zullen gelden? Zoo neen, hoe denkt de Regeering dan de rechtspositie te verzekeren van diegenen onder deze personen, die noch onder de éene, noch onder de andere regeling zullen zijn begrepen?

§ 9. Vele leden gaven de juistheid toe van de opmerking in de Memorie van Toelichting, dat ten aanzien van sommige bepalingen de behoefte aan dwingende rechtsregels zich niet voor alle arbeiders in gelijke mate doet gevoelen en keurden dan ook goed, dat hier en daar van voorschriften, die in het algemeen met dwingende kracht zijn voorzien, voor een deel der arbeiders contractueele afwijking wordt toegelaten. Zij konden zich echter met het kenmerk, naar hetwelk in het ontwerp dit deel der arbeiders wordt aangewezen, bezwaarlijk vereenigen. In de Memorie van Toelichting wordt ten aanzien van dit criterium opgemerkt, dat, naar gelang de tijdruimte, waarbij het loon van den arbeider wordt vastgesteld, grooter is, in het algemeen ook in gelijke mate zijn zelfstandigheid tegenover den werkgever stijgt. De bedoelde leden meenden de juistheid van deze stelling te moeten betwijfelen. Vooreerst merkten zij op, dat bij dienstboden en huisbedienden het loon bij het jaar pleegt te worden vastgesteld, zonder dat van deze personen kan worden gezegd, dat zij zich tegenover den werkgever in eene vrij onafhankelijke positie bevinden. Maar verder wezen zij er op, dat de termijn van vaststelling van des arbeiders loon met die van uitbetaling geenszins behoeft samen te vallen en bijv. bij het halfjaar vastgesteld loon bij de week kan worden uitbetaald. Deze leden waren daarom van meening, dat het aanbeveling verdient het criterium niet te zoeken in de termijnen, waarvoor het loon wordt vastgesteld, maar in die, waarbij het wordt uitbetaald. Deze verandering zoude ook dit groote voordeel bieden, dat laatsbedoeld criterium minder gelegenheid laat tot wetsontduiking dan het thans in het ontwerp aangenomen kenmerk. Te recht toch wordt er in het hoofdartikel in het *Weekblad van het Recht*, n⁰. 8028 (1) op gewezen, dat een werkgever, die zich de gelegenheid wil voorbehouden, van de ter bescherming der arbeiders gegeven voorschriften af te wijken, slechts het loon per kwartaal of langer behoeft vast te stellen, en daarnaast dan in verband met de behoeften van den werkman de uitbetaling bij de week kan doen.

Verscheidene leden vreesden ook bij aanneming van den termijn van uitbetaling van het loon als criterium wetsontduiking en gaven reeds uit dien hoofde de voorkeur aan het kenmerk, op het voorbeeld van de Truck-wetten in verschillende landen,

(1) „Wettelijke regeling van het arbeidscontract" III. Zie Naschrift in no. 8032.

in het ontwerp-DRUCKER gezocht in eene zekere grootte van het loon. Zij wilden de juistheid niet ontkennen van wat in de Memorie van Toelichting wordt beweerd, dat bij eene regeling, die bestemd is voor het geheele land te gelden, het aannemen van eene vaste som als grens tot willekeur en ongelijkheid aanleiding kan geven, omdat deze som voor sommige gedeelten van ons land te hoog, voor andere te laag zal blijken. Maar zij meenden, dat, waar het hier niet de toekenning geldt van eenig recht, als bijv. het kiesrecht, maar de mogelijkheid om van dwingende rechtsregels af te wijken, de ernst van dit bezwaar niet moet worden overdreven. Wordt de som zoodanig bepaald, dat zij ook in de groote centra van bevolking den arbeider, aan wien zij als loon wordt toegedacht, zelfstandigheid waarborgt, dan scheen hun het bezwaar zelfs vrijwel alle beteekenis te verliezen. Hoe dit zij, men meende, dat alle nadeelen, die aan het loon-criterium mogen kleven, verre worden opgewogen door het daaraan verbonden voordeel, dat wetsontduiking en berooving der arbeiders van de bescherming, die de wet hun wil schenken, zoo goed als geheel zal zijn uitgesloten.

§ 10. Van verschillende zijden gaf men er zijne bevreemding over te kennen, dat in de algemeene beschouwingen in de Memorie van Toelichting aan de rechtspraak in rechtszaken, uit de arbeidsovereenkomst voortvloeiend, geen afzonderlijke bespreking is gewijd. Aan het slot van die beschouwingen wordt als terloops de wenschelijkheid aangeduid van toekomstige regeling van eene algemeene sociale rechtspraak en instelling van een college, dat vragen van *economischen* aard, met de arbeidsovereenkomst verband houdende, zal hebben op te lossen; als vanzelf sprekende wordt daarnaast echter aangenomen, dat het de kantonrechter zal zijn, die in *rechtszaken*, uit de arbeidsovereenkomst voortvloeiende, zal hebben te beslissen. Toch had dit punt der rechtspraak, naar vele leden meenden, eene opzettelijke en uitvoerige behandeling ruimschoots verdiend, omdat het is van het grootste gewicht. Wordt daarin niet op juiste wijze voorzien, dan zal de voorgedragen regeling van de arbeidsovereenkomst veel van hare gewichtige beteekenis verliezen.

Men was overtuigd, dat het opdragen van de beslissing aan den kantonrechter, met het gevolg, dat op deze rechtszaken de tegenwoordig geldende regelen van procesrecht van toepassing zullen zijn, niet tot de gewenschte uitkomsten zal leiden. Vooreerst mag met grond worden betwijfeld, of de kantonrechter, zooals wij dien tegenwoordig kennen en zien werken, in het algemeen wel geschikt moet worden geacht om in geschillen omtrent *sociale* overeenkomsten recht te spreken. Maar verder zijn de gewone regelen van procesrecht voor een aantal geschillen, uit de arbeidsovereenkomst voortspruitende, veel te omslachtig en tijdroovend. Reeds het voorschrift van de dagvaarding met

al hare formeele vereischten vormt eene groote belemmering. Ook de kosten, aan eene procedure, zelfs voor het kantongerecht, verbonden, zullen in menig geval een ernstig bezwaar opleveren. En nu kan wel de minvermogende arbeider verlof krijgen tot kostelooze procedure, doch daardoor wordt de behandeling nog langduriger. Er is reden om te vreezen, dat de gekrenkte partij vaak de rechtskrenking maar zal dulden, liever dan zich te wagen aan den omslag en de uitgaven verbonden aan het instellen van eene rechtsvordering. Natuurlijk gevolg van deze onthouding zal zijn, dat de werkgever, vermoedende, dat tegen hem eene rechtsvordering niet zal worden ingesteld, zich allerlei grootere en kleinere inbreuken op des arbeiders rechten zal veroorloven en dat zoo de wettelijke regeling van de arbeidsovereenkomst veel van hare beteekenis zal verliezen. Daarom was men van oordeel dat, zal de kantonrechter voor het beslissen van de hier bedoelde rechtszaken worden aangewezen, vereenvoudiging en bespoediging van de te volgen procesorde met deze aanwijzing gepaard zal moeten gaan of daarop in de naaste toekomst zal moeten volgen.

Verscheidene leden gingen echter verder en betoogden dat de beslissing in zaken als het hier geldt, niet aan den kantonrechter kan worden toevertrouwd, maar op het voetspoor van Duitschland met zijne „Gewerbegerichte", of van Frankrijk met zijne „conseils de prud'hommes", aan speciale rechtbanken moet worden opgedragen. Terwijl nu sommigen meenden, dat Kamers van Arbeid voor deze nieuwe taak als het ware aangewezen zijn, achtten anderen deze colleges voor het uitoefenen van rechtspraak geenszins geschikt en zouden zij aan de instelling van afzonderlijke colleges, waarvan de leden al dan niet door de belanghebbende zouden zijn te kiezen, verre de voorkeur schenken.

Van andere zijde werd echter opgemerkt, dat het twijfelachtig is, of de bepalingen van het vijfde hoofdstuk der Grondwet „van de Justitie" en in het bijzonder die van de artt. 153, 154 en 166 niet moeten worden geacht aan verwezenlijking van denkbeelden van dezen aard in den weg te staan.

Door verscheidene leden werd verder betoogd, dat het niet wenschelijk is, tal van zaken aan den gewonen rechter te onttrekken en aan speciale colleges op te dragen. De aanleiding daartoe vervalt, wanneer slechts de gewone procedure bij den kantonrechter eenvoudig en doeltreffend wordt ingericht.

Ten slotte werd het denkbeeld in overweging gegeven, dat echter weinig steun vond, om naast de bestaande, nieuwe kantonrechters te benoemen. uitsluitend belast met de beslissing in rechtszaken, uit de arbeidsovereenkomst voortvloeiende.

§ 11. Sommige leden verklaarden zich teleurgesteld, dat in deze wetsvoordracht alleen eene plaats is ingeruimd aan het individueele arbeidscontract en daarin niet ook de collectieve ar-

beidsovereenkomst is opgenomen. Waar de Regeering, blijkens de Memorie van Toelichting, voor de teekenen der tijden zoozeer oog heeft en zij het eindelijk welslagen, al is het dan na harden kamp, van het collectief arbeidscontract verzekerd acht en waar zij verder, over de organisatie en het vakvereenigingsleven der arbeiders in zoo sympathieken zin zich uitlaat, had, zoo meende men, hieruit eene andere houding moeten volgen. Het moge dan waar zijn, dat de tijden nog niet rijp zijn om het (verplichte) collectief arbeidscontract in al zijn omvang en met al zijne consequenties te regelen, waarom kan met de mogelijkheid, dat collectieve arbeidscontracten zullen worden gesloten, in dit wetsontwerp althans niet rekening worden gehouden en aan zoodanige contracten, voor zoover noodig, wettelijke sanctie worden verzekerd? In het buitenland — men wees op Engeland, op Duitschland, waar bij collectief contract het loon in het boekdrukkersbedrijf over het geheele Rijk is geregeld, en op Frankrijk, waar de drie conventies van Arras, in 1891, 1898 en 1902 naar aanleiding van mijnwerkersstakingen getroffen, even zoovele collectieve arbeidscontracten waren tot regeling van de arbeids-voorwaarden in de toekomst — is het collectief arbeidscontract geenszins meer eene in de practijk onbekende zaak en ook hier te lande zijn reeds eenige voorbeelden van collectieve arbeidscontracten aan te wijzen en bestaat er een voortdurend streven in deze richting steeds verder te gaan. Zoo herinnerde men aan de twee overeenkomsten, in 1900 en 1902 tusschen den Algemeenen Nederlandschen Diamantbewerkers-Bond en de Amsterdamsche Juweliers-vereeniging aangegaan, en verwees men verder naar het artikel van dr. J. H. van Zanten: „de zoogenaamde collectieve arbeidsovereenkomst", opgenomen in het *Rechtsgeleerd Magazijn* (1), waarin nog eenige gevallen van het sluiten van collectieve arbeidscontracten worden aangehaald en besproken. De ervaring in het buitenland opgedaan, leert dat het collectief arbeidscontract het middel kan zijn, geschillen tusschen werkgevers en arbeiders zooveel mogelijk te vermijden en waar deze geschillen eenmaal zijn uitgebroken, ze op vreedzame wijze te beëindigen, verder werkstakingen te voorkomen en de scherpe concurrentie der werklieden onderling, die de loonen doet dalen, op te heffen of te matigen. Waarom heeft de Regeering dan niet deze gelegenheid aangegrepen om den arbeiders in dit streven zooveel mogelijk hulp te bieden, door het sluiten van collectieve arbeidscontracten zoo mogelijk te bevorderen en althans te steunen? Hoe had zij het beginsel, dat blijkens de Memorie van Toelichting bij de regeling van het arbeidscontract op den voorgrond staat: het verleenen van hulp aan de economisch zwakkeren, beter kunnen doorvoeren dan door de arbeiders te steunen in hun streven om door vereenigd optreden gunstiger arbeidsvoorwaarden te bedingen.

---

(1) 22ste jaargang (1903), bladz. 447 en volg.

De Regeering heeft het noodig geacht, en te recht, in dit ontwerp rekening te houden met het bestaan van arbeidsreglementen en te bepalen, welk het rechtskarakter van deze reglementen en hun invloed op de rechtsverhoudingen van partijen zal zijn. Had zij nu ten aanzien van het collectieve arbeidscontract niet op dezelfde wijze kunnen handelen? Of had zij niet, zoo werd door enkele leden gevraagd, althans aan de grootere bedrijven de verplichting tot het vaststellen van arbeidsreglementen kunnen opleggen, en daarbij voorschrijven, dat de voornaamste arbeidsvoorwaarden in die reglementen in overleg met de arbeiders of hunne vakvereeniging zouden moeten worden vastgesteld?

Vele andere leden waren van oordeel, dat de Regeering te recht ontkennend de vraag heeft beantwoord, of de wetgever, die thans zich zet tot eene regeling der arbeidsovereenkomst, in die regeling, naast de *individueele*, ook de *collectieve* arbeidsovereenkomst behoort op te nemen. Allereerst wees men er van deze zijde op, dat het woord: „collectieve arbeidsovereenkomst" niet juist het begrip aangeeft dat wordt bedoeld, en tot misverstand licht aanleiding geeft; een misverstand, dat, naar men meende, in de Memorie van Toelichting wordt in de hand gewerkt zoowel door het opschrift: „Individueel en collectief, of alleen individueel arbeidscontract?" als door den inhoud van § 4. Die naam toch geeft voet aan het denkbeeld, dat er een arbeidsovereenkomst gesloten wordt; dat bij eene collectieve arbeidsovereenkomst de eene partij, eene collectiviteit van arbeiders, zich verbindt om in dienst van de andere partij, een werkgever of eene collectiviteit van werkgevers, tegen loon gedurende zekeren tijd arbeid te verrichten. Maar aan zoodanige overeenkomst mag bij eene „collectieve arbeidsovereenkomst" niet worden gedacht; bedoeld wordt eene overeenkomst, die gesloten wordt tusschen eene collectiviteit van werklieden met een of meer werkgevers of met eene collectiviteit van werkgevers aangaande arbeidsvoorwaarden, die in het vak zullen gelden. Wordt dit in het oog gehouden, dan ziet men, dat het aangaan van eene collectieve arbeidsovereenkomst geheel iets anders is dan het sluiten van eene individueele arbeidsovereenkomst en dat een wettelijke regeling van de eerste in een ontwerp tot wettelijke regeling van de tweede niet thuis behoort. Op grond voornamelijk van deze overweging, had de Regeering in de Memorie van Toelichting de vraag, of de wetgever, tot eene regeling der individueele arbeidsovereenkomst zich zettende, daarin ook niet de collectieve arbeidsovereenkomst behoort op te nemen, in ontkennenden zin kunnen beantwoorden.

Wat nu de overwegingen betreft, die de Regeering tot het besluit hebben gebracht, in deze wetsvoordracht niet ook aan het collectieve arbeidscontract eene plaats in te ruimen en die naar men meende, althans op dit oogenblik evenzeer pleiten tegen regeling op zich zelve, buiten verband dus met het indi-

vidueele arbeidscontract, men achte ze alleszins juist. Te recht wordt er in de Memorie van Toelichting op gewezen, dat hier te lande het vakvereenigingswezen nog niet zoodanigen vast georganiseerden vorm heeft aangenomen en nog niet van die beteekenis is, dat anders dan sporadisch en onder bijzonder gunstige omstandigheden van toepassing van het collectief arbeidscontract sprake kan zijn en de Overheid door nu reeds dit contract wettelijk te regelen hare roeping dus zou misverstaan. Te recht ook wordt er de aandacht op gevestigd, dat het onderwerp voor regeling nog niet rijp moet worden geacht, omdat tot voor weinige jaren van een collectief arbeidscontract nauwelijks sprake was en voldoende gegevens voor een deugdelijke regeling dan ook nog niet ter beschikking staan. Het onderwerp schijnt inderdaad te nieuw en te weinig nog behandeld en doordacht om reeds nu, omvangrijk en gewichtig in zijn gevolgen als het is, voor wettelijke regeling rijp te zijn. De denkbeelden zijn nog vaag; de literatuur is, zooals uit de opgave op bladz. 7 van de Memorie van Toelichting blijkt, van den allerlaatsten tijd; de rechtswetenschap heeft zich met het collectief arbeidscontract nog weinig bemoeid; in nog slechts zeer enkele landen bestaan wettelijke bepalingen; omtrent de werking dier bepalingen is nog slechts weinig bekend en daarover wordt dientengevolge zeer verschillend gedacht. Waarom zou men dan trachten hier te lande nu reeds eene wettelijke regeling van het collectief arbeidscontract tot stand te brengen, daarbij aan het gevaar zich blootstellend, dat deze regeling gebrekkig uitvalt en groote teleurstelling, hevig verzet, zooal niet erger ten gevolge heeft? Men dient te wachten tot het vakvereenigingswezen zich verder zal hebben ontwikkeld en daarmede de ontwikkeling en meerdere toepassing van het collectief arbeidscontract hand in hand zal zijn gegaan, en te geruster kan men wachten, waar hier te lande de wettelijke regeling van het recht van vereeniging en vergadering, zooals immers de practijk heeft bewezen, aan het aangaan van collectieve arbeidscontracten geenszins in den weg staat. De ervaring heeft trouwens geleerd, dat in andere landen, zelfs onder minder vrijgevige regelingen omtrent het vereenigingsrecht, collectieve arbeidsovereenkomsten tot stand komen en worden gehandhaafd zonder opzettelijke wettelijke regeling.

Eenige leden konden zich er niet mede vereenigen, dat bij deze gelegenheid het collectief arbeidscontract geheel zou worden voorbijgegaan. Huns inziens behoorde de wetgever het vakvereenigingswezen, in dezen te hulp te komen, door in de wet de voorwaarden aan te geven, waaronder collectieve arbeidsovereenkomsten zouden kunnen worden gesloten en het zoo den weg te wijzen, om daartoe te geraken. Niet alleen zoude daardoor worden bereikt, dat collectieve arbeidscontracten meer dan tot dusverre zouden worden gesloten en het bestaan van eene wettelijke regeling dus als aansporing in deze richting zou werken, maar ook,

dat de arbeiders, inziende dat voor het sluiten van collectieve arbeidscontracten een krachtige vakorganisatie noodig is, op ontwikkeling van het vakvereenigingswezen voortdurend bedacht zouden zijn.

Met het oog op de thans nog geringe ontwikkeling van de vakvereenigingen hier te lande, zou zoodanige regeling omtrent het aangaan van collectieve arbeidsovereenkomsten aanvankelijk op bescheiden schaal moeten worden ingezet, omdat zij niet zou mogen vooruitloopen op hetgeen in de maatschappij nog niet tot voldoende ontwikkeling is gekomen. In overeenstemming nu met de tegenwoordige ontwikkeling van het vakvereenigingswezen en met hetgeen bij het sluiten van contracten tusschen arbeiders en werkgevers in de practijk vaak geschiedt, zij het ook dat van een algemeenen regel ten deze nog niet kan worden gesproken, achtten deze leden een regeling naar het volgend schema mogelijk en wenschelijk.

Aan de besturen van vakvereenigingen, die rechtspersoonlijkheid hebben verkregen en wier statuten eene daartoe strekkende bepaling bevatten, wordt de bevoegdheid gegeven met een of meer werkgevers of met eene vereeniging van werkgevers voor de leden der vakvereeniging bindende contracten te sluiten omtrent arbeidsvoorwaarden, met het gevolg, dat de leden der vakvereeniging bij het sluiten der individueele arbeidsovereenkomsten verplicht zijn deze alleen aan te gaan in overeenstemming met die arbeidsvoorwaarden.

Dezelfde bevoegdheid wordt gegeven en dezelfde verplichting opgelegd aan de besturen van vereenigingen van werkgevers en derzelver leden, terwijl de statuten ook de bepaling kunnen inhouden, dat, in plaats van de besturen, bijzonderlijk daarvoor aan te wijzen personen met het sluiten dezer contracten, kunnen worden belast.

Zoodanige contracten moeten schriftelijk en voor een bepaalden tijd worden aangegaan en op in de statuten voorgeschreven wijze aan de leden worden bekend gemaakt.

De leden der vereenigingen van werkgevers of arbeiders, die niet hebben willen of door afwezigheid niet hebben kunnen medewerken tot het nemen van het besluit der vereeniging, dat voor de leden de te aanvaarden arbeidsvoorwaarden voorloopig vaststelt, behouden de bevoegdheid binnen veertien dagen na bekendmaking van het contract hun lidmaatschap der vereeniging schriftelijk op te zeggen en zoodoende zich aan de bepalingen van dat contract te onttrekken. De mogelijkheid van uittreding uit de vereeniging met dit bepaalde doel, moet in de statuten zijn voorzien en geregeld.

De nakoming van het contract zal, naar de bedoelde leden meenden, het best kunnen worden verzekerd door de bepaling dat de eene partij tegenover de andere bij niet-nakoming eene bepaalde contractueele boete zal moeten betalen. De vereeniging

— zoo van werkgevers als van arbeiders — zal hierbij aanspra kelijk zijn voor de niet-nakoming van het contract door een of meerderen van hare leden.

De statuten der vereeniging moeten verder eene bepaling bevatten, aangevende op welke wijze de nakoming van het contract door de leden kan worden verzekerd. Ook hier zal eene bepaling, dat eventueel bij niet-nakoming een zeker bedrag wordt verbeurd, hetzij in den vorm van op te leggen boete, hetzij in dien van in te houden baten, het beste middel zijn om de naleving van de bepaling van het contract te verzekeren.

Voorstellen tot wijziging van het bij contract bepaalde, moeten met inachtneming van een bij het contract te bepalen termijn schriftelijk worden kenbaar gemaakt.

Enkele leden gingen veel verder. Zij meenden, dat aan eene wettelijke regeling van het collectief arbeidscontract het beginsel ten grondslag moet liggen, dat, wanneer in een bepaald vak eene vakvereeniging bestaat, die een groot deel, bijv. $^3/_4$ of $^5/_6$ der arbeiders in dit vak omvat, en deze vakvereeniging een collectief arbeidscontract heeft gesloten, in dat vak individueele arbeidsovereenkomsten, ook door niet-leden der vereeniging, slechts op de overeengekomen voorwaarden mogen worden aangegaan.

§ 12. Verscheidene leden hadden in het ontwerp bepalingen gemist in den geest van die, welke in de §§ 74 en 75 van het Duitsche Handelswetboek ten aanzien van patroon en handelsbediende zijn opgenomen. De noodzakelijkheid van bepalingen van dezen aard tot regeling en beperking van 's werkgevers bevoegdheid, in de arbeidsovereenkomst bedingen te doen opnemen, waarbij de arbeider zich verbindt na afloop van de dienstbetrekking den werkgever geene concurrentie aan te doen, behoeft huns inziens geen betoog. Nadrukkelijk werd van verschillende zijden de wensch uitgesproken dat alsnog een dergelijk voorschrift in het ontwerp worde ingelascht.

Ook zouden sommige leden in het ontwerp bepalingen willen hebben opgenomen betreffende de nietigheid van arbeidscontracten, zooals bijv. in steenfabrieken — men wees op die aan den Hollandschen IJssel — wel worden aangegaan, waarbij de arbeider zich verbindt niet alleen voor zich zelf, maar ook voor zijne vrouw en zijne zoons en dochters boven de 12 jaren. Ergerlijke toestanden toch zijn van het sluiten van zoodanige arbeidsovereenkomsten het gevolg; van de vrouwen en kinderen wordt veel te zware arbeid gevorderd en het gezinsleven wordt geheel en al verwoest.

Anderen meenden, dat veeleer de Arbeidswet de plaats is om voorzieningen tegen dit euvel te treffen. Zij wezen daarbij op art. 68, sub *a*, van het aanhangige ontwerp-Arbeidswet.

Sommige leden zouden gaarne hebben gezien, dat in dit ontwerp bepalingen waren opgenomen betreffende den arbeid op

Zondag, in den geest van de voorschriften, vervat in §§ 105 *a* en volgende van de „Gewerbeordnung” voor het Duitsche Rijk. Zij meenden dat de werkgever in het algemeen van den arbeider op Zon- en feestdagen geen werk behoorde te kunnen verlangen, tenzij dan in dringende, met name aangegeven gevallen. Op de tegenwerping, dat voorschriften van dezen aard in eene Zondagswet thuis behooren, maar niet passen in een ontwerp als dit, hetwelk privaatrechtelijk is gedacht en uitgewerkt, werd door deze leden geantwoord, dat wel een vorm ware te vinden, waarin de bevordering van de Zondagsrust in deze regeling van de arbeidsovereenkomst zou kunnen worden opgenomen. Zoo zou een voorschrift, dat het verrichten van arbeid, huiselijke diensten uitgezonderd, op Zon- en feestdagen niet zou kunnen worden verlangd, tenzij dit bij schriftelijke overeenkomst of reglement ware bedongen, in dit ontwerp alleszins op zijne plaats zijn.

Artikelen.

Opgemerkt werd, dat het beter ware den inhoud van art. I naar art. II en dien van art. II naar art. I over te brengen. De wijzigingen in bepalingen van het Burgerlijk Wetboek toch, in art. I vervat, houden verband met en zijn gevolg van de nieuwe voorschriften betreffende de arbeidsovereenkomst, in art. II opgenomen; worden deze laatste voorschriften niet aangenomen, dan zullen dus de bedoelde wijzigingen ook niet worden aangebracht.

Hiertegenover werd er op gewezen, dat de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, ten aanzien waarvan in art I wijziging wordt voorgesteld, vooraf gaan aan de vijfde afdeeling des zevenden titels van het derde boek van gemeld wetboek, waarvan in art. II vervanging wordt voorgesteld. De gebezigde volgorde werd dezerzijds daarom regelmatig en voor de hand liggend gevonden.

Gevraagd werd, of ook niet de artt. 991, 1018, en 1747 van het Burgerlijk Wetboek in verband met de nieuwe voorschriften betreffende de arbeidsovereenkomst wijziging moeten ondergaan, teneinde zooveel mogelijk tot gelijkheid in de terminologie te geraken. Ook werd in dezen gedachtengang de aandacht gevestigd op art. 290 van het Wetboek van Koophandel; op art. 233, 5°., van de Faillissementswet, welke bepaling, naar men meende, na de totstandkoming van de voorgestelde wettelijke regeling zeker niet ongewijzigd kan blijven voortbestaan; eindelijk ook op de artt. 107, 450 en 659 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.

Art. 164. Enkele leden verklaarden met ingenomenheid, maar niet zonder eenige verwondering, te hebben gezien, dat een Minister, die van dit Kabinet deel uitmaakt, tegen het aanbrengen van een wijziging als het hier geldt geen bezwaar heeft.

Andere leden merkten naar aanleiding hiervan op, dat niet anders wordt voorgesteld dan eene wettelijke erkenning van de zelfstandigheid der gehuwde vrouw in gevallen, waarin de practijk die zelfstandigheid thans reeds aanneemt, n.l. bij de arbeidsovereenkomsten, welke de gehuwde vrouw ten behoeve van de huishouding sluit. Voor verwondering over het feit, dat in het ontwerp een dergelijk voorstel wordt gedaan, scheen daarom weinig reden te bestaan.

Art. 1195, 4°. Sommige leden betwijfelden, of wel juist is gezien ook het bedrag der verhooging van het loon ingevolge art. 1638 *q* onder de bevoorrechte inschulden te rekenen; goed beschouwd is deze verhooging immers niet een deel van het loon, maar, zooals in de toelichting ten aanzien van art. 1638 *q* uitdrukkelijk wordt gezegd, een boete voor den werkgever.

Hiertegenover werd door andere leden gesteld, dat waar in den regel bij de arbeidsovereenkomst de arbeider den arbeid bij voorbaat moet uitvoeren, bij de regeling omtrent het loon rekening moet worden gehouden met het feit, dat hij zijne arbeidsverrichting ook niet ten deele kan terughouden, wanneer de uitbetaling van het loon achterwege blijft.

Blijkens het slot van de voorgestelde nieuwe lezing zou het voorrecht ook ten bate komen van hem, te wiens behoeve het loon krachtens artt. 374*h* en 440*c* wordt uitbetaald. Dit trok de aandacht met het oog op de omstandigheid, dat de hier voorgestelde bepalingen tot wet geworden en in werking getreden kunnen zijn vóór het tijdstip waarop de wet van 6 Februari 1901 (*Staatsblad* n°. 62), tot wijziging en aanvulling van de bepalingen in het Burgerlijk Wetboek omtrent de vaderlijke macht en voogdij enz., in werking treedt.

Art. 1403. Van meer dan éene zijde werd er op gewezen, dat de hier voorgestelde wijzigingen geenszins neerkomen enkel op verandering van woorden en daarom wel eenige toelichting hadden verdiend. Zooals toch te recht is opgemerkt in een door mr. PAUL SCHOLTEN in n°. 8020 van het *Weekblad van het Recht* ingezonden artikel, bestaat in art. 1403 thans verschil tusschen het derde lid, dat de aansprakelijkheid voor ondergeschikten, arbeiders, en het vierde, dat haar voor (school- en) ambachtsleerlingen vestigt en zal dit verschil verdwijnen, wanneer, zooals wordt voorgesteld, èn de meesters en dienstboden of ondergeschikten van het derde lid, èn de werkmeesters en knechts van het vierde in „werkgevers” en „arbeiders” worden omgezet. Gevolg van deze omzetting zal zijn, dat het derde en het vierde lid gedeeltelijk hetzelfde gaan inhouden, in zooverre beide bepalingen de werkgevers verantwoordelijk doen zijn voor de schade door hunne arbeiders veroorzaakt; terwijl het voortaan onzeker zal zijn of des werkgevers verantwoordelijkheid ophoudt, indien hij bewijst,

dat hij de daad zijns arbeiders, voor welke hij aansprakelijk zoude zijn, niet heeft kunnen beletten. Immers zal dit, blijkens het vijfde lid, wel het geval zijn ten aanzien van de in het vierde, maar niet ten aanzien van de in het derde lid vermelde verantwoordelijkheid. Of zal wellicht ook voortaan tusschen het derde en het vierde lid een verschil blijven bestaan in dezen zin, dat voortaan de werkgevers aansprakelijk zullen zijn: 1°. voor de schade door hunne arbeiders veroorzaakt bij het verrichten van den arbeid, welke zij hun hebben opgedragen, en 2°. voor de schade door hunne arbeiders — ook zonder verband met den arbeid, — veroorzaakt, gedurende den tijd, dat dezen onder hun toezicht staan? Zoo ja, dan behelst het voorstel zeker eene verandering van materieelen aard, die bovendien — in het genoemde ingezonden artikel wordt dit te recht opgemerkt — niet gelukkig schijnt, omdat het verband van de aansprakelijkheid van den werkgever voor den arbeider met den verrichten arbeid, zonder reden wordt losgemaakt. In overweging werd daarom gegeven hetzij het vierde lid ongewijzigd te laten, hetzij de woorden: „werkmeesters" en „knechts", door andere, die beter weergeven, wat in artikel 1384 van den Code Civil met: „artisans" en „apprentis" bedoeld wordt te vervangen.

Nog op een tweede wijziging, die volgens het gedane voorstel in art. 1403 zal worden aangebracht, werd de aandacht gevestigd. Terwijl het slot van het bestaande 3de lid luidt: „veroorzaakt in de werkzaamheden, waartoe zij dezelfde gebruikt hebben" zal dit slot worden gelezen: „veroorzaakt bij het verrigten van den arbeid, welken zij hun hebben opgedragen". Gevolg van deze wijziging zal zijn, dat de schat van jurisprudentie, die zoowel hier te lande als in Frankrijk omtrent de in de geldende wet voorkomende, uit artikel 1384 van den Code Civil overgenomen, uitdrukking bestaat, geheel waardeloos zal worden. Men verzocht te mogen vernemen, waarom deze wijziging, die niet in verband met de regeling van de overeenkomst noodig schijnt, zelfs zonder toelichting is voorgesteld.

Artikel II.

ZEVENDE TITEL A.

Eerste afdeeling.

Enkele leden merkten op, dat in het ontwerp hier en daar — bijv. in art. 1638 *s* en in de bepalingen van de zesde afdeeling van den nieuwen titel — de uitdrukking „dienstbetrekking" wordt gebezigd ter aanduiding van hetgeen in de artt. 1637 en 1637 *a* als „arbeidsovereenkomst" wordt aangeduid. Om meer dan éene reden zouden deze leden het wenschelijk achten, dat in talrijke bepalingen van het ontwerp de uitdrukking: „arbeidsovereenkomst"

door „dienstbetrekking” werd vervangen. Vooreerst geeft huns inziens laatstgemeld woord het begrip, dat het hier geldt, èn op zich zelve èn in tegenstelling met de aanneming van werk duidelijker weer dan „arbeidsovereenkomst”. Op zich zelve, zooals blijkt uit de opmerking op bladz. 11 van de Memorie van Toelichting, dat het karakteristieke verschil tusschen de arbeidsovereenkomst en de aanneming van werk daarin is gelegen, dat krachtens de eerste arbeid wordt verricht *in dienst* van den werkgever, wat niet het geval is krachtens de tweede. In tegenstelling met de aanneming van werk, omdat men, „arbeidsovereenkomst” zeggende, in den naam van deze speciale verbintenis een element, ter aanduiding van het contract, opneemt, dat ook voorkomt in het andere contract, dat daartegenover wordt gesteld.

Maar verder achtten dezen leden het woord „arbeidsovereenkomst” naar de terminologie van het Burgerlijk Wetboek ook niet geheel juist. Het moge dan waar zijn, dat dit wetboek niet overal tusschen contract en overeenkomst streng onderscheidt en dat in het bijzonder in het hoofd van den tweeden Titel van Boek III contract en overeenkomst gelijk worden gesteld, uit andere artikelen — bijv. 1449, 2°., 1482 en volg. — blijkt toch, dat verbintenis gebruikt wordt voor contract en tegenover overeenkomst wordt gesteld.

Zoo zegt art. 1269 uitdrukkelijk: „alle *verbindtenissen* ontstaan òf uit *overeenkomst* òf uit de wet”. In de terminologie van het Burgerlijk Wetboek moest „arbeidsovereenkomst” dus eigenlijk heeten: „arbeidsverbindtenis” of „dienstbetrekking”, zooals deze verbintenis in de volgende artikelen van het ontwerp wordt genoemd.

In elk geval kwam het dezen leden zonderling voor, dat de term „dienstbetrekking” veelvuldig in de volgende artikelen van het ontwerp wordt gebezigd en in de „Algemeene bepaling” niet wordt omschreven.

Artt. 1637*a*—1637*c*. Sommige leden vonden de bezwaren, in de Memorie van Toelichting aangevoerd tegen de definitie van „arbeidsovereenkomst” in het ontwerp-DRUCKER, weinig gewichtig, en gaven aan deze definitie boven de thans voorgestelde de voorkeur.

Andere leden deelden in dit gevoelen niet en achtten op de in de Memorie van Toelichting aangevoerde gronden de thans gegeven omschrijving beter dan de begripsbepalingen, die het ontwerp-CORT VAN DER LINDEN en het voorstel-DRUCKER bevatten.

Enkele leden waren van oordeel, dat in de definitie twee elementen zijn opgenomen, die daarin niet behooren omdat zij het begrip onnoodig beperken en ten gevolge zullen hebben, dat allerlei overeenkomsten, die de kenmerken bevatten van eene arbeidsovereenkomst en onder „aanneming van werk” niet zijn

te rangschikken, regeling zullen blijven ontberen. Zij hadden hier het oog op de uitdrukkingen: *in dienst* van de andere partij en *gedurende zekeren tijd*; naar zij beweerden, komen er arbeidsovereenkomsten voor, waarbij noch van eene persoonlijke dienstverhouding, noch van eene tijdsbepaling sprake kan zijn. Daarom scheen hun de volgende omschrijving meer aanbevelenswaardig:

„De arbeidsovereenkomst is de overeenkomst, waarbij de eene partij, de arbeider, zich zelf ter beschikking stelt van de andere partij, den werkgever, om tegen loon arbeid te verrichten."

Andere leden betoogden, dat deze definitie veel te ruim zoude zijn en noch de overeenkomst van aanneming van werk noch die, waarbij iemand op zich neemt voor de wederpartij ééne handeling of enkele bepaalde handelingen te verrichten, zou uitsluiten.

Ook werd nog de volgende definitie in overweging gegeven:

„De arbeidsovereenkomst is de overeenkomst, waarbij de eene partij, de arbeider, zich in dienst begeeft van de andere partij, den werkgever."

Bezwaar werd gemaakt tegen de zinsnede in § 6 op bladz. 10 van de Memorie van Toelichting, waar met betrekking tot de arbeidsovereenkomst wordt gezegd, dat de arbeider niet meer kan dan zich verbinden, waar hij het hem geschonken vermogen tot arbeiden in actie brengt, het resultaat van die in werking gestelde arbeidskracht aan een ander af te staan. Om het resultaat van de in werking gestelde arbeidskracht is het bij de aanneming van werk, niet bij de arbeidsovereenkomst te doen.

Verschillende voorbeelden werden aangehaald van moeilijkheden en onzekerheden, waartoe de toepassing van het ontwerp aanleiding zal kunnen geven.

Zoo werd allereerst gewezen op de veenarbeiders, die wel tegen stukloon arbeid verrichten en wier overeenkomst met hunnen werkgever dus kenmerken van eene arbeidsovereenkomst vertoont, maar die tevens een bepaald werk tot stand hebben te brengen, zoodat die overeenkomst met de aanneming van werk eveneens trekken gemeen heeft.

Zoo werd de aandacht gevestigd op de overeenkomst, die in sommige streken des lands door de maaiers wordt aangegaan, waarbij naar het gevoelen van sommige leden, van loonsbepaling geen sprake kan zijn, omdat het na afloop van het werk te bepalen loon zich richt naar den zoogenaamden marktprijs telken jare, terwijl bovendien nog de arbeid slechts ten deele door de maaiers zelf wordt verricht, omdat zij personen aannemen, die hen in het verrichten daarvan bijstaan.

Zoo werd ook vermeld het geval van kellners en portiers, die dikwijls op de te ontvangen fooien zijn aangewezen en geen loon genieten of zelfs den werkgever hebben te betalen om bij hem

in dienstbetrekking te mogen zijn. Kan te hunnen aanzien van eene arbeidsovereenkomst sprake zijn? En hoe staat het met de koetsiers van stationneerende rijtuigen, wier financieele verhouding tot den patroon vaak zeer ingewikkeld is?

Eindelijk werd hier gewezen op de zoogenaamde hulparbeiders, als de hulpwevers en aanlappers in de textiel-industrie en de wikkeljongens of bosjesmakers bij de sigarenmakerij en werd de vraag gesteld, of deze hulparbeiders geacht zullen moeten worden met den werkgever der arbeiders, dan wel met de arbeiders zelven, die zij behulpzaam moeten zijn en aan wie zij zich geheel moeten aanpassen, eene arbeidsovereenkomst te hebben aangegaan.

Tweede Afdeeling.

Op de door enkele leden gestelde vraag, of niet in de wet behoorde te worden voorgeschreven, welke bepalingen eene arbeidsovereenkomst in elk geval zou moeten inhouden, werd geantwoord, dat het vrijwel ondoenlijk moet worden geacht, vooral waar het hier eene regeling geldt van zoo algemeene strekking, die *alle* arbeidsovereenkomst omvat, zoodanigen minimum-inhoud der arbeidsovereenkomst in de wet op te nemen.

Ook werd gevraagd, of in de wet niet behoorde te worden bepaald, op welk oogenblik de dienstbetrekking, uit eene arbeidsovereenkomst voortvloeiende, geacht zal worden een aanvang te nemen.

Men antwoordde, dat het opnemen van zoodanige bepaling in de wet niet noodig moet worden geacht; het tijdstip van aanvang der dienstbetrekking zal òf bij de arbeidsovereenkomst worden bepaald, òf zal feitelijk blijken en het gemis van een uitdrukkelijk wettelijk voorschrift zal nauwelijks tot moeilijkheden aanleiding kunnen geven.

Verscheidene leden gaven er hunne teleurstelling over te kennen, dat de bepalingen van art. 1637*s* van het ontwerp-Cort van der Linden (art. 41 van het voorstel-Drucker) niet zijn overgenomen. Blijkens de Memorie van Toelichting meent de Minister, dat het eerste lid van art. 1637*s* louter is te beschouwen als een paraphrase van het gemeene recht en komt hem het tweede lid overbodig voor. De bovenbedoelde leden wilden daarlaten, of, ook zonder de bepaling van het bedoelde *eerste* lid, krachtens de vierde afdeeling van den eersten Titel van het derde Boek hetzelfde zoude gelden, maar konden de overbodigheid van een voorschrift, als in het tweede lid is opgenomen, geenszins toegeven. Het moge dan waar zijn, zooals in de Memorie van Toelichting wordt beweerd, dat het de taak des rechters is de geldswaarde te bepalen van schade, welke niet in eene bepaalde geldsom bestaat, de ervaring leert, dat de rechterlijke macht in den regel niet geneigd is geleden schade, die niet in eene

bepaalde geldsom kan worden uitgedrukt in geld te schatten, maar dat zij hem, die zoodanige schade heeft geleden, zonder geldelijke vergoeding laat gaan. Daarom betreurden deze leden, dat in het gedane voorstel eene uitdrukkelijke bepaling wordt gemist, die den rechter de verplichting oplegt, daartoe over te gaan. Juist bij *deze* overeenkomst zal zich het hier bedoelde geval vaak voordoen.

Art. 1637*d*. Sommige leden konden er zich bezwaarlijk mede vereenigen, dat de arbeidsovereenkomst zoowel mondeling als schriftelijk zal kunnen worden gesloten; huns inziens behoorde het schriftelijk aangaan van elke arbeidsovereenkomst verplicht te worden gesteld. Daardoor zullen allerlei geschillen, die thans in de practijk rijzen, worden voorkomen en zullen beide partijen zich beter rekenschap geven van verschillende punten, hunne overeenkomst betreffende. Meer rechtszekerheid zal zoo worden bereikt en minder aanleiding zal worden gegeven voor ongewenschte praktijken. Bepaald zoude dan kunnen worden, dat de kosten der akte en de andere bijkomende onkosten, die, zooals in de Memorie van Toelichting wordt opgemerkt, niet zullen zijn van drukkenden aard, door arbeider en werkgever, als gelijkgerechtigde partijen, gezamenlijk zullen worden gedragen.

Van verschillende zijden bracht men tegen bovenstaand gevoelen bezwaren in. Nog daarlatend, dat in sommige gevallen het schriftelijk aangaan van een arbeidsovereenkomst uit hoofde van den lagen trap van ontwikkeling, waarop beide of één van beide partijen staan, bijna ondoenlijk zoude zijn of althans tot groote moeilijkheden aanleiding zoude geven en in een nietsbeteekenende formaliteit zoude ontaarden, betoogde men, dat in vele gevallen het schriftelijk aangaan van een arbeidsovereenkomst ook niet noodzakelijk moet worden geacht. Naar men meende, is door hen, die bovenbedoelde verplichting in de wet willen hebben opgenomen, voorbijgezien, dat de regeling van het ontwerp algemeen is en zoowel voor de meest belangrijke als voor de minst gewichtige en meest eenvoudige arbeidsovereenkomsten geldt. Bovendien zou het opnemen van de vermelde verplichting in de wet inderdaad de rechtszekerheid niet bevorderen. Het lijdt geen twijfel, dat ook voortaan menige arbeidsovereenkomst niet op schrift zou worden gesteld, waarvan dan nietigheid dier overeenkomst of nietigverklaring door den rechter het gevolg zoude moeten zijn, hetgeen zeker niet zoude zijn in des arbeiders belang, dat men door het opnemen der verplichting in de wet juist heeft willen dienen. Daarom kon men zich met de bepaling van art. 1637 *d* in haar tegenwoordigen vorm zeer goed vereenigen en was men ook met de Regeering van oordeel, dat de kosten van het schriftelijk aangaan van de overeenkomst in den regel behooren te worden gedragen door den werkgever, bij wien gewoonlijk de grootste financieele draagkracht is.

Art. 1637*e*. Sommige leden hadden tegen de bepaling van het eerste lid van dit artikel bedenking. Naar zij meenden, zijn er streken in ons land, waar naar plaatselijk gebruik de vraag of partijen bevoegd zijn, door opoffering van den godspenning van de overeenkomst terug te treden, in bevestigenden en dus in aan het ontwerp tegenovergestelden zin wordt beantwoord. Al wilden deze leden nu geenszins ontkennen, dat er voor de tegenovergestelde beslissing, die het ontwerp in overeenstemming met ons oude recht, met art. 1500 van het Burgerlijk Wetboek en met de meeste nieuwere, speciale en algemeene, buitenlandsche wetten geeft, veel te zeggen valt, zij vreesden daarvan verwarring en rechtsonzekerheid in de bedoelde streken, waar eene andere opvatting de heerschende is. Waarom, vroegen zij, aan deze bepaling niet een rekbaren inhoud gegeven door verwijzing naar het plaatselijk gebruik, als op meerdere plaatsen in het ontwerp is geschied?

Tegenover deze bedenkingen werd er door anderen de aandacht op gevestigd, dat het ontwerp deze bepaling niet tot dwingend recht verklaart en dus afwijkende regeling toelaat.

Art. 1637 *f*. Verscheidene leden waren geenszins ingenomen met deze bepaling, waarbij aan de gehuwde vrouw de bevoegdheid wordt toegekend als arbeidster eene arbeidsovereenkomst aan te gaan, geheel onafhankelijk van de toestemming of den bijstand van haren echtgenoot. Zij achtten het over het algemeen niet gewenscht, dat de gehuwde vrouw buitenshuis in fabriek of werkplaats arbeid verricht en vreesden daarvan voor haar zelve en voor het huisgezin nadeel, waartegen huns inziens de echtgenoot met de hem in art. 1639 *n* gegeven macht niet genoegzaam zal vermogen te waken.

Enkele leden vestigden de aandacht op het denkbeeld, dat is geopperd in het rapport-arbeidscontract van het Centraal Bestuur van den Nederlandschen Roomsch-Katholieken Volksbond — opgenomen in *De Volksbanier*, orgaan van dien Volksbond, van 31 Maart jl. — om voor de gehuwde vrouw art. 1637 *g* van toepassing te verklaren en haar ten aanzien van het aangaan van arbeidscontracten met een minderjarige dus gelijk te stellen.

Tegenover de leden, die tegen de bepaling van dit artikel bezwaar hadden, stonden vele anderen, die zich daarmede wel konden vereenigen. Men moge het betreuren, dat nog in zoo vele gevallen gehuwde vrouwen arbeidsovereenkomsten aangaan, en dat dientengevolge toestanden in het leven worden geroepen, die voor het gezinsleven nadeelig moeten worden geacht, men zal daaraan niet kunnen veranderen door in dit ontwerp eene bepaling, als dit artikel bevat, niet op te nemen. Als tot dusverre zal dan de practijk den krachtens de wet noodzakelijken bijstand des mans in dit opzicht slechts uiterst zelden recht doen

wedervaren. Want voor vele gehuwde vrouwen is het aangaan van eene arbeidsovereenkomst eene gebiedende noodzakelijkheid, omdat zonder hare medewerking in het levensonderhoud van haar gezin niet kan worden voorzien. Waar dit het geval is, doet men beter met de heerschende practijk rekening te houden en in de regeling van het arbeidscontract eene bepaling op te nemen met die practijk in overeenstemming.

Sommige voorstanders van de bepaling van dit artikel gaven aan eene opsomming van bevoegdheden, als in het Regeeringsontwerp van 1901 voorkwam, de voorkeur boven eene eenvoudige gelijkstelling van de gehuwde vrouw met de ongehuwde meerderjarige vrouw, zooals in dit ontwerp wordt voorgesteld. Het moge waar zijn, zooals in de Memorie van Toelichting wordt beweerd, dat de opsomming in het Regeeringsontwerp van 1901 niet volledig was, leemten zijn wel aan te vullen en bij eene algemeene formule gaat de wetgever wellicht verder dan in zijne bedoeling ligt. Gevraagd werd, of eene gehuwde vrouw zonder den in art. 165 van het Burgerlijk Wetboek gevordenden bijstand van haren man ook eene vordering in verband met de door haar aangegane arbeidsovereenkomst zou mogen instellen.

Enkele leden wenschten de uitdrukking „is bekwaam" in den eersten regel door; „is bevoegd" te hebben vervangen.

Verscheidene leden betreurden, dat niet in dit ontwerp, op het voetspoor van wat in tal van wetgevingen, o. a. in Engeland, reeds sedert geruimen tijd bestaat, eene bepaling is opgenomen, dat de gehuwde vrouw de volle beschikking erlangt over het door haar verdiende loon.

Hiertegenover werd gewezen op de opmerking in de Memorie van Toelichting, dat het ten aanzien der gehuwde vrouw niet wenschelijk moet worden geacht bij gelegenheid van de regeling van het arbeidscontract in het huwelijksrecht al te zeer in te grijpen.

Artt. 1637*g*, en 1637*h*. Terwijl vele leden op de in de Memorie van Toelichting aangevoerde gronden goedkeurden, dat de in het ontwerp-DRUCKER voorkomende splitsing van de minderjarige arbeiders in die boven en beneden de achttien jaar niet is overgenomen, verklaarden verscheidene anderen, dat zij deze onderscheiding gaarne in het ontwerp zouden hebben aangetroffen. Naar laatstbedoelde leden meenden, eischt de practijk en brengen de volksopvattingen mede, dat minderjarigen boven de achttien jaar, ten aanzien van het arbeidscontract, met meerderjarigen worden gelijkgesteld en zal eene regeling, aan welke dit beginsel niet is ten grondslag gelegd, door de practijk in dien zin worden vervormd. De bepaling van art. 1637*h* zal de weg worden, waarlangs de practijk aan de te strenge en moeilijk te handhaven eischen van art. 1637*g* zal weten te ontkomen. Deze leden beschouwden de bepaling van art. 1637*h*, vooral in het licht van de Memorie

van Toelichting, dan ook als een bewijs, dat de Regeering de consequentiën van haar stelsel niet durft te aanvaarden; werd eene splitsing, als in het ontwerp-DRUCKER voorkwam, in dit ontwerp opgenomen, dan zou die bepaling kunnen vervallen, zooals zij in het ontwerp-DRUCKER dan ook niet werd aangetroffen. Haar bestaan zal dit groote nadeel met zich brengen, dat niet alleen minderjarigen ouder dan achttien jaar, maar ook tallooze minderjarigen beneden dien leeftijd zonder hunne ouders of voogden daarin te kennen in dienstbetrekking treden en na verloop van eenigen tijd zullen worden beschouwd als onvoorwaardelijk gemachtigd tot het aangaan van de feitelijk bestaande arbeidsovereenkomst. Juist daardoor zal aanleiding worden gegeven aan onververschillige ouders en voogden om zich van alle bemoeiing met de aan hunne zorg toevertrouwde minderjarigen, ook wanneer zij nog geen achttien jaar zijn, ontslagen te rekenen. Een tweede weg, waarlangs de practijk aan de al te strenge eischen van art. 1637*g* zal weten te ontsnappen, zal, naar de bovenbedoelde leden meenden de schriftelijke machtiging zijn, die volgens het ontwerp aan den minderjarige zal kunnen worden verleend. Men zal den minderjarige, die den leeftijd van achttien jaar heeft bereikt, eene algemeene machtiging verstrekken en zoo hem de vrijheid weten te verschaffen, die hij naar de bepalingen van het ontwerp-DRUCKER zoude hebben. Maar het nadeel van de voorgestelde regeling zal weer zijn, dat ook minderjarigen beneden achttien jaar van eene schriftelijke, algemeene machtiging zullen worden voorzien en dan op eigen initiatief en risico zich eene dienstbetrekking zullen kunnen zoeken. Ook hier opent het ontwerp weer eene geschikte gelegenheid voor onverschillige ouders en voogden om zich op gemakkelijke wijze van de zorg voor een minderjarige te ontslaan. Werd de onderscheiding uit het ontwerp-DRUCKER in dit ontwerp overgenomen, dan zoude ten aanzien van minderjarigen beneden den leeftijd van achttien jaar de bevoegdheid tot het verleenen van eene schriftelijke machtiging, òf wellicht geheel kunnen vervallen of althans aan meer beperkende bepalingen kunnen worden gebonden òf het stelsel van het arbeidsboekje zou aanvaard kunnen worden.

Sommige leden verklaarden tegen eene splitsing der minderjarigen als in het ontwerp-DRUCKER bezwaar te hebben, omdat de voorgestelde wettelijke regeling algemeen is en alle arbeidsovereenkomsten omvat. Terwijl er naar hunne meening minder bezwaar tegen zou bestaan, dat jongelieden uit den arbeidenden stand, die den leeftijd van achttien jaren hebben bereikt, ten aanzien van het aangaan van arbeidsovereenkomsten met meerderjarigen worden gelijkgesteld, vreesden zij ten aanzien van andere jongelieden, die bijv. eene wetenschappelijke of hoogere technische opleiding ontvangen, van die gelijkstelling nadeelen. Op deze jongelieden achtten zij geheel van toepassing hetgeen in de Memorie van Toelichting wordt opgemerkt, dat de vrijheid welke

naar de bepalingen van het ontwerp-DRUCKER aan den minderjarige van achttien jaren zal worden geschonken, in menig geval er toe zal leiden, dat de voltooiing van eene opvoeding wordt belemmerd of vertraagd en dat nog wel ten gevolge van het toegeven door den minderjarige aan een tijdelijke gril, waartegen de ouders of voogden meestentijds onmachtig zullen zijn zich te verzetten. Men dacht hier bijv. aan jongelieden, die plotseling lust opvatten voor het tooneel en, de hun toegedachte opleiding in den steek latend, eene arbeidsovereenkomst als tooneelspeler aangaan.

Hiertegenover werd opgemerkt, dat in zulke exceptioneele gevallen de wettelijke vertegenwoordiger volgens art. 1639 *o* kan tusschen beide komen; desnoods zou de redactie van dat artikel nog eenigszins kunnen worden verruimd.

Eenige leden wenschten te zien bepaald, dat de arbeidsovereenkomst van een minderjarige steeds schriftelijk moet worden aangegaan en door zijnen wettelijken vertegenwoordiger moet worden geteekend.

In het derde lid van art. 1637 *g* wordt aan den minderjarige de verplichting opgelegd den werkgever op diens verzoek ten spoedigste een door hem zelven of zijnen wettelijken vertegenwoordiger gewaarmerkt afschrift van de schriftelijke machtiging tot het aangaan van eene arbeidsovereenkomst te verschaffen. Aangezien immers in het waarmerken door den minderjarige zelven, die bij voorbeeld dertien jaar kan zijn, voor den werkgever niet de minste waarborg kan zijn gelegen, werd schrapping van de woorden: „hem zelven of” in overweging gegeven.

Van verschillende zijden werd opgemerkt, dat de bepaling van het laatste lid van art. 1637 *g* te ruim is geredigeerd en ook hier niet genoegzaam schijnt te zijn bedacht, dat die bepaling zal gelden niet alleen voor minderjarigen, die ouder zijn den achttien jaren, maar ook voor hen, die dien leeftijd nog niet hebben bereikt. Gevolg immers van de bepaling zal zijn, dat bijv. een veertienjarige arbeider eigenmachtig een rechtsgeding zal kunnen aanvangen en eene arbeidsovereenkomst zal kunnen opzeggen.

Terwijl sommige leden de bepaling van art. 1637 *h* zouden willen hebben geschrapt, omdat zij vreesden dat minderjarigen dienstbetrekkingen zullen aanvaarden, voor hun zedelijk leven en in het algemeen voor hun toekomst verderfelijk, zonder dat hunne wettelijke vertegenwoordigers hiertegen in voldoende mate zullen kunnen waken, waren vele anderen van oordeel dat de bedoelde bepaling in het stelsel van het ontwerp niet kan worden gemist.

Sommige voorstanders van de bepaling achtten echter den dáár gestelden termijn van veertien dagen veel te kort; zij vreesden, dat het den vader of voogd niet steeds in zoo korten tijd zal gelukken te ontdekken in welke dienstbetrekking de minder-

jarige is getreden en na te gaan, of uitoefening van de hem gegeven macht noodig is.

Aan het slot van het artikel wordt bepaald, dat de minderjarige wordt geacht door zijn vertegenwoordiger mondeling tot het aangaan „dier arbeidsovereenkomst" gemachtigd te zijn geweest. Naar aanleiding daarvan werd gevraagd, of, indien de bedoelde overeenkomst tijdens de dienstbetrekking wordt gewijzigd, voor den wettelijken vertegenwoordiger van af die wijziging wederom een termijn van veertien dagen om van zijne macht tot tusschenkomst gebruik te maken, zal beginnen te loopen.

In de Memorie van Toelichting staat, dat, zoo de wettelijke vertegenwoordiger den in het artikel gestelden termijn laat verloopen, hij bij den rechter beëindiging der dienstbetrekking zal moeten verzoeken. Reeds uit de verwijzing naar art. 1639 *o* meende men te mogen opmaken, dat zoodanig verzoek niet steeds, maar slechts in de in dat artikel genoemde gevallen zou kunnen geschieden.

Sommige leden zouden tegen de bepaling van het laatste lid minder bezwaar hebben, indien daarin werd voorgeschreven, dat de werkgever den wettelijken vertegenwoordiger schriftelijk kennis zou moeten geven van het aangaan der arbeidsovereenkomst en dat, indien de minderjarige daarna gedurende veertien dagen in dienst van den werkgever arbeid heeft verricht, hij geacht zou worden door zijn vertegenwoordiger mondeling tot het aangaan der arbeidsovereenkomst gemachtigd te zijn geweest.

Art. 1637 *i.* Verscheidene leden hadden niet zonder verwondering in de toelichting tot dit artikel de opmerking omtrent de gelijkheid in het huwelijk tusschen beide echtgenooten gelezen. Zij meenden, dat deze gedachte, waarvan trouwens bij andere bepalingen van het ontwerp — als voorbeeld werd art. 1639 *n* genoemd — niet is uitgegaan, door den Minister niet in zoo algemeenen zin kan worden gehuldigd.

Art. 1637 *j.* Verscheidene leden verklaarden niet te begrijpen, waarom hier met betrekking tot inwonende arbeiders eene uitzondering is noodig geacht. In de Memorie van Toelichting worden daarvoor bijna geene gronden aangevoerd. Gevolg van de uitzondering zal zijn, dat de inwonende arbeiders niet zullen zijn beschermd tegen gevaarlijke of voor hen nadeelige vormen van vaststelling van loon en dat bijv. te hunnen aanzien een deel van het loon in sterken drank zal kunnen worden vastgesteld. Dit keurden deze leden af en zij gaven in overweging, zoo de uitzondering in het algemeen dan moet blijven bestaan, althans te verbieden, dat de vaststelling van een deel van het loon van bij den werkgever inwonende arbeiders in sterken drank geschiedt.

Andere leden zagen in het uitvaardigen van zoodanig verbod geén heil; huns inziens zou het geen doel treffen ten gevolge van de verhouding, die er tusschen een werkgever en een bij hem inwonenden arbeider bestaat en die geheel anders is dan de verhouding tusschen een werkgever en een niet-inwonenden arbeider. Daarom konden deze leden ook goedkeuren, dat met betrekking tot inwonende arbeiders de bepalingen van dit artikel niet zullen gelden. Terecht, huns inziens, wordt in de Memorie van Toelichting ook opgemerkt, dat dáár wellicht nog andere vormen van loon wenschelijk zijn en in ieder geval dáár niet eene schriftelijke overeenkomst behoeft te worden gevorderd.

Verscheidene leden konden er zich niet mede vereenigen, dat het loon ook in vreemd geld zal kunnen worden vastgesteld. De redenen, in de Memorie van Toelichting daarvoor aangevoerd, kwamen hun geenszins afdoende voor. Betoogd wordt daar, dat het vrij moet blijven bijv. het loon van den bestuurder eener naamlooze vennootschap in ponden sterling of dollars, of dat van buitenlandsche arbeiders in de munt van hun land — meestal de eenige, welker waarde zij begrijpen — vast te stellen en dat aan deze vrijheid ook geen gevaar is verbonden voor andere arbeiders, mits slechts zorg gedragen worde, dat de uitbetaling in dezelfde munt geschiede, waarin het loon werd vastgesteld, of, tot een evenredig bedrag, in Nederlandsch geld.

Nu schijnt echter bij dit betoog te zijn voorbijgezien, dat art. 19 van de wet van 28 Mei 1901 (*Staatsblad* n°. 132), tot nadere regeling van het Nederlandsche muntwezen, het verbod inhoudt vreemde zilveren, nikkelen, bronzen of koperen munten, behalve in aan te wijzen grensgemeenten, in betaling te geven, zoodat, waar het loon in vreemde munt is vastgesteld, de uitbetaling daarvan in vreemde munt, tenzij dan gouden munt, niet zal mogen geschieden. De bepaling van het ontwerp is dus met een der hoofdbeginselen van onze muntwetgeving niet in overeenstemming. Voor de buitenlandsche arbeiders, van wie in de Memorie van Toelichting wordt gesproken, is zij verder niet noodig, omdat het meerendeel van deze arbeiders wel in de grensgemeenten verblijf zal houden en voor hunne belangen genoegzaam zal kunnen worden gewaakt door eene uitzonderingsbepaling ten aanzien van grensgemeenten als in het ontwerp-DRUCKER was opgenomen. Onjuist scheen verder de bewering, dat aan de vrijheid die het ontwerp wil schenken, ook voor andere arbeiders geen gevaar zal zijn verbonden. De arbeider behoort bij de vaststelling van zijn loon te weten, hoeveel dit zal bedragen, en weet dit niet, wanneer de vaststelling geschiedt in vreemd geld, dat later, blijkens art. 1638 *h*, naar den koers van dag en plaats der betaling of, indien aldaar geen koers bestaat, volgens dien der naastbij gelegen handelsplaats, waar een koers bestaat, tot Nederlandsch geld zal worden herleid.

1°. Sommige leden waren van oordeel, dat het hier en daar voorkomende gebruik om eenige percenten van het loon af te houden ter bekostiging van vuur en licht in het werklokaal als onbillijk is te beschouwen, omdat een werkgever, die zijne arbeiders gezamenlijk laat werken in eene fabriek of werkplaats, heeft te zorgen, dat een zoodanig gebouw geschikt is om er te arbeiden; vuur en licht kunnen immers geenszins worden aangemerkt als artikelen enkel aangebracht om het leven op fabriek en werkplaats te veraangenamen. In elk geval meenden deze leden, dat hier een maximum behoorde te worden bepaald voor het deel van het loon, dat in verlichtings- en verwarmingsmiddelen, te gebruiken ter plaatse waar zij worden verstrekt, zal mogen bestaan. Het schijnt voor te komen, dat er acht percent van het loon voor vuur en licht wordt gekort.

Hiertegenover werd er op gewezen, dat de hierbedoelde gevallen geheel liggen buiten dit artikel, maar ter sprake moeten komen bij art. 1638 *r*. Er moet worden onderscheiden tusschen korting op het in geld vastgestelde loon wegens vergoeding voor vuur en licht en vaststelling van het loon ten deele in verlichtings- en verwarmingsmiddelen, te gebruiken ter plaatse waar zij worden verstrekt. Het eerste is te beschouwen als een misbruik, dat gekeerd moet worden, het tweede daarentegen, dat in dit artikel ter sprake is, als een geoorloofde vorm van vaststelling van het loon. De arbeider verbindt zich daarbij van te voren, een deel van zijn loon in verlichtings- en verwarmingsmiddelen te ontvangen en voor hem wordt de vraag, of hij met dit beding genoegen zal kunnen nemen, beslist door deze andere vraag, of het in geld vastgestelde deel van het loon hem al dan niet voldoende is. Noch het uitsluiten van dezen vorm van vaststelling van loon, noch het bepalen van een maximum van het deel, waarin de vaststelling in vrij vuur en licht zal mogen plaats vinden, achtte men daarom dezerzijds noodig of gewenscht.

2°. De hier opgenomen bepaling, dat het loon ten deele in kleeding, door den arbeider bij de waarneming der dienstbetrekking te dragen, kan worden vastgesteld, achtten sommige leden onjuist en onbillijk. Het dragen toch van eene bepaalde kleeding bij de waarneming der dienstbetrekking, is òf in het belang van des werkgevers bedrijf òf geschiedt voor diens genoegen en moet dus, wat de kosten betreft, ook komen te zijnen laste. Daarentegen zal door deze bepaling voet worden gegeven aan de opvatting, dat dienstkleeding als een deel van het loon is te beschouwen.

Van andere zijde werd hiertegen aangevoerd, dat deze beschouwing niet juist is, omdat het beding van vrije kleeding door den arbeider op geldswaarde kan worden geschat en voor hem dus neerkomt op eene hem van te voren bekende verhooging van het in geld vastgestelde deel van zijn loon. Hij heeft dus na te

gaan of beide elementen van het loon te zamen als eene voldoende vergoeding voor zijn arbeid zijn te beschouwen.

3°. Men bleek van gevoelen te verschillen ten aanzien van de vraag, of de uitdrukking: „voor zoover die voortbrengselen of grond- of hulpstoffen behooren tot de levensbehoeften van den arbeider en zijn gezin" alleen slaat op den aard dier zaken dan ook op de te verstrekken hoeveelheid; in welk laatste geval dus met grootte en samenstelling van het gezin rekening zou moeten worden gehouden. Een scherper omschrijving scheen wenschelijk en behoorde, naar sommigen meenden, in dezen zin te geschieden, dat slechts zoovele waren, grond- of hulpstoffen zouden mogen worden verstrekt als de arbeider en zijn gezin behoeven.

Van meer dan éene zijde verklaarde men deze bepaling niet zonder bedenking te vinden, wanneer onder het bedrijf, waarvan in den aanhef wordt gesproken, ook is te verstaan het bedrijf, waarin de waren, grond- of hulpstoffen niet worden vervaardigd of aangewend, maar slechts ten verkoop in voorraad worden gehouden, waarbij men in het bijzonder dacht aan het winkelbedrijf. Immers zou dan het loon der arbeiders, in dienst van een werkgever die een winkel houdt, in tal van voortbrengselen en artikelen mogen worden vastgesteld en zouden misbruiken niet kunnen uitblijven. Eene redactie, die buiten twijfel stelt, dat bedrijven als bovenbedoeld zijn uitgesloten, werd daarom aanbevelenswaardig geacht.

Sommige leden konden er zich niet mede vereenigen, dat deze vorm van loon in het ontwerp op eenigszins ruimer schaal is toegelaten dan in het ontwerp-DRUCKER en dat de dáár aangegeven beperking tot de *eerste* levensbehoeften van den arbeider niet is overgenomen. Deze leden achtten de bedoelde uitdrukking bepaald genoeg en waren van oordeel, dat de verruiming tot „levensbehoeften" niet is in het belang van den arbeider.

Enkele leden gaven in overweging, aan het slot der bepaling de woorden: „met uitsluiting van sterken drank" door: „met uitsluiting van alcoholhoudenden drank" te vervangen.

Betoogd werd, dat de woordenkeus van deze bepaling en die van de bepaling van art. 1638 *r*, 5°, zooveel mogelijk aan elkaar gelijk moeten worden gemaakt; voor verschil in terminologie scheen geen reden te bestaan.

Van andere zijde verklaarde men echter niet in te zien, dat beide bepalingen noodzakelijkerwijze aan elkaar gelijk zouden moeten zijn; ook de woordenkeus van artikel 1637 *m*, 1°, vertoont, vergeleken bij die van de beide andere bepalingen, afwijkingen, zonder dat daarvan nadeelen schijnen te duchten.

Art. 1637 *k*. Gevraagd werd, of bij de woorden: „bij wet. . . mocht zijn aangewezen" bepaaldelijk is gedacht aan het geval, in art. 1637*o*, tweede lid, verondersteld, dan wel of deze woorden eene ruimere strekking hebben.

Naar aanleiding van het woord: „verordening", dat hier naast „wet" wordt genoemd, werd verder de vraag gesteld, of de gemeenteraden bevoegd moeten worden geacht bij verordening voor bepaalde categorieën van arbeiders een bepaald loon aan te wijzen en zoo ja, of voorbeelden van dergelijke verordeningen bekend zijn. Ook werd gevraagd, of het niet beter ware in plaats van „verordening" te lezen „plaatselijke verordening", waartegen echter werd opgemerkt, dat „verordening" ruimer is en ook provinciale voorschriften, volgens sommigen zelfs algemeene maatregelen van bestuur omvat.

Besproken werd het geval, dat aan concessionarissen of aan aannemers van Rijks- of gemeentewerken in eene algemeene regeling voor het geheele Rijk of in eene plaatselijke verordening de verplichting is opgelegd, aan de in hun dienst zijnde arbeiders een minimum-loon uit te betalen en dat op een zeker tijdstip het ter plaatse gebruikelijk loon hooger is dan dit minimum-loon. Zouden dan de arbeiders, in het in den aanhef van het artikel bedoelde geval, aanspraak hebben op het hoogere, ter plaatse gebruikelijke loon of zouden zij met het minimum-loon zich tevreden hebben te stellen?

Men betwijfelde of het artikel deze vraag wel voldoende oplost.

Art. 1637 *l.* Opgemerkt werd, dat door af te wijken van de redactie van art. 17 van het ontwerp-DRUCKER, in dit artikel thans niet het geval is voorzien, dat het loon, voor zooverre het niet in geld is vastgesteld, gedeeltelijk in andere, volgens art. 1637 *j* *wel* geoorloofde en gedeeltelijk in volgens dat artikel *niet* geoorloofde bestanddeelen is vastgesteld. Op invoeging van de woorden: „geheel of gedeeltelijk" vóór: „in andere bestanddeelen" werd daarom aangedrongen.

Van verschillende zijden werden tegen deze bepalingen bedenkingen ingebracht. Men gaf toe, dat aan overtreding der bepaling van art. 1637 *j* voor den werkgever een nadeelig gevolg behoort te zijn verbonden, maar kon niet goedkeuren, dat dit nadeel voor den werkgever den arbeider, die toch ook de genoemde bepaling heeft overtreden, ten goede zal komen. Wel wordt in de Memorie van Toelichting opgemerkt, dat in den regel ten aanzien van den arbeider de wettelijke fictie, dat ieder geacht wordt de wet te kennen, in strijd zal zijn met de werkelijkheid, doch vooreerst doet dit weinig ter zake, waar hèt hier eene wettelijke fictie geldt, waarop ons geheele rechtsleven berust, maar verder is de juistheid der bewering ook aan gegronden twijfel onderhevig. Het geldt hier wetsbepalingen, waarbij de arbeider een rechtstreeksch en voortdurend belang heeft, en die daarom aan zijne aandacht of die van zijne vakgenooten niet zullen ontgaan. Zoo zal hij dan weten, dat hij eerst eene arbeidsovereenkomst onder ongeoorloofde voorwaarden zal kunnen aangaan en later met voordeel daartegen zal kunnen

opkomen. Voorwaar, eene vreemdsoortige sanctie, deze premie voor den arbeider op overtreding van wettelijke voorschriften gesteld!

Sommige leden waren van oordeel, dat de verhooging van het loon, voor zooverre dit bestaat in geld, niet ten bate van den arbeider moet komen, maar ten algemeenen nutte moet worden besteed, bijv. op de wijze als is bepaald in het tweede lid van art. 24 van het ontwerp-DRUCKER.

Ook werd het denkbeeld te berde gebracht, de betaling van loon in niet geoorloofde bestanddeelen niet als betaling te doen gelden; de werkgever zou dan alsnog een equivaleerend bedrag in geld schuldig blijven.

Verscheidene andere leden konden zich met de bepaling wel vereenigen en waren met de Regeering van oordeel, dat waar een middel ter voorkoming der overtreding noodig is, het voorgedragene zich aanbeveelt als practisch en doeltreffend en als rekening houdend met hetgeen inderdaad als oorzaak der overtreding kan worden aangenomen. Zij meenden, dat ten aanzien van de werkgevers het artikel eene groote preventieve kracht zal hebben en zelden of nooit zal behoeven te worden toegepast. Daarom scheen hun het bezwaar, aan de bevoordeeling van de arbeiders ontleend, ook van zeer weinig practisch belang.

Eenige leden gaven, ten einde misbruik van het voorschrift van de zijde van den arbeider te voorkomen, in overweging te bepalen, dat de arbeider na een zekeren korten tijd geene vordering meer zou mogen instellen tot verkrijging van het hem volgens dit artikel toekomende loon over dan reeds verstreken termijnen.

De opmerking werd gemaakt, dat de bepaling slechts dan van beteekenis zal kunnen zijn, wanneer zij is van dwingenden aard. Gold zij slechts als aanvullend recht, dan zou de werkgever zorg kunnen dragen, dat hem het nadeelig gevolg niet trof, hetwelk de wetgever aan overtreding van art. 1637 *j* wenscht te hebben verbonden en zou die overtreding dus zonder sanctie zijn. Daarom meende men er ernstig op te moeten aandringen, aan deze bepaling uitdrukkelijk een dwingend karakter toe te kennen.

Enkele leden waren van oordeel, dat in den derden regel vóór het woord: „en" de komma moet worden geschrapt en achter het woord: „onderscheidingen" aldaar eene komma moet worden geplaatst.

Art. 1637 *m.* Vele leden gaven er hunne ingenomenheid mede te kennen, dat in het ontwerp bepalingen zijn opgenomen, gericht tegen de zoogenaamde gedwongen winkelnering. In de Memorie van Toelichting wordt voor de kennis van de verderfelijke werking van dit euvel o. a. verwezen naar de resultaten der door den inspecteur van den arbeid, dr. H. F. KUYPER, ingestelde onderzoekingen, neergelegd in de „Verslagen van de inspecteurs

van den arbeid" over 1895 en 1896; men wenschte ook nog in het bijzonder de aandacht te vestigen op het belangrijke en met veel zorg samengestelde rapport van de Kamer van Arbeid voor het schoenmakersbedrijf te Waalwijk, aan den Minister van Binnenlandsche Zaken uitgebracht en opgenomen in „De Kamer van Arbeid" van 15 Januari j.l. Met feiten en cijfers wordt in dit rapport aangetoond welk een ernstig karakter in het schoenmakersbedrijf in de Langstraat de gedwongen winkelnering draagt en hoe bijna alle werklieden in dat bedrijf, sommigen in ernstige mate, van het euvel hebben te lijden.

Verscheidene leden waren van oordeel, dat wettelijke bepalingen, als hier zijn voorgesteld, machteloos zullen zijn tegen het kwaad, omdat het in het meerendeel der gevallen niet daarin bestaat, dat er in de arbeidsovereenkomst opzettelijke bedingen omtrent gedwongen winkelnering worden opgenomen, maar daarin, dat op den arbeider zijdelings dwang wordt uitgeoefend en hem duidelijk wordt gemaakt, dat hij slechts dan werk zal kunnen verkrijgen of behouden, wanneer hij in bepaalde winkels bepaalde benoodigdheden koopt. De opgaven, in het bovenbedoelde rapport der Waalwijksche Kamer van Arbeid verstrekt, zijn hoogst leerzaam op dit punt.

Andere leden voerden hiertegen aan, dat dergelijke zijdelingsche pressie door geen wettelijk voorschrift is te keeren; zij betoogden, dat de bepalingen van het ontwerp reeds in zooverre eene goede uitwerking zullen hebben, dat voortaan de gewraakte bedingen burgerrechtelijk krachteloos zullen zijn en aan de gedwongen winkelnering iedere rechtsgrond zal zijn ontnomen. Deze leden meenden echter, dat niet kan worden volstaan met de gelegenheid te openen om later, wanneer dit noodig mocht worden geacht, eene strafbepaling bij het verbod te doen aansluiten, maar voor strafrechtelijke sanctie van de bepalingen dadelijk moet worden gezorgd.

Tegen dit laatste verklaarden sommige leden bedenking te hebben; met de Regeering waren zij van oordeel, dat behoort te worden afgewacht, welke in de practijk de uitwerking zal zijn van bepalingen als hier zijn voorgesteld, en dat eerst, wanneer mocht blijken dat die bepalingen het euvel niet genoegzaam vermogen te weren, tot het stellen van strafbepalingen mag worden overgegaan.

Enkele leden waren van oordeel, dat het verschijnsel der gedwongen winkelnering grootendeels in het leven wordt gehouden door de schuld der arbeiders zelven, die dikwijls hun loon te spoedig opmaken, dan op krediet koopen in den winkel des werkgevers en zoo de zedelijke verplichting op zich laden ook later, wanneer de geldnood voorbij is, klant van den winkel te blijven.

Hiertegen werd opgemerkt, dat in de bedoelde gevallen van gedwongen winkelnering in den zin, die aan dit begrip gewoonlijk wordt gehecht, geen sprake is en een loop van zaken als

de geschetste 's wetgevers tusschenkomst zeker niet zoude wettigen.

1⁰. Verscheidene leden hadden tegen de hier vermelde uitzondering ernstige bedenkingen; naar zij meenden is het zeer duidelijk, dat een beding als hier bedoeld, waarbij de arbeider zich jegens den werkgever verbindt, de voor zijnen arbeid vereischte grondstoffen, werktuigen of bijzondere kleeding op eene bepaalde plaats of bij eenen bepaalden persoon aan te schaffen, de bron kan worden van allerlei misbruiken; dat het de sluipweg kan worden, waarlangs het euvel der gedwongen winkelnering, waarvoor men den grooten weg verspert, weer binnenkomt. Wel hadden deze leden in de Memorie van Toelichting gelezen, dat omtrent de wenschelijkheid van deze uitzondering bij de behandeling van het Truck-ontwerp geen verschil ven gevoelen bestond, maar deugdelijke argumenten hadden zij ook in de schriftelijke stukken, over dat ontwerp gewisseld, te vergeefs gezocht. Zij verzochten van de Regeering te mogen vernemen, welke redenen haars inziens voor de bepaling pleiten en verklaarden al dadelijk, dat zij geen goede gronden daarvoor hadden kunnen vinden. De werkgever moge dan in sommige bedrijven den arbeider niet vrij kunnen laten de voor zijnen arbeid vereischte grondstoffen of werktuigen aan te schaffen waar en bij wien deze zulks verkiest, omdat hij van de deugdelijkheid dier grondstoffen en werktuigen zeker moet zijn, waarom kan hij echter in die gevallen niet voor eigen rekening grondstoffen en werktuigen aanschaffen en door middel van een premiestelsel het zuinig en doelmatig gebruik daarvan verzekeren? Hoe dit zij, in geen geval mag, naar men meende, de uitzondering zoo onbepaald zijn als is voorgesteld, en den werkgever zoo in alles de vrije hand laten. Men wees op § 115 van de Duitsche Gewerbeordnung, waarin den werkgevers wordt toegestaan den arbeiders o.a. de voor hun arbeid vereischte werktuigen en stoffen te leveren, evenwel „für den Betrag der durchschnittlichen Selbstkosten". Dient eene dergelijke beperking, bijv. in dezen vorm, dat niet meer dan de werkelijke waarde in rekening mag worden gebracht, ook hier niet te worden opgenomen? Of kan hier niet worden bepaald, als in art. 1638 *r* 5⁰., dat de werkgever bij de levering der grondstoffen, wertuigen of kleeding geen financieel belang mag hebben?

2⁰. Sommige leden zouden er prijs op stellen omtrent den inhoud van den hierbedoelden algemeenen maatregel van bestuur nader te worden ingelicht. Welke voorwaarden, waaraan de fondsen zullen moeten voldoen, zullen daarbij worden gesteld?

3⁰. Eenige leden zouden de in dit nummer bedoelde uitzondering gaarne zien vervallen, omdat het hier geldt een beding, waarbij de werkgever zich in de plaats stelt van den vader of voogd van den minderjarige en handelingen verricht, die niet tot zijne taak, maar tot dien van den wettelijken vertegenwoordiger van den minderjarige behooren.

Hiertegenover werd er op gewezen, dat de bepalingen van art.

1637 *g* den wettelijken vertegenwoordiger genoegzamen invloed bij het aangaan van eene arbeidsovereenkomst door een minderjarige verzekeren en een beding, als het hier geldt in die overeenkomst niet tegen den wil van den vader of voogd kan worden opgenomen. Daarom moet de bewering, dat hier de werkgever zich in de plaats van den wettelijken vertegenwoordiger van den minderjarige zou stellen, als onjuist worden aangemerkt.

Verscheidene leden, die zich met de strekking van het hierbedoelde beding wel konden vereenigen, hadden bezwaar, dat hier slechts de Rijkspostspaarbank wordt genoemd en het den werkgever voortaan dus niet zal vrijstaan die gelden bij andere spaarbanken of spaarvereenigingen te beleggen. Zij vestigden er de aandacht op, dat ten gevolge van de beperkte strekking van deze bepaling allerlei bestaande regelingen omtrent het sparen door minderjarige arbeiders in de war zullen worden gestuurd en wezen o.a. op eene vereeniging als de Hengelosche Spaarvereeniging, wier bestuur in een tot de Kamer gericht adres, welks inhoud ook den Minister niet onbekend zal zijn gebleven, heeft aangetoond, dat, wordt deze bepaling ongewijzigd aangenomen, het bestaan der vereeniging, wier streven door de Hengelosche fabrieksbevolking zeer wordt op prijs gesteld, vrijwel onmogelijk wordt gemaakt. Te recht, meenden deze leden, wordt in het adres, dat het bestuur der Vereeniging van Nederlandsche werkgevers onder dagteekening van 19 Maart j.l. tot de Kamer heeft gericht, de opmerking gemaakt, dat het in het wezenlijk belang der arbeiders is, de toepassing van deze bepaling niet uit vrees voor mogelijke misbruiken te zeer te beperken. Zij vroegen, waarom hier niet het voorbeeld van sub 2^0. kan worden gevolgd en voorgeschreven, dat de gelden ook zullen kunnen worden geplaatst in andere spaarbanken of spaarvereenigingen, mits deze instellingen voldoen aan de voorwaarden, bij algemeenen maatregel van bestuur te stellen.

Vele andere leden keurden goed, dat in deze bepaling slechts de Rijkspostspaarbank is genoemd. Beperkt men zich tot deze instelling niet, dan brengt de billijkheid mede, dat de belegging in alle andere spaarbanken wordt vrijgelaten. Maar dan zal de maatregel, wil men althans eene veilige belegging der spaargelden van de minderjarigen waarborgen, tot zeer uitgebreide Staatsbemoeiing aanleiding moeten geven.

Men verklaarde het artikel aldus te begrijpen, dat de bepaling, dat het in de Rijkspostspaarbank geplaatste gedeelte van het loon door den arbeider eerst zal kunnen worden opgevorderd, wanneer hij zekeren, niet hooger dan één en twintig jaar te stellen, leeftijd zal hebben bereikt, in het spaarbankboekje zelf zal worden opgenomen. Men achtte dit den eenigen raadzamen weg om het doel te bereiken en zoude het beslist afkeuren, indien, ter waarborging van het gestelde beding, het spaarbankboekje onder berusting van den werkgever zoude komen.

Enkele leden gaven, onder verwijzing naar het bovenvermelde adres der Hengelosche Spaarvereeniging, in overweging toe te laten dat de leeftijd, waarop de gelden mogen worden opgevorderd, op 23 jaar wordt gesteld, mits onder bepaling, dat bij eerder huwelijk opvordering zal kunnen plaats vinden.

Ook werd het denkbeeld te berde gebracht, aan den vader het recht te verleenen, in geval van ziekte in zijn gezin of andere moeilijke omstandigheden, een deel van de in de Rijkspostspaarbank geplaatste gelden op te vorderen, waartegen van andere zijde werd aangevoerd, dat dan het hierbedoelde beding maar beter geheel achterwege bleef, omdat het daarmede beoogde doel — den minderjarige in staat te stellen bij zijn huwelijk zich fatsoenlijk te kunnen inrichten — in vele gevallen toch niet meer zou kunnen worden bereikt.

Art. 1637 *n.* Sommige leden achtten deze bepaling niet vrij van bedenking met het oog op de omstandigheid, dat de wettelijke regeling op alle arbeidsovereenkomsten, niet alleen op die van de werklieden in den gewonen zin des woords, maar ook op die van hoog bezoldigde personen, bestuurders van naamlooze vennootschappen en coöperatieve vereenigingen enz., van toepassing is.

Andere leden, toegevende dat ook zonder deze bepaling de arbeidsovereenkomsten van laatstbedoelde personen wel schriftelijk zouden worden gesloten en dat dus die bepaling voor hen minder noodig ware, meenden echter, dat ook hier weer het trekken van scherpe grenslijnen niet mogelijk zoude zijn. Wie de groote voordeelen wil, aan eene algemeene regeling van de arbeidsovereenkomst ontwijfelbaar verbonden, moet de kleine nadeelen als het ware in den koop medenemen.

Vrij van zegel en van de formaliteit van registratie zullen zijn o.a. alle stukken, die door den werkgever en den arbeider te zamen of ieder afzonderlijk, ter uitvoering van de arbeidsovereenkomst, worden opgemaakt. Gevraagd werd, of hieronder ook zullen vallen huurcontracten, ingevolge of in verband met eene arbeidsovereenkomst gesloten.

Derde Afdeeling.

Verscheidene leden gaven er hunne teleurstelling over te kennen, dat in dit ontwerp niet het voorbeeld is gevolgd, in de wetgevingen van verscheidene landen gegeven, en niet voor ondernemingen van eenigen omvang, met een bepaald aantal arbeiders, de uitvaardiging van een arbeidsreglement, hetwelk over zekere in de wet genoemde punten bepalingen inhoudt, verplicht is voorgeschreven. Sommigen waren van oordeel, dat zoodanig verplicht reglement o.a. zou moeten bevatten vooreerst de bepalingen van de arbeidsovereenkomst en verder die bepalingen uit de arbeidswetgeving, ter naleving waarvan de mede-

werking der arbeiders noodig is. Huns inziens verdient het eerste aanbeveling, ten einde te bevorderen, dat de regeling der arbeidsovereenkomst in een bepaald bedrijf naar dezelfde beginselen geschiede en openbaar zij, door welke uniforme regeling, zooals in de Memorie van Toelichting te recht is opgemerkt, dan de weg kan worden geëffend voor de collectieve arbeidsovereenkomst.

Het tweede scheen hun wenschelijk, opdat de naleving van de arbeidswetgeving eene verplichting worde door den werkgever aan de arbeiders opgelegd en dientengevolge de beambten of zetbazen van den werkgever in de onmogelijkheid zullen zijn de arbeiders, als thans, tot niet-naleving der wettelijke voorschriften te bewegen.

Sommige leden zouden naast de verplichting tot vaststelling van een arbeidsreglement in de wet willen hebben voorgeschreven, dat vóór de vaststelling of wijziging van zoodanig reglement aan de arbeiders of eene commissie uit hun midden gelegenheid zou moeten worden gegeven, hunne meening daaromtrent te doen kennen. In art. 9 van het ontwerp-DRUCKER vond men althans een begin van zoodanige regeling.

Enkele leden gingen nog verder. Huns inziens behoorden de reglementen te worden vastgesteld of gewijzigd door een lichaam, boven beide partijen staande, en behoorde de arbeider zich bij geschillen met den werkgever over de toepassing van het reglement op dit lichaam te kunnen beroepen. Althans zou goedkeuring door een onpartijdig college kunnen worden voorgeschreven. Ook hier verwees men naar het ontwerp-DRUCKER, art. 9.

Eindelijk werd hier nogmaals te berde gebracht het reeds boven besproken denkbeeld, de vaststelling of wijziging van de arbeidsreglementen aan de voorbereiding van het collectief arbeidscontract dienstbaar te maken door die vaststelling of wijziging op te dragen aan den werkgever in samenwerking met de collectiviteit der arbeiders in het vak, de vakvereeniging.

Vele andere leden konden zich met de bepalingen van deze afdeeling in het algemeen wel vereenigen en meenden, dat de Regeering ten deze het juiste standpunt heeft ingenomen. Het verkeerde in den op het punt van arbeidsreglementen thans bestaanden toestand is, zooals in de Memorie van Toelichting te recht wordt aangewezen, vooral, dat zeer vaak het reglement den arbeider niet óf slechts op gebrekkige wijze wordt medegedeeld en hij soms van het bestaan en den inhoud voor het eerst hoort, wanneer het een of ander artikel op hem wordt toegepast. Welnu, in dezen verkeerden gang van zaken, waarbij niet alleen in beginsel de vrijheid van overeenkomst wordt aangetast, maar ook het gevaar groot is, dat in de reglementen onbillijke bepalingen worden opgenomen, zal door het ontwerp afdoende verbetering worden gebracht. Het reglement zal voortaan slechts bindende kracht hebben voor den arbeider, zoo hij heeft verklaard zich daarmede te kunnen vereenigen, en door de publiciteit, die aan het regle-

ment zal moeten worden gegeven, zal de werkgever allicht van het daarin opnemen van vexatoire bepalingen worden weerhouden. Verdere voorschriften behooren niet tot de civielrechtelijke regeling van de arbeidsovereenkomst en vallen dus buiten het kader van dit wetsontwerp.

Van verschillende zijden gaf men er zijne ingenomenheid mede te kennen, dat, waar eene keuze moest worden gedaan tusschen de twee meeningen, die omtrent het rechtskarakter van het arbeidsreglement bestaan, de voorkeur is geschonken aan de opvatting, ook in het ontwerp-DRUCKER gehuldigd, volgens welke het reglement geacht wordt een bestanddeel der overeenkomst uit te maken. Men meende, dat deze opvatting uit een practisch oogpunt meer aanbeveling verdient dan de andere meening, die in het Regeeringsontwerp van 1901 was gehuldigd.

Art. 1637 *p.* Terwijl in het ontwerp-DRUCKER is bepaald, dat de arbeider of zijn wettelijke vertegenwoordiger door onderteekening van een ontvangbewijs moet hebben te kennen gegeven, dat hij met de in het reglement voorkomende bepalingen bekend is, houdt het ontwerp omtrent de wijze, waarop de arbeider moet hebben verklaard zich met het reglement te vereenigen, geen voorschrift in. In de Memorie van Toelichting wordt opgemerkt, dat de werkgever ongetwijfeld ter wille van de rechtszekerheid, ook in zijn welbegrepen eigenbelang, de bedoelde verklaring door den arbeider schriftelijk zal doen afleggen, bijv. door onderteekening van een exemplaar van het reglement onder den werkgever berustende. Sommige leden meenden echter, dat de rechtszekerheid eischt, de wijze, waarop van de verklaring moet blijken, in de wet uitdrukkelijk te regelen, hetzij dan daarvoor worde gekozen de vorm in het ontwerp-DRUCKER, hetzij die in de Memorie van Toelichting genoemd.

1°. Naar aanleiding van de vraag, of ook aan losse werklieden, aan bootwerkers als te Rotterdam bijv., een volledig exemplaar van het arbeidsreglement gratis door of vanwege den werkgever moet worden verstrekt, werd opgemerkt, dat deze vraag hare beantwoording vindt in de begripsbepaling van art. 1637 *a.* Geldt het hier personen, die eene arbeidsovereenkomst hebben aangegaan, dan is op hunnen werkgever de bepaling van art. 1637 *p*, 1°., van toepassing; voor andere personen is de bepaling niet geschreven.

Sommige leden zouden gaarne hebben gezien, dat het vereischte, in het ontwerp-DRUCKER gesteld, omtrent het ophangen van een exemplaar van het reglement op een voor den arbeider gemakkelijk toegankelijke plaats, zoo mogelijk in het arbeidslokaal, in het ontwerp ware overgenomen. Blijkens de Memorie van Toelichting acht de Minister dit onnoodig en is hij van oordeel, dat, afgezien nog van de bezwaren, welke de vervulling van een dergelijken eisch met zich zoude brengen, door de uitreiking van

een exemplaar van het reglement aan den arbeider, voldoende zorg is gedragen voor gelegenheid om van het reglement kennis te nemen. De bedoelde leden vonden dit betoog weinig klemmend. Huns inziens kunnen de bezwaren, waarop de Minister het oog heeft, niet groot worden genoemd en kan de gelegenheid, van het reglement kennis te nemen niet ruim genoeg worden gesteld. Op opneming van bovenbedoeld vereischte werd door hen daarom aangedrongen.

Opgemerkt werd, dat het woord: „kosteloos” boven: „gratis” de voorkeur zou verdienen.

2°. Enkele leden hadden tegen het nederleggen van een exemplaar van het reglement ten inzage van een ieder bezwaar, omdat, naar zij beweerden, in de arbeidsreglementen somtijds min of meer vertrouwelijke voorschriften kunnen voorkomen in verband met aan de fabriek eigen werkwijzen, en het niet aangaat het publiek en dus ook de vakgenooten in de gelegenheid te stellen van deze voorschriften, die slechts voor de arbeiders bestemd zijn, kennis te nemen.

Andere leden gevoelden weinig voor dit bezwaar. Huns inziens zal het ieder, die dit wil, reeds zoo gemakkelijk vallen, aan een reglement, waarvan een exemplaar aan alle arbeiders moet worden uitgedeeld, eene mededeeling te ontleenen, dat aan den inhoud van zoodanig reglement een vertrouwelijk karakter bezwaarlijk meer kan worden toegekend.

Blijkens de Memorie van Toelichting is hier de griffie van het kantongerecht gekozen, ten einde den afstand tusschen den zetel der onderneming en de plaats, waar het reglement ter inzage ligt, zoo gering mogelijk te doen zijn. Verscheidene leden waren van oordeel, dat dit doel beter ware te bereiken door niet de griffie van het kantongerecht te kiezen, maar de secretarie van de gemeente, binnen welke de onderneming geacht moet worden te zijn gevestigd; op wijziging van de bepaling drongen zij daarom aan.

Men nam aan, dat het in de bedoeling ligt kosteloos inzage van het reglement te doen verstrekken, maar meende, dat het geenszins overbodig ware dit in de bepaling uitdrukkelijk te vermelden.

Men gaf in overweging, in de wet voor te schrijven, dat een exemplaar van het reglement zal moeten worden toegezonden aan den betrokken inspecteur van den arbeid, alsmede aan de Kamer van Arbeid voor het bedrijf, waaronder de onderneming valt, indien voor de gemeente, binnen welke zij geacht moet worden te zijn gevestigd, zoodanige Kamer is ingesteld.

Art. 1637 *q.* Enkele leden keurden niet goed, dat in het tweede lid van dit artikel is bepaald, dat de arbeidsovereenkomst, om op geldige wijze van een reglement te kunnen afwijken, schriftelijk

moet zijn aangegaan. Zij vreesden, dat dientengevolge bedingen, welke van de algemeene geldende bepalingen afwijken, minder vaak zullen worden gemaakt dan gewenscht moet worden geacht en gaven daarom de voorkeur aan het voorschrift van art. 1637 *k* van het Regeeringsontwerp van 1901, volgens hetwelk in geval van strijd tusschen bepalingen van een reglement en van de arbeidsovereenkomst de bepalingen van laatstgenoemde zouden gelden ook zoo zij mondeling was aangegaan.

Art. 1637 *r.* Sommige leden waren van oordeel, dat bij de hier getroffen regeling met de belangen van den arbeider op geheel onvoldoende wijze rekening wordt gehouden. De Minister zegt in de Memorie van Toelichting, dat het voorschrift, in het ontwerp-DRUCKER opgenomen, volgens hetwelk wijzigingen van een reglement eerst na zekeren tijd in werking kunnen treden, een pover surrogaat is voor wat eene logische uitwerking der eenmaal aanvaarde opvatting omtrent het rechtskarakter van het reglement aangeeft. Deze leden waren intusschen van oordeel, dat de thans voorgestelde regeling, volgens welke de arbeider, die zich met de nieuwe arbeidsvoorwaarden niet kan vereenigen, den dienst zal hebben te verlaten, een niet minder pover surrogaat is voor dien arbeider, wien het immers niet past werkeloos op straat te staan en die daarom in de meeste gevallen feitelijk wel gedwongen zal zijn, zich aan de nieuwe voorwaarden te onderwerpen.

Blijkens de Memorie van Toelichting meent de Minister, dat de voorgestelde regeling er ongetwijfeld toe zal bijdragen te verhinderen, dat de werkgever zonder goede gronden de arbeidsvoorwaarden wijzigt, wetende, dat hij de kans loopt door zijne verandering van het reglement zijne arbeiders te verliezen. Sommige leden deelden in dit gevoelen niet en vreesden integendeel, dat de werkgever de hem hier geboden gelegenheid zal aangrijpen om door wijziging van de arbeidsvoorwaarden het aan arbeiders, die hij kwijt wil zijn, onmogelijk te maken langer in zijn dienst te blijven.

Hiertegen werd echter aangevoerd, dat de werkgever, aan dezen toeleg uitvoering gevende, gevaar zal loopen met de slechte werklieden ook de goede te verliezen, omdat het maken van uitzonderingsbepalingen voor een van beide categorieën van arbeiders in de practijk zeker niet doenlijk zal blijken.

Van gedachten werd gewisseld over de vraag, of de hier voorgestelde regeling ook van toepassing moet worden geacht in een geval, waarin eene dienstbetrekking voor bepaalden tijd is aangegaan, zooals bijv. ten aanzien van een leeraar aan eene particuliere kostschool. Terwijl men eenerzijds van oordeel was, dat voor zoodanig geval de regeling niet is geschreven en men ten bewijze van de juistheid dezer opvatting wees op het tweede lid, dat met zijne verwijzing naar den opzeggingstermijn, bedoeld

bij de artt. 1639 *i* en 1639 *j*, blijkbaar slechts ziet op dienstbetrekkingen, voor onbepaalden tijd aangegaan, werd daartegen anderzijds opgemerkt, dat in het tweede lid juist wordt gesproken van eene schadeloosstelling op den voet als bij art. 1639 *t* is bepaald, en dit artikel de schadeloosstelling regelt zoowel ten aanzien van eene dienstbetrekking voor onbepaalden tijd als voor eene dienstbetrekking voor bepaalden tijd aangegaan. Met het oog op dit verschil van gevoelen werd verduidelijking van de redactie wenschelijk geacht.

Art. 1637 *s*. Eenige leden hadden tegen het boetestelsel groot bezwaar en zouden het bij de wet geheel willen hebben verboden; zij waren van meening, dat indien dan ter bevordering van bedrijfsbelangen een geldelijke prikkel voor de arbeiders noodig is, een premiestelsel en geen boetestelsel aanbeveling verdient.

Andere leden deelden in dit gevoelen niet. Huns inziens komen premiestelsel en boetestelsel feitelijk vrijwel op hetzelfde neer. Waar nu, zooals in de Memorie van Toelichting wordt opgemerkt, geenszins vaststaat, dat men in het algemeen in het bedrijf zich zonder boetestelsel zou kunnen redden, moet, naar deze leden meenden, den werkgever de vrijheid worden gelaten, òf een boetestelsel òf een premiestelsel in te voeren, al naarmate hem het een of ander meer doelmatig voorkomt.

Enkele leden waren van oordeel, dat een premiestelsel minder eervol is dan een boetestelsel, omdat het eerste belooning stelt op plichtsbetrachting en dus uitgaat van de onderstelling, dat men zonder zoodanige belooning zijn plicht zal verzuimen, terwijl het tweede, boete stellend op plichtsverzuim, aanneemt, dat men in den regel zijn plicht zal betrachten.

Ook waren er leden, die het boetestelsel wilden hebben verboden, maar vrijheid wilden zien gelaten tot het opleggen van andere disciplinaire bestraffingen, als onthouding van vrije dagen, schorsing, wegzending voor een dag of een halven dag met verlies van loon, verlaging in rang enz. Huns inziens is geen maatregel van disciplinairen aard zoo hard en wekt zooveel verbittering als juist de oplegging van boete, waarbij de arbeider heeft te werken zonder feitelijk daarvoor loon te ontvangen.

Naar aanleiding hiervan werd van meer dan éene zijde er de aandacht op gevestigd, dat in het ontwerp wel dwingende wetsbepalingen zijn opgenomen omtrent het stellen of bedingen van boeten bij reglementen of arbeidsovereenkomsten en het keeren van misbruiken, die zich daarbij blijken voor te doen, maar dat ten aanzien van andere disciplinaire bestraffingen bepalingen van dezen aard ontbreken. Gevraagd werd, of regeling der uitoefening van deze disciplinaire bevoegdheden, waarbij misbruiken van de zijde der werkgevers toch zeker ook wel niet zullen zijn uitgebleven, door de Regeering niet noodig wordt geacht.

Ook werd er op gewezen, dat, waar een premiestelsel bestaat,

de inhouding of intrekking in bepaalde gevallen van de premiën feitelijk op hetzelfde neerkomt als het opleggen van boeten in een boetestelsel en werd gevraagd, of er voor het regelen van een premiestelsel en het keeren door dwingende wetsbepalingen van misbruiken bij de toepassing daarvan, niet evenzeer grond bestaat als voor de voorgestelde beperking en regeling van het boetebeding.

Vele leden konden niet goedkeuren, dat in het ontwerp niet is overgenomen de bepaling, die voorkwam in het ontwerp-DRUCKER, dat de op te leggen boeten nimmer mogen strekken tot persoonlijk voordeel van den werkgever zelf. Wel heeft de Regeering het noodzakelijk geacht het voorbeeld van het ontwerp-DRUCKER in zooverre te volgen, dat de boete niet tot voordeel mag strekken aan den ondergeschikte, die de bevoegdheid heeft haar op te leggen, doch dit werd geenszins voldoende geacht. Bekend is het, dat, wanneer de opbrengst der boeten in de kas van den werkgever vloeit, dit eene van de grootste grieven is, die de arbeiders tegen het boetestelsel hebben. En het moge waar zijn, dat in den regel het totaalbedrag der opgelegde boeten niet hoog is en de boeten voor den werkgever eene zaak zijn van betrekkelijk gering geldelijk belang, de arbeiders denken daarover licht anders en stellen zich dan voor, dat de inkomsten, die de werkgever uit het opleggen van boeten trekt, vrij aanzienlijk zijn. Allerlei verkeerde meeningen vatten dientengevolge bij hen post en steeds zijn zij geneigd, en zullen zij ook na de totstandkoming van deze wettelijke regeling geneigd blijven, het veelvuldig opleggen van boeten aan eigenbaat van de zijde des werkgevers toe te schrijven en diens onbevangenheid in zake boete-oplegging in twijfel te trekken. Waarom, vroeg men, maakt de Regeering van deze gelegenheid dan niet gebruik om aan het bestaan van deze grief een einde te maken? De gronden, in de Memorie van Toelichting aangevoerd voor bestendiging van den toestand, dat de boeten tot persoonlijk voordeel van den werkgever mogen strekken, werden weinig klemmend geacht. De Regeering meent, dat de boete niet alleen eene straf behoeft te zijn, doch dat daarin tevens eene schadevergoeding mag liggen en dat de werkgever uit het gezamenlijk bedrag der boeten, welke zijn of zullen worden betaald voor overtredingen, welke geen of een zeer gering geldelijk nadeel aanbrengen, zich geheel of gedeeltelijk schadeloos zal hebben te stellen voor aanzienlijke, uit de opgelegde boete niet te verhalen, schade, hem door eene andere overtreding veroorzaakt. Vooreerst wees men er op, dat hieruit blijkt, hoe begrijpelijk de bovenvermelde grief der arbeiders is, dat door den werkgever dikwijls om bijkomende, met de overtreding niet rechtstreeks verband houdende redenen, boete wordt opgelegd. Hier immers geeft de Regeering den werkgevers den raad, den eenen arbeider te laten bijdragen in schade, die niet hij maar een ander heeft veroorzaakt. In de

tweede plaats, en hierop kwam men bij het volgende artikel terug, was men van oordeel, dat hier verkeerdelijk boete en schadevergoeding als van éénzelfde karakter zijn aangemerkt.

Er waren leden, die in dit opzicht eene onderscheiding gemaakt wenschten te zien en van oordeel waren, dat de bestemming van de boete moet worden bepaald naar gelang van het feit, waarvoor zij wordt opgelegd. Boeten wegens vernieling of beschadiging van werktuigen en in het algemeen wegens feiten, waardoor de werkgever schade lijdt, zouden te zijnen bate kunnen komen; daarentegen zouden boeten, opgelegd wegens andere feiten bijv. overtreding van bepalingen van orde, nimmer tot persoonlijk voordeel van den werkgever mogen strekken.

Blijkens de Memorie van Toelichting heeft de Regeering in het bijzonder bezwaren tegen opneming van de bepaling, dat de opbrengst der op te leggen boeten moet besteed worden in het belang van den arbeider. Sommige voorstanders van de opvatting, dat de opbrengst nimmer tot persoonlijk voordeel van den werkgever mag strekken, achtten deze bezwaren zeer overdreven en meenden, dat zoodanige bepaling, die trouwens in tal van buitenlandsche wetten voorkomt, alleszins aanbeveling verdient. Zoo zou kunnen worden voorgeschreven, dat de opbrengst moet worden gestort in een zieken- of ondersteuningsfonds ten behoeve der arbeiders. Maar verder wees men er op, dat, ook met handhaving van het beginsel, dat de opbrengst niet ten bate van den werkgever mag komen, aan die opbrengst toch nog wel eene andere bestemming dan juist in het belang van den arbeider kan worden gegeven; eene bestemming, waartegen de bezwaren in de Memorie van Toelichting aangevoerd, niet kunnen gelden. Zoo ware te bepalen, dat de opbrengst aan de armenzorg of aan een ander liefdadig doel ten goede zal komen. Ook zou in een ander opzicht het voorbeeld van het ontwerp-DRUCKER kunnen worden gevolgd en kunnen worden bepaald, dat de bestemming der op te leggen boeten in het reglement of de arbeidsovereenkomst nauwkeurig zou moeten zijn aangegeven.

Opgemerkt werd, dat in het artikel wel is aangegeven, onder welke voorwaarden in een reglement en eene arbeidsovereenkomst eene bepaling of een beding omtrent boete mag voorkomen, maar niet is bepaald, dat het opleggen van boete buiten reglement of arbeidsovereenkomst om, verboden is. Men vroeg, of ook hieromtrent niet eene bepaling behoorde te worden opgenomen.

Door anderen werd aangevoerd, dat van het opleggen van boeten rechtens geen sprake kan zijn, wanneer niet reglement of overeenkomst daartoe de bevoegdheid verleent.

Er werd op gewezen, dat de bepaling van het eerste lid niet volledig is; niet alleen moet de eisch worden gesteld, dat de boete in het reglement zij aangegeven, maar eveneens, dat uit-

drukkelijk de bepalingen worden aangewezen, welker overtreding met boete kan worden gestraft.

Men bleek van gevoelen te verschillen ten aanzien van de vraag, of het bedingen van boete bij eene arbeidsovereenkomst, die mondeling wordt aangegaan, de nietigheid van de overeenkomst in haar geheel dan wel alleen van het niet geoorloofde beding ten gevolge zal hebben.

Opgemerkt werd, dat wel in het vierde lid een maximum voor de op te leggen boete wordt gesteld, doch deze bepaling niet afdoende zal zijn, nu een voorschrift ontbreekt omtrent het maximum-bedrag der gezamenlijke boeten, binnen een zeker tijdvak aan denzelfden arbeider op te leggen. De werkgever zal nu kunnen trachten door het bij herhaling opleggen van boete aan de hem gestelde beperking ten aanzien van het maximum-bedrag te ontkomen. Wel is hem in art. 1638*r* te dezen aanzien weer eene grens gesteld, doch deze bepaling zal misbruiken van de zijde van den werkgever, als waartegen het voorschrift van het vierde lid is gericht, niet vermogen tegen te gaan.

Terwijl sommige leden het hier gestelde maximum voor de op te leggen boete te laag achtten en op verhooging aandrongen, waren anderen van oordeel, dat het veeleer nog te hoog is gesteld en verlaging behoorde te ondergaan.

In aansluiting aan de boven weergegeven beschouwingen werd betoogd, dat juist hier, ten aanzien van het boetebeding, duidelijk uitkomt, hoe verkeerd het criterium is, dat in het ontwerp voor de meerdere of mindere zelfstandigheid van de arbeiders wordt gesteld. Nu het kenmerk in den termijn van vaststelling van het loon is gezocht, zal ontduiking van de wetsbepaling voor den werkgever al zeer gemakkelijk zijn, omdat zij hem op niet de minste financieele opoffering zal komen te staan.

Op bladz. 40 en 41 van de Memorie van Toelichting wordt opgemerkt, dat zeer hooge boetebedingen dikwerf wenschelijk kunnen zijn en wordt dit toegelicht met de woorden: „men denke bijv. aan directeuren van spoorwegmaatschappijen". Sommige leden begrepen niet, waarom juist deze personen hier als voorbeeld zijn genomen en verzochten daaromtrent te mogen worden ingelicht.

Art. 1637 *t.* Opgemerkt werd, dat nu in art. 1637 *s* niet is opgenomen, dat de boeten nimmer mogen strekken tot persoonlijk voordeel van den werkgever, deze bepaling omtrent het vorderen van schadevergoeding ten gevolge kan hebben, dat de werkgever zijne schade tweemalen krijgt vergoed. Immers zal de boete, zooals uit de Memorie van Toelichting ook blijkt, thans niet alleen eene straf zijn, doch daarin voor den werkgever tevens eene schadevergoeding liggen opgesloten. In het ontwerp-DRUCKER daarentegen waren boete en schadever-

goeding streng uiteengehouden, zooals blijkt uit art. 12, dat als boete niet wordt beschouwd de schadevergoeding, welke de werkgever kan verlangen volgens art. 41. Dáár had dus een voorschrift omtrent het vorderen van schadevergoeding naast bepalingen omtrent het opleggen van boete zin; hier daarentegen schijnt de bepaling van art. 1637 *t* te moeten vervallen, wanneer in het voorgaande artikel niet wordt uitgesloten, dat de opbrengst der boeten ten bate van den werkgever zal komen.

Het denkbeeld werd door enkele leden te berde gebracht, den werkgever slechts dan het recht om schadevergoeding te vorderen toe te kennen, wanneer in het arbeidsreglement dit uitdrukkelijk is bepaald en alleen voor de dáár aangewezen gevallen. Deze leden wenschten dat dan tevens zou worden bepaald, dat de arbeiders vóór de vaststelling over de bepalingen omtrent schadevergoeding zouden moeten worden gehoord en dat zij de vraag, of in de aangewezen gevallen het vorderen van schadevergoeding billijk is te achten, aan de beslissing van eene onpartijdige macht — bijv. Gedeputeerde Staten of den kantonrechter — zouden kunnen onderwerpen. Naar deze leden beweerden, is het voor zoodanige autoriteit geenszins onmogelijk omtrent dergelijke vragen eene beslissing te geven, deskundigen zoo noodig gehoord. Van de beslissing der bedoelde onpartijdige macht zou het dan afhangen, of het aan haar oordeel onderworpen geval al dan niet in het reglement zou worden opgenomen.

Gevraagd werd, of het woord „opzettelijk” in dit artikel, hetwelk in het eerste lid van art. 1637 *s* niet wordt aangetroffen, niet behoort te worden geschrapt.

Art. 1637 *u*. De bepaling van dit artikel, in verband met de bepalingen der artikelen 1637 *p* en 1637 *r*, deed de vraag rijzen of een beding, waarbij een arbeider eens voor al verklaart, dat hij zich met alle in het arbeidsreglement, waaronder hij werkt, te brengen wijzigingen kan vereenigen, als een nietig beding zou zijn aan te merken.

VIERDE AFDEELING.

Van verschillende zijden verklaarde men zich teleurgesteld, dat bepalingen, als waren opgenomen in art. 1638*v* van het Regeeringsontwerp 1901 en art. 33 van het ontwerp-DRÜCKER, in het thans ingediende voorstel niet voorkomen. Blijkens de Memorie van Toelichting heeft de Minister tot overneming geene vrijheid kunnen vinden, omdat deze bepalingen verplichtingen behelzen, waarvan het publiekrechtelijk karakter te zeer op den voorgrond treedt om ze in dit privaatrechtelijk ontwerp op haar plaats te kunnen achten en deze verplichtingen des werkgevers niet berusten op de gesloten overeenkomst, doch op burgerzin en naastenliefde. Men kon de juistheid van dit betoog niet toegeven en meende,

dat naast de uitbetaling van het loon, de zorg voor de veiligheid van persoon en goed des arbeiders, waarop de bedoelde bepalingen betrekking hebben, een van de voornaamste verplichtingen is, die krachtens de arbeidsovereenkomst op den werkgever rusten. Het Duitsche Burgerlijk Wetboek en het Duitsche Handelswetboek, waarin bepalingen zijn opgenomen (1) gelijksoortig aan die, welke de Minister gemeend heeft niet te kunnen overnemen, bewijzen, dat ook elders deze opvatting als de juiste wordt erkend en men dergelijke bepalingen in eene privaatrechtelijke regeling alleszins op haar plaats acht. Blijkens de Memorie van Toelichting meent de Minister, dat, voor zoover wettelijke regeling hier noodzakelijk is, de Arbeidswet de van nature daartoe geëigende plaats is. Men gaf toe, dat de Arbeidswet de zorg voor den persoon des arbeiders beoogt, maar wees er op, dat deze wet, en ook de tegenwoordige Veiligheidswet, niet geldt voor tal van personen, die een arbeidsovereenkomst aangaan en die zonder eene bepaling, als de Minister niet heeft overgenomen, tegen gevaar voor lijf en eerbaarheid niet genoegzaam beschermd zullen zijn. 's Ministers betoog schijnt trouwens met zich zelve in strijd te komen, waar ten slotte wordt opgemerkt, dat civielrechtelijk ongetwijfeld door art. 1638 *w* in verplichtingen als het hier geldt wordt voorzien. Waarom deze verplichtingen, waar haar een privaatrechtelijk karakter blijkbaar dus toch niet kan worden ontzegd, dan echter niet in een afzonderlijk artikel opgenomen, zooals het Regeeringsontwerp van 1901 dit deed? Ook de verplichting des werkgevers om den arbeider zijn loon op den bepaalden tijd te voldoen, kan zeker uit art. 1638 *w* worden afgeleid. Maar desniettemin behelst het ontwerp daaromtrent een afzonderlijk voorschrift.

Art. 1638. Naar aanleiding van het niet overnemen van de in het ontwerp van 1901 voorkomende verplichting: „om den arbeider eene voldoende mate van den bij de overeenkomst bedongen arbeid te verschaffen", vestigt de Minister er in de Memorie van Toelichting de aandacht op, dat de verplichting om voldoenden arbeid te verschaffen niet als bestanddeel der arbeidsovereenkomst kan worden beschouwd. Sommige leden, die hierop wezen, achtten deze uitspraak in hare algemeenheid beslist onjuist. Immers zijn er categorieën van personen — men noemde tooneelspelers, handelsreizigers en vakarbeiders — wier reputatie of wier geoefendheid in hun vak schade lijdt, wanneer hun niet voldoende arbeid wordt gegeven; in wier arbeidsovereenkomsten de verplichting des werkgevers om voldoenden arbeid te verschaffen dus gerekend moet worden te zijn opgenomen. Door de erkenning in de Memorie van Toelichting, dat de werkgever in strijd handelt met art. 1638 *w*, wanneer hij zijnen arbeider, voor wien gestadige oefening in zijn vak noodig is, desniettemin ander werk

(1) § 618 en § 62.

laat verrichten, komt de Minister trouwens ook ten deele op zijne uitspraak terug.

Art. 1638 *a.* Gevraagd werd, of het niet beter ware hier in plaats van den „dag" te spreken van: „het tijdstip", omdat anders beweerd zou kunnen worden, dat het loon voor een geheelen dag verschuldigd zou zijn,ook wanneer de arbeider eerst des namiddags in dienst was getreden.

Art. 1638 *c.* Van verschillende zijden werden tegen de hier voorgedragen regeling bezwaren ingebracht. Men meende, dat zij op bedenkelijke wijze vooruitloopt op de in uitzicht gestelde en wellicht reeds spoedig te verwachten wettelijke regeling nopens de ziekteverzekering. Terwijl aan zoodanige verzekering elders het beginsel ten grondslag is gelegd, dat werkgever en arbeider gezamenlijk de kosten hebben te dragen en dit voorbeeld hoogst waarschijnlijk ook hier te lande navolging zal vinden, worden in dit ontwerp, bij ziekte van den arbeider, aan den werkgever, alleen alle lasten opgelegd en zal dit ten gevolge hebben, dat bij de arbeiders verkeerde meeningen ten aanzien van het dragen der kosten van ziekteverzekering gaan post vatten. Ook zal de voorgedragen regeling ten gevolge kunnen hebben, dat arbeiders wetende, dat zij in geval van ziekte de aanspraak op hun loon niet verliezen, hun lidmaatschap van ziekenfondsen opzeggen en dat tal van deze fondsen dientengevolge zullen gaan kwijnen of zelfs te niet gaan, hetgeen zeker met het oog op de komende ziekteverzekering zeer ongewenscht moet worden geacht. Blijven echter de arbeiders, ook na de totstandkoming van deze regeling, lid van hun ziekenfonds, dan zullen tijden van ziekte voor hen uit financieel oogpunt zelfs voordeelig zijn, omdat zij dan èn loon èn uitkeering uit het fonds genieten. De Minister is blijkens de Memorie van Toelichting van oordeel, dat men in zoodanig geval niet behoeft te vreezen, dat de arbeider te veel zou ontvangen, omdat immers juist in tijden van ziekte de behoeften van het gezin grooter zijn. Men deelde in dit gevoelen niet, omdat mag worden aangenomen, dat in den regel de kosten der verpleging van den zieke uit de uitkeering kunnen worden bestreden. Men vreesde dan ook, dat de voorgedragen regeling tot simulatie en het zich spoedig ziek melden zal leiden en zij den arbeider er toe zal brengen, zijn werk niet al te spoedig te hervatten; dit te eerder nog, waar hier eene scherpe contrôle, zooals bij de ziekenfondsen door de arbeiders in hun eigen belang wordt uitgeoefend, uit den aard der zaak zal ontbreken. Met het bestuur der Vereeniging van Nederlandsche werkgevers in hun bovenvermeld adres omtrent dit wetsontwerp, was men van oordeel, dat, waar de Minister eene incidenteele regeling van de fondsen in dit ontwerp niet heeft meenen te moeten opnemen, dezelfde argumenten er voor pleiten, ook niet in zake de verplichtingen

des werkgevers bij ziekte van den arbeider een incidenteele regeling in deze wetsvoordracht vast te leggen.

Te recht, meende men, wordt er in dit adres en ook in het *Katholiek Sociaal Weekblad* van 26 Maart 1904 de aandacht op gevestigd, dat de voorgedragen regeling voor de arbeiders ook eene gevaarlijke zijde heeft. Het staat toch te vreezen, dat naarmate de wetgever den arbeider een ruimer gesteld bedrag toekent en daardoor aan den werkgever een zwaarderen last oplegt, naar die mate de kans grooter is, dat de werkgever door ontslag van den arbeider zich van den last bevrijdt en deze laatste dus het kind van de rekening wordt. Aan hardheid van de zijde des werkgevers behoeft hier niet zoozeer nog te worden gedacht; meer aan de onmogelijkheid om aan de wettelijke verplichtingen te voldoen. De wetgever — en dit was voor sommige leden de hoofdgrief tegen de hier voorgedragen regeling, een grief die zij ook tegen de Ongevallenwet koesterden — heeft blijkbaar alleen het oog op financieel sterke werkgevers, op groote ondernemingen, voor wie bedragen als waarvoor het hier gaat niet medetellen, maar ziet dat groote getal van kleine werkgevers voorbij, voor wie het niet mogelijk is gedurende langen tijd loon te betalen zonder daarvoor arbeid te ontvangen.

Enkele leden gingen nog verder en meenden, dat de voorgedragen regeling, waar deze aan de werkgevers zoo zware verplichtingen oplegt, een algemeene daling der loonen ten gevolge zal moeten hebben en zoo niet alleen voor de zieke, maar ook voor de gezonde arbeiders eene schadelijke uitwerking zal hebben.

Door verscheidene leden werd het denkbeeld in overweging gegeven, in afwachting van de in uitzicht gestelde ziekteverzekering in dit ontwerp te bepalen dat de werkgever in geval van ziekte van den arbeider verplicht is diens uitkeering uit het ziekenfonds aan te vullen tot zeker percentage of hoogstens tot het geheele bedrag van het loon.

Vele leden konden zich met de bovenstaande beschouwingen geenszins vereenigen. Zij wezen er op, dat de wettelijke regeling der ziekteverzekering wel in uitzicht is gesteld, maar omtrent het tijdstip van indiening tot dusverre nog niet is gebleken en het dus in het geheel niet vaststaat, of en wanneer die regeling tot stand zal komen. Inmiddels zal dan, wordt niet de hier voorgedragen regeling aangenomen, geheel in het onzekere blijven wat rechtens is, indien de arbeider door ziekte of dergelijke buiten zijn schuld liggende redenen gedurende betrekkelijk korten tijd verhinderd wordt den bedongen arbeid te verrichten. Daarom moet een regeling van dit punt als urgent en als alleszins gewenscht worden beschouwd. Men vestigde er trouwens de aandacht op, dat de opvatting, alsof eene regeling als het hier geldt, naast eene verplichte ziekteverzekering overbodig zou zijn, onjuist is, omdat daarbij wordt uit het oog verloren, dat beide regelingen niet een even ruim terrein omvatten en er tal van personen zijn,

die eene arbeidsovereenkomst aangaan, maar onder een ziekteverzekering niet zullen vallen. In Duitschland, waar eene verplichte ziekteverzekering reeds een aantal jaren bestaat, is desniettemin in § 616 van het voor eenige jaren vastgestelde Burgerlijk Wetboek eene gelijksoortige regeling opgenomen, als hier wordt voorgedragen.

Sommige leden vroegen echter, of in de voorgedragen regeling niet een voorbehoud ten aanzien van de in uitzicht gestelde regeling nopens de ziekteverzekering behoorde te worden opgenomen. Waar krachtens zoodanige verzekering in geval van ziekte wel niet het volle loon zal worden uitgekeerd, maar de daarbij getroffen voorzieningen voor langeren tijd zullen gelden dan die naar de hier voorgedragen regeling, mag het voor den arbeider, die onder beiderlei regeling zal vallen, van belang worden geacht, dat te zijnen aanzien slechts de bepalingen der ziekteverzekering zullen gelden. Verdient daarom, vroegen deze leden, niet aanbeveling een voorbehoud, dat ten aanzien van hen, die onder de regeling der ziekteverzekering zullen vallen, deze regeling voor de thans voorgedragene in de plaats zal treden. Of is het beter een voorbehoud te maken als is opgenomen in § 616 van het Duitsche Burgerlijk Wetboek, dat in geval van ziekte het loon met de uitkeering krachtens eene wettelijke verzekering moet worden verminderd?

Ook op het verband tusschen de voorgedragen regeling en de ongevallen-verzekering werd hier de aandacht gevestigd. Is de ziekte, waarvan in art. 1638 *c* wordt gesproken, het gevolg van een ongeval, een werkman in een verzekeringsplichtig bedrijf in verband met de uitoefening van dat bedrijf overkomen, dan zal hij niet alleen zijn loon blijven genieten maar nog daarenboven een uitkeering van ten hoogste zeventig percent van dat loon kunnen ontvangen. Moet de mogelijkheid van dergelijke cumulatie niet worden voorkomen hetzij door, als in § 616 van het Duitsche Burgerlijke Wetboek, te bepalen, dat het loon met de uitkeering ter zake van de ongevallenverzekering zal worden verminderd, hetzij door voor te schrijven, dat de voorgedragen regeling niet zal gelden voor de gevallen, waarop de ongevallenverzekering van toepassing is? Blijkens de art. 87 en volg. van de Ongevallenwet 1901 treedt de uitkeering krachtens die wet in de plaats voor verplichtingen, die krachtens burgerlijk recht op den werkgever rusten. Moet nu niet eveneens voor dit geval voorzien worden in de gevolgen van het samentreffen van de hier den werkgever opgelegde verplichting en eene uitkeering krachtens de Ongevallenwet?

Dat de voorgedragen regeling voor de arbeiders eene gevaarlijke zijde zou hebben, omdat zij de werkgevers er toe zou kunnen bewegen, ten einde aan de opgelegde verplichtingen te ontkomen, in geval van ziekte de dienstbetrekking onmiddellijk op te zeggen, werd van de zijde der voorstanders van die regeling

ontkend. Huns inziens kan de voorgedragen regeling den arbeiders niets dan voordeel brengen, omdat dezen thans in geval van ziekte volkomen rechteloos zijn. Niet alleen moeten zij in den regel maar zien, hoe zij met hun gezin den tijd der ziekte zonder loon zullen doorkomen, maar zij hebben ook nu niet de minste zekerheid, dat zij na hun herstel hunne plaats niet door een ander zullen zien bezet. De voorgedragen regeling geeft in beiderlei opzicht alhans voor eenigen tijd zekerheid; in gevallen, waarin het zich laat aanzien, dat de ziekte slechts korten tijd zal duren, zal de werkgever veelal zelfs wel geneigd worden bevonden de dienstbetrekking te doen voortduren.

Verscheidene leden meenden, dat dit laatste zal worden in de hand gewerkt, wanneer, zooals het ontwerp-DRUCKER dit wilde, de regeling alleen geldend wordt verklaard voor het geval de arbeider „gedurende betrekkelijk korten tijd" verhinderd is geweest den arbeid te verrichten. Blijkens de Memorie van Toelichting is de Minister van oordeel, dat deze uitdrukking, welke geen vasten maatstaf bevat, in de wet minder op hare plaats is. Men wees er echter op dat ook in § 616 van het Duitsche Burgerlijk Wetboek eene dergelijke uitdrukking: „für eine verhältnismäszig nicht erhebliche Zeit" gebezigd wordt.

Enkele leden gaven in dit verband ook het denkbeeld in overweging te bepalen, dat de arbeider, wanneer hij na zijn herstel terugkeert, de dienstbetrekking niet zal mogen verlaten gedurende een termijn, gelijkstaande met den tijd, waarin hij, ziek zijnde, loon heeft ontvangen. Zij meenden, dat deze zedelijke verplichting des arbeiders door den wetgever tot rechtsplicht mag worden verheven.

Ook meenden verscheidene leden, dat de Minister in zijn ontwerp te ver is gegaan door de voorgedragen regeling tot dwingend recht te maken en zouden daarom wenschen, dat tot de bepaling van het Regeeringsontwerp 1901 en het ontwerp-DRUCKER — afwijking bij schriftelijke overeenkomst toelatende — werd teruggekeerd. Zij wilden geenszins ontkennen, dat de billijkheid der voorgedragen regeling in het oog springt, maar meenden, dat ook met de eischen der practijk moet worden rekening gehouden. En nu geloofden zij, dat menig werkgever wel bereid zal zijn een arbeider in geval van ziekte een deel van het loon of het loon voor een bepaalden tijd uit te keeren, maar dat hij, zoo het hem wettelijk niet vrijstaat een beding in dezen zin te maken, zal trachten, in geval van ziekte, de dienstbetrekking zoo spoedig mogelijk te doen eindigen. De bezwaren, tegen de ontworpen regeling geopperd. zouden, naar het oordeel van deze leden, grootendeels vervallen indien haar het dwingend karakter werd ontnomen.

Verscheidene leden meenden, dat het den werkgever in den regel niet mogelijk zal zijn het bewijs te leveren, dat de ziekte, waaraan zijn arbeider lijdt, door opzet of onzedelijkheid is ver-

oorzaakt. De getuigenis immers van den geneesheer zal hij niet kunnen inroepen, omdat deze door zijn eed tot stilzwijgen verplicht is. In vele van de gevallen, die de wet wil uitzonderen, zal de werkgever dus toch wel verplicht zijn den arbeider zijn loon uit te betalen.

Ter sprake kwamen de vragen, of eene bevalling met hare gevolgen kon worden aangemerkt als eene ziekte, die de arbeidster haar aanspraak op het loon niet doet verliezen en zoo ja, of van de bevalling van eene ongehuwde vrouw hetzelfde kan worden gezegd. Men achtte het van zooveel gewicht, dat te dezen aanzien twijfel zal zijn uitgesloten, dat men met het oog daarop verduidelijking van de redactie in overweging meende te moeten geven.

Eenige leden hadden tegen het noemen van de onzedelijkheid als oorzaak van eene ziekte, die de aanspraak op het loon doet verliezen, ernstige bedenking. Zij erkenden de goede bedoeling van het voorschrift, doch vreesden, dat dit het verzwijgen van venerische ziekten in de hand zal werken en zoo de verspreiding van deze ziekte zal bevorderen. Aan hun bezwaar, meenden zij, zou althans eenigermate kunnen worden tegemoet gekomen door het woord „onzedelijkheid" door „grove schuld" te vervangen.

Enkele leden wenschten tusschen „opzet" en „onzedelijkheid" te hebben ingevoegd „grove schuld"; huns inziens kan tegen deze inlassching geene bedenking bestaan, daar in vele gevallen het bewijs van opzet moeilijk zal zijn te leveren en ook reeds in „onzedelijkheid" gevallen van grove schuld zijn begrepen.

Sommige leden verklaarden zoowel tegen de opneming in het artikel van „grove schuld", als tegen de schrapping van „onzedelijkheid" bezwaar te hebben. Huns inziens wordt hier, evenals bij de Ongevallenwet, te recht alleen „opzet" als algemeene reden van verlies van recht aangewezen en wordt, zooals dáár dronkenschap als veel voorkomende oorzaak van ongevallen, zóó hier onzedelijkheid als veelvuldig voorkomende oorzaak van ziekten uitdrukkelijk naast „opzet" genoemd, omdat in deze gevallen grove schuld zonder meer kan worden verondersteld. Nam men echter „grove schuld" als algemeene reden op, dan zou dit aanleiding geven tot het voeren van tal van processen of, waar men zich daarvan onthield, tot het verliezen of het verkrijgen van de uitkeering in gevallen, waarin de wet dit niet heeft gewild.

Opgemerkt werd, dat in deze bepaling niet duidelijk uitkomt, zooals wel in de overeenkomstige bepaling van art. 1638 *v*, dat hier sprake is van eene ziekte, (niet) door *des arbeiders* opzet of onzedelijkheid veroorzaakt. Op verduidelijking van de redactie werd daarom aangedrongen.

Blijkens de Memorie van Toelichting is het niet raadzaam en trouwens ook ondoenlijk geacht, alle omstandigheden, die met ziekte op ééne lijn behooren te worden gesteld, in het artikel op te nemen. Sommige leden zouden echter alsnog wenschen, dat

althans eenige van deze omstandigheden en wel de meest sprekende — de bevalling bijv. van de echtgenoote eens arbeiders; het overlijden en de begrafenis van een zijner huisgenooten of naaste familieleden — uitdrukkelijk werden vermeld. De bepaling van § 616 van het Duitsche Burgerlijk Wetboek is nog algemeener.

De arbeider zal zijn aanspraak op loon verliezen, indien de vervulling van een door wet of overheid opgelegde verplichting van Overheidswege wordt vergoed, als voorbeelden waarvan in de Memorie van Toelichting worden genoemd de militaire dienst of de verschijning voor den rechter als getuige. Nu kan echter de vergoeding van Overheidswege in sommige gevallen uiterst schraal zijn, zooals bijv. juist ten aanzien van het verschijnen voor den rechter als getuige meermalen het geval is; gevolg daarvan is dan, dat de arbeider een goed loon moet missen voor eene weinig beteekenende uitkeering van Overheidswege. Men achtte dit onbillijk en wees er op, dat de arbeider, die eene zonder geldelijke vergoeding door wet of Overheid opgelegde verplichting heeft te vervullen in voordeeliger positie is.

In aansluiting aan de boven gevoerde beschouwingen werd betoogd, dat o.a. hier duidelijk blijkt, dat in het ontwerp met de omstandigheden, waaronder de handelsreizigers plegen te werken, niet genoegzaam rekening is gehouden. Immers schijnt noch de bepaling van het eerste, noch die van het tweede lid voor de zoogenaamde „provisiereizigers" te passen en zal dientengevolge de hier voorgedragen regeling, zoo zij al niet voor een groot gedeelte der handelsreizigers waardeloos is, met betrekking tot deze personen tot allerlei geschillen aanleiding geven.

Naar aanleiding van de bepaling van het voorlaatste lid, dat het loon wordt verminderd met het bedrag der onkosten, welke de arbeider zich door het niet verrichten van den arbeid heeft bespaard, werd opgemerkt, dat hier ten onrechte de vraag, of besparing van onkosten mogelijk was en of vermindering van het loon dus zal moeten volgen, aan den arbeider ter beantwoording wordt gelaten. Men wees als voorbeeld op het geval, dat aan den arbeider een hulp-arbeider ter zijde staat. Verzuimt de arbeider in geval van ziekte, dezen laatsten gedaan te geven, dan bespaart hij diens loon dus niet en zal de werkgever des arbeiders loon niet met het bedrag van des hulp-arbeiders loon mogen verminderen. Daarom werd in overweging gegeven het slot van de bepaling aan te vullen met eene uitdrukking als bijv.: „of heeft kunnen besparen".

De vraag kwam ter sprake, of een beding in een reglement of eene overeenkomst, dat in geval van ziekte het loon slechts gedurende een zekeren termijn, bijv. vier weken, of gedurende een termijn, klimmende naar gelang van den langeren duur der dienstbetrekking, zal worden uitgekeerd, als een ingevolge het laatste lid nietig beding zal zijn aan te merken.

Art. 1638*d*. Sommigen leden ging dit artikel veel te ver. Dat het tijdloon doorloopt, indien het niet gebruik maken van den bedongen arbeid den werkgever als schuld kan worden geweten, vonden zij natuurlijk; dat ditzelfde wordt aangenomen voor het geval, dat de werkgever door toevallige omstandigheden, hem persoonlijk betreffende — ziekte of afwezigheid — van des arbeiders diensten geen gebruikt maakt, achtten zij geenszins onbillijk. Maar zij begrepen niet, waarom ook in andere gevallen de werkgever alleen het nadeel moet dragen. Waarom moet het tijdloon doorloopen van arbeiders in de bouwbedrijven, die bij regen niet kunnen werken; van arbeiders, die ten gevolge van staking in een ander, met het hunne verwant bedrijf, met den arbeid niet kunnen voortgaan; van arbeiders, die met werken moeten ophouden, omdat bijv. ten gevolge van het invallen van de vorst de aanvoer van de voor hun bedrijf noodige materialen moest worden gestaakt? Men achtte dit onbillijk alleen reeds met het oog hierop, dat in bedrijven. die van weer of wind afhankelijk zijn of waarin ten gevolge van andere omstandigheden de arbeid soms moet worden onderbroken, bij de bepaling van de loonen met deze dagen, waarop niet gewerkt kan worden, rekening pleegt te worden gehouden en het zelfs wel voorkomt, dat bij een eisch om loonsverhooging juist op omstandigheden van dezen aard een beroep wordt gedaan. In het bijzonder werd nog gevraagd, of de bepaling ook toepassing zou vinden ten aanzien van de werkgevers in een bepaald bedrijf, bij een „lock out" in een aanverwant bedrijf.

Begreep men dit artikel goed, dan geeft het den stukwerker aanspraak op een normaal loon, indien hem geen arbeid wordt verschaft. Doch de vraag rees dan, waarom in de Memorie van Toelichting (bladz. 41, aan het slot, en bladz. 42 bovenaan) voor dit geval naar art. 1638*w* en niet naar art. 1638*d* wordt verwezen.

Opgemerkt werd, dat in het tweede lid van dit artikel wel de bepalingen van het tweede en derde, maar niet die van het laatste lid van het vorige artikel van toepassing worden verklaard en art. 1638*d* dus blijkbaar aanvullend recht bevat, waarvan afwijking is toegelaten.

Art. 1638*e*. Sommige leden waren van oordeel, dat de hier voorgedragen regeling tot eenig gevolg zal hebben, dat het thans hier en daar voorkomende en zeer toe te juichen beding, dat den arbeider een aandeel in de winst der onderneming zal toekomen, voortaan achterwege blijft. Geen werkgever toch zal nog geneigd zijn in de arbeidsovereenkomst eene zoodanige bepaling op te nemen, wanneer hij weet, dat daaruit voor de arbeiders het recht voortvloeit, inzage van zijne boeken te verlangen. Wil hij toch zijnen arbeiders een aandeel in de winst toekennen, dan zal hij dit voortaan doen in den vorm van een jaarlijks varieerend bedrag. Niet alleen zal dan het doel der voorgedragen rege-

ling niet zijn bereikt, maar het eigenlijke mooie karakter van het beding, dat uitvloeisel is van de opvatting, dat de arbeider deelhebber is in de onderneming des werkgevers, zal zoo ook verloren gaan.

Van andere zijde werd de juistheid van dit betoog ontkend; men wees er op, dat in andere landen de rechtspraak heeft erkend, dat een recht van contrôle, als hier aan den arbeider zal worden toegekend, voortvloeit uit den aard van het beding, dat den arbeider een aandeel in de winst der onderneming zal toekomen. Had hier te lande de rechtspraak den arbeider niet herhaaldelijk eene rechtsvordering in dezen zin ontzegd, dan ware eene uitdrukkelijke erkenning van het recht van contrôle niet eens noodig. Men kon trouwens niet inzien, dat de werkgever tegen de uitoefening van zoodanig recht bezwaar kan hebben, waar de mededeeling van de bewijsstukken desverlangd kan geschieden onder uitdrukkelijke verplichting van geheimhouding, terwijl opzettelijke schending der geheimhouding blijkens art. 273 van het Wetboek van Strafrecht strafbaar is. Men meende althans te moeten aannemen, dat dit artikel hier van toepassing zal kunnen zijn.

Gevraagd werd, of het hier den arbeiders toegekende recht zoo ver gaat, dat dezen met den werkgever over de juistheid der opgemaakte balans zullen mogen debatteeren.

Opgemerkt werd, dat dit artikel blijkens zijn aanhef niet past voor de handelsreizigers, die provisie genieten, omdat van hun loon niet kan worden gezegd, dat het voor het geheel of voor een gedeelte bestaat in een bedrag, dat afhankelijk is gesteld van den omzet, de opbrengst of de winst van des werkgevers onderneming.

Art. 1638*f.* Sommige leden, die met de bepaling, dat de volmacht, bedoeld bij art. 1421, eerste lid, hier eene schriftelijke zal moeten zijn, in het algemeen zich wel konden vereenigen, wezen er echter op, dat die bepaling tot moeilijkheden zal kunnen leiden in de gevallen, waarin voor den arbeider het afgeven van eene schriftelijke volmacht niet mogelijk is, bijv. omdat hem een ongeval heeft getroffen of hij zwaar ziek ligt.

Verscheidene leden spraken er bij dit artikel nogmaals hunne teleurstelling over uit, dat met betrekking tot de gehuwde vrouw hier niet verder wordt gegaan en aan haar niet de vrije beschikking wordt gegeven over het door haar verdiende loon. Waar de noodzakelijkheid van deze rechtshervorming vaststaat en in de Memorie van Toelichting trouwens ook allerminst wordt ontkend, zouden deze leden gaarne hebben gezien, dat de Minister ware heengestapt over het formeele bezwaar, dat dit ontwerp niet de plaats is ze aan te brengen.

Andere leden billijkten de genomen beslissing. Te recht, huns inziens, wordt in de Memorie van Toelichting opgemerkt,

dat deze hervorming samenhangt met het geheele stelsel van ons huwelijksgoederenrecht en slechts in verband daarmede kan worden tot stand gebracht.

Art. 1638*g*. Verscheidene leden waren van oordeel, dat in de bepaling van dit artikel weer uitkomt, dat aan eene algemeene regeling van de arbeidsovereenkomst, zooals dit ontwerp inhoudt, niet geringe bezwaren zijn verbonden. Zelfs wanneer, zooals hier is geschied, de arbeiders in twee categorieën worden onderscheiden, dragen, huns inziens, deze bepalingen nog een te algemeen karakter en deugen zij niet voor sommige categorieën van personen, op wie zij van toepassing zullen zijn. Zoo heeft het geen zin, beslag op het loon van hoog bezoldigde personen niet verder dan tot een vierde gedeelte van het in geld vastgestelde loon geldig te verklaren en is het verkeerd ook, omdat dit het krediet van deze personen ten zeerste zal belemmeren. Zou het niet gewenscht zijn, zoo vroeg men, met het oog hierop aan de bepaling toe te voegen, dat voor het geval het in geld vastgestelde loon een zeker bedrag mocht overtreffen, op een grooter gedeelte dan een vierde zou mogen worden beslag gelegd?

In aansluiting aan de boven weergegeven beschouwingen. werd hier opnieuw betoogd, dat de in het ontwerp-DRUCKER gekozen maatstaf voor de onderscheiding der twee categorieën van arbeiders meer aanbeveling verdient dan de hier gebezigde.

Sommige leden meenden, dat in het tweede lid, als in art. 21 der zoogenaamde Tuchtwet, ten aanzien van ouders, echtgenooten, kinderen en verdere naaste bloed- of aanverwanten eene uitzondering behoorde te worden gemaakt.

Art. 1638*h*. Sommige leden meenden, dat een voorschrift, als hier is opgenomen, omtrent de herleiding in Nederlandsch wettig betaalmiddel van geld van een vreemd Rijk naar den koers van den dag en de plaats der betaling, of, indien aldaar geen koers bestaat, volgens dien der naastbij gelegen handelsplaats, waar een koers bestaat, in de toepassing in vele gevallen tot moeilijkheden zal leiden. Daarom scheen het hun wenschelijk, dat van Overheidswege koersen voor geld van vreemde Rijken zouden worden bepaald.

Opgemerkt werd, dat volgens het artikel, zooals het thans is gesteld, niet zal zijn toegelaten, dat loon, in Fransch geld vastgesteld, in Zwitsersche of Belgische 5-francstukken wordt uitbetaald. Er is immers voorgeschreven, dat het loon, voor zoover het in geld van een vreemd Rijk is vastgesteld, in geld van *dat* Rijk moet worden voldaan. Met het oog op de landen der Latijnsche Munt-unie achtte men de uitdrukking: „geld van een vreemd Rijk" niet gelukkig gekozen.

Naar aanleiding van het tweede lid, dat naar de wettelijke bepalingen op het in betaling geven van vreemde munten ver-

wijst, werd hier nogmaals opgemerkt, dat ten onzent art. 19 der wet van 28 Mei 1901 (*Staatsblad* n°. 132), behalve in aangewezen grensgemeenten, het in betaling geven van vreemde zilveren, nikkelen of koperen munt verbiedt.

Art. 1638 *j*. Sommige leden konden niet goedkeuren, dat in dit ontwerp niet is overgenomen de bepaling van het Regeeringsontwerp van 1901, waarbij den werkgever eene actie tot terugvordering van het den arbeider onwettiglijk betaalde werd verschaft. Zij vonden het onbillijk en verkeerd, dat de arbeider voordeel zal genieten van eene door de wet niet geoorloofde handeling, die met zijn goedvinden is geschied.

Andere leden gingen minder ver, maar zouden in de bepaling toch deze beperking willen hebben opgenomen, dat het recht des arbeiders, van den werkgever het bedongen loon te vorderen, zich niet verder dan over den laatst verstreken termijn of de beide laatst verstreken termijnen zal uitstrekken.

Eenige leden zouden tegen de bepaling minder bezwaar hebben, indien deze van minder algemeene strekking ware; met de redactie van het *Weekblad van het Recht* (1) scheen het hun ongerijmd, dat, wanneer aan een bankdirecteur een deel van zijn salaris met zijne toestemming in aandeelen in de bankinstelling of in eenige andere financieele onderneming is uitbetaald, deze dan zijn salaris nog eens in geld zal kunnen vorderen.

Van andere zijde werd gevraagd, waar men dan de grens zou moeten trekken van de personen, voor wie deze bepaling onnoodig ware te achten?

Art. 1638 *k*. Sommige leden achtten het niet zonder bedenking, dat in het hier bedoelde geval de werkgever als plaats voor de voldoening van het loon ook zal mogen kiezen zijn kantoor, indien dit gelegen is in dezelfde gemeente, waar de meerderheid der arbeiders woont. Het grondgebied van de gemeente kan zeer groot zijn en in verband daarmede kan de woonplaats van het meerendeel der arbeiders van de plaats, waar de werkgever zijn kantoor heeft gevestigd, verre verwijderd zijn. Dan zal dus het in ontvangst nemen van hun loon den arbeiders veel moeite en tijdverlies veroorzaken.

Andere leden meenden, dat de gevallen, waarin de werkgever als plaats van voldoening van het loon zijn kantoor kiest, hoewel de afstand tusschen dit en de woonplaats van het meerendeel zijner arbeiders hinderlijk groot is, wel uiterst zeldzaam zullen zijn.

Gevraagd werd, of de bepaling niet aan duidelijkheid zal winnen, indien „de woonplaats" door „de woning" wordt vervangen.

Enkele leden wilden in het artikel uitdrukkelijk hebben bepaald, dat het loon aan elken arbeider afzonderlijk zal moeten worden

(1) Zie no. 8028, „Wettelijke regeling van het arbeidscontract" III.

voldaan; zij vreesden, dat anders de werkgever het totaal bedrag der loonen zal uitbetalen in groot geld, dat de arbeiders dan in naburige kroegen of op andere minder gewenschte plaatsen zullen gaan verdeelen.

In de Memorie van Toelichting wordt opgemerkt, dat tegen overtreding van het verbod, in het tweede lid vervat, eene bepaling van burgerlijk dwingend recht weinig of niets zou vermogen en wordt medegedeeld, dat in het ontwerp van wet tot herziening van het Strafwetboek, waarvan de indiening binnen een niet te lang tijdsbestek kan worden tegemoet gezien, eene bepaling zal worden aangetroffen, welke de strafrechtelijke sanctie van dit verbod bevat.

Verscheidene leden, die met dit voornemen der Regeering hunne ingenomenheid betuigden, vroegen echter, of hier in elk geval niet behoorde te worden voorgeschreven, als in art. 1638*j*, dat voldoening van het loon in eene localiteit, als in het tweede lid bedoeld, nietig is, al mocht de betaling met goedvinden des arbeiders hebben plaats gehad, en dat na voldoening op zoodanige plaats de arbeider het recht heeft het loon nogmaals van den werkgever te vorderen. Niet alleen konden deze leden niet inzien, dat zoodanige bepaling niet eene preventieve werking zou kunnen hebben, maar zij wezen er ook op, dat, naar het thans gedane voorstel, de voorgedragen regeling tot aan de totstandkoming van het bovenbedoelde wetsontwerp, welke wellicht nog langen tijd op zich zal doen wachten, zonder eenige sanctie zal zijn, hetgeen toch zeker niet gewenscht moet worden geacht.

In overweging werd gegeven de aanvangswoorden van het derde lid te vervangen door: „De bepaling van het vorige lid".

Art. 1638 *l.* Sommige leden wezen op het in Zuid-Limburg bij de landbouwers bestaande gebruik om een deel van het door de arbeiders in het winter-halfjaar verdiende loon eerst in het zomer-halfjaar uit te betalen, ten einde te voorkomen, dat dezen bij het begin van den zomer, wanneer men hen in het landbouwbedrijf het meest noodig heeft, de dienstbetrekking verbreken en zich naar de steenfabrieken begeven, waar dan hooge loonen zijn te verdienen. Na de totstandkoming van de hier voorgedragen regeling zal echter dit middel, dat op zich zelf zeker niet is af te keuren, niet meer kunnen worden toegepast. Dit scheen dezen leden verkeerd en zij drongen daarom op zoodanige aanvulling van het artikel aan, dat met plaatselijke gebruiken, als het hier geldt, rekening zou kunnen worden gehouden.

Er wordt hier bepaald, dat de uitbetaling van het loon zal geschieden ten minste éénmaal in de week, of in de maand of in het kwartaal enz. Opgemerkt werd, dat niet duidelijk is, of hier het woord *in* wil zeggen, dat het loon betaald moet worden *gedurende* de week, de maand, het kwartaal enz., waarin het is verdiend, dan wel of dit woord slechts beteekent, dat er eene

wekelijksche, maandelijksche, drie-maandelijksche betaling van loon zal moeten plaats vinden. In het laatste geval scheen het noodig, dat de afstand wordt aangewezen, die er mag zijn tusschen den afloop van de arbeidsperiode en den dag, waarop het loon over die periode wordt uitbetaald.

Verder werd er de aandacht op gevestigd, dat bij art. 1638 *q* van de gedachte is uitgegaan, dat in dit artikel een bepaalde dag voor de uitbetaling van het loon wordt aangewezen; ten onrechte echter, omdat hier slechts termijnen van uitbetaling worden genoemd. Waar art. 1638 *q* op het niet in acht nemen van den bedoelden dag voor den werkgever eene gevoelige straf stelt, mag onzekerheid te dezen aanzien niet blijven bestaan.

Er waren leden, die hier opnieuw betoogden, dat eene regeling als in het ontwerp-DRUKKER, waarbij de loonen naar de hoegrootheid worden onderscheiden, de voorkeur verdient boven de hier voorgestelde, waarbij het onderscheidingskenmerk in den tijd der vaststelling is gezocht. Het thans gekozen kenmerk kan te veel aanleiding tot ontduiking geven.

Sommige leden keurden in de voorgedragen regeling af, dat zij niet de zekerheid verschaft, dat laag bezoldigde arbeiders ten minste eenmaal in de week zullen worden uitbetaald.

Naar aanleiding van deze opmerking werd er van andere zijde op gewezen dat, zooals de in onderscheidene landen opgedane ervaring leert, eene bepaling van dwingenden aard van deze strekking niet is door te voeren en eene bevoegdheid voor den werkgever om desgewenscht zijne arbeiders eenmaal in de veertien dagen hun loon te kunnen voldoen, in de practijk onontbeerlijk blijkt.

Art. 1638 *m.* De redactie van dit voorschrift werd niet algemeen duidelijk gevonden; in het bijzonder begreep men niet de woorden in den vijfden regel: „is vastgesteld". Gevraagd werd of hier wellicht is bedoeld: „gewoonlijk wordt vastgesteld", en zoo neen, door wien dan dit loon zal zijn vastgesteld.

Art. 1638 *n.* Ook hier weer werd de aandacht gevestigd op de handelsreizigers, wier loon niet valt onder de gegeven omschrijving, en op wie ook, naar sommigen meenden, de beide vorige artikelen niet van toepassing zullen zijn.

Opgemerkt werd, dat het aanbeveling zou verdienen, de uitdrukking „eenmaal in het jaar" aan het slot van het artikel, door: „eenmaal per jaar" te vervangen, omdat de uitbetaling niet juist behoeft en ook in den regel niet zal kunnen plaats vinden in het jaar, waarover de omzet, opbrengst of winst wordt berekend.

Art. 1638*q.* De aandacht werd gevestigd op de naar sommiger oordeel juiste opmerking in het meer vermelde adres van het

bestuur der Vereeniging van Nederlandsche werkgevers, dat de hier gestelde termijn, waarbinnen het loon zal moeten worden uitbetaald, te kort moet worden geacht voor groote ondernemingen, waar een talrijk personeel op stukloon werkt en waar met de berekening van het aan ieder toekomende vaak meer dan twee dagen zijn gemoeid. Te recht, meenden deze leden, wordt in dit adres verder betoogd, dat hier wel de tweede zinsnede van art. 1638*p* uitkomst schijnt te bieden, maar de daar bedoelde afrekening — daargelaten dat eene schatting van het daarbedoelde deel van het uurloon in vele gevallen bezwaarlijk kan zijn — tot eene vrij ingewikkelde administratie zal leiden.

Eenige leden waren het verder eens met het adresseerend bestuur, dat, waar de helft der schuld van den werkgever na weinig meer dan eene maand uitstel als schadeloosstelling zal moeten worden uitbetaald, de hier den arbeider toegekende verhooging buitensporig hoog is te achten.

Dit gevoelen werd bestreden door andere leden, die er op wezen, dat de bepaling geen doel zal treffen, wanneer niet de boete op te late uitbetaling van het loon zeer hoog wordt gesteld.

Opgemerkt werd, dat in het artikel niet uitdrukkelijk het geval wordt voorzien, dat het door den werkgever verschuldigde loon — na aftrek dus van hetgeen volgens de wet kan worden gekort of ingehouden en van hetgeen waarop derden rechten kunnen doen gelden — binnen den gestelden termijn *ten deele* wordt uitbetaald. Zal in zoodanig geval de arbeider de in de wet genoemde verhooging over het nog verschuldigde deel mogen berekenen?

Het geval werd gesteld, dat het loon binnen den in den ontwerp genoemden termijn niet wordt uitbetaald, niet wijl de werkgever in verzuim is, maar omdat de arbeider wegens ziekte of om andere redenen niet verschijnt ter plaatse, waar de voldoening van het loon moet geschieden. Men kon niet aannemen, dat het in de bedoeling ligt ook dan den arbeider aanspraak op de hier bedoelde verhooging te geven, maar kon anderzijds in het artikel, zooals het thans is geredigeerd, niet lezen, dat het in zoodanig geval niet van toepassing zoude zijn.

Opnieuw werd hier opgemerkt, dat bij het ontwerpen van dit artikel, ook blijkens de Memorie van Toelichting, ten onrechte is uitgegaan van de gedachte, dat in de artt. 1638 *l*, 1638 *m*, 1638 *n* en 1638 *o*, een bepaalde dag voor de uitbetaling van het loon is aangewezen.

Gevraagd werd, of het niet gewenscht ware, te bepalen, dat in den hier genoemden termijn de Zondag niet zal zijn begrepen.

Art. 1638 *r*. Sommige leden waren van oordeel, dat de aanvangswoorden van het artikel: „Behalve bij het eindigen der dienstbetrekking" niet in het eerste, maar in het tweede lid thuis behooren. Dáár zouden zij rationeel zijn, hier werd de zin dier

woorden niet begrepen. Immers schijnt wèl op goede gronden te verdedigen, dat een werkgever, die op zijn arbeider schuldvorderingen heeft, als in het eerste lid bedoeld, bij het eindigen der dienstbetrekking ten aanzien van het geheele bedrag van het verschuldigde loon schuldvergelijking mag toepassen, maar niet, dat dan voor den werkgever schuldvergelijking zal zijn toegelaten wegens nog andere schulden des arbeiders dan in het eerste lid zijn genoemd.

De wenschelijkheid werd betoogd, in de bepaling sub 4⁰ ten aanzien van werktuigen of gereedschappen eene beperking te brengen als in die sub 5⁰ met betrekking tot grond- of hulpstoffen is opgenomen en dus aan te geven, dat het hier slechts geldt werktuigen of gereedschappen, door den arbeider in eigen bedrijf gebruikt. Men vreesde dat, wordt niet deze beperking aangebracht, een thans voorkomend kortingsbeding, waarvan misbruik wordt gemaakt, zal worden bestendigd.

Eenige leden vreesden, dat de bepaling sub 6⁰. ten gevolge zal hebben, dat aan den arbeider voortaan geen voorschot op het loon meer zal worden verstrekt, omdat men den daarvoor door de wet gevorderden omslag te groot zal vinden.

Niet duidelijk werd geacht, of onder deze bepaling ook zal vallen het leenen van geld door den werkgever aan den arbeider, niet onder den naam van voorschot op het loon.

Opgemerkt werd, dat ten platte lande, waar de huurprijzen van de woningen met bijbehoorenden grond in verhouding tot de loonen vaak betrekkelijk hoog zijn, het geval alleszins denkbaar is, dat de werkgever van den arbeider, wegens wekelijkschen huurprijs van eene woning, meer te vorderen heeft dan het een vijfde gedeelte van het uit te betalen weekloon, hetwelk hij, volgens de beperking in het tweede lid gesteld, hoogstens in vergelijking mag brengen. Gevolg daarvan zal dan zijn, dat de werkgever niet in staat is den bedoelden huurprijs geheel te doen aanzuiveren en dat in het algemeen werkgevers minder gemakkelijk geneigd zullen zijn hunnen arbeiders eene woning te verhuren. De leden, die hierop wezen, zouden de redactie van het tweede lid zoodanig willen zien gewijzigd, dat ten aanzien van den huurprijs van eene woning de beperking tot een vijfde gedeelte van het loon niet zou gelden; de werkgever, die op zijnen arbeider geen andere vordering dan wegens den huurprijs van eene woning had, zou dan met schuldvergelijking tot twee vijfde gedeelten van het loon mogen gaan.

Gevraagd werd, of onder de schulden des arbeiders ten aanzien van welke schuldvergelijking is toegelaten, niet behooren te worden genoemd de kosten van verpleging en geneeskundige behandeling, die de werkgever blijkens art. 1638 *v* in sommige gevallen geheel en in andere ten deele, voor zooverre zij de zevende en volgende weken der ziekte betreffen, op den arbeider mag verhalen.

Art. 1638 *s.* Enkele leden wenschten tegen de bij dit artikel voorgestelde regeling een woord van scherp protest te doen hooren; zij schroomden niet, die regeling eene rampzalige te noemen, omdat zij den werkgever, die reeds een zoo belangrijk economisch overwicht op den arbeider bezit, nog veel meer macht zal verschaffen en den arbeider, met geldelijke banden gekneveld, aan des werkgevers willekeur zal overleveren. Deze leden verklaarden niet te begrijpen, dat in een wetsontwerp, dat in de Memorie van Toelichting wordt voorgesteld als een maatregel van sociale rechtvaardigheid, waarbij het verleenen van hulp aan de economisch zwakkeren als beginsel op den voorgrond staat, eene voor de arbeiders zoo schreeuwend onrechtvaardige bepaling is opgenomen.

Enkele andere leden sloten zich in zooverre bij de bedoelde leden aan, dat ook zij het geheele artikel liefst zouden zien vervallen, omdat zij daarin zagen eene verzaking van het beginsel van gelijkheid tusschen beide partijen, waarop het ontwerp is opgetrokken. Waar immers de arbeider, ingeval de werkgever de dienstbetrekking eigenmachtig heeft verbroken of door opzet of schuld hem grondige redenen heeft gegeven, de dienstbetrekking te doen eindigen, zich om schadevergoeding tot den kantonrechter zal hebben te wenden, daar is het met de gelijkheid tusschen beide partijen in strijd, dat de werkgever in een soortgelijk geval het door den arbeider verschuldigde op het zoogenaamde „staangeld" zal kunnen verhalen. Kan echter de voorgedragen regeling niet worden gemist, dan moet zij, naar deze leden meenden, althans zoodanig worden aangevuld, dat ook de werkgever worde verplicht ter beschikking van zijne arbeiders te stellen een bedrag, waaruit dezen kunnen verhalen hetgeen hun toekomt in gevallen, waarin de werkgever tegenover hen tot schadeloosstelling gehouden is. Wordt de regeling in dien zin aangevuld, dan komt, naar men meende, ook dadelijk aan het licht, dat zij veel te wenschen overlaat. Zoo min als de wetgever er aan zou denken het bedrag, dat de werkgever ter beschikking van zijne arbeiders zou hebben te stellen, aan dezen in handen te geven of hun de bevoegdheid toe te kennen naar eigen goedvinden hunne vorderingen daaruit te voldoen, zoo min behoort hij ook den werkgever ten aanzien van het zoogenaamde „staangeld" der arbeiders in beide opzichten vrijheid te laten. Den werkgever moet de verplichting worden opgelegd het ingehouden geld zijner arbeiders afzonderlijk op de spaarbank te beleggen, opdat het niet in zijne zaken verloren ga of niet een deel van de baten van zijn eventueel faillisement uitmake, en in verband daarmede moet dan worden bepaald, dat de werkgever dit geld uit de spaarbank slechts dan mag opvorderen, wanneer hij met een vonnis des kantonrechters kan aantoonen, dat hij tegen zijne arbeiders rechtmatige vorderingen heeft.

Het denkbeeld, den werkgever te verplichten, de ingehouden

gelden van zijne arbeiders afzonderlijk op de spaarbank te beleggen of op andere wijze afdoende zekerheid te stellen voor de teruggave, werd van verschillende zijden gesteund.

Vele leden konden met de algemeene strekking van de hier voorgedragen regeling zich wel vereenigen. Zij achtten het nuttig en aan eene goede verhouding tusschen werkgever en arbeider bevorderlijk, dat bij den arbeider het bewustzijn levendig wordt gehouden, dat hij zijne dienstbetrekking niet zonder grondige, den werkgever vooraf medegedeelde, redenen mag verbreken. Ook wezen zij er op, dat eene inhouding van loon, als hier ter sprake is, in verscheidene landen gebruikelijk is en in het algemeen zoo goede resultaten blijkt op te leveren, dat de inspecteurs van den arbeid in Zwitserland, zooals in de Memorie van Toelichting wordt medegedeeld, een desbetreffend beding opnamen in een door hen opgemaakt modelfabrieksreglement. Dan vestigden zij er de aandacht op, dat hier te lande, blijkens de op bladz. 51 van de Memorie van Toelichting aangegeven literatuur, het zoogenaamde staangeld is aanbevolen door publicisten, die ongetwijfeld den arbeiders een warm hart toedragen. Naar deze leden meenden, mogen zij, die het zoo onbegrijpelijk vinden, dat in dit ontwerp de voorgedragen regeling is opgenomen, bedenken, dat ook thans het beding van staangeld hier te lande veelvuldig voorkomt en de in het ontwerp opgenomen bepalingen beoogen, de thans op dit punt vrijwel onbeperkte bevoegdheid des werkgevers aan banden te leggen en bestaande misbruiken te weren.

Konden deze leden daarom goedkeuren, dat voor den werkgever de gelegenheid zal worden geopend, een bedrag op het loon van zijne arbeiders in te houden, tegen de verdere uitwerking van dit beginsel, zooals die in het derde lid wordt gegeven, hadden zij — en vrij algemeen werd dit gevoelen gedeeld — onoverkomelijke bezwaren. Naar men meende, gaat het niet aan, dat de werkgever, zooals wordt voorgesteld, in het geheel aan staangeld een bedrag zou mogen heffen gelijkstaande met het een vijfde gedeelte van het bedrag van het loon over een termijn, die in sommige gevallen zelfs zes maanden zal kunnen bedragen. Men begreep wel, hoe de Regeering tot deze uitwerking van hare regeling is gekomen; hoe zij, in het belang van de arbeiders en de vastheid van hunne dienstbetrekking, lange opzeggingstermijnen wenschelijk heeft geacht en toen verband heeft gezocht tusschen deze termijnen en het bedrag van staangeld, maar men achtte desniettemin de bepaling van het derde lid niet houdbaar. Naar men meende, zal die bepaling zoodanig moeten worden gewijzigd, dat het in te houden bedrag in het geheel niet meer zal mogen zijn dan des arbeiders loon voor een vrij korten termijn, die, als in het ontwerp-DRUCKER, op twaalf dagen of, als in de Duitsche Gewerbeordnung, § 119 *a*, op ééne week zou kunnen worden gesteld.

Op de bedenking van sommige leden, dat een zoodanig maximum bedrag tegen contract-breuk bij werkstakingen geen voldoenden waarborg zoude bieden, werd geantwoord, dat het staangeld niet bestemd is en niet kan dienen als middel om dit te voorkomen. Hoe hoog ook het bedrag zij, men zal zich daardoor van eene werkstaking niet laten terughouden; als eerste eisch zal men teruggave van dit bedrag stellen.

Gewezen werd op de overgangsbepaling, volgens welke de arbeidsovereenkomsten, van kracht bij het inwerking treden van de voorgedragen regeling, alsmede de uit de arbeidsovereenkomst over en weder voortvloeiende rechten en verplichtingen, met uitzondering van den duur der arbeidsovereenkomst, worden beoordeeld naar de bij die regeling vastgestelde bepalingen. Gevraagd werd, of uit deze overgangsbepaling zal voortvloeien, dat ook de hier getroffen regeling omtrent het staangeld van toepassing zal zijn op de ten tijde van het tot stand komen van het ontwerp van kracht zijnde arbeidsovereenkomsten.

Naar aanleiding van de bepaling van het voorlaatste lid werd hier wederom op de belangen der handelsreizigers de aandacht gevestigd en gevraagd, of deze arbeiders niet vrijwel aan de willekeur van hun werkgevers zullen worden overgeleverd, waar een maximum bedrag, dat op het loon mag worden ingehouden, hier niet eens wordt genoemd.

Door anderen werd hiertegenover, met verwijzing naar het bij art. 1638 *c* opgemerkte, betoogd, dat de handelsreizigers niet vallen onder de regeling van dit lid.

Opgemerkt werd, dat in het ontwerp-DRUCKER de interesten, die de werkgever aan den arbeider zou schuldig zijn, werden berekend tegen vier ten honderd in het jaar en in overweging werd gegeven, zoo het dan noodig wordt geacht, dat vijf ten honderd in het jaar wordt uitgekeerd, dit cijfer in het laatste lid te noemen en daar niet te spreken van de „wettelijke interesten". Immers geven deze woorden, zooals bekend is, in de practijk aanleiding tot processen van de meest ondankbare soort over de vraag, of men in een bepaald geval met eene handelszaak dan wel met eene burgerlijke zaak te doen heeft, en of dus de interesten naar vijf of naar zes ten honderd moeten worden berekend.

Sommige leden konden zich er niet mede vereenigen, dat de werkgever niet dadelijk voor elk ingehouden bedrag interesten verschuldigd zal zijn. Het geldt hier, zooals in de Memorie van Toelichting in herinnering wordt gebracht, eene bekende grief der arbeiders en het staat, meenden deze leden, te vreezen, dat deze grief bij de voorgestelde regeling zal blijven bestaan. Men zal in de bepaling eene begunstiging van den werkgever zien of andere, onjuiste motieven veronderstellen. Al zullen de verschuldigde interesten soms slechts enkele centen bedragen, het is wenschelijk, zelfs den schijn te vermijden, als zou de werkgever onrechtmatig worden verrijkt.

Opgemerkt werd, dat het ook uit dezen hoofde aanbeveling verdient, aan den werkgever de verplichting op te leggen, het staangeld in de spaarbank te beleggen.

Art. 1638 *t*. Sommige leden waren van oordeel, dat in het ontwerp aan het zoogenaamde internen-stelsel te weinig aandacht is gewijd. Zooals de ervaring leert, geeft dit stelsel tot tal van misbruiken aanleiding — men wees als voorbeeld op het inwonen van bakkersknechts bij hunnen werkgever. Door wettelijke bepalingen zouden deze misbruiken wellicht althans ten deele kunnen worden geweerd.

In de Memorie van Toelichting wordt opgemerkt, dat hier slechts naar het plaatselijk gebruik kan worden verwezen, maar daarbij in het oog is te houden, dat in ieder geval aan de vereischten der hygiëne en van de goede zeden behoort te worden voldaan. Naar aanleiding daarvan werd er echter op gewezen, dat uit de redactie van de bepaling niet blijkt, dat daar, waar het plaatselijk gebruik achterblijft bij de vereischten van gezondheid en goede zeden, aan de laatste boven het eerste de voorrang behoort te worden geschonken. In overweging werd gegeven hieromtrent zekerheid te verschaffen door vóór „overeenkomstig" het woord „mits" in te voegen.

Eenige leden meenden, dat de verwijzing naar het plaatselijk gebruik behoorde te vervallen; zij wezen ook op § 618 van het Duitsche Burgerlijk Wetboek en § 62 van het Duitsche Handelswetboek, waar zoodanige verwijzing niet voorkomt.

De wenschelijkheid werd betoogd, aan het artikel toe te voegen, dat elk beding, waarbij ten aanzien van de vereischten van gezondheid en goede zeden van deze bepaling wordt afgeweken, nietig zal zijn.

Art. 1638*u*. Opgemerkt werd, dat in den aanhef van het overeenkomstige artikel van het Regeeringsontwerp van 1901 de uitdrukking: „zij het ook zonder zijne schuld" voorkwam en gevraagd werd, waarom deze uitdrukking niet is overgenomen.

Sommige leden waren van oordeel, dat het de voorkeur verdient de woorden: „bij overeenkomst" door „bij de arbeidsovereenkomst" te vervangen. De arbeider zal dan bij het aangaan van de dienstbetrekking weten, hoe groot het bedrag van de hier bedoelde vergoeding zal zijn en het gevaar zal niet bestaan, dat de werkgever, waar in een concreet geval het bedrag der vergoeding moet worden bepaald, van de omstandigheden misbruik zal maken en den arbeider eene ontoereikende vergoeding min of meer zal opdringen.

Gevraagd werd, op welke wijze het bedrag der vergoeding zal worden vastgesteld, wanneer dit niet bij overeenkomst wordt bepaald en een plaatselijk gebruik niet valt aan te wijzen.

Art. 1638*v*. Verscheidene leden achtten de hier opgelegde verplichting veel te zwaar. Niet alleen zal de werkgever in geval van ziekte of ongeval van een bij hem inwonenden arbeider de kosten van diens behoorlijke verpleging en geneeskundige behandeling hebben te dragen, maar hij zal volgens art. 1638*c* tijdens de ziekte hem ook zijn loon hebben uit te betalen en daarenboven nog de kosten voor een plaatsvervanger hebben te dragen. Te recht, meenden deze leden, wordt in het hoofdartikel: „Wettelijke regeling van het arbeidscontract" in het *Weekblad van het recht* (1) opgemerkt, dat voor vele burgergezinnen, die eene dienstbode houden, naar de bepalingen van het ontwerp het ziek worden van de dienstbode een feit kan worden met ernstige financieele gevolgen, welke zij zullen moeten dragen, ook dan, wanneer de dienstbode hare ongesteldheid te wijten heeft aan eigen grove schuld, misschien aan het in den wind slaan van ernstige waarschuwingen harer meesteres.

Sommige leden vreesden ook, dat de geneeskundigen, nu zij weten, dat niet de arbeider maar de werkgever gedurende de eerste zes weken der ziekte de kosten van verpleging en geneeskundige behandeling heeft te dragen, bij het berekenen dier kosten een ruimen maatstaf zullen aanleggen en met de grootere financieele draagkracht der werkgevers rekening zullen houden. Neemt men dan in aanmerking, dat operatiën en andere kostbare behandelingen noodig kunnen zijn, dan ziet men, dat zelfs voor niet onbemiddelde werkgevers de ziekte van een inwonend arbeider een feit kan worden met ernstige financieele gevolgen.

Mede met het oog hierop werd betoogd, dat de werkgever door plaatsing van den arbeider in een ziekenhuis aan de hem hier opgelegde verplichting moet kunnen voldoen. In het Duitsche Burgerlijk Wetboek is uitdrukkelijk bepaald, dat zoodanige plaatsing als behoorlijke verpleging en geneeskundige behandeling wordt beschouwd, maar uit de redactie van het artikel blijkt niet duidelijk, of ook naar het ontwerp dit voldoende zal zijn. Naar de Memorie van Toelichting te oordeelen, volgt zulks niet uit de uitdrukking: „voor zooverre daar niet uit anderen hoofde is voorzien", die een anderen zin heeft en bijv. op het geval ziet, dat de inwonende arbeider deelgerechtigd mocht zijn in eenig fonds. Op verduidelijking van de redactie werd daarom aangedrongen.

Opgemerkt werd, dat volgens de redactie van het artikel de werkgever in elk geval, ook dus wanneer de ziekte of het ongeval door opzet of onzedelijkheid des arbeiders is veroorzaakt, moet beginnen met voor de behoorlijke verpleging en geneeskundige behandeling zorg te dragen; slechts mag hij in de in het artikel genoemde gevallen de kosten later op den arbeider zien te verhalen. Nog naargelaten, dat bijna nooit het bewijs zal zijn te

(1) No. 8026.

leveren, dat de ziekte door opzet of onzedelijkheid des arbeiders is veroorzaakt, omdat de geneeskundigen door hun eed gehouden zijn het stilzwijgen te bewaren, zal deze regeling, naar men meende, ook voor de enkele gevallen, dat het bewijs wel valt te leveren, de kosten ten laste van den werkgever doen blijven. Verhaal immers van de gemaakte kosten op den arbeider zal in de meeste gevallen wel niet mogelijk zijn.

Sommige leden zouden het slot van het artikel willen hebben gewijzigd in: „tenzij de ziekte of het ongeval door opzet of grove eigen schuld des arbeiders is veroorzaakt of het gevolg is enz." Aan deze uitdrukking, die met art. 35 van het ontwerp-DRUCKER overeenkomt, gaven zij de voorkeur boven de in het ontwerp gebezigde, op de gronden bij art. 1638 *c* vermeld.

Gevraagd werd, of hier niet, als in art. 1638 *c*, moet worden voorgeschreven, dat elk beding, waarbij van de bepalingen van dit artikel wordt afgeweken, nietig is. Ook in het Duitsche Burgerlijk Wetboek vindt men een zoodanig voorschrift, hoewel in Duitschland de betaling van loon tijdens de ziekte, volgens het vrij algemeen gevoelen, niet als dwingend recht geldt.

Ook werd de vraag gesteld, of in den laatsten regel niet het woord: „opzettelijk" moet vervallen. Men meende, dat reeds in het woord „geheimhouden" ligt opgesloten, dat hier iets opzettelijks plaats vindt.

Art. 1638 *w*. Sommige leden achtten deze bepaling met het oog op art. 1375 overbodig.

Andere leden wezen op de juiste opmerking in de Memorie van Toelichting, dat het aanbeveling verdient door het opnemen van eene bijzondere bepaling naast artikel 1375 den regel van het algemeen recht onder de aandacht te brengen van de belanghebbenden, die van de wetboeken weinig meer dan den nieuwen titel zullen bestudeeren.

Art. 1638 *x*. Enkele leden hadden tegen dit artikel groot bezwaar; zij waren van oordeel, dat elke regeling omtrent het uitreiken van getuigschriften bij het eindigen der dienstbetrekking, het zekerste middel is om den arbeider tot slaaf te maken van den werkgever en hem aan diens willekeur over te leveren.

Naar aanleiding hiervan werd opgemerkt, dat tot dusverre meermalen moeilijkheden zijn gerezen over de vraag, of de werkgever verplicht is, den arbeider bij het eindigen der dienstbetrekking een getuigschrift uit te reiken en dat er, wanneer de werkgever dit weigerde, van de zijde der arbeiders steeds bittere klachten zijn gehoord. Nu wettelijke regeling van dit punt wordt voorgesteld, had instemming althans met het denkbeeld van regeling dus mogen worden verwacht. Men wees er dezerzijds op, dat in elk geval de onzekerheid omtrent het al dan niet bestaan van de verplichting des werkgevers niet kan voortduren; wordt eene

regeling, waarbij de werkgever tot het uitreiken van een getuigschrift verplicht wordt, niet wenschelijk geacht, dan schiet er niets anders over dan den werkgever het uitreiken van een getuigschrift geheel en al te verbieden.

Verscheidene leden zouden wenschen, dat de voorgedragen regeling in zooverre werd beperkt, dat de werkgever verplicht zal zijn bij het eindigen der dienstbetrekking den arbeider een getuigschrift uit te reiken, bevattende niet meer dan eene juiste opgave omtrent aard van den verrichten arbeid en duur der dienstbetrekking. Deze leden achtten zoodanige beperking aanbevelenswaardig, omdat zij meenden, dat het doel, beoogd met de toekenning der bevoegheid aan den arbeider, in het getuigschrift nog andere voor hem gunstige bijzonderheden te doen opnemen, niet alleen niet zal worden bereikt, maar de bepaling in vele gevallen zelfs eene juist verkeerde uitwerking zal hebben. Te vreezen staat het immers, dat een nieuwe werkgever, die weet, dat een arbeider op verzoek bijzonderheden omtrent zijne wijze van dienstvervulling in het getuigschrift kan doen opnemen, in het ontbreken van dergelijke bijzonderheden een minder goed teeken zal zien en dat zoo arbeiders, op wie niets valt aan te merken, maar die in hun werkgever geen vertrouwen stelden of met hem niet op goeden voet stonden en daarom tot hem niet het verzoek om een meer uitgewerkt getuigschrift hebben willen richten, het slachtoffer van eene goed bedoelde bepaling zullen worden.

Sommige leden wenschten niet de geheele bepaling omtrent de in het getuigschrift op te nemen nadere bijzonderheden te doen vervallen, maar meenden, dat aan het geopperde bezwaar zou kunnen worden te gemoet gekomen door uit die bepaling te lichten, dat deze nadere bijzonderheden alleen op bijzonder verzoek van den arbeider in het getuigschrift mogen worden opgenomen.

Anderen zouden juist tegen de zoo gewijzigde bepaling groot bezwaar hebben; het geldt hier geen feitelijke gegevens als aard van den verrichten arbeid en duur der dienstbetrekking, maar subjectieve mededeelingen en opvattingen omtrent de wijze, waarop de dienstbetrekking is vervuld. Door den werkgever te verplichten in elk geval bijzonderheden van dezen aard in het getuigschrift te vermelden, zou men den arbeider overleveren aan zijne kwaadwilligheid, zijne korzeligheid of zijn slecht humeur.

Sommige leden wilden het eerste lid zoodanig hebben gewijzigd, dat de werkgever in elk geval verplicht zou zijn bij het eindigen der dienstbetrekking den arbeider een getuigschrift uit te reiken, ook dus ingeval deze de dienstbetrekking verbroken heeft, zonder de ingevolge artikel 1639 *g* verschuldigde schadeloosstelling te betalen. In dit laatste geval zou echter den werkgever vrijheid moeten worden gelaten, in het getuigschrift van dit feit melding te maken. Deze leden wezen er op, dat het voor den arbeider van het hoogste belang is, dat kan blijken, welken arbeid hij

heeft verricht en hoelang hij in dienstbetrekking is geweest en dat de werkgever de eenige is, die hieromtrent eene betrouwbare verklaring kan afgeven. De arbeider moge dan hebben gedwaald door zonder grondige redenen zijne dienstbetrekking te verbreken, de straf, in het ontwerp daarop gesteld, is al te zwaar, omdat zij hem aan broodsgebrek zal prijsgeven.

Enkele leden gaven het denkbeeld in overweging, voor te schrijven, dat elk getuigschrift door den werkgever in dubbel moet worden opgemaakt en door den arbeider moet worden onderteekend. Zij meenden, dat daardoor bij eventueele geschillen het leveren van bewijs zal worden vergemakkelijkt. Ook werd op dezen grond aanbevolen te bepalen, dat het in het tweede lid bedoelde bijzonder verzoek van dengene, aan wien het getuigschrift moet worden uitgereikt, schriftelijk moet worden gedaan.

Men verschilde van gevoelen ten aanzien van de vraag, of na de totstandkoming van deze regeling het vragen van inlichtingen en het nemen van informatiën buiten het getuigschrift om, nog geoorloofd zal zijn en zoo ja, of ten aanzien van de dan door den werkgever gedane mededeelingen de bepaling van het derde lid ook toepassing zal kunnen vinden.

Opgemerkt werd, dat de in het laatste lid gebezigde uitdrukking: „daarin teekens plaatst" wijziging zal moeten ondergaan, omdat het misbruik, waartegen deze bepaling zich keert, bijv. ook kan bestaan in het uitreiken van een getuigschrift, geschreven op papier van bepaald soort of bepaalde kleur. Zou wellicht een uitdrukking als: „het getuigschrift van een kenmerk voorziet" hier de voorkeur verdienen?

Sommige leden achtten de wijziging van de in het Regeeringsontwerp van 1901 en het ontwerp-DRUCKER voorkomende uitdrukking: „niet voor een ieder duidelijke wijze" in: „niet voor den arbeider duidelijke wijze" geene verbetering en drongen op terugkeer tot de eerstbedoelde uitdrukking aan. Huns inziens is de hoofdzaak niet, zooals in de Memorie van Toelichting wordt beweerd, dat het getuigschrift voor den arbeider duidelijk en verstaanbaar zij, maar dat, zoo noodig, de rechter kunne beoordeelen, welke de kracht is van het stuk, waarvan de arbeider zich, bij zijne pogingen eene nieuwe arbeidsovereenkomst aan te gaan, moet bedienen. De geheime teekens moeten verboden blijven, ook al mocht de werkgever kunnen aantoonen, dat aan dezen arbeider de strekking daarvan bekend was.

Verscheidene leden waren van oordeel, dat de in het artikel opgenomen civielrechtelijke sanctie van weinig beteekenis is, omdat de veroorzaakte schade in elk bijzonder geval moeilijk zal zijn te begrooten en vast te stellen. Daarom meenden zij, dat hier verder moet worden gegaan en de nakoming van de gestelde bepalingen door eene strafbepaling moet worden verzekerd.

Van verschillende zijden werd dit gevoelen bestreden. Men wees er op, dat de gelijksoortige bepaling van § 113 der Duit-

sche Gewerbeordnung aanleiding hebben gegeven tot het instellen van tal van burgerrechtelijke vorderingen, die met succes voor den arbeider zijn bekroond, en reeds daaruit de onjuistheid blijkt van de bewering, dat de hier opgenomen civielrechtelijke sanctie van geen beteekenis zoude zijn. Veeleer, meende men, zou eene strafbepaling, behalve dan wellicht ter wering van het misbruik der geheime teekens, van weinig uitwerking zijn en in elk geval was men van gevoelen, dat eerst moet worden afgewacht of civielrechtelijke sanctie alleen hier niet voldoende blijkt.

Het had de aandacht getrokken, dat in het Regeeringsontwerp van 1901 aan de regeling omtrent het uitreiken van getuigschriften de bepaling was toegevoegd, dat elk beding of elke bijzondere overeenkomst, strijdig met de bepalingen der regeling, nietig is, maar deze bepaling in het ontwerp niet is overgenomen. Men verzocht daarvan de reden te mogen vernemen.

Vijfde Afdeeling.

Art. 1639. Van verschillende zijden werd bezwaar ingebracht tegen de laatste zinsnede van dit artikel; men achtte de daarin voorkomende woorden: „in geval van nood" veel te vaag en vreesde, dat aan de bepaling door den werkgever eene veel te ruime toepassing zoude worden gegeven. Sommige leden wezen in het bijzonder op het geval van werkstaking. Zeker, men keurde goed, dat de werkgever den arbeider kan gelasten anderen arbeid dan de bedongene of gebruikelijke te verrichten, bijv. wanneer een bepaald werk, dat geen uitstel duldt, door bijzondere, onvoorziene omstandigheden meer arbeidskracht vordert dan waarover kan worden beschikt, of wanneer een arbeider, die spoedeischenden arbeid had te verrichten, door ziekte of ongeval is getroffen. Maar men wees er op, dat verplichtingen van dezen aard voor den arbeider reeds voortvloeien uit het algemeen voorschrift van art. 1639 *d* en daarvoor de bepaling van de laatste zinsnede van art. 1639 dus niet noodig is. Op schrapping van deze zinsnede werd aangedrongen.

Art. 1639 *a.* Opgemerkt werd, dat deze bepaling een einde zal maken aan het in sommige streken des lands bestaande gebruik, dat maaiers, die arbeidsovereenkomsten aangaan, zelf slechts een deel van den bedongen arbeid verrichten en zich in dien arbeid door derden doen bijstaan, zonder daarvoor 's werkgevers toestemming te vragen.

Art. 1639 *b.* Eenige leden vonden deze bepaling overbodig, omdat de daarbij den arbeider opgelegde verplichting uit den aard van zijne dienstbetrekking voorvloeit en in het algemeen voorschrift van art 1639 *d* dus reeds ligt opgesloten; zij achtten

de bepaling tevens onvolledig, omdat daarin wel van voorschriften omtrent het verrichten van den arbeid, maar niet van voorschriften omtrent het verblijf in fabriek of werkplaats wordt melding gemaakt. Blijft de bepaling behouden, dan zal zij, naar men meende, althans in den aangegeven zin moeten worden aangevuld.

Sommige leden verklaarden zich teleurgesteld over het niet overnemen van het slot van art. 39 (eerste lid) van het ontwerp-Drucker, dat den arbeider in het bijzonder wilde verplichten zich te houden aan die voorschriften, welke strekken tot bevordering der veiligheid van hem zelf, van zijne medearbeiders of van derden.

Art. 1639 *c.* Enkele leden zouden aan deze bepaling willen hebben toegevoegd: „mits deze orde niet afwijke van de gebruiken der plaats en den arbeider niet dwinge iets te doen of te dulden, in strijd met zijne godsdienstige overtuiging".

Andere leden verklaarden, dat zij tegen zoodanige bijvoeging ernstig bezwaar zouden hebben. Ieder heeft het recht de orde van zijn huis naar eigen goedvinden, mits niet in strijd met de goede zeden, in te richten en daarbij zoo verre van de plaatselijke gebruiken af te wijken als hem verkieslijk schijnt; wie tegen de wijze, waarop een werkgever de orde des huizes heeft ingericht, ernstige bezwaren heeft van godsdienstigen of maatschappelijken aard, moet bij den werkgever niet als arbeider gaan inwonen en wie ergens als inwonend arbeider in dienstbetrekking gaat, moet worden geacht tegen de orde de huizes geene bezwaren te hebben.

De vraag werd gesteld, of het artikel ook zal gelden voor arbeiders, die wel bij den werkgever inwonen, maar niet deelnemen aan het huiselijk leven. Men wees bijv. op den chef van eene winkelzaak, die bij den werkgever een eigen kamer heeft.

Zesde Afdeeling.

Opgemerkt werd, dat in deze afdeeling, handelende over de verschillende wijzen waarop de dienstbetrekking, door arbeidsovereenkomst ontstaan, eindigt, geen bijzondere voorzieningen zijn getroffen voor het geval, dat de onderneming des werkgevers in andere handen overgaat, bijv. in eene naamlooze vennootschap wordt omgezet of wordt geliquideerd. Men vroeg, of het ontbreken van bepalingen van dezen aard in de practijk niet tot moeilijkheden aanleiding zal kunnen geven.

Art 1639 *e.* Opgemerkt werd, dat de bepaling van het tweede lid aan duidelijkheid zal winnen, wanneer de aanhef wordt gelezen: „Voorafgaande opzegging is in dat geval alleen noodig".

Gevraagd werd, of het niet de voorkeur zou verdienen, in dit en in sommige volgende artikelen naast het plaatselijk gebruik te vermelden het voor dergelijke dienstbetrekkingen bestaande gebruik — het vakgebruik. Voor sommige, niet zoo heel dikwijls voorkomende dienstbetrekkingen — men denke bijv. aan candidaat-notarissen, gouverneurs, tooneelspelers — bestaan misschien wel algemeene vakgebruiken, doch geene plaatselijke gebruiken.

Art. 1639 *f.* Enkele leden waren van oordeel, dat de bepaling van dit artikel in de practijk tot moeilijkheden aanleiding zal geven, omdat het vaak zal voorkomen, dat een werkgever, die iemand bijv. voor den tijd van ééne week in dienst heeft genomen, den arbeider, wanneer de arbeid niet geheel voltooid blijkt, zonder nadere afspraak nog voor een paar dagen in het werk houdt; tegen des werkgevers bedoeling zal de dienstbetrekking dan worden geacht wederom voor een week te zijn verlengd.

Andere leden betoogden, dat eene bepaling, als hier wordt voorgesteld, in het belang van de rechtszekerheid noodig is; de arbeider mag bij het stilzwijgen van den werkgever aannemen, dat zijn dienstbetrekking voor denzelfden tijd en op de vroegere voorwaarden wordt verlengd en dat hij dus naar anderen arbeid niet behoeft om te zien. Een werkgever, die wel eene nieuwe arbeidsovereenkomst wenscht aan te gaan, maar niet meer voor denzelfden tijd of op dezelfde voorwaarden als voor de bestaande dienstbetrekking gelden, behoort dit den arbeider uitdrukkelijk te zeggen en mag hem daaromtrent niet in onzekerheid laten.

Art. 1639 *h.* Men wees er op, dat de thans voorgestelde bepaling niet volledig is, omdat zij niet aangeeft, in tegenstelling met art. 45 van het ontwerp-DRUCKER, wat moet geschieden, wanneer bij overeenkomst of reglement geen dag voor de opzegging is bepaald en ook het plaatselijk gebruik geen dag of geene dagen daarvoor aanwijst. Terwijl sommige leden wenschten, dat dan, als in het ontwerp-DRUCKER, de opzegging alleen tegen het einde van elk kalenderkwartaal zou mogen geschieden, verklaarden verscheidene anderen de voorkeur te geven aan eene aanvulling der bepaling in dezen zin, dat in zoodanig geval de opzegging tegen elken dag zou kunnen plaats vinden.

Betwijfeld werd, of de aanhef van art. 45 van het ontwerp-DRUCKER: „De opzegging mag alleen geschieden" enz., niet duidelijker den zin en de bedoeling van de bepaling aangeeft dan de aanhef, zooals hij thans luidt.

Artt. 1639 *i en* 1639 *j.* De voorgestelde regeling omtrent de termijnen van opzegging ontmoette bij zeer vele leden bedenking.

Velen verklaarden de goede bedoeling, die de Regeering met

deze regeling, in het bijzonder met de bepaling van art. 1639 *j*, heeft gehad, te verstaan en te waardeeren; hare opvatting, dat eene dienstverhouding, die jaren lang heeft geduurd, niet op korten termijn moet kunnen worden verbroken, is alleszins begrijpelijk en voor de hand liggende; zij wordt ook in arbeiderskringen gedeeld, getuige de verontwaardiging, waarmede in bladen, die in deze kringen hunne lezers vinden, melding pleegt te worden gemaakt van gevallen, waarin aan arbeiders met langen diensttijd op korten termijn door den werkgever de dienstbetrekking is opgezegd. Maar, hoe goed ook bedoeld, eene regeling als hier is voorgesteld, zou in de practijk slecht werken; zij zou een geneesmiddel blijken te zijn erger dan de kwaal, waarvoor genezing wordt gezocht. Allereerst wees men er op, dat een termijn van opzegging van zes maanden als maximum in elk geval te lang moet worden geacht en den arbeider, dien de wetgever juist wil helpen, niet alleen niet zal kunnen baten, maar zelfs zal schaden. Vooral in de groot-industrie, maar ook elders zal het den arbeider in den regel niet gelukken, een werkgever aan te treffen, die zich kan of wil verbinden over 6 of 7 maanden hem in dienst te nemen. Zoo zal hij dus op goed geluk af en zonder van nieuwen arbeid zeker te zijn, zijn dienstbetrekking hebben op te zeggen en zal hij in zooverre achter staan bij den arbeider met korten opzeggingstermijn, die, alvorens tot opzegging over te gaan, zich zal kunnen vergewissen, of hij bij een ander werkgever werk zal kunnen vinden. Ook zal de arbeider, die een groot aantal jaren in eene onderneming werkzaam is, weinig kans hebben, dat hem door een anderen werkgever het aanbod zal worden gedaan, tegen hooger loon in diens onderneming over te gaan, omdat hij — zoo hij althans niet tot eigenmachtige verbreking zijn toevlucht wil nemen — eerst na verloop van een langen termijn uit zijn dienstbetrekking zal worden ontslagen.

Verder scheen de thans voorgedragen maximum-termijn ook in zooverre te lang, als zich zelfs bij langdurige onafgebroken dienstbetrekking gevallen kunnen voordoen, dat vrij plotseling zich een zoodanig verschil in temperament tusschen werkgever en arbeider vertoont, of er in hunne daden of gedragingen zoo groote verandering komt, dat eene grondige reden om de dienstbetrekking te verbreken nog wel niet aanwezig kan worden geacht, maar eene samenwerking gedurende zes maanden voor beide partijen toch hoogst moeilijk zal zijn.

Maar het hoofdbezwaar tegen de voorgedragen regeling achtte men daarin gelegen, dat zij eene werkstaking — dit woord opgevat in den zin van: gemeenschappelijke beëindiging van de dienstbetrekking, met inachtneming van den opzeggingstermijn — zooal niet onmogelijk zal maken, dan toch in hooge mate zal belemmeren. Deze regeling toch, met hare verlenging van den opzeggingstermijn naarmate van den duur der dienstbetrekking,

zal ten gevolge hebben, dat bij éénzelfden werkgever arbeiders in dienst kunnen zijn, te wier aanzien de meest verschillende opzeggingstermijnen — van af ééne week tot zes maanden — zullen gelden. Willen nu deze arbeiders op wettelijk geoorloofde wijze allen gezamenlijk tot werkstaking overgaan, dan verplicht de voorgedragen regeling hen, zoo tijdig hunne dienstbetrekking op te zeggen, dat óok de opzeggingstermijn van diegenen onder hen, die het grootst aantal jaren onafgebroken in dienstbetrekking zijn geweest, wordt in acht genomen. Maar daardoor is de beraamde staking dan ook feitelijk onmogelijk geworden, omdat de werkgever alleszins bevoegd zal zijn en zeker niet zal nalaten zijne arbeiders geleidelijk, te beginnen met hen, tegenover wie hij aan den kortsten opzeggingstermijn gebonden is, door anderen te vervangen. Tenzij in de voorgedragen regeling alsnog eene uitzondering worde gemaakt voor collectieve opzegging van de dienstbetrekking en er voor zoodanig geval een voor alle arbeiders gelijke opzeggingstermijn wordt gesteld — een denkbeeld, dat sommigen leden aanbevelenswaardig scheen — zal het te vreezen staan, dat de arbeiders, aan wie eene staking met inachtneming van den opzeggingstermijn onmogelijk zal zijn gemaakt, ten einde pressie op den werkgever te kunnen uitoefenen, eigenmachtig en onrechtmatig hunne dienstbetrekking zullen verbreken, op gevaar af van tot schadevergoeding te worden veroordeeld of althans het gedeelte van hun loon te verliezen, dat de werkgever op grond van de bepaling van art. 1638*s* heeft kunnen inhouden. En waar men het nu de taak des wetgevers achtte, zooveel mogelijk eigenmachtige, onrechtmatige verbreking van de dienstbetrekking tegen te gaan, beweegt zich, naar men meende, de bepaling van art. 1639 *j* in een verkeerde richting, daar zij het vrijwel onmogelijk maakt, dat de wettelijke opzeggingstermijnen bij eene werkstaking in acht zullen worden genomen. Daarom meende men, dat de Regeering goed zou doen deze bepaling uit het ontwerp te lichten. Te geruster zou zij daartoe kunnen overgaan, waar de bedoeling der bepaling voor een werkgever, die dit wil, uiterst gemakkelijk zal zijn te verijdelen. Door immers zijne arbeiders telken jare op 31 December te ontslaan en hen met ingang van 2 Jannari d.a.v. weer in dienst te nemen, zal de werkgever kunnen bewerken, dat de dienstbetrekking tusschen hem en zijne arbeiders niet onafgebroken een aantal volle jaren duurt en de bepaling van art. 1639 *j* dus geene toepassing zal kunnen vinden. Trouwens zal het bij de thans gevolgde redactie den werkgever ook op andere wijze gemakkelijk zijn, de bedoeling der wet te ontduiken. Immers komt blijkens de bepaling van art. 1639 *j* slechts de termijn in het eerste lid van het voorgaande artikel bedoeld, en dáár voor niet-inwonende arbeiders op ééne week gesteld, voor verlenging naarmate van den duur der dienstbetrekking in aanmerking. Een werkgever, die deze verlenging niet wil, zal slechts

gebruik hebben te maken van de hem bij het tweede lid van art. 1639 *i* geschonken bevoegdheid en bij reglement den termijn van opzegging tot bijv. negen dagen hebben te verlengen; op de dienstbetrekking tusschen hem en zijne arbeiders zal de bepaling van art 1639 *j* dan niet van toepassing zijn.

Eenige leden, die reeds van de bepaling op zich zelve, buiten verband met de andere bepalingen van het ontwerp, tegenstanders waren, hadden tegen haar nog te meer bezwaar en vonden haar nog te meer onbillijk, nu de voorschriften van art. 1638 *c* en art. 1638 *v* den werkgever verplichten den arbeider, in geval van ziekte, zijn loon uit te betalen en bij inwonende arbeiders voor behoorlijke verpleging en geneeskundige behandeling zorg te dragen.

Sommige leden gingen minder ver en verklaarden tegen het in art. 1639 *j* neergelegde beginsel van verlenging van den opzeggingstermijn naarmate van den duur der dienstbetrekking geen bezwaar te hebben, indien dit beginsel wordt toegepast niet ten aanzien van beide partijen, maar slechts ten aanzien van den werkgever, zoodat de arbeider zelfs na langdurige onafgebroken dienstbetrekking aan een opzeggingstermijn van slechts korten duur gebonden zal zijn. Slechts in zooverre zou voor den werkgever een uitzondering op het beginsel moeten worden gemaakt, dat hij bij opzegging van de dienstbetrekking aan alle zijne arbeiders ter zelfder tijd aan een in de wet bepaalden, voor allen geldenden termijn gebonden zoude zijn.

Enkele leden gaven in overweging, in elk geval de verlenging van den opzeggingstermijn minder groot en minder snel te doen zijn en haar niet te doen bedragen veertien dagen voor elk vol jaar, zooals thans is voorgesteld, maar bijv. zeven dagen voor elke twee volle jaren.

Ook werd door sommige leden het denkbeeld geopperd, de verlenging van den opzeggingstermijn eerst te doen beginnen, nadat de dienstbetrekking tusschen werkgever en arbeider onafgebroken een zeker aantal, bijv. drie, volle jaren heeft geduurd.

De voorgedragen regeling en in het bijzonder het beginsel in art. 1639 *j* neergelegd, vond ook voorstanders. De leden die zich daarmede konden vereenigen, achtten het vooreerst een groot voordeel voor oudere arbeiders, die lange jaren bij éénzelfden werkgever in dienstbetrekking zijn geweest, dat hun de dienstbetrekking niet dan na een langen termijn van waarschuwing zal kunnen worden opgezegd. Zij zagen daarin ook een waarborg tegen lichtvaardige opzegging, al wilden enkelen niet ontkennen, dat een termijn van zes maanden als onnoodig lang moet worden beschouwd. Deze leden meenden verder dat de regeling niet uitsluitend met het oog op de belangen des arbeiders moet worden bezien, maar men daarbij ook op de belangen des werkgevers het oog behoort te vestigen en dat van dit laatste standpunt een opzeggingstermijn, die langer wordt naarmate van

den duur der dienstbetrekking, alle aanbeveling verdient. Een arbeider toch, die langen tijd bij éénzelfden werkgever in dienstbetrekking is, raakt met den loop en alle bijzonderheden der zaak vertrouwd; de werkgever laat geleidelijk meer aan hem over en dientengevolge kan ten slotte de arbeider van groote beteekenis zijn voor den goeden gang van zaken in de onderneming, ja die onderneming voor een goed deel beheerschen. Het is dan niet mogelijk in korten tijd voor hem een waardig opvolger te vinden en een lange termijn van opzegging mag daarom niet ontbreken. Zoodanige termijn zal trouwens ook van groot nut zijn om te voorkomen, dat een geoefend en met alle geheimen eener onderneming vertrouwd arbeider plotseling eene eigen onderneming gaat opzetten en tot concurrent wordt van zijnen vroegeren werkgever of dat hij door een anderen werkgever wordt onderhuurd. In dit verband wezen deze leden ook nog op § 125 van de Duitsche Gewerbeordnung, waarin is bepaald, dat een werkgever, die een arbeider, bij een anderen werkgever in dienstbetrekking, onderhuurt, de daardoor veroorzaakte schade moet vergoeden. Deze leden achtten opneming van een soortgelijke bepaling in dit ontwerp gewenscht, al ware het slechts om uitdrukkelijk door den wetgever het onderhuren van arbeiders tot eene ongeoorloofde en onrechtmatige handeling te doen stempelen.

Enkele voorstanders van de voorgedragen regeling achtten een maximum opzeggingstermijn van zes maanden niet te lang; zij wezen op werkgevers, die groote werken uitvoeren, en om met het werk te kunnen beginnen, vrij lang van te voren zeker moeten zijn, dat zij op de diensten van een bepaald aantal arbeiders zullen kunnen rekenen.

Verscheidene leden gaven aan de bepaling van art. 46, 1ste lid, in verband met die van art. 47 van het ontwerp-DRUCKER de voorkeur boven de bepalingen, in art. 1639 *i*, 1ste en 2de lid, vervat. Gevolg toch van de thans voorgestelde bepalingen zal zijn, dat tal van categorieën van personen — men wees op klerken en kantoorbedienden — gedwongen zullen zijn, eene schriftelijke arbeidsovereenkomst aan te gaan, omdat anders voor hen, in strijd met het plaatselijk of vakgebruik, dat overeenkomstig hunne behoeften een veel langeren termijn van opzegging medebrengt, de termijn van opzegging één week zal bedragen. Volgens de regeling van het ontwerp-DRUCKER daarentegen zou ten aanzien van den opzeggingstermijn het plaatselijk gebruik — raadzaam ware wellicht, daarnaast het algemeene vakgebruik te vermelden — voorgaan en eerst bij gebreke van dergelijke aanwijzing de in de wet gestelde minimumtermijn van opzegging gelden. Het bezwaar, in de Memorie van Toelichting tegen verwijzing naar het plaatselijk gebruik aangevoerd, dat het in menig geval niet die zekerheid zal verschaffen, welke partijen bovenal

behoeven, werd niet zeer klemmend geacht en scheen in elk geval van minder groot gewicht dan de bovenbedoelde bedenking, die tegen het nu gedane voorstel kan worden ingebracht.

Men wees er verder op, dat tusschen het voorstel der Regeering en het ontwerp-DRUCKER een tweede verschilpunt bestaat; het voorstel zal, in tegenstelling met dat ontwerp, hier te lande onmogelijk maken wat elders, bijv. te Berlijn in de bouwvakken, regel is, namelijk dat bij de arbeidsovereenkomst elke opzeggingstermijn wordt uitgesloten. Men verklaarde niet in te zien, dat navolging van dezen regel, waar beide partijen dit wenschen, bedenkelijk zou kunnen zijn en gaf ook uit dien hoofde aan de bepalingen van het ontwerp-DRUCKER de voorkeur. Ook de buitenlandsche wetgevingen laten in dit opzicht vrijheid aan de partijen.

Een groot verschilpunt tusschen het Regeeringsvoorstel en het ontwerp-DRUCKER is voorts, dat het eerste de bepalingen omtrent de verlenging van den opzeggingstermijn naar mate van den duur der dienstbetrekking tot dwingend recht maakt en elk met die bepalingen strijdig beding nietig verklaart, maar het tweede afwijking van deze bepalingen toelaat bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement. Terwijl vele leden van oordeel waren, dat, mocht tegen hun wensch de bepaling van het eerste lid van art. 1639 *j* behouden blijven, deze bepaling in elk geval haar dwingend karakter zal moeten verliezen, betoogden anderen, dat het beter zoude zijn de bepaling maar geheel uit de wet te doen verdwijnen dan daarvan afwijking toe te laten, als in het ontwerp-DRUCKER werd voorgesteld. Gevolg daarvan zoude immers zijn, dat de bepaling aan de economisch zwakkere partij geen baat meer zoude brengen, omdat daarvan slechts in die gevallen, waarin hare toepassing den werkgevers voordeelig zoude zijn, niet bij reglementen of overeenkomst zou worden afgeweken.

Sommige leden waren van oordeel, dat het beginsel van gelijkheid van den opzeggingstermijn voor werkgever en arbeider, dat aan de voorgestelde regeling is ten grondslag gelegd, strijdt met de bestaande, maatschappelijke verhoudingen, met name in de groot-industrie. De economische ongelijkheid, die vooral dáár tusschen arbeider en werkgever bestaat, en ook de éénzijdige vorming van den arbeider door de ver doorgevoerde arbeidsverdeeling, zoude vorderen, dat althans in de groot-industrie de werkgever aan een langeren termijn werd gebonden dan de arbeider. Dat het niet gemakkelijk zou zijn het begrip grootindustrie wettelijk te omlijnen, werd daarbij niet ontkend.

Het denkbeeld werd te berde gebracht, den werkgever de bevoegdheid te verleenen den arbeider onmiddellijk, zonder inachtneming van den bij wet, overeenkomst of reglement bepaalden opzeggingstermijn te ontslaan, mits onder verplichting hem gedu-

rende den opzeggingstermijn het volle loon uit te keeren. Naar de leden, die dit denkbeeld in overweging gaven, meenden, zoude aan de toepassing daarvan meer dan één voordeel zijn verbonden. Vooreerst zou daardoor de moeilijkheid worden opgelost, die thans veelal rijst, wanneer een werkgever een arbeider zijn vertrouwen en daarmede den dienst heeft opgezegd en hij dezen na de opzegging geen arbeid meer wenscht toe te vertrouwen, omdat hij daarvan nadeel voor zijne onderneming vreest — men denke aan den fabrikant, die zijnen boekhouder diens ontslag heeft aangekondigd en het nu niet raadzaam oordeelt, hem nog inzage van de boeken te verstrekken. De arbeider zal thans verplicht zijn elken dag zich aan te melden, slecht om te hooren, dat de werkgever voor dien dag zijne diensten niet behoeft. Dit geeft tot onnoodige ontstemming aanleiding. Ook in weer andere gevallen, waarin samenwerking tusschen werkgever en arbeider gedurende den soms langen opzeggingstermijn pijnlijk of onaangenaam zoude zijn, zou toepassing van het aanbevolen denkbeeld aan beide partijen bevrediging kunnen schenken. Op deze wijze zou verder eene oplossing kunnen worden gevonden voor de ernstige moeilijkheden, waartoe, naar het bestuur der Vereeniging van Nederlandsche werkgevers vreest, de voorgestelde regeling in de practijk aanleiding kan geven. In het meervermeld adres van dit bestuur wordt er op gewezen, dat wanneer een werkgever een maatregel neemt, waarmede vele van zijne arbeiders zich niet kunnen vereenigen, de hier voorgedragen regeling hem de spoedige doorvoering van dien maatregel zeer bezwaarlijk, zoo al niet onmogelijk kan maken. Waar de werkgever er dan toe zal moeten overgaan de dienstbetrekking met het niet meegaand deel zijner arbeiders te verbreken, zal hij ten gevolge van de verscheidenheid van dienstjaren stuiten op een verscheidenheid van opzeggingstermijnen, die een uiterst ongelijkmatigen toestand zal doen geboren worden. In sommige gevallen zal de dienstbetrekking zelfs nog gedurende zes maanden moeten worden voortgezet, hetgeen zeker, vooral waar het groote werkgevers geldt, voor een regelmatigen gang van zaken hoogst ongewenscht moet worden geacht. Stond het den werkgever nu vrij, al zijne arbeiders, die met den genomen maatregel zich niet kunnen vereenigen, onmiddellijk te ontslaan tegen uitbetaling van het loon gedurende den opzeggingstermijn, dan zoude hij tot dadelijke, algeheele doorvoering van dien maatregel kunnen overgaan en zouden de thans rijzende moeilijkheden in éénmaal zijn opgelost.

Van meer dan ééne zijde verklaarde men zich met dit denkbeeld niet ingenomen. Naar men meende, is daarbij ook voorbijgezien, dat de wettelijke regeling van de arbeidsovereenkomst eene algemeene strekking heeft en niet slechts geldt voor de werklieden in den gewonen zin, die in den regel met het oog op de betere gelegenheid om nieuw werk te zoeken tegen onmiddellijk ontslag met behoud van loon wel geen ernstig bezwaar

zouden hebben, maar ook voor de hooger bezoldigde, voornamelijk geestelijken arbeid verrichtende personen, die van den hierbedoelden maatregel weinig gediend zullen zijn. Immers zouden zij door het publiek worden beschouwd als uit hunne betrekking gezet en daarmede zou op hen een blaam rusten, die hunne toekomst in ernstige mate zou kunnen benadeelen.

Art. 1639 *l.* Sommige leden konden de juistheid niet toegeven van de bewering in de Memorie van Toelichting, dat de bedoeling van dit artikel — aan beide pariijen de gelegenheid te geven, met een redelijken termijn hunne rechtsverhouding te doen eindigen — door de thans gebezigde redactie duidelijker wordt uitgedrukt dan door die van het ontwerp-DRUCKER en van het Regeeringsontwerp van 1901. Waar het hier geldt enkel het toepasselijk verklaren van eenige voorschriften der wet op overeenkomsten, voor bepaalden tijd aangegaan, is het, naar zij meenden, raadzaam die voorschriften uitdrukkelijk te noemen, opdat niet uit eene meer algemeene gelijkstelling gevolgtrekkingen worden gemaakt, die in 's wetgevers bedoeling niet hebben gelegen.

Men merkte op, dat hier de in het eerste lid van art. 1639 *i* genoemde opzeggingstermijn van ééne week voor niet-inwonende arbeiders algemeen zal gelden, juist omdat het hier, blijkens de redactie van art. 1639 *l*, gevallen geldt, waarin bij de arbeidsovereenkomst niet is voorzien, zoodat niet overeenkomstig het tweede lid van art. 1639 *i* een langere opzeggingstermijn zal zijn bepaald. Daarom wees men er hier nogmaals op, dat bij eene algemeene regeling der arbeidsovereenkomst, als het hier geldt, een opzeggingstermijn van ééne week in vele gevallen als veel te kort moeten worden beschouwd.

Art. 1639 *m.* In de Memorie van Toelichting wordt medegedeeld, dat in andere landen reeds is gebleken, dat sommigen trachten de wettelijke voorschriften omtrent de opzeggingstermijnen te ontgaan door steeds een „proeftijd" te doen voortduren en wordt daaraan toegevoegd: „Dit dient te worden voorkomen." Men meende uit deze toelichting te moeten opmaken, dat het in de bedoeling ligt, dat het een werkgever niet geoorloofd zal zijn, een arbeider na de beëindiging van den proeftijd nogmaals „op proef" te nemen, maar merkte op, dat zulks in het artikel niet uitdrukkelijk wordt verboden en het geenszins overbodig zou zijn, in het tweede lid een beding omtrent een tweeden proeftijd nietig te verklaren.

Betoogd werd, dat, naar de ervaring leert, in sommige dienstbetrekkingen — men wees bijv. op handelsreizigers en pleegzusters — een proeftijd van eene maand als onvoldoende moet worden aangemerkt en verlenging van den in het tweede lid genoemden termijn daarom noodig is.

Verscheidene leden zochten de beteekenis van hetgeen hier

omtrent een proeftijd wordt bepaald, uitsluitend in de bevoegdheid, de op proef aangegane dienstbetrekking van weerszijden onmiddellijk te doen eindigen; huns inziens zal een proeftijd, die op langer dan eene maand wordt gesteld, doch waarbij in de overeenkomst de opzeggingstermijnen overeenkomstig art. 1639 *i*, tweede lid, zijn bepaald, niet als een proeftijd in den zin van dit artikel zijn te beschouwen.

Art. 1639 *n*. Er moge in de Memorie van Toelichting worden opgemerkt, dat de hier te volgen procedure kort en zonder omslag behoort te zijn, vele leden vreesden, dat deze uitspraak in de practijk niet zal worden bewaarheid. Ten aanzien van de in het tweede lid bedoelde oproepingen zullen de gewone oproepingstermijnen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering van toepassing zijn. De echtgenoot zelf zal de oproepingen moeten doen verrichten. Om kosteloos te kunnen procedeeren zal de verzoeker zich van een bewijs van onvermogen moeten voorzien, wat zeker tijdverlies met zich brengt. De omslag zal zoo groot zijn, dat menig echtgenoot zich daardoor van het aanwenden van het hier gegeven rechtsmiddel zal laten terughouden.

Mede met het oog hierop, gaven enkele leden het denkbeeld in overweging, de volgorde in het artikel juist om te keeren; den echtgenoot de macht te verleenen, in de in het artikel bedoelde gevallen de arbeidsovereenkomst te doen eindigen en aan de vrouw, wellicht ook aan den werkgever, de bevoegdheid toe te kennen daartegen bij den katonrechter bezwaar in te dienen en diens beslissing uit te lokken.

Gevraagd werd, of de bepaling wel doel zal kunnen treffen, aangezien immers de vrouw, ingevolge de bepaling van art. 1637 *f* tot het aangaan van arbeidsovereenkomsten zonder bijstand van haren man in het algemeen bekwaam, onmiddellijk nadat de arbeidsovereenkomst door den kantonrechter ontbonden is verklaard, eene nieuwe arbeidsovereenkomst, voor haar of het huisgezin van even nadeelige gevolgen, zal kunnen aangaan, zelfs met den werkgever, bij wien zij in dienstbetrekking was. Zou het daarom, zoo werd gevraagd, niet noodig zijn te bepalen, dat de gehuwde vrouw, wier arbeidsovereenkomst door den kantonrechter ontbonden is verklaard, voor een bepaalden tijd onbekwaam zal zijn, zonder den bijstand van haren man als arbeidster arbeidsovereenkomsten aan te gaan?

Sommige leden achtten het hier de geschikte gelegenheid, hunne boven reeds weergegeven bezwaren tegen de bepaling van art. 1637 *f* te herhalen.

Opgemerkt werd, dat de bepaling van het eerste lid niet ruim genoeg is geformuleerd, omdat niet slechts de bij eenige arbeidsovereenkomst van de vrouw bedongen arbeid, maar ook het feit op zich zelve, dat de vrouw bij een bepaalden werkgever in dienstbetrekking is, nadeelige gevolgen voor haar of het huisgezin kan

hebben. Men dacht hier bijv. aan het geval, dat ten gevolge van de dienstbetrekking een uit zedelijk oogpunt af te keuren verhouding ontstaat tusschen de arbeidster en den werkgever of een van diens huisgenooten of ondergeschikten.

Sommige leden konden zich er niet mede vereenigen, dat hier aan den echtgenoot de bevoegdheid wordt toegekend, de arbeidsovereenkomst, door zijne vrouw aangegaan, ontbonden te doen verklaren niet alleen wanneer daarvan gevaren dreigen voor het huisgezin, maar ook, wanneer van den bedongen arbeid nadeelige gevolgen zijn te duchten voor de vrouw zelve. Nu aan de echtgenoote van een arbeider niet eene dergelijke bevoegdheid is toegekend, achtten deze leden het hier aan den echtgenoot ingeruimde toezicht over de persoon van zijne vrouw in strijd met het beginsel der gelijkheid tusschen man en vrouw in het huwelijk, dat de Minister blijkens de op art. 1637 *i* gegeven toelichting voorstaat en drongen zij daarom aan op weglating van de woorden in het eerste lid: „hetzij voor zijne vrouw zelve, hetzij."

Enkele leden gaven in overweging, het slot van het eerste lid te doen luiden: „de opheffing der dienstbetrekking uit te spreken" en niet zooals wordt voorgesteld: „die arbeidsovereenkomst ontbonden te verklaren."

Sommige leden waren van oordeel, dat het te ver gaat den rechter, zooals in het derde lid wordt voorgesteld, voor te schrijven in alle daar bedoelde gevallen het verzoek niet in te willigen. Mogelijk is het immers, dat ook ingeval de man de gemeene woonplaats heeft verlaten of hij een slecht levensgedrag leidt, desniettemin zijne in het verzoekschrift neergelegde meening den rechter niet ongegrond voorkomt. Daarom zouden deze leden voor deze gevallen het aan 's rechters oordeel willen hebben overgelaten, of het verzoek al dan niet moet worden ingewilligd.

Opgemerkt werd, dat de uitdrukking in het laatste lid: „het slot van art. 99 der wet enz." verduidelijking eischt.

Art. 1639 *o.* Men wees er op, dat onderscheidene van de opmerkingen ten aanzien van het vorige artikel gemaakt, ook hier geheel of ten deele van toepassing moeten worden geacht; men vertrouwde, dat de Regeering dit in het oog zal houden, ook waar deze opmerkingen niet worden herhaald.

Gevraagd werd verder, of het niet billijk ware tegenover den werkgever, die blijkens het 2de lid zal worden opgeroepen, niet den rechter van het kanton, waarin de plaats van het werkelijk verblijf des minderjarigen gelegen is, maar dien aan het kanton, waarin des werkgevers woonplaats gelegen is, aan te wijzen voor het nemen van de hierbedoelde beschikkingen.

Van andere zijde merkte men op, dat deze quaestie van vrij ondergeschikt belang is, mits maar op zoo duidelijke wijze een rechter worde aangewezen, dat de ondankbare geschillen over bevoegdheid worden voorkomen.

In verband met eene opmerking naar aanleiding van de te enge formuleering van het eerste lid van het vorige artikel gemaakt en boven weergegeven, werd hier betoogd, dat het aanbeveling zoude verdienen den aanhef van het artikel te doen luiden: „Indien de wettelijke vertegenwoordiger van eenen minderjarige vermeent, dat de voortzetting van eenige arbeidsovereenkomst nadeelige gevolgen enz". Te recht, meende men, werd eene uitdrukking, die niet alleen den bedongen arbeid, maar de arbeidsovereenkomst in haar geheel omvat, reeds in artikel 51 van het ontwerp-DRUCKER gebezigd.

Sommige leden meenden, dat eene beschikking dikwijls lang zal uitblijven en de gevreesde nadeelige gevolgen dan inmiddels zullen zijn ingetreden. Zij wenschten daarom te zien bepaald, dat de kantonrechter in spoedeischende gevallen bij voorloopige beschikking de dienstbetrekking zou kunnen schorsen en eerst daarna de hier voorgeschreven procedure om tot eene definitieve beschikking te komen, zou hebben te volgen.

Gevraagd werd, of wel is bedacht, dat ten aanzien van de hier voorgeschreven oproeping van de naaste bloedverwanten des minderjarigen niet van toepassing zal zijn de beperking tot binnen het Koninkrijk woonachtige meerderjarigen, in artikel 388, 3de lid, van het Burgerlijk Wetboek aangegeven voor de gevallen, dat in zaken van voogdij de tusschenkomst van bloedverwanten van een minderjarige vereischt wordt. Zooals de bepaling thans luidt, zal de kantonrechter na de ouders hebben op te roepen en te verhooren de broeders en zusters van den minderjarige — in het geval van het vorige artikel de kinderen van de echtelieden — ook wanneer deze personen zelven nog minderjarig of hier te lande niet woonachtig zijn.

Art 1639 *p.* Opgemerkt werd, dat nog beter zal uitkomen, dat hier aan het openbaar ministerie een concurrente bevoegdheid wordt verleend, terwijl tevens de bepaling aan duidelijkheid zal winnen wanneer de aanhef gelezen wordt: „Gelijke bevoegdheid, als in het vorige artikel aan den wettelijken vertegenwoordiger van eenen minderjarige is toegekend, komt" enz.

Art. 1639 *q.* Blijkens de Memorie van Toelichting is in het ontwerp de uitdrukking: „*vooraf* medegedeelde redenen" gebezigd om duidelijk te doen uitkomen, dat de mededeeling niet later dan de verbreking der dienstbetrekking mag geschieden. Sommige leden waren van oordeel, dat het aanbeveling verdient dit woord: „vooraf" door: „terstond" of „onverwijld" te vervangen, omdat het kan voorkomen, dat van de partij, die de dienstbetrekking eigenmachtig verbreekt, niet kan worden gevergd, dat zij, alvorens daartoe over te gaan, zelve de redenen aan de wederpartij mededeele. Men dacht hier bij voorbeeld aan de dienstbode, die zich plotseling heeft te beklagen over daden of gedragingen

des werkgevers, in strijd met de goede zeden, en die op staanden voet den dienst verlaat, met het voornemen, onderwijld door haren vader aan den werkgever te doen mededeelen, waarom zij tot verbreking der dienstbetrekking heeft meenen te moeten overgaan.

Verscheidene leden gaven er hunne teleurstelling over te kennen, dat in dit artikel niet, in navolging op dit punt van het ontwerp-DRUCKER, uitdrukkelijk is neergeschreven, dat de partij, die tot eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking, tenzij dan om grondige, aan de wederpartij vooraf medegedeelde redenen overgaat, onrechtmatig handelt. Zij waren van oordeel, dat juist door de woorden : „handelt onrechtmatig" het karakter van de eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking duidelijk wordt aangegeven, hetgeen van belang is in eene regeling als deze, welke immers moet strekken om werkgevers en arbeiders te wijzen op de uit de arbeidsovereenkomst voortvloeiende rechten en verplichtingen.

Enkele leden achtten den aanhef van het artikel: „Eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking . . . . doet deze wel eindigen" uit theoretisch oogpunt niet volkomen juist en gaven in overweging in dien aanhef te doen uitkomen, dan door eigenmachtige verbreking de dienstbetrekking: „als geëindigd zal worden beschouwd."

Sommige leden betoogden, dat het onjuist is, in dit artikel te spreken van „grondige" en niet, als in het ontwerp-DRUCKER. van „dringende" redenen. In de Memorie van Toelichting wordt opgemerkt, dat volgens het ontwerp „grondige redenen" tot verbreking der dienstbetrekking alleen dan bestaan, wanneer het van den wil van de wederpartij afhankelijk was ze te voorkomen, in tegenstelling van de „gewichtige redenen", in artikel 1639 *x* genoemd, die alleen in billijkheidsoverwegingen moeten gezocht worden. De bedoelde leden achtten deze tegenstelling niet juist en meenden, dat de gronden hier en die in art. 1639 *x* genoemd, op andere wijze moeten worden onderscheiden. Het verschil moet hierin worden gezocht, zooals trouwens in de toelichting bij laatstgenoemd artikel, die met de toelichting op de artt. 1639 *q*—1639 *t* niet geheel in overeenstemming schijnt, ook wordt erkend, dat men in art. 1639 *q* te doen heeft met omstandigheden, die het verklaren, ja rechtvaardigen, dat een der partijen *onmiddellijk* een einde maakt aan de dienstbetrekking en daarentegen in art. 1639 *x* met redenen, die volstrekt niet eene *plotselinge* eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking wettigen. Op het al dan niet *urgente* van de omstandigheden komt het hier aan en deze tegenstelling ligt wel in de woorden: „dringend" en „gewichtig", maar komt in de woorden: „grondig" en „gewichtig" niet tot haar recht. Ook daarom is het trouwens onjuist de woorden „grondig" en „gewichtig" tegenover elkander te stellen, omdat de gewichtige redenen, in art. 1639 *x* ter sprake, al zijn zij niet van dringenden aard, toch zeker wel als grondige redenen zijn aan te merken.

Artt. 1639 *r* en 1639 *s*. Vele leden waren teleurgesteld, dat de Regeering zich in de artt. 1639 *r* en 1639 *s* heeft bepaald tot het geven van eene algemeene omschrijving van hetgeen onder grondige redenen om de dienstbetrekking te verbreken is te verstaan en zij niet, in navolging van het ontwerp-DRUCKER, daaraan typische voorbeelden van dergelijke redenen heeft toegevoegd. Deze algemeene omschrijving is vaag en onduidelijk, zooals trouwens bij een begrip als het hier geldt, bezwaarlijk anders kan, en biedt noch houvast aan de partijen, die er toch het grootste belang bij hebben te weten, om welke redenen zij zonder schadevergoeding hunne dienstbetrekking mogen verbreken, noch eenig richtsnoer aan den rechter; in het ontwerp-DRUCKER daarentegen wordt door de toevoeging van sprekende gevallen, die in de practijk veelvuldig zullen voorkomen, op voor ieder verstaanbare wijze aangegeven, wat in den zin der wet onder grondige redenen is te begrijpen. Deze leden wezen er op, dat zoowel in de pers als door het bestuur der Vereeniging van Nederlandsche werkgevers op terugkeer in dit opzicht tot het ontwerp-DRUCKER is aangedrongen.

Ten aanzien van de voorbeelden in de artt. 55 en 57 van het ontwerp-DRUCKER opgesomd, werd nog opgemerkt, dat de gevallen in eerstgemeld artikel sub 5°. en 6°. vermeld, eenige aanvulling zouden moeten ondergaan. Terwijl toch in de voorbeelden, onder 1°. on 2°. van art. 57 genoemd, niet alleen wordt voorzien, dat de werkgever den arbeider of diens familieleden of huisgenooten mishandelt enz. maar ook het geval wordt genoemd, dat hij gedoogt, dat dergelijke handelingen door een zijner huisgenooten of ondergeschikten worden gepleegd, wordt in artikel 55, sub 5°. en 6°., ten aanzien van den arbeider dit tweede geval niet gesteld.

Enkele leden deelden in het gevoelen, in het meervermelde, in de *Volksbanier* opgenomen, rapport geuit, dat het billijk is, nu in art. 1639 *r* als grondige reden tot verbreking der dienstbetrekking voor den werkgever worden beschouwd: „eigenschappen enz., die, in aanmerking genomen het door den arbeider bedongen loon, redelijkerwijze niet van hem konden verwacht worden" — in art. 1639 *s* als grondige reden voor den arbeider op te nemen: „indien de aard van het opgedragen werk redelijkerwijze niet in verhouding blijkt te staan tot het door den werkgever toegezegd loon".

Andere leden wezen er op, dat men door dit in artikel 1639 *s* op te nemen, zou raken aan een zeker belangrijke, maar uiterst moeilijke quaestie, die niet geschikt is, als het ware ter loops te worden uitgemaakt.

Enkele leden meenden, dat onder de grondige redenen voor den arbeider om de dienstbetrekking te verbreken, moet worden opgenomen staking van den arbeid door een zeker deel, de helft, twee derden of drie vierden van zijne medearbeiders. Zij achtten

het beter, dat men dit maatschappelijk verschijnsel regelt dan dat men het negeert.

Vrij algemeen echter verklaarde men zich met dit denkbeeld niet te kunnen vereenigen, reeds daarom alleen niet, omdat het de meening, dat werkstaking slechts mogelijk is en kan slagen, wanneer de arbeiders eigenmachtig hunne dienstbetrekking verbreken, nog meer dan tot dusverre ingang zou doen vinden. Dat die meening verkeerd is en werkstakingen, waarbij de opzeggingstermijnen zijn in acht genomen, een voor de arbeider gunstig verloop kunnen hebben, leert de ervaring in Engeland. Verwezen werd te dien aanzien ook naar eenige artikelen van SIDNEY en BEATRICE WEBB in „Soziale Praxis" van Maart 1902.

Sommige leden merkten nog op, dat bij toepassing van bovenbedoeld denkbeeld, de billijkheid zoude eischen eene overeenkomstige omstandigheid te beschouwen als grondige reden voor den werkgever om de dienstbetrekking te verbreken. De werkgever zou, zonder tot schadeloosstelling te zijn verplicht, zijne arbeiders moeten kunnen ontslaan, wanneer een zeker deel der medewerkgevers tegenover hunne arbeiders den maatregel van „uitsluiting" zou hebben toegepast.

Gevraagd werd, of niet de omstandigheid, dat een arbeider, in geval van werkstaking bijv., niet aan den arbeid durft te gaan, omdat hij daarvan gevaar ducht voor zijn persoon, zijn gezin of zijn goed, onder de grondige redenen om de dienstbetrekking te verbreken, moet worden opgesomd.

Hierop werd geantwoord, dat deze omstandigheid in geen geval hier thuis behoort, omdat de arbeider niet de bedoeling kan hebben in zoodanig geval aan de dienstbetrekking een einde te maken. Is uitdrukkelijke vermelding van deze omstandigheid in de voorgedragen regeling noodig, hetgeen men betwijfelde, omdat hier een geval van overmacht aanwezig schijnt, dan moet dit geschieden in de vijfde afdeeling, die van de verplichtingen des arbeiders handelt; het verdient dan wellicht aanbeveling bij de redactie de woordenkeus van art. 1360 van het Burgerlijk Wetboek te volgen.

Ook werd hier gewezen op hetgeen bij den arbeid in de venen wel schijnt voor te komen, dat de mannelijke arbeiders de vrouwelijke, wier concurrentie zij vreezen, trachten te weren door haar met mishandeling te dreigen, zoo zij den arbeid beginnen of dien niet staken. Moet nu een dergelijk geval, waarin het voor de arbeidsters wel geraden is van verderen arbeid maar af te zien, niet onder de gegronde redenen om de dienstbetrekking te verbreken, worden opgenomen?

Niet algemeen werd begrepen, welk het juiste verband is tusschen de bepalingen van art. 1639 *q* en art. 1639 *s* eenerzijds en de bepaling van art. 1639 *o* aan den anderen kant. Men vroeg, of de wettelijke vertegenwoordiger van een minderjarige, namens dezen, de dienstbetrekking eigenmachtig om grondige, aan de

wederpartij vooraf medegedeelde, redenen mag verbreken; zoo ja, waarom daarnaast de bepaling van art. 1639 *o* dan nog noodig moet worden geacht, en zoo neen, of de kantonrechter in het geval van art. 1639 *o* het verzoek zal kunnen inwilligen ook dan wanneer grondige redenen, in den zin daaraan in art. 1639 *s* gehecht, aanwezig zijn.

Art. 1639 *t.* Verscheidene leden gaven aan de regeling omtrent de schadeloosstelling, in de artt. 58 en 59 van het ontwerp-DRUCKER opgenomen, de voorkeur boven de hier voorgestelde bepalingen. Huns inziens zijn die bepalingen in menig geval geheel onvoldoende. Een ingenieur, een redacteur van een dagblad of een ander hoog bezoldigd arbeider bijv., die door zijnen werkgever zonder opgave van redenen op staanden voet wordt ontslagen, zal in sommige gevallen slechts aanspraak kunnen maken op een schadeloosstelling, gelijkstaande met het bedrag van zijn loon voor den duur van ééne week. Dit, meende men, gaat niet aan. Er moet gelegenheid worden gegeven, als in het ontwerp-DRUCKER geschiedde, door den rechter te doen uitmaken, hoeveel in elk geval, alle bijzondere omstandigheden in aanmerking genomen, de schade bedraagt en welk bedrag aan schadeloosstelling in billijkheid dus moet worden uitgekeerd. De rechter zal dan ook kunnen letten op de omstandigheid, waarop in het meervermelde rapport van het centraal bestuur van den Nederlandschen Roomsch-Katholieken Volksbond te recht de aandacht wordt gevestigd, maar waarmede bij de voorgestelde regeling geen rekening wordt gehouden, dat dezelfde som gelds voor den arbeider eene grootere waarde vertegenwoordigt dan voor den werkgever en het verlies daarvan den eerste ongelijk zwaarder zal drukken dan den laatste. Verder scheen het denkbeeld, dat in het ontwerp-DRUCKER is belichaamd, volgens hetwelk men hetzij volledige schadevergoeding kan eischen, hetzij eene in de wet bepaalde, voor alle gevallen gelijkstaande som kan vorderen, zonder dat van geleden schade eenig bewijs behoeft te worden geleverd, uit practisch oogpunt alle aanbeveling te verdienen. Daar het bewijs van geleden schade veelal niet gemakkelijk zou zijn te leveren, zoude in vele gevallen de gelegenheid tot het vorderen van de wettelijk bepaalde, vaste som de partijen zeer te stade komen.

Op de boven aangevoerde gronden werd in overweging gegeven, in het laatste lid niet te spreken van „wettelijke interesten", maar voor de verschuldigde interesten een bepaald percentage te noemen.

Art. 1639 *v.* Betoogd werd, dat ingeval bij den rechter eene vordering moet worden ingesteld ter verkrijging van de schadeloosstelling, bedoeld bij art. 1639 *q*, het alleszins mogelijk is, dat omtrent deze vordering zes maanden nà den dag, waarop de

dienstbetrekking is geëindigd, nog geen uitspraak is gedaan; volgens de bepaling van dit artikel zal dan echter het recht op de schadeloosstelling vervallen.

Naar aanleiding hiervan werd opgemerkt, dat het artikel niet in dezen zin is te verstaan; het beteekent blijkbaar, dat de aanspraak op schadeloosstelling vervalt, wanneer zij niet na verloop van den in het artikel genoemden termijn is geldig gemaakt. Men vroeg, of dit wellicht niet duidelijker zou uitkomen, wanneer de aanhef van het artikel werd gelezen: „Het recht om de schadeloosstelling, bedoeld bij art. 1639 *q* te vorderen, vervalt", enz.

Gevraagd werd, of het niet meer overeenkomstig het stelsel van ons Burgerlijk Wetboek zoude zijn dit artikel te schrappen en in art. 2005, dat bij deze gelegenheid toch wijziging zal ondergaan, voor de hierbedoelde vordering op de schadeloosstelling een verjaringstermijn vast te stellen.

Art. 1639 *w.* Opgemerkt werd, dat uit de bepaling niet duidelijk blijkt, of men de daar bedoelde dienstbetrekking kan doen eindigen op het oogenblik, waarop één jaar sedert haren aanvang is verloopen, dan wel of men op het bedoelde oogenblik haar eerst zal kunnen opzeggen, zoodat zij dan eerst ééne of meer weken later zal eindigen. Kan men bijv. eene dienstbetrekking, die op 1 Januari 1904 is aangegaan, op 1 Januari 1905 doen eindigen, of wel kan men haar op laatstgenoemden datum eerst opzeggen?

Bedoeld is zeker, dat hier de opzeggingstermijnen, in de artt. 1639 *i* en 1639 *j* genoemd, zullen gelden. Ware het echter voor de duidelijkheid niet gewenscht, zulks uitdrukkelijk in het artikel te vermelden?

In overweging werd gegeven, het slot van het eerste lid van het artikel te lezen: „is niettemin ieder der partijen bevoegd haar van het oogenblik, waarop één jaar sedert haren aanvang is verloopen, te doen eindigen, met inachtneming van het bepaalde in de artt. 1639 *i* en 1639 *j*."

Art. 1639 *x.* In overeenstemming met het gevoelen, verkondigd in het hoofdartikel in het *Sociaal Weekblad* van 5 Maart jl. (1), vonden sommige leden de onderscheiding tusschen „grondige" en „en gewichtige" redenen niet gelukkig en verklaarden zij eenerzijds niet in te zien, dat verschillende „gewichtige" redenen van art. 1639 *x* niet thuis behooren onder de „grondige" redenen van art. 1639 *r* en anderzijds te gelooven, dat de practijk zich in de gevallen, die onder de „gewichtige redenen" worden bedoeld, zeer wel zou weten te redden met behulp van eene billijke, zich naar het leven richtende rechtspraak.

De Commissie van Rapporteurs vestigt hier verder de aandacht

---

(1) „Het wetsvoorstel omtrent het arbeidscontract" III.

op de verhandeling: „Overmacht of onmogelijkheid? (Naar aanleiding van art. 1639 *x* van het ontwerp van wet op het arbeidscontract)", van de hand van prof. mr. J. F. HOUWING, opgenomen in de laatst verschenen aflevering van het *Rechtsgeleerd Magazijn* (1904, bladz. 250 en volg.). Een dieper ingaan op de leer der overmacht doet den schrijver in deze verhandeling tot de slotsom komen, dat men dient te breken met de onderscheiding tusschen „grondige" en „gewichtige" redenen, waaraan, in strijd met het stelsel van het Burgerlijk Wetboek, het denkbeeld ten grondslag ligt, als zoude men ter bepaling van wat overmacht is, met de billijkheid geen rekening behoeven te houden. Art. 1639 *x*, meent de schrijver, moet vervallen, zoodat men zich dan eenvoudig bepaalt tot het voorschrift van art. 1639 *q*, gewijzigd in den geest van het ontwerp-DRUCKER; de artt. 1639 *r* en 1639 *s* verliezen dan hun reden van bestaan, terwijl ook aan het afzonderlijk voorschrift in art. 1639 *l* geen behoefte meer bestaat. De schrijver is van oordeel, dat men alleen door zoodanige regeling blijft in de lijn, door het Burgerlijk Wetboek zelf in de artt. 1280 en 1281 getrokken. De Commissie van Rapporteurs meent, dat het niet op haar weg kan liggen deze, haars inziens, belangrijke beschouwingen hier te bespreken; zij wenscht er echter op te wijzen, dat aan het stelsel van het ontwerp een niet te onderschatten voordeel is verbonden, dat, bracht men des schrijvers denkbeelden in toepassing, zou worden gemist, dat nl. thans de partij, die de arbeidsovereenkomst ontbonden wil hebben verklaard, door den kantonrechter van te voren doet onderzoeken, of daarvoor gewichtige redenen bestaan, terwijl zij anders, als het ware op eigen risico, de dienstbetrekking zou moeten verbreken, met de kans, dat later de rechter zou uitmaken, dat die verbreking onrechtmatig is geweest.

Gevraagd werd, of er wel voldoende reden was, hier van de gewone proces-orde af te wijken door als bevoegd aan te wijzen den rechter van het kanton, waarin de partij die als het ware als eischeres optreedt, haar werkelijk verblijf houdt.

Sommige leden zouden in de bepaling van het tweede lid naast: „veranderingen in den persoonlijken of vermogenstoestand des verzoekers" ook veranderingen in zijn huiselijken toestand uitdrukkelijk willen hebben genoemd.

Men meende, dat deze bepaling naar haren aard als dwingend recht is te beschouwen, doch achtte het niettemin wenschelijk, ook bij dit artikel het afwijkend beding opzettelijk te verbieden.

Artikel IV.

Opgemerkt werd, dat ook de bepaling van art. 1950, 3°., niet ongewijzigd zal kunnen blijven en met de terminologie van de nieuwe regeling in overeenstemming zal moeten worden gebracht. Het staat immers niet vast, al is het wel waarschijnlijk, dat de

ingediende wetsvoordracht tot herziening van de eerste zes titels van het vierde boek van het Burgerlijk Wetboek tot stand zal komen en het is in elk geval mogelijk, dat de totstandkoming eerst zal plaats vinden, nadat dit wetsvoorstel in werking is getreden.

Naar aanleiding van de voorgestelde artt. 2005 en 2006 werd opgemerkt, dat zonder eenig bezwaar voor de loonvordering van alle arbeiders éénzelfde verjaringstermijn zou kunnen worden vastgesteld. De regeling zou daardoor zeer worden vereenvoudigd.

Overgangsbepaling.

Van verschillende zijden werd opgemerkt, dat de overgangsbepaling in den voorgestelden vorm geenszins duidelijk is. Op het beginsel, dat in de bepaling is belichaamd, wordt eene uitzondering gemaakt wat betreft den duur der arbeidsovereenkomst en blijkens de Memorie van Toelichting, waar met een beroep op de billijkheid wordt betoogd, dat de tijd, voor welken men zich verbonden heeft, door geen andere bepaling moet worden beheerscht, dan door die welke partijen bij het aangaan der overeenkomst op het oog hadden, heeft de Regeering bij deze uitzondering voornamelijk gedacht aan arbeidsovereenkomsten, voor een bepaalden tijd aangegaan. Wat zal nu echter gelden, zoo werd gevraagd, ten aanzien van de voor onbepaalden tijd aangegane arbeidsovereenkomsten, van kracht bij het inwerking treden van de wet? Zal ook hier de uitzondering ten aanzien van den duur toepassing vinden, zoodat ten aanzien van sommige arbeidsovereenkomsten 25 of meer jaren na het in werking treden van de nieuwe regeling nog de vraag van belang zal kunnen zijn, of zij bij het in werking treden van de wet van kracht waren? Zoo ja, dan scheen de overgangsbepaling in dezen vorm geene aanbeveling te verdienen.

Verder laat de bepaling, naar men meende. in zooverre aan duidelijkheid te wenschen over, als niet vaststaat, of de woorden: „met uitzondering van den duur der arbeidsovereenkomst" ook betrekking hebben op „de uit de arbeidsovereenkomst over en weder voortvloeiende rechten en verplichtingen," m. a. w. of, wanneer op deze rechten en verplichtingen de duur van de dienstbetrekking van invloed is — al dan niet mede in aanmerking komt de duur vóór het in werking treden van de wet reeds verloopen. Zal bijv. ingeval op het tijdstip van het in werking treden der wet eene dienstbetrekking tusschen werkgever en arbeider reeds twintig volle jaren onafgebroken had geduurd, de termijn van opzegging reeds dadelijk, nadat de wet in werking is getreden, zes maanden bedragen? Zoo ja, dan achtte men dit met de billijkheid niet in overeenstemming.

Verscheidene leden betoogden, dat juist uit billijkheidsoogpunt de voorgestelde bepaling afkeuring verdient. De Regeering moge dan van oordeel zijn, dat er geen reden bestaat om, waar het publiek belang door de vaststelling der wet bij monde van den

wetgever wordt erkend, aan dat, wat met het publiek belang strijdig is, nog een min of meer gerekt leven te schenken, deze leden waren van een ander gevoelen. Zij achtten het billijk, dat de voorwaarden en bepalingen, onder welke partijen zich verbonden hebben, ook al zijn zij naar de nieuwe regeling ongeoorloofd, althans nog een tijdlang blijven gelden en niet onmiddellijk door die nieuwe regeling van haar kracht worden beroofd. Daarom gaven zij verre de voorkeur aan een bepaling in den geest van die welke is opgenomen in art. 171 van de wet tot invoering van het Duitsche Burgerlijk Wetboek, waarbij van het beginsel is uitgegaan, dat, wanneer partijen na het in werking treden van de nieuwe regeling eene bestaande dienstbetrekking niet opzeggen, zoo spoedig dit naar het geldende recht doenlijk was, die dienstbetrekking van af het tijdstip, waarop opzegging mogelijk was, aan de voorschriften van de nieuwe regeling wordt getoetst. Deze leden waren van oordeel, dat door opneming van eene overgangsbepaling in dezen zin, zoowel de billijkheid zal worden betracht als op practische wijze zal worden bereikt, dat bij het in werking treden van de wet bestaande arbeidsovereenkomsten spoedig zullen hebben uitgewerkt. Met betrekking tot artt. 1638*s* en 1639*j* zal dan eene afzonderlijke voorziening noodig zijn, althans indien deze artikelen onveranderd blijven.

Aldus vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs, den 30sten Juni 1904.

JANSSEN.
VAN NISPEN TOT SEVENAER.
TALMA.
DRUCKER.
DE VRIES.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 14 Januari 1905).

De ondergeteekende heeft de eer op het Voorloopig Verslag van het Afdeelingsonderzoek van het wetsontwerp, het navolgende te antwoorden.

Algemeene beschouwingen.

§ 1. Het was der Regeering aangenaam te vernemen, dat vrij algemeen juist werd geacht de uitspraak, in de Memorie van Toelichting gedaan, dat sedert jaren van vele zijden krachtig is aangedrongen op wettelijke regeling der arbeidsovereenkomst, in den zin van regeling der individueele arbeidsovereenkomst.

Dat enkele leden zich met die uitspraak niet konden vereenigen, mag bevreemding wekken, waar, gelijk terecht door vele andere leden werd betoogd, de aandrang tot zoodanige regeling zóó geheel natuurlijk voorkomt, dat het uitblijven daarvan een verschijnsel zou zijn geweest, in strijd met normale regelen van natuur en rede.

In arbeiderskringen in de allereerste plaats wordt eene regeling van het arbeidscontract èn urgent èn van groote sociale beteekenis geacht. Vooreerst, omdat zulke regeling, gelijk in het Voorloopig Verslag terecht wordt opgemerkt, geroepen is rechtszekerheid te scheppen op een terrein, waar die tot dusverre ontbrak. Maar ook nog om eene andere reden. Daargelaten immers de al dan niet juistheid der opvatting, dat bij de arbeiders de overtuiging voorzit, dat de inhoud der arbeidsovereenkomst voornamelijk wordt bepaald door de machtsverhoudingen tusschen kapitaal en arbeid, onbetwist is in elk geval, dat het juist de groote massa der arbeiders is, die op den sterken arm des wetgevers hare hoop heeft gevestigd om in die machtsverhoudingen, ten gunste van den arbeid, wijziging te brengen.

Geheel ongegrond is het wantrouwen, waarmede de hier bedoelde enkele leden het wetsontwerp tegemoet treden. Geen

rechtvaardiging vindt hunne uitspraak, dat, waar de economische overmacht is aan de zijde der werkgevers, bepalingen van dwingend recht gemakkelijk zullen worden ontdoken en voor de arbeiders gunstige bepalingen van aanvullend recht in den regel zullen worden ter zijde gesteld. En luttele waarde is te hechten aan hunne voorspelling, dat, waar de arbeiders tengevolge van aaneensluiting in vakvereenigingen, economisch sterk zijn tegenover den werkgever, voorschriften van dwingend recht hunne actie vaak zullen belemmeren.

Beide redeneeringen ontleenen haar oorsprong aan de troebele bron van den klassenstrijd. Ze voeren met zich de ontkentenis van elke solidariteit, zoo in stoffelijken als in geestelijken zin, tusschen kapitaal en arbeid, tusschen meester en ondergeschikte. In plaats van uit te gaan van de stelling, dat kapitaal en arbeid verbonden zijn door een natuurlijken, van Boven verordenden, band, die in beider belang nauw behoort te worden toegehaald, verkondigen de aanhangers dezer meening, dat men in die twee factoren slechts machten heeft te zien, die uitteraard vijandig tegenover elkander staan. Naar hunne leer is de werkgever de natuurlijke vijand van den werknemer, de zelfzuchtige egoïst, voor wien de arbeider slechts is het uit meer of minder krachtige spieren opgebouwde werktuig, bestemd en daadwerkelijk dienende tot vermeerdering van den rijkdom des patroons.

Gelukkig intusschen, dat de groote meerderheid der arbeiders de hier in korte trekken geschetste leer blijft beschouwen als te eenen male verwerpelijk! En dat, naar het beslist oordeel van de groote meerderheid dergenen, die gekant zijn tegen omverwerping van den huidigen staat van zaken, het voorgestelde wetsontwerp het zijne er toe zal kunnen bijdragen, het aantal der volgelingen van die leer binnen engere grenzen te beperken!

Van heeler harte sluit de Regeering zich aan bij den wensch, in het Voorloopig Verslag geuit, dat het zal mogen gelukken de voorgestelde regeling nog vóór de algemeene verkiezingen van 1905 tot stand te brengen. Zij meent met het Voorloopig Verslag, en op de gronden daarin neergelegd, dat deze wensch alleszins voor verwezenlijking vatbaar is.

§ 2. Met de „verscheidene leden", die betreurden, dat de regeling der arbeidsovereenkomst hier te lande niet kon geschieden door uit de maatschappij zelve, als gevolg van de organisatie van den arbeid, voortgekomen lichamen, is de Regeering van oordeel, dat het de voorkeur hadde verdiend, indien maatschappelijke krachten in staat waren gebleken — zij het ook slechts een deel van — den arbeid op zich te nemen, dien thans de wetgever zich heeft voorgenomen te verrichten. Waar zulks evenwel niet het geval is en ook niet het vooruitzicht bestaat, dat zulks spoedig het geval zal zijn, bleef, gelijk ook door die

leden werd toegegeven, geen andere uitweg over, dan inroeping van de hulp des wetgevers.

Dat eene wettelijke regeling als de voorgestelde, hoe goed zij ook moge zijn bedoeld, aan de opgewekte verwachtingen niet zal kunnen beantwoorden, omdat voorshands de elementen ontbreken, die zoodanige sociale wetgeving tot haar recht kunnen doen komen, is eene stelling, die in de algemeenheid, waarin zij door sommige leden is opgezet, niet kan worden toegegeven. Wel wordt gaarne erkend, dat op hoe ruimer schaal zulke elementen worden aangetroffen, in des te bevredigender mate elke regeling van sociaal-wetgevenden aard, dus ook deze, tot haar recht zal komen. Maar de Regeering is beslist van oordeel, dat ook reeds op zich zelve en afgescheiden van andere, publiekrechtelijke regelingen, die ten doel hebben kapitaal en arbeid op verschillend terrein meer harmonisch te doen samenwerken, de thans voorgedragen regeling goede vruchten zal kunnen dragen. Vooral wanneer — gelijk uit § 10 dezer algemeene beschouwingen en uit het gewijzigd ontwerp nader zal blijken — eene vereenvoudigde wijze van procedeeren hare vruchtbaarheid krachtdadig komt bevorderen.

§ 3. Dat de Memorie van Toelichting een uitgebreid en uitvoerig stuk werk is, valt niet te ontkennen. Zij, die er over klagen, dat die Memorie te zeer het karakter zou vertoonen van eene wetenschappelijke verhandeling, zien over het hoofd, dat dit karakter — evenzeer als de daarin door andere leden geprezen deugdelijkheid — ook reeds eigen was aan de Memoriën van Toelichting, behoorende bij het vorig ontwerp en bij het ontwerp-DRUCKER en dat uit dien hoofde, ook al ware de methode, door die Memoriën gevolgd, minder juist voorgekomen, het zijne eigenaardige bezwaren zou hebben medegebracht ten deze thans een anderen weg in te slaan. Gaarne wordt overigens toegegeven, dat eene Memorie van Toelichting tot een wetsontwerp in het algemeen dàn het best aan haar doel beantwoordt, indien zij zich bepaalt tot het geven van een duidelijk, beknopt overzicht van de gronden, waarop het ontwerp rust. In het onderhavige geval pleitten evenwel — buiten en behalve den reeds hierboven aangegeven grond — meerdere redenen voor afwijking van dezen stelregel. Altijd onder deze voorwaarde natuurlijk, dat aan de uitvoerigheid en het wetenschappelijk gehalte de duidelijkheid niet werde opgeofferd. En dat, naar het vrij algemeen gevoelen der Tweede Kamer, zulks niet het geval is geweest, mocht de Regeering uit het Voorloopig Verslag tot hare groote voldoening ervaren.

§ 4. Naar de meening van sommige leden zou de arbeidskracht als ruilwaar niet zoodanige bijzondere eigenschappen vertoonen, dat daardoor de stelling des arbeiders, vergeleken bij

die des werkgevers, eene ongunstige zou zijn. De Regeering kan, in weerwil van deze meening, van hetgeen door haar in § 2 der Memorie van Toelichting te dien aanzien is gezegd, niets terugnemen. Dat in *sommige* bedrijven de positie des werkgevers *somtijds* uiterst zwak is, wordt gereedelijk toegegeven, maar daaruit volgt nog allerminst, dat de redeneering in § 2 der Memorie van Toelichting gehouden, in het algemeen onjuist zou zijn te achten. Uit het oog wordt verloren, dat — in het algemeen genomen — de arbeider, in tegenstelling met den werkgever, *dagelijks* moet arbeiden om te leven. Al zou dan ook de redeneering, in de Memorie van Toelichting neergelegd betreffende het eigenaardig karakter van de arbeidskracht des arbeiders evenzeer gelden voor de machines en de bedrijfsinrichtingen des werkgevers, dan zou daaruit nog geenszins volgen, dat nu ook het aangegeven verschil in stelling tusschen arbeider en werkgever daardoor kwame te vervallen. Immers de arbeidskracht des arbeiders is de eenige ruilwaar, waarvoor deze zich levensonderhoud kan verschaffen, terwijl de werkgever zich zulk levensonderhoud kan verzekeren, ook al moet de arbeid, door zijne machines en bedrijfsinrichtingen te leveren, gedurende eenigen tijd stil staan.

§§ 5 en 6. Het was der Regeering aangenaam te zien, dat het betoog van eenige leden, die verklaarden, niet te kunnen goedkeuren, dat in dit ontwerp de regeling van het arbeidscontract is opgezet als civielrechtelijke regeling en tot den civielrechtelijken kant van het vraagstuk bijna geheel beperkt is gebleven, door andere leden krachtdadig werd weersproken.

Eerstbedoelde leden verliezen naar het schijnt uit het oog, dat de natuurlijke, voor het arbeidscontract aangewezen, plaats is het Burgerlijk Wetboek en dat het inderdaad zou zijn een den aard der dingen geweld aandoen, wanneer de regeling niet aldaar werd ondergebracht. Men houde in het oog, dat de regeling, die dit ontwerp bestemd is te vervangen, thans eene plaats inneemt in het Burgerlijk Wetboek en dat er in het algemeen geen rechtshandeling denkbaar is, die een sterker sprekend privaatrechtelijk karakter vertoont dan een contract. Het contractenrecht — alle rechtsleeraren zijn het daarover eens — vormt het burgerlijk recht bij uitnemendheid. Nu moge het waar zijn, dat het arbeidscontract eenige onmiskenbare bijzondere eigenschappen vertoont van sociale beteekenis, deze omstandigheid mag, naar de wèl overwogen meening der Regeering, voor den wetgever geen reden zijn, het blijvend en duurzaam hoofdkarakter van zoodanige overeenkomst, dat juist daarin ligt, dat het is eene *overeenkomst*, ter zijde te stellen.

Men beroepe zich niet hierop, dat de grondgedachte van het Burgerlijk Wetboek is de gelijkheid van de bij een contract betrokken partijen en dat, waar nu tusschen de partijen, bij een

arbeidscontract betrokken, ongelijkheid bestaat, zulk contract niet tot zijn recht kan komen in dat wetboek. Ter wederlegging van deze bewering zij gewezen op het feit, dat onder de contracten, in het Burgerlijk Wetboek geregeld, ook contracten ressorteeren waarbij, veelmeer dan bij het arbeidscontract, ongelijkheid bestaat, met name contracten gesloten met minderjarigen.

Het komt er slechts op aan, dat men het sluiten van zoodanige contracten met genoegzame waarborgen omkleedt aan de zijde der zwakkere partij, waardoor deze de gelijke wordt harer wederpartij.

Men breide het gebied, dat door de arbeidsovereenkomst wordt bestreken, niet uit buiten zijne natuurlijke grenzen; men verwarre niet met het contract zelf, wat er geheel buiten staat en slechts toevallig er aan raakt. Zoo late men de bescherming van het recht der arbeiders tot vereeniging en vergadering, de bemoeienissen van Kamers van arbeid met arbeidstoestanden en wat dies meer zij, bij deze gelegenheid buiten bespreking.

Regelingen van dien aard behooren niet thuis bij het arbeidscontract, onverschillig of dit laatste in het Burgerlijk Wetboek wordt ondergebracht, dan wel een zelfstandige wet zou vormen, en kunnen — desnoods geacht — zonder het minste bezwaar op zich zelve worden vastgesteld, buiten elk arbeidscontract om.

§ 7. Dat eene éénvormige regeling voor de arbeidsovereenkomst hare bezwaren medebrengt, wordt grif toegegeven. Maar dat deze bezwaren, althans op dezen oogenblik, van meer ernstigen aard zouden zijn dan die zijn aan te voeren tegen bijzondere regelingen voor bijzondere categorieën van arbeidsovereenkomsten, wordt met de meeste beslistheid ontkend. Het voorbeeld van Duitschland is ten deze niet afdoende. Daargelaten, dat de voorstanders van bijzondere regelingen met eene oplossing als in Duitschland werd gegeven, allicht zich niet voldaan zouden betoonen, leidt ook de Duitsche methode tot practische bezwaren. Aan een onderscheiding tusschen groot- en klein-industrie valt niet te denken. Classificeeringen van dien aard, de practijk van het leven moge er zich onder bepaalde omstandigheden mede kunnen redden, zijn voor den werkgever niet bruikbaar.

De Regeering vereenigt zich dan ook ten volle met hetgeen vele leden, in overeenstemming met de Memorie van Toelichting, betoogden, ten bewijze dat eene algemeene regeling de eenige practische oplossing is van het vraagstuk. Wil men ten deze de ontsluiting eener altijd door ruimer vloeiende bron van moeilijkheden in de toepassing verhinderen, wil men daarnaast voorkomen, dat aan de wettelijke regeling van af hare geboorte het odium kleve van te zijn eene exceptioneele regeling voor bepaalde groepen of klassen van personen, dan vereenige men zich met de voorgedragen oplossing.

De opmerking, door verscheidene voorstanders eener algemeene

regeling gemaakt, dat aan nog meerdere bepalingen van het ontwerp, door verwijzing naar verordening of gebruik, een rekbare inhoud zou kunnen worden gegeven, komt in het aangegeven verband niet onjuist voor. Uit de wijziging, in sommige artikelen aangebracht, kan blijken, dat daarmede rekening is gehouden.

§ 8. De opmerkingen in het Voorloopig Verslag gemaakt met betrekking tot enkele categorieën van arbeiders veroorlooft de ondergeteekende zich te beantwoorden als volgt:

De overeenkomst tusschen de reederij en den schipper en die tusschen den schipper en de scheepsofficieren en scheepsgezellen blijven staan buiten het ingediende ontwerp. Niet omdat de Regeering die overeenkomsten zóó voortreffelijk geregeld acht. dat zij voor geen verbetering zouden vatbaar zijn, maar eenvoudig omdat de exceptioneele aard dezer overeenkomsten haar ongeschikt maakt om in deze algemeene regeling te worden ondergebracht. Het zal behooren tot de taak eener — naar de Regeering hoopt, eerlang — in te stellen commissie tot herziening van het Tweede Boek van het Wetboek van Koophandel te beoordeelen, in hoeverre de omtrent het arbeidscontract van zeelieden bestaande bepalingen aan de eischen des tijds niet meer beantwoorden en wijziging behoeven.

Tegen het opnemen van een voorschrift, dat de bepalingen van dit ontwerp slechts van toepassing zullen zijn op de beambten en bedienden van spoorwegdiensten, voor zoover bij het reglement op de spoorwegdiensten het onderwerp niet is geregeld, bestaat bij nader inzien geen bezwaar. Het ontwerp is in dien zin gewijzigd.

Met het oog op de eigenaardige verhoudingen, waaronder de handelsreizigers hier te lande hun beroep uitoefenen, heeft de Regeering, gaarne gebruik makende van den wenk, haar in het Voorloopig Verslag gegeven, de bepalingen van het ontwerp te hunnen aanzien opnieuw aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen en als gevolg daarvan sommige der ontworpen artikelen min of meer gewijzigd.

Zoo worden thans met het oog op die verhoudingen naast de plaatselijke gebruiken ook de vakgebruiken erkend. Zoo is met het oog op het provisiestelsel o. a. de redactie van art. 1638 *e* verbeterd.

Dat in het ontwerp de algemeene uitzonderingsbepaling van het tweede lid van art. 1637 *o* (*nieuw* art. 1637 *q*) is opgenomen, heeft zijn goeden grond. Terecht wordt door de leden, die zich met die bepaling niet konden vereenigen, op den voorgrond gesteld, dat het niet twijfelachtig mag zijn, of het ontwerp op personen in dienst van den Staat, de provincie, de gemeente of eenig ander publiekrechtelijk lichaam al dan niet van toepassing

zal zijn en dat daaromtrent in het ontwerp eene uitdrukkelijke beslissing behoorde te worden genomen. Maar het mag evenmin twijfelachtig zijn, of het ontwerp op bepaalde categorieën van diezelfde personen al dan niet toepassing zou moeten vinden. En die twijfel zou door geene grensregeling, hoe zorgvuldig ook afgebakend, kunnen worden voorkomen. Ook hier — gelijk andere leden met volkomen juistheid opmerkten — zou het moeilijk, zooal niet onmogelijk blijken, eene scherpe scheiding te maken tusschen hen, die wèl en hen die niet onder de bepalingen van het ontwerp zouden vallen, en ook hier zouden van het maken van onderscheidingen tal van grensgeschillen en processen te wachten zijn.

Hoezeer in het algemeen het begrip ambtenaar afwijkt van dat van arbeider, en het karakter van het publiek recht onderscheid vertoont met dat van het private recht, toch valt niet te miskennen, dat de practijk in tallooze gevallen verschil uiterst moeilijk aanwijsbaar acht. Dat een rechter een ambtenaar is en een schoenmakersknecht een arbeider, springt in het oog, maar tot welke categorie b.v. een geëmploijeerde van eene gemeentelijke gasfabriek moet worden gerekend, is niet zelden heel wat minder gemakkelijk uit te maken.

Is derhalve reeds op bloot theoretischen grond het maken van de algemeene uitzondering gerechtvaardigd, daarnaast zijn practische beweegredenen aanwijsbaar, die den wetgever in den huidigen stand der vraag niet al te zeer behoeven te doen vreezen, dat hij de positie der personen, die in de uitzondering vallen, zal bemoeilijken. Wie in dienst is van eenig publiekrechtelijk lichaam is daardoor van zelf meer dan anderen gevrijwaard tegen willekeur en onbillijke behandeling. De publieke contrôle oefent ten deze zoowel preventief als repressief grooten invloed. In ieder geval, nu eene wettelijke regeling van den rechtstoestand der ambtenaren in voorbereiding is, schijnt het geraden de oplossing der hier besproken quaestie tot later tijdstip te verschuiven. Meerdere categorieën van personen, in dienst van publiekrechtelijke lichamen, omtrent wie het twijfelachtig is, of ze wel tot ambtenaren in eigenlijken zin behooren, zullen alsdan met ambtenaren moeten worden gelijk gesteld. En wie alsdan buiten de ambtenaren-wet mocht vallen, zal alsnog onder de werking van het arbeidscontract kunnen worden getrokken. De vraag, aan het slot dezer paragraaf gesteld, wordt dus beantwoord in dezen zin, dat de te ontwerpen regeling zich zal aansluiten aan die op het arbeidscontract, al dan niet met wijziging van deze laatste, in dier voege, dat, in het algemeen, (behoudens uitdrukkelijk opgenomen uitzonderingen in afzonderlijke regelingen) ieder die arbeid verricht als ondergeschikte, de rechtsbetrekking, waarin hij staat, beheerscht zal zien, hetzij door de arbeidsovereenkomst, hetzij door de wet regelende den rechtstoestand van ambtenaren.

§ 9. Dat het kenmerk, waarnaar dat deel der arbeiders wordt aangewezen, te wier opzichte contractueele afwijking van dwin-

gende rechtsregels moet zijn toegelaten, eerder behoorde te worden gezocht in de termijnen, waarbij het loon wordt uitbetaald, dan in die waarvoor het wordt vastgesteld, komt der Regeering, bij nader inzien, volkomen juist voor.

Nu evenwel verscheidene leden verklaarden, dat ook aanneming van den termijn van uitbetaling van het loon als criterium, hen niet voldoende zou bevredigen, vindt de Regeering — daar het hier eene vraag geldt waarbij de wederzijdsche argumenten vrij wel tegen elkander opwegen — vrijheid aan den wensch dier leden te gemoet te komen, door het loon-criterium van het ontwerp-Drucker voor het aanvankelijk door haar gekozen criterium in de plaats te stellen. Het grensbedrag van *drie* gulden, in dat ontwerp gesteld, is evenwel verhoogd tot *vier* gulden, zulks op het voetspoor van de artikelen 21, laatste lid, en 87, tweede lid, der Ongevallenwet 1901.

§ 10. De gewichtige opmerking in deze paragraaf gemaakt hebben in zeer hooge mate de belangstelling der Regeering gewekt. Beslist is zij van meening, dat — daargelaten de grondwettelijke bezwaren — instelling van speciale rechtbanken tot behandeling van rechtsgeschillen, uit de arbeidsovereenkomst voortvloeiende, afkeuring verdient. Noch het voorbeeld van Duitschland, noch dat van Frankrijk zou zij wenschen te volgen en zoomin voor opdracht van deze rechtspraak aan Kamers van arbeid als aan afzonderlijke colleges, wier leden al dan niet door belanghebbenden zouden zijn te kiezen, zijn te vinden.

Evenmin verdient het denkbeeld om naast de bestaande, nieuwe kantonrechters te benoemen, uitsluitend belast met de beslissing in rechtzaken, uit de arbeidsovereenkomst voortvloeiende, naar haar oordeel steun.

De rechtsgeschillen, die het hier betreft, behooren, naar hare natuur, thuis bij de rechterlijke macht. Naar de thans geldende regeling beslecht deels door den kantonrechter, deels door de arrondissements-rechtbank, worden zij door de bij het ontwerp voorgestelde regeling, ter bevordering van eenvoud en spoed in de behandeling, alle zonder onderscheid ter beslissing opgedragen aan den kantonrechter. Dat nu die kantonrechter, zooals wij hem tegenwoordig kennen en zien werken, in het algemeen ongeschikt zou zijn te achten om in geschillen omtrent *sociale* overeenkomsten recht te spreken, kan niet worden toegegeven. Waarom hij minder dan eenig ander rechter kind zou zijn van zijn tijd en met zijn tijd zoude medeleven, valt niet wel in te zien. Maar wel wordt erkend, dat de gewone regelen van het procesrecht — wellicht nog meer: de gewone practijk van het procesrecht — voor een aantal geschillen, uit de arbeidsovereenkomst voortspruitende, veel te omslachtig en tijdroovend zijn. Ofschoon, voor die soort van geschillen niet alleen! Erkend wordt ook, dat het

voorschrift van de dagvaarding met al haar formeele vereischten belemmerend werkt. Evenzeer, dat de kosten in menig geval een ernstig bezwaar kunnen opleveren. En dat de bevoegdheid voor onvermogenden om kostelooze procedure aan te vragen, terwijl het dat bezwaar wegneemt, weder andere bezwaren medebrengt. Natuurlijk gevolg van een en ander — ook dat wordt gereedelijk toegegeven — zal zijn, dat de gekrenkte partij in sommige gevallen de rechtskrenking maar liever zal dulden dan haar te weerstaan. En dat ten slotte de moeilijkheid van rechtsverwezenlijking wel eens de waarde van het den arbeider wettelijk toegekend recht zou kunnen verminderen, en het gevoel van rechtszekerheid zou kunnen verzwakken. Ook voor hem, die de als algemeene stelling opgezette bewering, dat de werkgever, vermoedende, dat tegen hem eene rechtsvordering niet zal worden ingesteld, zich allerlei grootere en kleinere inbreuken op des arbeiders rechten zal veroorloven, niet zonder protest mag laten doorgaan, ligt dus de onderstelling voor de hand, dat, tengevolge van een en ander, de arbeidsovereenkomst een deel van hare beteekenis zal kunnen inboeten.

Het is op grond van deze overwegingen, dat de Regeering alsnog eene poging heeft beproefd, eene vereenvoudiging en bespoediging, gepaard met eene vergemakkelijking, der procedure aan te brengen, waardoor aan de in het Voorloopig Verslag geopperde, gegrond geachte, bezwaren zooveel mogelijk wordt te gemoet gekomen.

Art. VI behelst deze nieuwe regeling.

§ 11. In § 4 der Memorie van Toelichting heeft de Regeering breedvoerig uiteengezet, welke redenen haar hebben bewogen in deze wetsvoordracht alleen eene plaats in te ruimen aan het individueele arbeidscontract en daarin niet ook de collectieve arbeidsovereenkomst op te nemen. Zij is door hetgeen sommige leden tegen die uiteenzetting hebben aangevoerd, geenszins overtuigd geworden eene onjuiste beslissing te hebben genomen.

Het was haar aangenaam te vernemen, dat vele leden zich met die beslissing ten volle konden vereenigen.

Volkomen juist wordt door die leden opgemerkt, dat de uitdrukking: „collectieve arbeidsovereenkomst” niet nauwkeurig het begrip aangeeft, dat wordt bedoeld. Natuurlijk *kan* die uitdrukking dientengevolge aanleiding geven tot misverstand en evenzeer *kunnen* het opschrift en de inhoud van § 4 der Memorie van Toelichting uit dienzelfden hoofde zoodanig misverstand bevorderen. Edoch, naar het wil voorkomen, toch alleen bij dezulken, die voor de eerste maal met het begrip in aanraking komen. Want dat zij, die van de organisatie van den arbeid, eene ook maar oppervlakkige studie hebben gemaakt, zich door een en ander op een dwaalspoor zouden laten leiden, valt niet wel aan te nemen. Trouwens, dat zulks ook slechts bij één lid der Kamer

het geval zou zijn geweest, wordt door den inhoud dezer paragraaf van het Voorloopig Verslag voldoende weêrsproken.

Door leden, die met de regeering van oordeel zijn, dat terecht het collectieve arbeidscontract buiten deze voordracht is gehouden, werd de meening verkondigd, dat zij hare beslissing ten deze in de eerste plaats had kunnen en behooren te rechtvaardigen door te wijzen op den gansch verschillenden aard en het zeer uiteenloopend karakter van individueele en collectieve arbeidsovereenkomst. Waar toch met de laatste bedoeld wordt eene overeenkomst, die gesloten wordt tusschen eene collectiviteit van werklieden met een of meer werkgevers of met eene collectiviteit van werkgevers *aangaande arbeidsvoorwaarden, die in het vak zullen gelden*, met de eerste daarentegen eenvoudig de overeenkomst, waarbij de arbeider zich verbindt om in dienst van den werkgever tegen loon arbeid te verrichten, daar springt het, naar het oordeel dezer leden, in het oog, dat in een ontwerp tot regeling der individueele arbeidsovereenkomst de collectieve arbeidsovereenkomst niet thuis behoort.

De Regeering zou deze stelling niet geheel kunnen onderschrijven. Al verschilt het collectieve arbeidscontract van het individueele geheel in aard en karakter, toch valt niet te ontkennen, dat beide door een sterken band zijn verbonden. Het collectieve arbeidscontract, door in bepaalde vakken de arbeidsvoorwaarden te reglementeeren, bereidt en effent daardoor als het ware het terrein voor de arbeidsovereenkomst in den eigenlijken zin. Het verhoogt en consolideert voor hen, die bij de arbeidsovereenkomst in den eigenlijken zin betrokken zijn, de rechtszekerheid. Het schuift tusschen de wet en de arbeidsovereenkomst, die op deze wet is gebaseerd, een nieuwen factor, ten gevolge waarvan en waardoor die overeenkomst een tweeden, meer krachtigen steun ontvangt. *Uit dit oogpunt bezien* valt inderdaad te betwijfelen, of op de uitspraak, dat in een ontwerp tot regeling der individueele arbeidsovereenkomst *eo ipso* geen plaats is voor de collectieve, niet iets af te dingen.

Wat hiervan echter zij — de vraag is niet van alles beheerschend belang, nu dezelfde vele leden in elk geval de overwegingen, die de Regeering tot het besluit hebben gebracht in deze wetsvoordracht niet ook aan het collectieve arbeidscontract eene plaats in te ruimen, alleszins juist achten.

Het doet de Regeering leed te moeten verklaren, dat zij aan den wensch van eenige leden, die in de wet de voorwaarden wilden zien aangegeven, waaronder collectieve arbeidsovereenkomsten zouden kunnen worden gesloten, bij deze gelegenheid niet kan voldoen.

Het vakvereenigingswezen te hulp te komen valt niet binnen het kader van dit ontwerp. Dit doel is buitendien zoozeer publiekrechtelijk, dat het in geen geval in het Burgerlijk Wetboek zou

kunnen worden ondergebracht. En vermits, gelijk uit §§ 5 en 6 hierboven blijkt, de Regeering blijft vasthouden aan haar oorspronkelijk denkbeeld deze regeling in dat Wetboek in te lasschen, kon ook daarom eene regeling, naar het in het Voorloopig Verslag opgesteld schema, niet in overweging worden genomen.

Trouwens zoodanige regeling bij de wet is, ter bereiking van het beoogde doel, volmaakt onnoodig, daar — ziet de Regeering goed — eene volledige regeling volgens het opgezette schema kan worden tot stand gebracht zonder eenige tusschenkomst des wetgevers. Verwezen wordt in dit verband naar de meening in den aanhef van § 2 van het Voorloopig Verslag door verscheidene leden verkondigd.

Eene regeling als door sommige leden aan het slot van § 11 werd aangeprezen, zou inderdaad een der beginselen belichamen, welke aan het collectief arbeidscontract ten grondslag liggen. Van eene opneming daarvan in dit ontwerp kan om de redenen, reeds in § 4 der Memorie van Toelichting aangegeven, geen sprake zijn.

Over het verplicht stellen van arbeidsreglementen voor grootere bedrijven heeft de Regeering ernstig hare gedachten laten gaan; de bezwaren daartegen bleken echter van zoo groot gewicht, dat zij gemeend heeft daartoe in dezen stand van zaken niet te kunnen besluiten. Voor het overige wordt omtrent dit punt verwezen naar hetgeen bij de artikelen wordt opgemerkt.

§ 12. Aan den wensch van verscheidene leden, die gaarne in het ontwerp bepalingen zagen opgenomen in den geest van die, welke in de §§ 74 en 75 van het Duitsche Handelswetboek ten aanzien van patroon en handelsbediende voorkomen, is alsnog voldaan.

Daarentegen wordt bezwaar gemaakt, in het ontwerp plaats in te ruimen voor bepalingen rakende de nietigheid van arbeidscontracten, waarbij de arbeider zich verbindt niet alleen voor zich zelf, maar ook voor zijne vrouw en zijne zoons en dochters boven de 12 jaren. Terecht werd ten aanzien van dit punt opgemerkt, dat de Arbeidswet de plaats is om voorzieningen tegen dit euvel te treffen.

Voorschriften betreffende verbod van arbeid op Zondag behooren eigenlijk in dit ontwerp niet thuis. Tegen de opneming van eene bepaling evenwel in zoodanigen vorm als in het Voorloopig Verslag wordt aangeprezen, bestaat geen bedenking.

§ 13. Bij wijze van kort overzicht van deze Memorie van Antwoord volgt in deze additioneele paragraaf eene opgave van de belangrijkste wijzigingen, die naar aanleiding van het Voorloopig Verslag in het ontwerp zijn aangebracht:

1°. als criterium ter onderscheiding van arbeiders, voor wie bepalingen van dwingend recht in meerdere of in mindere mate

noodzakelijk zijn, is niet meer aangenomen de tijd, waarbij het loon is vastgesteld, doch het bedrag van het loon. (Artt. 1637 *u*, 1638 *g*, 1638 *l*, 1638 *q* en 1638 *s*);

2°. door wijziging der redactie van onderscheidene artikelen, in de eerste plaats van de artt. 1638 *e* en 1638 *n*, is de toepasselijkheid dier bepalingen verzekerd ten aanzien van handelsreizigers, die op provisie werken;

3°. de toepasselijkheid der bepalingen van het ontwerp op de beambten en bedienden der spoorwegdiensten is beperkt tot die onderwerpen, welke niet bij reglement geregeld zijn (art. 1637 *q nieuw*);

4°. een artikel is weder ingevoegd in den geest der bepalingen van art. 41 ontwerp-DRUCKER en art. 1637 *s* ontwerp van 1901 (art. 1637 *n*, *nieuw*);

5°. 's werkgevers bevoegdheid om te bedingen dat de arbeider hem na het einde der dienstbetrekking geene concurrentie zal aandoen, is geregeld en beperkt (art. 1637 *o*. *nieuw*);

6°. voor de geldigheid van het arbeidsreglement is een derde vereischte vastgesteld, overeenkomstig de bepaling van art. 7, 1°., ontwerp-DRUCKER (art. 1637 *r*, 3°., *nieuw*);

7°. de boeten mogen niet meer tot persoonlijk voordeel des werkgevers strekken (art. 1637 *u*, *nieuw*);

8°. de bepalingen van art. 1638 *c* betreffende het recht des arbeiders op loon voor den tijd door hem tengevolge van ziekte, enz. verzuimd, zijn op onderscheidene punten herzien;

9°. het zg. staangeld maakt niet meer deel uit van het vermogen des werkgevers en wordt ter Rijkspostspaarbank belegd (art. 1638 *s*);

10°. de bepalingen der vorige ontwerpen, welke op grond harer publiekrechtelijke natuur achterwege waren gelaten, zijn thans weder in het ontwerp gevoegd (artt. 1638 *v*, 1638 *w* en 1638 *x*, *nieuw*), terwijl tevens de bevoegdheid des werkgevers om des Zondags arbeid te doen verrichten, is beperkt (art. 1638 *w*, *nieuw*, eerste lid);

11°. de normale opzeggingstermijn is gelijkgesteld aan den uitbetalingstermijn, met een maximum van zes weken (art. 1639 *i*);

12°. art. 1639 *j*, houdende verlenging van den opzeggingstermijn naarmate de dienstbetrekking langer heeft geduurd, is vervallen;

13°. de eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking is in het algemeen onrechtmatig verklaard (art 1639 *p*, *nieuw*);

14°. voor de beslechting van geschillen uit de arbeidsovereenkomst ontstaan, is eene eenvoudige procedure vastgesteld (art. VI);

15°. arbeiders, wier loon minder dan vier gulden per dag bedraagt, procedeeren kosteloos (artt. 872, derde lid, en 874 *a*, Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering).

ARTIKELEN.

Artikel I.

Aan de opmerkingen der leden, die de indeeling van het wetsontwerp verdedigden tegenover hen, die het beter vonden de bepalingen der artikelen I en II te verwisselen, moge nog worden toegevoegd, dat dezelfde methode als de thans voorgestelde ook gebezigd werd bij de wet van 6 Februari 1901 (*Staatsblad* n°. 62). Tot moeilijkheden heeft deze indeeling der artikelen bij die gelegenheid geene aanleiding gegeven.

De kennisneming van de verschillende in het Voorloopig Verslag voorkomende opmerkingen betreffende wijzigingen, in onderscheidene artikelen aan te brengen, ten einde hunne terminologie te doen overeenstemmen met die van het ontwerp, en eene nadere, nauwgezette overweging van dit punt, heeft tot de overtuiging geleid, dat de wetgever zich ten deze op het juiste standpunt stelt, indien hij, in verband met de regeling der arbeidsovereenkomst, in aanverwante artikelen geene andere wijzigingen aanbrengt, dan dezulke, waardoor de inhoud dier bepalingen eenige noodzakelijke, materiëele verandering ondergaat. Werden de in het Voorloopig Verslag genoemde artikelen gewijzigd, men zoude, om consequent te zijn met die wijzigingen niet kunnen volstaan naar onze gansche wetgeving, niet alleen het burgerlijk- en handelsrecht, zorgvuldig moeten nagaan en in ieder artikel, waarin eenige uitdrukking voorkomt, afwijkende van die, in art. 1637 *a* aangegeven, de noodige verandering moeten aanbrengen. Het nut van zoodanigen omvangrijken arbeid valt echter te betwijfelen; de beteekenis van al deze artikelen staat eenmaal vast; gebruikte bewoordingen zijn steeds van dien aard, dat het verband tusschen het begrip, hetwelk zij aanduiden, en de arbeidsovereenkomst voor een ieder volkomen duidelijk is: een ieder, die b. v. van een „bediende" leest, weet, dat hier een „arbeider" in den zin van art. 1637 *a* wordt bedoeld.

Andere uitdrukkingen hebben voorts een eigenaardig nevenbegrip, dat, werd de terminologie van het ontwerp in de plaats van de tegenwoordige ingevoerd, slechts door eene omschrijving met meerdere of mindere juistheid zoude zijn weder te geven; men denke bijv. aan de „huisbedienden" van art. 991 Burgerlijk Wetboek, van art. 24 der wet op het notarisambt, enz. Ook zoude de jurisprudentie, waardoor deze begrippen eene vastheid

hebben erlangd, welke de wet alleen niet vermag te geven, door deze omschrijving nutteloos worden.

De eenige uitzondering op den regel, die ten deze in het ontwerp gemaakt wordt, is vervat in de zevende afdeeling, handelende over aanneming van werk; in de wettelijke bepalingen zelve, welke de overeenkomst regelen, behooren de gebezigde woorden zich aan te sluiten bij de wettelijke omschrijving van het contract. Evenmin als in de eerste zes afdeelingen van den titel uitdrukkingen mogen voorkomen, afwijkende van de definitie der arbeidsovereenkomst, gaat het aan in de zevende afdeeling termen te laten voortbestaan, niet in overeenstemming met de bepaling van art. 1637 *b*.

Art. 164. Ook de ondergeteekende ontkent het bestaan van eenigen redelijken grond voor de verwondering, waarvan enkele leden deden blijken. Het Kabinet, waarvan hij de eer heeft deel uit te maken, heeft nimmer getoond alleen ter wille van doctrinaire redenen de oogen te sluiten voor de rechtmatige eischen van het maatschappelijk verkeer.

Art. 1195, 4°. De verhooging van het loon, welke krachtens art. 1638 *q* verschuldigd is, is zeker niet als een deel van het loon te betrachten, doch wanneer de arbeider gerechtigd is deze verhooging te vorderen, komt het wenschelijk voor zijne kansen om dit bedrag werkelijk deelachtig te worden, niet te verminderen door dit bedrag af te scheiden van het loon zelf, en van de preferentie uit te sluiten.

Ook indien deze wetsvoordracht rechtskracht zoude erlangen, en in werking treden, vóór dat de wet van 6 Februari 1901 (*Staatsblad* n°. 62) in werking treedt, zou het geene verwarring kunnen stichten, dat in art. 1195 sprake is van artikelen, welke nog geene toepassing kunnen hebben. Feitelijk zal dan het slot der voorgestelde lezing van art. 1195, 4°. eene doode letter zijn, totdat de invoering der zoogenaamde Kinderwetten de bepaling tot daadwerkelijk leven zal oproepen.

In verband met de herziening, welke art. 1638 *s* heeft ondergaan, moest in art. 1195, 4°., de zinsnede, welke op de vorige redactie van dat artikel betrekking had, vervallen. Zij is vervangen door een bepaling, waardoor, naast het loon, de verschotten des arbeiders preferent worden, zoodat bijv. handelsreizigers, die hunne reis- en verblijfkosten van den werkgever terugbetaald krijgen, ook voor die uitgaven bevoorrecht zullen zijn.

Art. 1403. De bedoeling der wijziging van dit artikel was inderdaad, de werkgevers aansprakelijk te stellen voor de schade door hunne arbeiders veroorzaakt èn bij het verrichten van den arbeid, welken zij hun hebben opgedragen, („in de werkzaamheden waartoe zij dezelve gebruikt hebben") en gedurende den tijd,

dat zij onder hun toezicht staan. Hiervan zoude dus niet het gevolg zijn geweest, gelijk door mr. PAUL SCHOLTEN in het *Weekblad van het Recht* van 29 Februari 1904 n°. 8020 veronderstellenderwijze wordt gezegd, dat „eene zelfde categorie van personen voor de daden van anderen tweemaal aansprakelijk wordt gesteld en haar daarbij éénmaal wel en éénmaal niet wordt toegestaan zich van de aansprakelijkheid door het aantoonen van zekere omstandigheden te ontheffen".

Naar de bedoeling van de voorgestelde lezing van het artikel zou er cumulatie zijn geweest van gevallen, waarin aansprakelijkheid aangenomen wordt, niet van aansprakelijkheid voor eenzelfde daad.

Een andere vraag is het intusschen, of deze voorgestelde materieele wijziging werkelijk eene belangrijke verbetering kon worden geacht, eene vraag, die de ondergeteekende thans geneigd is ontkennend te beantwoorden. Eene regeling, waardoor de afzonderlijke verantwoordelijkheid voor ambachtsleerlingen wordt vervangen door eene algemeene van werkgevers voor hunne arbeiders, strookt trouwens beter met den gedachtengang der vorige ontwerpen, die ook den leerling als een arbeider beschouwden 1), dan met dien van het tegenwoordig ontwerp, hetwelk in de leerlingovereenkomst eene gansch andere overeenkomst ziet dan de arbeidsovereenkomst.

Daar nu overigens de wijzigingen, waarvan in het Voorloopig Verslag wordt gewaagd, slechts de beteekenis zouden hebben van louter redactie-wijzigingen, terwijl de juiste beteekenis der woorden „werkmeester" en „knechts" in dit verband als algemeen bekend mag worden verondersteld, heeft de ondergeteekende thans besloten dit artikel ganschelijk ongewijzigd te laten. Daarmede is tevens het belang vervallen, gelegen in eene beantwoording der opmerkingen betreffende het slot van het derde lid.

Artikel II.

ZEVENDE TITEL A.

EERSTE AFDEELING.

Gelijk in de Memorie van Toelichting (bladz. 26) werd medegedeeld, beteekent in het ontwerp het woord „dienstbetrekking" de verbintenis, welke door de arbeidsovereenkomst ontstaat. Dit woord vertegenwoordigt dus een ander juridisch begrip dan het woord „arbeidsovereenkomst", hetgeen een bepaald soort van overeenkomst aanduidt, dus, ingevolge art. 1349 Burgerlijk Wetboek, eene bijzondere „handeling, waarbij een of meer personen zich jegens een of meer andere verbinden". Zoude

1) Memorie van Toelichting Ontwerp-DRUCKER, *art.* 15 n°. 7, officieele uitgave bladzijde 55; Memorie van Toelichting Ontwerp van 1901, *art.* 1637 *o*, 6°., bladzijde 33.

men nu gaarne, gelijk uit het Voorloopig Verslag schijnt te blijken, het woord „arbeidsovereenkomst” als benaming der bij het ontwerp geregelde overeenkomst, vervangen door eene uitdrukking, waarin de *dienst*-verhouding tusschen werkgever en arbeider meer op den voorgrond treedt, dan zoude men moeten voorstellen eene benaming als „dienstcontract” of „dienstovereenkomst”. Deze wijziging zou den ondergeteekende intusschen minder aanbevelenswaard toeschijnen, daar zij een gekunsteld woord van vreemden oorsprong zoude stellen in de plaats, welke reeds sedert tal van jaren wordt ingenomen door het inheemsch woord „arbeidsovereenkomst”, een woord welks beteekens duidelijk wordt gevoeld door een ieder, die de Nederlandsche taal verstaat.

Ook kan niet worden beaamd, dat het woord „arbeidsovereenkomst” als benaming der overeenkomst, welker regeling wordt voorgesteld, naar de terminologie van het Burgerlijk Wetboek minder juist zoude zijn. Dit wetboek toch maakt, gelijk kan blijken uit het opschrift van den Tweeden Titel van het Derde Boek, geen verschil tusschen de woorden „contract” en „overeenkomst”, welke trouwens slechts een taalkundig verschil vertoonen, zoodat men te vergeefs in dat wetboek naar een artikel zoude zoeken, waarin het woord „contract” wordt gelijkgesteld met „verbintenis” en in tegenstelling met „overeenkomst” gebezigd wordt.

In verband met art. 1269 Burgerlijk Wetboek wordt aangenomen, dat „dienstbetrekking” de benaming is, waardoor, geheel in overeenstemming met het spraakgebruik, de verbintenis wordt aangeduid, ontstaan uit de overeenkomst, „arbeidsovereenkomst” geheeten. M. a. w., dat de arbeidsovereenkomst is de bron der dienstbetrekking. Deze verhouding van het begrip „dienstbetrekking” tot het begrip „arbeidsovereenkomst” blijkt ook duidelijk uit het opschrift der zesde afdeeling van den nieuwen titel: „*Van de verschillende wijzen waarop de dienstbetrekking, door de arbeidsovereenkomst ontstaan, eindigt*”. Het kwam mitsdien niet noodig voor de afdeeling, houdende Algemeene bepalingen, nog met eene definitie van de dienstbetrekking te bezwaren.

Artt. 1637*a*—1637*c*. De aandacht van die leden, welke de bezwaren, in de Memorie van Toelichting aangevoerd tegen de definitie der arbeidsovereenkomst in het ontwerp-DRUCKER, weinig gewichtig vonden, wordt gevestigd op de omstandigheid, dat deze definitie niet geacht kan worden de aanneming van werk uit te sluiten in het geval, dat de aannemer persoonlijk het werk tot stand zal brengen: ook die aannemer kan gezegd worden zijne arbeidskracht voor den tijd, door hem aan het werk besteed, ter beschikking te stellen van dengene te wiens behoeve hij het werk verricht. Dit is een voorname reden waarom de ondergeteekende van oordeel blijft de definitie van het ontwerp te moeten behouden.

Ook thans kan niet worden beaamd, dat de uitdrukkingen: *in dienst* van de andere partij, en *gedurende zekeren tijd*, elementen bevatten, welke in de definitie niet thuis behooren en het begrip van arbeidsovereenkomst onnoodig beperken. Voorzeker geldt dit niet ten aanzien van eerstgenoemde uitdrukking. Integendeel, juist de eigenaardige gezagsverhouding, welke door deze woorden zoo scherp wordt aangeduid, is het kenmerkend onderscheid tusschen de arbeidsovereenkomst en aanverwante overeenkomsten; eene arbeidsovereenkomst zonder persoonlijke dienstverhouding is, naar de opvatting des ondergeteekenden, onbestaanbaar, louter eene *contradictio in terminis*. Dat de leden, welke aan dit punt hunne bijzondere aandacht wijdden, dit eigenlijk zelven hebben gevoeld, kan blijken uit hunne definitie der arbeidsovereenkomst. Welke is anders de beteekenis der woorden „zich zelf ter beschikking stelt van de andere partij, den werkgever", dan om die eigenaardige gezagsverhouding weder te geven, welke men in de arbeidsovereenkomst aanwezig gevoelt? Is deze uitdrukking inderdaad in dien zin op te vatten, dan kan de ondergeteekende zich niet vereenigen met het gevoelen der leden, die deze definitie te ruim achten; dat hij echter de voorkeur blijft geven aan de definitie van het ontwerp, steunt voornamelijk op het feit, dat waar deze kort en duidelijk de uitdrukking „in dienst" bezigt, de voorgestelde definitie eene overdrachtelijke uitdrukking bevat, eene wijze van begripsaanduiding, slechts geëigend *in juridicis* verwarring te stichten.

Hoewel nu het begrip, dat door de uitdrukking „gedurende zekeren tijd" weergegeven wordt, niet zoo innig verknocht is aan de gedachte aan eene arbeidsovereenkomst, als dat hetwelk de uitdrukking „in dienst" aanduidt, komt het toch minder raadzaam voor deze uitdrukking uit de definitie te verwijderen. De arbeidsovereenkomst toch wordt immer voor zekeren tijd aangegaan; die tijd moge kort zijn of lang, of ganschelijk onbepaald, nimmer bestaat de praestatie des arbeiders in een enkele handeling. Wel is dit het geval bij die *contractus innominati*, waarvan in den aanhef van het voorgestelde art. 1637 sprake is. Om het verschil tusschen die groep van overeenkomsten en de arbeidsovereenkomst scherp aan te duiden, is dus het behoud van de woorden „gedurende zekeren tijd" in de wettelijke definitie der arbeidsovereenkomst noodzakelijk voorgekomen.

Tegen de in de tweede plaats in overweging gegeven definitie heeft de ondergeteekende dit bezwaar, dat zij onbeantwoord laat de vraag, tot welk einde de arbeider zich in dienst des werkgevers begeeft, zoodat zij veel te ruim is voor eene overeenkomst, welke van nature slechts het verrichten van arbeid in dienst van den werkgever beoogt.

Wat betreft het bezwaar tegen de zinsnede in § 6 op bladz. 10 der Memorie van Toelichting, schijnt men over het hoofd gezien te hebben, dat èn bij de arbeidsovereenkomst èn bij de

aanneming van werk arbeid verricht wordt, iets derhalve wordt gedaan of vervaardigd. Bij de arbeidsovereenkomst nu geschiedt dit in dienst van de wederpartij, bij de aanneming van werk zelfstandig.

Het wil den ondergeteekende toeschijnen, dat de in het Voorloopig Verslag aangehaalde voorbeelden niet noodwendig tot moeilijkheid en onzekerheid behoeven te leiden, zij het ook dat de zekerheid in sommige dier gevallen slechts eene negatieve is, namelijk deze, dat het ontwerp *niet* van toepassing kan zijn.

De overeenkomst toch, krachtens welke de veenarbeider werkzaam is, en die, naar wordt medegedeeld, de kenmerken eener arbeidsovereenkomst vertoont en tegelijk trekken gemeen heeft met aanneming van werk, zal naar de duidelijke bewoordingen van art. 1637 *c*, eerste lid, onderworpen zijn aan de bepalingen van beide soorten van overeenkomst, met dien verstande evenwel dat, ingeval van strijd tusschen die bepalingen, de voorschriften omtrent de arbeidsovereenkomst zullen gelden.

Wat de door maaiers aangegane overeenkomst betreft, veroorlooft de ondergeteekende zich de aandacht te vestigen op hetgeen omtrent de loonsbepaling aan het slot van § 6 op bladz. 12 der Memorie van Toelichting voorkomt, in verband met het voorschrift van art. 1637 *k*. Het geval, dat de maaier den arbeid slechts ten deele zelf verricht en een of meer andere personen aanneemt om hem bij zijn arbeid behulpzaam te zijn, wordt geregeld bij art. 1639 *a*; dit artikel zal ook van toepassing zijn op de hulpwevers en aanlappers in de textiel-industrie en de wikkeljongens of bosjesmakers bij de sigarenmakerij, indien althans deze personen inderdaad als „hulparbeiders" beschouwd moeten worden. Of alle de bedoelde arbeiders met den werkgever, dan wel met den arbeider, contraheeren is een feitelijke vraag, welker oplossing wel geene moeilijkheden zal bieden.

De bepalingen van het ontwerp zijn niet van toepassing op diegenen, zooals portiers en kellners in sommige inrichtingen, die geen loon ontvangen of zelfs den eigenaar der inrichting betalen voor het recht in zijne zaak werkzaam te mogen zijn. De ondergeteekende veroorlooft zich te dien aanzien te verwijzen naar de Memorie van Toelichting, § 6, bladz. 12. Men beschouwe dit niet als eene leemte in het ontwerp. De bedoelde overeenkomst is uitteraard geene arbeidsovereenkomst, hoewel zij uiterlijk eenige gelijkenis er mede vertoont. De rechtsverhouding tusschen partijen is eene gansch andere als bij de arbeidsovereenkomst: partijen hebben geheel andere verplichtingen jegens elkander en kunnen wederkeerig rechten doen gelden, waarvan bij eene arbeidsovereenkomst geen sprake zou kunnen zijn.

Omtrent de toepasselijkheid van het ontwerp op koetsiers van stationneerende rijtuigen, wier financieele verhouding tot den patroon als vaak zeer ingewikkeld wordt voorgesteld, valt het moeilijk eene meening te vestigen, zoolang die financieele verhouding niet bekend is. Huurt de koetsier van den patroon rijtuig

en paard voor eene vaste som per dag of per maand, dan zal van eene arbeidsovereenkomst geen sprake zijn. Bevat de overeenkomst tusschen patroon en koetsier de elementen van eene arbeidsovereenkomst en die van een of meer andere contracten, dan zal weder art. 1637 *c*, eerste lid, de zaak tot klaarheid brengen.

TWEEDE AFDEELING.

De ondergeteekende kan zich geheel vereenigen met de antwoorden, welke op de vragen, in den aanhef dezer paragraaf gesteld, werden gegeven.

Op de gronden ten aanzien van het tweede lid van art. 1637 *s* van het ontwerp (art. 41 ontwerp-DRUCKER) in het Voorloopig Verslag aangevoerd, is de ondergeteekende te rade geworden alsnog een zoodanig artikel in het ontwerp in te lasschen (*nieuw* art. 1637 *n*); hij vertrouwt intusschen, dat de thans gebezigde redactie de bedoeling duidelijker weergeeft, dan die der vorige ontwerpen, daar het thans ondubbelzinnig blijkt, dat bedoeld wordt het geval, waarin de *eischer* niet bij machte is eene bepaalde geldelijke schade aan te wijzen.

Art. 1637 *d.* De ondergeteekende vereenigt zich in allen deele met het uitstekend geargumenteerd betoog van die leden, welke zich verklaarden tegen de opname van eene wettelijke verplichting om de arbeidsovereenkomst uitsluitend schriftelijk aan te gaan.

Zoude een dergelijke verplichting, door de feitelijke onmogelijkheid haar steeds na te leven, tot eene storende rechtsonzekerheid leiden, de ondergeteekende heeft zich toch beijverd om het sluiten van schriftelijke arbeidsovereenkomsten zooveel mogelijk aan te moedigen, niet alleen rechtstreeks door voorschriften als die der artikelen 1637 *d* en 1637 *n* (*nieuw* art. 1637 *p*), maar ook door tal van bijkomstige bedingen slechts toelaatbaar te verklaren, indien zij schriftelijk worden aangegaan.

Kan de verplichting om iedere arbeidsovereenkomst schriftelijk aan te gaan niet in een deugdelijk wetsartikel worden nedergelegd, de schriftelijke vorm op zich zelve verdient desniettemin steun, zoo van den kant des wetgevers, als van de zijde der maatschappij.

Art. 1637 *e.* Het antwoord, op de tegen de bepaling van het eerste lid gerezen bedenking gegeven, komt alleszins afdoende voor. In de wettelijke regeling van ieder contract moeten onvermijdelijk enkele bepalingen strijden met het gebruik in eenige streek des lands; zulke bepalingen kunnen dan door partijen, die aan het gebruik willen vasthouden, buiten toepassing worden gesteld.

Art. 1637*f*. Terecht werd door de vele leden, die zich met de bepaling van dit artikel konden vereenigen, er op gewezen, dat dit ontwerp niet de aangewezen of geschikte plaats is om het arbeiden van gehuwde vrouwen tegen te gaan. In dit gewichtig volksbelang te voorzien, is de taak der publiekrechtelijke wetgeving op het gebied van den arbeid. Doch zoolang de Arbeidswet niet het arbeiden aan alle gehuwde vrouwen, zonder onderscheid, verboden heeft, zal de wettelijke regeling van het arbeidscontract bepalingen moeten behelzen, krachtens welke de gehuwde vrouw als arbeidster wettiglijk eene arbeidsovereenkomst kan aangaan.

Wat de regeling zelve betreft, veroorlooft de ondergeteekende zich, in aansluiting bij de Memorie van Toelichting, er de aandacht op te vestigen, dat de heerschende practijk — ten spijt van het geldende recht — in dit opzicht duidelijk heeft aangetoond, hoezeer de natuur zich zelve de overhand weet te verschaffen boven daarmede strijdige rechtsvoorschriften. Nogmaals te trachten de practijk te dwingen eenen weg in te slaan, dien zij blijkbaar niet betreden wil of kan, ware een arbeid, van te voren tot onvruchtbaarheid gedoemd. Daarom zoude de ondergeteekende het niet raadzaam achten voor de gehuwde vrouw dezelfde regeling te treffen als voor den minderjarige. Waar de verhouding van vrouw tot man nimmer gelijk kan of mag zijn aan die van het minderjarig kind tot zijn vader of voogd, zoude eene wettelijke regeling, welke op zoodanige gelijkstelling werd gegrondvest, als steunende op eene onwaarheid, in hare werking geen welslagen kunnen erlangen noch verdienen.

Wat de aanduiding der bevoegdheden van de gehuwde vrouw betreft, moge het waar zijn, dat leemten wel zijn aan te vullen; men zie echter niet over het hoofd, dat die aanvulling, wanneer de regeling eenmaal wet geworden is, bij afzonderlijke wet moet geschieden en dus slechts plaats zal vinden, wanneer de onvolledigheid der opsomming, tot nadeel en ongerief van velen, in de practijk zal zijn gebleken.

Uit de zoo ruim gekozen uitdrukking: „zij staat in alles, wat op de gesloten arbeidsovereenkomst betrekking heeft, gelijk met een ongehuwde meerderjarige", zou de rechter, naar den ondergeteekende toeschijnt, zonder aarzeling afleiden, dat de gehuwde vrouw bevoegd is zonder eenigen bijstand van haren man eene rechtsvordering in te stellen in verband met eene door haar aangegane arbeidsovereenkomst. In de algemeenheid zijner bewoordingen bevat dit artikel dus eene uitzondering op art. 165 van het wetboek.

In verband met de terminologie van de artt. 1356, 1365, 1366 en 1367, welke het ontwerp in het algemeen regelen, komt het wenschelijk voor ook hier en in de twee volgende artikelen te gewagen van „bekwaam", in plaats van het woord „bevoegd" te bezigen.

Ongetwijfeld is met de bepaling van dit artikel ook civielrechtelijk niet het laatste woord gesproken omtrent den rechtstoestand der gehuwde arbeidster. Gelijk in de Memorie van Toelichting wordt gemeld, zal eene herziening van het huwelijksgoederenrecht de geschikte gelegenheid bieden om dit belangrijk punt nader te regelen.

Artt. 1637 *g* en 1637 *h*. Naast het argument van sommigen der leden, die bezwaar hebben tegen de splitsing der minderjarigen in het ontwerp-DRUCKER, dat zij niet op hare juiste plaats is in eene wettelijke regeling, welke in hare algemeenheid alle soorten van arbeidsovereenkomsten omvat, zoude de ondergeteekende nog deze overweging willen stellen, dat namelijk de te trekken grenslijn van achttien jaren, als geheel willekeurig, rechtsongelijkheid zou scheppen, waar vaak feitelijke gelijkheid bestaat: tal van jongelieden zijn, vóór dat zij den achttienjarigen leeftijd hebben bereikt, rijper naar lichaam en geest dan vele anderen, die dien leeftijd reeds eenigen tijd hebben overschreden. De gezondheidstoestand, de opvoeding in of buiten het huisgezin, de maatschappelijke positie, het zijn altemaal factoren, die bij verschillende jongelieden eene verschillende mate van wasdom in het leven roepen, al is de leeftijd dezelfde. Het moge waar zijn, dat dit bezwaar evenzeer geldt tegen de wettelijke meerderjarigheidsgrens, dáár staan wij voor een geval, waar het vaststellen van een bepaalden leeftijd als grens tusschen meerder- en minderjarigheid onvermijdelijk en voor de rechtszekerheid noodzakelijk is te achten, terwijl bovendien het vroeger huwelijk en de handlichting in belangrijke mate het plompe van de leeftijdsgrens verfijnen en de afscheiding tusschen minder- en meerderjarigen aanmerkelijk leniger maken. Waar echter, gelijk bij het thans behandelde onderwerp, eene regeling te treffen is, welke, onafhankelijk van eenigen bepaalden leeftijd, zich aan de bestaande bepalingen omtrent de minderjarigheid aansluit, zoude het, naar de meening des ondergeteekenden, eene fout zijn, in de wet eene nieuwe indeeling naar den leeftijd op te nemen.

Wat nu den inhoud der voorgestelde bepalingen betreft, kan de ondergeteekende in de eerste plaats niet toegeven, dat de bij art. 1637 *g* gestelde eischen „te streng en moeilijk te handhaven" zouden zijn. De eenige eisch toch voor de handelingsbevoegdheid des minderjarigen is, dat hij schriftelijk of mondeling door zijnen wettelijken vertegenwoordiger is gemachtigd. Verkiest deze dus niet met den minderjarige mede te gaan, ten einde eene mondelinge machtiging te geven bij het afsluiten der overeenkomst — men zie het tweede lid van het artikel — dan zal een stukje papier, ongezegeld en ongeregistreerd, waarop de wettelijke vertegenwoordiger verklaart goed te vinden, bijv. dat zijn zoon als timmerjongen gaat werken, voldoende zijn om dien zoon bekwaam te maken tot het aangaan van arbeidsovereenkomsten als zoo-

danig. De vereischten, bij art. 1637*g* gesteld, zijn derhalve voor een ieder, hoe gering zijne geestelijke ontwikkeling ook moge wezen, gemakkelijk na te leven; de ondergeteekende koestert dan ook geene vrees, dat art. 1637*h* in de practijk den weg zal worden, langs welken men aan de eischen van het voorgaande artikel zal ontkomen. Artikel 1637*h* heeft zijne reden van bestaan dan ook voornamelijk in de overweging, hoe licht het kan voorkomen, dat de minderjarige niet bij machte is eene mondelinge of schriftelijke volmacht van zijnen wettelijken vertegenwoordiger te bekomen, niet omdat deze op goede gronden zich tegen het arbeiden en geld verdienen van den minderjarige zou verzetten, maar alleen omdat hij zich niet aan den minderjarige laat gelegen liggen, of wellicht een zwervend leven leidt.

Dit artikel moet dus worden beschouwd als eene voorziening in een uiterste geval. Dat het eene ruime toepassing in de practijk zal vinden, is niet te voorzien, daar toch, zoolang de vastgestelde termijn niet verstreken is, de wettelijke vertegenwoordiger bevoegd is den minderjarige zonder eenigen vorm van proces van den arbeid terug te houden, tot ongerief niet alleen van den minderjarige zelven, maar zeker ook van den werkgever. Worden de artikelen 1637*g* en 1637*h* wet, de werkgever, die een minderjarige in dienst wil nemen, zal er belang bij hebben, dat deze zijne handelingsbevoegdheid ontleent aan art. 1637*g*.

Indien de gestrenge eisch bij de wet gesteld werd, dat de arbeidsovereenkomst van een minderjarige steeds schriftelijk moest worden aangegaan en door zijnen wettelijken vertegenwoordiger moest worden geteekend, stond het te vreezen, dat de practijk zich aan dien band zou ontwringen, gelijk ook de huidige practijk in strijd is met de wet.

De opmerking betreffende het derde lid van art. 1637*g* komt juist voor; echter kan het zich voordoen, dat de wettelijke vertegenwoordiger weigerachtig is het afschrift te waarmerken, of zelfs niet meer te vinden is. Daarom schijnt het beter de woorden „door hemzelven of zijnen wettelijken vertegenwoordiger" te vervangen door het woord „behoorlijk". Vooral met het oog op de laatste zinsnede dezer bepaling, krachtens welke eventueele onkosten ten laste des werkgevers komen, zal de zekere onbestemdheid der beteekenis van het woord „behoorlijk" den minderjarige niet tot nadeel kunnen strekken.

De ondergeteekende veroorlooft zich den leden, die de bepaling van het laatste lid van art. 1637*g* te ruim geredigeerd oordeelden, in herinnering te brengen, dat krachtens de voorgestelde regeling de wettelijke vertegenwoordiger des minderjarigen het geheel in zijne macht heeft de handelingsbevoegdheid van dezen naar goedvinden te regelen en deze zóózeer kan beperken, dat den minderjarige slechts de bevoegdheid overblijft het arbeidscontract af te sluiten, terwijl hij daartegenover de bevoegdheid des minderjarigen bijna gelijk kan maken aan die eens meerderjarigen.

Waar de burgerlijke wet nu in het algemeen den wettelijken vertegenwoordiger de bevoegdheid geeft over alle zedelijke en stoffelijke belangen des minderjarigen te waken, daar kan de wet ook aan den vertegenwoordiger overlaten, te beslissen, hoever de handelingsbevoegdheid des minderjarigen zich zal uitstrekken. Dat een handelingsbevoegd minderjarige eene arbeidsovereenkomst zal kunnen opzeggen, komt den ondergeteekende voor als een natuurlijk gevolg zijner handelingsbevoegdheid. Dat jeugdige lieden rechtsgedingen zouden aanleggen, wellicht zelfs niet ernstig bedoeld, schijnt intusschen, ook wegens het publiek belang hieraan verknocht, niet raadzaam. De ondergeteekende heeft mitsdien aan het lid eene zinsnede toegevoegd, waardoor in deze leemte wordt voorzien.

Uit hetgeen hierboven omtrent de bepaling van art. 1637 *h*, en de plaats, welke zij in het stelsel van het ontwerp inneemt, werd medegedeeld, zal men, naar de ondergeteekende vertrouwt, de overtuiging erlangen, dat het artikel, wordt het wet, in de practijk niet die slechte gevolgen met zich brengen zal, welke daarvan door sommige leden worden gevreesd.

In verband met hetgeen werd opgemerkt omtrent den termijn, gedurende welken de werkzaamheid kan voortduren, alvorens eene wettige arbeidsovereenkomst tot stand zal zijn gekomen, heeft de ondergeteekende besloten dien termijn te verdubbelen; hierdoor wordt tevens het onmiskenbaar voordeel verkregen, dat, vermits gedurende langeren tijd de gelegenheid zal bestaan voor den wettelijken vertegenwoordiger om den minderjarige aan het verrichten van den arbeid te onttrekken, de werkgever er des te meer belang bij zal hebben geene minderjarigen in dienst te nemen, welke niet behoorlijk gemachtigd zijn.

De woorden „dier arbeidsovereenkomst" aan het slot van het artikel wijzen op de overeenkomst, welke de minderjarige uit eigen hoofde, zonder daartoe bevoegd te zijn, gesloten heeft: deze overeenkomst is dus geene wettige, geen verbindende overeenkomst, zoolang zij niet door het verstrijken van den gestelden tijd a posteriori geldig wordt. Wordt nu de arbeidsovereenkomst van haren aanvang af eene geldige overeenkomst, dan wordt daardoor alles geldig, hetgeen de minderjarige uit krachte van het gesloten contract heeft verricht, voor zooverre een mondeling gemachtigd minderjarige gerechtigd was zulks te verrichten; dan worden daarmede tevens van kracht alle wijzigingen in de gesloten overeenkomst, waarin de minderjarige heeft toegestemd. De wettelijke vertegenwoordiger heeft derhalve onder geene omstandigheden een langeren tijd, dan den bij het artikel vastgestelden termijn, om tusschenbeide te treden.

De gevolgtrekking uit de Memorie van Toelichting, dat de wettelijke vertegenwoordiger, die den gestelden termijn heeft laten verloopen, niet steeds, doch slechts in de gevallen, bedoeld art. 1639 *o* (*nieuw* art. 1639 *n*), den kantonrechter zal kunnen verzoe-

ken de dienstbetrekking te beëindigen, is alleszins juist. Men zie intusschen niet over het hoofd, dat de bevoegdheid des wettelijken vertegenwoordigers voortspruit uit diens persoonlijke opvatting, zoodat men veilig mag aannemen, dat een vertegenwoordiger, die eene deugdelijke reden vermeent te hebben om den minderjarige na het verstrijken van den termijn van den arbeid terug te houden, ook bevoegd is het verzoek te doen, bedoeld bij art. 1639*o* (*nieuw* art. 1639*n*.)

Het denkbeeld om den termijn eerst te doen loopen van af den tijd, waarop de werkgever den wettelijken vertegenwoordiger schriftelijk had kennis gegeven van het aangaan der arbeidsovereenkomst, is den ondergeteekende sympathiek en gaarne zoude hij den in het Voorloopig Verslag gegeven wenk hebben opgevolgd, indien het niet bij nader inzien te vreezen stond, dat deze bepaling de goede werking der gansche regeling zoude belemmeren. Zoolang toch de werkgever de bedoelde kennisgeving niet had gedaan — en velen zouden haar achterwege laten, moedwillig of uit nalatigheid — is er geen sprake van, dat eene wettige arbeidsovereenkomst met den minderjarige kan ontstaan; de huidige toestand, welke met de invoering der nieuwe bepalingen bestemd is te verdwijnen, zou dus langs dezen weg bestendigd worden, tot groot ongerief van werkgever en arbeider. Het moge onbillijk schijnen, dat de bevoegdheid des wettelijken vertegenwoordigers om den minderjarige te verhinderen den arbeid te verrichten, kan ophouden ten gevolge van het verstrijken van een termijn, van welks aanvang hij wellicht geene kennis draagt, het groot maatschappelijk belang, aan dit punt verbonden, eischt, dat de onzekere toestand op een bepaald tijdstip een einde neemt.

Art. 1637*i*. In het verband, waarin in de Memorie van Toelichting over de „gelijkheid in het huwelijk" wordt gesproken, bedoelt deze uitdrukking te zeggen, dat het huwelijk eene verhouding schept te eenen male in strijd met de dienstverhouding, welke een karakteristiek bestanddeel der arbeidsovereenkomst uitmaakt. Overigens zal zelfs hij, die in het huwelijk de grootst mogelijke gelijkheid tusschen man en vrouw erkend wil zien, niet kunnen ontkennen, dat den man, als behoorende tot het van nature sterkere geslacht, de taak is opgelegd de vrouw, waar noodig, te beschermen, ook tegen hetgeen zij zelve tot haar nadeel mocht ondernemen. Art. 1639*n* (*nieuw* art. 1639*m*) nu strekt om die bescherming hier mogelijk te maken.

Art. 1637*j*. Met het betoog der leden, die de niet-toepasselijkheid der bepalingen van dit artikel op inwonende arbeiders konden goedkeuren, kan de ondergeteekende zich geheel vereenigen. Ook het feit hunner inwoning zelf is een bestanddeel van hun loon, hetwelk, gold het artikel ook voor inwonende arbeiders, afzonderlijk zou behooren te worden vermeld.

Zoolang het wettelijk blijft vrijstaan vreemde arbeiders in dienst te nemen, scheen het in overeenstemming met de billijkheid, dat het loon dier arbeiders zou kunnen worden vastgesteld in hun eigen munt. Nu echter van verschillende zijden tegen deze wijze van vaststelling van het loon bezwaar rijst, heeft de ondergeteekende gemeend haar uit het ontwerp te moeten verwijderen, te meer, daar arbeiders van de soort, onder welke de meeste vreemdelingen plegen voor te komen, bij den werkgever inwonen, en dus het artikel op hen niet van toepassing zal zijn. Ten gevolge van de bepaling van art. 19, tweede lid, der wet van 28 Mei 1901 (*Staatsblad* n°. 232,) tot nadere regeling van het Nederlandsche muntwezen, kon de uitsluiting der bevoegdheid om het loon in vreemd geld vast te stellen, op eenvoudiger wijze geschieden dan bij art. 15, 1°. van het ontwerp-DRUCKER, hetwelk, gelijk bekend, geruimen tijd verschenen is voordat genoemde wet tot stand is gekomen. Vermits krachtens bovengenoemd wetsartikel in bepaalde gemeenten schulden, in Nederlandsch geld aangegaan, met vreemde munt kunnen worden gekweten, is het niet noodig partijen bevoegd te verklaren in die gemeenten het loon ook in vreemd geld vast te stellen.

1°. (*nieuw* 2°.) Ook de ondergeteekende is de meening toegedaan, dat de te dezer plaatse in het Voorloopig Verslag besproken gebruiken om een deel van het loon in te houden ter bekostiging van vuur en licht in het werklokaal, niet in verband kunnen worden gebracht met dit artikel, hetwelk uitsluitend de vraag beantwoordt, op hoedanige wijze het loon bij het afsluiten der arbeidsovereenkomst kan worden vastgesteld. Overigens wenscht de ondergeteekende zich aan te sluiten bij het oordeel van de leden, die als hun gevoelen uitspraken, dat men in deze bepaling slechts een volkomen geoorloofden vorm van vaststelling van het loon heeft te zien.

2°. (*nieuw* 3°.) Ook ten deze veroorlooft de ondergeteekende zich het oordeel te onderschrijven van de leden, die deze bepaling in bescherming namen.

3°. (*nieuw* 4°.) De uitdrukking „voor zoover die voortbrengselen of grond- of hulpstoffen behooren tot de levensbehoeften van den arbeider en zijn gezin" moet geacht worden evenzeer betrekking te hebben op de hoeveelheid, als op den aard, dier zaken. Hoewel de ondergeteekende van meening is, dat zulks door de uitdrukking „voor zoover" wordt aangeduid, heeft hij, ter voorkoming van twijfel, de redactie op dit punt verduidelijkt.

Naar aanleiding van de opmerking betreffende de vaststelling van het loon in winkelwaren, eene wijze van loonsbepaling, die ook den ondergeteekende ongewenscht voorkomt, heeft hij gemeend geene wijziging te moeten voorstellen, daar het geacht moet worden voldoende vast te staan, dat met „bedrijf" bedoeld wordt die

bepaalde tak van des werkgevers onderneming, waaraan de arbeider verbonden is; werd eenige andere term gebezigd, waarmede des werkgevers zaak in haar geheel aangeduid werd, het zou, naar de meening des ondergeteekenden, te vreezen staan, dat het loon, tegen de bedoeling des wetgevers is, werd vastgesteld in voortbrengselen eener industrie, waaraan de arbeider geheel vreemd is, alleen omdat die industrie in dezelfde zaak werd gedreven.

Met het oog op de onbepaaldheid der grenslijn tusschen *eerste* en verdere levensbehoeften, heeft de ondergeteekende aanvankelijk gemeend, ter voorkoming van nog meer quaestiën, die op zichzelve reeds niet volkomen scherp begrensde uitdrukking „levensbehoeften" niet onbestemder te mogen maken door bijvoeging van eene qualificatie. Zwichtend voor den in het Voorloopig Verslag geoefenden aandrang neemt hij thans de qualificatie op.

Tegen de vervanging van „sterken drank" door de uitdrukking „alcoholhoudende drank" bestaat geen bezwaar.

Ook de ondergeteekende ziet niet in, op welken grond de woordenkeus van deze bepaling zooveel mogelijk gelijk zoude moeten zijn aan die van het voorschrift van art. 1638*r*, 5°.

Art. 1637*k*. Bij dit artikel is niet uitsluitend gedacht aan het geval, bedoeld bij artikel 1637*o* (*nieuw* 1637*q*,) tweede lid; de bepaling: „zoodanig loon, als bij wet of verordening mocht zijn aangewezen" kan toepassing vinden steeds wanneer eene wet of verordening ten aanzien van eene bepaalde soort van handwerk of bedrijf voor zekere groepen van arbeiders een loon vaststelt, met eerbiediging van de bevoegdheid van partijen om bij overeenkomst een ander loon te bepalen. Men denke aan het ook in de afdeelingen besproken geval, dat aan concessionarissen of aan aannemers van openbare werken in eene algemeene of plaatselijke verordening de verplichting werd opgelegd aan hunne arbeiders een bepaald minimum loon uit te keeren. Is in een zoodanig geval het ter plaatse gebruikelijk loon hooger dan dit minimum, dan zal vermoedelijk wel het hoogere loon bij overeenkomst of reglement vastgesteld worden en dus de bepaling omtrent het minimumloon buiten toepassing blijven. Is echter noch bij overeenkomst noch bij reglement een bepaald loon vastgesteld, dan zou, naar den ondergeteekende als zeker toeschijnt, het minimum loon der verordening uitbetaald moeten worden, vermits eerst *bij gebreke* van wet of verordening het plaatselijk gebruik tot richtsnoer bij de loonsbepaling kan strekken. De gebezigde redactie schijnt verduidelijking niet te behoeven.

Art. 1637 *l*. Ingevolge de gemaakte opmerking zijn de woorden „geheel of gedeeltelijk" te bestemder plaatse in het artikel ingelascht. In verband met deze wijziging schijnt het wenschelijk te bepalen, dat het loon, waarop aanspraak wordt gegeven, strekt

ter vervanging van het onwettig vastgestelde loon. Tevens heeft de bepaling eene wijziging ondergaan, welke het gevolg is van de uitsluiting der bevoegdheid van partijen om het loon in buitenlandsch geld vast te stellen.

In aansluiting aan het gevoelen der leden, die zich voorts met de bepalingen van dit artikel konden vereenigen, meent de ondergeteekende, dat door hen, die tegen die bepalingen bedenkingen hadden, te weinig aandacht is geschonken aan de preventieve kracht, die noodwendig van dit artikel moet uitgaan. Er bestaat geene reden om bij den arbeider meerdere bekendheid of waakzaamheid te verwachten ten aanzien van het recht, dat hij uit dit artikel zou kunnen putten, dan bij den werkgever aangaande de verplichting tot meerdere betaling, welke hij bij overtreding der wet er aan ontleent. De ondergeteekende vertrouwt dan ook, dat slechts bij hooge uitzondering dit artikel practisch eenige andere beteekenis zal hebben dan die eener waarschuwing voor den werkgever om de bepalingen van art. 1637*j* stiptelijk na te leven. In verband hiermede meent hij zich dan ook niet te moeten verzetten tegen den wensch der leden, die aan deze bepaling gaarne een dwingend karakter zagen toegekend.

Aan de slotopmerking op dit artikel, betreffende de punctuatie, is gevolg gegeven.

Art. 1637*m*. Ook door den ondergeteekende is met groote belangstelling kennis genomen van het in het Voorloopig Verslag terecht geprezen rapport der Kamer van Arbeid voor het schoenmakersbedrijf te Waalwijk; de eenige reden waarom het in de Memorie van Toelichting niet werd vermeld, is dan ook gelegen in de omstandigheid, dat deze reeds het Departement had verlaten vóór het rapport te zijner kennis kwam.

Dat de voorgestelde bepalingen, of welke wettelijke voorschriften ook, bij machte zullen zijn alle euvelen te keeren, welke gemeenlijk onder de benaming „gedwongen winkelnering" worden aangeduid, kan niet worden verwacht. Terecht werd intusschen ingezien, dat door die bepalingen, voor zooveel noodig verbeterd en aangevuld, aan het euvel in zijn ernstigsten vorm iedere rechtsgrond ontnomen zal worden. Heeft de wetgever op de voorgestelde wijze zijn stem duidelijk tegen de gedwongen winkelnering verheven, dan behoort in de eerste plaats te worden afgewacht, of de arbeiders zelven met dien machtigen steun het kwaad, in welken vorm het zich ook trachte te openbaren, niet krachtdadig zullen kunnen fnuiken. Eerst wanneer zij zelven daartoe niet bij machte zullen blijken, in weerwil van den steun, dien de burgerlijke wetgever hun thans biedt, zal de hulp van het strafrecht ingeroepen kunnen en moeten worden.

Dit is intusschen zeker, dat, waar de wetgever het ongeoorloofde en daarmede het onzedelijke van de gedwongen winkelnering zoo duidelijk heeft uitgesproken, de arbeider voortaan

zich niet aan „zedelijke verplichtingen" zal behoeven te storen, om, zij het ook zijdelings, te helpen de bedoelde gebruiken in stand te houden.

1°. De rechtsgrond van deze uitzondering is gelegen in het groote belang, dat de werkgever heeft bij de goede hoedanigheid der door den arbeider gebruikte gereedschappen en verbruikte grondstoffen.

In deze zoozeer in het oog springende waarheid is vermoedelijk de oorzaak te zoeken van de omstandigheid, dat in de stukken, welke werden gewisseld naar aanleiding van het ontwerp, waaraan de bepaling is ontleend, geene bijzondere aandacht aan dit punt schijnt te zijn geschonken. De ondergeteekende moet intusschen erkennen, dat in hare algemeenheid de bepaling tot misbruik aanleiding zou kunnen geven. Wel kunnen er zich in de industrie lichtelijk omstandigheden voordoen, waaronder het den werkgever niet mogelijk zal zijn voor eigen rekening grondstoffen en werktuigen aan te schaffen en door middel van een premiestelsel het zuinig gebruik daarvan te bevorderen, doch de onbeperkte vrijheid, welke deze bepaling in haar oorspronkelijk voorgestelden vorm huldigt, zou, naar de ondergeteekende bij nader inzien van oordeel is, allicht voor de gedwongen winkelnering weder de deur kunnen openen. Te bepalen, dat de werkgever geen financieel belang bij de levering mag hebben, zou niet verkieslijk zijn, daar toch de werkgever re vera een zeer rechtmatig zoodanig belang heeft bij iedere levering van grondstoffen of werktuigen, namelijk de instandhouding of bevordering van den bloei zijner onderneming. Door de bepaling, die het gewijzigd ontwerp van wet te dezer plaatse bevat, hoopt de ondergeteekende echter den weg voor de gedwongen winkelnering te hebben versperd.

2°. Hoewel nog niet de inhoud van den bedoelden algemeenen maatregel, ook niet in groote trekken, is vastgesteld, wordt gaarne medegedeeld, dat die maatregel hoofdzakelijk bepalingen zal moeten behelzen betreffende de wijze van beheer der gelden, alsmede betreffende het aandeel, dat de bijdragende arbeiders in dat beheer, en in de contrôle daarover, zullen hebben. De bepaling van art. 13, sub 2°., van het ontwerp-DRUCKER vormt een bruikbaar overzicht van de punten, die in den bedoelden algemeenen maatregel regeling behoeven.

3°. Of de werkgever door het hierbedoelde beding in het arbeidscontract of in het reglement op te nemen, zich op de plaats des wettelijken vertegenwoordigers stelt, of niet, zeker is, dat hij zelf noch zijne vrienden immer eenig voordeel uit het beding kunnen trekken, maar dat dit steeds den minderjarige tot voordeel zal zijn. En vermits nu krachtens de algemeene bewoordingen, waarin de hoofdinhoud van het artikel noodwendig is

vervat, een zoodanig beding ongeoorloofd en nietig zoude zijn, is het beslist noodzakelijk in eene uitzonderingsbepaling van dit beding melding te maken.

De ondergeteekende onderschrijft ten volle de meening van de leden, die van oordeel waren, dat de besproken bepaling slechts van de Rijkspostspaarbank behoort te gewagen. Hoewel hij het ten zeerste zoude betreuren, indien werkelijk ten gevolge van deze bepaling het bestaan van goede spaarkassen werd bedreigd, toch zou de bevoegdheid om ook de belegging bij andere spaarbanken te bedingen, niet in de bepaling kunnen worden opgenomen zonder te steunen op eene wettelijke regeling, welke bij deze gelegenheid zeker niet op eenigszins afdoende wijze tot stand gebracht zou kunnen worden. Daar intusschen het bestaan van de particuliere spaarbanken, zelfs in de centra der groot-industrie, wel niet afhankelijk zal zijn van de gelden, welke krachtens deze bijzondere bepaling zouden worden ingelegd, vertrouwt de ondergeteekende, dat deze uitsluiting van particuliere spaarkassen niet den ondergang van ook maar ééne dezer kassen ten gevolge zal hebben.

De bedoeling is geenszins, dat het spaarbankboekje onder berusting van den werkgever zoude komen. Een dergelijk voorschrift zou hier inderdaad beslist afkeuring verdienen. De bedoeling is geene andere dan om eene toepassing in het leven te roepen van de bepaling van art. 7 van het Koninklijk besluit van 10 Januari 1881 (*Staatsblad* n⁰. 2), gewijzigd bij de Koninklijke besluiten van 15 Mei 1883 (*Staatsblad* n⁰. 45) en 8 Mei 1896 (*Staatsblad* n⁰. 77).

Waar de wettelijke leeftijd voor de meerderjarigheid eerlang die van 21 jaren zal zijn, schijnt het in strijd met het eenmaal door de burgerlijke wetgeving aangenomen beginsel om hier, in nauw verband met de meerderjarigheid, weder tot den drie-en-twintigjarigen leeftijd terug te keeren.

Terecht werd opgemerkt, dat de mogelijkheid voor den vader om in zekere gevallen de gelden te kunnen opvorderen, in strijd zoude zijn met de bedoeling van het voorschrift.

Art. 1637*o* (*nieuw*). Gevolg gevende aan den van verschillende zijden uitgesproken wensch 1) heeft de ondergeteekende hier ter plaatse in de Tweede Afdeeling, handelende van de arbeidsovereenkomst in het algemeen, waarin ook o. a. het zoogenaamde truck-artikel voorkomt, een artikel opgenomen waardoor de bevoegdheid des werkgevers om van den arbeider te bedingen, dat deze hem na afloop der dienstbetrekking geene concurrentie zal aandoen, wordt geregeld en beperkt.

Het eerste lid van dit artikel stelt het beginsel vast, dat een zoodanig beding slechts geldig kan zijn indien het aan zekere

1) Voorloopig Verslag, bladz. 12.

formeele vereischten voldoet — voor zooverre het niet indruischt tegen de rechtmatige belangen des arbeiders. Deze omschrijving is, evenals de aanduiding van het beding zelf, noodzakelijkerwijze in algemeene termen vervat. Zonder in eene uitgebreide, en toch nimmer volledige casuïstiek te vervallen is een zekere onbestemdheid ten deze, gelijk ook uit § 74 van het Duitsche Handelswetboek blijkt, niet te vermijden. Met het volste recht kan hier gezegd worden *jus in causa positum*: de rechter zal steeds uit de feitelijke omstandigheden kunnen afleiden, of werkelijk door het beding eenig rechtmatig belang des arbeiders werd gelaedeerd.

Bovendien, stelt het eerste lid het beginsel, waarnaar partijen zich bij het vaststellen van haar beding moeten gedragen, het derde lid bevat eene bepaling, welke in de practijk alle onbestemdheid van het eerste lid zal vergoeden. Partijen mogen wellicht in het duister verkeeren aangaande de rechtsgeldigheid naar het eerste lid, van de in hare arbeidsovereenkomst voorkomende concurrentie-clausule, het derde lid verschaft haar de zekerheid, dat nimmer eene grootere schadeloosstelling te dier zake betaald zal moeten worden, dan door het onafhankelijk staatsorgaan billijk wordt geoordeeld. Want dat een beding als het besprokene tot stand zal komen zonder aanhechting van eene schadeloosstelling-clausule ingeval van overtreding, mag ondenkbaar heeten: daar de nakoming of veronachtzaming van het beding eerst kan blijken, wanneer de dienstbetrekking een einde genomen heeft, zou het beding, zonder vaststelling eener bepaalde schadeloosstelling, van weinig nut blijken voor den werkgever, die dan de schade voor hem uit het optreden des vroegeren arbeiders ontstaan, in rechte zou moeten bewijzen.

De bevoegdheid, hier den rechter toegekend, stemt overigens geheel overeen met zijn recht om de schadeloosstelling te verminderen, door partijen vastgesteld ter zake van eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking (art. 1639 *t*, *nieuw* art. 1639 *s*).

Bij wijze van straf bepaalt het tweede lid dat het beding — het moge rechtsgeldig zijn — geene toepassing zal kunnen vinden, indien de werkgever de dienstbetrekking onrechtmatig verbroken heeft of den arbeider door opzet of schuld dringende reden heeft gegeven om de dienstbetrekking te verbreken.

Indien op het voetspoor van § 75 van het Duitsche Handelswetboek, het artikel nog meerdere gevallen van beëindiging der dienstbetrekking ging vermelden, werde de zaak, naar de meening des ondergeteekenden, slechts noodeloos en vrijwel nutteloos verwikkeld.

Art. 1637 *n* (*nieuw* art. 1637 *p*). Waar de ondergeteekende zich geheel kan vereenigen met het antwoord, dat reeds in de afdeelingen op de eerste opmerking gegeven werd, veroorlooft hij zich alleen de in de tweede plaats gestelde vraag te beant-

woorden. Deze vraag, luidende: „of onder de stukken, bij het artikel van zegelrecht en van de formaliteit van registratie vrijgesteld, ook zullen vallen huurcontracten, ingevolge of in verband met eene arbeidsovereenkomst gesloten", is eene vraag van feitelijken aard: blijkt uit de akte, dat de huurovereenkomst krachtens de arbeidsovereenkomst is aangegaan, dan is het niet twijfelachtig, dat zij strekt *ter uitvoering* van die arbeidsovereenkomst; de vrijstelling is dus op de huurovereenkomst van toepassing. Bestaat er echter slechts een zeker verband tusschen de beide overeenkomsten, zonder dat de huurovereenkomst gezegd kan worden te zijn aangegaan *ter uitvoering* van het arbeidscontract, dan zal de vrijstelling voor de huurovereenkomst niet gelden.

Derde Afdeeling.

De leden, die hunne teleurstelling er over te kennen gaven, dat het ontwerp geene bepalingen bevat, waardoor aan sommige categorieën van werkgevers de verplichting wordt opgelegd voor hunne onderneming een arbeidsreglement vast te stellen, veroorlooft de ondergeteekende zich te verwijzen naar de Memorie van Toelichting, waarin de redenen worden aangegeven, welke tot deze onthouding hebben geleid. Hij zou daaraan alleen nog willen bijvoegen, dat uit de opmerkingen, in het Voorloopig Verslag voorkomende, bepaaldelijk uit hetgeen werd medegedeeld betreffende de opname van bepalingen der arbeidswetgeving, mede duidelijk het scherp geteekende publiekrechtelijk karakter spreekt der verplichte reglementeering.

Bij de wet de verplichting des werkgevers voor te schrijven om vóór de vaststelling of wijziging van het arbeidsreglement aan de arbeiders, of aan eene commissie uit hun midden, de gelegenheid te geven, hunne meening daaromtrent te doen kennen, schijnt minder practisch, dan door doeltreffende bepalingen bij den werkgever een belang te scheppen om die meening uit te lokken; zoude toch eene wettelijke verplichting allicht in eene bloote formaliteit ontaarden, wanneer daarentegen de werkgever werkelijk belang heeft bij het hooren van zijne arbeiders, zal hij, terecht, zorg dragen uit zich zelven datgene te doen, wat anders door de wet zoude zijn gelast. Eene dergelijke regeling nu is met de bepalingen van art. 1637 *r* (*nieuw* art. 1637 *t*) beoogd.

De geldigheid van het reglement afhankelijk te stellen van de goedkeuring van een lichaam „boven beide partijen staande", zou geene aanbeveling verdienen. Of deze goedkeuring zoude zijn eene loutere formaliteit, en dan de oorzaak wezen van tal van misvattingen en onjuiste inzichten, òf zij zoude thuis behooren in een stelsel van „grootmoederlijke wetgeving" — gelijk men dit noemt aan de overzijde der Noordzee — dat verslappend moet werken.

Wanneer de arbeiders een aaneengesloten geheel, eene vak-

vereeniging, vormen, zal de werkgever, die de meening zijner arbeiders wil leeren kennen, ongetwijfeld zich in de eerste plaats wenden tot die vereeniging.

Art. 1637 *p* (*nieuw* art. 1637 *r*). Er bestaat geen bezwaar in het ontwerp uitdrukkelijk aan te geven, hoe van de instemming des arbeiders zal moeten blijken. De eenvoudigste wijze schijnt te bestemder plaatse in het eerste lid het woord „schriftelijk" in te voegen.

1°. In verband met de opmerkingen omtrent de zoogenaamde losse werklieden en de bootwerkers, veroorlooft de ondergeteekende zich nogmaals de aandacht te vestigen op de bepalingen van art. 1637 *c*, eerste lid. Ook indien eene andere rechtsverhouding meer op den voorgrond treedt, zal de arbeidsovereenkomst, is zij werkelijk in de gesloten overeenkomst vervat, hare bepalingen doen gelden.

Aan den wensch van sommige leden, die gaarne zouden hebben gezien, dat het vereischte in het ontwerp-DRUCKer gesteld, omtrent het ophangen van een exemplaar van het reglement op eene voor den arbeider gemakkelijk toegankelijke plaats, zoo mogelijk in het arbeidslokaal, ware overgenomen, is bij het gewijzigd wetsontwerp voldaan.

Ook is in dat ontwerp, hier en elders, het woord „gratis" door „kosteloos" vervangen.

2°. De geheimhouding van den inhoud van het arbeidsreglement moge in sommige omstandigheden wenschelijk te achten zijn, zij kan moeilijk samengaan met eene volledige bekendheid van iederen arbeider met dat reglement. Waar dus eene keuze moet worden gedaan, zal de geheimhouding moeten wijken, en wanneer eenmaal door den wetgever daartoe is besloten, zal het aan geen bedenking onderhevig zijn een ander vereischte in de wet op te nemen, dat die geheimhouding te niet doet.

Hoewel de ondergeteekende niet kan zeggen, dat bij hem overwegend bezwaar bestaat, ingevolge de in het Voorloopig Verslag voorkomende opmerkingen, de gemeentesecretarie in de plaats van de griffie van het kantongerecht te stellen, heeft hij toch ten slotte gemeend het beste te doen door zijn oorspronkelijk voorstel te handhaven. Niet alleen omdat anders den gemeentebesturen al wederom eene nieuwe werkzaamheid zoude worden opgelegd, die bovendien geheel buiten het gebied van het administratief recht is gelegen, en deswege minder eigenaardig bij hen thuis behoort, maar voornamelijk, omdat in zeer vele van de kleinere gemeenten — en alleen in die gemeenten waar geen kantonrechter zetelt is de quaestie van eenig belang — men voor de secretarie slechts over weinig personeel en over eene zeer beperkte ruimte beschikt. Is men aan de griffiën van kantongerechten gewend lieden te ontvangen, die akten komen inzien, aan die kleine secretarieën zal het raadplegen niet zelden

met bezwaren gepaard gaan en daarbij — hetgeen zeker vaak niet wenschelijk is te achten — den werkgever bekend worden. Men zie daarbij niet over het hoofd, dat de onder 1°. en 3°. voorgestelde vereischten meer in het bijzonder de strekking hebben *den arbeider* steeds in de gelegenheid te stellen het reglement te raadplegen, terwijl de eisch sub. 2°. voorgesteld is om belangstellenden derden de gelegenheid te verschaffen van den inhoud van het reglement kennis te nemen. Aan dezen zal een gang naar de griffie van het kantongerecht niet te veel moeite kosten.

In verband hiermede lag het niet in de bedoeling dat de inzage van het reglement kosteloos geschieden zou. Er pleit geene afdoende reden voor, de inzage van arbeidsreglementen vrij te stellen van kosten, welke op de kennisneming van andere stukken geheven worden.

Tegen de verplichte toezending aan den betrokken inspecteur van den arbeid, en aan de Kamer van arbeid schijnt op zich zelf geen bezwaar te bestaan, doch de ondergeteekende vermeent haar niet in het ontwerp te mogen opnemen èn wegens het sterk op den voorgrond tredend publiekrechtelijk karakter dezer verplichting èn met het oog op de wenschelijkheid, het aantal vereischten voor de geldigheid van het arbeidsreglement zooveel mogelijk te beperken.

Art. 1637 *q* (*nieuw* art. 1637 *s*). Het voorschrift van art. 1637 *k* van het Regeeringsontwerp van 1901 paste volkomen in het stelsel van dat ontwerp, hetwelk de contractueele natuur van het arbeidsreglement niet aanvaardde; is het reglement slechts een samenstel van voorschriften, door den werkgever voor de regeling der werkzaamheden vastgesteld, dan is het duidelijk, dat die regelen terzijde worden gesteld door eene daarmede strijdige overeenkomst met een arbeider gesloten.

Wanneer echter het reglement wordt erkend als feitelijk een contract tusschen den werkgever en iederen arbeider, op wien het van toepassing is, dan moet dit schriftelijk contract niet door eene mondelinge overeenkomst terzijde gesteld kunnen worden. Dit is een eisch van rechtszekerheid.

Art. 1637 *r* (*nieuw* art. 1637 *t*). Door de leden, die oordeelden dat bij de hier getroffen regeling met de belangen van den arbeider op geheel onvoldoende wijze rekening wordt gehouden, en die blijkbaar de voorkeur gaven aan eene regeling als in het ontwerp-DRUCKER vervat, is vermoedelijk over het hoofd gezien dat ook volgens dat ontwerp de arbeider slechts de keuze heeft tusschen onderwerping aan het gewijzigd reglement en opzegging van den dienst. Inderdaad, wanneer men erkent, dat omstandigheden zich kunnen voordoen, die wijziging van een reglement noodig maken, en daarbij wil aannemen, dat de leiding van eene onderneming moet blijven berusten bij den werkgever, dan moet

men de mogelijkheid aanvaarden, dat wellicht een of meer arbeiders te eeniger tijd een reglement, waartegen zij geen bezwaar hebben, zien vervangen door een ander, dat niet in allen deele hunne goedkeuring wegdraagt. De vraag rest dan slechts, op welke wijze de rechtmatige belangen dezer arbeiders het best beschermd kunnen worden. Volgens het ontwerp-DRUCKER zullen zij, na het verstrijken van den gestelden termijn, aan dit voor hen ongunstig reglement onderworpen zijn, zoo zij niet verkiezen den dienst te verlaten. Volgens art. 1637 *r* (*nieuw* art. 1637 *t*) nu zullen zij bij de inwerkingtreding van het gewijzigd reglement den dienst verlaten, zoo zij niet verkiezen hun tegenzin te laten varen. Maar één belangrijk verschilpunt tusschen beide regelingen verdient de aandacht: volgens het ontwerp heeft de arbeider, ingeval de opzeggingstermijn niet is in acht genomen, aanspraak op eene schadevergoeding, welke de werkgever krachtens het ontwerp-DRUCKER niet zoude verschuldigd zijn; zelfs zou volgens dat ontwerp de arbeider, die den opzeggingstermijn niet in acht neemt, schadevergoeding aan den werkgever moeten betalen.

De leden, die vreesden, dat de werkgever door de arbeidsvoorwaarden te wijzigen, het aan arbeiders, die hij kwijt wil wezen, onmogelijk kan en zal maken langer in zijn dienst te blijven, hebben blijkbaar over het hoofd gezien, dat hij hetzelfde doel langs eenvoudiger weg zal kunnen bereiken, namelijk door opzegging van den dienst of door beëindiging der dienstbetrekking met betaling van schadevergoeding. Heeft de wet nu de wijziging van het reglement tegen den zin des arbeiders gelijkgesteld met opzegging, of casu quo met beëindiging der dienstbetrekking met schadevergoeding, dan is in dit opzicht voor de belangen van den arbeider voldoende gewaakt. Wat den werkgever te allen tijde vrijstaat, kan niet onrechtmatig of zelfs onbillijk worden, wanneer het geschiedt bij wijziging van het arbeidsreglement.

Hoewel dienstbetrekkingen, voor een bepaalden tijd aangegaan uitteraard zeldzaam zijn, behoort toch ongetwijfeld duidelijk vast te staan, dat de voorgestelde regeling ook op zoodanige dienstbetrekking van toepassing is. In het gewijzigde ontwerp van wet is ten deze voorzien.

Art. 1637 *s* (*nieuw* art. 1637 *u*). Naar aanleiding van de gehouden gedachtenwisseling omtrent boeten en premiën veroorlooft zich de ondergeteekende op te merken, dat het boetestelsel juist daarom wettelijke regeling behoeft, omdat krachtens dit stelsel onder sommige omstandigheden het door den arbeider bedongen loon niet volledig wordt uitbetaald.

Het premiestelsel daarentegen is gegrond op de toezegging van een voordeel, hetwelk onder zekere omstandigheden, boven het den arbeider toegezegd loon dezen toekomt, zoodat het, veel meer dan het boetestelsel, onafhankelijk is van het begrip der

arbeidsovereenkomst en zijne toepassing eenvoudig berust op het adagium „belofte maakt schuld".

De wettelijke regeling van de bevoegdheid des werkgevers om disciplinaire maatregelen van anderen aard te nemen ter verzekering van de richtige naleving door den arbeider van diens contractueele verplichtingen, is voor alsnog niet dringend noodzakelijk gebleken. Gelijk terecht werd opgemerkt treft juist het boetestelsel, waardoor de arbeider zonder loon arbeiden moet, het hardst. De andere disciplinaire maatregelen, in het Voorloopig Verslag vermeld, zullen allicht ook voor den werkgever zelven nadeelig werken.

Gevolg gevende aan de opmerkingen der afdeelingen heeft de ondergeteekende besloten in het gewijzigd ontwerp de bepaling op te nemen, dat de opbrengst der boeten niet ten bate des werkgevers komen mag. Uitdrukkelijk bij de wet de bestemming dier gelden aan te geven schijnt niet gewenscht. Eene bepaling als het ontwerp-DRUCKER ten deze bevat, komt den ondergeteekende veel meer verkieslijk voor en is derhalve in het gewijzigd ontwerp opgenomen.

Eene onderscheiding te maken naar gelang van het feit waarvoor de boete wordt opgelegd, zoodat alleen boeten wegens beschadiging of vernieling van den eigendom des werkgevers te zijnen bate zouden komen, schijnt niet raadzaam; ook overtreding van bepalingen van orde kan den werkgever financieele schade berokkenen.

Terecht werd opgemerkt, dat rechtens het opleggen van boete onbestaanbaar is, wanneer niet reglement of overeenkomst de bevoegdheid daartoe verleent.

Het eerste lid heeft de vereischte aanvulling ondergaan.

Wordt bij eene mondelinge arbeidsovereenkomst boete bedongen, dan zal het boetebeding krachtens art. 1637 *u* (*nieuw* art. 1637 *w*) nietig zijn; overigens blijft de arbeidsovereenkomst, welker nietigheid niet op eene uitdrukkelijke wetsbepaling berust, in stand.

Waar het vóórlaatste lid van art. 1638 *r* een vaste grens aangeeft voor het gezamenlijk bedrag der boeten, dat van het loon des arbeiders kan worden ingehouden, komt het niet noodzakelijk voor in het thans besproken artikel eene bepaling op te nemen, waardoor een maximum vastgesteld wordt voor het gezamenlijk bedrag aan boeten, dat in een bepaald tijdvak kan worden opgelegd. Door eene zoodanige bepaling zou toch niet worden voorkomen, dat bij herhaling boete voor eenzelfde feit werd opgelegd. Maar een dergelijk optreden zou zoozeer in strijd zijn met ieder begrip van eerlijkheid en rechtvaardigheid, dat geen bijzonder voorschrift van noode is om er tegen te waken.

Bij het gebleken verschil van gevoelen omtrent het maximum der op te leggen boete, komt het den ondergeteekende raadzaam voor het bedrag ongewijzigd te handhaven.

Ten aanzien van het criterium, in het ontwerp gebezigd voor de meerdere of mindere zelfstandigheid der arbeiders, veroorlooft de ondergeteekende zich te verwijzen naar hetgeen hij de eer had dienaangaande in § 9 der Algemeene Beschouwingen (bldz. 5) mede te deelen. Ook deze bepaling is in overeenstemming met het aldaar uitgesproken gevoelen gewijzigd.

In verband met deze wijziging is, ter voorkoming van onzekerheid en geschillen, wanneer het loon niet per dag is vastgesteld, aan het artikel een nieuw lid toegevoegd, bevattende eene herleidingstabel in den geest van art. 1637 *n* van het ontwerp van 1901 en van art. 14 van het ontwerp-DRUCKER.

Met de verwijzing naar directeuren van spoorwegmaatschappijen in de Memorie van Toelichting — eene verwijzing, welke trouwens reeds voorkwam in de Memorie van Toelichting, behoorende bij het regeeringsontwerp van 1901 — werd slechts bedoeld een sterk sprekend voorbeeld te geven van een arbeider, door wiens opzet of schuld den werkgever eene zeer belangrijke schade kan worden toegebracht.

Art. 1637 *t* (*nieuw* art. 1637 *v*). In verband met de wijziging, welke het vorige artikel heeft ondergaan, zijn thans de woorden „de opzettelijke" vervallen; aangezien de werkgever de opbrengst der boeten zal derven, bestaat er geen afdoende reden het recht des werkgevers om schadevergoeding te vorderen, te beperken, tot *opzettelijke* overtredingen, voor welke boete gegeven is. Dit recht behoort thans vooral onverlet naast de boete te blijven voortbestaan.

Daar nu dit recht krachtens algemeene rechtsbeginselen slechts dan bestaat, wanneer de schade veroorzaakt is door niet-nakoming eener verplichting der wederpartij, is het, naar het oordeel des ondergeteekenden, noch noodzakelijk noch raadzaam, het recht op schadevergoeding slechts dan te erkennen, wanneer het uitdrukkelijk bij het reglement is voorbehouden en alleen voor de daar aan te wijzen gevallen. De leden, die dit denkbeeld aanbevalen en nader uitwerkten, veroorlooft zich de ondergeteekende er aan te herinneren, dat de hierbesproken schadevergoeding niet zonder rechterlijke tusschenkomst verkregen zal kunnen worden.

Art. 1637 *u* (*nieuw* art. 1637 *w*). Ook indien de arbeider zoo dwaas ware eene verklaring af te geven, dat hij zich met alle in het reglement in de toekomst aan te brengen wijzigingen kan vereenigen, zou hij zijne rechten niet belangrijk hebben verkort, daar hij naar de letter der wet niet geacht kan worden eene verklaring te hebben afgegeven „dat hij zich met het gewijzigde reglement vereenigt"; eene algemeene, vroeger afgegeven, verklaring toch kan niet in de plaats treden van de bepaalde verklaring, welke art. 1637 *r* (*nieuw* art. 1637 *t*) duidelijk vordert, in aansluiting bij de bepaling van art. 1637 *p* (*nieuw* art. 1637 *r*).

Vat men de in het Voorloopig Verslag bedoelde verklaring op als eene verbintenis van den arbeider om, wanneer het reglement gewijzigd mocht worden, de verklaring van instemming in ieder geval af te geven, of hij zich inderdaad met den inhoud van het gewijzigd reglement kan vereenigen of niet, dan zou het beding, waaruit die verbintenis was ontstaan, ongetwijfeld nietig zijn.

Vierde Afdeeling.

Nu van verschillende zijden is gebleken, dat de weglating van de bepalingen van art. 1638 *v* van het Regeeringsontwerp van 1901 en art. 33 van het ontwerp-Drucker teleurstelling heeft verwekt, bestaat bij den ondergeteekende geen bezwaar aan deze bepaling weder eene plaats te verzekeren. Hij gaat daartoe over met te minder schroomvalligheid, vermits ten slotte toch reeds het Burgerlijk Wetboek van 1838 meer dan éene bepaling bevat, welker publiekrechtelijke natuur sterk op den voorgrond treedt. Immers, dat bedoelde bepalingen in hoofdzaak zijn publiekrechtelijk van aard, kan niet worden ontkend. Zoude toch de werkgever van den arbeider mogen bedingen, dat deze in een onveilig lokaal zal arbeiden? Men gevoelt, dat een zoodanig beding reeds krachtens art. 14 der wet houdende algemeene bepalingen der wetgeving nietig zoude zijn. Doch daaruit blijkt, hoezeer de hierbedoelde verplichtingen des werkgevers boven de privaatrechtelijke sfeer der gesloten overeenkomst verheven zijn.

Hoewel in het Voorloopig Verslag niet wordt gesproken van de artt. 1638 *t* en 1638 *u* van het vorig ontwerp, heeft de ondergeteekende thans gemeend ook deze artikelen weder in het ontwerp te moeten opnemen; immers de rechtsgrond, waarop zij steunen, is dezelfde als die van art. 1638 *v* van genoemd ontwerp, terwijl de reden, waarom aanvankelijk geoordeeld werd, dat deze artikelen beter ter zijde werden gelaten, geheel dezelfde is als die, waarop de niet-overneming van art. 1638 *v* berustte. Art. 1638 *u* stemt in hoofdzaak overeen met art. 38, tweede lid, van het ontwerp-Drucker.

Art. 1638. Het moge waar zijn, dat de arbeider in sommige gevallen bij het aangaan der arbeidsovereenkomst de verwachting koestert steeds eene voldoende mate van arbeid te zullen verrichten, daarmede is echter nog geenszins gezegd, dat nu ook van de zijde van den werkgever, *zonder meer*, steeds de verplichting zou bestaan, den arbeider eene voldoende mate van arbeid te verschaffen en dat zoodanige verplichting vanzelf steeds als een bestanddeel der arbeidsovereenkomst in het algemeen zou moeten worden beschouwd. Natuurlijk kan door den arbeider uitdrukkelijk worden bedongen, dat de werkgever hem steeds een voldoende mate van arbeid zal verschaffen, maar zonder

zoodanig beding geldt de verplichting daartoe van de zijde des werkgevers niet, tenzij in zoodanige bijzondere gevallen, waarin de aard der overeenkomst die verplichting ondubbelzinnig medebrengt.

Art. 1638*a*. De in het Voorloopig Verslag aangegeven wijziging is thans in het ontwerp aangebracht.

Art. 1638*c*. Het deed den ondergeteekende genoegen te vernemen, dat vele leden zich met de voorgedragen regeling, in beginsel althans, konden vereenigen en haar in bescherming namen tegenover de aanvallen, van verschillende zijden er tegen ingebracht. Niet dat hij die bezwaren van gewicht ontbloot zoude achten. Vooral is hij, na kennisneming van het Voorloopig Verslag, overtuigd van de noodzakelijkheid, dat de wetgever er zorgvuldig voor wake, dat de lasten, bij dit artikel den werkgever opgelegd, niet zóó drukkend worden, dat deze zijne uiterste krachten ga inspannen om daaraan te ontkomen. Door de wijzigingen welke het artikel, dank zij de opbouwende kritiek van het Voorloopig Verslag, thans heeft ondergaan, vertrouwt hij, in voldoende mate, de bezwaren, tegen de oorspronkelijk voorgestelde bepaling aangevoerd, uit den weg geruimd te hebben.

Van groot gewicht is in dit verband de nieuwe bepaling, waardoor de verplichting om het loon gedurende de ziekte te blijven uitbetalen, beperkt wordt tot den duur van den opzeggingstermijn. Wordt een termijn voor die verplichting des werkgevers gesteld, dan is het van groot belang, dat geen twijfel aangaande den duur kunne bestaan. Aan dit vereischte wordt niet voldaan door de redactie van het ontwerp-DRUCKER, evenmin als door die van § 616 van het Duitsche Burgerlijk Wetboek, trouwens niet het eenige voorbeeld in dat wetboek van eene bepaling, die, ja de rechter zal kunnen, of, beter gezegd, moeten toepassen, maar die aan partijen geene zekerheid kan geven, ook wanneer zij met de beste bedoelingen wederzijds zijn bezield. Wordt dus bij de wet een bepaalde termijn aangewezen, dan schijnt daarvoor de contractueele of wettelijke opzeggingstermijn in de eerste plaats in aanmerking te moeten komen. Waar de werkgever door opzegging van de dienstbetrekking bij den aanvang der ziekte, toch reeds zijne verplichting tot uitbetaling van het loon zoude kunnen beperken tot den duur van den opzeggingstermijn, schijnt het juist gezien die verplichting reeds dadelijk tot dat tijdvak te bepalen en zoo doende het belang uit den weg te ruimen, dat de werkgever anders hebben zou bij eene onmiddellijke opzegging van de dienstbetrekking.

Voorts bevat de nieuw voorgestelde regeling eene bepaling, waardoor het verband tusschen deze regeling eenerzijds en de

ongevallen en de komende ziekteverzekering anderzijds, duidelijk aangewezen wordt. Hier kwam het wenschelijk voor, gelijk ook in het Voorloopig Verslag aangeprezen werd, het Duitsche voorbeeld te volgen, en te bepalen, dat het loon verminderd wordt met het bedrag der uitkeering, krachtens eene wettelijke verzekering gebeurd. Met het oog op hetgeen in het Voorloopig Verslag terecht wordt opgemerkt omtrent het vervullen eener wettelijke verplichting tegen eene vergoeding, welke geringer is dan het loon, hetwelk in denzelfden tijd zoude zijn verdiend, is ook op dit punt de regeling herzien. Het komt den ondergeteekende voor, dat door de aangebrachte wijzigingen, die voor het overige zich zelf verklaren, eene deugdelijke oplossing gegeven wordt van de verschillende vragen, die in verband met de Ongevallenwet 1901 en de komende ziekteverzekering werden opgeworpen.

Het thans voorgestelde artikel zal buiten den invloed blijven van de artt. 87 en volg. der Ongevallenwet 1901, daar de burgerrechtelijke verplichtingen des werkgevers bij genoemde wetsartikelen beperkt worden tot dezulke, welke uit onrechtmatige daad voortvloeien; van contractueele verplichtingen is daar geene sprake.

Een tweede voordeel, dat door de thans voorgestelde lezing beoogd wordt, is dat nu niet meer kan gezegd worden, dat aanleiding voor arbeiders zal bestaan hun lidmaatschap van ziekenfondsen en dergelijke nuttige instellingen van onderling hulpbetoon te doen eindigen; waar de verplichting des werkgevers om het loon te blijven uitkeeren, zoo zij al niet geheel uitgesloten wordt — waarover nader — toch beperkt is tot den duur van den uitteraard vaak korten opzeggingstermijn — men vergelijke art. 1639*i nieuw* — daar zal geen arbeider aan dit voorschrift eene reden ontleenen om zijn „bus" op te zeggen. Wèl zou dit, gelijk de ondergeteekende vreest, meer en meer geschieden, indien bepaald werd, dat de werkgever in geval van ziekte van den arbeider verplicht zal zijn diens uitkeering uit het ziekenfonds tot zeker percentage, of tot het geheele bedrag van het loon aan te vullen. Eene dergelijke bepaling zou allicht tot veronachtzaming der ziekenfondsen leiden, daar de arbeider weten zou, dat al hetgeen hij niet van het fonds ontvangt, toch uit den zak des werkgevers komen moet.

Met dit al bestaat er geen gegronde vrees, dat krachtens de thans voorgedragen regeling de arbeider te veel ontvangen zal en in verband daarmede een te drukkende last zal worden gelegd op des werkgevers schouders. De leden, die op deze mogelijkheid de aandacht vestigden, zullen erkennen, dat na de beperking, welke de verplichting tot uitkeering van loon tijdens ziekte heeft ondergaan, van den werkgever een offer gevergd wordt, dat, door menschelijkheid en billijkheid geboden, ook door minder financieel sterke werkgevers gedragen zal kunnen worden.

Tegen de opneming van sommige andere omstandigheden, die met ziekte op éène lijn behooren te worden gesteld, in het artikel scheen bij nader inzien geen overwegend bezwaar te bestaan. Er blijft toch altijd eenige twijfel over of ook in ernstige gevallen, gelijk de in het Voorloopig Verslag genoemde art. 1638 *w* (*nieuw* 1638 *z*) wel geacht moet worden voldoende hulp te bieden. Al zal toch een werkgever, die bijv. weigert het loon uit te betalen voor den tijd, door den arbeider verzuimd ter zake van eene begrafenis van een zijner huisgenooten of naaste familieleden, wel door niemand een goed werkgever worden genoemd, toch is daarmede niet gezegd, dat hij zich aan die omstandigheid op zich zelf voldoende zal laten gelegen liggen.

Voorts is in het vroegere tweede, thans zesde, lid eene andere redactie gebezigd, welke meer dan de vorige geacht kan worden van toepassing te zijn op handelsreizigers, die op provisie werken. Thans toch wordt een leiddraad gegeven, welke met eenigen goeden wil zonder moeilijkheden tot de vaststelling van het loon, gedurende een beperkten tijd van verhindering verschuldigd, zal kunnen leiden.

Eindelijk heeft in het laatste lid van het artikel de bepaling van dwingend recht plaats gemaakt voor de bevoegdheid om bij schriftelijke overeenkomst of reglement van de voorschriften van het artikel af te wijken; de redenen, waarom deze wijziging in het Voorloopig Verslag werd aanbevolen, moeten weliswaar geacht worden grootendeels betrekking te hebben op de onbepaalde verplichting, welke in de vroegere redactie van het artikel was vervat. ook thans hebben zij haar gewicht niet verloren. Daarbij komt, dat het in de practijk vaak uiterst moeilijk zal zijn te beslissen, of zekere afwijking inderdaad ten nadeele van den arbeider zou strekken, terwijl toch den werkgever de bevoegdheid nimmer ontnomen zoude kunnen worden eene voor den arbeider voordeeliger regeling te treffen, dan thans in het artikel is vervat. Het kwam derhalve verkieslijk voor in deze tot de bepaling der vorige ontwerpen terug te keeren.

Thans blijven nog enkele in het Voorloopig Verslag gememoreerde punten ter bespreking over. Zoo heeft in de eerste plaats de ondergeteekende geene vrijheid kunnen vinden eene bijzondere bepaling voor te stellen, waardoor de arbeider, na zijn herstel teruggekeerd, de dienstbetrekking niet zoude mogen verlaten gedurende een termijn, gelijkstaande met den tijd, waarin hij, ziek zijnde, loon heeft ontvangen. Eene zoodanige regeling zou, met de vaststelling der rechtsgevolgen van tegenstrijdige handelingen, eene zoo omslachtige worden, dat het juister schijnt deze zedelijke verplichting des arbeiders tot haar natuurlijk terrein, de moraal, te beperken. Bovendien verlieze men niet uit het oog, dat thans reeds feitelijk in den regel hetzelfde resultaat zal worden bereikt, nu de tijd, gedurende welken de arbeider, ziek zijnde, zijn loon moet ontvangen, tot den opzeggingstermijn is ingekort.

Wel zal het inderdaad vaak moeilijk zijn het bewijs te leveren, dat de ziekte, waaraan de arbeider lijdt, door opzet of onzedelijkheid is veroorzaakt, doch deze omstandigheid mag den wetgever niet weerhouden een juist beginsel in de wet op te nemen; anders toch zoude het nimmer tot zijn recht kunnen komen.

Onder ziekte moet in dit verband verstaan worden een lichaamstoestand, waardoor de arbeider verhinderd wordt zijn arbeid te verrichten, zoodat eene bevalling met hare gevolgen krachtens deze bepaling zeker als eene ziekte zal moeten worden beschouwd. Of nu de bevalling eener ongehuwde vrouw al of niet te beschouwen is als eene door onzedelijkheid veroorzaakte ziekte, kan a priori niet worden vastgesteld: eene zoodanige bevalling kan onder zoo velerlei omstandigheden veroorzaakt zijn, dat de beslissing dezer vraag slechts aan de hand der feiten gegeven kan worden. Hoe gestreng men immers moge zijn in zijne opvattingen omtrent sexueele moraal, met het oog op de mogelijkheid van geweldpleging en dergelijke, zal niemand in het algemeen kunnen verklaren, dat de bevalling eener ongehuwde vrouw per se door onzedelijkheid harerzijds veroorzaakt moet zijn. Daarom kan ook geene verduidelijking van redactie hier baat geven, zoo men althans niet wil vervallen in eene uitvoerige casuïstiek, welke toch nimmer volledig zou kunnen zijn.

Met de redenen, die werden aangevoerd tegen de voorgestelde opneming van „grove schuld", al of niet gepaard met schrapping van „onzedelijkheid", kan de ondergeteekende zich geheel vereenigen. De bedoelde bepaling der Ongevallenwet 1901 was inderdaad bij de redactie van dit artikel in de gedachte als een voorschrift waarmede hier verband moest gehouden worden.

Hoewel het duidelijk is, dat hier werkelijk slechts sprake kan zijn van *des arbeiders* opzet of onzedelijkheid, is niettemin aan den wenk van het Voorloopig Verslag gevolg gegeven.

Eindelijk heeft de ondergeteekende geene vrijheid kunnen vinden aan het slot van het voorlaatste lid toe te voegen: „of heeft kunnen besparen". Hierdoor zou een element van onzekerheid worden ingebracht waar vóór alles behoefte aan zekerheid bestaat. In het gegeven voorbeeld zou de werkgever zelf den hulparbeider, namens den arbeider, gedaan kunnen geven.

Art. 1638 *d.* De voorbeelden in het Voorloopig Verslag aangehaald om de onjuistheid aan te toonen van de schrapping der slotwoorden van het eerste lid van het artikel, zooals die voorkwamen in het ontwerp van 1901 en in het ontwerp-DRUCKER, hebben allen betrekking op het geval van overmacht. Dat bij overmacht het tijdloon niet zoude doorloopen, scheen vanzelf te spreken. Vandaar de gewraakte schrapping. Nu daartegen zulk scherp verzet zich openbaart heeft de ondergeteekende uitteraard geen bezwaar de oude lezing te herstellen. Aan het eerste lid worden derhalve de

woorden toegevoegd, welke in de beide vorige ontwerpen in de overeenkomstige bepaling voorkwamen.

De opvatting, dat in het geval, bedoeld bij het eerste lid, de stukwerker aanspraak heeft op een normaal loon, is juist. Minder juist is echter de opvatting, als zoude in de Memorie van Toelichting (blz. 41, aan het slot, en blz. 42 bovenaan) *voor dit geval* naar art. 1638*w* (*nieuw* art. 1638*z*) en niet naar art. 1638*d* verwezen zijn. Bedoeld gedeelte der Memorie van Toelichting toch betreft niet zoozeer het belang, dat de arbeider heeft om loon te ontvangen, als wel het belang, dat hij heeft om steeds in de gelegenheid te zijn den bedongen arbeid te verrichten. Nu wordt de zaak voor den stukwerker wel ernstiger, wanneer hij niet den bedongen arbeid verricht, omdat de loonregeling in verband met het verrichten van dien arbeid vastgesteld is, doch in den gedachtengang van de aangeduide passage der Memorie van Toelichting was dit eene nevenzaak. Voor den stukwerker had medegedeeld kunnen zijn, dat art. 1638*d* in de behoefte voorziet, doch art. 1638*w* (*nieuw* art. 1638*z*) is van toepassing ook op andere arbeiders, zoodat met de vermelding van dit artikel, als de rechtsbron van de besproken verplichting ten aanzien van alle soorten van arbeiders, kon worden volstaan.

In verband met de wijziging, die het laatste lid van het vorige artikel heeft ondergaan, is thans ook het laatste lid van dat artikel op het bij art. 1638*d* bedoelde geval, van toepassing geworden. Beide artikelen behelzen thans aanvullend recht, waarvan intusschen slechts op eene bepaalde wijze kan worden afgeweken.

Art. 1638*e*. De ondergeteekende sluit zich — het behoeft nauwelijks te worden verzekerd — geheel aan bij de leden, die, de noodzakelijkheid van eene bepaling als de voorgestelde erkennende, het artikel op zoo goede gronden verdedigden. Inderdaad schijnt het een zoo duidelijk sprekende rechtseisch, dat hij, die krachtens eene overeenkomst deelgenoot is in de winst zijner wederpartij, ook het recht moet hebben de opgaven dier wederpartij aan de stukken, waaruit zij getrokken zijn, te toetsen, dat zelfs indien het mathematisch zeker ware, dat de bepaling het aangaan van zoodanige bedingen zou verhinderen, het artikel daarom toch niet achterwege zoude mogen blijven.

Krachtens het eerste lid, in verband met het tweede, heeft de arbeider, dan wel de commissie uit de gezamenlijke arbeiders of de accountant, geen verder reikend recht dan om „mededeeling te verlangen van zoodanige bewijsstukken, als voor hem noodig zijn om tot de kennis van dien omzet, die opbrengst of winst te geraken." Heeft de werkgever derhalve de stukken ter inzage gegeven, dan heeft de arbeider *krachtens dit artikel* niet meer te vorderen. Oordeelt hij, of zijn vertegenwoordiger, dat de balans onjuist is opgemaakt, m. a. w. dat zijn aandeel onjuist berekend

is, dan zal hij, zoo de werkgever in deze met hem van meening blijft verschillen, eene rechtsvordering kunnen en moeten instellen ten einde zich de uitkeering van een grooter aandeel te verzekeren.

In verband met hetgeen de ondergeteekende de eer had in § 8 der Algemeene beschouwingen (bladz. 4) in het midden te brengen ten aanzien van handelsreizigers, die provisie genieten, is in dit artikel eene wijziging aangebracht, waardoor de toepasselijkheid op deze groep van arbeiders, in verband met de eigenaardige wijze, waarop hun loon in den regel bepaald wordt, buiten allen twijfel wordt gesteld. Wel acht het in het Voorloopig Verslag genoemd rapport der Handelsreizigers-Vereeniging „Eendracht" deze uitdrukking, meer bepaaldelijk het woord „omzet" van toepassing op handelsreizigers 1), doch, wanneer men dit woord neemt in de beteekenis, welke in het handelsverkeer gewoonlijk daaraan wordt gehecht, kan het niet worden gebezigd om de provisie van handelsreizigers aan te duiden.

Op dien grond zijn de woorden: „afhankelijk is gesteld van den omzet, de opbrengst of de winst van des werkgevers onderneming" vervangen door: „afhankelijk is gesteld van eenig gegeven, dat uit des werkgevers boekhouding moet kunnen blijken". Hierdoor is tevens een sterker verband verkregen, eenerzijds met het recht des arbeiders om van den werkgever bewijsstukken op te vragen, anderzijds met de bevoegdheid een accountant aan te wijzen om de boekhouding te controleeren.

Art. 1638*f.* Aan de bepaling betreffende de schriftelijke volmacht ligt, naar het wil voorkomen, een zoo deugdelijk beginsel ten grondslag, dat het niet geraden zou zijn hare werking door uitzonderingen te verzwakken. Men mag vertrouwen, dat in de gevallen, in het Voorloopig Verslag bedoeld, de werkgever het arbeidsloon bij den arbeider aan huis zal doen bezorgen; de keuze, waarvan sprake is aan het slot van art. 1638 *k*, eerste lid, zal ongetwijfeld in zulke gevallen bij ieder weldenkend werkgever bepaald worden tot de woonplaats des arbeiders.

Het zij vergund, den leden, die zich teleurgesteld gevoelden, dat bij deze gelegenheid aan de gehuwde vrouw niet de vrije beschikking is gegeven over het door haar verdiende loon, er op te wijzen, dat onder de klassen, waar de gehuwde arbeidsters het meest voorkomen, ten deze de rechtsspreuken toepasselijk plegen te zijn, welke aan het feitelijk bezit zoo groote waarde toekennen. Heeft de vrouw het loon zelve in handen gekregen, dan zal zij het in den regel weten te beschermen tegen de wettelijke aanspraken des mans, vooral wanneer deze met een minder gewenscht motief op den voorgrond worden gesteld. De wet op de Rijkspostspaarbank zal haar in deze een grooten steun verleenen.

---

1) Bladz. 15. „Waarom de reiziger, wiens loon uitsluitend of voor een groot gedeelte, naar bovengenoemden maatstaf (de omzet) wordt berekend, ..."

Art. 1638*g*. Dat inderdaad aan eene algemeene regeling der arbeidsovereenkomst bezwaren verbonden zijn, wenscht de ondergeteekende in geenen deele te ontkennen; hij heeft echter, gelijk hij de eer had hierboven (bladz. 3 en 4) uitvoeriger mede te deelen, evenals in de vorige ontwerpen, eene algemeene regeling behouden, omdat hij, overtuigd van de groote moeilijkheden, welke het aanbrengen van bruikbare, scherpe grenslijnen biedt, daartegenover de meening is toegedaan, dat eene algemeene regeling te treffen is, welke voor geene soort van werkgevers en arbeiders onoverkomelijke bezwaren, voor velen heilzame bepalingen, brengt.

In dit artikel is, naar wordt vertrouwd, verbetering aangebracht door de bepaling slechts van toepassing te verklaren op de minder onafhankelijke arbeiders. De hooger bezoldigden komen dus weder onder hetzelfde als het thans ten deze geldende recht: voor het beslag is geene grens aangegeven. In eene algemeene regeling schijnt het niet raadzaam, naast de eenmaal als noodzakelijk aangenomen grenslijn tusschen meer en minder onafhankelijke arbeiders, een tweede grens te trekken tusschen rijkere en minder welgestelde onafhankelijke arbeiders.

De bedoelde bepaling der zoogenaamde Tuchtwet heeft betrekking op afstand der gagie: beslag is, naar luid van die bepaling, nimmer geoorloofd, ook niet ten bate van „ouders, huisvrouwen en kinderen" en de overige genoemde bloed- en aanverwanten. Art. 1638*g* bevat intusschen thans reeds eene opheffing der beperkingen ten behoeve van hen, wien de wet recht op onderhoud toekent.

Art. 1638*h*. Het voorschrift omtrent de herleiding van vreemd geld in Nederlandsch wettig betaalmiddel zal, maar wordt vertrouwd, in de toepassing zelden of nimmer tot moeilijkheden leiden. Immers deze regeling zal in de practijk ten gevolge hebben, dat men ten einde het bedrag te berekenen de in de dagbladen opgegeven waarde van het vreemde geld ter beurze van Amsterdam of Rotterdam zal overnemen. Aan de bepaling van overheidswege van koersen voor geld van vreemde Rijken zouden zoovele gewichtige bezwaren verbonden zijn, dat, mede met het oog op het gering aanbelang dezer aangelegenheid, van een zoodanigen maatregel geene sprake kan zijn.

De bepaling heeft thans een wijziging ondergaan, waardoor rekening wordt gehouden met de onderlinge verhoudingen der landen, tot de Latijnsche Munt-unie behoorende. De uitdrukking „geld van een vreemd Rijk" scheen intusschen eene wijziging niet te behoeven; is het loon voor een Belgische, Fransche of Zwitschersche dienstbode vastgesteld in zóóveel franken per jaar, dan kan toch in eene Nederlandsche wet zeker worden gezegd, dat dat loon is vastgesteld „in geld van een vreemd Rijk".

Met het oog op de wet van 18 Juli 1904 (*Staatsblad* n°. 189),

waarbij aan de biljetten der Nederlandsche Bank de hoedanigheid van wettig betaalmiddel is toegekend, heeft deze bepaling wijziging ondergaan.

Het tweede lid van het artikel strekt voornamelijk om een ieder duidelijk te maken, dat hier niet sprake is van eene uitzonderingsbepaling, welke, ten aanzien van het loon van vreemde arbeiders, aan de algemeene voorschriften der wet van 28 Mei 1901 (*Staatsblad* n⁰. 132) hunne kracht zoude ontnemen. De bedoelde loonen zullen in goud- of in papiergeld uitbetaald moeten worden.

In art. 1638*i* is in het gewijzigd ontwerp achter de woorden „bij de overeenkomst” ingelascht: „of het reglement”, zulks in verband met de bepaling van art. 1637*k*.

Art. 1638*j*. Bij de beschouwing van dit artikel schijnt de aandacht niet voldoende gevestigd te zijn geweest op de preventieve werking, welke de groote kracht dezer bepaling uitmaakt. Het kan geenszins de bedoeling des wetgevers zijn zorg te dragen, dat de arbeider èn eene richtige èn eene nietige betaling erlangt. Het verlies van het onwettig betaalde is louter voorgesteld als eene straf voor den werkgever, die zich verzet heeft tegen de wet. Die preventieve werking nu zoude grootendeels worden verlamd, indien de werkgever het onwettig betaalde weder terug kon vorderen, zoodat de ondergeteekende ook thans geene vrijheid heeft kunnen vinden het tweede lid van deze bepaling uit het Regeeringsontwerp van 1901 over te nemen.

Ook zoude het, naar zijn oordeel, niet aangaan de strekking van het artikel te beperken.

Immers, heeft de wet eenmaal limitatief de wijzen aangegeven, waarop het loon voor niet-inwonende arbeiders kan worden voldaan, dan volgt daaruit, dat iedere andere wijze van betaling ipso jure nietig is. De wet kan dus onmogelijk aan zoodanige betaling eenig rechtsgevolg verbinden, haar in eenig opzicht als bestaande aanmerken. Evenmin ten aanzien van zekere termijnen, als ten aanzien van bepaalde personen. Wat nietig is, blijft nietig, hoe lang geleden het ook geschied is, en, is eene nietige voldoening van het loon ontoelaatbaar ten aanzien van een opperman of een krullenjongen, zij mag niet als geldig worden aangemerkt ten opzichte van een bankdirecteur.

Art. 1638*k*. Ook de ondergeteekende gelooft niet, dat de werkgever bij voorkeur zijn kantoor als plaats van uitbetaling van het loon zal kiezen, wanneer zulks hinderlijk zoude zijn voor het meerendeel zijner arbeiders.

Het woord „woonplaats” is vervangen door „woning”; inderdaad komt het hier meer aan op het feitelijke, dan op het juridieke begrip.

Eene bepaling, dat het loon aan elken arbeider afzonderlijk

zal moeten voldaan worden, schijnt minder noodzakelijk. De arbeider kan niet gedwongen worden zijn loon van eenen medearbeider te ontvangen, en zelfs indien hij deze volmacht tot het in ontvangst nemen van zijn loon gegeven heeft, is die volmacht steeds herroepelijk (art. 1638*g*, voorlaatste lid). De werkgever heeft dus rechtens niet gekweten, indien hij een enkelen arbeider groot geld overhandigt om dit met zijne kameraads te verdeelen. Reeds ter voorkoming van overlast en van de mogelijkheid eener dubbele betaling zal de werkgever dus ook zonder uitdrukkelijke wetsbepaling aan iederen arbeider afzonderlijk het loon voldoen.

De ondergeteekende is thans inderdaad van meening, dat, in afwachting van de komende strafbepaling, reeds eene regeling getroffen behoort te worden overeenkomstig die van het vorig artikel. De bepaling is in dien zin aangevuld.

In plaats van den aanhef van het derde lid te doen luiden: „De bepaling van het vorige lid" komt het verkieslijk voor dit lid tot eene zinsnede van het tweede lid te maken; uitteraard is deze bepaling niet zelfstandig naast de twee vorige alinea's, doch een onderdeel der onmiddellijk voorafgaande bepaling.

In verband met de wijziging, in art. 1637*j*, 4°., aangebracht, is ook hier de uitdrukking „sterke drank" door „alcoholhoudende drank" vervangen.

Art. 1638*l*. De mededeeling omtrent het in Zuid-Limburg gebruikelijke inhouden van een zeker gedeelte van het loon, betreft niet zoozeer de vraag, hoe vaak het loon moet worden uitbebetaald, welke vraag haar antwoord moet vinden in dit en in de volgende drie artikelen, als wel de andere vraag, hoeveel bij iedere uitbetaling moet worden gekweten, eene vraag, welke in art. 1638*p* in verband met de volgende drie artikelen beantwoord wordt. De ondergeteekende kan intusschen mededeelen, dat hij eene wijziging van deze artikelen, waardoor bedoeld gebruik een wettigen grondslag zoude erlangen, niet zou durven voorstellen. Dit gebruik moge, naar de leden, hier aan het woord, verzekerden, op zich zelf allerminst zijn af te keuren, de vrees is alleszins gerechtvaardigd, dat, indien de bepalingen der artikelen, welke het uit te betalen bedrag vaststellen, werden verruimd ten einde dit gebruik te omvatten, zij tevens een veilige haven voor tal van misbruiken zouden gaan vormen. Immers het inhouden van een zeker gedeelte van het verschuldigd loon ten einde den arbeider er van te weerhouden, dat hij later de dienstbetrekking verbreekt en een voordeeliger dienst zoekt, vertoont eene sterke familiegelijkenis met het „staangeld," dat in art. 1638*s* aan beperkende bepalingen onderworpen is. De voorschriften der artikelen 1638*q* tot en met 1638*s* zullen doelloos zijn, indien de hoofdregel van art. 1638*p* zoozeer wordt verruimd, dat andere afwijkingen van dien regel mogelijk worden, dan ingevolge de voorschriften dier artikelen.

Gelijk de ondergeteekende de eer had hierboven nogmaals mede te deelen, betreft art. 1638 *l* louter den tijd, die tusschen twee uitbetalingen verloopen mag. In verband met de bepaling van art. 1638 *p* schijnt het desniettemin minder noodzakelijk de tijdruimte aan te wijzen, die mag liggen tusschen den afloop van de arbeidsperiode en den dag, waarop het loon over die periode wordt uitbetaald. Immers art. 1638 *p* stelt als regel, althans ten aanzien van tijdloon, dat die tijdruimte nihil zal bedragen.

De opmerking betreffende art. 1638 *q* is alleszins juist: door eene wijziging der redactie van dit artikel is thans, naar de ondergeteekende vertrouwt, in de leemte voorzien.

Wat de onderscheiding van arbeiders in meer en minder onafhankelijke en zelfstandige betreft, heeft de ondergeteekende gemeend aan het artikel eene bepaling te moeten toevoegen van dwingend recht, waardoor de uitbetaling van het lagere loon eenmaal in de twee weken verzekerd wordt. Met dit voorbehoud blijft de vrijheid van partijen om de tijden van uitbetaling naar goedvinden te regelen, onverlet. Overigens blijft het artikel onveranderd: tusschen den tijd, waarbij het loon vastgesteld is en dien, waarbij het wordt uitbetaald, bestaat een verband, hetwelk geene wetsbepaling zoude kunnen verbreken, zoo zij de vaste gebruiken niet eerbiedigde. Ware het niet, dat de overgroote meerderheid der loonen van minder dan vier gulden per dag, thans reeds wekelijks werden uitbetaald, de ondergeteekende zoude geaarzeld hebben de bepaling van dit laatste lid voor te stellen. Op dien grond kwam intusschen eene uitzondering voor inwonende arbeiders noodzakelijk voor.

Hoewel nu ook met deze bepaling niet de zekerheid wordt verschaft, dat laag bezoldigde arbeiders ten minste eenmaal in de week zullen worden uitbetaald, zoo mag toch niet uit het oog worden verloren, dat bij de voorgestelde regeling deze uitbetaling als de normale is aangenomen, zoodat zij steeds zal worden toegepast, waar niet in het bijzonder ervan afgeweken is. Ook vergete men niet, dat het tegenwoordig gebruik reeds den werkgever in die richting leidt.

Art. 1638 *m.* De vraag betreffende de uitdrukking „is vastgesteld," in den vijfden regel van het artikel, moet bevestigend beantwoord worden; het artikel heeft op dit punt mitsdien wijziging ondergaan.

Art. 1638 *n.* Ook thans veroorlooft de ondergeteekende zich er de aandacht op te vestigen, dat in het meergenoemd rapport der Handelsreizigers-Vereeniging „Eendracht" het woord „omzet" beschouwd wordt als de grond, waarop de toepasselijkheid van dit artikel op handelsreizigers steunt. Om dezelfde redenen, als bij art. 1638 *e* gelden, schijnt het intusschen ook hier wenschelijk de gansche uitdrukking te vervangen door eene, waardoor de

toepasselijkheid van het artikel op handelsreizigers boven iederen twijfel verheven wordt. De nieuwe uitdrukking van art. 1638 *e* schijnt ook hier de aangewezene, daar thans een duidelijk in het oog springend verschil met de vorige twee artikelen is verkregen.

Nu het artikel met volkomen zekerheid op handelsreizigers met provisie van toepassing is, staat het vast, dat de uitbetaling van hun loon zal moeten geschieden, telkens wanneer het bedrag daarvan kan worden vastgesteld, d. i. telkens, wanneer de realiteit der opgegeven bestellingen gebleken zal zijn.

Aan de opmerking betreffende de uitdrukking „eenmaal in het jaar", aan het slot van het artikel, is voldaan.

Art. 1638 *q*. De opmerking, ontleend aan het adres van het bestuur der Vereeniging van Nederlandsche werkgevers, heeft den ondergeteekende aanleiding gegeven om, in stede van den „derden" dag, als uitersten termijn van uitbetaling voor te stellen den „vierden" dag. Ook nà de berekening van het stukloon blijft dan nog eene voldoende tijdruimde voor den werkgever over om aan zijne verplichtingen te voldoen. Overwegende, dat de werkgever het in zijne macht heeft steeds aan de bijbetaling te ontkomen, en dat de arbeider vaak in ernstige moeilijkheden kan geraken, wanneer hij zijn loon niet tijdig uitbetaald krijgt, is ook de ondergeteekende de meening toegedaan, dat de den arbeider toegekende verhooging geenszins „buitensporig hoog" is te achten.

De opmerking betreffende het geval, dat de werkgever het uit te betalen bedrag *ten deele* binnen den gestelden termijn voldoet, is alleszins juist; ten einde hierin te voorzien is in den aanhef het woord „Indien" vervangen door de woorden „Voor zooverre," terwijl in den laatsten regel van het eerste lid het woord „loon" in het woord „bedrag" is veranderd.

Het artikel mag alleen op het geval doelen, dat de werkgever in verzuim is: dit is thans duidelijk uitgedrukt door de inlassching in den vijfden regel van de woorden: „door schuld van de zijde des werkgevers."

Door de uitdrukking: „na dien, in de artikelen . . . . . . aangewezen" te wijzigen in: „na dien, ingevolge de artikelen . . . . . . vastgesteld" komt thans, naar de ondergeteekende vertrouwt, duidelijk uit, dat bedoeld wordt de betaaldag, welke in overeenstemming met de desbetreffende artikelen vastgesteld is.

Het is inderdaad gewenscht, dat in den bij het artikel bedoelden termijn de Zondag en de algemeen erkende Christelijke feestdagen niet worden inbegrepen; daarom wordt in het eerste lid thans gesproken van „werkdag."

Met het oog op de vervanging, aan het slot van art. 1638 *n*, van de woorden „in het jaar" door „per jaar" moest in het eerste lid de vermelding van art. 1638 *n* vervallen, daar dit artikel thans niet meer tot de vaststelling van een bepaalden dag aanleiding geeft.

In het tweede lid is het nieuw aangenomen criterium in de plaats van het vroegere gesteld, terwijl tevens, door toevoeging van het woord „jaarlijkschen" aan het slot, duidelijk is gemaakt, dat het woord „omzet" niet van toepassing is op handelsreizigers, die op provisie werken.

Art. 1638 *r*. De ondergeteekende kan niet toestemmen, dat de aanvangswoorden van het artikel: „Behalve bij het eindigen der dienstbetrekking" eerder in het tweede dan in het eerste lid zouden thuis behooren. Wel heeft de wet beperkend op te treden ten opzichte der schuldvergelijking voor het gansche verloop der dienstbetrekking, doch, wanneer partijen voor goed scheiden, behoort de gelegenheid te bestaan alle wederzijdsche vorderingen af te wikkelen, alles over en weder in het reine te brengen. Gaf de wet hier de bevoegdheid tot schuldvergelijking niet, zij zoude het aan den goeden wil van den vertrekkenden arbeider overlaten, of hij zijne overige wettige schulden aan den werkgever zal voldoen. De wet zou dus — onvergeeflijke fout — aanleiding geven tot het voeren van rechtsgedingen, die op eene zeer gewone en gemakkelijke wijze waren te voorkomen.

Aan de opmerking betreffende de werktuigen en gereedschappen, sub 4°. genoemd, is voldaan, terwijl sub 5°. de uitdrukking „sterke drank", evenals elders in het ontwerp, door „alcoholhoudende drank" vervangen is.

Ook indien inderdaad de bepaling sub 6°. ten gevolge mocht hebben, dat aan den arbeider voortaan geen voorschot op het loon meer zal worden verstrekt, zou de ondergeteekende het niet raadzaam vinden die bepaling te verlichten. In het algemeen toch verdient het stelsel van voorschotten geene aanbeveling. Geeft de wet goede bepalingen ten aanzien van eene geregelde uitbetaling van het verschuldigd arbeidsloon, dan behoort het geven van voorschotten tot bijzondere omstandigheden — welke de moeite van den door de wet gevorderden omslag ruimschoots loonen — beperkt te blijven.

Indien door den werkgever aan den arbeider geld is geleend „niet onder den naam van voorschot op het loon", zal deze geldleening, indien zij — en dit is noodwendig eene feitelijke vraag — werkelijk geen voorschot is, ook niet begrepen zijn onder de bepaling betreffende „voorschotten op het loon". Het betreft hier een geval, waarin het duidelijk is, dat, al moge zoolang de dienstbetrekking duurt de schuldvergelijking niet zijn toegelaten, de billijkheid vordert, dat de schuld bij het einde der dienstbetrekking door vergelijking worde vereffend.

Met het oog op de onzekerheid, tot welke het woord „omzet" aanleiding gegeven heeft, kon in 7°. de gansche uitdrukking, waarin dit woord voorkwam, vervallen en worden vervangen door de eenvoudige woorden „op andere wijze". Hieruit blijkt voldoende duidelijk, dat de bepaling op handelsreizigers van

toepassing zal zijn, terwijl uit het verband blijkt, dat van tijdloon hier geen sprake is.

De juistheid erkennende van de opmerking betreffende het mogelijk bedrag van den huurprijs der woning, heeft de ondergeteekende de vordering bedoeld bij het tweede nummer in de plaats van 4°. opgenomen.

Overeenkomstig de gemaakte opmerking is het artikel aangevuld met eene bepaling, verband houdende met artikel 1638 *v* (*nieuw* art. 1638 *ij*).

Art. 1638 *s*. Het zal den ondergeteekende wel niet euvel geduid kunnen worden, indien hij, het „scherp protest", waarmede de beschouwingen over dit artikel aanvangen, in zijn volle waarde latende, de ontboezemingen omtrent de „geldelijke banden", waarmede de arbeider gekneveld zoude zijn, omtrent des werkgevers willekeur, en de „schreeuwende onrechtvaardigheid" der voorgestelde bepaling, niet als degelijke argumenten beschouwt.

Wat verder betreft de verzaking van het beginsel van gelijkheid van beide partijen, waaraan dit artikel schuldig zoude staan, moge de aandacht er op worden gevestigd, dat eene bruikbare regeling der arbeidsovereenkomst juist eischt — gelijk toch waarlijk voor hem, die van het ontwerp kennis heeft genomen geen geheim kan zijn gebleven — niet dat daarbij worde *uitgegaan* van het beginsel van gelijkheid, maar dat naar verwezenlijking van dat beginsel *als einddoel*, worde gestreefd. Vandaar dan ook, dat, evenzeer als de wetgever door bepalingen van dwingend recht er tegen behoort te waken, dat de werkgever tegenover den arbeider misbruik make van het maatschappelijk overwicht, dat hij in den regel geniet, het anderzijds zijn welbegrepen plicht is zorg te dragen, dat de arbeider niet straffeloos tegenover den werkgever misbruik kunne maken van zijn gemis aan kapitaal. Eene deugdelijke, practische, de verwezenlijking van het beginsel van rechtsgelijkheid als einddoel in het oog houdende regeling van het arbeidscontract moet zoowel met het eene als met het andere verschijnsel rekenen en behoort evenzeer den werkgever te beschermen tegen de gevolgen van contractbreuk van de zijde des arbeiders, als den arbeider tegen mogelijk machtsmisbruik van den kant des werkgevers.

De ondergeteekende is intusschen, na kennis te hebben genomen van de belangrijke beschouwingen van het Voorloopig Verslag, te rade geworden, dat de wetgever behoort te volstaan met eene regeling, waardoor de werkgever in de gelegenheid gesteld wordt zich te vrijwaren tegen bedoeld misbruik van de zijde des arbeiders, bepaaldelijk bij de beëindiging der dienstbetrekking. Wanneer dit recht des werkgevers wordt erkend, heeft de wetgever in deze zijn plicht vervuld; verder te gaan, en den werkgever de bevoegdheid te geven eenvoudig uit het loon achter

te houden, met bestemming voor zijn eigen zak, wat de arbeider van een onwilligen werkgever slechts door middel van een rechtsgeding zoude kunnen erlangen, kan, naar de ondergeteekende thans van meening is, niet liggen op des wetgevers weg.

In dezen gedachtengang nu is de nieuwe regeling ontworpen, eene regeling waardoor, naar het wil voorkomen, het beoogde doel wordt bereikt.

Bij de kennisneming van de nieuwe bepalingen blijkt in de eerste plaats, dat het staangeld niet meer deel uitmaakt van het vermogen des werkgevers. Niet alleen moet het ingehouden bedrag binnen drie dagen ten name des arbeiders bij de Rijkspostspaarbank zijn belegd, doch ook vóór die belegging, van het oogenblik waarop het overige gedeelte van het loon uitbetaald wordt, verkrijgt de arbeider den eigendom van het staangeld. Niet alleen blijft het dus ingeval van faillissement des werkgevers buiten diens boedel, doch de werkgever, die het zich zoude toeëigenen, zou zich schuldig maken aan het misdrijf van verduistering. Het is dus ook in het belang des werkgevers het staangeld zoo spoedig mogelijk ter spaarbank te brengen.

Eene belangrijke wijziging is voorts gelegen in de bepaling: „ten einde op dit bedrag de schadeloosstelling te kunnen verhalen, welke door den arbeider bij het einde der dienstbetrekking .... verschuldigd mocht zijn." Hieruit immers blijkt, in verband met de belegging van het staangeld, dat de werkgever, indien de arbeider de verschuldigdheid der schadeloosstelling ontkent of bestrijdt of uit eenigen hoofde weigert aan 's werkgevers eisch te voldoen, denzelfden weg zal moeten inslaan ter verkrijging van hetgeen hij beweert, dat hem ter zake toekomt, als de arbeider die in gelijke omstandigheden verkeert. Ook hij zal eene rechtsvordering moeten instellen. Het eenige, maar ook afdoende, verschil met den tegenwoordigen toestand is dit, dat de werkgever voortaan zich de zekerheid zal kunnen verschaffen, dat er verhaal bestaat voor zijne vordering en dat dus zijne procesvoering, mits hij het recht aan zijne zijde hebbe, geene nuttelooze tijd- en geldverspilling behoeft te zijn.

Wat het bedrag van het staangeld betreft, heeft de ondergeteekende mede gemeend tot op zekere hoogte althans de in het Voorloopig Verslag uiteengezette denkbeelden in toepassing te mogen brengen. Hij erkent volgaarne, dat de inhouding van een belangrijk bedrag voor vele arbeiders bezwarend zou kunnen zijn, doch daartegenover staat, dat de bevoegdheid des werkgevers tot inhouding van het staangeld van weinig practische beteekenis zoude wezen en vaak slechts twijfelachtig nut zoude opleveren, indien het staangeld aanmerkelijk minder zou bedragen dan de verschuldigde schadeloosstelling. Ten einde beide klippen te vermijden, is een middenweg gekozen; als regel geldt, dat het staangeld niet hooger mag zijn dan de verschuldigde schadeloosstelling, doch is deze hooger dan het in geld vastge-

steld loon van twaalf werkdagen (d. i. twee weken), dan is dit hooger staangeld alleenlijk geoorloofd ten aanzien van arbeiders wier in geld vastgesteld loon ten minste vier gulden per dag beloopt. Er kan, naar den ondergeteekende toeschijnt, geen bezwaar bestaan tegen de mogelijkheid, dat van de beter bezoldigde arbeiders een staangeld bedongen wordt tot het volle beloop hunner, eventueel verplichte, schadeloosstelling, ook wanneer deze het loon van twaalf werkdagen overtreft.

Het bedrag van het staangeld bij elke loonuitbetaling is van een vijfde tot een tiende gedeelte van het uit te betalen loon verminderd.

Ten aanzien van het laatste lid kan de ondergeteekende alleen dit mededeelen, dat de regeling van het staangeld in verband met den dienst der Rijkspostspaarbank, voornamelijk wat betreft de wijze van inleggen en terugbetalen, onderscheidene voorschriften zal vereischen, welker juiste plaats niet kan zijn de tegenwoordige wetsvoordracht, doch een algemeene maatregel van bestuur, hetzij een afzonderlijke of wel die, waarbij thans reeds de dienst der Rijkspostspaarbank nader geregeld is.

Zooals het derde lid thans luidt, zullen ook de handelsreizigers, die uitsluitend op provisie werken, slechts een staangeld van ten hoogste twaalf dagen loon missen, indien hun gemiddeld dagloon minder dan vier gulden bedraagt. Het komt den ondergeteekende wijders voor, dat er geene gegronde aanleiding bestaat, om naast de onderscheiding der arbeiders, welke in de nieuwe bepaling voorkomt, nog eene op te nemen naar de wijze, waarop het loon berekend wordt.

Nu de gelden dadelijk, althans binnen drie dagen, ter Rijkspostspaarbank moeten worden belegd en dus overeenkomstig de regelen, welke voor die instelling gelden, rentegevend zullen zijn, is de noodzakelijkheid van afzonderlijke voorschriften omtrent rentebetaling vervallen.

Art. 1638 *t.* Vooralsnog is de ondergeteekende van oordeel, dat, naast de bepalingen van het ontwerp op inwonende arbeiders van toepassing, geene bijzondere voorschriften ten aanzien van het zoogenaamde internen-stelsel zijn vereischt. Zijn aan dit stelsel bezwaren verbonden, ontegenzeggelijk levert het vooral voor den jeugdigen arbeider tal van moreele en materieele voordeelen op. Eerst wanneer eenigszins algemeen van ernstige misbruiken zoude zijn gebleken, zou de wetgever beperkend of verbiedend moeten optreden.

Ingevolge de gemaakte opmerking is vóór het woord „overeenkomstig" het woord „mits" ingevoegd. De bedoeling van het artikel komt thans inderdaad duidelijker uit.

De verwijzing naar het plaatselijk gebruik kan, naar de meening des ondergeteekenden, niet vervallen, al mogen de in het Voorloopig Verslag genoemde Duitsche wetsbepalingen geene zoodanige verwijzing bevatten. Waar het praestatiën geldt,

die ongetwijfeld mede afhankelijk zijn van plaatselijke toestanden en denkwijzen, is eene verwijzing naar het plaatselijke gebruik noodzakelijk.

Aan dit artikel uitdrukkelijk eene bepaling van dwingend recht toe te voegen schijnt onnoodig, daar toch ieder beding, waarbij ten aanzien van de vereischten van gezondheid en goede zeden van deze wetsbepalingen zoude worden afgeweken, reeds krachtens art. 14 der wet, houdende algemeene bepalingen der wetgeving, nietig zoude zijn.

Art. 1638 *u*. De uitdrukking „zij het ook zonder zijne schuld", is uit het Regeerings-ontwerp van 1901 niet overgenomen, omdat zij volstrekt onnoodig voorkwam. In de natuurlijke beteekenis van het woord „verhinderd" schuilt geene enkele gedachte aan schuld aan de zijde des verhinderden.

Op zichzelf schijnt het aanbeveling te verdienen op de door sommige leden aangevoerde gronden het woord „overeenkomst" te vervangen door „arbeidsovereenkomst", doch in verband met de laatste opmerking van het Voorloopig Verslag, betreffende dit artikel, heeft de ondergeteekende gemeend de aanbevolen wijziging achterwege te moeten laten. Immers, indien er geen plaatselijk gebruik te dien aanzien valt aan te wijzen en men verzuimd heeft bij de arbeidsovereenkomst omtrent het bedrag van dit zoogenaamd kostgeld eenige bepaling te maken, zoude men inderdaad in eene moeilijkheid geraken, alwaar ruimte voor misbruik allicht aanwezig zal worden bevonden. Bestaat echter te allen tijde gelegenheid omtrent het bedrag dezer vergoeding eene overeenkomst te sluiten, dan zal deze moeilijkheid althans niet voorkomen.

Art. 1638 *v* (*nieuw* art. 1638 *ij*). Na kennisneming van de opmerkingen in het Voorloopig Verslag is de ondergeteekende van oordeel, dat de kosten, welke krachtens dit artikel op den werkgever drukken, werkelijk behooren te worden verlicht, evenals zulks is geschied ten aanzien van de bepaling van art. 1638 *c*, en op dezelfde gronden, welke bij de bespreking van dat artikel nader werden ontwikkeld. De termijn van zes weken is mitsdien tot vier weken teruggebracht.

Dat geneeskundigen, wordt de voorgestelde bepaling wet, een anderen maatstaf zullen bezigen bij de berekening der kosten, dan tot dusverre, is een natuurlijk gevolg van de omstandigheid, dat niet meer de arbeider (dienstbode), doch de werkgever, voor de betaling dier kosten aansprakelijk wordt. Wanneer de werkgever de kosten van verpleging moet betalen, kan van de geneeskundigen redelijkerwijze niet worden verwacht, dat zij langer eene kostenrekening zullen indienen, die haren grond vond in de mindere financiëele draagkracht des arbeiders.

Intusschen kan de ondergeteekende zich wel vereenigen met

het denkbeeld, dat de werkgever door plaatsing van den arbeider in een ziekenhuis aan zijne verplichting in dit opzicht kan voldoen. De bepaling is in dien zin aangevuld.

Ten aanzien van de uitzonderingsbepaling betreffende opzet of onzedelijkheid, veroorlooft de ondergeteekende zich te verwijzen naar hetgeen hij de eer had bij de bespreking van art. 1638 *c* te dien aanzien mede te deelen. Ook hier behoort het beginsel te worden gesteld, al moge de bewijsvoering niet steeds eene gemakkelijke zijn; bovendien verlieze men niet uit het oog, dat het opzet of de onzedelijkheid in sommige gevallen zóó duidelijk als ziekteoorzaak aanwijsbaar kan zijn, dat wederspraak feitelijk uitgesloten kan worden geacht. Is eenmaal opzet of onzedelijkheid aan te nemen, dan zal de werkgever wel in vele gevallen in staat zijn, verhaal voor zijne uitgaven ter zake van de verpleging te vinden, zij het dan door compensatie met het verschuldigde loon.

Evenals bij art. 1638 *c*, schijnt het de voorkeur te verdienen hier eene uitdrukking te bezigen, die zich aansluit bij de terminologie der Ongevallenwet 1901. Vandaar dat de uitdrukking van het ontwerp-DRUCKER (art. 35), hier niet kon worden overgenomen.

Dwingend recht schijnt bij dit artikel minder op zijne plaats met het oog op de uitdrukking: „voor zoover daarin niet uit anderen hoofde is voorzien". Wanneer toch de arbeider verzekerd is bij eenig fonds of dergelijke instelling, vervalt des werkgevers verplichting tot verzorging en verpleging; waarom zouden nu partijen belemmerd moeten worden in hare vrijheid van de bepalingen van het artikel met onderling goedvinden af te wijken, waar toch reeds een harer de bevoegdheid heeft door het sluiten van eene ziekteverzekering de gansche verplichting der wederpartij op te heffen? Dwingend recht zou hier niet baten, daar de werkgever, desnoods door uit eigen beurs de premie te betalen, den arbeider toch zoude kunnen overreden zich tegen ziekte te verzekeren, zoodat dan de verplichtingen, welke krachtens dit artikel op den werkgever rusten, opgeheven zouden zijn.

Naar de opvatting des ondergeteekenden treedt in het woord „geheimhouden" het opzettelijke niet zóó duidelijk aan het licht, dat het woord „opzettelijk" in den laatsten regel zou kunnen vervallen; het is wenschelijk, dat ondubbelzinnig blijke, dat de verzwijging met opzet heeft plaats gehad, bijv. wanneer op de vraag, of de arbeider in den regel eene goede gezondheid geniet, tegen beter weten in, een bevestigend antwoord gegeven is.

Art. 1638 *w* (*nieuw* art. 1638 *z*). Het verheugde den ondergeteekende te mogen vernemen, dat de bedoeling, waarmede deze bepaling in het ontwerp, zoomede in de beide vorige ontwerpen, opgenomen werd, begrepen en goedgekeurd werd. Streng juridisch is de bepaling ongetwijfeld overbodig, doch zij schijnt gerecht-

vaardigd door de overweging, dat de wetgever rekening behoort te houden met de omstandigheid, dat vele niet-juristen den nieuwen titel, meer dan eenig ander gedeelte van het wetboek, zullen raadplegen.

Art. 1638 *x* (*nieuw* art. 1638 *aa*). Terecht werd betoogd, welk een onjuist inzicht in het wezen der voorgestelde bepalingen die „enkele leden" hadden, die als hun oordeel uitspraken, „dat elke regeling omtrent het uitreiken van getuigschriften bij het eindigen der dienstbetrekking, het zekerste middel is om den arbeider tot slaaf te maken van den werkgever en hem aan diens willekeur over te leveren". Immers het is niet te loochenen, dat het getuigschrift, als zoodanig, in een natuurlijk en onafscheidelijk verband staat tot de dienstbetrekking zelve. Biedt men aan een onbekenden werkgever zijne diensten aan, het is natuurlijk, dat deze werkgever, inlichtingen omtrent den arbeider verlangende, zich bij voorkeur tot een vroegeren werkgever zal wenden. Zijn op dit gebied misbruiken ingeslopen, het is de taak des wetgevers deze te voorkomen, doch evenmin als men eene gezonde plant uitroeit, omdat zij enkele zieke bladeren vertoont, mag men het uitreiken van een getuigschrift verbieden, omdat dit somwijlen tot misbruiken heeft aanleiding gegeven.

Werd het uitreiken van getuigschriften verboden — waarmede natuurlijkerwijze gepaard zoude moeten gaan een verbod van het geven van afzonderlijke schriftelijke en mondelinge inlichtingen — de werkgever zou bij de keuze van arbeiders welhaast uitsluitend moeten afgaan op het uiterlijk des arbeiders, en op de wijze, waarop deze zich weet voor te doen en zijne verdiensten weet kenbaar te maken.

In verband hiermede is de ondergeteekende van meening, dat het eigenlijk karakter van het getuigschrift te zeer op den achtergrond zou treden, indien dit, zelfs op verzoek des arbeiders, niet meer mocht bevatten dan eene bloote opgave van den duur der dienstbetrekking en van den aard van den verrichten arbeid.

De arbeider, die te weinig vertrouwen stelt in den werkgever en zich daarom liever niet aan een uitvoerig getuigschrift wil wagen, zal den werkgever, wien hij zijne diensten aanbiedt, de redenen van zijn gebrek aan vertrouwen kunnen mededeelen. In ieder geval zou de practijk weigeren genoegen te nemen met het zoozeer besnoeide getuigschrift, en zou men zijne toevlucht gaan nemen tot het vragen van afzonderlijke schriftelijke of mondelinge informatiën.

Wel zullen deze toch nog somwijlen worden verzocht en verstrekt. Immers met de regeling van het getuigschrift kan de wetgever niet geacht worden het geven van afzonderlijke schriftelijke of mondelinge inlichtingen te hebben verboden. Doch, behalve misschien wanneer werkgever en arbeider in de beste verhouding scheiden, voor den arbeider is een getuigschrift, aan

hem zelven overhandigd, te verkiezen boven afzonderlijke informatiën, welke meer gelegenheid verschaffen onjuiste mededeelingen te doen. Het is dus plicht voor den wetgever het getuigschrift te laten voortbestaan in zijn aard en zijn wezen.

Afzonderlijke inlichtingen, aan een bepaalden werkgever verstrekt, dragen, ook wanneer zij schriftelijk verschaft zijn, een ander karakter dan het getuigschrift. Rechtsgevolgen door de wet aan het getuigschrift verbonden, zullen derhalve geene toepassing vinden, waar het geldt afzonderlijk verstrekte inlichtingen. Trouwens op welke wijze ook een vroegere werkgever opzettelijk onjuiste mededeelingen heeft verstrekt, tengevolge waarvan de arbeider schade geleden heeft, deze zal krachtens artikel 1401 eene rechtsvordering tot het bekomen van schadevergoeding kunnen instellen. Van het gebruik maken van geheime teekens of kenmerken zal bij de hier besproken mededeelingen, die uitteraard vertrouwelijk en aan een bepaald persoon worden gegeven, geen sprake zijn.

Bij nader inzien onderschrijft de ondergeteekende het oordeel dier leden, die het achterhouden van een getuigschrift een te zware straf achtten zelfs voor den arbeider, die op onrechtmatige wijze de dienstbetrekking verbroken heeft. Het artikel is thans in den aangegeven zin gewijzigd.

De uitdrukking: „de redenen, die tot het eindigen der dienstbetrekking hebben geleid" is thans vervangen door „de wijze, waarop de dienstbetrekking geëindigd is", daar, indien de arbeider den dienst opgezegd heeft, de werkgever dit wel kan verklaren, doch veelal niet in staat zal zijn de redenen, welke den arbeider daartoe geleid hebben, mede te deelen.

Het getuigschrift zoude zijn doel vaak missen, indien zijne geldigheid afhankelijk werd gesteld van de vervulling van meerdere formaliteiten, dan gewoonlijk in acht plegen te worden genomen. Op dien grond zou de ondergeteekende liever niet voorstellen, dat het getuigschrift in duplo moet worden afgegeven, en dat van het in het eerste lid genoemd verzoek schriftelijk behoort te blijken. Waar de arbeider het door den werkgever onderteekend stuk, waaraan hij eventueel zijne aanspraken ontleent, in handen heeft, zal de bewijslevering in den regel geene moeilijkheden baren, terwijl de werkgever het in zijne macht heeft quaestiën af te snijden door in het getuigschrift met zoovele woorden te vermelden, dat hij de mededeelingen, welke slechts op verzoek des arbeiders mogen worden gedaan, op diens verzoek in het getuigschrift opneemt.

Naar het gevoelen des ondergeteekenden is de uitdrukking „het getuigschrift van een kenmerk voorziet" inderdaad verkieslijk boven die in het ontwerp gebezigd, zoodat thans deze wijziging is aangebracht.

Ter gemoetkoming aan de bezwaren, door sommige leden geopperd tegen de woorden „niet voor den arbeider duidelijke

wijze" is thans eene uitdrukking opgenomen, ontleend aan § 113 der Duitsche Gewerbeordnung, waardoor de bedoeling van het voorschrift glashelder te voorschijn treedt.

Ook in het ontwerp-DRUCKER was contractueele afwijking van de bepalingen van dit artikel toegelaten. Inderdaad, wanneer men bedenkt, dat de arbeider toch immer vrij moet blijven het aangeboden getuigschrift te weigeren, of het uitgereikte later te vernietigen, schijnt er geene afdoende reden te bestaan om hem de vrijheid te ontnemen, te eeniger tijd met den werkgever overeen te komen, dat hij zich op deze verplichting des werkgevers niet zal beroepen.

VIJFDE AFDEELING.

Art. 1639. Nu van verschillende zijden bezwaar werd ingebracht tegen de laatste zinsnede van dit artikel, terwijl de bedoeling, waarmede die bepaling in het artikel werd opgenomen, ook met behulp van art. 1639*d* kan worden verwezenlijkt, bestaat er geene bedenking tegen, deze zinsnede uit het artikel te verwijderen.

In verband met hetgeen bij art. 1639*e* omtrent het vakgebruik werd opgemerkt, schijnt het raadzaam ook in dit artikel het woord „plaatselijk" te doen vervallen.

Art. 1639*a*. De ondergeteekende veroorlooft zich de mededeeling, bij dit artikel in het Voorloopig Verslag voorkomende, te beschouwen als eene vingerwijzing om de bepaling onveranderd te handhaven. Immers een gebruik, dat medebrengt afwijking van contractueele verplichtingen, is een, op welks behoud geen prijs mag worden gesteld. De werkgever, die een arbeider in dienst neemt om zekeren arbeid voor hem te verrichten, heeft recht op de algeheele vervulling door dien arbeider van den bedongen arbeid. Slechts wanneer de werkgever zijne toestemming verleent, moet het den arbeider vrij staan zich bij het verrichten van den arbeid de hulp van een derde te verzekeren.

Art. 1639*b*. De ondergeteekende is niet geneigd deze bepaling overbodig te achten. Evenals in de vorige afdeeling de verschillende verplichtingen des werkgevers worden aangeduid, terwijl art. 1638*w* (*nieuw* art. 1638*z*) ten slotte een algemeenen leiddraad geeft voor zijn optreden tegenover den arbeider, zoo is in deze afdeeling, handelende over de verplichtingen des arbeiders, plaats voor de vermelding van de verschillende plichten, die krachtens de gesloten overeenkomst op den arbeider rusten, naast het artikel 1639*d*, dat hier het pendant vormt van art. 1638*w* (*nieuw* art. 1638*z*) der vorige afdeeling. Onvolledig was de bepaling echter zeker: ten einde dit gebrek te verhelpen heeft de ondergeteekende gemeend het artikel te moeten aanvullen, niet slechts

in den in het Voorloopig Verslag aangegeven zin, doch met eene bepaling, die geacht moet worden alle voorschriften te omvatten, welke krachtens de tusschen partijen bestaande dienstbetrekking kunnen worden gegeven.

De bedoelde bepaling is uit het ontwerp-DRUCKER niet overgenomen, omdat zij naast den aanhef allicht verwarring zou kunnen stichten. De wet toch kent geene andere gehoudenheid, dan eene volledige, algeheele. Eene bepaling nu, als de hier bedoelde, zou bij minder ontwikkelden allicht de gedachte kunnen opwekken, als behoefde men aan de overige voorschriften niet zoo stipte gehoudenheid te wijden.

Art. 1639*c*. Ook de ondergeteekende zoude eene toevoeging als de voorgestelde geenszins wenschelijk achten. Naast de tegen zoodanige toevoeging aangevoerde argumenten zoude hij nog de aandacht wenschen te vestigen op art. 1638*v* (*nieuw*), krachtens hetwelk de werkgever de inwonende arbeiders in de gelegenheid moet stellen hunne godsdienstplichten te vervullen.

Wanneer de arbeider bij den werkgever inwoont, zal het artikel steeds op hem van toepassing zijn, ook wanneer deze inwoning eene beperkte is, b. v. wanneer de chef eener winkelzaak bij den werkgever eene eigen kamer heeft. De onderworpenheid aan de orde des huizes zal dan echter natuurlijkerwijze ook eene meer beperkte zijn.

ZESDE AFDEELING.

Bijzondere voorzieningen ten aanzien van het geval, dat de onderneming des werkgevers in andere handen overgaat, kwamen niet noodzakelijk voor. De arbeider toch komt dan in dienst van een anderen werkgever en, tenzij met wederzijdsch goedvinden een ander persoon treedt in alle de rechten en verplichtingen des vroegeren werkgevers, zoodàt alles zijn gewonen gang blijft gaan, zullen alle bepalingen omtrent het eindigen der dienstbetrekking ook hier van toepassing zijn.

Art. 1639*e*. De aanhef van het tweede lid is overeenkomstig de opmerking aangevuld.

Er bestaat inderdaad alleszins aanleiding de gelegenheid te geven om het vakgebruik te raadplegen; het komt den ondergeteekende voor, dat deze niet langs eenvoudiger weg kan worden verschaft, dan door het woord „plaatselijk" te doen vervallen. Wanneer toch zonder meer „het gebruik" aangewezen wordt, zal men in de eerste plaats het gebruik raadplegen, dat het onderwerp beheerscht, dat in de aanhangige vraag uitkomst geeft. In het besproken geval, waarin een plaatselijk gebruik niet aanwezig wordt geacht, komt dan vanzelf het algemeen vakgebruik in aanmerking.

Art. 1639*f*. De ondergeteekende kan zich alleszins vereenigen met het betoog der leden, die eene bepaling als de hier voorgestelde in het belang der rechtszekerheid noodig oordeelden.

Art. 1639*h*. Het artikel is thans in dien zin aangevuld, dat bij gebreke van eenige aanwijzing door overeenkomst of reglement, of zelfs door het gebruik, de opzegging tegen elken dag zal kunnen geschieden. Een kalenderkwartaal komt den ondergeteekende te lang voor; wanneer de aanvang van een kalenderkwartaal eerst kort geleden verstreken is, verliest een korte opzeggingstermijn alle beteekenis, indien bijna drie maanden verstrijken moeten eer de dag, tegen welken de opzegging geschieden mag, zal zijn aangebroken.

Artt. 1639*i* en 1639*j*. Na kennisneming van hetgeen ten aanzien van art. 1639*j* in het Voorloopig Verslag is aangevoerd, heeft de ondergeteekende gemeend tot de schrapping van deze bepaling te moeten overgaan. Hoewel hij zich mitsdien ontslagen mag rekenen van de verplichting alle argumenten, voor en tegen het behoud van de daarin vervatte regeling aangevoerd, te bespreken, kan hij niet nalaten met een enkel woord kenbaar te maken, dat hij het betreurt, met het oog op het duidelijk uitgesproken gevoelen der Tweede Kamer, in verband met zijne opvatting van het „gemeenschappelijk overleg", tot de intrekking van deze bepaling te hebben moeten besluiten. Niet dat hij zoude ontkennen, dat sommige, grootere of kleinere, belangen door een zoodanig wetsvoorschrift zich eenigermate geschaad zouden kunnen achten; maar hij had gehoopt, dat de practische verwezenlijking van het beginsel, aan eene dergelijke bepaling ten grondslag liggende, wel over en weer eenige — zij het ook belangrijke — opoffering waardig zoude zijn gekeurd. Immers, het wil hem voorkomen, dat de bepaling uiting gaf aan eene hoogere gedachte, dan die, welke wordt geïnspireerd door de overweging van de verschillende, niet zelden zelfs tegenstrijdige, belangen, waarmede een dergelijk voorschrift wellicht te eeniger tijd in botsing zoude hebben kunnen komen. De bepaling toch, zooals zij was voorgedragen, had niet op het oog het klassebelang nòch van den arbeider nòch van den werkgever, maar het algemeen belang der maatschappij. Door den band tusschen werkgever en arbeider nauwer toe te halen naarmate de verhouding tusschen beiden duurzamer was geworden, zou ja, nu en dan een bijzonder of ook wel eens een — zelfs voornaam — klassebelang schade hebben kunnen beloopen, maar ware daarentegen ongetwijfeld het hoogere algemeen belang der maatschappij toch altijd grootelijks gebaat. Dat de meerderheid van de leden der Kamer blijkbaar niet *dit* inzicht van den ondergeteekende heeft gedeeld, heeft hem in niet geringe mate teleurgesteld en leed gedaan.

Verscheidene leden verklaarden aan de bepaling van art. 46, 1ste lid, in verband met die van art. 47, van het ontwerp-DRUCKER de voorkeur te geven boven die van art. 1639 *i* van het ontwerp. Naar het oordeel des ondergeteekenden is echter eene zwakke zijde van art. 46 van eerstgenoemd ontwerp, dat het, na de wet en de verordening — welke, althans voorloopig, wel zelden toepassing zullen vinden — in de eerste plaats verwijst naar het plaatselijk gebruik. Niet alleen staat deze uitdrukking bloot aan het verwijt, ook in het voorloopig verslag vermeld, dat wellicht geen plaatselijk gebruik valt aan te wijzen en men veeleer zijne toevlucht zoude moeten nemen tot een algemeen vakgebruik, maar bovendien schijnt hier een geval aanwezig, waarin partijen een vasteren maatstaf behoeven dan eenig gebruik hun geven kan. Opzegging van den dienst geschiedt slechts zelden in volkomen harmonie; waar dus reeds eenige wrijving tusschen partijen bestaat, behoort de wet een vast richtsnoer voor haar optreden te bieden, wil zij niet de oorzaak zijn van twisten en processen.

Kan de ondergeteekende dus geene vrijheid vinden de bepalingen van art. 46, 1ste lid, en art. 47 van het ontwerp-DRUCKER over te nemen, hij heeft toch gemeend belangrijke wijzigingen in art. 1639 *i* te moeten aanbrengen, waardoor de bezwaren, in het Voorloopig Verslag tegen de ontworpen regeling aangevoerd, naar hij vertrouwt, zijn overwonnen. De normale opzeggingstermijn wordt thans gelijkgesteld aan den tijd, die telkens tusschen twee opvolgende loonbetalingen verstrijkt, met dien verstande, dat hij niet langer kan zijn dan zes weken. Deze regeling wordt voorgesteld met het oog op de practijk, welke veelal een nauw verband aanneemt, tusschen den betalings- en den opzeggingstermijn: bij de betaling of de ontvangst van het loon pleegt men elkander veelal den dienst op te zeggen. Mits de maximum-termijn beperkt blijve, schijnt dit gebruik voor een normale regeling alleszins in aanmerking te komen. Een voordeel dezer regeling is, dat zij den werkgever een spoorslag zal zijn om bepalingen of bedingen achterwege te laten, waardoor telkens een geruime tijd tusschen twee uitbetalingen van loon zoude verloopen; immers hoe langer de tijd van uitbetaling, des te langer de opzeggingstermijn, waaraan ook hij gebonden is.

Beschouwt men nu dit stelsel in het licht der aanmerkingen op de bepaling van art. 1639 *i* gemaakt, dan ziet men in de eerste plaats, dat de normale opzeggingstermijn niet meer tal van categoriën van arbeiders, waaronder klerken en kantoorbedienden, zal nopen eene schriftelijke arbeidsovereenkomst aan te gaan. Immers daar bedoelde personen in den regel eenmaal in de drie maanden hun loon ontvangen, zal voor hen de normale opzeggingstermijn zes weken bedragen.

Het tweede verschilpunt, waarop werd gewezen, dat namelijk het ontwerp, in tegenstelling met het ontwerp-DRUCKER, hier te

lande onmogelijk zal maken, wat bijv. te Berlijn in de bouwvakken regel is, namelijk, dat bij de arbeidsovereenkomst elke opzeggingstermijn wordt uitgesloten, acht de ondergeteekende beslist in het voordeel van het ontwerp. Deze regel moge te Berlijn goed werken, naar den ondergeteekende toeschijnt verdient de invoering hier te lande geene aanbeveling, daar het uitsluiten van iederen opzeggingstermijn feitelijk niets anders beteekent, dan de bevoegdheid om de dienstbetrekking zonder opgave van redenen en zonder betaling eener schadeloosstelling te verbreken, zoo vaak een der dagen is aangebroken, waarop de dienstbetrekking eindigen kan (art. 1639*h*). Derhalve heeft de ondergeteekende geene vrijheid gevonden in dit opzicht van de vorige lezing af te wijken. Dit neemt intusschen niet weg, dat volgens de thans voorgestelde regeling de opzeggingstermijn vaak zeer kort zal zijn: wordt het loon bijv. van dag tot dag uitbetaald, dan zal de opzeggingstermijn ook slechts één dag bedragen. Misbruik en ontduiking zijn hier niet te vreezen, daar de opzeggingstermijn voor beide partijen gelijk is, zoodat de werkgever die, ten einde slechts korten tijd vóór het einde der dienstbetrekking tot opzegging verplicht te zijn, met kortere tusschenruimten het loon zoude uitbetalen dan hij anders tusschen de uitbetalingen zoude laten verloopen, de kans beloopt den door hem kunstmatig bekorten opzeggingstermijn ook door den arbeider benut te zien.

In verband met het bovenstaand schijnt het geene aanbeveling te verdienen, den werkgever aan een langeren termijn te binden dan den arbeider. Niet alleen toch zou de verhouding, waarin beide termijnen tot elkander zouden staan, slechts eene gansch willekeurige kunnen zijn, maar vooral schijnen de leden, die dit denkbeeld voorstonden, over het hoofd te hebben gezien, dat eene zoodanige bepaling in eene algemeene regeling als deze niet zoude kunnen worden opgenomen op grond van de wederzijdsche verhoudingen in eene bepaalde omgeving. Doch ook wanneer men uitsluitend de aandacht zoude gevestigd houden op de groot-industrie, schijnt eene bepaling, dat de werkgever een langeren opzeggingstermijn zal hebben in acht te nemen dan de arbeider, te eenzijdig. Juist tengevolge van de „éénzijdige vorming van den arbeider door de ver doorgevoerde arbeidsverdeeling" heeft ook de werkgever er belang bij zijne arbeiders niet „op stel en sprong" te verliezen, en wordt het voor den werkgever moeilijk nieuwe arbeiders te bekomen, die, even vertrouwd met de werktuigen als de ouden, het werk even vlug zullen kunnen verrichten. Ook in de groot-industrie schijnt als norm de gelijkheid van opzeggingstermijnen aan beide zijden de eenige billijke regeling.

Het bij dit artikel geopperde denkbeeld om den werkgever de bevoegdheid te verleenen den arbeider onmiddellijk zonder inachtneming van den bij wet, overeenkomst of reglement bepaalden

opzeggingstermijn te ontslaan, mits onder verplichting hem gedurende dien termijn het volle loon uit te keeren, staat in zulk een nauw verband met het vraagstuk der eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking zonder opgave van redenen, dat de ondergeteekende zich veroorlooft deze gedachte met de daartegen te berde gebrachte bezwaren onder art. 1639*q* (*nieuw* art. 1639*p*) te beperken.

Art. 1639*l* (*nieuw* art. 1639*k*). Naar aanleiding van hetgeen door sommige leden werd opgemerkt omtrent de redactie van dit artikel, heeft de ondergeteekende vóór de woorden: „te doen eindigen" ingevoegd de woorden „door opzegging met inachtneming van de voorschriften der artikelen 1639*h* en 1639*i*".

Ook bij dit artikel blijkt de nieuwe lezing van art. 1639*i*, eerste lid, eene verbetering boven de vorige. Thans zal men, ook in het bij dit artikel bedoelde geval, waarin, gelijk terecht opgemerkt werd, steeds de normale opzeggingstermijn gelden zal, aan een alleszins billijken opzeggingstermijn gebonden zijn.

Art. 1639*m* (*nieuw* art. 1639*l*). In het tweede lid is thans, ingevolge de aanbevolen verduidelijking, de nietigheid uitgesproken van elk beding, waarbij tusschen dezelfde partijen een tweede proeftijd wordt aangegaan, ook al sluit die tijd niet onmiddellijk aan bij den vorigen. Daarentegen heeft de ondergeteekende gemeend het maximum van den proeftijd te moeten verdubbelen, en zulks met het oog op hetgeen, blijkens het Voorloopig Verslag, de ervaring in sommige beroepen heeft geleerd; waar de absolute nietigheid van iedere overschrijding van den gestelden tijd wordt uitgesproken, is het plicht dien tijd zóó te bepalen, dat aan alle billijke eischen der practijk wordt voldaan.

Naar den ondergeteekende toeschijnt, zal op iederen proeftijd, onder welk beding ook aangegaan, dit artikel van toepassing zijn. Daar het artikel intusschen in hoofdzaak aanvullend recht inhoudt, zijn partijen vrij om van het voorschrift van het eerste lid, mits binnen de grenzen door het tweede lid aangegeven, bij hare overeenkomst af te wijken.

Art. 1639*n* (*nieuw* art. 1639*m*). Hoezeer de ondergeteekende overtuigd is van de wenschelijkheid en de noodzakelijkheid om, met het oog op de practijk, der gehuwde vrouw als arbeidster eene uitgebreide bevoegdheid te verleenen, zoo zoude hij het toch zeer betreuren, indien werkelijk het rechtsmiddel, bij dit artikel den man toegekend, zoude blijken te falen op grond, dat menig echtgenoot zich door den daaraan verbonden omslag van het aanwenden daarvan zoude laten terughouden.

Het door enkele leden aangeprezen middel ter vereenvoudiging om namelijk de volgorde om te keeren en den echtgenoot de macht te verleenen in de bedoelde gevallen de arbeidsovereenkomst

te doen eindigen, met beroep van de vrouw op den kantonrechter, schijnt niet aanbevelenswaard. Gold zulk eene regeling, het zoude te vreezen zijn, dat in vele gevallen de man op weinig deugdelijke gronden de ontbinding zou uitspreken, zoodat de vrouw zich vaker tot den kantonrechter zoude moeten wenden, dan volgens de voorgedragen bepaling de man de rechterlijke tusschenkomst zoude behoeven in te roepen. Bovendien is de vrees niet ongewettigd, dat, ook wanneer de man minder deugdelijke gronden voor de ontbinding had, de vrouw zich bij zijne beslissing zoude nederleggen, zoodat een toestand zoude geboren worden, die kwalijk ware te rijmen met de handelingsbevoegdheid aan de vrouw toegekend: het ontwerp zou dan feitelijk, wat met de eene hand gegeven was, weder met de andere terugnemen.

In verband nu met de vereenvoudiging der procedure kan reeds te dezer plaatse worden medegedeeld, dat de ondergeteekende veel gevoelt voor hetgeen in het vóórlaatste lid van deze paragraaf van het Voorloopig Verslag omtrent de bevoegdheid des mans opgemerkt is. Welke goede gronden aangevoerd kunnen worden om den man, die zich misdraagt, onbevoegd te verklaren het verzoek tot den rechter te richten, bij nader inzien schijnt het raadzaam ook een minder deugdzaam echtgenoot de gelegenheid niet te ontnemen voor de moreele en physieke belangen van vrouw en huisgezin op te komen. In dien gedachtengang kan het gansche derde lid van het artikel vervallen.

Maar deze verbetering kan ook — en het is om deze reden, dat zij in dit verband besproken wordt — tot vereenvoudiging der procedure leiden. Immers, wanneer alleen de vraag te beslissen blijft, of de arbeid dan wel de omstandigheden, waaronder deze wordt verricht, nadeelig moeten geacht worden voor vrouw of huisgezin, zal de rechter in de meeste gevallen uitspraak kunnen doen na man, vrouw en werkgever te hebben gehoord. Althans schijnt het onnoodig de oproeping van andere personen, van naaste bloedverwanten, verplichtend te stellen. De rechter zal deze oproeping, oordeelt hij haar noodig, toch nog kunnen gelasten. Het tweede lid is thans mitsdien zóó geredigeerd, dat de oproeping van anderen dan de vrouw zelve en den werkgever, met wien zij de arbeidsovereenkomst heeft aangegaan, facultatief is gelaten.

Doordat de verplichte oproeping van de naaste bloedverwanten thans uit de bepaling is verdwenen, zal ongetwijfeld veel omslag en tijdverlies, worden vermeden, zonder dat, althans in den regel, de beslissing moeielijker zal zijn. Na deze vereenvoudiging schijnt het niet te vreezen, dat de voorgedragen regeling in de practijk eene doode letter blijken zal.

Ook schijnt de vrees niet gewettigd, dat de bepaling geen doel zal treffen op grond dat de vrouw onmiddellijk nadat de arbeidsovereenkomst door den kantonrechter ontbonden is verklaard, eene even nadeelige arbeidsovereenkomst zal kunnen aangaan, zelfs met

denzelfden werkgever. Dat toch dezelfde werkgever, met de zekerheid voor oogen, dat de arbeidsovereenkomst weder ontbonden kan worden, de vrouw voor denzelfden arbeid weder in dienst nemen zal, mag zeer onwaarschijnlijk worden geacht; zelfs is het niet te verwachten, dat de vrouw na de verkregen ervaring spoedig zal overgaan tot het sluiten van eene arbeidsovereenkomst, welker nadeelige gevolgen haar bekend zijn; geleerd door de ondervinding zal zij meerdere voorzichtigheid in de keuze van arbeid betrachten. Doch ook als vaststond, dat de rechterlijke tusschenkomst vaak voor dezelfde vrouw ingeroepen zou moeten worden, ware een geneesmiddel, gelijk het aangeprezene, erger te achten, dan de, trouwens niet gevaarlijke, kwaal. Wanneer eenmaal eene door de vrouw gesloten arbeidsovereenkomst krachtens dit artikel ontbonden is verklaard, bestaat er toch nog geene reden der vrouw de bevoegdheid to ontzeggen andere, minder schadelijke, arbeidsovereenkomsten aan te gaan.

Ten aanzien van de bezwaren, tegen art. 1637*f* aangevoerd, veroorlooft de ondergeteekende zich te verwijzen naar hetgeen hij de eer had bij dat artikel aan te teekenen.

De opmerking betreffende de formuleering van de omstandigheden, welke tot de ontbinding kunnen leiden, schijnt alleszins juist; het artikel is dienovereenkomstig gewijzigd.

Het schijnt geene aanbeveling te verdienen de bevoegdheid des echtgenoots om de arbeidsovereenkomst ontbonden te doen verklaren, uit te sluiten, wanneer daarvan geene directe gevaren dreigen voor het huisgezin, en deze alleen voor de vrouw zelve te duchten zijn. Het spruit voort uit de natuur, dat de man, sterker dan de vrouw, haar beschermt waar hij kan. Ook tegen haarzelve. Niet zelden onderneemt de vrouw arbeid, die hare krachten te boven gaat, onderschat zij de bezwaren aan het verrichten van zekeren arbeid verbonden. In die omstandigheden is het de plicht des echtgenoots haren te grooten ijver te matigen. Die tusschenkomst is slechts schijnbaar in strijd met hare rechtsbevoegdheid; in werkelijkheid toch wordt daardoor niet zoozeer het recht der vrouw in het algemeen aangetast, dan wel eene onoordeelkundige gebruikmaking daarvan, in een bepaald omschreven geval, beëindigd.

In verband met de bepaling van het vierde (thans, derde) lid, dat de rechter, het verzoek inwilligende, bepaalt op welk oogenblik de dienstbetrekking zal eindigen, komt het verkieslijk voor in het eerste lid niet eveneens te gewagen van het opheffen der dienstbetrekking. Overigens schijnt dit punt van minder gewicht: met de ontbinding der arbeidsovereenkomst vervalt de grond der dienstbetrekking vanzelf.

Ten einde de gewenschte verduidelijking in het laatste lid aan te brengen, is daarin thans opgenomen eene bepaling, gelijkluidend met die, voorkomende aan het slot van art. 99 der wet op de Rechterlijke Organisatie en het Beleid der Justitie.

Art. 1639 *o* (*nieuw* art. 1639 *n*). Overeenkomstig de wijzigingen, in het vorige artikel aangebracht, heeft ook dit artikel eenige verandering ondergaan: in het eerste lid is de uitdrukking „de bij eenige arbeidsovereenkomst van dezen bedongen arbeid", vervangen door de woorden „de door dezen aangegane arbeidsovereenkomst"; terwijl tevens de vroegere uitdrukking „indien niet wordt voldaan" thans wordt gelezen „dat niet wordt voldaan". In het tweede lid is ook thans de verplichte oproeping van de naaste bloedverwanten vervallen en alleen de oproeping van minderjarige, werkgever en, casu quo, van toezienden voogd, als verplicht voorgeschreven. Ook in dit geval zullen deze personen den kantonrechter in den regel in staat kunnen stellen eene juiste beslissing te geven, en kan aan den rechter de bevoegdheid overgelaten worden zoo noodig andere personen te doen oproepen.

Ten aanzien van de vraag, of het niet billijk tegenover den werkgever ware, den rechter van het kanton, waarin des werkgevers woonplaats gelegen is, bevoegd te verklaren, veroorlooft de ondergeteekende zich er de aandacht op te vestigen, dat deze rechter in den regel wel dezelfde zal zijn als de bij het ontwerp bevoegd verklaarde rechter van het kanton, waarin de plaats van het werkelijk verblijf des minderjarigen is gelegen.

De bovenvermelde meeromvattende omschrijving van het geval, waarin in de eerste plaats de rechterlijke tusschenkomst ingeroepen kan worden, komt verkieslijk voor boven eene uitdrukking, waarin alleen op de voortzetting der arbeidsovereenkomst gewezen wordt. Het is hier niet alleen de toekomst, die gewicht in de schaal legt; ook het heden heeft zijne beteekenis, en zelfs in de eerste plaats, daar toch alleen uit het heden en het verleden omtrent de toekomst kan worden beslist.

Nu de procedure op verscheidene punten is bekort, schijnt het niet noodzakelijk den kantonrechter bovendien nog de bevoegdheid te verleenen in spoedeischende gevallen bij voorloopige beschikking de dienstbetrekking te schorsen. Bovendien zoude zulk eene regeling allicht leiden tot uitstel der definitieve beslissing, welker spoedige bekendmaking toch in het belang van alle betrokken personen moet worden geacht. Ook mag niet uit het oog worden verloren, dat de ernstigste gevallen, waarop dit artikel van toepassing kan geacht worden, krachtens de Arbeidswet publiekrechtelijk ongeoorloofd zullen zijn.

Art. 1639 *p* (*nieuw* art. 1639 *o*). Aan den wenk tot verduidelijking van de bedoeling van dit artikel is gevolg gegeven.

Art. 1639 *q* (*nieuw* art. 1639 *p*). Ingevolge de gemaakte opmerking is het woord „vooraf" vervangen door „onverwijld", hetgeen juister toeschijnt dan „terstond"; het geeft duidelijk weder, dat dralen uitgesloten is, zonder het plotselinge te bevatten, dat in het woord „terstond" opgesloten ligt.

Naar het oordeel des ondergeteekenden zoude het geene verbetering zijn in zijn geheel terug te keeren tot het in het ontwerp-DRUCKER nedergelegd stelsel, hetwelk *iedere* eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking zonder dringende redenen onrechtmatig verklaarde. Dit stelsel toch is niet in overeenstemming met de eischen van het leven en van de practijk, die vorderen, dat de mogelijkheid worde opengelaten om, mits men geene onbillijkheid bega tegenover de wederpartij, onmiddellijk van den rechtsband, waardoor men aan die wederpartij verbonden is, te worden ontslagen. Zoodanige onbillijkheid nu begaat men niet, wanneer men, tegelijk met de verbreking der dienstbetrekking de schadeloosstelling voldoet in het nieuwe art. 1639*p* genoemd. Trouwens de wetgever zoude ook in niet geringe tegenspraak komen met zich zelf, wanneer hij wèl rechtmatig oordeelende, dat b.v. de werkgever zijn arbeider den dienst opzeggende met 14 dagen, hem gedurende die 14 dagen tegen uitbetaling van het hem toekomende loon, *in het werk houdt*, onrechtmatig keurde, dat diezelfde werkgever, dienzelfden arbeider, in hetzelfde geval, gedurende die 14 dagen, met vooruitbetaling van loon, *vrijaf gaf*.

Toch is het duidelijk, welk eene goede gedachte aan de in het Voorloopig Verslag voorkomende opmerking ten grondslag ligt. Het is gewenscht, naar ook de ondergeteekende thans van oordeel is, dat de wet zich duidelijk uitspreke omtrent het onrechtmatige *in het algemeen* van de eigenmachtige verbreking. Op dien grond verklaart thans art. 1639*q* (*nieuw* art. 1639*p*) de eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking in het algemeen onrechtmatig en worden twee gevallen opgenoemd, waarin dit onrechtmatig karakter bij uitzondering niet aanwezig geacht wordt: 1°. wanneer de verbrekende partij aan de wederpartij tegelijkertijd eene bepaalde schadeloosstelling geeft; 2°. wanneer de verbreking is geschied om eene dringende reden, welke der wederpartij onverwijld is medegedeeld. De ondergeteekende gelooft, dat door deze bepaling het algemeen karakter der eigenmachtige verbreking duidelijk wordt in het licht gesteld, terwijl deze regeling tevens in overeenstemming is met de heerschende rechtsbegrippen en de eischen der practijk.

Al kan worden toegegeven dat, uit een theoretisch oogpunt beschouwd, tegen den aanhef van het artikel bedenking kon worden geopperd, die aanhef is toch met het oog op de practijk en op hetgeen het ontwerp wil, dat rechtens zal *zijn*, geheel juist. Reden tot wijziging bestaat dan ook niet.

Het vindt bij den ondergeteekende geen bezwaar het woord „grondige" door „dringende" te vervangen, zij het ook, dat de tegenstelling tusschen de hier bedoelde en de „gewichtige" redenen van art. 1639*x* (*nieuw* art. 1639*w*) minder onjuist moet worden geacht dan de leden, hier aan het woord, van meening zijn. Immers de grond van eene reden, zooals hier wordt bedoeld, bestaat in de omstandigheid, dat zij de plotselinge eigenmachtige

verbreking rechtvaardigt. In de uitdrukking: „eene *dringende* reden om de dienstbetrekking eigenmachtig te verbreken" steekt derhalve iets pleonastisch. Dat de ondergeteekende toch heeft gemeend tot de bovenvermelde wijziging te moeten overgaan, vindt zijne oorzaak in de omstandigheid, dat tusschen „dringend" en „gewichtig" een belangrijker en duidelijker sprekend taalkundig verschil bestaat, dan tusschen laatstgenoemd woord en „grondig". Overigens kan, in overeenstemming met het bovenstaande, niet de juistheid worden toegegeven van de opvatting, dat de gewichtige redenen van art. 1639 *x* (*nieuw* art. 1639 *w*) als „grondige" redenen zijn aan te merken, al zijn zij niet van dringenden aard. Grondige redenen om eigenmachtig de dienstbetrekking te verbreken zijn zij immers niet, en, waar hare beteekenis juist van dien aard is, dat zij een beroep op den rechter rechtvaardigen ten einde, zonder schadeloosstelling te betalen, zeer spoedig van de dienstbetrekking ontslagen te worden, kan haar juist een dringend karakter niet worden ontzegd.

Nu bij dit artikel de eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking zonder dringende reden en hare al dan niet rechtmatigheid is ter sprake gebracht, veroorlooft zich de ondergeteekende terug te komen op het bij de artt. 1639 *i* en 1639 *j* geopperd, hierboven reeds in ander verband aangeroerde denkbeeld om den werkgever de bevoegdheid te verleenen den arbeider onmiddellijk, zonder inachtneming van eenigen opzeggingstermijn, te ontslaan, mits onder verplichting hem gedurende den opzeggingstermijn het volle loon uit te keeren. Uit hetgeen hierboven werd gezegd kan blijken, dat deze bevoegdheid reeds in het ontwerp is vervat. Het behoeft intusschen wel niet te worden verzekerd, dat eene dergelijke bevoegdheid niet aan den werkgever alleen kan worden toegekend: de redenen, welke deze bevoegdheid tot een eisch der practijk maken, kunnen evenzeer voor den arbeider bestaan. Ook deze kan er groot belang bij hebben niet den ganschen duur van den opzeggingstermijn af te wachten en met betaling eener schadeloosstelling zich onmiddellijk van de dienstbetrekking te ontslaan. De billijkheid dit recht niet slechts aan éene der beide partijen te verleenen, springt in het oog. De ondergeteekende kon zich dan ook, blijkens den inhoud van art. 1639 *q* (*nieuw* art. 1639 *p*), met het denkbeeld zoodanige bevoegheid toe te kennen zoowel aan den arbeider als aan den werkgever volkomen vereenigen. Het argument, waarbij het bestreden werd, dat namelijk voorbijgezien was, dat deze regeling der arbeidsovereenkomst eene algemeene is en niet alleen zal gelden voor werklieden in den gewonen zin, schijnt veeleer steun aan het voorstel te geven, dan het afbreuk te doen. Inderdaad past geene bevoegdheid beter bij welke soort van dienstbetrekking ook, dan juist deze. Het dagmeisje, dat enkele stuivers per dag verdient, en de directeur eener naamlooze vennootschap met een

jaarlijksch salaris van duizenden guldens, kunnen beiden in omstandigheden geraken, waarin zij gaarne zich eene bepaalde schadeloosstelling willen getroosten om, zonder redenen op te geven, hunne dienstbetrekking onmiddellijk te eindigen, en evenzeer als de algemeene vergadering van aandeelhouders vrij moet blijven om zonder opgave van redenen den directeur te allen tijde met eene schadeloosstelling te ontslaan, zoo zal ook aan den werkgever, die slechts met één arbeider samenwerkt, het recht gegeven moeten worden dien bediende met eene schadeloosstelling dadelijk weg te zenden.

Ligt in dit optreden van de eene partij vaak iets onaangenaams voor de andere, men mag niet over het hoofd zien, dat deze steeds schadeloosstelling erlangen zal, niet alleen al kan zij geene schade bewijzen, maar ook al is in het geheel geene schade geleden; men denke bijv. aan den ontslagen werkman, die dadelijk bij een ander in dienst treedt, waar hij hetzelfde, of een hooger, loon beurt.

Artt. 1639*r en* 1639*s* (*nieuwe* artt. 1639*q* en 1639*r*). Hoezeer ook vele leden waren teleurgesteld, dat de Regeering zich in deze artikelen heeft bepaald tot het geven van eene algemeene omschrijving van hetgeen onder grondige (dringende) redenen om de dienstbetrekking te verbreken, te verstaan is, is de ondergeteekende toch na rijpe overweging te rade geworden de artikelen in dit opzicht ongewijzigd te moeten laten en daaraan niet, in navolging van het ontwerp-DRUCKER, eenige typische voorbeelden van dergelijke dringende redenen te moeten toevoegen. In de eerste plaats verlieze men niet uit het oog, dat het de taak des wetgevers is een begrip zoodanig te omschrijven en af te grenzen, dat de wettelijke definitie voldoende is om het te karakteriseeren; aan die omschrijving „typische voorbeelden" toe te voegen, ze daarmede te illustreeren, valt buiten die taak. „Typische voorbeelden" zijn op hunne plaats in de Memorie van Toelichting of in eenig ander stuk, welks strekking is den tekst der wetsartikelen te verduidelijken, niet in de wet zelve.

Daarbij komt eene overweging van practische beteekenis.

Met hoeveel zorg men ook den enumeratieven aard eener dergelijke opsomming aanduide, in de practijk krijgt zij allengs een limitatief karakter. Dit is een onvermijdelijk gevaar, verbonden aan iedere, vooral aan eene eenigszins uitvoerige vermelding van „typische voorbeelden". Rechtspraak en practijk gaan langzamerhand eene neiging vertoonen om andere gevallen te verwerpen, eenvoudig omdat zij niet onder de voorbeelden zijn vermeld.

Kan derhalve de ondergeteekende geene vrijheid vinden deze voorbeelden over te nemen, de slotbepalingen der artt. 55 en 57 van het ontwerp-DRUCKER acht hij in het ontwerp op hare plaats, zoodat de artt. 1639*r* (*nieuw* 1639*q*) en 1639*s* (*nieuw* 1639*r*) in dien geest zijn aangevuld.

Wat de definitie der dringende redenen betreft, heeft de ondergeteekende gemeend in art. 1639 *r* (*nieuw* art. 1639 *q*) de woorden: „die, in aanmerking genomen het door den arbeider bedongen loon, redelijkerwijze niet van hem konden verwacht worden" te moeten vervangen door: „met eene behoorlijke gedraging jegens den werkgever". Ten gevolge dezer wijziging treedt het karakter van deze dringende redenen duidelijker in het licht: in tegenstelling met de gewichtige redenen van art. 1639 *x* (*nieuw* art. 1639 *w*) vinden zij haren grond in eene onbetamelijke handelwijze van de zijde van de wederpartij; zij dragen een odieus karakter, terwijl bij de gewichtige redenen louter billijkheidsoverwegingen, zonder eenige schuld van de zijde der wederpartij in het leven geroepen, de ontbinding der overeenkomst rechtvaardigen. Met het oog op deze eigenaardigheid der dringende redenen, schijnt het juister noch bij den werkgever, noch bij den arbeider te gewagen van eenige verhouding van loon tot arbeid.

Aan de argumenten, gebezigd door de tegenstanders van het denkbeeld om onder de dringende redenen voor den arbeider tot verbreking der dienstbetrekking, op te nemen de staking van den arbeid door een zeker deel der mede-arbeiders, zou de ondergeteekende nog willen toevoegen, dat dit geval niet zoude passen in het kader dezer dringende redenen, gelijk dit in de omschrijving in het eerste lid van het artikel is aangegeven. Hetzelfde geldt ook voor het geval, dat een arbeider uit vrees voor lichamelijk letsel niet aan den arbeid durft gaan. Hier is wellicht overmacht aanwezig: een dringende reden in den geest van het ontwerp kan die vrees nimmer zijn.

Ter nadere kenschetsing van het juiste verband tusschen de bepalingen van art. 1639 *q* en art. 1639 *s* (thans artt. 1639 *p* en 1639 *r*) eenerzijds en de bepaling van art. 1639 *o* (*nieuw* art. 1639 *n*) aan den anderen kant, veroorlooft zich de ondergeteekende het volgende mede te deelen. De behoorlijk gemachtigde minderjarige — immers hier kan alleen van een zoodanigen sprake zijn — staat in het algemeen met een meerderjarige volkomen gelijk. Geraakt hij nu in omstandigheden, welke krachtens art. 1639 *s* (*nieuw* art. 1639 *r*) eene dringende reden uitmaken om de dienstbetrekking eigenmachtig te verbreken, hij zal daartoe kunnen overgaan: zijn wettelijke vertegenwoordiger echter zal daartoe evenmin bevoegd zijn als bijv. tot opzegging der dienstbetrekking. Is deze echter van oordeel, dat de minderjarige in het belang van diens eer, leven of lijf de dienstbetrekking behoorde te verbreken, terwijl de minderjarige zelf daartoe onwillig is, dan zal de vertegenwoordiger art. 1639 *o* (*nieuw* art. 1639 *n*) te baat kunnen nemen om de dienstbetrekking te doen eindigen.

Dit artikel is echter veel meer dan een correlatief van art. 1639 *s* (*nieuw* art. 1639 *r*); ook wanneer er voor den minderjarige geene dringende reden bestaat de dienstbetrekking te verbreken, zal het kunnen gebeuren, dat de wettelijke vertegenwoordiger zich

geroepen gevoelt krachtens eerstgenoemd artikel den kantonrechter te verzoeken de ontbinding der arbeidsovereenkomst uit te spreken. Men stelle het volgende geval: een minderjarige is door zijn vader schriftelijk gemachtigd om zich als kellner te verhuren in een hôtel of een koffiehuis: de vader bemerkt, dat het jongmensch willens en wetens eene betrekking van kellner heeft aangenomen in een hôtel, dat een slechten naam heeft, of in een koffiehuis met „damesbediening". In zulk een geval zou er geene dringende reden zijn voor den minderjarige om de dienstbetrekking eigenmachtig te verbreken, ook al wilde hij dit. De vader zal echter art. 1639*o* (*nieuw* art. 1639*u*) te baat kunnen nemen, en vermoedelijk zijn verzoek door den kantonrechter ingewilligd zien, daar hij in dit geval terecht zoude vermeenen, dat de door den minderjarige aangegane arbeidsovereenkomst nadeelige gevolgen voor hem hebben zal.

Art 1639*t* (*nieuw* art. 1639*s*). Het bezwaar, door verscheidene leden tegen deze bepaling geopperd, wordt grootendeels opgeheven door de betere regeling van den opzeggingstermijn, thans in art. 1639*i* opgenomen. Voor een ander deel is het bezwaar uit den weg geruimd, nu in het nieuwe art. 1639*p* de eigenmachtige verbreking in den regel onrechtmatig is verklaard, zoodat de partij, die van die verbreking het slachtoffer is, krachtens de algemeene beginselen van het burgerlijk recht eene rechtsvordering ter bekoming van volledige schadevergoeding kan instellen.

Overigens verlieze men niet uit het oog, dat de regeling van het ontwerp-DRUCKER, welke als regel een gang naar den rechter voorschrijft, ten einde de vaststelling van het bedrag der verschuldigde schadevergoeding te erlangen (art. 58), en slechts in de tweede plaats een vast bedrag noemt (art. 59), wèl past in den gedachtengang van dat ontwerp, doch niet in het stelsel van het Regeeringsontwerp. Het ontwerp-DRUCKER toch erkent de eigenmachtige verbreking zonder dringende redenen nimmer als een rechtmatige handeling, als een feit, dat rechtmatig is, zoo het slechts gepaard gaat met het onmiddellijk betalen eener vaste schadeloosstelling, gelijk de latere ontwerpen. Zoo geene dringende reden aanwezig geacht kan worden, wordt iedere eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking tot eene onrechtmatige daad gestempeld, zulks, naar de overtuiging des ondergeteekenden en gelijk reeds vroeger werd betoogd, in strijd met de eischen en de rechtsovertuiging van het practische leven. Is er nu een onrechtmatige daad gepleegd, dan moet natuurlijkerwijze de rechter het bedrag der schadevergoeding vaststellen. In het systeem van het ontwerp-DRUCKER is derhalve de bepaling van art. 59, dat bij gebreke van bewijs van geleden schade — m. a. w. wanneer er, juridiek gesproken, geen schade geleden is — toch eene zekere som opvorderbaar zal zijn, in strijd met de leer van de onrechtmatige daad: zij is te beschouwen als

eene toenadering tot hetgeen de practijk eischt, namelijk de bevoegdheid van partijen om zich door eene bepaalde geldelijke opoffering te allen tijde van eene te knellende dienstbetrekking te ontslaan.

Wat betreft de opmerking, afkomstig van het centraal bestuur van den Nederlandschen Roomsch-Katholieken Volksbond, dat dezelfde som gelds voor den arbeider eene grootere waarde vertegenwoordigt dan voor den werkgever, in vele gevallen — schoon lang niet altijd — zal zij ongetwijfeld waarheid behelzen, maar zij, die dit als een bezwaar tegen de voorgedragen regeling aanvoeren, zien over het hoofd, dat de diensten des arbeiders, die de werkgever plotseling moet derven, door tal van omstandigheden voor den werkgever eene waarde kunnen hebben, in geenen deele door de ontvangen schadeloosstelling geëvenaard. Ook kan het gemakkelijk gebeuren, dat, die de vastgestelde schadeloosstelling ontvangen heeft, toch in het geheel geene schade heeft geleden.

Het laatste lid van het artikel is thans overeenkomstig de gemaakte opmerking verbeterd.

In verband met de wijziging, welke artikel 1639 *q* (*nieuw* art. 1639 *p*) heeft ondergaan, is artikel 1639 *u* (*nieuw* art. 1639 *t*) aangevuld en gewijzigd.

Art. 1639 *v* (*nieuw* art. 1639 *u*). De bedoeling van dit artikel is thans in den aangegeven zin verduidelijkt.

De vraag, of het niet meer overeenkomstig het stelsel van ons Burgerlijk Wetboek zoude zijn, dit artikel te schrappen en in art. 2005 een verjaringstermijn voor de vordering ter bekoming van de schadeloosstelling vast te stellen, zoude de ondergeteekende niet gaarne bevestigend beantwoorden. Op tal van plaatsen toch in het Burgerlijk Wetboek komt eene afzonderlijke bepaling van een verjaringstermijn voor, en bovendien mag niet uit het oog worden verloren, dat hier niet, zooals in art. 2005, een vermoeden van betaling aanwezig geacht kan worden. 1) Het schijnt derhalve in het stelsel van het Burgerlijk Wetboek de voorkeur te verdienen deze afzonderlijke bepaling te behouden.

Art. 1639 *w* (*nieuw* art. 1939 *v*). Het eerste lid heeft thans eene wijziging ondergaan, waardoor, naar de ondergeteekende vertrouwt, duidelijk is geworden, dat de bevoegdheid tot opzegging eerst ontstaat bij het verstrijken van den vastgestelden tijd sedert den aanvang der dienstbetrekking.

Tevens is uitdrukkelijk bepaald, dat de opzegging moet geschieden met inachtneming van de bepalingen der artt. 1639 *h* en 1639 *i*.

---

1) DIEPHUIS, *Nederlandsch Burgerlijk Regt*, X, blz. 508 en volg.

De nadere overweging van dit artikel heeft tot de slotsom geleid, dat de termijn van één jaar te kort is te achten. Daar echter de termijn van vijf jaar, in het ontwerp-DRUCKER op het voetspoor van het Duitsche Burgerlijk Wetboek aangenomen, te lang voorkwam, is thans de termijn bepaald op twee jaren.

Art. 1639*x* (*nieuw* art. 1639*w*). Na hetgeen in de Memorie van Toelichting en in deze Memorie bij de bespreking van art. 1639*q* (*nieuw* art. 1639*p*) omtrent het verschil tusschen de „grondige" (thans „dringende") en de „gewichtige" redenen is aangevoerd, veroorlooft de ondergeteekende zich thans slechts in herinnering te brengen, dat in het ontwerp een duidelijk sprekend verschil tusschen beide soorten van ontbindende redenen is aangenomen. Bij beide brengt de billijkheid mede, dat de dienstbetrekking onmiddellijk, of althans zeer spoedig, een einde neemt, maar bij de dringende redenen ontstaat die billijkheid uit onbetamelijk gedrag aan de zijde der wederpartij, bij de gewichtige redenen uit toevallige omstandigheden, waaraan de wederpartij geene schuld heeft. Vandaar dan ook, dat hij, die aan de wederpartij door opzet of schuld eene dringende reden gegeven heeft om de dienstbetrekking te verbreken, schadeloosstelling verschuldigd is. Bij de gewichtige redenen kan van het geven van schadeloosstelling door de wederpartij des verzoekers geene sprake zijn. Wanneer men dit kenmerkend verschil voor oogen houdt, zal men toegeven, dat tusschen de gewichtige redenen moeilijk dringende kunnen voorkomen.

Wat de opmerking betreft, dat ook zonder eene bepaling als die van dit artikel de practijk zich in de bedoelde gevallen met behulp van een billijke, zich naar het leven richtende, rechtspraak, zeer wel zou weten te redden, moet de ondergeteekende volmondig erkennen, dat er onder de gevallen, waarin een „gewichtige" reden aanwezig moet worden geacht, verscheidene zijn, waarin de partij, die het rechtsmiddel in dit artikel gegeven, wenscht aan te wenden, zeer wel den tijd zou kunnen afwachten, waarop langs een der vele andere wegen, die het ontwerp openstelt, aan de dienstbetrekking een einde gemaakt zou kunnen worden. Dat hij echter gemeend heeft deze bepaling uit de vorige ontwerpen te moeten overnemen, vindt zijn grond in de overweging, dat het geval zich kan voordoen, dat de billijkheid eene dadelijke ontbinding der arbeidsovereenkomst eischt, terwijl zulks toch niet gepaard behoeft te gaan met het betalen eener schadeloosstelling zooals bedoeld bij art. 1639*q* (*nieuw* art. 1639*p*.) Vooral bij arbeidsovereenkomsten voor langer dan twee jaren aangegaan zal dit kunnen plaats grijpen; daar toch kan in den loop van de eerste twee jaren — men denke hierbij aan art. 1639*w* (thans art. 1639*v*) — van opzegging geen sprake zijn, zoodat eigenmachtige verbreking met gelijktijdige schadeloosstelling de eenige rechtmatige wijze is om die dienstbetrekking te eindigen. Hoe

nu in een dergelijk geval eene „billijke, zich naar het leven richtende rechtspraak", zonder behulp van het hier besproken artikel van de dienstbetrekking zou kunnen bevrijden, is den ondergeteekende niet duidelijk geworden.

Van de verhandeling van Prof. mr. J. F. HOUWING betreffende dit onderwerp heeft ook de ondergeteekende met groote belangstelling kennis genomen. Evenals de Commissie van Rapporteurs meent hij zich ontslagen te mogen rekenen van de taak de leer der overmacht, in deze uitgebreide studie uiteengezet, te dezer plaatse te beoordeelen. Zich overigens geheel aansluitende bij de opmerkingen der Commissie van Rapporteurs, veroorlooft hij zich zijnerzijds de aandacht erop te vestigen, dat, ook indien de opvatting van Prof. HOUWING omtrent de leer der overmacht in ons Burgerlijk Wetboek juist is, daarin geene gegronde aanleiding kan gelegen zijn voor een bloedbad, als de ijverige geleerde onder de artikelen dezer afdeeling heeft aangericht. Evenals de wetgever voor eene bepaalde vordering een verjaringstermijn kan vaststellen, afwijkende van den algemeenen, kan hij voor eene bepaalde overeenkomst eene onderscheiding in verschillende soorten van overmacht aannemen, voor welke in het algemeen bij de leer van overmacht geene aanleiding bestaat. Dit nu zou hier het geval zijn, al neemt men aan, dat, gelijk Prof. HOUWING van oordeel is, de grondige (dringende) redenen van de artt. 1639 *r* en 1639 *s* (thans artt. 1639 *q* en 1639 *r*) en de gewichtige redenen van art. 1639 *x* (*nieuw* art. 1639 *w*) beiden zijn te beschouwen als gevallen van overmacht, dan staat het den wetgever nog volkomen vrij ter zake van de bijzondere overeenkomst, welke thans geregeld wordt, af te wijken van de algemeene voorschriften omtrent overmacht, en eene onderscheiding tusschen die gevallen van overmacht in het leven te roepen. De ondergeteekende kan vooralsnog niet inzien, waarom de wetgever niet andere rechtsgevolgen zoude mogen verbinden aan gevallen van overmacht, in het leven geroepen door opzet of schuld van de zijde der wederpartij (de „dringende" redenen), dan aan zulke gevallen, waaraan die wederpartij geene schuld heeft (de „gewichtige" redenen). Ook is het hem, na lezing dezer belangwekkende monografie, niet duidelijk geworden, waarom de wetgever voor deze overeenkomst niet eene bepaalde categorie van gevallen van overmacht zoude mogen afzonderen (de „gewichtige" redenen) en partijen mogen gelasten om, wanneer zij vermeenen in zulk een geval van overmacht te verkeeren, den rechter de beslissing over te laten of hier werkelijk overmacht aanwezig is, en zij dus van de vervulling hunner verplichtingen ontslagen zijn.

De rechter van het kanton, waarin de partij, die als het ware als eischeres optreedt, haar werkelijk verblijf houdt, is aangewezen, ten einde zooveel mogelijk geschillen van bevoegdheid te voorkomen. Werd toch de kantonrechter der woonplaats van de

wederpartij bevoegd verklaard, dit zoude vaak overlast veroorzaken, wanneer de wederpartij een gehuwde vrouw of een minderjarige is; werd de kantonrechter van het werkelijk verblijf der wederpartij aangewezen, dan zou allicht de feitelijke vraag, waar dit werkelijk verblijf geacht moet worden zich te bevinden, moeilijkheid veroorzaken.

Naar het voorkomt is het begrip „huiselijke toestand" gedeeltelijk vervat in het begrip, dat met „persoonlijke toestand" wordt aangeduid en is het voor een ander deel in de uitdrukking „vermogenstoestand" begrepen, zoodat aanvulling van deze zinsnede niet noodzakelijk schijnt.

Thans is dit voorschrift, dat, gelijk in het Voorloopig Verslag wordt opgemerkt, van nature als van dwingenden aard moet worden beschouwd, aangevuld met eene bepaling, waardoor van dit karakter duidelijk kan blijken.

Het voorlaatste lid is gewijzigd in den zin der wijziging, die de overeenkomstige bepalingen der artt. 1639*n* en 1639*o* (thans artt. 1039*m* en 1639*n*) hebben ondergaan.

Artikel IV.

In aansluiting aan hetgeen bij de bespreking van art. I hieromtrent werd medegedeeld, veroorlooft de ondergeteekende zich ook te dezer plaatse de aandacht er op te vestigen, dat het niet noodzakelijk moet worden geacht elke wetsbepaling te herzien, waarin eene uitdrukking voorkomt, aan het begrip van de arbeidsovereenkomst ontleend. Waar nu in art. 1950, 3°. geene materieele wijziging viel aan te brengen, kwam het voor, dat deze bepaling, met zoovele andere soortgelijke, ongewijzigd kon blijven.

In verband met het karakter der verjaringstermijnen van de artt. 2005 tot en met 2008 bestaat wel eenig bezwaar tegen het vaststellen van één verjaringstermijn voor de loonvordering van alle arbeiders. Men kan toch eerder het vermoeden wettigen, dat het loon uitbetaald is, hetwelk geregeld eenmaal per week wordt voldaan, dan het vermoeden, dat de betaling plaats heeft gehad van loon, hetwelk eenmaal per jaar betaald wordt. Daar nu de tijd van twee jaren te kort is als verjaringstermijn voor loon, dat wellicht eenmaal per jaar uitbetaald wordt, heeft de ondergeteekende besloten de bepaling omtrent arbeidsloon van art. 2005 over te brengen naar art. 2006 — na daarin eenige vereenvoudiging te hebben aangebracht — en die van art. 2006 naar art. 2008, alwaar een vijfjarige verjaringstermijn is vastgesteld. In verband daarmede is, nu de kortste verjaringstermijn tot twee jaren is aangegroeid, de minimum-tijd van uitbetaling, welke als grensscheiding is aangenomen, van een maand tot een kwartaal verhoogd.

De voorgestelde wijziging van art. 2009 is thans achterwege gebleven, daar zij slechts eene redactie-verandering beoogde, welker nut en beteekenis trouwens in twijfel getrokken zoude kunnen worden.

Artikel VI.

In verband met hetgeen de ondergeteekende de eer had in § 10 der Algemeene Beschouwingen mede te deelen betreffende de voorgestelde vereenvoudiging der procedure in zake geschillen, uit de arbeidsovereenkomst ontstaan, worde te dezer plaatse de inhoud van de nieuwe artikelen kortelijk besproken.

In de eerste plaats wordt de aandacht er op gevestigd, dat, al vervalt de dagvaarding, toch de toevoeging aan het slot van art. 4 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, welke reeds in het ontwerp voorkwam, ongewijzigd moet blijven. Deze bepaling toch is algemeen en kan dus betrekking hebben op allerlei aangelegenheden, niet in verband staande met de tusschen partijen gesloten arbeidsovereenkomst.

De nieuwe regeling is gedacht als eene afzonderlijke afdeeling van den tweeden titel van het Eerste Boek van het Wetboek.

Het eerste artikel dezer afdeeling, art. 125*a* — op deze wijze worden nieuw ingevoegde artikelen ook in dit wetboek aangeduid —, strekt om duidelijk het verband in het licht te stellen, dat tusschen deze bepalingen en de gewone rechtspleging bestaat. Mitsdien zal de behandeling ter terechtzitting, het uitspreken van het vonnis, enz. geschieden op dezelfde wijze, als waarop de kantonrechter andere burgerlijke zaken behandelt.

Art. 125*b*. Inplaats van de wederpartij te dagvaarden — art. 125*d* toont duidelijk aan, dat de nieuwe regeling in de plaats treedt van de dagvaarding — behoeft de eischende partij slechts den bevoegden kantonrechter schriftelijk te verzoeken een dag voor de behandeling der zaak ter terechtzitting te bepalen. De eischen, voor den inhoud van het verzoekschrift gesteld, zijn hoogst eenvoudig, hoewel voldoende om de wederpartij in kennis te stellen met den aard en den omvang der vordering. Bovendien zal bij algemeenen maatregel een facultatief model voor het verzoekschrift worden vastgesteld; het nut van deze bepaling springt in het oog: het is vaak gebleken, hoezeer onbekendheid met de juiste vormen, waarin zekere verzoeken behooren te worden ingekleed, hinderlijk werkt en velen van het indienen terughoudt.

Wat de betrekkelijke bevoegdheid des rechters aangaat, schijnt de rechter, binnen wiens rechtsgebied de arbeid gewoonlijk wordt verricht, in den regel althans, het meest in aanmerking te komen voor de beslechting van geschillen, uit de arbeidsovereenkomst ontstaan. Daar zich intusschen gevallen kunnen voordoen, waarin het langs dezen weg moeilijk is een bepaalden rechter als den bevoegden aan te wijzen, komt het wenschelijk voor aan de eischende partij eene keuze te laten en haar ook te vergunnen de zaak aanhangig te maken bij den kantonrechter van de

woonplaats der wederpartij. Deze regeling is tot op zekere hoogte ontleend aan art. 314 van het Wetboek.

Art. 125 *c.* De wederpartij wordt met de vordering in kennis gesteld door den kantonrechter, die haar een afschrift van het verzoekschrift toezendt en haar daarbij tevens kennis geeft van dag en uur der terechtzitting.

De dagbepaling geschiedt volgens een formulier, vastgesteld bij den bij het vorig artikel bedoelden algemeenen maatregel. Ditmaal is het gebruik verplichtend gesteld, hetgeen ten aanzien van het formulier, bedoeld bij het vorige artikel, niet wel doenlijk en zeker niet practisch zoude zijn.

De termijnen zijn gekozen met het oog op de omstandigheid, dat veelal slechts één dag in de week voor de burgerlijke terechtzitting bestemd is. Volgens deze regeling zullen partijen nimmer binnen korteren tijd dan drie, noch na langeren tijd dan twaalf dagen te voren, met den dag der behandeling in kennis kunnen worden gesteld.

Art. 125 *d.* De strekking van deze bepaling is vooral allen twijfel af te snijden ten aanzien van de vraag, of voortaan sprake kan zijn van verstek. Door de kennisgeving wordt de zaak ter terechtzitting aanhangig; het niet verschijnen van partijen heeft dezelfde rechtsgevolgen als waren zij op eene dagvaarding niet verschenen.

Artt. 872, *derde lid*, en 874 *a.* Ten einde noodeloozen omslag te vermijden, wordt onvermogen ten aanzien van de betaling van proceskosten aangenomen waar het geldt eene arbeidsovereenkomst, waarbij het loon minder dan vier gulden per dag bedraagt. Wel zullen dus krachtens deze bepaling enkele personen kosteloos kunnen ageeren, aan wie een bewijs van onvermogen thans wellicht niet zoude worden afgegeven, doch hiertegenover staat, dat voor de overgroote meerderheid van arbeiders deze bepaling feitelijk slechts dit verschil zal in het leven roepen, dat hun het ongerief en het tijdverlies, verbonden aan het bekomen van een bewijs van onvermogen, zal worden bespaard. Daarbij verlieze men niet uit het oog, dat, indien de kosteloos procedeerende niet onvermogend is en bij verlies zijner zaak in de kosten veroordeeld wordt, hij toch tot betaling der proceskosten zal kunnen worden gedwongen.

De redactie van het nieuwe lid van art. 872 is met opzet aldus gekozen, dat niet alleen de arbeider zelf, doch ook de man der gehuwde arbeidster (*nieuw* art. 1639 *m*) en de wettelijke vertegenwoordiger des minderjarigen arbeiders (*nieuw* art. 1639 *n*) in het voorrecht van gratis admissie zullen deelen, zoo slechts het loon beneden het grensbedrag blijft. De bedoeling der laatste zinsnede van de nieuwe alinea is natuurlijk niet, dat de werkgever nimmer

gratis admissie zoude kunnen bekomen. Hij zal echter ter verkrijging van dit voorrecht den gewonen weg moeten inslaan.

Overgangsbepaling.

Naar aanleiding van de gemaakte opmerkingen heeft de ondergeteekende de uitzonderingsbepaling van het eerste lid verduidelijkt door de woorden: „den duur der arbeidsovereenkomst" te vervangen door: „den tijd, waarvoor de arbeidsovereenkomst is aangegaan". Door deze wijziging is het duidelijk geworden, dat deze bepaling van geene beteekenis zal zijn ten aanzien van arbeidsovereenkomsten voor onbepaalden tijd aangegaan; deze zullen bij het inwerking treden der wet in allen deele aan de nieuwe regeling onderworpen zijn. Wat arbeidsovereenkomsten betreft, die voor een bepaalden tijd aangegaan zijn, zal het recht blijven gelden, waaronder zij zijn aangegaan, zal dus bijv. art. 1639 *w* (*nieuw* art. 1639 *v*) buiten toepassing blijven.

Met de opvatting, dat overigens de voorgestelde bepaling uit een billijkheidsoogpunt afkeuring zoude verdienen, en dat eene regeling in den geest van die welke is opgenomen in art. 171 van de wet tot invoering van het Duitsche Burgerlijk Wetboek beter ware, kan de ondergeteekende zich niet vereenigen. Waar de wetgever zich, blijkens de invoering van dwingend recht bij tal van bepalingen, op het standpunt heeft gesteld, dat hij met zorg behoort te waken, dat niet door afwijkende bedingen de werking zijner met het oog op de belangen van beide partijen, inzonderheid op die der zwakste, vastgestelde voorschriften wordt verlamd, daar brengt zijne taak mede ook zorg te dragen, dat de oude, door hem afgekeurde en vervangen regeling, niet kunstmatig in het leven worde gehouden nadat de nieuwe reeds rechtskracht heeft erlangd. De eenvoudige, rechte weg om dit streven te beletten, is eene bepaling, waardoor bij de invoering der nieuwe voorschriften deze ook van toepassing zullen zijn op de reeds bestaande arbeidsovereenkomsten.

Naast deze, hier voorgestelde, regeling schijnt de Duitsche meer ingewikkeld en minder doeltreffend. Werd het Duitsche voorbeeld gevolgd, zoolang het thans levend geslacht bestaat, zouden door het natuurlijk verzuim der opzegging tal van arbeidsovereenkomsten blijven gelden, waarop het nieuwe recht niet van toepassing is. In een dusdanig stelsel van overgang worden, tengevolge van een te grooten eerbied voor verkregen rechten, de belangen geschaad van duizenden, te wier behoeve de nieuwe regeling heeft te werken.

De Minister van Justitie,
J. A. LOEFF.

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat wijziging en aanvulling wenschelijk is van de bepalingen in het Burgerlijk Wetboek omtrent huur van dienstboden en werklieden en daarmede samenhangende artikelen in dat wetboek, alsmede in de Wetboeken van Koophandel en van Burgerlijke Regtsvordering, en in de Wet op de Rechterlijke Organisatie en het Beleid der Justitie;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel I.

Artikel 79 van het Burgerlijk Wetboek wordt gelezen als volgt:

„Arbeiders hebben, behoudens het bepaalde bij het vorige artikel, hunne woonplaats in het huis hunner werkgevers, indien zij bij dezelve inwonen".

Artikel 164 van gemeld wetboek wordt gelezen als volgt:

„Ten opzigte van handelingen of verbindtenissen, door de vrouw aangegaan, wegens alles wat de gewone en dagelijksche uitgaven der huishouding betreft, alsmede ten opzigte van arbeidsovereenkomsten, door haar als werkgeefster ten behoeve van de huishouding aangegaan, vooronderstelt de wet dat zij de bewilliging van haren man heeft bekomen."

Artikel 1195, 4°. van gemeld wetboek wordt gelezen als volgt:

„Het loon van arbeiders over het verschenen jaar, en hetgeen over het loopende jaar verschuldigd is, benevens het bedrag der

verhooging van dat loon ingevolge artikel 1638 *q*, alsmede het bedrag der uitgaven, door den arbeider voor den werkgever gedaan; dat voorregt komt ten bate ook van hem te wiens behoeve dat loon, krachtens de artikelen 374 *h* en 440 *c*, wordt uitbetaald;"

Het tweede lid van artikel 1483 van gemeld Wetboek wordt gelezen als volgt:

„Ook kan de minderjarigheid niet worden ingeroepen tegen verbindtenissen door minderjarigen, bij huwelijksche voorwaarden, met inachtneming van artikel 206, of bij arbeidsovereenkomsten, met inachtneming van artikel 1637 *g*, of bij arbeidsovereenkomsten op welke artikel 1637 *h* van toepassing is, aangegaan."

De artikelen 1583 en 1585 van gemeld Wetboek vervallen.

De Eerste Afdeeling des Zevenden Titels van het Derde Boek van gemeld wetboek wordt gelezen als volgt:

„EERSTE AFDEELING.

Algemeene bepaling.

Artikel 1584. Huur en verhuur is eene overeenkomst, waarbij de eene partij zich verbindt om der andere het genot eener zaak te doen hebben, gedurende eenen bepaalden tijd en tegen eenen bepaalden prijs, welken de laatstgemelde aanneemt te betalen.

Men kan allerlei soort van goederen, het zij onroerende, het zij roerende, verhuren."

Artikel II.

De Vijfde Afdeeling des Zevenden Titels van het Derde Boek van gemeld wetboek wordt vervangen door het hier volgende:

„ZEVENDE TITEL A.

Van de overeenkomsten tot het verrichten van arbeid.

EERSTE AFDEELING.

Algemeene bepalingen.

Artikel 1637. Behalve de overeenkomsten tot het verrichten van enkele diensten, welke door de aan dezelve eigene bepalingen en bedongene voorwaarden, en bij gebreke van deze door het gebruik, worden geregeerd, bestaan er twee soorten van overeenkomsten, waarbij de eene partij zich verbindt om voor de andere tegen belooning arbeid te verrichten: de arbeidsovereenkomst en de aanneming van werk.

Artikel 1637 *a.* De arbeidsovereenkomst is de overeenkomst, waarbij de eene partij, de arbeider, zich verbindt om in dienst van de andere partij, den werkgever, tegen loon gedurende zekeren tijd arbeid te verrichten.

Artikel 1637 *b.* De aanneming van werk is de overeenkomst, waarbij de eene partij, de aannemer, zich verbindt om voor de andere partij, den aanbesteder, tegen eenen bepaalden prijs een bepaald werk tot stand te brengen.

Artikel 1637 *c.* Indien eene overeenkomst de kenmerken bevat van eene arbeidsovereenkomst en van eenige andere soort van overeenkomst, zullen zoowel de bepalingen betreffende de arbeidsovereenkomst als die betreffende de andere soort van overeenkomst, welker kenmerken zij mede bevat, van toepassing zijn; in geval van strijd tusschen deze bepalingen zullen die der arbeidsovereenkomst van toepassing zijn.

Indien eene aanneming van werk door meerdere soortgelijke overeenkomsten, zij het ook telkens met eenigen tusschentijd, is gevolgd, of indien het, bij het aangaan eener aanneming van werk, blijkbaar in de bedoeling van partijen ligt meerdere dergelijke overeenkomsten aan te gaan, in dier voege, dat de verschillende aannemingen te zamen als eene arbeidsovereenkomst kunnen worden beschouwd, zullen de bepalingen betreffende de arbeidsovereenkomst op deze overeenkomsten gezamenlijk en op elke harer afzonderlijk, met uitsluiting van de bepalingen der zevende afdeeling van dezen titel, van toepassing zijn.

Is evenwel in een dergelijk geval de eerste overeenkomst bij wijze van proef aangegaan, dan zal deze geacht worden haren aard van aanneming van werk te hebben behouden en zullen de bepalingen der zevende afdeeling op haar van toepassing zijn.

Tweede Afdeeling.

Van de arbeidsovereenkomst in het algemeen.

Artikel 1637 *d.* Wanneer eene arbeidsovereenkomst schriftelijk wordt aangegaan, zijn de kosten der akte en andere bijkomende onkosten ten laste van den werkgever.

Artikel 1637 *e.* Indien bij het sluiten der overeenkomst een hand- of godspenning is gegeven en aangenomen, ontleent geene der partijen daaraan de bevoegdheid van de overeenkomst af te zien door het te laten behouden of het teruggeven van dien hand- of godspenning.

De hand- of godspenning kan in mindering worden gebracht op het loon, indien de dienstbetrekking niet langer dan drie maanden heeft bestaan, terwijl zij voor langeren of onbepaalden tijd is aangegaan.

Artikel 1637 *f*. Eene gehuwde vrouw is bekwaam als arbeidster zonder bijstand van haren man arbeidsovereenkomsten aan te gaan; zij staat in alles, wat op de gesloten arbeidsovereenkomst betrekking heeft, gelijk met een ongehuwde meerderjarige.

Artikel 1637 *g*. Een minderjarige is bekwaam als arbeider arbeidsovereenkomsten aan te gaan, indien hij daartoe door zijnen wettelijken vertegenwoordiger, hetzij mondeling, hetzij schriftelijk, is gemachtigd.

Eene mondelinge machtiging kan slechts strekken tot het aangaan van eene bepaalde arbeidsovereenkomst. Zij wordt verleend in tegenwoordigheid van den werkgever of van dengene, die namens dezen handelt. Zij kan niet voorwaardelijk worden verleend.

Indien de machtiging schriftelijk is verleend, is de minderjarige verplicht den werkgever op diens verzoek ten spoedigste een behoorlijk gewaarmerkt afschrift daarvan te verstrekken. De daarop vallende onkosten zijn ten laste des werkgevers.

Voor zoover zulks niet door het stellen van bepaalde voorwaarden in de machtiging uitdrukkelijk is uitgesloten, staat de minderjarige in alles, wat betrekking heeft op de arbeidsovereenkomst, door hem ingevolge de verleende machtiging aangegaan, met een meerderjarige gelijk, behoudens het bepaalde bij het derde lid van artikel 1638 *f*. Echter kan hij niet in rechte verschijnen zonder bijstand van zijnen wettelijken vertegenwoordiger, behalve wanneer den rechter gebleken is, dat de wettelijke vertegenwoordiger niet bij machte is zich te verklaren.

Artikel 1637 *h*. Indien een daartoe niet bekwaam minderjarige eene arbeidsovereenkomst heeft aangegaan en dientengevolge gedurende vier weken, zonder tusschenkomst van zijnen wettelijken vertegenwoordiger, in dienst van den werkgever arbeid heeft verricht, wordt hij geacht door dien vertegenwoordiger mondeling tot het aangaan dier arbeidsovereenkomst gemachtigd te zijn geweest.

Artikel 1637 *i*. Eene tusschen echtgenooten aangegane arbeidsovereenkomst is nietig.

Artikel 1637 *j*. Het loon van arbeiders, welke niet bij den werkgever inwonen, kan niet anders worden vastgesteld dan in:

1°. Nederlandsch geld;

2°. voedsel te nuttigen, alsmede verlichtings- en verwarmingsmiddelen te gebruiken ter plaatse waar ze worden verstrekt;

3°. kleeding, door den arbeider bij de waarneming der dienstbetrekking te dragen;

4°. eene bepaalde hoeveelheid der voortbrengselen van het bedrijf, waarin het loon verdiend wordt, of der grond- of hulpstoffen in dat bedrijf gebruikt, een en ander voor zoover die voortbrengselen of grond- of hulpstoffen, wat aard en hoeveelheid betreft, behooren tot de eerste levensbehoeften van den arbeider en zijn gezin, of als grond- of hulpstoffen, werktuigen of gereedschappen in het bedrijf des arbeiders worden gebezigd, en in ieder geval met uitsluiting van alcoholhoudenden drank;

5°. het gebruik van eene aangewezen woning of lokaal, van een bepaald stuk grond of van weide of stalling voor een bepaald aantal naar de soort aangeduide dieren, toebehoorende aan den arbeider of aan een der leden van zijn gezin; het gebruik van werktuigen of gereedschappen, alsmede het ouderhoud daarvan:

6°. bepaalde werkzaamheden of diensten, door of voor rekening van den werkgever voor den arbeider te verrichten;

7°. onderricht, door of vanwege den werkgever aan den arbeider te verstrekken.

Echter zal het loon in de bestanddeelen, genoemd onder de nummers 4, 5, 6 en 7 slechts bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement mogen worden vastgesteld.

Artikel 1637 *k*. Indien bij de overeenkomst of bij het reglement geen bepaald loon is vastgesteld, heeft de arbeider aanspraak op zoodanig loon, als bij de wet of verordening mocht zijn aangewezen, of, bij gebreke daarvan, op zoodanig loon als ten tijde en ter plaatse van het sluiten der overeenkomst voor arbeid als de bedongene gebruikelijk was. Bij gebreke van dezen maatstaf wordt het loon naar de omstandigheden bepaald.

Artikel 1637 *l*. Indien het loon geheel of gedeeltelijk in andere bestanddeelen is vastgesteld dan volgens artikel 1637 *j* en naar de onderscheidingen, daar gemaakt, geoorloofd zijn, heeft de arbeider, ter vervanging van het onwettig vastgesteld loon, aanspraak op een loon, berekend volgens het voorgaande artikel, met verhooging van een derde gedeelte voor zoover dit loon bestaat in geld.

Elk beding, strijdig met de bepaling van dit artikel is nietig.

Artikel 1637 *m*. Ongeoorloofd en nietig is elk beding tusschen den werkgever of een van diens beambten of zetbazen en eenen onder één hunner gestelden arbeider, waarbij deze zich verbindt, het loon of zijne overige inkomsten of een gedeelte daarvan op eene bepaalde wijze te besteden, of zijne benoodigdheden op eene bepaalde plaats of bij eenen bepaalden persoon aan te schaffen.

Van deze bepaling zijn uitgezonderd:

1°. het beding, waarbij de arbeider zich jegens den werkge-

ver verbindt, de door zijnen arbeid vereischte grondstoffen, werktuigen of bijzondere kleeding bij den werkgever zelven aan te schaffen, mits deze daarvoor niet meer berekent dan den kostenden prijs, en die prijs niet hooger is, dan die, waarvoor de arbeider zich die grondstoffen, werktuigen of kleeding elders zoude kunnen aanschaffen;

2°. het beding, waarbij de arbeider deelneemt in eenig fonds, mits het fonds voldoet aan de voorwaarden bij algemeenen maatregel van bestuur gesteld;

3°. ten aanzien van minderjarige arbeiders het beding, dat een gedeelte van het loon, gedurende de minderjarigheid verdiend, door den werkgever zal worden geplaatst in de rijkspostspaarbank met bepaling, dat het door den arbeider eerst zal kunnen worden opgevorderd, wanneer hij zekeren, niet hooger dan één en twintig jaren te stellen, leeftijd zal hebben bereikt.

Artikel 1637 *n.* Indien eene der partijen opzettelijk of door schuld eene harer verplichtingen niet is nagekomen, en de wederpartij de dientengevolge geleden schade niet op een bepaalde geldsom kan schatten, zal de rechter eene som gelds als schadevergoeding vaststellen.

Artikel 1637 *o.* Indien tusschen den werkgever en den arbeider eenig beding is getroffen, waarbij deze laatste beperkt wordt in zijne bevoegdheid om na het einde der dienstbetrekking op zekere wijze werkzaam te zijn, is dit beding slechts geldig, indien het bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement met eenen meerderjarigen arbeider is tot stand gekomen, en voor zooverre het niet indruischt tegen de rechtmatige belangen des arbeiders.

Aan zoodanig beding kan de werkgever geene rechten ontleenen, indien hij de dienstbetrekking onrechtmatig verbroken heeft, of den arbeider door opzet of schuld dringende reden heeft gegeven om de dienstbetrekking te verbreken.

Indien door den werkgever van den arbeider eene schadeloosstelling is bedongen voor het geval, dat deze in strijd handelt met eenig beding, gelijk in het eerste lid bedoeld, zal de rechter steeds bevoegd zijn de schadeloosstelling op eene kleinere som te bepalen, zoo de bedongene hem bovenmatig voorkomt.

Artikel 1637 *p.* Alle akten en geschriften betreffende het aangaan, wijzigen of eindigen, van arbeidsovereenkomsten, benevens alle stukken, die door den werkgever en den arbeider te zamen of ieder afzonderlijk, hetzij in onderhandschen vorm, hetzij ten overstaan van een openbaren ambtenaar, zonder medewerking van derden, ter uitvoering van de arbeidsovereenkomst worden opgemaakt, zijn vrij van zegel en van de formaliteit van regi-

stratie of worden, indien deze formaliteit wordt gewenscht, kosteloos geregistreerd.

Artikel. 1637*q*. De bepalingen van dezen titel zijn niet van toepassing op de overeenkomst tusschen de reederij en den schipper en op die tusschen den schipper en de scheepsofficieren en scheepsgezellen, geregeld in het tweede boek van het Wetboek van Koophandel.

Zij zijn voorts niet van toepassing ten aanzien van personen in dienst van staat, gemeente, waterschap of eenig ander publiekrechtelijk lichaam, ten ware zij, hetzij vóór of bij den aanvang der dienstbetrekking door of namens partijen, hetzij bij wet of verordening, van toepassing zijn verklaard.

Ten aanzien van de beambten en bedienden der spoorwegdiensten zijn zij niet van toepassing opzichtens die onderwerpen welke geregeld zijn bij een reglement, als bedoeld in artikel 113*bis* van het Algemeen Reglement voor den dienst op de Spoorwegen, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 27 October 1875 (*Staatsblad.* n⁰. 183), zooals dit laatstelijk is gewijzigd bij het Koninklijk besluit van 7 April 1903 (*Staatsblad* n⁰. 96).

Derde Afdeeling.

Van reglementen en van boete.

Artikel 1637*r*. Een door den werkgever, met of zonder medewerking van anderen, vastgesteld reglement is voor den arbeider slechts verbindend, indien deze schriftelijk heeft verklaard zich met dat reglement te vereenigen, en indien tevens is voldaan aan de navolgende vereischten:

1⁰. dat een volledig exemplaar van het reglement kosteloos door of vanwege den werkgever aan den arbeider is verstrekt;

2⁰. dat door of vanwege den werkgever een door dezen onderteekend volledig exemplaar van het reglement ter inzage voor een ieder is nedergelegd ter griffie van het kantongerecht binnen welks ressort de onderneming, in welke het reglement geldt, geacht moet worden te zijn gevestigd;

3⁰. dat een volledig exemplaar van het reglement op eene voor den arbeider gemakkelijk toegankelijke plaats, zoo mogelijk in het arbeidslokaal, zoodanig opgehangen zij en blijve, dat het duidelijk leesbaar is.

Artikel 1637*s*. Bepalingen van een reglement, welke nietig zouden zijn, waren zij in eene arbeidsovereenkomst opgenomen, of welke strijden tegen eenige bepaling van wet of verordening of tegen de goede zeden of de openbare orde, zijn nietig.

In geval van strijd tusschen bepalingen van het reglement en

van de arbeidsovereenkomst gelden die der laatstgenoemde alleen dan, wanneer deze schriftelijk is aangegaan.

Artikel 1637*t*. Indien gedurende de dienstbetrekking een reglement wordt vastgesteld of het bestaande wordt gewijzigd, en de arbeider weigert de verklaring af te geven, dat hij zich met het nieuwe of het gewijzigde reglement vereenigt, wordt deze weigering aangemerkt als eene opzegging van de dienstbetrekking uiterlijk tegen den dag, waarop het nieuwe of het gewijzigde reglement in werking zal treden.

Is de dienstbetrekking voor eenen bepaalden tijd aangegaan, of liggen tusschen den dag, waarop het nieuwe of het gewijzigde reglement den arbeider is aangeboden, en dien, waarop het in werking zal treden, minder vrije dagen dan de opzeggingstermijn omvat, dan heeft de arbeider aanspraak op eene schadeloosstelling op den voet als bij artikel 1639*s* is bepaald.

Artikel 1637 *u*. De werkgever is bevoegd boete te stellen op de overtreding van bepaaldelijk aangeduide voorschriften van een reglement, mits de boete in dat reglement zij aangegeven.

De arbeidsovereenkomst, waarbij boete wordt bedongen, wordt schriftelijk aangegaan.

De arbeidsovereenkomst of het reglement, waarbij boete is bedongen, moet nauwkeurig de bestemming der boeten vermelden. Zij mogen niet strekken tot persoonlijk voordeel van den werkgever zelven of van dengene, wien deze de bevoegdheid heeft verleend den arbeiders boete op te leggen.

Iedere boete, onverschillig of zij in een reglement of in eene overeenkomst voorkomt, moet op een bepaald bedrag gesteld zijn, uitgedrukt in de munt, waarin de uitbetaling geschiedt van het in geld vastgesteld loon of van het in geld vastgesteld gedeelte daarvan.

Geene boete mag hooger worden gesteld dan het in geld vastgestelde loon of gedeelte van het loon des arbeiders voor éénen dag; bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement mag de bevoegdheid tot het opleggen van hoogere boete worden bedongen doch alleen ten aanzien van arbeiders, wier in geld vastgesteld loon ten minste vier gulden per dag bedraagt.

Ter berekening van het in geld vastgesteld loon per dag wordt, voor de toepassing van dezen titel, de dag gesteld op tien uren, de week op zes dagen, de maand op vijf-en-twintig dagen en het jaar op driehonderd dagen. Is het loon op andere wijze dan naar tijdruimte vastgesteld, dan wordt als het in geld vastgesteld loon per dag aangenomen het gemiddeld loon des arbeiders, berekend over de laatst voorafgegane dertig werkdagen ; bij gebreke van dien maatstaf wordt als loon aangenomen het gebruikelijk loon voor den, wat aard, plaats en tijd betreft, meest nabij komenden arbeid.

Artikel 1637*v*. Het heffen van de boete, gesteld op overtreding van eenige bepaling van overeenkomst of reglement, doet geenszins het recht des werkgevers te niet, te dier zake schadevergoeding te vorderen.

Artikel 1637*w*. Elk beding, waarbij van eenige bepaling dezer afdeeling wordt afgeweken, is nietig.

Vierde Afdeeling.

Van de verplichtingen des werkgevers.

Artikel 1638. De werkgever is verplicht den arbeider zijn loon op den bepaalden tijd te voldoen.

Artikel 1638*a*. Het loon, naar tijdruimte vastgesteld, is verschuldigd van het tijdstip, waarop de arbeider in dienst is getreden, tot dat van het einde der dienstbetrekking.

Artikel 1638*b*. Geen loon is verschuldigd voor den tijd, gedurende welken de arbeider den bedongen arbeid niet heeft verricht.

Artikel 1638*c*. Evenwel verliest de arbeider niet zijne aanspraak op het naar tijdruimte vastgesteld loon voor eenen tijd, niet langer dan de opzeggingstermijn, wanneer hij, ten gevolge van eene niet door eigen opzet of onzedelijkheid veroorzaakte ziekte, verhinderd is geweest zijn arbeid te verrichten.

Komt hem in zoodanig geval krachtens eenig wettelijk voorschrift eene geldelijke vergoeding of uitkeering toe, dan wordt het loon verminderd met het bedrag dier vergoeding of uitkeering; komt hem eene uitkeering toe uit een fonds of krachtens eene overeenkomst van verzekering, waarin door den werkgever wordt bijgedragen, dan wordt het loon verminderd met zooveel ten honderd dier uitkeering, als de werkgever honderdste gedeelten van de verschuldigde stortingen of premiën bijgedragen heeft.

Eveneens verliest de arbeider niet zijne aanspraak op het naar tijdruimte vastgesteld loon voor eenen tijd, naar billijkheid te berekenen, wanneer hij, hetzij ten gevolge van de vervulling eener door wet of overheid, zonder geldelijke vergoeding, opgelegde verplichting, die niet in zijn vrijen tijd kon geschieden, hetzij ten gevolge van zeer bijzondere, buiten zijne schuld ontstane, omstandigheden, voor korten tijd verhinderd is geweest zijn arbeid te verrichten.

Komt den arbeider voor de vervulling eener door wet of overheid opgelegde verplichting, krachtens eenig wettelijk voorschrift eene geldelijke vergoeding of uitkeering toe wegens tijdverzuim, minder bedragende dan het loon, waarop hij over de verzuimde tijdruimte aanspraak heeft, dan wordt het loon

verminderd met het bedrag der hem te dier zake toegekende vergoeding of uitkeering.

Onder zeer bijzondere omstandigheden worden, voor de toepassing van dit artikel, begrepen: de bevalling van de echtgenoote van den arbeider zoomede het overlijden en de begrafenis van zijne huisgenooten en van zijne bloed- en aanverwanten in de rechte linie onbepaald en in den tweede graad der zijdlinie.

Is het loon in geld op andere wijze dan naar tijdruimte vastgesteld, dan wordt voor de toepassing van dit artikel als loon aangenomen het gemiddeld loon, hetwelk de arbeider, wanneer hij niet verhinderd ware geweest, gedurende dien tijd had kunnen verdienen.

Het loon wordt echter verminderd met het bedrag der onkosten, welke de arbeider zich door het niet-verrichten van den arbeid heeft bespaard.

Van de bepalingen van dit artikel mag alleen bij schriftelijke overeenkomst of reglement worden afgeweken.

Artikel 1638 *d.* Ook verliest de arbeider zijne aanspraak op het overeengekomen naar tijdruimte vastgesteld loon niet, indien hij bereid was den bedongen arbeid te verrichten, doch de werkgever daarvan geen gebruik heeft gemaakt, hetzij door eigen schuld of zelfs ten gevolge van, hem persoonlijk betreffende, toevallige verhindering.

De bepalingen van het tweede, vierde, zesde, zevende en achtste lid van het vorige artikel zijn van toepassing.

Artikel 1638 *e.* Bestaat het loon voor het geheel of voor een gedeelte in een bedrag, dat afhankelijk is gesteld van eenig gegeven, dat uit des werkgevers boekhouding moet kunnen blijken, dan heeft de arbeider het recht van den werkgever mededeeling te verlangen van zoodanige bewijsstukken, als voor hem noodig zijn om tot de kennis van dat gegeven te geraken.

Bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement kan worden bepaald, dat mededeeling van de genoemde bewijsstukken, in plaats van aan iederen arbeider afzonderlijk, zal geschieden aan een bepaald aantal arbeiders of aan een of meer deskundigen in zake boekhouding, allen door de arbeiders bij vrije keuze aan te wijzen.

De mededeeling van de bewijsstukken door of vanwege den werkgever geschiedt desverlangd onder uitdrukkelijke verplichting van geheimhouding door den arbeider en dengene, die hem overeenkomstig het vorige lid vervangt; deze kan echter nimmer tot geheimhouding tegenover den arbeider worden verplicht.

De verplichting tot geheimhouding is voor zoover noodig opgeheven, indien de rekening in rechte wordt betwist.

Artikel 1638 *f.* Voor de uitbetaling van het loon, aan den

arbeider verschuldigd, moet de volmacht, bedoeld bij het eerste lid van artikel 1421, eene schriftelijke zijn.

Indien in de in artikel 1637 *g* genoemde schriftelijke machtiging de voorwaarde is opgenomen, dat het in geld vastgesteld loon, geheel of gedeeltelijk, in stede van aan den minderjarige, aan den wettelijken vertegenwoordiger zelven moet worden voldaan, wordt deze ten opzichte van de voldoening van het loon, of van het gedeelte hetwelk hem moet worden voldaan, als de arbeider aangemerkt.

Ook indien geene zoodanige voorwaarde in de machtiging is opgenomen, wordt het aan den minderjarige verschuldigd in geld vastgesteld loon aan den wettelijken vertegenwoordiger voldaan, wanneer deze zich tegen de voldoening aan den minderjarige schriftelijk verzet.

Voldoening aan derden, anders dan overeenkomstig de bepalingen van dit en van het volgende artikel, is nietig.

Artikel 1638 *g*. Beslag onder den werkgever op het door dezen aan den arbeider verschuldigd loon is, indien het in geld vastgesteld loon minder dan vier gulden per dag bedraagt, niet verder geldig dan tot een vijfde gedeelte van het in geld vastgesteld loon. Deze beperking geldt niet, indien het beslag dient tot verhaal van onderhoud, waarop de beslaglegger volgens de wet aanspraak heeft.

Overdracht, inpandgeving of elke andere handeling, waardoor de arbeider eenig recht op zijn loon aan eenen derde toekent, is slechts in zoover geldig als een beslag op zijn loon geldig zoude zijn.

Volmacht tot invordering van het loon, onder welken vorm of welke benaming ook door den arbeider verleend, is steeds herroepelijk.

Elk beding, strijdig met de bepalingen van dit artikel, is nietig.

Artikel 1638 *h*. De voldoening van het loon, voor zoover het in Nederlandsch geld is vastgesteld, geschiedt in wettig betaalmiddel van het Rijk; van het loon, voor zoover het in geld van een vreemd Rijk is vastgesteld, ter keuze des arbeiders hetzij in geld of in bankbiljetten in dat Rijk gangbaar, hetzij in Nederlandsch wettig betaalmiddel tot een gelijk bedrag, berekend naar den koers van dag en plaats der betaling, of, indien aldaar geen koers bestaat, volgens dien der naastbij gelegen handelsplaats, waar een koers bestaat.

Alles behoudens de wettelijke bepalingen op het in betaling geven van vreemde munten.

Artikel 1638 *i*. De voldoening van het loon, voor zoover het in de in artikel 1637 *j*, 2°—7°, genoemde bestanddeelen is vastgesteld, geschiedt volgens hetgeen bij de overeenkomst of het reglement is bedongen.

Artikel 1638 *j.* Voldoening van het loon, anders dan bij de voorgaande twee artikelen is bepaald, is nietig, al mocht de betaling hebben plaats gehad met goedvinden des arbeiders. Deze behoudt het recht, van den werkgever het bedongen loon, of het nog niet voldaan gedeelte daarvan, te vorderen.

Artikel 1638 *k.* Indien de plaats der voldoening van het loon niet bij overeenkomst of reglement is bepaald, geschiedt de voldoening hetzij ter plaatse waar de arbeid in den regel wordt verricht, hetzij ten kantore des werkgevers, indien dit gelegen is in dezelfde gemeente waar de meerderheid der arbeiders woont, hetzij aan de woning des arbeiders, ter keuze van den werkgever.

De voldoening van het loon mag niet geschieden in eene localiteit waarin alcoholhoudende drank wordt verkocht, of waarin eene andere winkelnering wordt uitgeoefend, of die met zoodanige localiteit binnenshuis gemeenschap heeft. Deze bepaling geldt niet ten aanzien van de voldoening van het loon, verschuldigd voor arbeid, verricht in dienstbetrekking bij den werkgever, die in de genoemde localiteiten zijn gewoon bedrijf uitoefent.

Voldoening van het loon in strijd met de bepaling van het tweede lid van dit artikel, is nietig, al mocht de betaling hebben plaats gehad met goedvinden des arbeiders. Deze behoudt het recht, van den werkgever het verschuldigd loon te vorderen.

Artikel 1638 *l.* De uitbetaling van het in geld naar tijdruimte vastgesteld loon, of gedeelte van het loon, zal geschieden als volgt:

indien het loon bij de week of bij kortere tijdruimte is vastgesteld, ten minste eenmaal in de week;

indien het loon bij de maand is vastgesteld, tenminste eenmaal in de maand;

indien het loon bij langere tijdruimte dan eene maand is vastgesteld, ten minste eenmaal in het kwartaal.

Indien het loon is vastgesteld bij eene tijdruimte, langer dan eene week, doch korter dan eene maand, zal de uitbetaling geschieden ten minste eenmaal in den tijd, waarbij het loon vastgesteld is.

Behalve wat betreft de uitbetaling van loon, dat bij langere tijdruimte dan eene maand is vastgesteld, mag bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement van deze regeling worden afgeweken, mits in elk geval de uitbetaling worde bepaald, van loon, dat bij de week of bij kortere tijdruimte is vastgesteld, op ten minste eenmaal in de veertien dagen, en van loon, dat bij de maand is vastgesteld, op ten minste eenmaal in het kwartaal.

Indien het loon minder dan vier gulden per dag bedraagt,

moet het, wat betreft arbeiders, welke niet bij den werkgever inwonen, met afwijking in zooverre van bovenstaande bepalingen, worden uitbetaald ten minste eenmaal in de veertien dagen.

Artikel 1638 *m.* De uitbetaling van het in geld doch niet naar tijdruimte vastgesteld loon, zal geschieden volgens de bepalingen van het voorgaande artikel, met dien verstande, dat dit loon geacht zal worden te zijn vastgesteld bij de tijdruimte, waarbij het loon gewoonlijk wordt vastgesteld voor den arbeid, welke ten aanzien van aard, plaats en tijd het meest nabijkomt aan den arbeid, waarvoor het loon verschuldigd is. De laatste twee leden van het vorige artikel zijn daarbij van toepassing.

Artikel 1638 *n.* Voor zoovere het in geld vastgesteld loon bestaat in een bedrag, dat afhankelijk is gesteld van eenig gegeven, dat uit des werkgevers boekhouding moet kunnen blijken, zal de uitbetaling geschieden telkens wanneer het bedrag van dat loon kan worden vastgesteld, met dien verstande, dat de uitbetaling ten minste eenmaal per jaar zal geschieden.

Artikel 1638 *o.* Indien het loon in geld voor een gedeelte naar tijdruimte voor een ander gedeelte op andere wijze, of wel, indien het loon naar meerdere verschillende tijdruimten, is vastgesteld, zullen voor ieder dier gedeelten de voorschriften der artikelen 1638 *l* tot en met 1638 *n* van toepassing zijn.

Artikel 1638 *p.* Bij iedere uitbetaling zal het geheele verschuldigde bedrag worden voldaan.

Echter kan ten aanzien van het in geld, doch afhankelijk van de uitkomsten van den te verrichten arbeid, vastgesteld loon bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement worden bedongen, dat telkens, behoudens definitieve afrekening, zoodra daartoe de mogelijkheid zal bestaan, zal worden uitbetaald een zeker gedeelte van het loon, bedragende ten minste drie vierden van het gebruikelijk naar tijdruimte vastgesteld loon voor den wat aard, plaats en tijd betreft meest nabijkomenden arbeid.

Artikel 1638 *q.* Voor zooverre het in geld vastgesteld loon, of het gedeelte daarvan, dat overblijft na aftrek van hetgeen door den werkgever niet behoeft te worden uitbetaald, en na aftrek van hetgeen, waarop derden rechten kunnen doen gelden, door schuld van de zijde des werkgevers niet wordt uitbetaald uiterlijk den vierden werkdag na dien, ingevolge de artikelen 1638 *l*, 1638 *m* en 1638 *o* als dag van betaling vastgesteld, heeft de arbeider aanspraak op eene verhooging wegens de vertraging, welke voor den vijfden tot en met den achtsten werkdag bedraagt vijf ten honderd, per dag en voor elken volgenden werkdag een ten honderd, met dien verstande, dat de verhooging wegens

vertraging in geen geval de helft van het verschuldigd bedrag zal te boven gaan.

Een beding, waarbij van deze bepaling wordt afgeweken, is alleen geldig ten aanzien van arbeiders, wier in geld vastgesteld loon ten minste vier gulden per dag bedraagt, en van dezulken, wier loon uitsluitend bestaat in een bedrag, dat afhankelijk is gesteld van den jaarlijkschen omzet, opbrengst of winst van des werkgevers onderneming.

Artikel 1638 *r.* Behalve bij het eindigen der dienstbetrekking, is tegen de vordering tot uitbetaling van het loon schuldvergelijking alleen toegelaten wegens de volgende schulden des arbeiders:

1°. de door hem aan den werkgever verschuldigde schadevergoeding;

2°. de boeten, door hem volgens artikel 1637 *u* aan den werkgever verschuldigd, mits door dezen een schriftelijk bewijs worde afgegeven, vermeldende het bedrag van iedere boete, alsmede den tijd waarop en de reden waarom zij is opgelegd, met opgave van de overtreden bepaling van het reglement of van de schriftelijke overeenkomst;

3°. de bijdrage tot een fonds of de inlage in de rijkspostspaarbank, door den werkgever overeenkomstig artikel 1637 *m*, 2°. en 3°., ten behoeve van den arbeider gestort;

4°. de huurprijs van eene woning, een lokaal, een stuk grond of van werktuigen of gereedschappen, door den arbeider in eigen bedrijf gebruikt, welke door den werkgever bij schriftelijke overeenkomst aan den arbeider zijn verhuurd;

5°. de koopprijs van gewone en dagelijksche benoodigdheden der huishouding, daaronder niet begrepen alcoholhoudende drank, alsmede van grond- of hulpstoffen door den arbeider in eigen bedrijf gebruikt, een en ander door den werkgever aan den arbeider geleverd, mits van die levering blijke uit eene schriftelijke, door den arbeider afgegeven, verklaring, vermeldende de oorzaak en het bedrag der schuld, en mits de levering door den werkgever niet uit winstbejag zij geschied;

6°. de voorschotten op het loon, door den werkgever in geld aan den arbeider verstrekt, mits daarvan blijke door eene verklaring als in het voorgaande nummer vermeld;

7°. het bedrag van hetgeen blijkt te veel te zijn betaald op het, afhankelijk van de uitkomsten van den te verrichten arbeid of op andere wijze vastgesteld loon;

8°. de kosten van verpleging en geneeskundige behandeling, welke ingevolge artikel 1638 *ij* ten laste van den arbeider komen.

Ter zake van hetgeen de werkgever krachtens de nummers 2^{0}., 3^{0}. en 5^{0}. zoude kunnen vorderen, mag door hem bij elke uitbetaling van het loon niet meer worden in vergelijking gebracht, dan een vijfde gedeelte van het in geld vastgesteld loon, hetwelk alsdan zoude moeten worden uitbetaald; ter zake van hetgeen hij krachtens de bepalingen van dit artikel in het geheel zoude kunnen vorderen, mag de schuldvergelijking niet verder gaan dan tot twee vijfde gedeelten van hetzelfde bedrag.

Elk beding, waardoor den werkgever eene ruimere bevoegdheid tot schuldvergelijking zoude worden toegekend, is nietig.

Artikel 1638 *s*. Bij schriftelijke overeenkomst of reglement mag worden bedongen, dat de werkgever een zeker bedrag van het loon niet zal uitbetalen, doch ten name van den arbeider bij de rijkspostspaarbank zal beleggen, ten einde op dit bedrag de schadeloosstelling te kunnen verhalen, welke door den arbeider bij het einde der dienstbetrekking krachtens artikel 1639 *t* verschuldigd mocht zijn.

De inlage van dit bedrag geschiedt binnen drie dagen na dien der loonuitbetaling. Vanaf het oogenblik der loonuitbetaling wordt de arbeider geacht de eigenaar te zijn van het in te leggen bedrag.

Dit bedrag mag bij elke loonuitbetaling niet meer zijn dan een tiende gedeelte van het in geld vastgestelde, alsdan betaalbare, loon. In het geheel mag het ten hoogste het bedrag der schadeloosstelling bedoeld bij artikel 1639 *s* evenaren, met dien verstande, dat het ten aanzien van arbeiders wier in geld vastgesteld loon minder bedraagt dan vier gulden per dag, nimmer hooger mag zijn dan het in geld vastgesteld loon van twaalf werkdagen.

Zoodra de dienstbetrekking is geëndigd op eene wijze, waardoor de arbeider niet tot het betalen eener schadeloosstelling gehouden is, erlangt hij, of zijne rechtverkrijgenden, de vrije beschikking over het aldus te zijnen name ingelegd bedrag en over de daarvan gekweekte renten.

Alles wat betreft de inlagen en de terugbetalingen krachtens dit artikel te doen zal verder bij algemeenen maatregel van bestuur worden geregeld.

Artikel 1638 *t*. Indien het loon des arbeiders geheel of gedeeltelijk in inwoning, kost, of andere levensbenoodigdheden is vastgesteld, is de werkgever verplicht dit, mits overeenkomstig de vereischten van gezondheid en goede zeden, volgens plaatselijk gebruik te voldoen.

Artikel 1638 *u*. De werkgever, die tijdelijk verhinderd is het loon, voor zoover dit in inwoning, kost of andere levensbenoodigdheden is vastgesteld, te voldoen, zonder dat deze verhindering het

gevolg is van een den arbeider op zijn verzoek verleend verlof, is dezen eene vergoeding schuldig, waarvan het bedrag bij overeenkomst of, bij gebreke van dien, door het plaatselijk gebruik wordt bepaald.

Artikel 1638 *v*. De werkgever is gehouden inwonende arbeiders, zonder korting van hun loon, in de gelegenheid te stellen hunne godsdienstplichten te vervullen, alsmede ontspanning van den arbeid te genieten, in beide gevallen op de wijze bij overeenkomst of, bij gebreke van dien, door het plaatselijk gebruik bepaald.

Artikel 1638 *w*. De werkgever is gehouden den arbeid dusdanig te regelen, dat, met uitzondering van huiselijke diensten, de arbeider geen arbeid heeft te verrichten op Zon- en algemeen erkende Christelijke feestdagen, ten ware zulks, voor zoover geoorloofd, bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement zij bedongen.

Ten aanzien van minderjarige arbeiders is de werkgever gehouden den arbeid dusdanig te regelen, dat zij in de gelegenheid zijn gesteld volgens het plaatselijk gebruik de lessen te volgen in inrichtingen voor godsdienst-, voortgezet-, herhalings- of vakonderwijs. Elk beding, strijdig met dit voorschrift, is nietig.

Artikel 1638 *x*. De werkgever is verplicht de lokalen, werktuigen en gereedschappen, waarin of waarmede hij den arbeid doet verrichten, op zoodanige wijze in te richten en te onderhouden, alsmede omtrent het verrichten van den arbeid zoodanige regelingen te treffen en aanwijzingen te verstrekken, dat de arbeider tegen gevaar voor lijf, eerbaarheid en goed zoover beschermd is, als de aard van den arbeid toelaat.

Zijn die verplichtingen niet nagekomen, dan is de werkgever gehouden tot vergoeding der schade aan den arbeider dientengevolge in de uitoefening zijner dienstbetrekking overkomen, tenzij door hem het bewijs wordt geleverd, dat die nietnakoming aan overmacht, of die schade in belangrijke mate mede aan grove schuld van den arbeider is te wijten.

Elk beding waardoor deze verplichtingen des werkgevers zouden worden uitgesloten of beperkt, is nietig.

Artikel 1638 *ij*. De werkgever is verplicht in geval van ziekte of ongeval van eenen bij hem inwonenden arbeider voor diens behoorlijke verpleging en geneeskundige behandeling zorg te dragen, voor zooverre daarin niet uit anderen hoofde is voorzien; hij is niet gerechtigd de kosten der eerste vier weken op den arbeider te verhalen, tenzij de ziekte of het ongeval door diens opzet of onzedelijkheid veroorzaakt of het gevolg is van een lichaamsgebrek, hetwelk de arbeider bij het aangaan der overeenkomst opzettelijk voor den werkgever heeft geheim gehouden.

Ter vervulling van zijne verplichtingen krachtens dit artikel

is de werkgever gerechtigd den arbeider in een ziekenhuis te doen opnemen.

Artikel 1638 *z*. De werkgever is in het algemeen verplicht al datgene te doen en na te laten, wat een goed werkgever in gelijke omstandigheden behoort te doen en na te laten.

Artikel 1638 *aa*. De werkgever is verplicht bij het eindigen der dienstbetrekking den arbeider een getuigschrift uit te reiken.

Het getuigschrift bevat eene juiste opgave omtrent den aard van den verrichten arbeid en den duur der dienstbetrekking, alsmede, doch alleen op bijzonder verzoek van degene aan wien het getuigschrift moet worden uitgereikt, omtrent de wijze, waarop de arbeider aan zijne verplichtingen heeft voldaan en de wijze, waarop de dienstbetrekking geëindigd is; heeft de werkgever de dienstbetrekking echter zonder het aanvoeren van redenen doen eindigen, dan is hij slechts gehouden zulks te vermelden, zonder verplicht te zijn de redenen zelve mede te deelen; heeft de arbeider de dienstbetrekking onrechtmatig beëindigd, dan is de werkgever gerechtigd zulks in het getuigschrift te vermelden.

De werkgever, die weigert het gevraagde getuigschrift af te geven, die in het getuigschrift tegen beter weten onjuiste mededeelingen opneemt, of die het getuigschrift van een kenmerk voorziet, bestemd om aangaande den arbeider eenige mededeeling te doen, welke niet in de bewoordingen van het getuigschrift is vervat, is zoowel jegens den arbeider als jegens derden aansprakelijk voor de daardoor veroorzaakte schade.

Vijfde Afdeeling.

Van de verplichtingen des arbeiders.

Artikel 1639. De arbeider is verplicht den bedongen arbeid naar zijn beste vermogen te verrichten. Voor zoover aard en omvang van den te verrichten arbeid niet in de overeenkomst of in het reglement zijn omschreven, beslist daaromtrent het gebruik.

Artikel 1639 *a*. De arbeider is verplicht den arbeid zelf te verrichten; hij kan zich daarin niet dan met toestemming des werkgevers door eenen derde doen vervangen.

Artikel 1639 *b*. De arbeider is verplicht zich te houden aan de voorschriften omtrent het verrichten van den arbeid alsmede aan die, welke strekken ter bevordering van de goede orde in de onderneming des werkgevers, hem door of namens den werkgever binnen de perken van wet of verordening, van reglement of overeenkomst, gegeven.

Artikel 1639 *c.* De arbeider, die bij den werkgever inwoont, is verplicht zich te gedragen naar de orde des huizes.

Artikel 1639 *d.* De arbeider is in het algemeen verplicht al datgene te doen en na te laten, wat een goed arbeider in gelijke omstandigheden behoort te doen en na te laten.

Zesde Afdeeling.

Van de verschillende wijzen waarop de dienstbetrekking, door arbeidsovereenkomst ontstaan, eindigt.

Artikel 1639 *e.* De dienstbetrekking eindigt van rechtswege, wanneer de tijd is verstreken, bij de overeenkomst of het reglement, of bij wet of verordening, of, bij gebreke daarvan, door het gebruik, bepaald.

Voorafgaande opzegging is in dat geval alleen noodig:

1⁰ indien daaromtrent bij schriftelijk beding of bij reglement is overeengekomen;

2⁰. indien volgens wet, verordening of gebruik ook bij vooraf bepaalden duur opzegging behoort plaats te hebben en partijen daarvan niet, waar zulks geoorloofd is, bij schriftelijk beding of bij reglement zijn afgeweken.

Artikel 1639 *f.* Indien de dienstbetrekking na het verstrijken van den tijd, in het eerste lid van het voorgaande artikel omschreven, door partijen zonder tegenspraak wordt voortgezet, wordt zij geacht voor denzelfden tijd op de vroegere voorwaarden te zijn verlengd.

Hetzelfde geldt, indien in de bij het tweede lid van dat artikel gestelde gevallen tijdige opzegging achterwege blijft en partijen de gevolgen daarvan niet opzettelijk hebben geregeld.

Artikel 1639 *g.* Indien de duur eener dienstbetrekking noch bij overeenkomst of reglement, noch bij wet of verordening, noch ook door het gebruik, is aangegeven, wordt zij geacht voor onbepaalden tijd te zijn aangegaan.

Indien de dienstbetrekking is aangegaan voor onbepaalden tijd of tot wederopzegging, heeft ieder der partijen het recht, dezelve te doen eindigen door opzegging met inachtneming van de bepalingen der twee volgende artikelen.

Artikel 1639 *h.* De opzegging mag alleen geschieden tegen den dag of tegen een der dagen, bij overeenkomst of reglement bepaald of, bij gebreke van dien, tegen een van die dagen, welke door het gebruik daarvoor zijn aangewezen; bij gebreke van dergelijke aanwijzing mag de opzegging tegen elken dag geschieden.

Artikel 1639 *i.* De termijn van opzegging is gelijk aan den tijd, die gewoonlijk tusschen twee opvolgende uitbetalingen van het in geld vastgesteld loon verstrijkt, doch niet langer dan zes weken.

Bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement mag van deze bepaling worden afgeweken, mits de termijn van opzegging niet langer zij dan zes maanden en voor den werkgever niet korter worde gesteld dan voor den arbeider. Is slechts voor eene der partijen eene regeling getroffen, dan geldt zij ook voor de andere; is een kortere termijn voor den werkgever bepaald dan voor den arbeider, dan geldt de langste termijn ook voor den werkgever; is een langere termijn bepaald dan zes maanden, dan geldt een termijn van zes maanden.

Artikel 1639 *j.* De dienstbetrekking eindigt door den dood des arbeiders.

Artikel 1639 *k.* De dienstbetrekking eindigt niet door den dood des werkgevers, tenzij uit de overeenkomst het tegendeel voortvloeit. Echter zijn zoowel de erfgenamen des werkgevers als de arbeider bevoegd de dienstbetrekking, voor eenen bepaalden tijd aangegaan, door opzegging met inachtneming van de bepalingen der artikelen 1639 *h* en 1639 *i* te doen eindigen, als ware zij aangegaan voor onbepaalden tijd.

Artikel 1639 *l.* Indien een proeftijd is bedongen, is gedurende dien tijd ieder der partijen bevoegd, door opzegging de dienstbetrekking onmiddellijk te doen eindigen.

Elk beding, waarbij de proeftijd niet voor beide partijen gelijk, of wel op langer dan twee maanden gesteld wordt, alsmede elk beding, waarbij tusschen dezelfde partijen een nieuwe proeftijd wordt aangegaan, is nietig.

Artikel 1639 *m.* Indien de niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot eener arbeidster vermeent, dat de door haar aangegane arbeidsovereenkomst nadeelige gevolgen zal hebben, of heeft, hetzij voor zijne vrouw zelve, hetzij voor het huisgezin, kan hij zich wenden tot den rechter van het kanton, waarin zijne woonplaats gelegen is, met het schriftelijk verzoek die arbeidsovereenkomst ontbonden te verklaren.

De rechter beschikt niet op het verzoekschrift dan na verhoor of behoorlijke oproeping van de vrouw en van den werkgever.

Indien de rechter het verzoek inwilligt, bepaalt hij op welk oogenblik de dienstbetrekking zal eindigen.

Tegen de beschikking is geenerlei voorziening toegelaten, onverminderd de bevoegdheid van den procureur-generaal bij den Hoogen Raad om zich, alleen in het belang der wet, tegen die beschikking in cassatie te voorzien.

Artikel 1639*n*. Indien de wettelijke vertegenwoordiger van eenen minderjarige vermeent, dat de door dezen gesloten arbeidsovereenkomst nadeelige gevolgen zal hebben, of heeft, voor den minderjarige, of wel, dat niet wordt voldaan aan de voorwaarden, vermeld in de in artikel 1637*g* genoemde machtiging, kan hij zich wenden tot den rechter van het kanton, waarin de plaats van het werkelijk verblijf des minderjarigen gelegen is, met het schriftelijk verzoek die arbeidsovereenkomst ontbonden te verklaren.

De rechter beschikt niet op het verzoekschrift dan na verhoor of behoorlijke oproeping van den minderjarige, van den werkgever, alsmede, indien de minderjarige onder voogdij staat, van den toezienden voogd.

De laatste twee leden van het vorige artikel zijn van toepassing.

Artikel 1639*o*. Gelijke bevoegdheid als bij het vorige artikel aan den wettelijken vertegenwoordiger is toegekend, komt onder gelijke omstandigheden toe aan den ambtenaar van het openbaar ministerie bij het kantongerecht, binnen welks ressort de plaats van het werkelijk verblijf des minderjarigen gelegen is. De wettelijke vertegenwoordiger wordt door den kantonrechter gehoord of behoorlijk opgeroepen. Het voorlaatste lid van artikel 1639*n* en de laatste twee leden van artikel 1639*m* zijn van toepassing.

Artikel 1639*p*. Eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking door eene der partijen doet deze wel eindigen, doch de partij, die de dienstbetrekking verbreekt, handelt onrechtmatig, tenzij zij tegelijkertijd aan de wederpartij eene schadeloosstelling betaalt op den voet als bij artikel 1639*s* is bepaald, of de dienstbetrekking verbreekt om eene dringende, aan de wederpartij onverwijld medegedeelde, reden.

Artikel 1639*q*. Als dringende redenen voor den werkgever om de dienstbetrekking te verbreken worden beschouwd eigenschappen, daden en gedragingen van den arbeider, die in strijd zijn met de goede zeden of met eene behoorlijke gedraging jegens den werkgever, en in het algemeen omstandigheden, welke, teweeggebracht door opzet of schuld van de zijde des arbeiders, de verdere voortduring der dienstbetrekking voor den werkgever of diens huisgezin in ernstige mate nadeelig maken.

Bedingen, waardoor aan den werkgever de beslissing zou worden overgelaten, of er eene dringende reden in den zin van artikel 1639*p* aanwezig is, zijn nietig.

Artikel 1639*r*. Als dringende redenen voor den arbeider om de dienstbetrekking te verbreken worden beschouwd eigenschappen, daden en gedragingen des werkgevers, welke in strijd zijn met de goede zeden of met eene behoorlijke behandeling van den arbeider,

en in het algemeen omstandigheden, welke, teweeggebracht door opzet of schuld van de zijde van den werkgever of van een der leden van diens huisgezin, de verdere voortduring der dienstbetrekking voor den arbeider of diens huisgezin in ernstige mate nadeelig maken.

Bedingen, waardoor aan den arbeider de beslissing zou worden overgelaten, of er eene dringende reden in den zin van artikel 1639*p* aanwezig is, zijn nietig.

Artikel 1639*s*. De schadeloosstelling, bedoeld bij de artikelen 1637*t* en 1639*p*, is bij eene dienstbetrekking, voor onbepaalden tijd aangegaan, gelijk aan het bedrag van het in geld vastgesteld loon voor den duur van den opzeggingstermijn; bij eene dienstbetrekking, voor bepaalden tijd aangegaan, is zij gelijk aan het bedrag van het in geld vastgesteld loon voor den tijd, dat de dienstbetrekking volgens de artikelen 1639*e* en 1639*f* had behooren voort te duren.

Is het loon des arbeiders, hetzij voor het geheel, hetzij gedeeltelijk, niet naar tijdruimte vastgesteld, dan geldt de maatstaf van het laatste lid van artikel 1637*u*.

Elk beding, waarbij eene schadeloosstelling tot een lager bedrag is bedongen, is nietig.

Bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement mag eene schadeloosstelling tot een hooger bedrag worden vastgesteld, behoudens de bevoegdheid van den rechter om de schadeloosstelling op eene kleinere som te bepalen, mits niet beneden het wettelijk bedrag, zoo de bedongene hem bovenmatig voorkomt.

Van het bedrag der verschuldigde schadeloosstelling is eene rente verschuldigd, berekend tegen vijf ten honderd in het jaar van den dag, waarop de dienstbetrekking is verbroken.

Artikel 1639*t*. Ingeval van onrechtmatige eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking door eene der partijen heeft de wederpartij het recht hetzij het bij het vorige artikel bedoeld bedrag, hetzij eene volledige schadevergoeding, te vorderen.

Hetzelfde geldt, indien eene der partijen door opzet of schuld aan de wederpartij eene dringende reden heeft gegeven om de dienstbetrekking te verbreken.

Artikel 1639*u*. Ieder vorderingsrecht ter zake van de eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking vervalt na zes maanden, te rekenen van den dag, waarop de dienstbetrekking is geëindigd.

Artikel 1639*v*. Indien de dienstbetrekking is aangegaan voor langer dan twee jaren of voor den duur van het leven van een bepaalden persoon, is niettemin ieder der partijen bevoegd van het oogenblik, waarop twee jaren sedert haren aanvang zijn verloopen, haar op te zeggen met inachtneming van het bepaalde bij de artikelen 1639*h* en 1639*i*.

Elk beding, waardoor deze bevoegdheid tot opzegging zoude worden uitgesloten of beperkt, is nietig.

Artikel 1639 *w*. Ieder der partijen is te allen tijde, ook voordat de arbeider is aangevangen, bevoegd zich wegens gewichtige redenen te wenden tot den rechter van het kanton, waarin de plaats van haar werkelijk verblijf gelegen is, met het schriftelijk verzoek de arbeidsovereenkomst ontbonden te verklaren. Elk beding, waarbij deze bevoegdheid zoude worden uitgesloten of beperkt, is nietig.

Als gewichtige redenen worden beschouwd veranderingen in den persoonlijken of vermogens-toestand des verzoekers of in de omstandigheden, waaronder de arbeid wordt verricht, welke van dien aard zijn, dat de dienstbetrekking billijkheidshalve dadelijk of na korten tijd behoort te eindigen.

De rechter beschikt niet op het verzoekschrift dan na verhoor of behoorlijke oproeping der wederpartij.

De laatste twee leden van artikel 1639 *m* zijn van toepassing.

Artikel 1639 *x*. De bevoegdheid van partijen om ingevolge artikel 1303 de ontbinding der overeenkomst met vergoeding van kosten, schaden en interesten te vorderen, wordt door de bepalingen dezer afdeeling niet uitgesloten."

Artikel III.

De Zesde Afdeeling van den Zevenden Titel des Derden Boeks van gemeld wetboek wordt de Zevende Afdeeling van den Zevenden Titel A en ondergaat de navolgende wijzigingen:

Artikel 1640 wordt gelezen als volgt:

„Bij aanneming van werk kan men overeenkomen dat de aannemer alleen arbeid verrigten, of wel dat hij ook de stof leveren zal."

Artikel 1641 wordt gelezen als volgt:

„Ingeval de aannemer de stof moet leveren, en het werk op welke wijze ook, vergaat, alvorens het geleverd is, komt het verlies voor zijne rekening, ten ware de aanbesteder nalatig zij geweest om het werk te ontvangen."

Artikel 1642 wordt gelezen als volgt:

„Indien de aannemer alleen arbeid moet verrigten, en het werk vergaat, is hij slechts voor zijne schuld aansprakelijk."

Artikel 1643 wordt gelezen als volgt:

„Indien het werk, in het geval bij het voorgaande artikel vermeld, buiten eenig plichtverzuim van den aannemer is verloren

gegaan, voordat de levering geschied is, en zonder dat de aanbesteder nalatig is geweest om het werk op te nemen en goed te keuren, heeft de aannemer geen aanspraak op den bedongen prijs, ten ware de zaak door een gebrek in de stof zelve verloren ware gegaan."

In artikel 1644 wordt het woord „werkman" vervangen door het woord „aannemer".

In artikel 1646 wordt het woord „dagloonen" vervangen door het woord „arbeidsloonen".

Het eerste lid van artikel 1648 wordt gelezen als volgt:

„Aanneming van werk houdt op door den dood van den aannemer."

In het tweede lid van artikel 1648 en in artikel 1652 wordt het woord „eigenaar" vervangen door het woord „aanbesteder".

Artikel IV.

Het Vierde Boek van gemeld wetboek ondergaat de navolgende wijzigingen:

Het eerste lid van artikel 1940 wordt gelezen als volgt:

„Dezelfde regelen lijden insgelijks uitzondering in twistgedingen betrekkelijk tot een arbeidsovereenkomst, en voorts in alle de gevallen waarin het uit den aard der zaak niet mogelijk is geweest zich een schriftelijk bewijs te verschaffen."

Artikel 1951 wordt gelezen als volgt:

„Nogtans zullen bloed- en aanverwanten, mitsgaders arbeiders in dienst van partijen, in twistgedingen, betrekkelijk tot den burgerlijken staat der partijen, of tot eene arbeidsovereenkomst, als zoodanig noch onbekwaam zijn, noch kunnen gewraakt worden."

In artikel 2005 vervallen de woorden: „Die van arbeiders en handwerkslieden, wegens hun loon;".

Artikel 2006 wordt gelezen als volgt:

„De regtsvordering der artsen, heelmeesters en apothekers, wegens hunne bezoeken, heelkundige diensten en geneesmiddelen;
Die van deurwaarders, wegens hun loon voor het beteekenen van akten en het ten uitvoer brengen van de hun opgedragene werkzaamheden;
Die der kostschoolhouders, wegens het kost- en schoolgeld voor derzelver leerlingen, en van andere meesters, voor het loon van hun onderwijs;

Die van arbeiders, wier in geld vastgesteld loon ten minste eenmaal in het kwartaal moet worden uitbetaald, wegens de betaling van hun loon, alsmede van het bedrag der verhooging van dat loon ingevolge artikel 1638 *q*;
Verjaren door verloop van twee jaren."

Artikel 2008 wordt gelezen als volgt:

„De regtsvorderingen:
Van timmerlieden, metselaars en andere werkbazen, tot betaling hunner leveranciën en loonen;
van kooplieden, voor de koopwaren, aan bijzondere, geene handeldrijvende personen of aan kooplieden die denzelfden handel niet drijven, geleverd;
van arbeiders, met uitzondering van degenen, bedoeld bij artikel 2006, tot betaling van hun loon, alsmede van het bedrag der verhooging van dat loon ingevolge art 1638 *q*;
Verjaren door verloop van vijf jaren."

Artikel V.

Het Wetboek van Koophandel ondergaat de navolgende wijziging:

Het tweede lid van artikel 754 wordt gelezen als volgt:

„De regten en verpligtingen uit de arbeidsovereenkomst van stuurlieden, schippersknechts of ander scheepsvolk, voortvloeijende, worden geregeld naar de overeenkomst, naar de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek op dit stuk bestaande en naar de bijzondere reglementen en verordeningen daaromtrent wettiglijk vastgesteld."

Artikel VI.

Het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering ondergaat de navolgende wijzigingen:

Aan het slot van artikel 4 wordt toegevoegd:

„10°. Ten aanzien van den werkgever en zijnen arbeider, die in zijn huis woonplaats heeft, wat betreft de dagvaardingen en alle andere exploiten, welke ten verzoeke van den een aan den ander worden uitgebragt, op de wijze, en met inachtneming der bepalingen, voorgeschreven onder 9°., met dien verstande, dat hetgeen aldaar omtrent den echtgenoot is bepaald, zal gelden voor dengene, te wiens verzoeke het exploit wordt uitgebragt, en dat hetgeen aldaar omtrent de vrouw bepaald is, zal gelden voor dengene, aan wien het exploit uitgebragt wordt."

Tusschen het opschrift van den Tweeden Titel van het Eerste Boek en artikel 97 wordt het volgende ingevoegd:

„Eerste Afdeeling.

Algemeene bepalingen".

Tusschen artikel 125 en den Derden Titel van het Eerste Boek wordt het volgende ingevoegd:

„Tweede Afdeeling.

Van de wijze van procedeeren in zaken, tot eene arbeidsovereenkomst betrekking hebbende.

Art. 125 *a.* De behandeling van zaken, welke tot eene arbeidsovereenkomst betrekking hebben, geschiedt overeenkomstig de gewone regelen, voor zoover daarvan bij de navolgende artikelen niet is afgeweken.

Art. 125 *b.* De eischende partij zal ter harer keuze den kantonregter binnen wiens regtsgebied de arbeid gewoonlijk wordt verrigt, of den kantonregter binnen wiens regtsgebied de wederpartij woonachtig is, schriftelijk verzoeken eenen dag te bepalen, waarop de zaak ter teregtzitting zal worden behandeld.

Het verzoekschrift bevat eene opgave van den naam, de voornamen en de woonplaats des verzoekers, van den naam en de woonplaats der wederpartij, mitsgaders eene mededeeling van de vordering en van de gronden, waarop dezelve steunt.

Bij algemeenen maatregel van bestuur zal een model van het verzoekschrift worden vastgesteld; het gebruik van dit model zal echter niet verplichtend zijn.

Art. 125 *c.* Binnen twee dagen na ontvangst van het verzoekschrift geeft de regter aan beide partijen bij aangeteekenden brief kennis van den dag en het uur, waarop de zaak ter teregtzitting zal dienen; die dag zal niet vroeger worden gesteld dan vijf, en niet later dan twaalf, dagen na dien, waarop de regter het verzoekschrift heeft ontvangen.

Bij de kennisgeving aan de wederpartij wordt een afschrift van het verzoekschrift gevoegd.

De kennisgeving geschiedt volgens een model bij algemeenen maatregel van bestuur vast te stellen.

Art. 125 *d.* De kennisgeving des kantonregters, bij het vorig artikel bedoeld, zal ten opzigte van partijen de kracht hebben van een dagvaarding."

Aan artikel 872 wordt een derde lid toegevoegd, luidende als volgt:

„Wanneer eenige regterlijke beschikking wordt verzocht in verband met een arbeidsovereenkomst, waarbij het in geld vast-

gesteld loon minder dan vier gulden per dag bedraagt, kan de verzoeker zijn request op ongezegeld papier indienen, en zal de beschikking vrij zijn van zegel en gratis worden geregistreerd, en wijders vrij van alle kosten worden uitgereikt. Op den werkgever is deze bepaling niet van toepasing.

Het bedrag van het in geld vastgesteld loon per dag wordt berekend op de wijze, bedoeld bij artikel 1637 *u* van het Burgerlijk Wetboek."

Tusschen de artikelen 874 en 875 wordt een nieuw artikel 874 *a* ingevoegd, luidende als volgt:

„Hij die in regten optreedt ter zake van eene arbeidsovereenkomst, waarbij hij zich als arbeider verbonden heeft, wordt, indien zijn in geld vastgesteld loon minder dan vier gulden per dag bedraagt, geacht van den regter vergunning te hebben verkregen om kosteloos te procedeeren.

Het bedrag van het in geld vastgesteld loon per dag wordt berekend op de wijze, bedoeld bij artikel 1637 *u* van het Burgerlijk Wetboek."

Artikel VII.

Artikel 39, 3°. der wet op de Regterlijke Organisatie en het Beleid der Justitie wordt gelezen als volgt:

„Van alle regtsvorderingen uit de arbeidsovereenkomst voortvloeijende."

Overgangsbepaling.

De arbeidsovereenkomsten, van kracht bij het in werking treden van deze wet, alsmede de uit de arbeidsovereenkomst over en weder voortvloeiende rechten en verplichtingen, worden, met uitzondering van den tijd, waarvoor de arbeidsovereenkomst is aangegaan, beoordeeld naar de bij deze wet vastgestelde bepalingen.

Minderjarigen, alsdan werkzaam krachtens eene door hunnen wettelijken vertegenwoordiger te hunnen behoeve gesloten arbeidsovereenkomst, worden geacht zelven de arbeidsovereenkomst ingevolge eene door den wettelijken vertegenwoordiger verleende machtiging te hebben aangegaan; bepalingen, daarbij door den wettelijken vertegenwoordiger gemaakt, worden beschouwd als voorwaarden, waaronder de machtiging is verleend.

Indien minderjarigen op gemeld tijdstip als arbeiders werkzaam zijn, zonder dat hun wettelijke vertegenwoordiger eene arbeidsovereenkomst te hunnen behoeve gesloten heeft, wordt de termijn, genoemd in artikel 1637 *h*, geacht op voormeld tijdstip aan te vangen.

Slotbepaling.

Deze wet treedt in werking op eenen nader door Ons te bepalen dag.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Justitie,

VERSLAG.

Nadat bij brief van 14 Januari jl. de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer met een gewijzigd ontwerp van wet was ingezonden, heeft de Commissie van Rapporteurs overwogen, in hoeverre er voor haar termen zouden zijn, amendementen op dit ontwerp voor te stellen. Die overweging gaf aanleiding tot het verlangen om ten aanzien van onderscheiden punten alsnog met de Regeering in overleg te treden. De commissie heeft daarom door tusschenkomst van den Voorzitter der Kamer den Minister van Justitie tot zoodanig overleg uitgenoodigd. Aan die uitnoodiging werd met de meeste welwillendheid gevolg gegeven. De Commissie kwijt zich thans van den haar bij art. 34 van het Reglement van Orde opgelegden plicht om van de uitkomsten van dit overleg aan de Kamer mededeeling te doen.

I. Van de zijde der Commissie werd niet overtuigend geoordeeld het betoog in de Memorie van Antwoord, dat wijziging van nog andere dan de in artikel I en artikel IV genoemde artikelen van het Burgerlijk Wetboek en van sommige artikelen van de andere wetboeken onnoodig moet worden geacht. Wijziging althans van de artikelen 40 en 233, 5°. van de Faillissementswet scheen der Commissie noodzakelijk.

De Minister bleef in het algemeen de opvatting handhaven, in de Memorie van Antwoord uiteengezet, dat de wetgever zich ten deze op het juiste standpunt stelt, indien hij, in verband met de regeling der arbeidsovereenkomst, in aanverwante artikelen geen andere wijzigingen aanbrengt, dan dezulke, waardoor de inhoud dier bepalingen eenige noodzakelijke, materieele verandering ondergaat. Overigens wenschte hij de noodzakelijkheid van wijziging van beide, door de Commissie genoemde artikelen der Faillissementswet nog nader te overwegen.

II. Van de zijde der Commissie werd de vraag gesteld, of niet in de bepaling van art. 1195, 4°., van het Burgerlijk Wet-

boek ook moet worden melding gemaakt van het bedrag der schadeloosstelling, omschreven in art. 1639*s*. Het scheen toch hard, dat dit bedrag niet tot de bevoorrechte schulden zou behooren.

De Minister verklaarde zich in beginsel met de vermelding van het bedrag der schadeloosstelling in de bepaling van art. 1195, 4°. van het Burgerlijk Wetboek wel te kunnen vereenigen, ook daarom, omdat zijns inziens de aldus aangevulde bepaling min of meer eene tegenhangster zal vormen van die van art. 1638*s*, omtrent het bedingen door den werkgever van staangeld.

III. Van de zijde der Commissie werd twijfel uitgesproken aan de juistheid der meening, op bladz. 11 en 12 van de Memorie van Antwoord geuit, dat de bepalingen van het ontwerp niet van toepassing zijn op diegenen, zooals portiers en kellners in sommige inrichtingen, die geen loon ontvangen of zelfs den eigenaar der inrichting betalen voor het recht in zijne zaak werkzaam te mogen zijn. In elk geval, zoo werd van de zijde der Commissie verklaard, kon niet worden gedeeld in 's Ministers gevoelen, dat het niet als eene leemte in het ontwerp zou zijn te beschouwen, indien de bedoelde personen niet onder zijne bepalingen vielen. Voorschriften als b.v. die omtrent opzeggingstermijnen, het uitreiken van een getuigschrift enz. moeten ook voor de bedoelde personen van groot belang worden geacht.

De minister constateerde allereerst, dat het hier geldt eene uiterst kleine categorie van personen, omdat portiers en kellners wel bijna steeds in eenigen vorm loon, hoe gering dan ook, zullen ontvangen; vervolgens gaf de Minister de wenschelijkheid toe, dat ook op deze kleine categorie van personen de bepalingen van het ontwerp van toepassing zullen zijn, maar meende hij, dat twijfel kan rijzen, of deze toepasselijkheid met het oog op de omschrijving, in art. 1637*a* van de arbeidsovereenkomst gegeven, mag worden aangenomen. Aan de practijk en de jurisprudentie, meende de Minister, behoort deze vraag ter beslissing te worden overgelaten; mocht die beslissing luiden in ontkennenden zin, dan zou te zijner tijd in de wet daaromtrent voorziening kunnen worden getroffen. Voorbijgezien mag toch niet worden, dat de wet wel niet dadelijk in elk opzicht volledig zal blijken, maar de practijk wellicht leemten zal aan den dag brengen of zal doen zien, dat bij het snelle leven van onzen tijd de gegeven voorschriften niet in elk opzicht meer passen en voldoen.

IV. Van de zijde der Commissie werd betoogd, dat vast behoort te staan, dat de uitbetaling van het loon steeds moet geschieden in dezelfde munt, waarin het werd vastgesteld, zoodat in de gemeenten, bedoeld in art. 19, tweede lid, der Muntwet

28 Mei 1901 (*Staatsblad* n°. 132), uitbetalen in vreemde munt slechts dan zal mogen plaats vinden, wanneer het loon in die munt was vastgesteld. Opneming van eene bepaling in art 1637*j*, eerste lid, onder 1°., dat in de bovenbedoelde grensgemeenten het loon ook in vreemd geld zal kunnen worden vastgesteld werd daarom alleszins noodig geacht.

Door den Minister werd de noodzakelijkheid van zoodanige bepaling toegegeven en opgemerkt, dat hare opneming in art. 1637*j* zoodanige wijziging van art. 1638*h* tengevolge zal moeten hebben, dat de voldoening van het loon steeds zal moeten geschieden in dezelfde munt, waarin het werd vastgesteld. De dáár aan den arbeider gegeven vrijheid om te kiezen zal dus moeten vervallen.

V. Van de zijde der Commissie werd de moeilijkheid erkend om bij deze gelegenheid ten aanzien van het collectief arbeidscontract in het algemeen wettelijke regelen te stellen. Daarnaast werd echter de meening geuit, dat de vraag overweging verdient, of niet althans in de bepaling van art. 1637*k* de beteekenis van het collectief arbeidscontract zou kunnen worden erkend en met de mogelijkheid, dat zoodanig contract bestaat rekening zou kunnen worden gehouden. Dit zou wellicht kunnen geschieden door eene toevoeging aan het artikel van deze strekking, dat met name als „gebruikelijk" zoude worden beschouwd eene regeling aangaande het loon, vervat in eene algemeene overeenkomst omtrent arbeidsvoorwaarden tusschen werkgevers en arbeiders.

De Minister verklaarde zooveel mogelijk te gemoet te willen komen aan den van verschillende zijden geuiten wensch om in het wetsontwerp het collectief arbeidscontract niet geheel voorbij te gaan. Terwijl daarom zijnerzijds wordt overwogen of niet wellicht in het wetsontwerp zou zijn op te nemen eene bepaling van de strekking, dat nietig zullen zijn arbeidsvoorwaarden, vastgesteld tusschen werkgevers en arbeiders, die eene collectieve overeenkomst hebben gesloten en welke voorwaarden met die overeenkomst in strijd zijn, zal tevens het door de Commissie aangegeven denkbeeld in overweging worden genomen. Overigens was de Minister van gevoelen, dat het niet mogelijk moet worden geacht, in de wet aan te geven welk deel van de werkgevers en de arbeiders in eenig vak aan eene overeenkomst omtrent arbeidsvoorwaarden moeten hebben deelgenomen, om deze tot eene collectieve arbeidsovereenkomst in den zin der wet te stempelen. Aan het oordeel van den rechter zou hier veel moeten worden overgelaten. Van de zijde der Commissie werd de juistheid van dit gevoelen toegegeven.

VI. Naar aanleiding van de mededeeling in de Memorie van Antwoord omtrent den hoofdzakelijken inhoud van den onder

2°. van art. 1637 *m*, tweede lid, bedoelden algemeenen maatregel, werd het van de zijde der Commissie raadzaam genoemd, dat als hoofdzaken, die in dien maatregel regeling zullen moeten vinden, nog op den voorgrond zullen worden gesteld: de wijze van belegging der bezittingen van het fonds en de gevolgen met betrekking tot het fonds, die voor den arbeider het eindigen zijner dienstbetrekking oplevert, vooral waar het geldt fondsen tot uitkeering of zekeren leeftijd bij het overlijden.

De Minister erkende, dat de bedoelde algemeene maatregel van bestuur ten aanzien van deze punten bepalingen zal moeten behelzen.

VII. Van de zijde der Commissie werd twijfel uitgesproken, of het wel goed gezien is geweest, in art. 1637 *q* een voorschrift op te nemen, dat de bepalingen van het ontwerp op de beambten en bedienden van spoorwegdiensten slechts van toepassing zullen zijn voor zoover bij het reglement op de spoorwegdiensten het ontwerp niet is geregeld. De wet, werd van de zijde der Commissie betoogd, maakt zich hier aan het reglement op de spoorwegdiensten ondergeschikt of, in aanmerking genomen, dat de spoorwegmaatschappijen op de vaststelling van het reglement grooten invloed zullen hebben, eenigermate ook aan de inzichten en opvattingen van die maatschappijen. Ware het niet mogelijk aan de bepaling van het derde lid een tijdelijk karakter toe te kennen; daarvan te maken eene overgangsbepaling, die zou blijven gelden hetzij gedurende eenige jaren, hetzij totdat bij de wet eene regeling zou zijn getroffen? Ware het ook niet wenschelijk, de uitdrukking: „de beambten en bedienden der spoorwegdiensten" te vervangen door eene andere, die zich bij de terminologie van het wetsontwerp aansluit, bijv.: „de personen in dienst van enz."?

Door den Minister werd geantwoord, dat de bedoelde bepaling door hem is ontworpen in overleg met en op aandrang van zijnen ambtgenoot van Waterstaat, Handel en Nijverheid, maar dat hem overigens het denkbeeld, van de bepaling eene overgangsbepaling te maken, aanvankelijk wel toelacht en hij dit denkbeeld, alsmede de aangegeven wijziging in de terminologie, nader wenschte te overwegen.

VIII. Van de zijde der Commissie werd er op gewezen, dat er blijkens bladz. 19 van de Memorie van Antwoord en bladz. 52 van de Memorie van Toelichting bij het ontwerp, houdende bepalingen ter bescherming van den arbeid, verschil van gevoelen bestaat tusschen de Ministers van Justitie en van Binnenlandsche Zaken ten aanzien van de vraag of bepalingen, waardoor aan sommige categorieën van werkgevers de verplichting wordt opgelegd voor hunne onderneming een arbeidsreglement vast te stellen, thuis behooren in onze burgerlijke wetgeving dan wel, als van publiekrechtelijken aard, in de Arbeidswet. De vrees

werd geuit, dat als gevolg van dit verschil van opvatting de aangelegenheid ongeregeld zal blijven en de meening te kennen gegeven, dat te dezer zake overleg tusschen beide bewindslieden noodzakelijk is.

Door den Minister werd geantwoord, dat hij moet blijven volharden bij zijne opvatting, dat het onderwerp niet hier, bij de wettelijke bepalingen omtrent het arbeidscontract, maar bij die ter bescherming van den arbeid regeling behoort te vinden en dat hij de gronden voor deze opvatting aan den Minister van Binnenlandsche Zaken onlangs opnieuw schriftelijk heeft uiteengezet. Van de zijde der Commissie werd de juistheid van dit gevoelen toegegeven en opgemerkt, dat eventueel de Kamer zich zou kunnen verklaren omtrent de wenschelijkheid van wettelijke regeling ten aanzien van de verplichting om arbeidsreglementen vast te stellen.

IX. Van de zijde der Commissie werd betoogd, dat er veel voor schijnt te pleiten, dat in art. 1637 *r*, eerste lid, onder 2°. de gelegenheid tot het inzien van arbeidsreglementen kosteloos worde gegeven. Mede in verband daarmede scheen dan nederlegging van deze reglementen ter inzage op de gemeentesecretarie wenschelijk.

De Minister antwoordde, dat bij hem tegen kosteloosheid in dezen geene bedenking bestaat. Aan nederlegging van de reglementen ter griffie van het kantongerecht bleef de Minister echter de voorkeur schenken, ook uit overweging, dat de gemeentebesturen reeds met zoovele werkzaamheden ter uitvoering van Rijkswetten zijn belast.

X. Van de zijde der Commissie werd er op gewezen, dat blijkens de Memorie van Antwoord de Minister bij de bespreking van het criterium voor de meerdere of mindere zelfstandigheid der arbeiders het voetspoor van de artt. 21, laatste lid, en 87, tweede lid, der Ongevallenwet heeft meenen te moeten volgen. Wenschelijk scheen het dan echter, dat in art. 1637 *u*, evenals in die artikelen, de loongrens worde aangeduid door de uitdrukking: „meer dan vier gulden".

De Minister erkende de juistheid van de opmerking en wees er op, dat dan ook in eenige andere artikelen — 1638 *g*, 1638 *l*, 1638 *q*, 1638 *s*, art. 872 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en 874 *a* van dat wetboek — de uitdrukking: „minder dan vier gulden" door: „vier gulden of minder zal moeten worden vervangen.

Van de zijde der Commissie werd opgemerkt, dat de bepaling van het laatste lid van art. 1637 *u*, bevattende de herleidingstabel, een afzonderlijk artikel behoorde te vormen.

De Minister beaamde dit en voegde er aan toe, dat de bepaling

als afzonderlijk artikel niet hier, maar op eene andere plaats in het wetsontwerp zal moeten worden opgenomen. Tot dit laatste zou bij tweede lezing kunnen worden overgegaan en de bepaling voorloopig als artikel 1637 *u bis*, kunnen worden aangeduid.

Van de zijde der Commissie werd niet overtuigend genoemd het betoog op bladz. 22 van de Memorie van Antwoord, dat het niet noodzakelijk zou zijn, in art. 1637 *u* eene bepaling op te nemen, waardoor een maximum wordt vastgesteld voor het gezamenlijk bedrag aan boeten, dat in bepaalde tijdvakken wordt opgelegd. En tot verbetering van het wetsontwerp op dit punt èn tot bevrediging van de bezwaren, die tegen het boetestelsel, zoo in arbeiders- als in andere kringen bestaan, zou dit kunnen strekken.

De Minister ontkende niet, dat voor opneming van de bepaling veel pleit en verklaarde zich dan ook niet ongeneigd, in te gaan op den wensch, van de zijde der Commissie geuit.

Met 's Ministers denkbeeld, dat als maximum wellicht zou kunnen worden aangenomen: één dagloon in de week, verklaarde men zich van de zijde der Commissie aanvankelijk wel te kunnen vereenigen.

XI. Naar aanleiding van de artikelen 1637 *u* en 1637 *v* werd van de zijde der Commissie staande gehouden, dat het doen voortbestaan, onverlet naast de boete, van het recht des werkgevers om schadevergoeding te vorderen, uit juridisch oogpunt zeker niet incorrect kan worden geacht, maar desniettegenstaande op de betrokken personen een hoogst onaangenamen indruk moet maken. Daarom scheen eene regeling aanbevelenswaardig, waarbij cumulatie van boete en schadevergoeding ter zake van hetzelfde feit wordt uitgesloten. Aan den werkgever zou dan in elk afzonderlijk geval de keuze worden gelaten òf boete op te leggen, met inachtneming van de regelen, in art. 1637 *u* gesteld, òf af te zien van het opleggen van boete en langs den gewonen weg vergoeding van de toegebrachte schade te vorderen.

De Minister antwoordde, dat zijns inziens cumulatie van boete en schadevergoeding in de practijk weinig zoude voorkomen en de bedenking dus hoofdzakelijk als van theoretischen aard is te beschouwen. Overigens verklaarde de Minister zich wel te kunnen vereenigen met eene regeling als door de Commissie gewenscht werd.

XII. Van de zijde der Commissie werd niet toegegeven de juistheid van het betoog op bladz. 23 van de Memorie van Antwoord, dat ook indien de arbeider eene verklaring afgaf, dat hij zich met alle in het arbeidsreglement aan te brengen wijzigingen kon vereenigen, hij zijne rechten niet belangrijk zou hebben

verkort. De artt. 1637 *t* en 1637 *r*, in onderling verband beschouwd, schijnen tot eene zoo stellige uitspraak geen recht te geven. In ieder geval schijnt wenschelijk eene wetsbepaling, die omtrent de ongeldigheid van zoodanige verklaringen geen twijfel kan laten.

De Minister herhaalde, dat zijns inziens de arbeider naar de letter der wet niet geacht kon worden eene verklaring te hebben afgegeven, „dat hij zich met het gewijzigde reglement vereenigt". Overigens had de Minister tegen verduidelijking der redactie, nu die door de Commissie gevraagd werd, geen bezwaar.

XIII. Van de zijde der Commissie werd gevraagd, of het niet wenschelijk ware in de bepaling van art. 1638 *c*, derde lid, eene uitdrukking te bezigen, waardoor buiten twijfel wordt gesteld, dat tot de daar bedoelde verhinderingen zullen behooren: vervulling van een mandaat door kiezers opgedragen en uitoefening van stembevoegdheid.

De Minister antwoordde, dat èn vervulling van een mandaat door kiezers opgedragen èn uitoefening van stembevoegdheid als publiekrechtelijke plichten zijn te beschouwen, zoodat beide onder de woorden van de bepaling zullen zijn begrepen. Overigens erkende de Minister, dat twijfel aan de toepasselijkheid van de bepaling op plichten als de hierbedoelde zelfs niet mag kunnen rijzen en verklaarde hij zich daarom bereid alsnog te overwegen, of verduidelijking van de redactie noodig moet worden geacht.

XIV. Van de zijde der Commissie werd de vraag gesteld, of art. 1638 *d*, met het oog op gevallen van overmacht niet behoort te worden verduidelijkt.

De Minister merkte op, dat art. 1638 *b* den regel inhoudt, waarop art. 1638 *d* de uitzondering vormt. In de practijk zal ten aanzien van elk afzonderlijk geval steeds zorgvuldig moeten worden nagegaan, of het valt onder de uitzondering van art. 1638 *d* dan wel of daarbij overmacht moet worden aangenomen.

XV. Van de zijde der Commissie werd te kennen gegeven, dat eene redactie, als die van art. 44, tweede lid, der Drankwet, waarbij rekening is gehouden met de omstandigheid, dat de houder der vergunning meer dan één bedrijf kan uitoefenen, boven de aan het slot van art. 1638 *k*, tweede lid, gebezigde, de voorkeur verdient.

De Minister beaamde de juistheid van deze opmerking.

XVI. Van de zijde der Commissie werd als haar gevoelen te kennen gegeven, dat in art. 1638 *l* niet moet worden gesproken van: „eenmaal in de week, in de maand, in het kwartaal", maar van: „eenmaal per week, per maand, per kwartaal". Immers

blijkt uit art. 1638 *q*, dat door den werkgever het loon niet juist „in de week enz.” behoeft te worden uitbetaald.

Door den Minister werd geantwoord, dat deze onjuistheid, zoo zij bestaat, door de gewenschte wijziging niet zal kunnen worden weggenomen. Overigens verklaarde de Minister zich bereid deze zaak nog nader te overwegen.

Van de zijde der Commissie werd opgemerkt, dat de redactie van de bepaling van het derde lid van art. 1638 *l* voor vereenvoudiging vatbaar is.

De Minister zegde eene meer eenvoudige redactie toe.

Van de zijde der Commissie werd aanbevolen, in het laatste lid van art. 1638 *l* uitbetaling ten minste eenmaal in de zestien dagen — dat zal dus kunnen zijn tweemaal per maand — toe te laten.

De Minister antwoordde, dat daartegen bij hem geen bezwaar bestaat, maar vroeg, of het dan niet beter ware te spreken van: „ten minste eenmaal in de halve maand”.

Van de zijde der Commissie werd opgemerkt, dat het in de bedoeling des Ministers ligt, dat van de bepaling van het laatste lid van art. 1638 *l* niet zal mogen worden afgeweken; deze bedoeling behoorde dan echter ondubbelzinnig te worden uitgedrukt.

De Minister antwoordde, dat het ter verduidelijking van de bedoeling wellicht overweging verdient, de uitdrukking: „moet het . . . worden uitbetaald” te vervangen door: „mag het . . . niet anders worden uitbetaald dan.”

XVII. Van de zijde der Commissie werd met het oog op de belangen van de handelsreizigers de vraag gesteld, of niet voor de gevallen, waar het bedrag niet afhankelijk is van den jaarlijkschen omzet enz., in art. 1638 *n* zelve een kortere termijn dan die van een jaar zou kunnen worden opgenomen.

De Minister antwoordde, dat de bepaling met het oog op de uitdrukking: „telkens wanneer het bedrag van dat loon kan worden vastgesteld”, voor de werkgevers reeds bindend genoeg moet worden geacht.

XVIII. Van de zijde der Commissie werd betoogd, dat, terwijl zij met ingenomenheid had gezien, dat in het eerste lid van art. 1638 *q* thans wordt gesproken van „werkdag”, zoodat in dien termijn de Zondag en de algemeene Christelijke feestdagen niet worden inbegrepen, de wijziging van den „derden” dag, als uitersten termijn van betaling, in den „vierden” haar geene verbetering scheen.

De Minister antwoordde, dat in adressen, van de zijde van werkgevers ingekomen, op de laatstbedoelde wijziging krachtig

is aangedrongen en hij haar mede op dien grond zou wenschen te handhaven.

Van de zijde der Commissie werd opgemerkt, dat in de bedoelde adressen vooral daarom tegen den „derden" dag bezwaar is gemaakt, omdat in den termijn de Zondag en algemeen Christelijke feestdagen zouden zijn inbegrepen.

De Minister zegde daarop nadere overweging toe.

Van de zijde der Commissie werd de vraag gesteld, of niet de thans in art. 1638 *q* ingelaschte uitdrukking: „door schuld van de zijde des werkgevers" als te ruim moet worden beschouwd.

De Minister antwoordde, dat eene iets minder ruime uitdrukking als b.v.: „indien deze niet-betaling is toe te schrijven enz." wellicht de voorkeur zou kunnen verdienen.

Van de zijde der Commissie werd betoogd, dat moeilijk kan worden gezegd, dat in de artt. 1638 *l*, 1638 *m* en 1638 *o* van de vaststelling van een dag van betaling van het loon sprake is.

De Minister erkende, dat het woord „vaststelling" hier minder juist is. Wellicht, meende de Minister, ware het bezwaar te ondervangen door het bezigen van eene uitdrukking als: „waarop . . . de betaling had moeten geschieden".

XIX. Van de zijde der Commissie werd de wenschelijkheid geuit, dat aan het slot van de bepaling van het eerste lid van art. 1638 *r*, onder 5°, dezelfde of eene soortgelijke uitdrukking zal worden gebezigd als voorkomt aan het slot van de bepaling van art. 1637 *m*, tweede lid, onder 1°.

De Minister beloofde aan dezen wensch gevolg te zullen geven.

XX. Van de zijde der Commissie werd als haar oordeel te kennen gegeven, dat in de bepaling van het vierde lid van art. 1638 *s* behoort uit te komen, dat met de daar bedoelde schadeloosstelling is gemeend de schadeloosstelling, in de bepaling van het eerste lid omschreven.

De Minister, hoewel van gevoelen, dat bij de gebezigde redactie twijfel bijna niet mogelijk moet worden geacht, verklaarde zich desniettemin bereid de bedoelde bepaling in den aangegeven zin te verduidelijken.

XXI. Van de zijde der Commissie werd verklaard, dat men niet kon beamen het gevoelen des Ministers, dat het onnoodig zoude zijn, aan art. 1638 *t* uitdrukkelijk het karakter van dwingend recht toe te kennen. In zoovele artikelen van het ontwerp is dit karakter met zoovele woorden aangegeven, waarom zou dit dan ook hier niet geschieden?

De Minister gaf te kennen, dat bij hem tegen deze aanvulling geen bezwaar bestaat.

XXII. Van de zijde der Commissie werd de vrees geuit, dat de bepaling omtrent den arbeid op Zondag, in het eerste lid van art. 1638 *w* opgenomen, in de practijk tot allerlei bezwaren aanleiding zal geven, indien niet behalve huiselijke diensten ook worden uitgezonderd dringende werkzaamheden, uit den aard van de dienstbetrekking voortvloeiend. Zou het niet mogelijk zijn, werd van de zijde der Commissie gevraagd, het slot van de bepaling te doen luiden: „ten ware, voor zoover geoorloofd, het tegendeel zij bedongen?"

De Minister, hoewel van oordeel, dat de geopperde bezwaren voornamelijk zouden blijken te zijn van theoretischen aard, verklaarde zich met het aangegeven denkbeeld aanvankelijk wel te kunnen vereenigen.

XXIII. Van de zijde der Commissie werd betoogd, dat men niet deelde in het gevoelen des Ministers, dat bij art. 1638 *ij* dwingend recht minder op zijne plaats schijnt met het oog op de uitdrukking: „voor zoover daarin niet uit anderen hoofde is voorzien." De Commissie meent, dat bezwaarlijk genoegen kan worden genomen met eene regeling als de voorgestelde, waarbij het kan voorkomen, dat de werkgever in geval van ziekte of ongeval van een bij hem inwonenden arbeider niet verplicht is voor diens behoorlijke verpleging en geneeskundige behandeling zorg te dragen, terwijl daarin ook uit anderen hoofde niet is voorzien.

De Minister gaf de juistheid van deze opvatting toe.

XXIV. Van de zijde der Commissie werd verklaard, dat men niet kon inzien, dat er geen afdoende reden zou bestaan om contractueele afwijking van art. 1638 *aa* te verbieden. Ook werd van de zijde der Commissie aanbevolen, de bepaling van het eerste lid van het artikel te doen luiden: „De werkgever is verplicht bij het eindigen der dienstbetrekking den arbeider op diens verlangen een getuigschrift uit te reiken".

De Minister verklaarde tegen de aanbevolen redactie-wijziging geen bezwaar te hebben en in verband daarmede evenmin tegen een verbod van contractueele afwijking van art. 1638 *aa*.

XXV. Van de zijde der Commissie werd als hare meening te kennen gegeven, dat de bepaling van het tweede lid van art. 1639 *i* in zoodanigen zin moet worden verstaan, dat bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement voor opzegging ook een kortere termijn kan worden gesteld dan de tijd, die gewoonlijk tusschen twee opvolgende uitbetalingen van het in geld vastgesteld loon verstrijkt.

De Minister antwoordde, dat het de bedoeling is geweest wel het bedingen van een korteren termijn van opzegging toe te laten, maar daarnaast te eischen, dat er altijd een termijn, hoe kort ook, zal blijven bestaan.

Van de zijde der Commissie werd de wenschelijkheid betoogd, dat ten aanzien van den termijn van opzegging in het eerste lid van art. 1639*i* in de eerste plaats worde verwezen naar het gebruik, en eerst wanneer een gebruik niet bestaat, de in de wet gestelde termijn van opzegging zal gelden.

De Minister antwoordde, dat aan den wensch van de Commissie reeds daarom moeilijk kan worden voldaan, omdat aan de bepaling van het eerste lid de gedachte ten grondslag is gelegd om tot wettelijken regel te verheffen hetgeen in de meeste gevallen het gebruik reeds medebrengt. Ook uit een oogpunt van wetgevingstechniek scheen het den Minister minder juist het gebruik bij den wettelijken regel te doen voorgaan, terwijl eindelijk de Minister, waar in de meeste gevallen het gebruik zoo moeilijk is aan te wijzen, van de gewenschte verwijzing ook practische moeilijkheden te gemoet verklaarde te zien. Het bezwaar, dat in het nieuwe stelsel van het artikel wellicht ten aanzien van tal van categorieën van arbeiders eene schriftelijke arbeidsovereenkomst noodig zal zijn, achtte de Minister niet van overwegenden aard.

Van de zijde der Commissie werd de vraag ter sprake gebracht, of de mogelijkheid van contractueele afwijking van den in het eerste lid van art. 1639*i* bedoelden opzeggingstermijn ten aanzien van lager bezoldigde arbeiders niet behoort te worden beperkt. De Minister zegde overweging van dit punt toe.

XXVI. Van de zijde der Commissie werd het hoogst twijfelachtig genoemd, of het wel goed gezien is geweest, de bepaling van art. 1639*p* aldus aan te vullen, dat het antwoord op de vraag of er bij eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking onrechtmatig wordt gehandeld, zal afhangen van de omstandigheid, of aan de wederpartij de hier genoemde schadeloosstelling onmiddellijk wordt betaald.

De Minister erkende, dat tegen de aanvulling uit theoretisch oogpunt bedenking kan rijzen, maar voegde daaraan toe, dat hij gemeend had te moeten zwichten voor de eischen van de practijk. Ook geldt zijns inziens de grief tegen de toegevoegde bepaling minder die bepaling zelve dan de gedachte, dat wellicht op minder correcte wijze zal worden gebruik gemaakt van de daarbij toegekende bevoegdheid, de dienstbetrekking eigenmachtig te verbreken. Dit laatste punt moet echter worden beschouwd als te liggen buiten de regeling. De Minister verklaarde alsnog te zullen overwegen, of aan de bedenking wellicht zou kunnen worden te gemoet gekomen.

XXVII. Van de zijde der Commissie werd niet overtuigend genoemd het betoog in de Memorie van Antwoord, dat in de wet, hier in de artt. 1639*q* en 1639*r*, typische voorbeelden en sprekende gevallen niet behooren te worden opgenomen.

De Minister bleef zijne bezwaren tegen het opnemen in de wet van typische voorbeelden en sprekende gevallen handhaven. Zijns inziens is men er met die opneming niet, maar moeten, wil men volledig zijn, van de opgenomen voorbeelden wederom voorbeelden worden gegeven. Daarom achtte hij het beter de uitwerking van de regeling aan den rechter over te laten, dan haar zelf voor een klein deel te geven. Verder herhaalde de Minister de overweging van practische beteekenis, reeds in de Memorie van Antwoord genoemd, dat met hoeveel zorg men ook den enumeratieven aard eener opsomming, als hier bedoeld, aanduide, zij in de practijk allengs toch een limitatief karakter krijgt.

Van de zijde der Commissie werd de opmerking gemaakt, dat het nut van het opnemen van typische voorbeelden ook hierin bestaat, dat deze voorbeelden ongeveer den graad aangeven, waaraan de wetgever heeft gedacht, zooals uitkomt bijv. in uitdrukkingen als: zich overgeven aan dronkenschap; hardnekkig weigeren te voldoen, enz.

De Minister antwoordde, dat hij dit geenszins als een voordeel beschouwde, omdat hij zich bijv. kon denken één enkel geval van dronkenschap onder zoodanige omstandigheden, dat het als dringende reden om de dienstbetrekking te verbreken, zou moeten worden beschouwd.

Tegen eene aanvulling als door de Commissie werd gewenscht, bleef de Minister daarom bezwaar maken.

Van de zijde der Commissie werd opgemerkt, dat de redactie van het eerste lid van art. 1639 *q* niet ongewijzigd zal kunnen blijven.

De Minister verklaarde in deze opvatting te deelen en een andere redactie te zullen overwegen.

XXVIII. Van de zijde der Commissie werd er op gewezen, dat art. 1639 *t* spreekt van: „onrechtmatige, eigenmachtige verbreking", terwijl in andere artt. — 1637 *o*, 1638 *aa* en 1639 *u* — eene eenigszins afwijkende uitdrukking wordt gevonden.

De Minister antwoordde, dat meer overeenstemming in de terminologie van de genoemde artikelen zal kunnen worden gebracht.

XXIX. Van de zijde der Commissie werd als haar oordeel te kennen gegeven, dat in de bepaling van het derde lid van art. 125 *b* van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering het woord „verplichtend" door „verplicht" behoort te worden vervangen.

De Minister beaamde de juistheid van deze opmerking.

XXX. Van de zijde der Commissie werd de vraag gesteld, of het in den algemeenen gang van de procedure niet beter zou

passen, de in art. 125 *c* bedoelde kennisgeving door den griffier van het kantongerecht te doen geschieden.

De Minister beantwoordde deze vraag in bevestigenden zin.

XXXI. Van de zijde der Commissie werd er op gewezen, dat in de nieuwe lezing van art. 1940, eerste lid, en van art. 1951 van het Burgerlijk Wetboek wordt gesproken van: „twistgedingen betrekkelijk tot eene arbeidsovereenkomst" ; in artikel 125 *a* van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering van : „zaken, welke tot eene arbeidsovereenkomst betrekking hebben"; in art. 872, derde lid, van: „eenige regterlijke beschikking in verband met eene arbeidsovereenkomst" ; in art. 874 *a* van: „ter zake van eene arbeidsovereenkomst", en in de nieuwe lezing van art. 39, 3°., der wet op de Rechterlijke Organisatie en het Beleid der Justitie van: „regtsvorderingen uit de arbeidsovereenkomst voortvloeiende". Minder verschil in terminologie zou, merkte de Commissie op, gewenscht en ook wel mogelijk zijn.

De Minister antwoordde, dat verschil in terminologie, als hier is geconstateerd, reeds thans in de wetboeken voorkomt, maar voegde daaraan toe, dat het zijn voornemen is meerdere overeenstemming te brengen in de woordkeuze door in de onderscheidene artikelen de uitdrukking : „betrekkelijk tot eene arbeidsovereenkomst" te bezigen.

XXXII. Van de zijde der Commissie werd het denkbeeld ter sprake gebracht, de voorgestelde procedure aan te vullen in dien zin, dat in zaken, tot eene arbeidsovereenkomst betrekking hebbende, op verzoek van partijen door den kantonrechter het advies van eene Kamer van arbeid zou moeten worden ingewonnen.

De Minister zegde overweging van dit denkbeeld toe.

Met de mededeeling van het bovenstaande acht de Commissie van Rapporteurs de openbare beraadslaging over het wetsontwerp genoegzaam voorbereid.

Aldus vastgesteld den 1sten Maart 1905.

JANSSEN.
VAN NISPEN TOT SEVENAER.
TALMA.
DRUCKER.
DE VRIES.

NOTA HOUDENDE WIJZIGING VAN HET GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET.

(Ingezonden bij brief van 2 Maart 1905.)

In de considerans worden de woorden: „en in de Wet op de Regterlijke Organisatie en het Beleid der Justitie;" vervangen door de woorden: „in de Wet op de Rechterlijke Organisatie en het Beleid der Justitie, en in de Faillissementswet;"

Artikel I.

In de voorgestelde wijziging op art. 1195, 4°. van het Burgerlijk Wetboek wordt tusschen de woorden: „voor den werkgever gedaan" en: „; dat voorrecht" ingelascht: „mitsgaders het bedrag der schadevergoeding, door den werkgever aan den arbeider wegens onrechtmatige verbreking der dienstbetrekking verschuldigd."

Artikel II.

Art. 1637*j* 1°. wordt gelezen als volgt:

„Nederlandsch geld, met dien verstande echter, dat in de gemeenten, aangewezen bij den algemeenen maatregel van bestuur, bedoeld bij artikel 19 van de Muntwet 1901, het loon ook zal mogen worden vastgesteld in het geld van het Rijk, welks zilveren, nikkelen en koperen munten in die gemeenten in betaling mogen gegeven worden;"

In den aanhef van art. 1637*k* worden de woorden: „bij de overeenkomst of bij het reglement" vervangen door de woorden: „bij overeenkomst of bij reglement."

De laatste zinsnede van dat artikel wordt vervangen door het hier volgende: „Hierbij zal vooral worden gelet op hetgeen omtrent het loon mocht zijn bepaald in eene algemeene overeenkomst omtrent arbeidsvoorwaarden, gesloten door een of meer werkgevers, of eene vereeniging van werkgevers, met eene vereeniging van arbeiders in het bedrijf, waarin de arbeider werkzaam is.

Indien geen gebruik bestaat wordt het loon naar de omstandigheden bepaald.".

In art. 1637 *m*, 1⁰., vijfden regel, vervalt de komma tusschen de woorden „is" en „dan".

Tusschen de artikelen 1637 *m* en 1637 *n* wordt een nieuw artikel 1637 *m bis* ingevoegd, luidende als volgt: „Elk beding, strijdig met de bepalingen van eene algemeene overeenkomst omtrent arbeidsvoorwaarden, gelijk bedoeld bij artikel 1637 *k*, welke op den werkgever of den arbeider van toepassing is, is nietig."

Het derde lid van art. 1637 *q* vervalt.

Aan art. 1637 *r* 2⁰. wordt het hier volgende toegevoegd: „de inzage van het reglement geschiedt kosteloos."

Het vijfde lid van art. 1637 *u* wordt gelezen als volgt:

„Binnen eene week mag geen hooger bedrag aan gezamenlijke boeten worden opgelegd dan het in geld vastgesteld loon of gedeelte van het loon des arbeiders voor éénen dag. Geene afzonderlijke boete mag hooger dan dit bedrag worden gesteld. Echter mag, doch alleen ten aanzien van arbeiders, wier in geld vastgesteld loon meer dan vier gulden per dag bedraagt, bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement de bevoegdheid tot het opleggen van een hooger bedrag aan gezamenlijke boeten, en van eene hoogere afzonderlijke boete, worden bedongen."

Het laatste lid van art. 1637 *u* wordt een afzonderlijk artikel 1637 *u bis*.

De bepaling van art. 1637 *v* wordt vervangen door het hier volgende: „Ter zake van een zelfde feit mag de werkgever niet boete heffen en tevens schadevergoeding vorderen.".

Aan art. 1637 *w* wordt een tweede lid toegevoegd, luidende als volgt: „Eene verklaring des arbeiders, waarbij hij zich verbindt zich met een in de toekomst vast te stellen reglement, of met eene toekomstige wijziging van een bestaand reglement, te vereenigen, is nietig."

Aan het vijfde lid van art. 1638 *c* wordt het hier volgende toegevoegd: „Evenzoo worden onder de vervulling eener door wet of overheid opgelegde verplichting begrepen: de vervulling van werkzaamheden, voor den benoemde voortvloeiende uit eene krachtens wettelijk voorschrift uitgeschreven verkiezing, zoomede de uitoefening van kiesbevoegdheid."

In het eerste lid van art. 1638*g* worden de woorden: „minder dan vier gulden per dag bedraagt" vervangen door de woorden: „vier gulden per dag of minder bedraagt".

De bepaling van art. 1638*h* wordt gelezen als volgt: „De voldoening van het loon, voor zoover het in Nederlandsch geld is vastgesteld, geschiedt in wettig betaalmiddel van het Rijk; van het loon, voor zoover het in geld van een vreemd Rijk is vastgesteld, in geld of in bankbiljetten in dat Rijk gangbaar.
Artikel 19 van de Muntwet 1901 is niet van toepassing."

De tweede zinsnede van het tweede lid van art. 1638*k* wordt gelezen als volgt: „Deze bepaling geldt niet ten aanzien van de voldoening van het loon, verschuldigd voor arbeid, verricht in die localiteit, of terzake van het bedrijf, dat daarin wordt uitgeoefend."

De bepaling van art. 1638*l* wordt gelezen als volgt:

„De uitbetaling van het in geld naar tijdruimte vastgesteld loon, of gedeelte van het loon, zal geschieden als volgt:

indien het loon bij de week of bij kortere tijdruimte is vastgesteld, telkens na eene week;

indien het loon bij de maand is vastgesteld, telkens na eene maand;

indien het loon bij langere tijdruimte dan eene maand is vastgesteld, telkens na een kwartaal;

indien het loon is vastgesteld bij eene tijdruimte langer dan eene week, doch korter dan eene maand, telkens na verloop van den tijd, waarbij het loon vastgesteld is.

Van deze regeling mag slechts in zooverre worden afgeweken, dat bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement de uitbetaling mag worden bepaald, van loon, dat bij de week of bij kortere tijdruimte is vastgesteld, op telkens na een halve maand, en van loon, dat bij de maand is vastgesteld, op telkens na een kwartaal.
Indien het loon vier gulden per dag of minder bedraagt, mag het, wat betreft arbeiders, die niet bij den werkgever inwonen, met afwijking in zooverre van bovenstaande bepalingen, niet anders worden uitbetaald dan uiterlijk telkens na een halve maand.
De uitbetalingstermijnen, bij of ingevolge dit artikel vastgesteld, zullen door partijen, met onderling goedvinden, steeds mogen worden ingekort."

In het eerste lid van art. 1638*p* worden de woorden: „verschuldigde bedrag" vervangen door de woorden: „bedrag van het verdiende loon".

In het eerste lid van art. 1638*q* worden de woorden: „door schuld van de zijde des werkgevers niet wordt uitbetaald uiterlijk den vierden werkdag na dien, ingevolge de artikelen 1638*l*, 1638*m* en 1638*o* als dag van betaling vastgesteld, heeft de arbeider aanspraak" vervangen door de woorden: „niet wordt uitbetaald uiterlijk den derden werkdag na dien, waarop ingevolge de artikelen 1638*l*, 1638*m* en 1638*o* de betaling had moeten geschieden, heeft de arbeider, indien deze niet-betaling aan den werkgever is toe te schrijven, aanspraak".

In het tweede lid van dat artikel worden de woorden: „ten minste vier gulden per dag bedraagt" vervangen door de woorden: „meer dan vier gulden per dag bedraagt".

In art. 1638*r*, 5°. worden de woorden: „en mits de levering door den werkgever niet uit winstbejag zij geschied;" vervangen door de woorden: „en mits de werkgever niet meer berekene dan den kostenden prijs, en die prijs niet hooger zij dan die, waarvoor de arbeider zich die benoodigdheden der huishouding, grond- of hulpstoffen elders zoude kunnen aanschaffen".

In het eerste lid van art. 1638*s* wordt het woord „schadeloosstelling" vervangen door het woord: „schadevergoeding."

In het derde lid van dat artikel worden de woorden: „minder bedraagt dan vier gulden per dag" vervangen door de woorden: „vier gulden per dag of minder bedraagt".

In het vierde lid van dat artikel wordt het woord „schadeloosstelling" vervangen door de woorden: „schadevergoeding, gelijk bij het eerste lid bedoeld".

Aan art. 1638*t* wordt een tweede lid toegevoegd, luidende als volgt: „Elk beding, waardoor deze verplichting des werkgevers zoude worden uitgesloten of beperkt, is nietig".

In het eerste lid van art. 1638*w* worden de woorden: „ten ware zulks, voor zoover geoorloofd, bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement zij bedongen" vervangen door de woorden: „ten ware, voor zoover geoorloofd, het tegendeel zij bedongen".

Aan art. 1638*ij* wordt een derde lid toegevoegd, luidende als volgt: „Elk beding, waardoor deze verplichtingen des werkgevers zouden worden uitgesloten of beperkt, is nietig".

Het eerste lid van art. 1638*aa* wordt gelezen als volgt: „De werkgever is verplicht bij het eindigen der dienstbetrekking den arbeider op diens verlangen een getuigschrift uit te reiken".

In het tweede lid van dat artikel worden de woorden: „heeft de arbeider de dienstbetrekking onrechtmatig beëindigd" vervangen door de woorden: „heeft de arbeider de dienstbetrekking onrechtmatig verbroken".

Aan het slot van dat artikel wordt een nieuw lid toegevoegd, luidende als volgt:

„Elk beding, waardoor deze verplichtingen des werkgevers zouden worden uitgesloten of beperkt, is nietig."

Tusschen de beide volzinnen van het tweede lid van art. 1639*i* wordt het hiervolgende ingevoegd: „Echter mag ten aanzien van arbeiders, wier in geld vastgesteld loon vier gulden per dag of minder bedraagt, de opzeggingstermijn niet langer zijn dan die in het eerste lid bedoeld, tenzij het gebruik een langeren opzeggingstermijn aanwijst, in welk geval geen langere termijn dan deze als opzeggingstermijn zal mogen bedongen worden".

In den laatsten volzin van dat artikel worden de woorden: „zes maanden, dan geldt een termijn van zes maanden" vervangen door de woorden: „geoorloofd was, dan geldt de langste geoorloofde termijn".

In het eerste lid van art. 1639*q* worden de woorden: „eene behoorlijke gedraging jegens den werkgever" vervangen door de woorden: „een behoorlijk optreden jegens den werkgever".

In het eerste lid van art. 1639*r* worden de woorden: „eene behoorlijke behandeling van" vervangen door de woorden: „een behoorlijk optreden jegens".

In het tweede lid van art. 1639*s* worden de woorden: „het laatste lid van artikel 1637*u*" vervangen door de woorden: „artikel 1637*u bis*".

In het eerste lid van art. 1639*t* vervalt het woord „eigenmachtige".

Tusschen de artikelen 1639*t* en 1639*u* wordt een nieuw artikel 1639*t bis* ingevoegd, luidende als volgt:

„Indien eene der partijen de dienstbetrekking eigenmachtig heeft verbroken en tegelijkertijd aan de wederpartij eene schadeloosstelling heeft betaald op den voet als bij het eerste lid van art. 1639*s* is bepaald, heeft de wederpartij, zoo de eigenmachtige verbreking met zoodanige bijzondere omstandigheden is gepaard gegaan, dat de berokkende schade niet kan geacht worden door de ontvangen schadeloosstelling te zijn vergoed, het recht verdere vergoeding in rechte te vorderen."

Artikel VI.

Het opschrift der voorgestelde tweede afdeeling van den tweeden titel van het Eerste Boek van het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering wordt gelezen als volgt: „*Van de wijze van*

procedeeren in zaken, betrekkelijk tot eene arbeidsovereenkomst of tot zekere aannemingen van werk".

In art. 125 *a* worden de woorden: „welke tot eene arbeidsovereenkomst betrekking hebben," vervangen door de woorden: „betrekkelijk tot eene aanneming van werk, waarvan de kantonregter zonder hooger beroep kennis neemt, of tot eene arbeidsovereenkomst".

Aan het slot van art. 125 *b* wordt het woord „verplichtend" vervangen door het woord „verplicht".

In art. 125 *c* worden de woorden: „na ontvangst van het verzoekschrift geeft de regter" vervangen door de woorden: „na ontvangst van het verzoekschrift door den kantonregter geeft de griffier".

In art. 125 *d* wordt „kantonregters" vervangen door „griffiers".

Achter art. 125 *d* wordt een nieuw artikel 125 *e* ingelascht, luidende als volgt:

„Indien bij de behandeling der zaak ter teregtzitting de regter of eene der partijen het wenschelijk oordeelt, dat omtrent het al dan niet bestaan van eenig gebruik, of omtrent eenig ander punt in geschil, het advies eener Kamer van arbeid worde ingewonnen, zal de regter de behandeling der zaak schorsen voor eenen door hem te bepalen tijd, bedragende ten minste zeven en ten hoogste veertien dagen.

De griffier zendt in dat geval aan de Kamer van arbeid eene opgave van het punt, waaromtrent hare voorlichting wordt gewenscht, met het verzoek den kantonregter zoo spoedig mogelijk van advies te dienen, en met mededeeling van den dag, waarop de behandeling der zaak zal worden voortgezet".

Op bladz. 16, 9den regel v. o., moet in plaats van: „wordt een derde" worden gelezen: „wordt een derde en een vierde".

In het voorgestelde derde lid van art. 872 worden de woorden: „in verband met eene arbeidsovereenkomst, waarbij het in geld vastgesteld loon minder dan vier gulden per dag bedraagt" vervangen door de woorden: „betrekkelijk tot eene arbeidsovereenkomst, waarbij het in geld vastgesteld loon vier gulden per dag of minder bedraagt".

In het voorgestelde vierde lid van dat artikel wordt in plaats van „artikel 1637 *u*" gelezen: „artikel 1637 *u bis*".

Aan art. 874 *a* wordt als eerste lid het volgende toegevoegd: „Hij die in regten optreedt betrekkelijk tot eene arbeidsovereen-

komst, waarbij hij zich als werkgever heeft verbonden, wordt, indien hij het bewijs van onvermogen overlegt, bij artikel 858 vermeld, geacht van den regter vergunning te hebben gekregen om kosteloos te procedeeren."

In dat artikel worden voorts de woorden: „ter zake van" vervangen door de woorden: „betrekkelijk tot". De woorden: „minder dan vier gulden per dag" worden vervangen door de woorden: „vier gulden per dag of minder". In plaats van: „artikel 1637 *u*" wordt gelezen: „artikel 1637 *u bis*."

Artikel VII.

In art. 39, 3°. der Wet op de Regterlijke Organisatie en het Beleid der Justitie worden de woorden: „uit de arbeidsovereenkomst voortvloeiende" vervangen door de woorden: „betrekkelijk tot eene arbeidsovereenkomst".

Tusschen Artikel VII en de Overgangsbepaling wordt een nieuw Artikel VIII ingevoegd, luidende als volgt:

Artikel 40 der Faillissementswet wordt gelezen als volgt: „Arbeiders in dienst van den gefailleerde kunnen de dienstbetrekking opzeggen, en hun kan wederkeerig door den curator de dienstbetrekking opgezegd worden, met inachtneming van de overeengekomen of wettelijke termijnen, met dien verstande echter dat in elk geval de dienstbetrekking kan worden geëindigd door opzegging met een termijn van zes weken. Van den dag der faillietverklaring af is het loon boedelschuld."

Artikel 233, 5°. van genoemde wet wordt gelezen als volgt:

„van het loon van arbeiders; van het bedrag der verhooging van dat loon ingevolge artikel 1638 *q* van het Burgerlijk Wetboek; van het bedrag der uitgaven door den arbeider voor den werkgever gedaan; en van het bedrag der schadevergoeding, door den werkgever aan den arbeider wegens onrechtmatige verbreking der dienstbetrekking verschuldigd;".

Het woord „Overgangsbepaling" wordt vervangen door het woord „Overgangsbepalingen".

Vóór den aanhef der Overgangsbepalingen wordt gelezen: *Artikel I.*

Tusschen het laatste lid der Overgangsbepalingen en de Slotbepaling wordt het hier volgende ingevoegd:

„*Artikel II.* Totdat bij de wet nader in deze zal zijn voorzien, zullen de bepalingen van den Zevenden Titel A van het Derde Boek van het Burgerlijk Wetboek niet van toepassing zijn ten aanzien van personen in dienstbetrekking bij onder-

nemers van een spoorwegdienst, gelijk bedoeld bij de wet van den 9den April 1875, tot regeling van den dienst en het gebruik der spoorwegen (*Staatsblad* n°. 67), opzichtens die onderwerpen, welke te hunnen aanzien geregeld zijn bij een reglement, als bedoeld in artikel 113 *bis* van het Algemeen Reglement voor den dienst op de spoorwegen, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 27 October 1875 (*Staatsblad* n°. 183), zooals dit laatstelijk is gewijzigd bij het Koninklijk besluit van 7 April 1903 (*Staatsblad* n°. 96)".

Toelichting.

De wijzigingen, in bovenstaande Nota vervat, vinden grootendeels hare toelichting in het Verlag der Commissie van Rapporteurs betreffende het mondeling overleg, dat zij met den ondergeteekende had. Voor het overige wordt nog het volgende opgemerkt:

Naar aanleiding van hetgeen omtrent de eigenmachtige verbreking werd medegedeeld, is het wenschelijk voorgekomen een voorziening te treffen voor het bij uitzondering voorkomend geval, dat de schadeloosstelling, ingevolge art. 1639 *s*, eerste lid, uitbetaald, inderdaad in geene juiste verhouding staat tot het bedrag der schade, ten gevolge van de eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking geleden. Het nieuwe artikel 1639 *t bis* beoogt in dit geval te voorzien.

Voorts heeft de ondergeteekende gemeend de bepaling van art. 125 *e* Burgerlijke Rechtsvordering te moeten voorstellen, ten einde den kantonrechter te verplichten op verzoek van eene der partijen omtrent eenig punt in geschil, bijv. het bestaan van eenig gebruik, het advies eener Kamer van Arbeid in te winnen.

Deze gelegenheid is tevens aangewend om de vereenvoudigde procedure ter zake van de arbeidsovereenkomst ook van toepassing te verklaren op die gedingen, welke uit de overeenkomsten van aanneming van werk van een gering geldelijk bedrag voortvloeien. Immers, hoezeer de bepaling van art. 1637 *c* tweede lid, ten gevolge zal hebben, dat vele tot de arbeidende klasse behoorende lieden, die feitelijk geene arbeidsovereenkomst hebben gesloten, door wetsduiding tot arbeiders in den zin van het Burgerlijk Wetboek worden gestempeld, toch blijven velen over, te wier aanzien geene continuïteit in het sluiten van aannemingen kan worden aangenomen en die derhalve het voorrecht der eenvoudige procedure zouden missen. Waar nu de sociale omstandigheden, waaronder beide soorten van lieden leven, dezelfde zijn, zou een misstand geboren worden, indien ten aanzien van laatstbedoelden de oude procedure met alle hare bezwaren gehandhaafd bleef.

Geene meer bruikbare grensscheiding tusschen de aannemingen, die langs eenvoudiger weg behandeld zullen worden, en die,

welke op de gewone wijze berecht behooren te worden, dan die welke het hooger beroep beheerscht. Aannemingen van werk, waarbij hetgeen gevorderd wordt meer beloopt dan f 50 zullen derhalve op de gewone wijze worden berecht.

Bij nadere overweging kan de wenschelijkheid niet worden ontkend, dat ook den werkgever, die in behoeftige omstandigheden verkeert, eene gemakkelijker wijze om kosteloos te kunnen procedeeren, worde verschaft, dan het thans geldend recht hem biedt. Te dien einde behelst het nieuwe eerste lid van art. 874 *a* Burgerlijke Rechtsvordering te zijnen aanzien eene regeling, welke overeenstemt met die van art. 872 van dat wetboek.

In enkele artikelen, bijv. in de artt. 1637 *m*, 1°. en 1638 *s*, zijn druk- en schrijffouten hersteld.

De Minister van Justitie,

J. A. LOEFF.

VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS OMTRENT DE IN HARE HANDEN GESTELDE VERZOEKSCHRIFTEN.

In handen der Commissie van Rapporteurs zijn gesteld de hieronder vermelde adressen van:

1. den voorzitter en den secretaris, namens het bestuur der Vereeniging van Nederlandsche Werkgevers;

2. de Kamer van koophandel en fabrieken te Hengelo (O.);

3. het bestuur der Hengelosche Spaarvereeniging te Hengelo (O.);

4. den president en den secretaris van den Bond van Smedenpatroons in Nederland;

5. den voorzitter en den secretaris van de Werkliedenvereeniging „Delfshaven", afd. van het Alg. Ned. Werkliedenverbond;

6. de Amsterdamsche Vereeniging van werkgevers in metaal- en houtbewerking, de Nederlandsche Smedenvereeniging en de Houthandel-vereeniging Amsterdam;

7. de Vereeniging van Glasfabrikanten in Nederland, gevestigd te Schiedam;

8. den voorzitter en den secretaris der Vereeniging „St. Nicolaas", vakafdeeling van den Nederl. R. K. Volksbond, afd. Amsterdam;

9. den voorzitter en den secretaris van het Hoofdbestuur van den Nederlandschen Aannemersbond, te Amsterdam;

10. de Kamer van arbeid voor de bouwbedrijven te Enschedé;

11. den voorzitter en den secretaris der R. K. Vereeniging van Handels- en Kantoorbedienden „St. Augustinus", vakafdeeling van den Ned. R. K. Volksbond. Afd. Amsterdam;

12. den voorzitter en den secretaris van den R. K. Volksbond „St. Vitus", te Leeuwarden;

13. W. J. Derksen en P. A. van Stralen bestuurderen van het Ned. R. K. Kleermakerssecretariaat, gevestigd te Utrecht, enz.;

14. het Hoofdbestuur van den Volksbond, Vereeniging tegen drankmisbruik.

De opmerkingen, bezwaren en beschouwingen der adressanten zijn onder de hierna volgende rubrieken gerangschikt. De in elke rubriek aangehaalde cijfers (die ook op de adressen zelve als volgnummer zijn gesteld) correspondeeren met die, waaronder de adressanten op de bovenstaande lijst zijn aangeduid.

De onder 1—13 *vermelde adressen zijn alle ingediend vóór de verschijning van het gewijzigde wetsontwerp.*

Algemeen.

Het wetsontwerp is, om de daarin opgesloten knevelarij en de meerdere beneming van vrijheid aan den arbeid en de arbeidersbeweging, verwerpelijk en schadelijk voor den bloei der vakorganisatie (5).

Instemming met beginsel en grondgedachte van de ontworpen regeling (1, 6, 9, 12). Dringende behoefte des tijds: maar, wil de regeling ten goede komen aan beide partijen, patroon en arbeider, dan mag de laatste, als economisch zwakkere, niet in alle opzichten worden gelijkgesteld met den eerste (13).

Het ontwerp houdt in zijne details niet voldoende rekening met de bedrijven, zooals het aannemersbedrijf, waarin in den regel geen duurzame dienstbetrekking tusschen den patroon en den arbeider ontstaat, zoodat met het oog op die bedrijven aanvulling, wijziging of herziening noodzakelijk is (9).

Het wordt bejammerd, dat, behalve voor de contractueele verbintenissen, een dwingend recht zal worden toegepast; de overgang van niets tot een dwingend recht is veel te groot, te meer waar de in het Burgerlijk Wetboek reeds bestaande, ook op de arbeidsovereenkomst toepasselijke, voorschriften (artt. 1374 en 1375) niet behoorlijk zijn toegepast. Al moge dat in het buitenland wèl het geval zijn, in ons land is niet gebleken, dat aanvullend recht onvoldoende zou zijn. Blijft de wetgever bij de toepassing van een dwingend recht, dan zal wel in iedere gemeente een kantongerecht moeten komen; het aantal geschillen zal legio worden (4).

Het is in het belang van werkgever en werknemer, dat vóór dit wetsontwerp de Arbeidswet in behandeling komt; wettelijke regeling van arbeidsduur en algemeen doorgevoerde loonstandaards zijn de vereischte factoren voor een goed arbeidscontract (5).

Gewenscht wordt de opneming in het wetsontwerp van de gelegenheid tot het sluiten van collectieve arbeidsovereenkomsten (5, 11, 13). Anders wordt het vakvereenigingswezen belemmerd (13).

Berechting van geschillen door den burgerlijken rechter is niet in het belang van eene vlugge afdoening (4, 5, 13) en te kost-

baar (4). Beter over te laten aan een scheidsgerecht van deskundigen, zooals den verzoeningsraad uit de Kamers van arbeid (5), of aan een speciaal daarvoor ingesteld rechtscollege, waarin arbeiders en werkgevers zitting hebben (4, 13). Bijv. Kamers van arbeid of „de commissiën van deskundigen, die uit de Arbeidswet behooren voort te komen" (4). Is dit is strijd met de Grondwet, dan wordt vertrouwd, dat de Regeering er niet tegen opzien zal die daaromtrent te wijzigen (4).

Onbillijk, dat aan werkgevers, wier inkomsten van een samenloop van omstandigheden af hangen, en aan werkgevers, die geregelde inkomsten genieten, dezelfde financieele verplichtingen worden opgelegd. Billijk de werkgevers in twee groepen te verdeelen, bijv. werkgevers met vast inkomen boven een bepaald bedrag per jaar en werkgevers zonder geregelde inkomsten (4).

Een eisch van dringend en dadelijk belang is principieele herziening van de VIde afdeeling, Titel VII, van het 3de Boek Burgerlijk Wetboek, speciaal van de artt. 1645 en 1646, welke den aannemer als het ware plaatsen buiten het gemeene recht (9).

Inlassching verzocht van een artikel, regelende het in dienst nemen en ontslaan van zoogenaamde losse werklieden (9).

Het wetsontwerp.

Art. 164. *Arbeidsovereenkomsten door de gehuwde vrouw aangegaan ten behoeve van de huishouding.* De wijziging van het artikel is niet in het belang van de loonarbeidster, die middellijk af hankelijk wordt gesteld van den man (5).

Art. 1403 (vierde lid) (*oud*). Bezwaren tegen dit lid van het artikel, in het gewijzigd wetsontwerp niet overgenomen (4).

Artikel. II. *Algemeene bepalingen.* Het kan voorkomen, dat een arbeider, aangenomen tegen een bepaald dag- of uurloon, later aan stuk- of tariefwerk wordt gezet en minder verdient. Wenschelijk te bepalen, dat hij in dat geval niet minder verdient dan het eerst bedongen loon (5).

Art. 1637 *c. Toepasselijkheid van de voorschriften der arbeidsovereenkomst.* Duidelijk te omschrijven, dat ook thuis voor meer dan één persoon werkende arbeiders onder dit artikel vallen. In de kleermakerij zijn 90 pct. thuiswerkers (13).

Art. 1637 *f. Bevoegdheid van de gehuwde arbeidster zonder bijstand van haren man arbeidsovereenkomsten aan te gaan.* Met het oog op het belang van het huisgezin is het gewenscht, dat de vrouw voor het aangaan van arbeidsovereenkomsten den bijstand van haren man noodig heeft, maar dat zij, in geval van weigering van den man, de tusschenkomst van den kantonrechter kan inroepen (10).

Art. 1637 *g. Aangaan van arbeidsovereenkomsten door minderjarigen.* Een minderjarige *arbeider* kan in het algemeen geen arbeidsovereenkomst aangaan, tenzij gemachtigd door zijn wettelijken vertegenwoordiger: maar het ontwerp spreekt niet van minderjarige *werkgevers.* Met het oog op verschillende omstandigheden is het noodig ook dit duidelijk te omschrijven (4).

Art. 1637 *j. Vormen van vaststelling van het loon.* De arbeider moet geheel vrij zijn in de wijze waarop en de plaats waar hij zijn loon zal besteden (5). Aan het artikel toe te voegen, dat het daarin bepaalde nooit in gedwongen winkelnering mag ontaarden. (10).

Art. 1637 *k. Bepaling van niet overeengekomen loon.* In plaats van dit artikel, dat aanleiding kan geven tot eindelooze verschillen, te bepalen, dat het loon steeds bij de arbeidsovereenkomst of bij het reglement moet worden vastgesteld (4).

Art. 1637 *l. Verhooging van het loon, indien het geheel of gedeeltelijk in niet geoorloofde bestanddeelen is vastgesteld.* Dit artikel bevat eene niet voldoend gemotiveerde boete voor den werkgever op het ontduiken van de bepalingen van art. 1637 *j* (2). De arbeider zal ook de wet moeten kennen en zorgen, dat het loon niet in andere bestanddeelen worde vastgesteld, dan die geoorloofd zijn (1, 2).

Den werkgever wordt eene soort van boete opgelegd, omdat hij en de arbeider te zamen een ongeoorloofd beding hebben aangegaan: één der partijen wordt dus gestraft voor hetgeen *beide* partijen hebben gedaan; aan de andere partij wordt een voordeel toegekend. Het is billijk en rationeel dit artikel te doen vervallen en eenvoudig te bepalen, dat de betaling van loon in ongeoorloofde bestanddeelen niet als betaling geldt (1).

Art. 1637 *m. Geoorloofd beding, het loon of een gedeelte daarvan op eene bepaalde wijze te besteden.* (*Deelneming in fondsen en sparen voor minderjarige arbeiders*). Het bepaalde onder 1°. te doen vervallen (5).

2°. en 3°. Het is in het wezenlijke belang der arbeiders, dat de toepassing dezer bepalingen niet uit vrees voor misbruiken te zeer worde beperkt; zoodanige beperking is reeds gelegen in de stellige bepaling sub 3°., dat het loon der minderjarigen in de *Rijkspost*spaarbank moet worden belegd; verdere beperking kan bovendien voortvloeien uit den bestuursmaatregel, welke voor fondsen voorwaarden zal stellen. De maatregel van bestuur, bedoeld sub 2°., houde rekening met de eischen der practijk, zoodat daardoor het voortbestaan van deugdelijk gebleken fondsen niet in de waagschaal worde gesteld. Vóór de samenstelling van bedoelden maatregel van bestuur, behoort van Regeeringswege

een onderzoek naar aard, doel en werking dier fondsen te worden ingesteld (1).

3°. Waarom moet bij het sparen de werkgever optreden en niet de wettelijke vertegenwoordiger van den minderjarigen arbeider? (4).

De bepaling, dat de werkgever een gedeelte van het loon van minderjarige arbeiders tot sparen kan inhouden, wordt toegejuicht (3), maar voor de belegging van het ingehouden loon worde niet uitsluitend de Rijkspostspaarbank aangewezen (1, 2, 3). De goede werking van de Hengelosche Spaarvereeniging zal anders worden benadeeld (2), ja haar bestaan zal vrijwel onmogelijk worden gemaakt (3). Die spaarbank geeft 3 pct. rente; de Rijkspostspaarbank minder. Aanvulling der bepaling gewenscht in dien zin, dat spaarvereenigingen, als de genoemde, bij Koninklijk besluit worden toegelaten (2, 3).

Het zal gewenscht kunnen zijn, de mogelijkheid te openen met de korting op het loon door te gaan tot den 23jarigen leeftijd, waarop in den werkmansstand veelal een huwelijk wordt aangegaan (2), en toe te laten, dat de gespaarde bedragen eerst op 23jarigen leeftijd (door vrouwelijke arbeiders, bij huwelijk, op 21jarigen leeftijd) kunnen worden opgevorderd (3). Ook gewenscht toe te laten, dat aan de ouders der minderjarigen een deel van het gespaarde kan worden uitgekeerd, om te verhinderen, dat de band tusschen ouders en kinderen lichtvaardig verbroken wordt en op dat het belang der ouders bij het sparen hunner kinderen betrokken blijft (3).

Art. 1637 *o*. *Beding van beperking van de vrijheid van den arbeider na het eindigen der dienstbetrekking.* Gewenscht eene absolute ongeldigverklaring van alle overeenkomsten waarbij den arbeider verplichtingen werden opgelegd, die ook na het eindigen der dienstbetrekking zullen voortduren (geen eigen zaak beginnen in het vak van den patroon; niet in dienst treden bij eene concurreerende firma) (11).

Art. 1637 *q* (oud 637 *o*). *Personen, op wie de bepalingen omtrent de arbeidsovereenkomst niet van toepassing zijn.* Werklieden, in dienst van Rijk, provincie of gemeente, zullen ook onder de bepalingen van het wetsontwerp moeten vallen. Ook voor hen is het instellen van een scheidsgerecht noodzakelijk, waar ook zij verkeeren in ongezonde arbeidstoestanden (5).

Art. 1637 *r* (oud 1637 *p*). *Arbeidsreglementen.* De arbeidsreglementen te doen samenstellen door de werkgevers in overleg met de werklieden, dier vertegenwoordigers of organisaties (10), Kamers van arbeid (5). Dergelijke bepaling zal een drang zijn tot organisatie (10).

Art. 1637 *t* (oud 1637 *r*). *Opzegging dienstbetrekking bij vaststelling of wijziging van een arbeidsreglement.* Wenschelijk een termijn van 4 of 6 weken te bepalen (5).

Art. 1637 *u* (oud 1637 *s*). *Boete bij overtreding van reglementsvoorschriften.* Tegen elk boetestelsel. Leidt altijd tot willekeur en somwijlen tot gezagsmisbruik. Bij het ontbreken van de bepaling van een maximum in een tijdvak van eene week of eene maand, kan de boeteheffing den arbeider op aanzienlijke derving van loon te staan komen (5).

Voor arbeiders, wier loon bij het kwartaal of voor langeren tijd is vastgesteld (winkel-, magazijn-, handels- en kantoorbedienden), zullen dezelfde bepalingen moeten gelden als voor de arders, wier loon per dag wordt bepaald (8, 11, 12).

Het artikel aan te vullen met eene bepaling, dat de boeten zullen komen noch ten bate van werkgevers (9, 10, 12), noch van arbeiders (9), maar zullen worden bestemd ten bate van eenig algemeen belang (9, 10), liefdadig doel of vakorganisatie (12).

Blijft het boetestelsel gehandhaafd, dan te bepalen, dat de boeten niet den werkgever, maar indirect den arbeider zullen ten goede komen, door het bedrag te storten in een verzekeringsfonds ten bate der arbeiders (13).

Wenschelijker eene premie vast te stellen voor getrouwe plichtsbetrachting (13).

Art. 1637 *v* (oud 1637 *t*). Aandrang op schrapping van het woord „opzettelijk". (In het gewijzigd wetsontwerp vervallen) (2).

Art. 1638 *c*. *Loonbetaling tijdens ziekte van den arbeider.* (Redactie van het oorspronkelijke ontwerp). Met welk recht wordt het risico van ziekte van den werkman geheel op den patroon overgebracht? Tal van patroons hebben reeds moeite genoeg dengenen, die wel voor hen werken, wekelijks het hunne te kunnen betalen (4, 6). Deze bepaling zal de patroons dwingen de werklieden niet in dienst te nemen, dan na scherp medisch onderzoek (6) en hen bij ziekte terstond te ontslaan (1, 6, 7, 10). Minder valide arbeiders en arbeiders op leeftijd zal het verkrijgen van werk onmogelijk worden gemaakt (13). Tegemoetkoming van den werkman bij ziekte op normale en behoorlijke wijze is instelling eener ziekteverzekering (1, 2, 4, 6, 10); de werklieden bij ondernemingen van eenig belang krijgen bij ziekte het loon geheel of gedeeltelijk uit een ziekenfonds (2).

Verplichte uitkeering van meer dan het volle loon gedurende ziekte moet ten sterkste worden ontraden (1, 6). Noodig te bepalen, tot welk tijdstip de verplichting tot loonbetaling voortduurt (9). Dien termijn niet langer te stellen dan 3 à 4 weken (13).

Het artikel zoo te wijzigen, dat ten aanzien van het aannemersbedrijf niet zal gelden de verplichting tot betaling van loon,

ingeval van niet door opzet of onzedelijkheid veroorzaakte ziekte des arbeiders, en van vervulling eener bij de wet zonder geldelijke vergoeding opgelegde verplichting, waaraan de arbeider niet in staat was in zijn vrijen tijd te voldoen (9).

Het loon zal moeten worden verminderd bij uitkeering volgens de te verwachten ziekteverzekering (7) en bij uitkeering ingevolge de Ongevallenwet (1).

Hoe zal het ziek zijn geconstateerd worden en wie zal het daartoe noodig onderzoek bekostigen? (4).

Moet in het artikel niet uitdrukkelijk worden vermeld, dat het loon niet doorgaat bij het vervullen van militieplicht? (4).

Art. 1638 *d. Loonbetaling, indien de werkgever van den bedongen arbeid geen gebruik heeft gemaakt.* Uit de redactie van het artikel zal duidelijk moeten blijken, dat bij overmacht (gebrek aan orders, uitblijven van grondstof, bedrijfsongelukken) het volle loon niet is verschuldigd (2). De omstandigheden, waarin de werkgever geen gebruik behoeft te maken van den bedongen arbeid, duidelijk aan te geven (4).

Vooral zal voor de werkgevers in het aannemersbedrijf de verplichting tot betaling van loon volgens dit artikel niet moeten gelden, in gevallen waarbij hunnerzijds geen opzet of schuld in het spel is: weersgesteldheid belemmerend voor den voortgang van het werk; nalatigheid van een leverancier in den aanvoer van materialen; conflict met eene categorie van werklieden, bijv. metselaars, waardoor eene andere categorie, bijv. opperlieden, niet kan arbeiden (9).

Art. 1638 *f. Uitbetaling van loon bij volmacht en van loon van een minderjarige.* Door den eisch van eene schriftelijke volmacht, zal de vrouw van een arbeider, wien een ongeluk is overkomen, waardoor hij niet kan schrijven, niet dadelijk op den eersten betaaldag het loon kunnen ontvangen (4).

Het derde lid van het artikel gaat te ver, waar het toch is toegelaten mondelinge overeenkomsten met minderjarigen aan te gaan (5).

Art. 1638 *g. Beslag op loon, overdracht en inpandgeving.* Beslag leggen op loon te verbieden (8); het is overbodig; in ernstige gevallen kan de Faillissementswet ingrijpen (5). De beperking van het beslag, op loon, enz. moet gelijk zijn voor de arbeiders, wier loon per dag wordt vastgesteld, en voor hen, wier loon per kwartaal of voor langeren termijn wordt vastgesteld (winkel-, magazijn-, handels- en kantoorbedienden) (8, 11).

Art. 1638 *j. Vorderingsrecht des arbeiders ter zake van loon.* De verjaringstermijn voor deze vordering behoort beperkt te worden (1 jaar, art. 2005 B. W.) (9).

Art. 1638 *k, tweede lid. Verbod van uitbetaling van loon in localiteiten, waarin sterke drank wordt verkocht of andere winkelneringen worden uitgeoefend.* Instemming met deze bepaling voor zoover betreft localiteiten, waarin sterke drank wordt verkocht; maar door het verbod ook tot andere winkelneringen uit te strekken zou het uitbetalen van loon in koffiehuizen van den Volksbond tegen Drankmisbruik zijn verboden en eventueel worden strafbaar gesteld. Bij het vroeger bij de Kamer ingediende wetsontwerp omtrent de vrije beschikking door werklieden over hun verdiend loon was in die leemte voorzien. — Wordt verzocht het artikel zoodanig te wijzigen, dat uitbetaling van arbeidsloonen in de koffiehuizen van den Volksbond niet verboden is (14).

Art. 1638 *l. Tijd van uitbetaling van het loon.* Te bepalen, dat, indien het loon bij langere tijdruimte dan eene maand is vastgesteld, de uitbetaling zal geschieden ten minste eenmaal in de maand (11).

Art. 1638 *p. Afrekening van verdiend loon.* Het eerste lid te lezen: „Bij iedere uitbetaling zal het geheele verschuldigde bedrag *tot en met den vorigen avond* worden voldaan." Anders is de bepaling voor vele werkgevers, die zeker een dag noodig hebben om het aan hunne arbeiders toekomende loon te berekenen, onaannemelijk. Wanneer de week (art. 1638 *l*) eindigt met Zaterdagavond, zouden de arbeiders eerst in den nacht van Zaterdag op Zondag hun loon kunnen ontvangen. Niet iedere werkgever toch is genegen eene schriftelijke overeenkomst aan te gaan of een reglement vast te stellen, waarin eene extra bepaling omtrent het berekenen en uitbetalen van loon wordt opgenomen (4).

Art. 1638 *q. Vergoeding wegens vertraging in de uitbetaling van het loon.* Er wordt geen voldoende tijd gelaten om de loonlijst behoorlijk op te maken. De termijn van twee dagen (volgens het oorspronkelijke ontwerp) is te kort voor groote ondernemingen. Gevolg is werk op Zondag voor het personeel met de berekening der loonen belast (1, 2). Ook met toepassing van art. 1638 *p*, tweede lid, zal eene vrij ingewikkelde administratie worden vereischt (1).

Hoe zal het zijn, indien twee feestdagen elkander opvolgen? Het is noodig althans den Zondag niet mede te rekenen (2). Uitbetaling van het loon op den vierden dag na den laatsten dag der arbeidsweek is gewenscht; is nu reeds in verscheidene glasfabrieken regel (7).

De vergoeding bij te late uitbetaling is zeer hoog (2), buitensporig hoog (1). Eene consequentie van deze bepaling is, dat de werkgever er na den 33sten dag geen belang bij heeft, de 150 pct. loon zoo spoedig mogelijk te voldoen (1). De vergoeding zal moeten gelden niet alleen voor den arbeider, wiens loon per dag

wordt bepaald, maar ook voor hem, wiens loon per kwartaal of voor langeren termijn wordt vastgesteld (winkel-, magazijn-, handels- en kantoorbedienden) (8, 11).

Art. 1638 *s*. *Belegging van een gedeelte van het loon tot verhaal van schadevergoeding wegens verbreking van contract* (*Staangeld*). Redactie van het oorspronkelijk ontwerp. Dit artikel is het meest gevaarlijke van de wet. Het kan leiden tot eindelooze procedures en den arbeider tot den bedelstaf brengen (5).

Den patroon het recht toe te kennen een gedeelte van het loon in te houden als waarborg voor de nakoming van de verplichting van den arbeider in zake den opzeggingstermijn, is onbillijk, indien ook niet den patroon de verplichting wordt opgelegd een even groot bedrag vooraf bij den arbeider te storten (13).

Het beleggen van het ingehouden loon bij de Rijkspostspaarbank op naam van den arbeider is noodig om te voorkomen, dat bij faillissement van den werkgever het ingehouden loon daarin valle (10). Het in te houden bedrag worde beperkt tot ten hoogste één tiende van het loon (12).

Art. 1638 *t*. *Voldoening van niet in geld vastgesteld loon naar plaatselijk gebruik*. Men breke met de verouderde plaatselijke gebruiken; de meerderjarige arbeider wordt daarbij meer als lijfeigene dan als vrij persoon beschouwd (5).

Art. 1638 *ij* (oud 1638 *v*). *Verplichting des werkgevers tot verzorging van inwonende arbeiders bij ziekte*. Deze regeling is in beginsel zeer practisch, maar onder den kleinen burgerstand zal gebruik worden gemaakt van de artt. 1639 en 1639 *t* (oud) om zich van den opgelegden last te ontdoen. Toe te juichen wanneer daardoor betrekkingen in den kost tot een minimum worden gereduceerd. Dit ware in het belang van de vrijmaking van den arbeid (5).

Art. 1638 *z* (oud 1638 *w*). *Verplichtingen van den werkgever*. Het ware juister bij geschillen, uit dit artikel ontstaande, niet den rechter, maar de Kamers van arbeid te doen beslissen (4).

Art. 1638 *aa* (oud 1638 *x*). *Uitreiking getuigschrift*. Het getuigschrift dient wettelijk vastgesteld te worden en zóó ingericht te zijn, dat er zoo min mogelijk in geschreven worde (10).

Art. 1639 *i*. *Duur van den termijn van opzegging*. De termijn van opzegging zij voor bij den werkgever inwonende arbeiders 14 dagen (5), 6 weken (4); voor anderen 1 week (5), hoogstens 2 weken (4). Bij schriftelijke overeenkomst hoogstens 6 weken (5). De opzeggingstermijn, voor beide partijen geldende, te bepalen op 2 weken (13), 4 weken (1).

Een opzeggingstermijn van 14 dagen is de meest gewenschte voor arbeiders, die per week betaald worden; eene gelijksoortige regeling treffe men voor arbeiders, die per maand of bij langeren termijn worden betaald (6).

Niet inwonende arbeiders, die zich schriftelijk verbinden, behooren den termijn zelf te bepalen; de werkgever of arbeider, die het in zijn eigen belang wenschelijk acht een langeren termijn te bepalen, verbindt zich daartoe eenvoudig schriftelijk (4).

Het artikel in dier voege te wijzigen, dat de in het aannemersbedrijf vrijwel onmogelijk voorafgaande opzegging eener voor onbepaalden, dikwijls zeer korten tijd, aangegane dienstbetrekking op meer rationeele wijze wordt geregeld (9).

Art. 1639*j* (oud). *Verlenging van den opzeggingstermijn.* Bezwaren tegen dit, in het gewijzigd wetsontwerp niet meer voorkomend, artikel (1, 2, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12).

Artt. 1639 *p*, *q*, en *r* (oud 1639 *q*, *r* en s). *Eigenmachtige verbreking van de dienstbetrekking.* Het is goed, in de wet onomwonden te zeggen, dat eigenmachtige verbreking van de dienstbetrekking onrechtmatig is (1).

De met de artt. 1639 *q* en *r* overeenkomende bepalingen in het ontwerp-DRUCKER worden beter geacht, wegens de daarin voorkomende opsomming der dringende redenen als typische voorbeelden ter leering van den rechter, dan de artikelen van het wetsontwerp, waaraan partijen, zoo zij in de wet willen naslaan wat voor hen eene grondige reden kan zijn, geen houvast hebben (1).

Art. 1639 *r* (oud 1639 *s*). *Dringende reden voor den arbeider tot verbreking van dienstbetrekking.* Het artikel is alleen dan redelijk, indien eene scheidsrechtelijke uitspraak van deskundigen mogelijk is. De bepaling zal in de toepassing tot onrechtvaardigheden leiden en meestal lichtvaardig den arbeider treffen. Hier mag en kan van schadevergoeding geen sprake zijn (5).

Geldige reden voor den stukwerker tot het verbreken van de dienstbetrekking zal moeten zijn de omstandigheid, dat de werkgever niet voldoende werk verschaft om een behoorlijk weekloon te maken. Den patroons moet de verplichting tot het verschaffen van voldoende werk aan stukwerkers worden opgelegd (13).

Art. 1639 *s* (oud 1639 *t*). *Hoegrootheid der schadeloosstelling bij eindigen der dienstbetrekking.* Voorkeur wordt gegeven aan het stelsel-DRUCKER: verbeurte van twee weken loon of vaststelling van het bedrag door den rechter (1).

Gelijke schadevergoeding voor werkgever en arbeider, die onder ongelijke maatschappelijke toestanden werken, kan niet worden gevergd. Over de al of niet toewijzing der schadevergoeding moet een scheidsrecht uitspraak doen; alleen bij beslist

financieel nadeel voor den werkgever moet schadevergoeding plaats hebben (5).

Waarschuwing tegen verplichting tot uitbetaling van den termijn van opzegging bij plotseling gegeven ontslag of ontslagneming. Niet één werkman zal deze verplichting kunnen volbrengen en de werkgever zal hem niet vervolgen, omdat hij grooter uitgaven heeft bij procedeeren, dan hij bij uitbetaling op den werkman kan verhalen, tenzij de werkgever geheel vrij wordt gelaten in het heffen van staangeld. De verstandhouding tusschen werkgevers en arbeiders moet door dergelijke bepalingen minder aangenaam worden (4).

De schade voor de glasindustrie bij het plotseling den dienst verlaten van een arbeider kan buitengewoon groot zijn. De werkgever zal geringe schadevergoeding krijgen (7).

Art. 1639 *v* (oud 1639 *w*). *Opzegging van dienstbetrekkingen, aangegaan voor langer dan 2 jaren of voor het leven.* Met directeuren van naamlooze vennootschappen, scheikundigen, ingenieurs, enz., dienen contracten voor langen tijd afgesloten te kunnen worden en het zou onverstandig zijn en tot veel nadeel leiden, wanneer zulke contracten voor niet langer dan 1 jaar (volgens het oorspronkelijke wetsontwerp) konden gelden (6).

Overgangsbepaling. Opnemen van een artikel, voor het geval de art. 1638 *c* en 1638 *d* ook met betrekking tot het aannemersbedrijf ongewijzigd mochten worden aangenomen, dat aan de betrokken aannemers zullen worden vergoed de geldelijke nadeelen, welke zij — evenals bij de Ongevallenwet is voorgekomen — ten gevolge van in werking treden van het wetsontwerp betreffende het arbeidscontract mochten lijden bij de uitvoering van werken, aangenomen vóór het bekend worden van het tijdstip dier inwerkingtreding en op het oogenblik daarvan nog niet voltooid (9).

De Commissie heeft de eer voor te stellen, dat de Kamer besluite dit verslag te doen drukken en ronddeelen en de adressen ter griffie neder te leggen ter inzage van de leden.

Vastgesteld 3 Maart 1905.

JANSSEN.
VAN NISPEN TOT SEVENAER.
TALMA.
DRUCKER.
DE VRIES.

NADER GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET,

zijnde het Gewijzigd Ontwerp van Wet met opneming daarin van de wijzigingen, bij de Nota van Wijziging aangebracht.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat wijziging en aanvulling wenschelijk is van de bepalingen in het Burgerlijk Wetboek omtrent huur van dienstboden en werklieden en daarmede samenhangende artikelen in dat wetboek, alsmede in de Wetboeken van Koophandel en van Burgerlijke Regtsvordering, in de Wet op de Rechterlijke Organisatie en het Beleid der Justitie, en in de Faillissementswet;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel I.

Artikel 79 van het Burgerlijk Wetboek wordt gelezen als volgt:

„Arbeiders hebben, behoudens het bepaalde bij het vorige artikel, hunne woonplaats in het huis hunner werkgevers, indien zij bij dezelve inwonen."

Artikel 164 van gemeld wetboek wordt gelezen als volgt:

„Ten opzigte van handelingen of verbindtenissen, door de vrouw aangegaan, wegens alles wat de gewone en dagelijksche uitgaven der huishouding betreft, alsmede ten opzigte van arbeidsovereenkomsten, door haar als werkgeefster ten behoeve van de huishouding aangegaan, vooronderstelt de wet dat zij de bewilliging van haren man heeft bekomen.

Artikel 1195, 4°. van gemeld wetboek wordt gelezen als volgt:

„Het loon van arbeiders over het verschenen jaar, en hetgeen over het loopende jaar verschuldigd is, benevens het bedrag der verhooging van dat loon ingevolge artikel 1638 *q*, alsmede het bedrag der uitgaven, door den arbeider voor den werkgever gedaan, mitsgaders het bedrag der schadevergoeding, door den werkgever aan den arbeider wegens onrechtmatige verbreking der dienstbetrekking verschuldigd; dat voorregt komt ten bate ook van hem te wiens behoeve dat loon, krachtens de artikelen 374 *h* en 440 *c*, wordt uitbetaald;"

Het tweede lid van artikel 1483 van gemeld wetboek wordt gelezen als volgt:

„Ook kan de minderjarigheid niet worden ingeroepen tegen verbintenissen door minderjarigen, bij huwelijksche voorwaarden, met inachtneming van artikel 206, of bij arbeidsovereenkomsten, met inachtneming van artikel 1637 *g*, of bij arbeidsovereenkomsten op welke artikel 1637 *h* van toepassing is, aangegaan."

De artikelen 1583 en 1585 van gemeld wetboek vervallen.

De Eerste Afdeeling des Zevenden Titels van het Derde Boek van gemeld wetboek wordt gelezen als volgt:

„Eerste Afdeeling.

Algemeene bepaling.

Artikel 1584. Huur en verhuur is eene overeenkomst, waarbij de eene partij zich verbindt om der andere het genot eener zaak te doen hebben, gedurende eenen bepaalden tijd en tegen eenen bepaalden prijs, welken de laatstgemelde aanneemt te betalen.

Men kan allerlei soort van goederen, hetzij onroerende, hetzij roerende verhuren."

Artikel II.

De Vijfde Afdeeling des Zevenden Titels van het Derde Boek van gemeld wetboek wordt vervangen door het hier volgende:

„ZEVENDE TITEL A.

Van de overeenkomsten tot het verrichten van arbeid.

Eerste Afdeeling.

Algemeene bepalingen.

Artikel 1637. Behalve de overeenkomsten tot het verrichten van enkele diensten, welke door de aan dezelve eigene bepalingen en bedongene voorwaarden, en bij gebreke van deze, door het gebruik, worden geregeerd, bestaan er twee soorten van over-

eenkomsten, waarbij de eene partij zich verbindt om voor de andere tegen belooning arbeid te verrichten: de arbeidsovereenkomst en de aanneming van werk.

Artikel 1637 *a.* De arbeidsovereenkomst is de overeenkomst, waarbij de eene partij, de arbeider, zich verbindt om in dienst van de andere partij, den werkgever, tegen loon gedurende zekeren tijd arbeid te verrichten.

Artikel 1637 *b.* De aanneming van werk is de overeenkomst, waarbij de eene partij, de aannemer, zich verbindt om voor de andere partij, den aanbesteder, tegen eenen bepaalden prijs een bepaald werk tot stand te brengen.

Artikel 1637 *c.* Indien eene overeenkomst de kenmerken bevat van eene arbeidsovereenkomst en van eenige andere soort van overeenkomst, zullen zoowel de bepalingen betreffende de arbeidsovereenkomst als die betreffende de andere soort van overeenkomst, welker kenmerken zij mede bevat, van toepassing zijn; in geval van strijd tusschen deze bepalingen zullen die der arbeidsovereenkomst van toepassing zijn.

Indien eene aanneming van werk door meerdere soortgelijke overeenkomsten, zij het ook telkens met eenigen tusschentijd, is gevolgd, of indien het, bij het aangaan eener aanneming van werk, blijkbaar in de bedoeling van partijen ligt meerdere dergelijke overeenkomsten aan te gaan, in dier voege, dat de verschillende aannemingen te zamen als eene arbeidsovereenkomst kunnen worden beschouwd, zullen de bepalingen betreffende de arbeidsovereenkomst op deze overeenkomsten gezamenlijk en op elke harer afzonderlijk, met uitsluiting van de bepalingen der zevende afdeeling van dezen titel, van toepassing zijn.

Is evenwel in een dergelijk geval de eerste overeenkomst bij wijze van proef aangegaan, dan zal deze geacht worden haren aard van aanneming van werk te hebben behouden en zullen de bepalingen der zevende afdeeling op haar van toepassing zijn.

Tweede Afdeeling.

Van de arbeidsovereenkomst in het algemeen.

Artikel 1637 *d.* Wanneer eene arbeidsovereenkomst schriftelijk wordt aangegaan, zijn de kosten der acte en andere bijkomende onkosten ten laste van den werkgever.

Artikel 1637 *e.* Indien bij het sluiten der overeenkomst een hand- of godspenning is gegeven en aangenomen, ontleent geene der partijen daaraan de bevoegdheid van de overeenkomst af te zien door het laten behouden of het teruggeven van dien hand- of godspenning.

De hand- of godspenning kan in mindering worden gebracht op het loon, indien de dienstbetrekking niet langer dan drie maanden heeft bestaan, terwijl zij voor langeren of voor onbepaalden tijd is aangegaan.

Artikel 1637*f*. Eene gehuwde vrouw is bekwaam als arbeidster zonder bijstand van haren man arbeidsovereenkomsten aan te gaan; zij staat in alles, wat op de gesloten arbeidsovereenkomst betrekking heeft, gelijk met eene ongehuwde meerderjarige.

Artikel 1637*g*. Een minderjarige is bekwaam als arbeider arbeidsovereenkomsten aan te gaan, indien hij daartoe door zijnen wettelijken vertegenwoordiger, hetzij mondeling, hetzij schriftelijk, is gemachtigd.

Eene mondelinge machtiging kan slechts strekken tot het aangaan van eene bepaalde arbeidsovereenkomst. Zij wordt verleend in tegenwoordigheid van den werkgever of van dengene, die namens dezen handelt. Zij kan niet voorwaardelijk worden verleend.

Indien de machtiging schriftelijk is verleend, is de minderjarige verplicht den werkgever op diens verzoek ten spoedigste een behoorlijk gewaarmerkt afschrift daarvan te verstrekken. De daarop vallende onkosten zijn ten laste des werkgevers.

Voor zoover zulks niet door het stellen van bepaalde voorwaarden in de machtiging uitdrukkelijk is uitgesloten, staat de minderjarige in alles, wat betrekking heeft op de arbeidsovereenkomst, door hem ingevolge de verleende machtiging aangegaan, met een meerderjarige gelijk, behoudens het bepaalde bij het derde lid van artikel 1638*f*. Echter kan hij niet in rechte verschijnen zonder bijstand van zijnen wettelijken vertegenwoordiger, behalve wanneer den rechter gebleken is, dat de wettelijke vertegenwoordiger niet bij machte is zich te verklaren.

Artikel 1637 *h*. Indien een daartoe niet bekwaam minderjarige eene arbeidsovereenkomst heeft aangegaan en dientengevolge gedurende vier weken, zonder tusschenkomst van zijnen wettelijken vertegenwoordiger, in dienst van den werkgever arbeid heeft verricht, wordt hij geacht door dien vertegenwoordiger mondeling tot het aangaan dier arbeidsovereenkomst gemachtigd te zijn geweest.

Artikel 1637 *i*. Eene tusschen echtgenooten aangegane arbeidsovereenkomst is nietig.

Artikel 1637*j*. Het loon van arbeiders, welke niet bij den werkgever inwonen, kan niet anders worden vastgesteld dan in:

1°. Nederlandsch geld, met dien verstande echter, dat in de gemeenten, aangewezen bij den algemeenen maatregel van be-

stuur, bedoeld bij artikel 19 van de Muntwet 1901, het loon ook zal mogen worden vastgesteld in het geld van het Rijk, welks zilveren, nikkelen en koperen munten in die gemeente in betaling mogen gegeven worden;

2°. voedsel te nuttigen, alsmede verlichtings- en verwarmingsmiddelen te gebruiken, ter plaatse waar ze worden verstrekt;

3°. kleeding, door den arbeider bij de waarneming der dienstbetrekking te dragen;

4°. eene bepaalde hoeveelheid der voortbrengselen van het bedrijf, waarin het loon verdiend wordt, of der grond- of hulpstoffen in dat bedrijf gebruikt, een en ander voor zoover die voortbrengselen of grond- of hulpstoffen, wat aard en hoeveelheid betreft, behooren tot de eerste levensbehoeften van den arbeider en zijn gezin, of als grond- of hulpstoffen, werktuigen of gereedschappen in het bedrijf des arbeiders worden gebezigd, en in ieder geval met uitsluiting van alcoholhoudenden drank;

5°. het gebruik van een aangewezen woning of lokaal, van een bepaald stuk grond of van weide of stalling voor een bepaald aantal naar de soort aangeduide dieren, toebehoorende aan den arbeider of aan een der leden van zijn gezin; het gebruik van werktuigen of gereedschappen, alsmede het onderhoud daarvan;

6°. bepaalde werkzaamheden of diensten, door of voor rekening van den werkgever voor den arbeider te verrichten;

7°. onderricht, door of vanwege den werkgever aan den arbeider te verstrekken.

Echter zal het loon in de bestanddeelen, genoemd onder de nummers 4, 5, 6 en 7 slechts bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement mogen worden vastgesteld.

Artikel 1637 *k*. Indien bij overeenkomst of bij reglement geen bepaald loon is vastgesteld, heeft de arbeider aanspraak op zoodanig loon, als bij de wet of verordening mocht zijn aangewezen, of, bij gebreke daarvan, op zoodanig loon als ten tijde en ter plaatse van het sluiten der overeenkomst voor arbeid als de bedongene gebruikelijk was. Hierbij zal vooral worden gelet op hetgeen omtrent het loon mocht zijn bepaald in eene algemeene overeenkomst omtrent arbeidsvoorwaarden, gesloten door een of meer werkgevers, of eene vereeniging van werkgevers, met eene vereeniging van arbeiders in het bedrijf, waarin de arbeider werkzaam is.

Indien geen gebruik bestaat wordt het loon naar de omstandigheden bepaald.

Artikel 1637 *l.* Indien het loon geheel of gedeeltelijk in andere bestanddeelen is vastgesteld dan volgens artikel 1637 *j* en naar de onderscheidingen, daar gemaakt, geoorloofd zijn, heeft de arbeider, ter vervanging van het onwettig vastgesteld loon, aanspraak op een loon, berekend volgens het voorgaande artikel, met verhooging van een derde gedeelte voor zoover dit loon bestaat in geld.

Elk beding, strijdig met de bepaling van dit artikel, is nietig.

Artikel 1637 *m.* Ongeoorloofd en nietig is elk beding tusschen den werkgever of een van diens beambten of zetbazen en eenen onder één hunner gestelden arbeider, waarbij deze zich verbindt, het loon of zijne overige inkomsten of een gedeelte daarvan op eene bepaalde wijze te besteden, of zijne benoodigdheden op eene bepaalde plaats of bij eenen bepaalden persoon aan te schaffen.

Van deze bepaling zijn uitzonderingen:

1⁰. het beding, waarbij de arbeider zich jegens den werkgever verbindt, de voor zijnen arbeid vereischte grondstoffen, werktuigen of bijzondere kleeding bij den werkgever zelven aan te schaffen, mits deze daarvoor niet meer berekent dan den kostenden prijs, en die prijs niet hooger is dan die, waarvoor de arbeider zich die grondstoffen, werktuigen of kleeding elders zoude kunnen aanschaffen;

2⁰. het beding, waarbij de arbeider deelneemt in eenig fonds, mits het fonds voldoet aan de voorwaarden bij algemeenen maatregel van bestuur gesteld;

3⁰. ten aanzien van minderjarige arbeiders het beding, dat een gedeelte van het loon, gedurende de minderjarigheid verdiend, door den werkgever zal worden geplaatst in de rijkspostspaarbank met bepaling, dat het door den arbeider eerst zal kunnen worden opgevorderd, wanneer hij zekeren, niet hooger dan één en twintig jaren te stellen, leeftijd zal hebben bereikt.

Artikel 1637 *m bis.* Elk beding, strijdig met de bepalingen van eene algemeene overeenkomst omtrent arbeidsvoorwaarden, gelijk bedoeld bij art. 1637 *k*, welke op den werkgever of den arbeider van toepassing is, is nietig.

Artikel 1637 *n.* Indien eene der partijen opzettelijk of door schuld een harer verplichtingen niet is nagekomen, en de wederpartij de dientengevolge geleden schade niet op eene bepaalde geldsom kan schatten, zal de rechter eene som gelds als schadevergoeding vaststellen.

Artikel 1637 *o.* Indien tusschen den werkgever en den arbeider eenig beding is getroffen, waarbij deze laatste beperkt wordt

in zijne bevoegdheid om na het einde der dienstbetrekking op zekere wijze werkzaam te zijn, is dit beding slechts geldig, indien het bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement met eenen meerderjarigen arbeider is tot stand gekomen, en voor zooverre het niet indruischt tegen de rechtmatige belangen des arbeiders.

Aan zoodanig beding kan de werkgever geene rechten ontleenen, indien hij de dienstbetrekking onrechtmatig verbroken heeft, of den arbeider door opzet of schuld dringende reden heeft gegeven, om de dienstbetrekking te verbreken.

Indien door den werkgever van den arbeider eene schadeloosstelling is bedongen voor het geval, dat deze in strijd handelt met eenig beding, gelijk in het eerste lid bedoeld, zal de rechter steeds bevoegd zijn de schadeloosstelling op eene kleinere som te bepalen, zoo de bedongene hem bovenmatig voorkomt.

Artikel 1637 *p*. Alle akten en geschriften betreffende het aangaan, wijzigen of eindigen van arbeidersovereenkomsten, benevens alle stukken, die door den werkgever en den arbeider te zamen of ieder afzonderlijk, hetzij in onderhandschen vorm, hetzij ten overstaan van een openbaren ambtenaar, zonder medewerking van derden, ter uitvoering van de arbeidsovereenkomst worden opgemaakt, zijn vrij van zegel en van de formaliteit van registratie of worden, indien deze formaliteit wordt gewenscht, kosteloos geregistreerd.

Artikel 1637 *q*. De bepalingen van dezen titel zijn niet van toepassing op de overeenkomst tusschen de reederij en den schipper en op die tusschen den schipper en de scheepsofficieren en scheepsgezellen, geregeld in het tweede boek van het Wetboek van Koophandel.

Zij zijn voorts niet van toepassing ten aanzien van personen in dienst van staat, provincie, gemeente, waterschap of eenig ander publiekrechtelijk lichaam, ten ware zij, hetzij voor of bij den aanvang der dienstbetrekking door of namens partijen, hetzij bij wet of verordening, van toepassing zijn verklaard.

Derde Afdeeling.

Van reglementen en van boete.

Artikel 1637 *r*. Een door den werkgever, met of zonder medewerking van anderen, vastgesteld reglement is voor den arbeider slechts verbindend, indien deze schriftelijk heeft verklaard zich met dat reglement te vereenigen, en indien tevens is voldaan aan de navolgende vereischten:

1°. dat een volledig exemplaar van het reglement kosteloos door of vanwege den werkgever aan den arbeider is verstrekt;

2°. dat door of vanwege den werkgever een door dezen onderteekend volledig exemplaar van het reglement ter inzage voor een ieder is nedergelegd ter griffie van het kantongerecht, binnen welks ressort de onderneming, in welke het reglement geldt, geacht moet worden te zijn gevestigd; de inzage van het reglement geschiedt kosteloos;

3°. dat een volledig exemplaar van het reglement op eene voor den arbeider gemakkelijk toegankelijke plaats, zoo mogelijk in het arbeidslokaal, zoodanig opgehangen zij en blijve, dat het duidelijk leesbaar is.

Artikel 1637 *s.* Bepalingen van een reglement, welke nietig zouden zijn, waren zij in eene arbeidsovereenkomst opgenomen, of welke strijden tegen eenige bepaling van wet of verordening, of tegen de goede zeden of de openbare orde, zijn nietig.

In geval van strijd tusschen bepalingen van het reglement en van de arbeidsovereenkomst gelden die der laatstgenoemde alleen dan, wanneer deze schriftelijk is aangegaan.

Artikel 1637 *t.* Indien gedurende de dienstbetrekking een reglement wordt vastgesteld of het bestaande wordt gewijzigd, en de arbeider weigert de verklaring af te geven, dat hij zich met het nieuwe of het gewijzigde reglement vereenigt, wordt deze weigering aangemerkt als eene opzegging van de dienstbetrekking uiterlijk tegen den dag, waarop het nieuwe of het gewijzigde reglement in werking zal treden.

Is de dienstbetrekking voor eenen bepaalden tijd aangegaan, of liggen tusschen den dag, waarop het nieuwe of het gewijzigde reglement den arbeider is aangeboden, en dien, waarop het in werking zal treden, minder vrije dagen dan de opzeggingstermijn omvat, dan heeft de arbeider aanspraak op eene schadeloosstelling op den voet als bij artikel 1639 *s* is bepaald.

Artikel 1637 *u.* De werkgever is bevoegd boete te stellen op de overtreding van bepaaldelijk aangeduide voorschriften van een reglement, mits de boete in dat reglement zij aangegeven.

De arbeidsovereenkomst, waarbij boete wordt bedongen, wordt schriftelijk aangegaan.

De arbeidsovereenkomst of het reglement, waarbij boete is bedongen, moet nauwkeurig de bestemming der boeten vermelden. Zij mogen niet strekken tot persoonlijk voordeel van den werkgever zelven of van dengene, wien deze de bevoegdheid heeft verleend den arbeiders boete op te leggen.

Iedere boete, onverschillig of zij in een reglement of in eene overeenkomst voorkomt, moet op een bepaald bedrag gesteld zijn, uitgedrukt in de munt, waarin de uitbetaling geschiedt van het in geld vastgestelde loon of van het in geld vastgesteld gedeelte daarvan.

Binnen eene week mag geen hooger bedrag aan gezamenlijke boeten worden opgelegd dan het in geld vastgesteld loon of gedeelte van het loon des arbeiders voor éénen dag. Geen afzonderlijke boete mag hooger dan dit bedrag worden gesteld. Echter mag, doch alleen ten aanzien van arbeiders, wier in geld vastgesteld loon meer dan vier gulden per dag bedraagt, bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement de bevoegdheid tot het opleggen van een hooger bedrag aan gezamenlijke boeten, en van eene hoogere afzonderlijke boete, worden bedongen.

Artikel 1637 *u bis*. Ter berekening van het in geld vastgesteld loon per dag wordt, voor de toepassing van dezen titel, de dag gesteld op tien uren, de week op zes dagen, de maand op vijf-en-twintig dagen en het jaar op driehonderd dagen. Is het loon op andere wijze dan naar tijdruimte vastgesteld, dan wordt als het in geld vastgesteld loon per dag aangenomen het gemiddeld loon des arbeiders, berekend over de laatst voorafgegane dertig werkdagen; bij gebreke van dien maatstaf wordt als loon aangenomen het gebruikelijk loon voor den, wat aard, plaats en tijd betreft, meest nabij komenden arbeid.

Artikel 1637 *v*. Ter zake van een zelfde feit mag de werkgever niet boete heffen en tevens schadevergoeding vorderen.

Artikel 1637 *w*. Elk beding, waarbij van eenige bepaling dezer afdeeling wordt afgeweken, is nietig.

Eene verklaring des arbeiders, waarbij hij zich verbindt zich met een in de toekomst vast te stellen reglement, of met eene toekomstige wijziging van een bestaand reglement, te vereenigen, is nietig.

Vierde Afdeeling.

Van de verplichtingen des werkgevers.

Artikel 1638. De werkgever is verplicht den arbeider zijn loon op den bepaalden tijd te voldoen.

Artikel 1638 *a*. Het loon, naar tijdruimte vastgesteld, is verschuldigd van het tijdstip, waarop de arbeider in dienst is getreden, tot dat van het einde der dienstbetrekking.

Artikel 1638 *b*. Geen loon is verschuldigd voor den tijd gedurende welken de arbeider den bedongen arbeid niet heeft verricht.

Artikel 1638 *c*. Evenwel verliest de arbeider niet zijne aanspraak op het naar tijdruimte vastgesteld loon voor eenen tijd, niet langer dan de opzeggingstermijn, wanneer hij, ten gevolge van eene niet door eigen opzet of onzedelijkheid veroorzaakte ziekte, verhinderd is geweest zijn arbeid te verrichten.

Komt hem in zoodanig geval krachtens eenig wettelijk voorschrift eene geldelijke vergoeding of uitkeering toe, dan wordt het loon verminderd met het bedrag dier vergoeding of uitkeering; komt hem eene uitkeering toe uit een fonds of krachtens eene overeenkomst van verzekering, waarin door den werkgever wordt bijgedragen, dan wordt het loon verminderd met zooveel ten honderd dier uitkeering, als de werkgever honderdste gedeelten van de verschuldigde stortingen of premiën bijgedragen heeft.

Eveneens verliest de arbeider niet zijne aanspraak op het naar tijdruimte vastgesteld loon voor eenen tijd, naar billijkheid te berekenen, wanneer hij, hetzij tengevolge van de vervulling eener door wet of overheid, zonder geldelijke vergoeding, opgelegde verplichting, die niet in zijn vrijen tijd kon geschieden, hetzij tengevolge van zeer bijzondere, buiten zijne schuld ontstane, omstandigheden, voor korten tijd verhinderd is geweest zijn arbeid te verrichten.

Komt den arbeider voor de vervulling eener door wet of overheid opgelegde verplichting, krachtens eenig wettelijk voorschrift eene geldelijke vergoeding of uitkeering toe wegens tijdverzuim, minder bedragende dan het loon, waarop hij over de verzuimde tijdruimte aanspraak heeft, dan wordt het loon verminderd met het bedrag der hem te dier zake toegekende vergoeding of uitkeering.

Onder zeer bijzondere omstandigheden worden, voor de toepassing van dit artikel, begrepen: de bevalling van de echtgenoote van den arbeider zoomede het overlijden en de begrafenis van zijne huisgenooten en van zijne bloed- en aanverwanten in de rechte linie onbepaald en in den tweeden graad der zijdlinie. Evenzoo worden onder de vervulling eener door wet of overheid opgelegde verplichting begrepen: de vervulling van werkzaamheden, voor den benoemden voortvloeiende uit eene krachtens wettelijk voorschrift uitgeschreven verkiezing, zoomede de uitoefening van kiesbevoegdheid.

Is het loon in geld op andere wijze dan naar tijdruimte vastgesteld, dan wordt voor de toepassing van dit artikel als loon aangenomen het gemiddeld loon, hetwelk de arbeider, wanneer hij niet verhinderd ware geweest, gedurende dien tijd had kunnen verdienen.

Het loon wordt echter verminderd met het bedrag der onkosten, welke de arbeider zich door het niet-verrichten van den arbeid heeft bespaard.

Van de bepalingen van dit artikel mag alleen bij schriftelijke overeenkomst of reglement worden afgeweken.

Artikel 1638 *d*. Ook verliest de arbeider zijne aanspraak op het overeengekomen naar tijdruimte vastgesteld loon niet, indien hij bereid was den bedongen arbeid te verrichten, doch de werk-

gever daarvan geen gebruik heeft gemaakt, hetzij door eigen schuld of zelfs tengevolge van, hem persoonlijk betreffende toevallige verhindering.

De bepalingen van het tweede, vierde, zesde, zevende en achtste lid van het vorige artikel zijn van toepassing.

Artikel 1638 *e*. Bestaat het loon voor het geheel of voor een gedeelte in een bedrag, dat afhankelijk is gesteld van eenig gegeven dat uit des werkgevers boekhouding moet kunnen blijken, dan heeft de arbeider het recht van den werkgever mededeeling te verlangen van zoodanige bewijsstukken, als voor hem noodig zijn om tot de kennis van dat gegeven te geraken.

Bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement kan worden bepaald, dat mededeeling van de genoemde bewijsstukken, in plaats van aan iederen arbeider afzonderlijk, zal geschieden aan een bepaald aantal arbeiders of aan een of meer deskundigen in zake boekhouding, allen door de arbeiders bij vrije keuze aan te wijzen.

De mededeeling van de bewijsstukken door of vanwege den werkgever geschiedt desverlangd onder uitdrukkelijke verplichting van geheimhouding door den arbeider en dengene, die hem overeenkomstig het vorige lid vervangt; deze kan echter nimmer tot geheimhouding tegenover den arbeider worden verplicht.

De verplichting tot geheimhouding is voor zoover noodig opgeheven, indien de rekening in rechte wordt betwist.

Artikel 1638 *f*. Voor de uitbetaling van het loon, aan den arbeider verschuldigd, moet de volmacht, bedoeld bij het eerste lid van artikel 1421, eene schriftelijke zijn.

Indien in de in artikel 1637 *g* genoemde schriftelijke machtiging de voorwaarde is opgenomen, dat het in geld vastgesteld loon, geheel of gedeeltelijk, in stede van aan den minderjarige, aan den wettelijken vertegenwoordiger zelven moet worden voldaan, wordt deze ten opzichte van de voldoening van het loon, of van het gedeelte hetwelk hem moet worden voldaan, als de arbeider aangemerkt.

Ook indien geene zoodanige voorwaarde in de machtiging is opgenomen, wordt het aan den minderjarige verschuldigd in geld vastgesteld loon aan den wettelijken vertegenwoordiger voldaan, wanneer deze zich tegen de voldoening aan den minderjarige schriftelijk verzet.

Voldoening aan derden, anders dan overeenkomstig de bepalingen van dit en van het volgende artikel, is nietig.

Artikel 1638 *g*. Beslag onder den werkgever op het door dezen aan den arbeider verschuldigd loon is, indien het in geld vastgesteld loon vier gulden per dag of minder bedraagt, niet verder geldig dan tot een vijfde gedeelte van het in geld vastgesteld loon.

Deze beperking geldt niet, indien het beslag dient tot verhaal van onderhoud, waarop de beslaglegger volgens de wet aanspraak heeft.

Overdracht, inpandgeving of elke andere handeling, waardoor de arbeider eenig recht op zijn loon aan eenen derde toekent, is slechts in zoover geldig als een beslag op zijn loon geldig zoude zijn.

Volmacht tot invordering van het loon, onder welken vorm of welke benaming ook door den arbeider verleend, is steeds herroepelijk.

Elk beding, strijdig met de bepalingen van dit artikel, is nietig.

Artikel 1638 *h.* De voldoening van het loon, voor zoover het in Nederlandsch geld is vastgesteld, geschiedt in wettig betaalmiddel van het Rijk; van het loon, voor zoover het in geld van een vreemd Rijk is vastgesteld, in geld of in bankbiljetten in dat Rijk gangbaar.

Artikel 19 van de Muntwet 1901 is niet van toepassing.

Artikel 1638 *i.* De voldoening van het loon, voor zoover het in de in artikel 1637 *j*, 2°—7°, genoemde bestanddeelen is vastgesteld, geschiedt volgens hetgeen bij de overeenkomst of het reglement is bedongen.

Artikel 1638 *j.* Voldoening van het loon, anders dan bij de voorgaande twee artikelen is bepaald, is nietig, al mocht de betaling hebben plaats gehad met goedvinden des arbeiders. Deze behoudt het recht, van den werkgever het bedongen loon, of het nog niet voldaan gedeelte daarvan, te vorderen.

Artikel 1638 *k.* Indien de plaats der voldoening van het loon niet bij overeenkomst of reglement is bepaald, geschiedt de voldoening hetzij ter plaatse waar de arbeid in den regel wordt verricht, hetzij ten kantore des werkgevers, indien dit gelegen is in dezelfde gemeente waar de meerderheid der arbeiders woont, hetzij aan de woning der arbeiders, ter keuze van den werkgever.

De voldoening van het loon mag niet geschieden in eene localiteit waarin alcoholhoudende drank wordt verkocht, of waarin eene andere winkelnering wordt uitgeoefend, of die met zoodanige localiteit binnenshuis gemeenschap heeft. Deze bepaling geldt niet ten aanzien van de voldoening van het loon, verschuldigd voor arbeid, verricht in die localiteit, of terzake van het bedrijf, dat daarin wordt uitgeoefend.

Voldoening van het loon in strijd met de bepaling van het tweede lid van dit artikel, is nietig, al mocht de betaling hebben plaats gehad met goedvinden des arbeiders. Deze behoudt het recht, van den werkgever het verschuldigd loon te vorderen.

Artikel 1638 *l.* De uitbetaling van het in geld naar tijdruimte vastgesteld loon, of gedeelte van het loon, zal geschieden als volgt:

indien het loon bij de week of bij kortere tijdruimte is vastgesteld, telkens na de week;

indien het loon bij de maand is vastgesteld, telkens na eene maand;

indien het loon bij langere tijdruimte dan eene maand is vastgesteld, telkens na een kwartaal;

indien het loon is vastgesteld bij eene tijdruimte langer dan eene week, doch korter dan eene maand, telkens na verloop van den tijd, waarbij het loon vastgesteld is.

Van deze regeling mag slechts in zooverre worden afgeweken, dat bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement de uitbetaling mag worden bepaald, van loon, dat bij de week of bij kortere tijdruimte is vastgesteld, op telkens na een halve maand, en van loon, dat bij de maand is vastgesteld, op telkens na een kwartaal.

Indien het loon vier gulden per dag of minder bedraagt, mag het, wat betreft arbeiders, die niet bij den werkgever inwonen, met afwijking in zooverre van bovenstaande bepalingen, niet anders worden uitbetaald dan uiterlijk telkens na eene halve maand.

De uitbetalingstermijnen, bij of ingevolge dit artikel vastgesteld, zullen door partijen, met onderling goedvinden, steeds mogen worden ingekort.

Artikel 1638 *m.* De uitbetaling van het in geld doch niet naar tijdruimte vastgesteld loon, zal geschieden volgens de bepalingen van het voorgaande artikel, met dien verstande, dat dit loon geacht zal worden te zijn vastgesteld bij de tijdruimte, waarbij het loon gewoonlijk wordt vastgesteld voor den arbeid, welke ten aanzien van aard, plaats en tijd het meest nabijkomt aan den arbeid, waarvoor het loon verschuldigd is. De laatste twee leden van het vorige artikel zijn daarbij van toepassing.

Artikel 1638 *n.* Voor zooverre het in geld vastgesteld loon bestaat in een bedrag, dat afhankelijk is gesteld van eenig gegeven, dat uit des werkgevers boekhouding moet kunnen blijken, zal de uitbetaling geschieden telkens wanneer het bedrag van dat loon kan worden vastgesteld, met dien verstande, dat de uitbetaling ten minste eenmaal per jaar zal geschieden.

Artikel 1638 *o.* Indien het loon in geld voor een gedeelte naar tijdruimte, voor een ander gedeelte op andere wijze, of wel, indien het loon naar meerdere verschillende tijdruimten, is vastgesteld, zullen voor ieder dier gedeelten de voorschriften der artikelen 1638 *l* tot en met 1638 *n* van toepassing zijn.

Artikel 1638*p*. Bij iedere uitbetaling zal het geheele bedrag van het verdiende loon worden voldaan.

Echter kan ten aanzien van het in geld, doch afhankelijk van de uitkomsten van den te verrichten arbeid, vastgesteld loon bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement worden bedongen, dat telkens, behoudens definitieve afrekening, zoodra daartoe de mogelijkheid zal bestaan, zal worden uitbetaald een zeker gedeelte van het loon, bedragende ten minste drie vierden van het gebruikelijk naar tijdruimte vastgesteld loon voor den wat aard, plaats en tijd betreft meest nabijkomenden arbeid.

Artikel 1638*q*. Voor zooverre het in geld vastgesteld loon, of het gedeelte daarvan, dat overblijft na aftrek van hetgeen door den werkgever niet behoeft te worden uitbetaald, en na aftrek van hetgeen, waarop derden rechten kunnen doen gelden, niet wordt uitbetaald uiterlijk den derden werkdag na dien, waarop ingevolge de artikelen 1638*l*, 1638*m* en 1638*o* de betaling had moeten geschieden, heeft de arbeider, indien deze nietbetaling aan den werkgever is toe te schrijven, aanspraak op eene verhooging wegens de vertraging, welke voor den vijfden tot en met den achtsten werkdag bedraagt vijf ten honderd per dag en voor elken volgenden werkdag een ten honderd, met dien verstande, dat de verhooging wegens vertraging in geen geval de helft van het verschuldigd bedrag zal te boven gaan.

Een beding, waarbij van deze bepaling wordt afgeweken, is alleen geldig ten aanzien van arbeiders, wier in geld vastgesteld loon meer dan vier gulden per dag bedraagt, en van dezulken, wier loon uitsluitend bestaat in een bedrag, dat afhankelijk is gesteld van den jaarlijkschen omzet, opbrengst of winst van des werkgevers onderneming.

Artikel 1638*r*. Behalve bij het eindigen der dienstbetrekking, is tegen de vordering tot uitbetaling van het loon schuldvergelijking alleen toegelaten wegens de volgende schulden des arbeiders:

1°. de door hem aan den werkgever verschuldigde schadevergoeding;

2°. de boeten, door hem volgens artikel 1637*u* aan den werkgever verschuldigd, mits door dezen een schriftelijk bewijs worde afgegeven, vermeldende het bedrag van iedere boete, alsmede den tijd waarop en de reden waarom zij is opgelegd, met opgave van de overtreden bepaling van het reglement of van de schriftelijke overeenkomst;

3°. de bijdrage tot een fonds of de inlage in de rijkspostspaarbank, door den werkgever overeenkomstig artikel 1637*m*, 2°. en 3°., ten behoeve van den arbeider gestort;

4°. de huurprijs van eene woning, een lokaal, een stuk grond of van werktuigen of gereedschappen, door den arbeider in eigen

bedrijf gebruikt, welke door den werkgever bij schriftelijke overeenkomst aan den arbeider zijn verhuurd;

5°. de koopprijs van gewone en dagelijksche benoodigdheden der huishouding, daaronder niet begrepen alcoholhoudende drank, alsmede van grond- en hulpstoffen door den arbeider in eigen bedrijf gebruikt, een en ander door den werkgever aan den arbeider geleverd, mits van die levering blijke uit eene schriftelijke, door den arbeider afgegeven, verklaring, vermeldende de oorzaak en het bedrag der schuld, en mits de werkgever niet meer berekene dan den kostenden prijs, en de prijs niet hooger zij dan die, waarvoor de arbeider zich die benoodigdheden der huishouding, grond- of hulpstoffen elders zou kunnen aanschaffen;

6°. de voorschotten op het loon, door den werkgever in geld aan den arbeider verstrekt, mits daarvan blijke door eene verklaring als in het voorgaande nummer vermeld;

7°. het bedrag van hetgeen blijkt te veel te zijn betaald op het, afhankelijk van de uitkomsten van den te verrichten arbeid of op andere wijze vastgesteld loon;

8°. de kosten van verpleging en geneeskundige behandeling, welke ingevolge artikel 1638 *ij* ten laste van den arbeider komen.

Ter zake van hetgeen de werkgever krachtens de nummers 2°., 3°. en 5°. zoude kunnen vorderen, mag door hem bij elke uitbetaling van het loon niet meer worden in vergelijking gebracht, dan een vijfde gedeelte van het in geld vastgesteld loon, hetwelk alsdan zoude moeten worden uitbetaald; ter zake van hetgeen hij krachtens de bepalingen van dit artikel in het geheel zoude kunnen vorderen, mag de schuldvergelijking niet verder gaan dan tot twee vijfde gedeelten van hetzelfde bedrag.

Elk beding, waardoor den werkgever eene ruimere bevoegdheid tot schuldvergelijking zoude worden toegekend, is nietig.

Artikel 1638 *s*. Bij schriftelijke overeenkomst of reglement mag worden bedongen, dat de werkgever een zeker bedrag van het loon niet zal uitbetalen, doch ten name van den arbeider bij de rijkspostspaarbank zal beleggen, ten einde op dit bedrag de schadevergoeding te kunnen verhalen, welke door den arbeider bij het einde der dienstbetrekking krachtens artikel 1639 *t* verschuldigd mocht zijn.

De inlage van dit bedrag geschiedt binnen drie dagen na dien der loonuitbetaling. Vanaf het oogenblik der loonuitbetaling wordt de arbeider geacht de eigenaar te zijn van het in te leggen bedrag.

Dit bedrag mag bij elke loonuitbetaling niet meer zijn dan een tiende gedeelte van het in geld vastgestelde, alsdan betaalbare loon. In het geheel mag het ten hoogste het bedrag der

schadeloosstelling bedoeld bij artikel 1639 *s* evenaren, met dien verstande, dat het ten aanzien van arbeiders, wier in geld vastgesteld loon vier gulden per dag of minder bedraagt, nimmer hooger mag zijn dan het in geld vastgesteld loon van twaalf werkdagen,

Zoodra de dienstbetrekking is geëindigd op eene wijze, waardoor de arbeider niet tot het betalen eener schadevergoeding, gelijk bij het eerste lid bedoeld, gehouden is, erlangt hij, of zijne rechtverkrijgenden, de vrije beschikking over het aldus te zijnen name ingelegd bedrag en over de daarvan gekweekte renten.

Alles wat betreft de inlagen en de terugbetalingen krachtens dit artikel te doen, zal verder bij algemeenen maatregel van bestuur worden geregeld.

Artikel 1638 *t*. Indien het loon des arbeiders geheel of gedeeltelijk in inwoning, kost, of andere levensbenoodigdheden is vastgesteld, is de werkgever verplicht dit, mits overeenkomstig de vereischten van gezondheid en goede zeden, volgens plaatselijk gebruik te voldoen.

Elk beding, waardoor deze verplichting des werkgevers zoude worden uitgesloten of beperkt, is nietig.

Artikel 1638 *u*. De werkgever, die tijdelijk verhinderd is het loon, voor zoover dit in inwoning, kost of andere levensbenoodigdheden is vastgesteld, te voldoen, zonder dat deze verhindering het gevolg is van een den arbeider op zijn verzoek verleend verlof, is dezen eene vergoeding schuldig, waarvan het bedrag bij overeenkomst of, bij gebreke van dien, door het plaatselijk gebruik wordt bepaald.

Artikel 1638 *v*. De werkgever is gehouden inwonende arbeiders, zonder korting van hun loon, in de gelegenheid te stellen hunne godsdienstplichten te vervullen, alsmede ontspanning van den arbeid te genieten, in beide gevallen op de wijze bij overeenkomst of bij gebreke van dien, door het plaatselijk gebruik bepaald.

Artikel 1638 *w*. De werkgever is gehouden den arbeid dusdanig te regelen, dat, met uitzondering van huiselijke diensten, de arbeider geen arbeid heeft te verrichten op Zon- en algemeen erkende Christelijke feestdagen, ten ware, voor zoover geoorloofd, het tegendeel zij bedongen.

Ten aanzien van minderjarige arbeiders is de werkgever gehouden den arbeid dusdanig te regelen, dat zij in de gelegenheid zijn gesteld volgens het plaatselijk gebruik de lessen te volgen in inrichtingen voor godsdienst-, voortgezet-, herhalings- of vakonderwijs. Elk beding, strijdig met dit voorschrift, is nietig.

Artikel 1638 *x*. De werkgever is verplicht de lokalen, werktuigen en gereedschappen, waarin of waarmede hij den arbeid

doet verrichten, op zoodanige wijze in te richten en te onderhouden, alsmede omtrent het verrichten van den arbeid zoodanige regelingen te treffen en aanwijzingen te verstrekken, dat de arbeider tegen gevaar voor lijf, eerbaarheid en goed zoover beschermd is, als de aard van den arbeid toelaat.

Zijn die verplichtingen niet nagekomen, dan is de werkgever gehouden tot vergoeding der schade aan den arbeider dientengevolge in de uitoefening zijner dienstbetrekking overkomen, tenzij door hem het bewijs wordt geleverd, dat die nietnakoming aan overmacht, of die schade in belangrijke mate mede aan grove schuld van den arbeider is te wijten.

Elk beding, waardoor deze verplichtingen des werkgevers zouden worden uitgesloten of beperkt, is nietig.

Artikel 1638 *ij*. De werkgever is verplicht in geval van ziekte of ongeval van eenen bij hem inwonenden arbeider voor diens behoorlijke verpleging en geneeskundige behandeling zorg te dragen, voor zooverre daarin niet uit anderen hoofde is voorzien; hij is niet gerechtigd de kosten der eerste vier weken op den arbeider te verhalen, tenzij de ziekte of het ongeval door diens opzet of onzedelijkheid veroorzaakt of het gevolg is van een lichaamsgebrek, hetwelk de arbeider bij het aangaan der overeenkomst opzettelijk voor den werkgever heeft geheim gehouden.

Ter vervulling van zijne verplichtingen krachtens dit artikel is de werkgever gerechtigd den arbeider in een ziekenhuis te doen opnemen.

Elk beding, waardoor deze verplichtingen des werkgevers zouden worden uitgesloten of beperkt, is nietig.

Artikel 1638 *z*. De werkgever is in het algemeen verplicht al datgene te doen en na te laten, wat een goed werkgever in gelijke omstandigheden behoort te doen en na te laten.

Artikel 1638 *aa*. De werkgever is verplicht bij het eindigen der dienstbetrekking den arbeider op diens verlangen een getuigschrift uit te reiken.

Het getuigschrift bevat eene juiste opgave omtrent den aard van den verrichten arbeid en den duur der dienstbetrekking, alsmede, doch alleen op bijzonder verzoek van dengene aan wien het getuigschrift moet worden uitgereikt, omtrent de wijze, waarop de arbeider aan zijne verplichtingen heeft voldaan en de wijze, waarop de dienstbetrekking geëindigd is; heeft de werkgever de dienstbetrekking echter zonder het aanvoeren van redenen doen eindigen, dan is hij slechts gehouden zulks te vermelden, zonder verplicht te zijn de redenen zelve mede te deelen; heeft de arbeider de dienstbetrekking onrechtmatig verbroken, dan is de werkgever gerechtigd zulks in het getuigschrift te vermelden.

De werkgever, die weigert het gevraagde getuigschrift af te geven, die in het getuigschrift tegen beter weten onjuiste mededeelingen opneemt, of die het getuigschrift van een kenmerk voorziet, bestemd om aangaande den arbeider eenige mededeeling te doen, welke niet in de bewoordingen van het getuigschrift is vervat, is zoowel jegens den arbeider als jegens derden aansprakelijk voor de daardoor veroorzaakte schade.

Elk beding, waardoor deze verplichtingen des werkgevers zouden worden uitgesloten of beperkt, is nietig.

Vijfde Afdeeling.

Van de verplichtingen des arbeiders.

Artikel 1639. De arbeider is verplicht den bedongen arbeid naar zijn beste vermogen te verrichten. Voor zoover aard en omvang van den te verrichten arbeid niet in de overeenkomst of in het reglement zijn omschreven, beslist daaromtrent het gebruik.

Artikel 1639*a*. De arbeider is verplicht den arbeid zelf te verrichten; hij kan zich daarin niet dan met toestemming des werkgevers door eenen derde doen vervangen.

Artikel 1639*b*. De arbeider is verplicht zich te houden aan de voorschriften omtrent het verrichten van den arbeid alsmede aan die, welke strekken ter bevordering van de goede orde in de onderneming des werkgevers, hem door of namens den werkgever binnen de perken van wet of verordening, van reglement of overeenkomst, gegeven.

Artikel 1639*c*. De arbeider, die bij den werkgever inwoont, is verplicht zich te gedragen naar de orde des huizes.

Artikel 1639*d*. De arbeider is in het algemeen verplicht al datgene te doen en na te laten, wat een goed arbeider in gelijke omstandigheden behoort te doen en na te laten.

Zesde Afdeeling.

Van de verschillende wijzen waarop de dienstbetrekking, door arbeidsovereenkomst ontstaan, eindigt.

Artikel 1639*e*. De dienstbetrekking eindigt van rechtswege, wanneer de tijd is verstreken, bij de overeenkomst of het reglement, of bij wet of verordening, of, bij gebreke daarvan, door het gebruik, bepaald.

Voorafgaande opzegging is in dat geval alleen noodig:

1°. indien daaromtrent bij schriftelijk beding of bij reglement is overeengekomen;

2°. indien volgens wet, verordening of gebruik ook bij vooraf bepaalden duur opzegging behoort plaats te hebben en partijen daarvan niet, waar zulks geoorloofd is, bij schriftelijk beding of bij reglement zijn afgeweken.

Artikel 1639*f*. Indien de dienstbetrekking na het verstrijken van den tijd, in het eerste lid van het voorgaande artikel omschreven, door partijen zonder tegenspraak wordt voortgezet, wordt zij geacht voor denzelfden tijd op de vroegere voorwaarden te zijn verlengd.

Hetzelfde geldt, indien in de bij het tweede lid van dat artikel gestelde gevallen tijdige opzegging achterwege blijft en partijen de gevolgen daarvan niet opzettelijk hebben geregeld.

Artikel 1639*g*. Indien de duur eener dienstbetrekking noch bij overeenkomst of reglement, noch bij wet of verordening, noch ook door het gebruik, is aangegeven, wordt zij geacht voor onbepaalden tijd te zijn aangegaan.

Indien de dienstbetrekking is aangegaan voor onbepaalden tijd of tot wederopzegging, heeft ieder der partijen het recht, dezelve te doen eindigen door opzegging met inachtneming van de bepalingen der twee volgende artikelen.

Artikel 1639*h*. De opzegging mag alleen geschieden tegen den dag of tegen een der dagen, bij overeenkomst of reglement bepaald of, bij gebreke van dien, tegen een van die dagen, welke door het gebruik daarvoor zijn aangewezen; bij gebreke van dergelijke aanwijzing mag de opzegging tegen elken dag geschieden.

Artikel 1639*i*. De termijn van opzegging is gelijk aan den tijd, die gewoonlijk tusschen twee opvolgende uitbetalingen van het in geld vastgesteld loon verstrijkt, doch niet langer dan zes weken.

Bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement mag van deze bepaling worden afgeweken, mits de termijn van opzegging niet langer zij dan zes maanden en voor den werkgever niet korter worde gesteld dan voor den arbeider. Echter mag ten aanzien van arbeiders, wier in geld vastgesteld loon vier gulden per dag of minder bedraagt, de opzeggingstermijn niet langer zijn dan die in het eerste lid bedoeld, tenzij het gebruik een langeren opzeggingstermijn aanwijst, in welk geval geen langere termijn dan deze als opzeggingstermijn zal mogen bedongen worden. Is slechts voor eene der partijen eene regeling getroffen, dan geldt zij ook voor de andere; is een kortere termijn voor den werkgever bepaald dan voor den arbeider, dan geldt de langste termijn ook voor den werkgever; is een langere termijn bepaald dan geoorloofd was, dan geldt de langste geoorloofde termijn.

Artikel 1639*j*. De dienstbetrekking eindigt door den dood des arbeiders.

Artikel 1639*k*. De dienstbetrekking eindigt niet door den dood des werkgevers, tenzij uit de overeenkomst het tegendeel voortvloeit. Echter zijn zoowel de erfgenamen des werkgevers als de arbeider bevoegd de dienstbetrekking, voor eenen bepaalden tijd aangegaan, door opzegging met inachtneming van de bepalingen der artikelen 1639*h* en 1639*i* te doen eindigen, als ware zij aangegaan voor onbepaalden tijd.

Artikel 1639*l*. Indien een proeftijd is bedongen, is gedurende dien tijd ieder der partijen bevoegd, door opzegging de dienstbetrekking onmiddellijk te doen eindigen.

Elk beding, waarbij de proeftijd niet voor beide partijen gelijk, of wel op langer dan twee maanden gesteld wordt, alsmede elk beding, waarbij tusschen dezelfde partijen een nieuwe proeftijd wordt aangegaan, is nietig.

Artikel 1639*m*. Indien de niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot eener arbeidster vermeent, dat de door haar aangegane arbeidsovereenkomst nadeelige gevolgen zal hebben, of heeft, hetzij voor zijne vrouw zelve, hetzij voor het huisgezin, kan hij zich wenden tot den rechter van het kanton, waarin zijne woonplaats gelegen is, met het schriftelijk verzoek die arbeidsovereenkomst ontbonden te verklaren.

De rechter beschikt niet op het verzoekschrift dan na verhoor of behoorlijke oproeping van de vrouw en van den werkgever.

Indien de rechter het verzoek inwilligt, bepaalt hij op welk oogenblik de dienstbetrekking zal eindigen.

Tegen de beschikking is geenerlei voorziening toegelaten, onverminderd de bevoegdheid van den procureur-generaal bij den Hoogen Raad om zich, alleen in het belang der wet, tegen die beschikking in cassatie te voorzien.

Artikel 1639*n*. Indien de wettelijke vertegenwoordiger van eenen minderjarige vermeent, dat de door dezen gesloten arbeidsovereenkomst nadeelige gevolgen zal hebben, of heeft, voor den minderjarige, of wel, dat niet wordt voldaan aan de voorwaarden, vermeld in de in artikel 1637*g* genoemde machtiging, kan hij zich wenden tot den rechter van het kanton, waarin de plaats van het werkelijk verblijf des minderjarigen gelegen is, met het schriftelijk verzoek die arbeidsovereenkomst ontbonden te verklaren.

De rechter beschikt niet op het verzoekschrift dan na verhoor of behoorlijke oproeping van den minderjarige, van den werkgever, alsmede, indien de minderjarige onder voogdij staat, van den toezienden voogd.

De laatste twee leden van het vorige artikel zijn van toepassing.

Artikel 1639*o*. Gelijke bevoegdheid als bij het vorige artikel aan den wettelijken vertegenwoordiger is toegekend, komt onder gelijke omstandigheden toe aan den ambtenaar van het openbaar ministerie bij het kantongerecht, binnen welks ressort de plaats van het werkelijk verblijf des minderjarigen gelegen is. De wettelijke vertegenwoordiger wordt door den kantonrechter gehoord of behoorlijk opgeroepen. Het voorlaatste lid van artikel 1639*n* en de laatste twee leden van artikel 1639*m* zijn van toepassing.

Artikel 1639*p*. Eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking door eene der partijen doet deze wel eindigen, doch de partij, die de dienstbetrekking verbreekt, handelt onrechtmatig, tenzij zij tegelijkertijd aan de wederpartij eene schadeloosstelling betaalt op den voet als bij artikel 1639*s* is bepaald, of de dienstbetrekking verbreekt om eene dringende, aan de wederpartij onverwijld medegedeelde, reden.

Artikel 1639*q*. Als dringende redenen voor den werkgever om de dienstbetrekking te verbreken worden beschouwd eigenschappen, daden en gedragingen van den arbeider, die in strijd zijn met de goede zeden of met een behoorlijk optreden jegens den werkgever, en in het algemeen omstandigheden, welke, teweeggebracht door opzet of schuld van de zijde des arbeiders, de verdere voortduring der dienstbetrekking voor den werkgever of diens huisgezin in ernstige mate nadeelig maken.

Bedingen, waardoor aan den werkgever de beslissing zou worden overgelaten, of er eene dringende reden in den zin van artikel 1639*p* aanwezig is, zijn nietig.

Artikel 1639*r*. Als dringende redenen voor den arbeider om de dienstbetrekking te verbreken worden beschouwd eigenschappen, daden en gedragingen des werkgevers, welke in strijd zijn met de goede zeden of met een behoorlijk optreden jegens den arbeider, en in het algemeen omstandigheden, welke, teweeggebracht door opzet of schuld van de zijde van den werkgever of van een der leden van diens huisgezin, de verdere voortduring der dienstbetrekking voor den arbeider of diens huisgezin in ernstige mate nadeelig maken.

Bedingen, waardoor aan den arbeider de beslissing zou worden overgelaten, of er eene dringende reden in den zin van artikel 1639*p* aanwezig is, zijn nietig.

Artikel 1639*s*. De schadeloosstelling, bedoeld bij de artikelen 1637*t* en 1639*p*, is bij eene dienstbetrekking, voor onbepaalden tijd aangegaan, gelijk aan het bedrag van het in geld vastgesteld loon voor den duur van den opzeggingstermijn; bij eene dienstbetrekking, voor bepaalden tijd aangegaan, is zij gelijk aan het

bedrag van het in geld vastgesteld loon voor den tijd, dat de dienstbetrekking volgens de artikelen 1639*e* en 1639*f* had behooren voort te duren.

Is het loon des arbeiders, hetzij voor het geheel, hetzij gedeeltelijk, niet naar tijdruimte vastgesteld, dan geldt de maatstaf van artikel 1637*u bis*.

Elk beding, waarbij eene schadeloosstelling tot een lager bedrag is bedongen, is nietig.

Bij schriftelijke overeenkomst of bij reglement mag eene schadeloosstelling tot een hooger bedrag worden vastgesteld, behoudens de bevoegdheid van den rechter om de schadeloosstelling op eene kleinere som te bepalen, mits niet beneden het wettelijk bedrag, zoo de bedongene hem bovenmatig voorkomt.

Van het bedrag der verschuldigde schadeloosstelling is eene rente verschuldigd, berekend tegen vijf ten honderd in het jaar van den dag, waarop de dienstbetrekking is verbroken.

Artikel 1639*t*. Ingeval van onrechtmatige verbreking der dienstbetrekking door eene der partijen heeft de wederpartij het recht hetzij het bij het vorige artikel bedoeld bedrag, hetzij eene volledige schadevergoeding te vorderen.

Hetzelfde geldt, indien eene der partijen door opzet of schuld aan de wederpartij eene dringende reden heeft gegeven om de dienstbetrekking te verbreken.

Artikel 1639*t bis*. Indien eene der partijen de dienstbetrekking eigenmachtig heeft verbroken en tegelijkertijd aan de wederpartij eene schadeloosstelling heeft betaald op den voet als bij het eerste lid van art. 1639*s* is bepaald, heeft de wederpartij, zoo de eigenmachtige verbreking met zoodanige bijzondere omstandigheden is gepaard gegaan, dat de berokkende schade niet kan geacht worden door de ontvangen schadeloosstelling te zijn vergoed, het recht verdere vergoeding in rechte te vorderen.

Artikel 1639*u*. Ieder vorderingsrecht ter zake van de eigenmachtige verbreking der dienstbetrekking vervalt na zes maanden, te rekenen van den dag, waarop de dienstbetrekking is geëindigd.

Artikel 1639*v*. Indien de dienstbetrekking is aangegaan voor langer dan twee jaren of voor den duur van het leven van een bepaalden persoon, is niettemin ieder der partijen bevoegd van het oogenblik, waarop twee jaren sedert haren aanvang zijn verloopen, haar op te zeggen met inachtneming van het bepaalde bij de artikelen 1639*h* en 1639*i*.

Elk beding, waardoor deze bevoegdheid tot opzegging zoude worden uitgesloten of beperkt, is nietig.

Artikel 1639 *w.* Ieder der partijen is te allen tijde, ook voordat de arbeid is aangevangen, bevoegd zich wegens gewichtige redenen te wenden tot den rechter van het kanton, waarin de plaats van haar werkelijk verblijf gelegen is, met het schriftelijk verzoek de arbeidsovereenkomst ontbonden te verklaren. Elk beding, waarbij deze bevoegdheid zoude worden uitgesloten of beperkt, is nietig.

Als gewichtige redenen worden beschouwd veranderingen in den persoonlijken of vermogens-toestand des verzoekers of in de omstandigheden, waaronder de arbeid wordt verricht, welke van dien aard zijn, dat de dienstbetrekking billijkheidshalve dadelijk of na korten tijd behoort te eindigen.

De rechter beschikt niet op het verzoekschrift dan na verhoor of behoorlijke oproeping der wederpartij.

De laatste twee leden van artikel 1639 *m* zijn van toepassing.

Artikel 1639 *x.* De bevoegdheid van partijen om ingevolge artikel 1303 de ontbinding der overeenkomst met vergoeding van kosten, schaden en interesten te vorderen, wordt door de bepalingen dezer afdeeling niet uitgesloten."

Artikel III.

De Zesde Afdeeling van den Zevenden Titel des Derden Boeks van gemeld wetboek, wordt de Zevende Afdeeling van den Zevenden Titel A en ondergaat de navolgende wijzigingen:

Artikel 1640 wordt gelezen als volgt:

„Bij aanneming van werk kan men overeenkomen dat de aannemer alleen arbeid verrigten, of wel dat hij ook de stof leveren zal."

Artikel 1641 wordt gelezen als volgt:

„Ingeval de aannemer de stof moet leveren, en het werk, op welke wijze ook, vergaat, alvorens het geleverd is, komt het verlies voor zijne rekening, ten ware de aanbesteder nalatig zij geweest om het werk te ontvangen."

Artikel 1642 wordt gelezen als volgt:

„Indien de aannemer alleen arbeid moet verrigten, en het werk vergaat, is hij slechts voor zijne schuld aansprakelijk."

Artikel 1643 wordt gelezen als volgt:

„Indien het werk, in het geval bij het voorgaande artikel vermeld, buiten eenig pligtverzuim van den aannemer is verloren gegaan, voordat de levering geschied is, en zonder dat de aanbesteder nalatig is geweest om het werk op te nemen en goed

te keuren, heeft de aannemer geene aanspraak op den bedongen prijs, ten ware de zaak door een gebrek in de stof zelve verloren ware gegaan."

In artikel 1644 wordt het woord „werkman" vervangen door het woord „aannemer."

In artikel 1646 wordt het woord „dagloonen" vervangen door het woord „arbeidsloonen".

Het eerste lid van artikel 1648 wordt gelezen als volgt:

„Aanneming van werk houdt op door den dood van den aannemer."

In het tweede lid van artikel 1648 en in artikel 1652 wordt het woord „eigenaar" vervangen door het woord „aanbesteder".

Artikel IV.

Het Vierde Boek van gemeld wetboek ondergaat de navolgende wijzigingen:

Het eerste lid van artikel 1940 wordt gelezen als volgt:

„Dezelfde regelen lijden insgelijks uitzondering in twistgedingen betrekkelijk tot eene arbeidsovereenkomst, en voorts in alle de gevallen waarin het uit den aard der zaak niet mogelijk is geweest zich een schriftelijk bewijs te verschaffen."

Artikel 1951 wordt gelezen als volgt:

„Nogtans zullen bloed- en aanverwanten, mitsgaders arbeiders in dienst van partijen, in twistgedingen, betrekkelijk tot den burgerlijken staat der partijen, of tot eene arbeidsovereenkomst, als zoodanig noch onbekwaam zijn, noch kunnen gewraakt worden."

In artikel 2005 vervallen de woorden: „Die van arbeiders en handwerkslieden, wegens hun loon;".

Artikel 2006 wordt gelezen als volgt:

„De regtsvordering der artsen, heelmeesters en apothekers, wegens hunne bezoeken, heelkundige diensten en geneesmiddelen;
Die van deurwaarders, wegens hun loon voor het beteekenen van akten en het ten uitvoer brengen van de hun opgedragene werkzaamheden;
Die der kostschoolhouders, wegens het kost- en schoolgeld voor derzelver leerlingen, en van andere meesters, voor het loon van hun onderwijs;
Die van arbeiders, wier in geld vastgesteld loon ten minste

eenmaal in het kwartaal moet worden uitbetaald, wegens de betaling van hun loon, alsmede van het bedrag der verhooging van dat loon ingevolge 1638 *q*;

Verjaren door verloop van twee jaren."

Artikel 2008 wordt gelezen als volgt:

„De regtsvorderingen:

Van timmerlieden, metselaars en andere werkbazen, tot betaling hunner leveranciën en loonen;

van kooplieden, voor de koopwaren, aan bijzondere, geene handeldrijvende personen of aan kooplieden die denzelfden handel niet drijven, geleverd;

van arbeiders, met uitzondering van degenen, bedoeld bij artikel 2006, tot betaling van hun loon, alsmede van het bedrag der verhooging van dat loon ingevolge artikel 1638 *q*;

Verjaren door verloop van vijf jaren."

Artikel V.

Het Wetboek van Koophandel ondergaat de navolgende wijziging:

Het tweede lid van artikel 754 wordt gelezen als volgt:

„De regten en verpligtingen uit de arbeidsovereenkomst van stuurlieden, schippersknechts of ander scheepsvolk, voortvloeijende, worden geregeld naar de overeenkomst, naar de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek op dit stuk bestaande en naar de bijzondere reglementen en verordeningen daaromtrent wettiglijk vastgesteld."

Artikel VI.

Het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering ondergaat de navolgende wijzigingen:

Aan het slot van artikel 4 wordt toegevoegd:

„10°. Ten aanzien van den werkgever en zijnen arbeider, die in zijn huis woonplaats heeft, wat betreft de dagvaardingen en alle andere exploiten, welke ten verzoeke van den een aan den ander worden uitgebragt, op de wijze, en met inachtneming der bepalingen, voorgeschreven onder 9°., met dien verstande, dat hetgeen aldaar omtrent den echtgenoot is bepaald, zal gelden voor dengene, te wiens verzoeke het exploit wordt uitgebragt, en dat hetgeen aldaar omtrent de vrouw bepaald is, zal gelden voor dengene, aan wien het exploit uitgebragt wordt."

Tusschen het opschrift van den Tweeden Titel van het Eerste Boek en artikel 97 wordt het volgende ingevoegd:

„EERSTE AFDEELING.

Algemeene bepalingen."

Tusschen artikel 125 en den Derden Titel van het Eerste Boek wordt het volgende ingevoegd:

„TWEEDE AFDEELING.

Van de wijze van procedeeren in zaken, betrekkelijk tot eene arbeidsovereenkomst of tot zekere aannemingen van werk.

Art. 125 *a.* De behandeling van zaken, betrekkelijk tot eene aanneming van werk, waarvan de kantonregter zonder hooger beroep kennis neemt, of tot eene arbeidsovereenkomst, geschiedt overeenkomstig de gewone regelen, voor zooverre daarvan bij de navolgende artikelen niet is afgeweken.

Art. 125 *b.* De eischende partij zal te harer keuze den kantonregter binnen wiens regtsgebied de arbeid gewoonlijk wordt verrigt, of den kantonregter binnen wiens regtsgebied de wederpartij woonachtig is, schriftelijk verzoeken eenen dag te bepalen, waarop de zaak ter teregtzitting zal worden behandeld.

Het verzoekschrift bevat eene opgave van den naam, de voornamen en de woonplaats des verzoekers, van den naam en de woonplaats der wederpartij, mitsgaders eene mededeeling van de vordering en van de gronden, waarop dezelve steunt.

Bij algemeenen maatregel van bestuur zal een model van het verzoekschrift worden vastgesteld; het gebruik van dit model zal echter niet verplicht zijn.

Art. 125 *c.* Binnen twee dagen na ontvangst van het verzoekschrift door den kantonregter geeft de griffier aan beide partijen bij aangeteekenden brief kennis van den dag en het uur, waarop de zaak ter teregtzitting zal dienen; die dag zal niet vroeger worden gesteld dan vijf, en niet later dan twaalf, dagen na dien, waarop de regter het verzoekschrift heeft ontvangen.

Bij de kennisgeving aan de wederpartij wordt een afschrift van het verzoekschrift gevoegd.

De kennisgeving geschiedt volgens een model bij algemeenen maatregel van bestuur vast te stellen.

Art. 125 *d.* De kennisgeving des griffiers, bij het vorig artikel bedoeld, zal ten opzichte van partijen de kracht hebben van eene dagvaarding.

Art. 125 *e.* Indien bij de behandeling der zaak ter teregtzitting de regter of een der partijen het wenschelijk oordeelt dat omtrent het al dan niet bestaan van eenig gebruik, of omtrent eenig ander punt in geschil het advies eener Kamer van arbeid

worde ingewonnen, zal de regter de behandeling der zaak schorsen voor eenen door hem te bepalen tijd, bedragende ten minste zeven en ten hoogste veertien dagen.

De griffier zendt in dat geval aan de Kamer van arbeid eene opgave van het punt, waaromtrent hare voorlichting wordt gewenscht, met het verzoek den kantonregter zoo spoedig mogelijk van advies te dienen, en met mededeeling van den dag, waarop de behandeling der zaak zal worden voortgezet."

Aan artikel 872 wordt een derde en een vierde lid toegevoegd, luidende als volgt:

„Wanneer eenige rechterlijke beschikking wordt verzocht betrekkelijk tot eene arbeidsovereenkomst, waarbij het in geld vastgesteld loon vier gulden per dag of minder bedraagt, kan de verzoeker zijn request op ongezegeld papier indienen, en zal de beschikking vrij zijn van zegel en gratis worden geregistreerd en wijders vrij van alle kosten worden uitgereikt. Op den werkgever is deze bepaling niet van toepassing.

Het bedrag van het in geld vastgesteld loon per dag wordt berekend op de wijze, bedoeld bij artikel 1637*u bis* van het Burgerlijk Wetboek."

Tusschen de artikelen 874 en 875 wordt een nieuw artikel 874*a* ingevoegd, luidende als volgt:

„Hij die in rechten optreedt betrekkelijk tot eene arbeidsovereenkomst, waarbij hij zich als werkgever heeft verbonden, wordt, indien hij het bewijs van onvermogen overlegt, bij artikel 858 vermeld, geacht van den rechter vergunning te hebben verkregen om kosteloos te procedeeren.

Hij die in rechten optreedt betrekkelijk tot eene arbeidsovereenkomst, waarbij hij zich als arbeider verbonden heeft, wordt indien zijn in geld vastgesteld loon vier gulden per dag of minder bedraagt, geacht van den rechter vergunning te hebben verkregen om kosteloos te procedeeren.

Het bedrag van het in geld vastgesteld loon per dag wordt berekend op de wijze, bedoeld bij artikel 1637*u bis* van het Burgerlijk Wetboek."

Artikel VII.

Artikel 39, 3°. der Wet op de Rechterlijke Organisatie en het Beleid der Justitie wordt gelezen als volgt:

„Van alle regtsvorderingen betrekkelijk tot eene arbeidsovereenkomst".

Artikel VIII.

Art. 40 der Faillisementswet wordt gelezen als volgt:

„Arbeiders in dienst van den gefailleerde kunnen de dienstbe-

betrekking opzeggen, en hun kan wederkeerig door den curator de dienstbetrekking opgezegd worden, met inachtneming van de overeengekomen of wettelijke termijnen, met dien verstande echter dat in elk geval de dienstbetrekking kan worden geeindigd door opzegging met een termijn van zes weken. Van den dag der faillietverklaring af is het loon boedelschuld."

Artikel 233, 5°. van genoemde wet wordt gelezen als volgt:

„van het loon van arbeiders; van het bedrag der verhooging van dat loon ingevolge artikel 1638 *q* van het Burgerlijk Wetboek; van het bedrag der uitgaven door den arbeider voor den werkgever gedaan; en van het bedrag der schadevergoeding, door den werkgever aan den arbeider wegens onrechtmatige verbreking der dienstbetrekking verschuldigd;".

Overgangsbepalingen.

Artikel I. De arbeidsovereenkomsten, van kracht bij het in werking treden van deze wet, alsmede de uit de arbeidsovereenkomst over en weder voortvloeiende rechten en verplichtingen, worden, met uitzondering van den tijd, waarvoor de arbeidsovereenkomst is aangegaan, beoordeeld naar de bij deze wet vastgestelde bepalingen.

Minderjarigen, alsdan werkzaam krachtens eene door hunnen wettelijken vertegenwoordiger te hunnen behoeve gesloten arbeidsovereenkomst worden geacht zelven de arbeidsovereenkomst ingevolge eene door den wettelijken vertegenwoordiger verleende machtiging te hebben aangegaan; bepalingen, daarbij door den wettelijken vertegenwoordiger gemaakt, worden beschouwd als voorwaarden, waaronder de machtiging is verleend.

Indien minderjarigen op gemeld tijdstip als arbeiders werkzaam zijn, zonder dat hun wettelijke vertegenwoordiger eene arbeidsovereenkomst te hunnen behoeve gesloten heeft wordt de termijn, genoemd in artikel 1637 *h*, geacht op voormeld tijdstip aan te vangen.

Artikel II. Totdat bij de wet nader in deze zal zijn voorzien, zullen de bepalingen van den Zevenden Titel A van het Derde Boek van het Burgerlijk Wetboek niet van toepassing zijn ten aanzien van personen in dienstbetrekking bij ondernemers van een spoorwegdienst, gelijk bedoeld bij de wet van den 9den April 1875, tot regeling van den dienst en het gebruik der spoorwegen (*Staatsblad* n°. 67), opzichtens die onderwerpen, welke te hunnen aanzien geregeld zijn bij een reglement als bedoeld in artikel 113 *bis* van het Algemeen Reglement voor den dienst op de spoorwegen, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 27 October 1875 (*Staatsblad* n°. 183), zooals dit laatstelijk is gewij-

zigd bij het Koninklijk besluit van 7 April 1903 (*Staatsblad* n°. 96).

Slotbepaling.

Deze wet treedt in werking op eenen nader door ons te bepalen dag.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven,

De Minister van Justitie,

Wettelijke verplichting van vaste werklieden om zich en tot hun gezin behoorende personen te verzekeren tegen geldelijke gevolgen van ziekte, kraam en overlijden.

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is, dat bepaalde vaste werklieden worden verplicht om zich en tot hun gezin behoorende personen te verzekeren tegen geldelijke gevolgen van ziekte, kraam en overlijden en dat ten aanzien dier verplichte verzekering regelen behooren te worden gesteld;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

HOOFDSTUK I.

VAN DEN VERZEKERINGSPLICHT.

Artikel 1.

Behoudens het bepaalde in de artikelen 5 en 8—10 is elke persoon, die binnen het Rijk zijne woonplaats heeft, den leeftijd van 16 jaren heeft bereikt en vast werkman is, verplicht zich tegen geldelijke gevolgen van ziekte en overlijden te verzekeren.

Artikel 2.

Onder ziekte verstaat deze wet eene storing van den gezondheidstoestand van lichaam of geest, welke geneeskundige behandeling noodig maakt.

Onder geneeskundige behandeling verstaat deze wet elke behandeling, welke behoort tot eenig onderdeel der geneeskundige praktijk, de tandheelkundige praktijk hier onder begrepen.

Artikel 3.

Onder vast werkman verstaat deze wet ieder, hetzij man of vrouw, die tegen geldelijk loon in of ten behoeve van eene binnen het Rijk gevestigde onderneming of inrichting werkzaam of binnen het Rijk in eene dienstbetrekking is, voor zoover de duur der arbeidsovereenkomst ten minste zes dagen is.

Wanneer een persoon in een tijdvak van veertien dagen op ten minste tien dagen tegen loon in of ten behoeve van dezelfde onderneming of inrichting werkzaam of in dezelfde dienstbetrekking is geweest, wordt zijne werkzaamheid of zijn dienst in dat tijdvak in elk geval geacht het gevolg van slechts éène arbeidsovereenkomst te zijn geweest.

Onder werkgever verstaat deze wet ieder, natuurlijk of rechtspersoon, in of ten behoeve van wiens onderneming of inrichting een vast werkman werkzaam is of tot wien een vast werkman in dienstbetrekking staat.

Wanneer een verzekeringsplichtige in of ten behoeve van eene onderneming of inrichting werkzaam of in eene dienstbetrekking is en zijn verzekeringsplicht daarvan niet het gevolg is, wordt hij ten aanzien van het hoofd of den bestuurder van die onderneming of inrichting of van dengene tot wien hij in die dienstbetrekking staat, geacht geen vast werkman te zijn.

Onder loon verstaat deze wet ook eene aanmoediging aan een leerling te geven ingevolge eene leerovereenkomst, welke overeenkomstig de Arbeidswet 1905 is gesloten.

Artikel 4.

Voor de toepassing dezer wet worden gehuwde en niet van tafel en bed gescheiden vrouwen, minderjarige en onder curatele gestelden, die verzekeringsplichtig zijn of wier verzekering ter voldoening aan artikel 1 na het ophouden van den verzekeringsplicht nog voortduurt, en die verblijf houden op eene andere plaats dan waar zij volgens artikel 78 van het Burgerlijk Wetboek woonplaats hebben, geacht woonplaats te hebben daar, waar zij werkelijk verblijven.

Artikel 5.

Niet verzekeringsplichtig is:

a. degene, die zelf of wiens niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot krachtens de wet van 2 October 1893 (*Staatsblad* n°. 149) *tot heffing eener belasting op bedrijfs- of andere inkomsten* over het loopende dienstjaar of, zijn de aanslagbiljetten over dat jaar nog niet uitgereikt, over het voorgaande dienstjaar volgens artikel 9*A* dier wet is aangeslagen naar inkomsten van 1200 gulden of meer;

b. degene, die zelf of wiens niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot in de vermogensbelasting is aangeslagen;

c. de vrouwelijke dienstbode, die uitsluitend huiselijke diensten verricht;

d. degene, die als militair in werkelijken dienst is van 's Rijks zeemacht;

e. degene, die in dienst is van een publiekrechtelijk lichaam, mits:
1°. hij zelf, zoomede de personen, die, ware hij verzekeringsplichtig, ten gevolge van zijne verzekering mede verzekerd zouden zijn, aan eene verordening van dat lichaam aanspraak ontleenen op schadeloosstelling in dezelfde gevallen als waarin zij, ware hij verzekerd, daarop aanspraak zoude hebben, en
2°. door Ons ten aanzien der verordening is beslist, dat de schadeloosstelling, ingevolge hare bepalingen te verleenen, ten minste evenveel waard is als die, waarop in gelijke omstandigheden een bij eene districtsziekenkas verzekerde aanspraak heeft;

f. degene, die behoort tot de bemanning van een zeeschip;

g. degene, die van de vangst van visch, schaaldieren hieronder begrepen, buiten de tonnen in zee zijn gewoon beroep maakt;

h. degene, die blijkens de verklaring van een deskundige, aangewezen door den verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie, waarbinnen hij zijne woonplaats heeft of tijdens het geneeskundig onderzoek had, een der bij algemeenen maatregel van bestuur te vermelden of te omschrijven verminkingen, gebreken of chronische ziekten heeft, welke in den regel herhaaldelijk geheele of gedeeltelijke ongeschiktheid tot werken ten gevolge hebben of bij voortduring, zij het ook met tusschenpoozen, geneeskundige behandeling vereischen, tenzij ingeval van ziekte of gebrek de verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie, waarbinnen de bedoelde persoon zijn woonplaats heeft, op verzoek van dezen of ambtshalve heeft verklaard, dat de deskundige verklaring niet meer als bewijs kan worden aangenomen, dat de ziekte of het gebrek alsnog aanwezig is;

i. degene, die krachtens eene buitenlandsche wet tegen geldelijke gevolgen van ziekte is verzekerd.

Bij algemeenen maatregel van bestuur kan ten aanzien van bepaalde gemeenten worden bepaald, dat met betrekking tot dengene, die zijne woonplaats heeft binnen de gemeente, het in het eerste lid, sub *a*, vermelde bedrag van 1200 gulden zal geacht worden een lager bedrag te zijn, respectievelijk voor elke gemeente in den algemeenen maatregel aan te geven.

Artikel 6.

Onder zeeschip verstaat deze wet een schip, dat in den regel buiten de tonnen in zee vaart en

a. in den regel op eene buitenlandsche haven vaart, of

b. wordt gebezigd voor vischvangst, de vangst van schaaldieren daaronder niet begrepen, of om visch van zich op zee bevindende schepen af te halen.

Artikel 7.

Omtrent eene verordening als bedoeld in artikel 5, sub *e*, wordt door Ons eene beslissing genomen binnen twee maanden, te rekenen van den dag, waarop de verordening Ons ter beoordeeling is aangeboden. De beslissing geschiedt niet in den in artikel 5, sub *e*, bedoelden zin, indien op grond van de bepalingen der verordening te verwachten is:

1°. dat de voldoening der schadeloosstelling niet behoorlijk verzekerd is of minder regelmatig en spoedig zal plaats hebben dan zij zou plaats hebben, indien de verzekerden waren verzekerd bij eene districtsziekenkas;

2°. dat voor het aannemen van aanspraak op schadeloosstelling strengere eischen zullen gesteld worden dan gesteld zouden worden, indien de verzekerden waren verzekerd bij eene districtsziekenkas;

3°. dat de schadeloosstelling niet van gelijke waarde zal zijn als die, in gelijke omstandigheden verleend door eene districtsziekenkas;

4°. dat de bijdragen der verzekerden gemiddeld in ongunstiger verhouding zullen staan tot de hun verzekerde schadeloosstellingen, dan bij verzekering ingevolge artikel 1 bij eene districtsziekenkas het geval zoude zijn; of

5°. dat de verzekerden bij ontkenning hunner aanspraken op schadeloosstelling die aanspraken niet voor een rechter of een onafhankelijken en onpartijdigen scheidsrechter zullen kunnen doen gelden.

Artikel 8.

Degene, wiens verzekeringsplicht zou aanvangen terwijl hij in het buitenland verblijft, is niet verplicht zich te verzekeren, voordat hij in het Rijk is teruggekeerd.

Artikel 9.

Degene, die ingevolge het bepaalde in artikel 38, sub *g*, of ingevolge eene bepaling van den verzekeringscontroleur als bedoeld in artikel 44 ophoudt verzekerd te zijn, is van dat oogenblik af totdat hij in het Rijk is teruggekeerd, niet verzekeringsplichtig.

Wanneer, nadat een verzoek als bedoeld in artikel 44 is ingewilligd, de betrokkene na verloop van zeven dagen, te rekenen van den dag, waarop hij volgens zijne verklaring vermoedelijk het Rijk zou verlaten, zich nog in het Rijk bevindt, is te zijnen aanzien het eerste lid niet van toepassing.

Artikel 10.

De verzekeringsplichtige, die den verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie, waarbinnen hij zijne woonplaats heeft, aantoont, dat hij vermoedelijk korter dan 90 dagen, van den aanvang van den verzekeringsplicht gerekend, in het Rijk zal verblijven, wordt op zijn verzoek door den controleur van den verzekeringsplicht ontheven.

Indien de persoon, die van den verzekeringsplicht is ontheven, zich na den in het eerste lid bedoelden termijn nog in het Rijk bevindt, kan de ontheffing door den verzekeringscontroleur worden ingetrokken.

De ontheffing kan eveneens worden ingetrokken, wanneer de betrokkene in het Rijk is teruggekeerd en niet kan aantoonen, dat hij vermoedelijk korter dan 90 dagen, van den dag waarop hij is teruggekeerd gerekend, in het Rijk zal verblijven. De intrekking geschiedt in dit geval door den verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie, waarbinnen de betrokkene alsdan zijne woonplaats heeft.

Artikel 11.

Ten aanzien van een verzoek om ontheffing wordt door den verzekeringscontroleur zoo spoedig mogelijk eene beslissing genomen. De beslissing is gedagteekend en, ingeval de ontheffing niet wordt verleend, met redenen omkleed.

Van de beslissing wordt een door den verzekeringscontroleur gewaarmerkt afschrift aan den betrokkene gezonden.

HOOFDSTUK II.

Van de gevolgen der verzekering ten aanzien van personen, die tot het gezin van den verzekerde behooren.

Artikel 12.

De verzekering van een verzekeringsplichtig persoon heeft tengevolge, dat mede bij de ziekenkas tegen geldelijke gevolgen van ziekte en overlijden zijn verzekerd:

1°. de niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot, die niet vast werkman is,

2 . de minderjarige, die bij den verzekerde inwoont en nog niet den leeftijd van 16 jaren heeft bereikt of wel dien leeftijd heeft bereikt maar nog niet dien van 18 jaren en in het laatste geval niet vast werkman is,

3°. de bloed- of aanverwant in de rechte opgaande linie, die bij den verzekerde inwoont, den leeftijd van 65 jaren heeft bereikt en niet vast werkman is, en

4°. de bloed- of aanverwant in de rechte linie, die bij den verzekerde inwoont en tengevolge van zijn lichamelijken of geestelijken toestand bij voortduring niet in staat is in zijn levensonderhoud te voorzien.

Artikel 13.

Eene verzekering ingevolge artikel 12 betreft niet eene ziekte, welke het gevolg is van een ongeval, dat de Rijksverzekeringsbank tot schadeloosstelling verplicht.

Artikel 14.

Voor de toepassing dezer wet wordt een persoon geacht in te wonen bij een anderen persoon, indien hij in den regel 's nachts verblijft in de woning van dezen en bij hem geheel of gedeeltelijk in den kost is.

Een persoon, die inwoont bij een anderen persoon, die gehuwd en niet van tafel en bed is gescheiden en samen woont met zijn echtgenoot, wordt geacht ook bij dien echtgenoot in te wonen. Is hij gelijktijdig tengevolge van de verzekeringen der beide echtgenooten verzekerd en heeft hij wegens zijne verzekering aanspraak op schadeloosstelling, dan wordt ten aanzien hiervan zijne dubbele verzekering als slechts éene verzekering aangemerkt.

Een persoon, die inwoont bij twee personen, die niet samen gehuwd zijn en ter voldoening aan artikel 1 zijn verzekerd, wordt bij de toepassing dezer wet geacht uitsluitend in te wonen:

a. ingeval de verzekerden tot verschillende loonklassen behooren, bij dengene, die tot de hoogste loonklasse behoort;

b. ingeval de verzekerden niet tot verschillende loonklassen behooren, bij dengene, die de oudste is.

Artikel 15.

Wanneer een persoon, die bij twee echtgenooten inwoont, ingevolge artikel 12 gelijktijdig bij twee verschillende ziekenkassen zou verzekerd zijn, wordt hij geacht uitsluitend verzekerd te zijn bij de ziekenkas, waarbij de man is verzekerd.

Artikel 16.

Wanneer ten gevolge van de verzekering van een verzekeringsplichtige bij eene ziekenkas een ander persoon ingevolge artikel 12 mede bij de ziekenkas is verzekerd, is de verzekeringsplichtige gehouden binnen tien dagen, te rekenen van den dag, waarop de verzekering van dien persoon is aangevangen, diens naam en voornamen en den datum van zijne geboorte schriftelijk aan de ziekenkas mede te deelen.

Indien de verzekeringsplichtige deze mededeeling niet binnen den gestelden termijn heeft gedaan kan aan de verzekering van den in het eerste lid bedoelden persoon geen aanspraak op schade-

loosstelling worden ontleend, alvorens 30 dagen zijn verloopen na den dag, waarop de verzekeringsplichtige alsnog de namen van dien persoon schriftelijk aan de ziekenkas heeft medegedeeld.

Artikel 17.

Artikel 12 is niet van toepassing ten aanzien van:

a. dengene, die in de vermogensbelasting is aangeslagen of den minderjarige, wiens vader of moeder wegens het bepaalde in artikel 5, sub *a* of *b*, niet verzekeringsplichtig is;

b. dengene, die krachtens eene buitenlandsche wet tegen geldelijke gevolgen van ziekte is verzekerd.

HOOFDSTUK III.

VAN DE ZIEKENKASSEN, WAARBIJ DE VERZEKERING KAN GESCHIEDEN.

§ 1. *Algemeene bepalingen betreffende de verzekering bij eene erkende ziekenkas of eene districtsziekenkas.*

Artikel 18.

Eene verzekering als bedoeld in artikel 1 geschiedt, behoudens het bepaalde in artikel 123, bij eene erkende ziekenkas of bij de districtsziekenkas van het verzekeringsdistrict, waarbinnen de verzekeringsplichtige zijne woonplaats heeft.

Artikel 19.

Verzekeringen bij eene erkende ziekenkas, welke niet door een verzekeringsplichtig persoon volgens de bepalingen van deze wet of door een verzekeringscontroleur worden of zijn gesloten, komen bij de toepassing der volgende artikelen niet in aanmerking.

Artikel 20.

Wanneer twee personen, die gehuwd zijn, niet van tafel en bed zijn gescheiden en in dezelfde gemeente wonen, zich ter voldoening aan artikel 1 moeten verzekeren, zijn zij verplicht zich bij dezelfde ziekenkas te verzekeren.

Indien na verloop van den in artikel 29 bepaalden termijn slechts één der echtgenooten aan zijn verzekeringsplicht heeft voldaan, wordt de andere echtgenoot door den verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie, waarbinnen hij zijne woonplaats heeft, verzekerd bij dezelfde ziekenkas, als waarbij eerstbedoelde echtgenoot is verzekerd.

Indien na verloop van den in artikel 29 bepaalden termijn beide echtgenooten bij verschillende ziekenkassen zijn verzekerd, wordt de vrouw door den in het vorige lid bedoelden verzekeringscontroleur verzekerd bij de ziekenkas, waarbij de man is verzekerd.

De voorgaande leden van dit artikel zijn niet van toepassing,

indien een der echtgenooten verplicht is zich bij eene ondernemersziekenkas te verzekeren.

Artikel 21.

Wanneer een persoon gehuwd is met een verzekeringsplichtige, die bij eene erkende ziekenkas of eene districtsziekenkas is verzekerd, niet van tafel en bed is gescheiden en in dezelfde gemeente woont als zijn echtgenoot, is hij, ingeval hij verzekeringsplichtig wordt, gehouden zich bij dezelfde ziekenkas te verzekeren.

Het eerste lid is niet van toepassing, indien de aldaar bedoelde persoon verplicht is zich bij eene ondernemersziekenkas te verzekeren.

Artikel 22.

Wanneer twee personen gehuwd zijn, niet van tafel en bed zijn gescheiden, in verschillende gemeenten wonen en bij verschillende ziekenkassen zijn verzekerd, en de eene echtgenoot in dezelfde gemeente komt te wonen als de andere, is eerstbedoelde echtgenoot, indien hij nog verzekeringsplichtig is, verplicht zich binnen 14 dagen, te rekenen van den dag, waarop hij van woonplaats is veranderd, te verzekeren bij de ziekenkas, waarbij de andere echtgenoot is verzekerd. Komt hij die verplichting niet na, dan wordt hij door den verzekeringscontroleur bij de bedoelde ziekenkas verzekerd.

Het eerste lid is niet van toepassing, indien een der echtgenooten bij eene ondernemersziekenkas is verzekerd of verplicht is zich bij zulk eene ziekenkas te verzekeren.

Artikel 23.

Wanneer twee personen, die beide verzekeringsplichtig en bij verschillende ziekenkassen zijn verzekerd, huwen, is de vrouw indien zij nog verzekeringsplichtig is en het verzekeringsgebied van de ziekenkas, waarbij zij is verzekerd, niet de woonplaats van den man omvat, verplicht zich te verzekeren bij de ziekenkas, waarbij de man is verzekerd.

Indien het verzekeringsgebied van de ziekenkas wel de woonplaats van den man omvat, kan binnen 14 dagen, te rekenen van den dag van het huwelijk, hetzij de man zich verzekeren bij de ziekenkas, waarbij de vrouw is verzekerd, hetzij deze zich verzekeren bij de ziekenkas, waarbij de man is verzekerd. Ingeval de echtgenooten binnen den bepaalden termijn niet beide bij éene der bedoelde ziekenkassen zijn verzekerd, wordt de vrouw door den verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie, waarbinnen zij hare woonplaats heeft, verzekerd bij de ziekenkas, waarbij de man is verzekerd.

Onder het verzekeringsgebied van eene erkende ziekenkas of van eene districtsziekenkas verstaat deze wet het gebied, waarbinnen een verzekeringsplichtige zijne woonplaats moet hebben om zich bij de ziekenkas te kunnen verzekeren.

De eerste twee leden van dit artikel zijn niet van toepassing, indien eene van de in het eerste lid bedoelde ziekenkassen eene ondernemersziekenkas is, noch indien de echtgenooten vóór hun huwelijk in verschillende gemeenten woonden en na het huwelijk in verschillende gemeenten zijn blijven wonen.

Artikel 24.

Wanneer een persoon zich bij eene erkende ziekenkas of bij eene districtsziekenkas wenscht te verzekeren, kan de ziekenkas de verzekering alleen weigeren, indien die persoon:

a. niet verzekeringsplichtig is,

b. niet woont binnen haar verzekeringsgebied,

c. volgens deze wet verplicht is zich bij eene andere ziekenkas te verzekeren, of

d. eene ziekte heeft, welke deskundige behandeling vereischt, en die behandeling hem niet volgens deze wet vanwege eene ziekenkas wordt verstrekt of behoort te worden verstrekt.

Eene erkende ziekenkas, welke eene vereeniging is, kan de verzekering bovendien weigeren in de gevallen, in hare statuten bepaald.
Het bepaalde in het tweede lid is niet van toepassing, ingeval volgens eene bepaling van deze wet de verzekering bij de in dat lid bedoelde ziekenkas moet geschieden.

Artikel 25.

De verzekeringsplichtige, die zich bij eene ziekenkas wenscht te verzekeren, is gehouden daarvan ten kantore der ziekenkas aangifte te doen, met opgave van zijn naam en voornamen, geboortedatum, woonplaats en beroep, zoomede van den naam en woonplaats van zijn werkgever.

Artikel 26.

Wanneer eene ziekenkas eene aangifte als bedoeld in het voorgaande artikel heeft ontvangen, is zij verplicht de namen van den verzekeringsplichtige binnen 8 dagen, te rekenen van den dag der aangifte, in te schrijven in het door haar gehouden register van verzekerden, tenzij zij naar hare meening bevoegd is de verzekering te weigeren.
Ingeval van inschrijving geeft de ziekenkas daarvan binnen 3 dagen schriftelijk kennis aan den verzekerde, den werkgever en den verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie waarbinnen de verzekerde zijne woonplaats heeft.
Ingeval de verzekering door de ziekenkas wordt geweigerd, is deze verplicht daarvan binnen den in het eerste lid bepaalden termijn met opgave der reden schriftelijk kennis te geven aan den aangever en den verzekeringscontroleur.

Artikel 27.

Wanneer eene ziekenkas volgens artikel 26 de namen van een verzekeringsplichtig persoon heeft ingeschreven in het aldaar bedoelde register, wordt diens verzekering geacht te zijn aangevangen op den dag, waarop de in artikel 25 bedoelde aangifte heeft plaats gehad.

Artikel 28.

Wanneer overeenkomstig de bepalingen van deze wet een verzekeringsplichtig persoon zich bij eene ziekenkas wenscht te verzekeren en hij van oordeel is, dat de verzekering in strijd met het bepaalde in artikel 24 wordt geweigerd, is hij bevoegd om aan den in artikel 26 bedoelden verzekeringscontroleur schriftelijk te verzoeken hem bij de ziekenkas te verzekeren.

Indien de ziekenkas niet bevoegd is de verzekering te weigeren, geeft de verzekeringscontroleur aan het verzoek gevolg.

Indien de ziekenkas bevoegd is de verzekering te weigeren en de verzekeringsplichtige niet verplicht is zich bij eene bepaalde ziekenkas te verzekeren, geeft hij den betrokkene bij te adviseeren dienstbrief kennis, dat zijn verzoek niet kan worden ingewilligd, met opgave van de gronden waarop zijne beslissing berust.

Indien de ziekenkas bevoegd is de verzekering te weigeren en de verzekeringsplichtige verplicht is zich bij eene bepaalde ziekenkas te verzekeren, verzekert de verzekeringscontroleur hem bij die ziekenkas.

Artikel 29.

Wanneer een verzekeringsplichtig persoon zich niet volgens deze wet heeft verzekerd binnen 14 dagen, te rekenen van den dag waarop zijn verzekeringsplicht is aangevangen, wordt hij, tenzij hij overeenkomstig artikel 10 heeft verzocht van den verzekeringsplicht te worden ontheven en omtrent het verzoek nog geene beslissing is genomen, door den verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie, waarbinnen hij zijne woonplaats heeft, verzekerd:

a. indien hij zich bij eene bepaalde ziekenkas had moeten verzekeren, bij die ziekenkas;

b. indien hij zich niet bij eene bepaalde ziekenkas had moeten verzekeren, bij de districtsziekenkas van het bedoelde verzekeringsdistrict.

Artikel 30.

Alvorens de verzekeringscontroleur een persoon bij eene ziekenkas verzekert, noodigt hij dien persoon en de ziekenkas bij te adviseeren dienstbrieven uit om hem binnen vijf dagen, te rekenen van het bewijs van adviseering van den dienstbrief, schriftelijk mede te deelen:

a. of hij of zij van meening is, dat bedoelde persoon niet verzekeringsplichtig is of volgens deze wet bij eene andere ziekenkas moet verzekerd worden, en

b. of hij of zij wenscht, dat door een deskundige wordt onderzocht of de bedoelde persoon eene ziekte, een verminking of een gebrek heeft, als bedoeld in artikel 5, sub *h*, of eene ziekte, welke deskundige behandeling vereischt.

In een geval als bedoeld in artikel 28, eerste en tweede lid, geschiedt de in het voorgaande lid bedoelde uitnoodiging alleen aan de ziekenkas.

Bij de bepaling van den in het eerste lid bedoelden termijn wordt geen Zondag, algemeen erkende Christelijke feestdag of Nieuwjaarsdag medegerekend.

Artikel 31.

Wanneer ingevolge een uitnoodiging als bedoeld in artikel 30 de te verzekeren persoon of de ziekenkas den verzekeringscontroleur mededeelt van meening te zijn, dat bedoelde persoon niet verzekeringsplichtig is of bij eene andere ziekenkas moet worden verzekerd, en de verzekeringscontroleur zich met die meening vereenigt, dan geeft deze hiervan aan dien persoon en aan de eerstbedoelde ziekenkas schriftelijk kennis.

Artikel 32.

Wanneer ingevolge eene uitnoodiging als bedoeld in artikel 30 de te verzekeren persoon of de ziekenkas den verzekeringscontroleur heeft medegedeeld, dat hij of zij een deskundig onderzoek, als bedoeld in art. 30, wenscht, noodigt de verzekeringscontroleur dien persoon bij te adviseeren dienstbrief uit om zich binnen een in den dienstbrief te bepalen termijn door een in den dienstbrief aan te wijzen deskundige geneeskundig te doen onderzoeken.

Gelijke uitnoodiging geschiedt, wanneer den verzekeringscontroleur is medegedeeld, dat de te verzekeren persoon eene ziekte heeft, welke deskundige behandeling vereischt, en die behandeling hem niet krachtens deze wet behoort te worden verstrekt.

Artikel 33.

De vergoeding, welke den deskundige wegens het onderzoek toekomt, wordt hem binnen twee maanden, te rekenen van den dag waarop het onderzoek heeft plaats gehad, door de ziekenkas voldaan.

De vergoeding wordt berekend naar het tarief van de districtsziekenkas van het verzekeringsdistrict, waarbinnen de onderzochte persoon zijne woonplaats heeft.

Artikel 34.

Na het onderzoek deelt de deskundige den verzekeringscontroleur schriftelijk mede of de onderzochte persoon eene ziekte, eene verminking of een gebrek heeft als bedoeld in artikel 5. sub *h*, of eene ziekte, welke deskundige behandeling vereischt.

Bij aanwezigheid van eene ziekte, eene verminking of een gebrek als bedoeld in artikel 5, sub *h*, geeft de verzekeringscontroleur aan den onderzochten persoon en aan de ziekenkas schriftelijk kennis, dat de bedoelde persoon op grond van het bepaalde in artikel 5, sub *h*, niet verzekeringsplichtig is.

Is eene ziekte, eene verminking of een gebrek als bedoeld in artikel 5, sub *h*, bij den onderzochten persoon niet aanwezig, maar heeft deze eene ziekte, welke deskundige behandeling vereischt, dan wordt hij door den verzekeringscontroleur tot een door dezen te bepalen datum van den verzekeringsplicht ontheven, tenzij de deskundige behandeling ingevolge deze wet wordt verstrekt of behoort te worden verstrekt. De verzekeringscontroleur geeft van de ontheffing ten spoedigste schriftelijk kennis aan den betrokkene en aan de ziekenkas.

Artikel 35.

Wanneer in een geval als bedoeld in art. 32 de te verzekeren persoon zich niet binnen den bepaalden termijn door den deskundige heeft doen onderzoeken, wordt hij, zoolang hij zich niet alsnog door den deskundige heeft doen onderzoeken, geacht geen ziekte, verminking of gebrek te hebben als bedoeld in artikel 5, sub *h*, nog eene ziekte, welke deskundige behandeling vereischt.

Wordt de bedoelde persoon door den verzekeringscontroleur verzekerd, dan wordt hij, voor zooveel aanspraken op schadeloosstelling betreft, welke op grond van zijne verzekering mochten worden gemaakt, geacht niet verzekerd te zijn geweest gedurende het tijdvak, gelegen tusschen den aanvang der verzekering en den dag, waarop hij zich alsnog door den deskundige heeft doen onderzoeken.

Indien de verzekeringscontroleur op grond van de verklaring van den in het voorgaande lid bedoelden deskundige hetzij beslist, dat artikel 5, sub *h*, op den verzekerde van toepassing is geworden, hetzij dezen van den verzekeringsplicht ontheft, dan wordt de verzekerde, voor zooveel de in het voorgaande lid bedoelde aanspraken betreft, geacht niet verzekerd te zijn geweest.

Artikel 36.

Wanneer ingevolge eene uitnoodiging als bedoeld in artikel 30, de te verzekeren persoon den verzekeringscontroleur heeft medegedeeld, dat hij een ziekte, een verminking of een gebrek heeft, als bedoeld in artikel 5, sub *h*, en tot staving van zijne bewering eene desbetreffende verklaring van een deskundige heeft overge-

legd, wordt die verklaring, indien de verzekeringscontroleur daarmede genoegen neemt, geacht eene verklaring te zijn als bedoeld in artikel 5, sub *h*.

Heeft de te verzekeren persoon den verzekeringscontroleur medegedeeld, dat hij eene ziekte heeft, welke deskundige behandeling vereischt, en tot staving van zijne bewering eene desbetreffende verklaring van een deskundige overgelegd, dan is, indien de verzekeringscontroleur die verklaring voldoende acht, het laatste lid van artikel 34 van toepassing.

Artikel 37.

Indien de verzekeringscontroleur na kennis te hebben genomen van de mededeelingen, welke hem ingevolge de in artikel 30 bedoelde uitnoodiging mochten zijn gedaan, en van de in artikel 32 bedoelde deskundige verklaring, ingeval een geneeskundig onderzoek mocht hebben plaats gehad, van oordeel is, dat de in artikel 30 bedoelde persoon verzekeringsplichtig is en niet eene ziekte heeft, welke deskundige behandeling vereischt, of wel zulk eene ziekte heeft, maar de deskundige behandeling hem ingevolge deze wet wordt verstrekt of behoort te worden verstrekt, dan verzekert hij hem:

a. in een geval als bedoeld in artikel 28, bij de ziekenkas, waarbij de verzekeringsplichtige zich had willen verzekeren, tenzij deze volgens deze wet bij eene andere ziekenkas moet worden verzekerd;

b. indien de verzekeringsplichtige bij eene bepaalde ziekenkas moet verzekerd worden, bij deze ziekenkas.

Artikel 38.

Eene verzekering van een verzekeringsplichtig persoon bij eene erkende ziekenkas of eene districtsziekenkas geschiedt voor onbepaalden tijd.

De verzekering eindigt:

a. in geval van overlijden van den verzekerde;

b. ingeval door den verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie, waarbinnen de verzekerde zijne woonplaats heeft, op verzoek van den verzekerde of van de ziekenkas is beslist, dat artikel 5, sub *a*, *b*, *c*, *d*, *e*, *f*, *g* of *i*, op den verzekerde van toepassing is geworden, met den dag, waarop de beslissing is gedagteekend;

c. ingeval de verzekerde heeft opgehouden vast werkman te zijn na tenminste gedurende 180 dagen onafgebroken verzekeringsplichtig en verzekerd te zijn geweest, op den 30sten dag na dien, waarop hij heeft opgehouden vast werkman te zijn, tenzij hij vóór dien 30sten dag weer vast werkman is geworden;

d. ingeval de verzekerde heeft opgehouden vast werkman te zijn na korter dan 180 dagen maar tenminste gedurende 90 dagen

onafgebroken verzekeringsplichtig en verzekerd te zijn geweest, op den 21sten dag na dien, waarop hij heeft opgehouden vast werkman te zijn, tenzij hij vóór dien 21sten dag weer vast werkman is geworden;

e. ingeval de verzekerde heeft opgehouden vast werkman te zijn na korter dan 90 dagen onafgebroken verzekeringsplichtig en verzekerd te zijn geweest, op den 14den dag na dien, waarop hij heeft opgehouden vast werkman te zijn, tenzij hij vóór dien 14den dag weer vast werkman is geworden;

f. ingeval de verzekerde overeenkomstig artikel 20, derde lid, 22 of 23, tweede lid, zich verzekert of verzekerd wordt bij de ziekenkas, waarbij zijn echtgenoot is verzekerd, met den dag, waarop de nieuwe verzekering plaats heeft;

g. ingeval de verzekerde sedert dertig dagen in het buitenland verblijft, met het einde van den dertigsten dag van zijn verblijf buiten het Rijk, tenzij hij vóór zijn vertrek schriftelijk aan den verzekeringscontroleur van het verzekeringsdistrict, waarbinnen hij zijne woonplaats heeft, heeft verklaard, dat hij bij een verblijf van meer dan dertig dagen buiten het Rijk na den dertigsten dag wenscht verzekerd te blijven;

h. ingeval de verzekerde woonplaats krijgt buiten het verzekeringsgebied der ziekenkas, met den dag, waarop de verandering van woonplaats is geschied;

i. ingeval de ziekenkas eene naamlooze vennootschap of vereeniging is en deze wordt ontbonden of hare in artikel 51 bedoelde erkenning wordt ingetrokken, met den negentigsten dag na dien, waarop de ontbinding of de intrekking heeft plaats gehad of, indien de verzekerde vóór dien negentigsten dag zich bij eene andere ziekenkas verzekert of verzekerd wordt, op den dag, waarop de nieuwe verzekering aanvangt;

j. ingeval de ziekenkas eene erkende ziekenkas is en hare in artikel 51 bedoelde erkenning vervalt, met den veertienden dag na dien, waarop de erkenning is vervallen of, indien de verzekerde vóór dien veertienden dag zich bij eene andere ziekenkas verzekert of verzekerd wordt, op den dag, waarop de nieuwe verzekering aanvangt;

k. ingeval de verzekerde ingevolge het bepaalde in artikel 35, laatste lid, van den verzekeringsplicht wordt ontheven, op den dag der ontheffing;

l. ingeval de ziekenkas eene vereeniging is, in de gevallen bij de statuten bepaald.

Artikel 39.

Wanneer een verzekeringsplichtig persoon, die bij eene ziekenkas is verzekerd en van de ziekenkas zieken- of kraamgeld geniet,

ophoudt vast werkman te zijn, of heeft opgehouden dit te zijn, is, indien hij op den dag, waarop volgens artikel 38, sub *c*, *d* of *e* zijne verzekering zou eindigen, de bedoelde schadeloosstelling nog geniet, artikel 38, sub *c*, *d* of *e* niet ten aanzien van zijne verzekering bij de ziekenkas van toepassing.

Zijne verzekering eindigt:

a. wanneer hij weder verzekeringsplichtig wordt en zich volgens deze wet bij eene andere ziekenkas moet verzekeren, met den dag, waarop hij weder verzekeringsplichtig is geworden;

b. wanneer hij ophoudt de schadeloosstelling te genieten, op den dag, waarop dit geschiedt.

Artikel 40.

Wanneer een verzekeringsplichtig persoon, die bij eene ziekenkas is verzekerd en in de laatst verloopen 12 kalendermaanden ten minste 30 weken ter voldoening aan artikel 1 bij eenige ziekenkas is verzekerd geweest, ophoudt vast werkman te zijn, is hij bevoegd vóór het eindigen van den in artikel 38, sub *c*, *d* of *e* bedoelden termijn schriftelijk aan de ziekenkas te verklaren, dat hij na dien termijn zijne verzekering wenscht voort te zetten. Wenscht hij, dat hij alsdan zal worden aangemerkt tot eene bepaalde loonklasse te behooren, dan is hij gehouden daarvan bij de bedoelde verklaring mededeeling te doen.

Ingeval hij van die bevoegdheid gebruik maakt, blijft zijne verzekering, indien hij daarvoor zelf de over den bedoelden termijn verschuldigde premie heeft voldaan, voortduren zoolang hij wekelijks vooruit de verschuldigde premie betaalt. Voor de berekening der premie wordt hij geacht tot de laagste gevarenklasse te behooren.

Wordt de bedoelde persoon weder verzekeringsplichtig, dan is artikel 175 van toepassing.

Artikel 41.

Wanneer twee personen gehuwd zijn, niet van tafel en bed gescheiden, in dezelfde gemeente wonen, beide verzekeringsplichtig zijn en bij eene zelfde ziekenkas, welke eene vereeniging is, zijn verzekerd, eindigt, ingeval een der echtgenooten volgens de statuten der ziekenkas ophoudt bij haar verzekerd te zijn, gelijktijdig de verzekering van den anderen echtgenoot bij de ziekenkas.

Artikel 42.

Wanneer tengevolge van eene wijziging van een tarief van eene erkende ziekenkas of van eene districtsziekenkas een verzekeringsplichtige, die bij haar is verzekerd, voortaan eene verzekeringspremie zou moeten betalen, hooger dan vóór de wijziging, dan is de verzekeringsplichtige bevoegd zich binnen 14 dagen,

te rekenen van den dag waarop de wijziging van kracht is geworden, te verzekeren:

a. ingeval hij bij eene erkende ziekenkas was verzekerd, bij eene andere erkende ziekenkas of bij de districtsziekenkas van het verzekeringsdistrict, waarbinnen hij zijne woonplaats heeft;

b. ingeval hij bij de districtsziekenkas was verzekerd, bij eene erkende ziekenkas.

Maakt de verzekeringsplichtige van de bedoelde bevoegdheid gebruik, dan eindigt met den dag, waarop de nieuwe verzekering wordt gesloten, de vorige verzekering.

Eene verhooging van het tarief eener districtsziekenkas als bedoeld in artikel 199 wordt niet geacht te zijn eene wijziging van het tarief in den zin van het eerste lid van artikel 42.

Artikel 43.

Wanneer in een geval als bedoeld in artikel 42, eerste lid, de verzekeringsplichtige gehuwd is met een verzekeringsplichtige, die met hem samen woont en bij dezelfde ziekenkas is verzekerd, en niet van tafel en bed is gescheiden, kan hij van de in genoemd artikel bedoelde bevoegdheid alleen dan gebruik maken, indien ook de echtgenoot zich gelijktijdig bij dezelfde ziekenkas verzekert. Geschiedt dit, dan eindigt met den dag, waarop de echtgenoot de nieuwe verzekering sluit, de vorige verzekering van dezen.

Artikel 44.

De verzekeringsplichtige, die bij eene ziekenkas is verzekerd en voornemens is voor langer dan 30 dagen het Rijk te verlaten, kan den verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie, waarbinnen hij zijne woonplaats heeft, verzoeken te bepalen, dat zijne verzekering zal eindigen op den bij het verzoek aan te geven dag, waarop hij vermoedelijk het Rijk zal verlaten. Indien de bewering van den verzekeringsplichtige den verzekeringscontroleur aannemelijk voorkomt, willigt hij het verzoek in en geeft hiervan schriftelijk kennis aan den verzekerde en aan de ziekenkas.

Artikel 45.

Wanneer een verzekeringsplichtige, die bij eene ziekenkas is verzekerd, ophoudt vast werkman te zijn, is hij verplicht daarvan aangifte te doen ten kantore der ziekenkas binnen 5 dagen, te rekenen van den dag, waarop hij heeft opgehouden vast werkman te zijn.

Indien hij aan die verplichting niet voldoet, eindigt zijne verzekering met den in het eerste lid gestelden termijn.

Artikel 46.

Wanneer een persoon, die zich ter voldoening aan artikel 1 bij eene ziekenkas heeft verzekerd of door den verzekeringscon-

troleur bij de ziekenkas is verzekerd, heeft opgehouden vast werkman te zijn, is hij, ingeval hij vóór het eindigen zijner verzekering weer vast werkman wordt, verplicht daarvan aangifte te doen ten kantore der ziekenkas binnen vijf dagen, te rekenen van den dag, waarop hij weer vast werkman is geworden.

Indien hij aan die verplichting niet voldoet, wordt zijne verzekering geacht te zijn geëindigd op den dag, waarop hij weer vast werkman is geworden.

Artikel 47.

Eene verzekering van een verzekeringsplichtig persoon door tusschenkomst van den verzekeringscontroleur geschiedt door eene kennisgeving bij te adviseeren dienstbrief aan dien persoon en aan de ziekenkas, inhoudende, dat de verzekeringscontroleur den bedoelden persoon bij de ziekenkas verzekert.

De kennisgeving aan de ziekenkas vermeldt den naam, de woonplaats en, zoo mogelijk, de voornamen van den verzekerde en van zijn werkgever of werkgevers, zoomede het beroep van den verzekerde.

Artikel 48.

Eene verzekering van een verzekeringsplichtig persoon bij eene ziekenkas door tusschenkomst van een verzekeringscontroleur wordt geacht te zijn aangevangen op den dag, volgend op dien, welke vermeld is op het bewijs van adviseering van den in artikel 47 bedoelden dienstbrief, tenzij de verzekering overeenkomstig het tweede lid van artikel 28 heeft plaats gehad. Is zulks het geval, dan wordt de verzekering geacht te zijn aangevangen op den dag, waarop door den verzekerde de in artikel 25 bedoelde aangifte was geschied.

Artikel 49.

De erkende ziekenkassen en de districtsziekenkassen zijn verplicht bij elke aangifte of mededeeling, welke door of namens een verzekerde of een verzekeringsplichtige volgens deze wet bij haar geschiedt, aan den aangever een gedagteekend bewijs van ontvangst af te geven.

Artikel 50.

Eene erkende ziekenkas of eene districtsziekenkas, welke eene schadeloosstelling als bedoeld in artikel 140, sub A, verleent wegens eene ziekte, welke het gevolg is van een ongeval, dat de Rijksverzekeringsbank tot schadeloosstelling zou kunnen verplichten, indien de getroffene op den 92sten dag na het ongeval nog niet hersteld of ten gevolge van het ongeval nog geheel of gedeeltelijk ongeschikt was tot werken, is gehouden in de 11de week na het ongeval, indien de schadeloosstelling nog niet is geëindigd, daarvan schriftelijk kennis te geven aan de Rijksverzekeringsbank.

§ 2. *Van de erkende ziekenkassen.*

Artikel 51.

Eene naamlooze vennootschap of rechtspersoonlijkheid bezittende vereeniging, daaronder begrepen eene wederkeerige verzekeringsmaatschappij en eene coöperatieve vereeniging, kan op haar verzoek door Ons worden erkend als eene ziekenkas, waar verzekeringen als bedoeld in artikel 1 kunnen worden gesloten.

In deze wet, wordt onder „erkende ziekenkas" verstaan eene naamlooze vennootschap of vereeniging, welke overeenkomstig het eerste lid is erkend.

Onder naamlooze vennootschap verstaat deze wet ook eene buitenlandsche vennootschap, die in rechtskarakter met de Nederlandsche naamlooze vennootschap overeenkomt.

Artikel 52.

Op een verzoek als bedoeld in artikel 51 wordt niet beschikt, zoolang:

1°. daarbij niet een afschrift of afdruk is overgelegd van de statuten der naamlooze vennootschap of vereeniging, zooals die na de wijzigingen, welke daarin mochten zijn aangebracht, luiden, of, indien de erkenning door eene coöperatieve vereeniging is verzocht, van de acte van oprichting en van de veranderingen, welke in de voorwaarden der vereeniging mochten zijn aangebracht, en

2°. daarbij niet zijn vermeld de datums en de nummers van de Koninklijke besluiten, waarbij de statuten der naamlooze vennootschap of der vereeniging en de wijzigingen, welke daarin mochten zijn aangebracht, zijn goedgekeurd, of, indien de in artikel 51 bedoelde erkenning door eene coöperatieve vereeniging is verzocht, bij het verzoek niet zijn vermeld de datums van de nummers van de *Nederlandsche Staatscourant*, waarin de acte van oprichting en de veranderingen in de voorwaarden der vereeniging zijn openbaar gemaakt.

Het in het eerste lid sub 2 bepaalde is niet van toepassing ten aanzien van vereenigingen, welke vóór het in werking treden van de Wet van 22 April 1855 (*Staatsblad* n°. 32) bestonden, ten aanzien van wederkeerige verzekeringsmaatschappijen, noch ten aanzien van buitenlandsche vennootschappen.

Artikel 53.

Eene erkenning als bedoeld in artikel 51 wordt niet verleend:

a. indien in de statuten der naamlooze vennootschap of vereeniging of, indien de erkenning door eene coöperatieve vereeniging is verzocht, in de acte van oprichting of in de voorwaarden der vereeniging eene bepaling voorkomt, welke in strijd

is met deze wet of met een op deze wet berustenden algemeenen maatregel van bestuur of welke eene strekking heeft, daarmede in strijd;

b. indien in de statuten der naamlooze vennootschap of vereeniging of, indien de erkenning door eene coöperatieve vereeniging is verzocht, in de acte van oprichting of in de voorwaarden der vereeniging eene bepaling voorkomt, waarvan de strekking is om zooveel mogelijk te voorkomen, dat bij de ziekenkas verzekerd worden of blijven personen, die ongunstige verzekeringsrisico's zouden opleveren;

c. indien niet in de statuten of in de acte van oprichting der naamlooze vennootschap of vereeniging is bepaald, dat eene verzekering bij de ziekenkas ter voldoening van artikel 1 of ingevolge artikel 12 geen aanspraak kan geven op andere dan de bij deze wet bepaalde schadeloosstellingen;

d. indien niet in de statuten of in de acte van oprichting der naamlooze vennootschap of vereeniging duidelijk is vermeld op welke wijze de ziekenkas de door haar verschuldigde schadeloosstelling zal verleenen;

e. ingeval de erkenning is verzocht door eene naamlooze vennootschap, indien niet in de statuten der vennootschap is bepaald, dat op een aandeel ten hoogste 4 percent van het gestorte bedrag als dividend over een jaar kan worden uitgekeerd, dat eventueele meerdere winsten uitsluitend kunnen strekken tot vorming van een reservefonds, tot verlaging van het tarief der ziekenkas en tot verhooging der schadeloosstellingen, en dat het reservefonds niet meer zal bedragen dan het tweevoud van het bedrag, dat in de laatst verloopen 3 kalenderjaren gemiddeld in één jaar door de ziekenkas is uitgegeven aan schadeloosstellingen;

f. indien niet in de statuten of in de acte van oprichting der naamlooze vennootschap of vereeniging haar verzekeringsgebied, bedoeld in artikel 23, derde lid, is omschreven of dit gebied eenige gemeente slechts voor een gedeelte omvat;

g. indien zoodanige erkenning reeds vroeger aan de naamlooze vennootschap of vereeniging is verleend geweest en op den dag, waarop het verzoek om erkenning door Ons is ontvangen, nog geen vijf jaren zijn verloopen sedert eerstbedoelde erkenning is ingetrokken of vervallen;

h. voordat de naamlooze vennootschap of vereeniging voor de nakoming van hare verplichtingen tegenover de personen, die bij haar mochten worden verzekerd, bij de Rijksverzekeringsbank zekerheid heeft gesteld, met inachtneming van de daaromtrent bij algemeenen maatregel van bestuur te stellen voorschriften.

De in het eerste lid bedoelde zekerheid bestaat uit gelden of fondsen, waarin de beschikbare gelden der Rijksverzekeringsbank mogen worden belegd.

De interesten worden door het bestuur der Rijksverzekeringsbank aan de ziekenkas overgemaakt. Indien de zekerheid uit eene geldsom bestaat, wordt deze niet afzonderlijk bewaard, maar in de kas der Rijksverzekeringsbank gestort en worden de interesten berekend op den voet van den interest, welken de Rijksverzekeringsbank in het laatst verloopen kalenderjaar gemiddeld van hare fondsen heeft gemaakt.

Artikel 54.

Eene zekerheid als bedoeld in artikel 53 is niet vatbaar voor executoriaal of conservatoir beslag, noch voor faillissementsbeslag.

De bepalingen van het Burgerlijk Wetboek betreffende pand zijn op de zekerheid van toepassing voor zoover bij deze wet daarvan niet is afgeweken.

Artikel 55.

Eene erkende ziekenkas is verplicht te zorgen, dat de waarde van de door haar bij de Rijksverzekeringsbank gestelde zekerheid te allen tijde ten minste gelijk zij aan het bedrag, bij den in artikel 53, sub *h*, bedoelden algemeenen maatregel van bestuur aan te geven. Dit bedrag wordt bepaald in verband met het aantal personen, die ter voldoening aan artikel 1 bij de ziekenkas zijn verzekerd.

Bij den bedoelden algemeenen maatregel van bestuur wordt tevens voorgeschreven op welke wijze de waarde wordt bepaald van fondsen, welke deel uitmaken van een zekerheid als bedoeld in artikel 53.

Artikel 56.

Zoodra aan het bestuur der Rijksverzekeringsbank blijkt, dat eene bij de bank gestelde zekerheid te weinig bedraagt, geeft het daarvan bij te adviseeren dienstbrief kennis aan de betrokken ziekenkas met uitnoodiging om binnen 14 dagen, te rekenen van de dagteekening van het bewijs van adviseering van den dienstbrief, de zekerheid tot ten minste het vereischte bedrag aan te vullen.

Geeft de ziekenkas niet aan de uitnoodiging van het bestuur gevolg, dan stelt het bestuur Onzen Minister daarmede onmiddellijk in kennis.

Het eerste lid is niet van toepassing, wanneer de ziekenkas in staat van failissement is verklaard.

Onder „Onze Minister” verstaat deze wet Onze Minister, met de uitvoering van deze wet belast.

Artikel 57.

Eene zekerheid, welke door eene naamlooze vennootschap of vereeniging bij de Rijksverzekeringsbank is gesteld, kan na het

intrekken of vervallen van de in artikel 51 bedoelde erkenning der vennootschap of vereeniging of na de ontbinding der vennootschap of vereeniging niet worden teruggevorderd, zoolang nog bij de ziekenkas een persoon ter voldoening aan artikel 1 of ingevolge artikel 12 is verzekerd of een persoon op grond van artikel 153 aanspraak heeft op schadeloosstelling vanwege de ziekenkas.

Artikel 58.

Wanneer de waarde van eene zekerheid, welke door eene naamlooze vennootschap of vereeniging bij de Rijksverzekeringsbank is gesteld, ten gevolge van eene vermindering van het aantal personen, die bij de naamlooze vennootschap of vereeniging zijn verzekerd, hooger blijkt te zijn dan het bedrag, waarvoor door de vennootschap of vereeniging zekerheid moet zijn gegeven, kan de vennootschap of vereeniging schriftelijk aan het bestuur der Rijksverzekeringsbank verzoeken om door teruggave van in pand gegeven fondsen of gelden de zekerheid op het vereischte bedrag terug te brengen.

Zes maanden na ontvangst van een verzoek als bedoeld in het eerste lid gaat het bestuur na hoeveel het grootste aantal personen bedraagt, dat op eenig tijdstip binnen de laatste zes maanden bij de vennootschap of vereeniging is verzekerd geweest. Vervolgens brengt het bestuur door teruggave van fondsen of gelden het bedrag der door de vennootschap of vereeniging gestelde zekerheid zooveel mogelijk terug op dat, waarvoor door eene erkende ziekenkas bij het bedoelde aantal verzekerden zekerheid moet zijn gesteld.

Artikel 59.

De verzekeringscontroleurs verschaffen aan het bestuur der Rijksverzekeringsbank de gegevens, welke het bestuur noodig heeft voor het nakomen zijner uit de artikelen 56 en 58 voortvloeiende verplichtingen.

Artikel 60.

Eene erkende ziekenkas is verplicht:

1°. overeenkomstig de daaromtrent bij algemeenen maatregel van bestuur te stellen voorschriften een register aan te leggen en geregeld bij te houden van de namen der verzekeringsplichtige personen, die bij haar verzekerd zijn;

2°. elk kalenderjaar aan te leggen en geregeld bij te houden de registers, welke bij algemeenen maatregel van bestuur zullen worden voorgeschreven;

3°. ingeval eene bij haar gesloten verzekering eindigt, daarvan zoo spoedig mogelijk aangifte te doen aan den verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie, waarbinnen de verzekerde zijne woonplaats had;

4°. aan den verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie, waarbinnen haar zetel is, op zijn verzoek inzage te verleenen van de registers, door haar ingevolge het sub 1 en 2 bepaalde gehouden;

5°. aan elken verzekeringscontroleur schriftelijk alle gevraagde inlichtingen te verstrekken, welke betreffen eenige bij haar gesloten verzekering of de nakoming van eenige bepaling van deze wet of van eenen algemeenen maatregel van bestuur, krachtens deze wet vastgesteld;

6°. op verzoek van Onzen Minister een of meer van de registers over het laatst verloopen kalenderjaar, welke door haar ingevolge het sub 2 bepaalde zijn gehouden, te doen toekomen aan den door Onzen Minister aan te wijzen ambtenaar, ten einde dezen in de gelegenheid te stellen daaruit de statistische gegevens te verzamelen, welke door Onzen Minister worden noodig geoordeeld;

7°. van elke wijziging in hare statuten of, indien de ziekenkas eene coöperatieve vereeniging is, in de voorwaarden der vereeniging binnen tien dagen, te rekenen van de dagteekening van het Koninklijk besluit, waarbij de wijziging is goedgekeurd, aan Onzen Minister kennis te geven met overlegging van een afschrift of afdruk der wijzigingen.

Eene kennisgeving als bedoeld sub 7 geschiedt binnen 10 dagen, te rekenen van den dag, waarop de statuten of de voorwaarden der vereeniging zijn gewijzigd, ingeval de ziekenkas is eene wederkeerige verzekeringsmaatschappij, eene coöperatieve vereeniging, eene vereeniging, welke vóór het in werking treden van de wet van 22 April 1855 (*Staatsblad* n°. 32) bestond, of eene buitenlandsche vennootschap.

Artikel 61.

De in artikel 51 bedoelde erkenning eener ziekenkas wordt op haar verzoek ingetrokken. Bij het daartoe strekkend besluit wordt bepaald, dat de erkenning zal worden geacht te zijn ingetrokken op den 8sten dag, te rekenen van de dagteekening van het besluit.

Zoodra eene erkende ziekenkas bij in kracht van gewijsde gegaan vonnis in staat van faillissement is verklaard, vervalt de haar verleende in artikel 51 bedoelde erkenning van rechtswege.

Artikel 62.

De in artikel 51 bedoelde erkenning eener ziekenkas kan worden ingetrokken:

1°. indien de ziekenkas in gebreke is gebleven binnen den gestelden termijn te voldoen aan eene uitnoodiging als bedoeld in artikel 56;

2°. indien de ziekenkas de door haar verschuldigde bij deze wet bepaalde schadeloosstellingen niet naar behooren verleent;

3°. indien door de ziekenkas volgens het laatste lid van artikel 168 aan de Rijksverzekeringsbank een bedrag is verschuldigd en zij dit niet heeft voldaan binnen 14 dagen te rekenen van de dagteekening van het bewijs van adviseering van den dienstbrief, waarbij zij door de bank tot betaling van het bedrag is uitgenoodigd;

4°. indien door de ziekenkas niet het in de artikelen 193 en 194 bepaalde wordt in acht genomen;

5°. indien de ziekenkas eenige verplichting ingevolge artikel 49 of 60 niet naar behooren nakomt;

6°. indien de statuten der ziekenkas of, indien deze eene coöperatieve vereeniging is, de voorwaarden der vereeniging aldus zijn gewijzigd, dat aan de ziekenkas de in artikel 51 bedoelde erkenning, ingeval deze nog niet was verleend en door haar werd verzocht, ingevolge artikel 53 zou moeten worden geweigerd;

7°. indien door het bestuur der ziekenkas van eenige bepaling der statuten wordt afgeweken;

8°. indien de ziekenkas eene verplichting, welke zij volgens deze wet of volgens een op deze wet berustenden algemeenen maatregel van bestuur moet vervullen, niet naar behooren nakomt.

In geval van eene intrekking als bedoeld in het eerste lid wordt in het daartoe strekkend besluit bepaald, dat de erkenning der ziekenkas zal worden geacht te zijn ingetrokken op den 8sten dag, te rekenen van de dagteekening van het besluit.

Artikel 63.

Wanneer de in artikel 51 bedoelde erkenning eener naamlooze vennootschap of vereeniging is ingetrokken of vervallen, doet Onze Minister daarvan zoo spoedig mogelijk eene aankondiging plaatsen in de *Nederlandsche Staatscourant*.

Artikel 64.

Wanneer het vonnis, waarbij eene erkende ziekenkas in staat van faillissement is verklaard, in kracht van gewijsde is gegaan, geeft de griffier van het rechterlijk college, dat het vonnis heeft gewezen, daarvan ten spoedigste bericht aan Onzen Minister.

Artikel 65.

Wanneer eene erkende ziekenkas in staat van faillissement is verklaard, gaan de rechten en de verplichtingen, welke voor de ziekenkas voortvloeien uit de verzekeringen, welke bij haar zijn

gesloten of van eene bij haar gesloten verzekering ingevolge artikel 12 een gevolg zijn, van rechtswege over op de districtsziekenkas van het verzekeringsdistrict, waarbinnen de gemeente is gelegen, waar de ziekenkas is gevestigd met dien verstande evenwel, dat de districtsziekenkas ten aanzien van de bedoelde verzekeringen tegenover de verzekerden niet verder aansprakelijk is dan tot het beloop van de geïnde premiën en van de door de erkende ziekenkas bij de Rijksverzekeringsbank gestelde zekerheid, nadat daaruit de administratiekosten zijn voldaan, welke de districtsziekenkas in verband met de bedoelde verzekeringen heeft moeten maken.

De ontvangsten en uitgaven, welke daarvan voor de districtsziekenkas een gevolg zijn, worden geadministreerd geheel afgezonderd van de overige ontvangsten en uitgaven der ziekenkas. De bedoelde ontvangsten worden uitsluitend gebezigd tot bestrijding der bedoelde uitgaven; deze worden uitsluitend bestreden uit die ontvangsten en uit de waarden van de zekerheid, bedoeld in het eerste lid.

Onder de in het tweede lid bedoelde uitgaven zijn ook de kosten van administratie begrepen.

Artikel 66.

Rechtsvorderingen, welke reeds tijdens de faillietverklaring tegen of door de erkende ziekenkas zijn ingesteld en betreffen eene schadeloosstelling ter zake van eene verzekering als bedoeld in artikel 65 of de voldoening van premie, verschuldigd wegens zulk eene verzekering, worden van rechtswege geschorst en tegen of door de in artikel 65 bedoelde districtsziekenkas voortgezet.

Artikel 67.

Met toestemming van het bestuur der Rijksverzekeringsbank kan de districtsziekenkas voor de bestrijding der in artikel 65, tweede lid, bedoelde uitgaven beschikken over waarden van de zekerheid, welke de erkende ziekenkas bij de bank heeft gesteld.

Artikel 68.

In een geval als bedoeld in artikel 65 geeft de curator in het faillissement der erkende ziekenkas steeds inzage van hare boeken en papieren, welke op de in genoemd artikel bedoelde verzekeringen betrekking hebben, aan de districtsziekenkas en stelt haar in de gelegenheid daarvan uittreksels en afschriften te nemen.

Artikel 69.

Wanneer eene erkende ziekenkas in staat van faillissement is verklaard, geeft de curator in het faillissement daarvan ten spoedigste bericht aan de in artikel 65 bedoelde districtsziekenkas.

Artikel 70.

Zoodra het vonnis, waarbij de erkende ziekenkas in staat van faillissement is verklaard, tengevolge van verzet, hooger beroep of cassatie is vernietigd en in de eerste twee gevallen de termijn om in hooger beroep of in cassatie te komen verstreken is, zonder dat daarvan is gebruik gemaakt, wordt door den griffier van het rechtscollege, dat de vernietiging heeft uitgesproken, van die uitspraak kennis gegeven aan de in artikel 65 bedoelde districtsziekenkas.

Artikel 71.

In het in artikel 70 bedoelde geval gaan op den dag volgende op dien, waarop het vonnis, waarbij het vonnis van faillietverklaring is vernietigd, in kracht van gewijsde is gegaan, de rechten en de verplichtingen, welke ingevolge artikel 65 voor de districtsziekenkas voortvloeien uit de in dat artikel bedoelde verzekeringen, over op de erkende ziekenkas.

De aanhangige rechtsvorderingen, welke betreffen eene schadeloosstelling ter zake van eene verzekering, als bedoeld in artikel 65, of van eene verzekering, ingevolge artikel 77 op de erkende ziekenkas overgegaan, of welke betreffen de voldoening van premie, verschuldigd wegens zulk eene verzekering, worden van rechtswege geschorst en tegen of door de erkende ziekenkas voortgezet.

Artikel 72.

Nadat de in artikel 71 bedoelde rechten en verplichtingen op de erkende ziekenkas zijn overgegaan voldoet de districtsziekenkas ten spoedigste al hetgeen zij nog in verband met de bedoelde verzekeringen heeft te betalen. Zij kan daarvoor beschikken over de premiën, welke zij voor die verzekeringen heeft ontvangen en met toestemming van het bestuur der Rijksverzekeringsbank over de in artikel 67 bedoelde zekerheid.

Artikel 73.

Nadat de in artikel 72 bedoelde betalingen zijn geschied, keert de districtsziekenkas ten spoedigste het overschot van de in genoemd artikel bedoelde premiën uit aan de erkende ziekenkas.

Artikel 74.

Wanneer het vonnis van faillietverklaring in kracht van gewijsde is gegaan en geen persoon meer tegenover de districtsziekenkas kan aanspraak maken op schadeloosstelling wegens eene verzekering als bedoeld in artikel 65, voldoet de ziekenkas ten spoedigste al hetgeen zij nog in verband met de in dat artikel bedoelde verzekeringen heeft te betalen.

Artikel 75.

Nadat de in artikel 74 bedoelde betalingen zijn geschied, keert de districtsziekenkas ten spoedigste het overschot van hare in artikel 65 bedoelde ontvangsten uit aan den curator in het faillissement der erkende ziekenkas. Op last van den rechter-commissaris stelt het bestuur der Rijksverzekeringsbank vervolgens het overschot van de door de erkende ziekenkas bij de bank gestelde zekerheid ter beschikking van den curator.

Artikel 76.

In een geval als bedoeld in artikel 65 worden voor de toepassing van de artikelen 20 tot en met 23 de in artikel 65 bedoelde verzekeringen geacht bij de districtsziekenkas te zijn gesloten.

Artikel 77.

Wanneer in een geval als bedoeld in artikel 70 de rechten en de verplichtingen der districtsziekenkas, welke ingevolge artikel 65 voor haar voortvloeien uit eene bij de erkende ziekenkas gesloten verzekering, op de erkende ziekenkas overgaan, gaan, ingeval de echtgenoot van den verzekerde bij de districtsziekenkas is verzekerd, de verzekering van dien echtgenoot en de uit de verzekering voortvloeiende rechten en verplichtingen der districtsziekenkas van rechtswege gelijktijdig met de boven bedoelde rechten en verplichtingen op de erkende ziekenkas over.

Aanhangige rechtsvorderingen, welke betreffen eene schadeloosstelling ter zake van de verzekering van bedoelden echtgenoot of de voldoening van premie, verschuldigd wegens die verzekering, worden van rechtswege geschorst en tegen of door de erkende ziekenkas voortgezet.

Artikel 78.

Wanneer de verzekering van een verzekeringsplichtig persoon, die bij eene in staat van faillissement verklaarde erkende ziekenkas is verzekerd, eindigt, eindigt gelijktijdig de verzekering van diens echtgenoot, indien deze bij de districtsziekenkas was verzekerd, tenzij:

a. deze echtgenoot niet meer vast werkman is, of

b. de eerstbedoelde echtgenoot op het oogenblik waarop zijne verzekering bij de erkende ziekenkas eindigt, aanvangt bij de districtsziekenkas verzekerd te zijn.

§ 3. *Van de districtsziekenkassen.*

Artikel 79.

Voor de uitvoering dezer wet wordt het Rijk bij algemeenen maatregel van bestuur verdeeld in verzekeringsdistricten. De verdeeling geschiedt aldus, dat:

a. geene gemeente tot meer dan één district behoort,

b. geen district minder dan 5000 inwoners telt.

Voor de toepassing van het eerste lid worden de personen, die ingeschreven zijn in het bevolkingsregister eener gemeente, geacht inwoners dier gemeente te zijn. Onder inwoners van een district verstaat deze wet de inwoners van de gemeente of gemeenten welke het district omvat.

Artikel 80.

In elk verzekeringsdistrict is eene Rijksinstelling, waar de verzekeringsplichtigen, die in het district hunne woonplaats hebben, de in artikel 1 bedoelde verzekering kunnen sluiten, voor zooveel zij niet gehouden zijn, zich bij eene andere ziekenkas te verzekeren.

De in het eerste lid bedoelde instellingen dragen den naam van districtsziekenkas.

Artikel 81.

Ingeval eene districtsziekenkas wordt opgeheven en haar verzekeringsgebied voor het geheel bij een ander verzekeringsdistrict wordt gevoegd, gaan de eigendommen, de rechten en de verplichtingen der opgeheven ziekenkas over op de districtsziekenkas van het bedoelde verzekeringsdistrict. Bij den algemeenen maatregel van bestuur, waarbij de eerst bedoelde ziekenkas wordt opgeheven, worden tevens de voorschriften gegeven, welke in verband met de opheffing noodig zijn.

Artikel 82.

Ingeval een verzekeringsdistrict wordt gesplitst, regelt de daartoe strekkende algemeene maatregel van bestuur de verdeeling van de eigendommen, de rechten en de verplichtingen van de districtsziekenkas van het oorspronkelijke verzekeringsdistrict over de districtsziekenkassen der nieuw gevormde verzekeringsdistricten. In den algemeenen maatregel van bestuur worden bovendien de voorschriften gegeven, welke in verband met de splitsing noodig zijn.

Artikel 83.

Ingeval een gedeelte van een verzekeringsdistrict wordt gevoegd bij een ander verzekeringsdistrict, bepaalt de daartoe strekkende algemeene maatregel van bestuur tevens in hoeverre de eigendommen, de rechten en de verplichtingen van de districtsziekenkas van eerstbedoeld district overgaan op de districtsziekenkas van het andere district. In den algemeenen maatregel van bestuur worden bovendien de voorschriften gegeven, welke in verband met de wijziging der districten noodig zijn.

Artikel 84.

De districtsziekenkas wordt bestuurd door een directeur.

De directeur vertegenwoordigt de ziekenkas in en buiten rechte.

De directeur wordt bij verhindering, afwezigheid of ontstentenis vervangen door een plaatsvervangend directeur; bij verhindering, afwezigheid of ontstentenis van dezen door den voorzitter van den in artikel 91 bedoelden raad van toezicht.

De directeur en de plaatsvervangende directeur worden door Ons benoemd voor den tijd van 6 jaren. Zij kunnen te allen tijde door Ons worden ontslagen. Zij kunnen worden geschorst door Onzen Minister.

De instructie voor den directeur wordt door Ons vastgesteld.

Zijne bezoldiging wordt door Ons bepaald.

Den plaatsvervangenden directeur kan voor zijne werkzaamheden door Ons eene vergoeding worden toegekend. Hij geniet geene bezoldiging.

Artikel 85.

De directeur en de plaatsvervangende directeur zijn verantwoordelijk en rekenplichtig aan Onzen Minister.

Ingeval van vervanging van den directeur door den Voorzitter van den raad van toezicht, is deze eveneens aan onzen Minister rekenplichtig.

Artikel 86.

De directeur stelt alvorens zijne betrekking te aanvaarden zekerheid.

Het bedrag van de zekerheid, de wijze waarop zij gesteld wordt en de gevallen, waarin zij wordt teruggegeven, worden door Ons geregeld. Bij die regeling kan worden bepaald, dat in bepaalde gevallen eene gestelde zekerheid moet worden verhoogd of kan worden verlaagd.

Artikel 87.

De aan den directeur ondergeschikte ambtenaren worden benoemd door Onzen Minister voor den tijd van 6 jaren. Zij worden door hem geschorst en kunnen te allen tijde door hem worden ontslagen.

Hun instructie wordt door hem vastgesteld.

Hun bezoldiging wordt door Ons bepaald.

Artikel 88.

Het boekjaar der districtsziekenkas loopt van 1 Januari tot en met 31 December.

Artikel 89.

De directeur zorgt, dat overeenkomstig de daaromtrent door Ons te stellen voorschriften een register wordt aangelegd en geregeld bijgehouden van de namen der verzekeringsplichtige personen, die bij de ziekenkas zijn verzekerd.

Artikel 90.

De directeur zorgt jaarlijks voor de samenstelling van eene ziekte-, kraam- en sterftestatistiek, met inachtneming van de daaromtrent door Onzen Minister te stellen voorschriften.

Artikel 91.

Over het beheer der districtsziekenkas wordt, behoudens het bepaalde in artikel 216, toezicht uitgeoefend door een raad van toezicht, bestaande uit 5 leden.

Tot regeling van de werkzaamheden van den raad worden door Onzen Minister de noodige voorschriften gegeven.

Artikel 92.

De voorzitter van den raad van toezicht wordt door Ons benoemd voor den tijd van 6 jaren. Hij wordt door Ons geschorst en kan door Ons te allen tijde worden ontslagen.

De overige leden van den raad worden voor 6 jaren benoemd, indien het verzekeringsgebied der ziekenkas slechts éene gemeente omvat, door het bestuur dier gemeente, indien het verzekeringsgebied meerdere gemeenten omvat, welke in dezelfde provincie zijn gelegen, door de Gedeputeerde Staten van die provincie, indien het verzekeringsgebied meerdere gemeenten omvat, welke niet in dezelfde provincie zijn gelegen, door de Gedeputeerde Staten van de provincie, waarin de zetel der ziekenkas is. Zij worden geschorst door het lichaam, dat hen heeft benoemd en knnnen door dat lichaam te allen tijde worden ontslagen. Zij moeten ingezetenen des Rijks zijn, wonen binnen het verzekeringsgebied der ziekenkas en den leeftijd van 30 jaren hebben bereikt. Van hen moet zoo mogelijk één lid arts zijn, één apotheker, één bij de ziekenkas verzekerd en één werkgever. Het lid-arts en het lid-apotheker worden benoemd uit voordrachten van twee personen, respectievelijk te doen door eene commissie van artsen en eene commissie van apothekers, door Ons te benoemen.

Wie ter vervulling van eene plaats, welke binnen den bepaalden tijd is opengevallen, door het gemeentebestuur of door de Gedeputeerde Staten tot lid van den raad van toezicht is benoemd, treedt af op het tijdstip, waarop degeen, in wiens plaats hij benoemd is, moest aftreden.

Door Ons wordt een plaatsvervangend voorzitter van den raad benoemd. De benoeming geschiedt voor den tijd van 6 jaren. De plaatsvervangende voorzitter wordt door Ons geschorst en kan door Ons te allen tijde worden ontslagen.

Voor de toepassing van het tweede lid worden ook als werkgevers aangemerkt bestuurders van rechtspersonen, die werkgevers zijn, met uitzondering van bestuurders van publiekrechtelijke lichamen.

Artikel 93.

De voorzitter en de overige leden van den raad van toezicht genieten door Ons te bepalen presentiegelden; zij ontvangen vergoeding voor reiskosten volgens regelen, bij algemeenen maatregel van bestuur te stellen. Zij genieten geene bezoldiging.
De presentiegelden kunnen ten aanzien van verschillende raden van toezicht verschillend worden bepaald.

§ 4. *Van de ondernemersziekenkassen en de verzekering bij die ziekenkassen.*

Artikel 94.

De in artikel 1 bedoelde verzekering geschiedt behalve door de erkende ziekenkassen en de districtsziekenkassen door de ziekenkassen, welke krachtens artikel 95 als ondernemersziekenkassen zijn erkend.

Artikel 95.

Wanneer een ondernemer voor de vaste werklieden zijner onderneming een ziekenkas heeft opgericht, kan de ziekenkas op zijn verzoek door Ons als eene ondernemersziekenkas worden erkend, indien het aantal dier werklieden ten minste 50 bedraagt.

Artikel 96.

Op een verzoek als bedoeld in artikel 95 wordt niet beschikt, indien daarbij niet een afschrift of afdruk is overgelegd van de statuten der ziekenkas.

Artikel 97.

Eene erkenning als bedoeld in artikel 95 wordt niet verleend:

a. indien niet blijkt, dat de statuten der ziekenkas zijn vastgesteld door de vergadering van de vaste werklieden der onderneming, waarin door den ondernemer een aantal stemmen is uitgebracht, dat ten hoogste gelijk is aan de helft van het aantal der door de werklieden uitgebrachte stemmen;

b. indien in de statuten der ziekenkas eene bepaling voorkomt, welke in strijd is met deze wet of met een op deze wet berustenden algemeenen maatregel van bestuur, of indien de statuten niet voldoen aan het voorschrift van artikel 103;

c. indien zulk eene erkenning reeds vroeger op verzoek van denzelfden ondernemer is verleend aan eene voor de vaste werklieden der onderneming opgerichte ziekenkas en op den dag, waarop het verzoek om erkenning door Ons is ontvangen, nog geen 5 jaren zijn verloopen, sedert de eerstbedoelde erkenning is geëindigd ingevolge verzoek van den ondernemer, is ingetrokken of is vervallen;

d. indien niet blijkt, dat de samenstelling van het voorloopig bestuur der ziekenkas is geschied overeenkomstig artikel 101;

e. voordat de ondernemer als waarborg voor de nakoming door de ondernemersziekenkas van hare verplichtingen ingevolge de bij haar gesloten verzekeringen bij de Rijksverzekeringsbank zekerheid heeft gesteld, met inachtneming van de daaromtrent bij algemeenen maatregel van bestuur te stellen voorschriften.

Voor de toepassing van het eerste lid, sub *d*, wordt in het vierde lid van artikel 101 voor „bij de ziekenkas verzekerde verzekeringsplichtige werklieden" gelezen: „vaste werklieden der onderneming" en wordt het laatste lid van artikel 101 gelezen als volgt:

„De bestuursleden moeten ten minste 30 jaar oud zijn."

De in het eerste lid, sub *e*, bedoelde zekerheid bestaat uit gelden of fondsen, waarin de beschikbare gelden der Rijksverzekeringsbank mogen worden belegd.

De interesten worden door het bestuur der Rijksverzekeringsbank aan den ondernemer overgemaakt. Indien de zekerheid uit eene geldsom bestaat, wordt deze niet afzonderlijk bewaard, maar in de kas der Rijksverzekeringsbank gestort en worden de interesten berekend op den voet van den interest, welken de Rijksverzekeringsbank in het laatst verloopen kalenderjaar gemiddeld van hare fondsen heeft gemaakt.

Artikel 98.

Een besluit, waarbij eene ziekenkas als ondernemersziekenkas wordt erkend, bepaalt, dat het besluit in werking treedt op den 30sten dag na de dagteekening daarvan.

Indien minder dan 30 dagen zullen verloopen tusschen de dagteekening van het besluit en den dag, waarop artikel 1 dezer wet in werking zal treden, dan bepaalt het besluit, dat het in werking treedt op den zelfden dag als artikel 1.

Artikel 99.

Een besluit, waarbij eene ziekenkas als ondernemersziekenkas wordt erkend, wordt met de statuten der kas door de zorg van Onzen Minister, zoo spoedig mogelijk opgenomen in de *Nederlandsche Staatscourant.*

Artikel 100.

Eene ondernemersziekenkas bezit rechtspersoonlijkheid.

Artikel 101.

Het bestuur eener ondernemersziekenkas bestaat uit een oneven aantal en ten minste 5 leden.

De ondernemer benoemt de kleinste helft der leden en wijst uit de door hem benoemde leden den voorzitter van het bestuur aan.

De door den ondernemer benoemde leden worden door hem ontslagen.

De bij de ziekenkas verzekerde verzekeringsplichtige werklieden, die ten minste 20 jaar oud zijn, kiezen de overige bestuursleden.

De bestuursleden moeten ten minste 30 jaar oud zijn; de door de werklieden gekozen leden moeten bovendien uit eigen hoofde bij de ziekenkas zijn verzekerd.

Artikel 102.

De statuten der ondernemersziekenkas kunnen door de algemeene vergadering van de bij de ziekenkas verzekerde verzekeringsplichtige werklieden op voorstel van den ondernemer, van het bestuur of van 20 verzekeringsplichtige verzekerden worden gewijzigd.

Artikel 103.

In de statuten der ziekenkas moet zijn bepaald:

a. uit hoeveel leden het bestuur bestaat;

b. welke de bevoegdheden zijn van het bestuur;

c. voor hoelang de door de verzekerden te kiezen bestuursleden worden gekozen;

d. de wijze van verkiezing der sub *c* bedoelde bestuursleden en der sub *g* bedoelde vertegenwoordigers;

e. de schadeloosstelling, welke de bestuursleden voor de waarneming van hun lidmaatschap van het bestuur ontvangen;

f. wanneer en op welke wijze de algemeene vergadering wordt belegd;

g. of de algemeene vergadering is samengesteld uit de bij de ziekenkas verzekerde verzekeringsplichtige werklieden zelve of uit vertegenwoordigers van deze;

h. welke de bevoegdheden zijn van de algemeene vergadering;

i. op welke wijze een besluit door het bestuur of door de algemeene vergadering wordt genomen;

j. op welke wijze de jaarrekening wordt vastgesteld;

k. op welke wijze de in artikel 140, sub A 1, A 2, B 1 en B 2 bedoelde schadeloosstelling wordt verleend;

l. op welke wijze de aangifte van ziekte, kraam of overlijden moet geschieden;

m. of de geschillen betreffende eene schadeloosstelling of eene te betalen premie worden beslist door een scheidsgerecht;

n. indien de sub *m* bedoelde geschillen door een scheidsgerecht worden beslist, hoe het scheidsgerecht is samengesteld en op welke wijze de behandeling der geschillen geschiedt;

o. dat eene verzekering bij de ziekenkas geen aanspraak kan geven op andere dan de bij deze wet bepaalde schadeloosstellingen.

In de statuten moet tevens het tarief zijn opgenomen.

Artikel 104.

Wanneer in de statuten bepaald is, dat de algemeene vergadering uit vertegenwoordigers der bij de ziekenkas verzekerde verzekeringsplichtige werklieden is samengesteld, bedraagt het aantal dier vertegenwoordigers ten minste 25.

Artikel 105.

In de algemeene vergadering brengen de door den ondernemer benoemde bestuursleden een aantal stemmen uit dat gelijk is aan de helft van het aantal der door de werklieden uitgebrachte stemmen.

Artikel 106.

Het beheer van de geldmiddelen der ziekenkas en de boekhouding geschieden op kosten en onder verantwoordelijkheid van den ondernemer door een secretaris-penningmeester. Deze wordt door den ondernemer benoemd en ontslagen.

Artikel 107.

De voor de verzekering van een verzekeringsplichtige volgens het tarief der ziekenkas verschuldigde premie kan niet meer bedragen dan voor zijne verzekering zou verschuldigd zijn, indien deze was gesloten bij de districtsziekenkas, binnen wier verzekeringsgebied de verzekeringsplichtige zijne woonplaats heeft.

Artikel 108.

Bij ontoereikendheid van de kasgelden der ziekenkas voor de betaling der door haar volgens deze wet verschuldigde schadeloosstellingen, verleent de ondernemer aan de ziekenkas de vereischte voorschotten.

Artikel 109.

De regeling, vervat in artikel 50 en in de artikelen 54, 55, 56, 57, 58, 59 en 60, sub 1—6, is van toepassing met dien verstande, dat de in die artikelen ten aanzien der erkende ziekenkas gestelde voorschriften gelden ten aanzien van den ondernemer en dat in artikel 55 voor „artikel 53, sub *h*" gelezen wordt: „artikel 97, sub *e*".

Artikel 110.

Eene ondernemersziekenkas is verplicht van elke wijziging in hare statuten binnen 10 dagen na de wijziging kennis te geven aan Onzen Minister met overlegging van een afschrift of afdruk der wijzigingen.

Van de wijzigingen wordt zoo spoedig mogelijk door de zorg van Onzen Minister eene kennisgeving opgenomen in de *Nederlandsche Staatscourant*, tenzij de erkenning der ziekenkas naar het oordeel van Onzen Minister wegens de wijziging der statuten behoort te worden ingetrokken.

Artikel 111.

Wanneer een ondernemer, aan wiens onderneming eene ondernemersziekenkas is verbonden, de erkenning der ziekenkas wenscht te doen eindigen, is hij bevoegd daarvan schriftelijk mededeeling te doen aan den verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie, waarbinnen de ziekenkas is gevestigd.

Na ontvangst der mededeeling doet de verzekeringscontroleur ten spoedigste in de *Nederlandsche Staatscourant* eene kennisgeving plaatsen, dat de erkenning der ziekenkas ingevolge het verzoek van den ondernemer zal eindigen met den derden dag te rekenen van de dagteekening van het nummer van de *Staatscourant*, waarin de kennisgeving is geplaatst.

De verzekeringscontroleur doet van de kennisgeving onmiddellijk mededeeling aan de ondernemersziekenkas.

Artikel 112.

Wanneer de erkenning eener ondernemersziekenkas ingevolge het verzoek van den ondernemer is geëindigd, geschiedt de vereffening der ziekenkas door het bestuur. Dit kan voor de voldoening van de in artikel 97, sub *e*, bedoelde verplichtingen der ziekenkas beschikken over de door den ondernemer bij de Rijksverzekeringsbank gestelde zekerheid.

De vereffenaars zijn rekenplichtig aan den ondernemer.

De na de vereffening nog aanwezige gelden der ziekenkas worden met hare verdere bezittingen ter beschikking gesteld van den ondernemer.

Artikel 113.

De erkenning eener ondernemersziekenkas kan door Ons worden ingetrokken:

1°. indien de ondernemer in gebreke is gebleven binnen den gestelden termijn te voldoen aan eene uitnoodiging van het bestuur der Rijksverzekeringsbank om de door hem bij de bank gestelde zekerheid tot het vereischte bedrag aan te vullen;

2°. indien het aantal verzekeringsplichtige bij de ziekenkas verzekerden minder dan 50 bedraagt en het niet waarschijnlijk is, dat het aantal slechts tijdelijk daarbeneden is;

3°. indien de ziekenkas de door haar verschuldigde bij deze wet bepaalde schadeloosstellingen niet naar behooren verleent;

4°. indien door de ziekenkas volgens het laatste lid van artikel 168 aan de Rijksverzekeringsbank een bedrag is verschuldigd

en zij dit niet heeft voldaan binnen 14 dagen, te rekenen van de dagteekening van het bewijs van adviseering van den dienstbrief, waarbij zij door de bank tot betaling van het bedrag is uitgenoodigd;

5°. indien de ziekenkas hare verplichtingen, vermeld in de artikelen 60, sub 1—6, en 110 niet naar behooren nakomt;

6°. indien in de statuten ten gevolge van eene wijziging eene bepaling voorkomt, welke in strijd is met deze wet of met een op deze wet berustenden algemeenen maatregel van bestuur;

7°. indien door het bestuur der ziekenkas van eenige bepaling der statuten wordt afgeweken.

Het laatste lid van artikel 62 is van toepassing.

Artikel 114.

Zoodra eene ondernemersziekenkas of de ondernemer, aan wiens onderneming de ziekenkas is verbonden, bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis in staat van faillissement is verklaard, vervalt de erkenning der ziekenkas van rechtswege.

Artikel 115.

Wanneer de erkenning eener ondernemersziekenkas is ingetrokken of vervallen, zorgt onze Minister dat zoo spoedig mogelijk daarvan

a. mededeeling geschiedt aan de districtsziekenkas van het verzekeringsdistrict, waarbinnen de ondernemersziekenkas was gevestigd;

b. eene kennisgeving wordt geplaatst in de *Nederlandsche Staatscourant.*

Artikel 116.

Wanneer het vonnis, waarbij eene ondernemersziekenkas of de ondernemer, aan wiens onderneming de ziekenkas is verbonden, in staat van faillissement is verklaard, in kracht van gewijsde is gegaan, geeft de griffier van het rechterlijk college, dat het vonnis heeft gewezen of bevestigd, daarvan ten spoedigste bericht aan Onzen Minister.

Artikel 117.

Wanneer de erkenning eener ondernemersziekenkas is ingetrokken, geschiedt de vereffening der ziekenkas door de districtsziekenkas van het verzekeringsdistrict, waarbinnen de ondernemersziekenkas was gevestigd.

Het bestuur der ondernemersziekenkas stelt de gelden, de boeken en papieren en de verdere bezittingen der ziekenkas ter beschikking van de districtsziekenkas.

De districtsziekenkas kan bovendien voor de voldoening van de volgens deze wet door de ondernemersziekenkas verschuldigde schadeloosstellingen beschikken over de door den ondernemer bij de Rijksverzekeringsbank gestelde zekerheid.

Artikel 118.

Nadat de in artikel 117 bedoelde vereffening heeft plaats gehad, stelt de districtsziekenkas de boeken en papieren en de nog aanwezige gelden en verdere bezittingen der ondernemersziekenkas ter beschikking van den ondernemer en geeft van het beëindigen der vereffening kennis aan het bestuur der Rijksverzekeringsbank.

Na ontvangst der kennisgeving stelt het bestuur der bank het overschot van de door den ondernemer bij de bank gestelde zekerheid ter beschikking van den ondernemer.

Artikel 119.

Wanneer eene ondernemersziekenkas in staat van faillissement is verklaard, is de regeling vervat in de artikelen 65 tot en met 74 van toepassing.

Nadat de in artikel 74 bedoelde betalingen zijn geschied, keert de districtsziekenkas ten spoedigste het overschot van hare in artikel 65 bedoelde ontvangsten uit aan den curator in het faillissement der ondernemersziekenkas. Op last van den rechter-commissaris stelt het bestuur der Rijksverzekeringsbank vervolgens het overschot van de door den ondernemer bij de bank gestelde zekerheid ter beschikking van den ondernemer.

Artikel 120.

De na de slotuitdeeling in het faillissement der ondernemersziekenkas nog aanwezige gelden der ziekenkas worden met de boeken en papieren der ziekenkas op last van den rechter-commissaris door den curator ter beschikking gesteld van den ondernemer, aan wiens onderneming de ziekenkas was verbonden.

Artikel 121.

Wanneer een ondernemer, aan wiens onderneming eene ondernemersziekenkas is verbonden, bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis in staat van faillissement is verklaard, geeft de curator daarvan ten spoedigste bericht aan de districtsziekenkas van het verzekeringsdistrict, waarbinnen de ondernemersziekenkas is gevestigd.

De vereffening der ondernemersziekenkas geschiedt alsdan door de districtsziekenkas.

Het tweede en derde lid van artikel 117 zijn van toepassing.

Artikel 122.

Nadat de in artikel 121 bedoelde vereffening heeft plaats gehad, stelt de districtsziekenkas de boeken en papieren en de nog

aanwezige gelden en verdere bezittingen der ondernemersziekenkas ter beschikking van den curator in het faillissement van den ondernemer en geeft van het beëindigen der vereffening kennis aan het bestuur der Rijksverzekeringsbank.

Na ontvangst der kennisgeving stelt het bestuur der bank het overschot van de door den ondernemer bij de bank gestelde zekerheid ter beschikking van den curator.

Artikel 123.

Wanneer eene aan eene onderneming verbonden ziekenkas als ondernemersziekenkas is erkend, zijn de verzekeringsplichtige werklieden der onderneming gehouden zich ter voldoening aan artikel 1 bij die ziekenkas te verzekeren.

Zoolang evenwel het vonnis, waarbij eene ondernemersziekenkas of de ondernemer in staat van faillissement is verklaard, niet in kracht van gewijsde is gegaan, bestaat de in het eerste lid gestelde verplichting niet voor den verzekeringsplichtigen werkman der onderneming die nog niet bij de ondernemersziekenkas is verzekerd.

Artikel 124.

Eene ondernemersziekenkas is niet bevoegd:

a. de verzekering te weigeren van een persoon, die volgens deze wet verplicht is zich bij haar te verzekeren;

b. een persoon te verzekeren, die niet volgens deze wet verplicht is zich bij haar te verzekeren.

Artikel 125.

De verzekeringsplichtige, die zich bij eene ondernemersziekenkas moet verzekeren, is gehouden daarvan ten kantore der ziekenkas aangifte te doen, met opgave van zijn naam en voornamen, geboortedatum, woonplaats en beroep, zoomede van de ziekenkas, waarbij hij reeds mocht verzekerd zijn.

De ondernemersziekenkas is bij eene aangifte, als bedoeld in het eerste lid, gehouden aan den aangever een gedagteekend bewijs van ontvangst af te geven.

Artikel 126.

Wanneer eene ondernemersziekenkas eene aangifte als bedoeld in artikel 125 van een persoon heeft ontvangen, is zij verplicht de namen van dien persoon binnen 4 dagen, te rekenen van den dag der aangifte, in te schrijven in het door haar gehouden register van verzekerden, tenzij naar hare meening de verzekering moet worden geweigerd.

In geval van inschrijving geeft de ziekenkas daarvan binnen 3 dagen schriftelijk kennis aan den verzekerde, den werkgever, den verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie, waar-

binnen de onderneming is gevestigd, en, indien de verzekerde bij eene andere ziekenkas verzekerd was, aan die ziekenkas.

Ingeval de verzekering door de ziekenkas wordt geweigerd, is deze verplicht daarvan binnen den in het eerste lid bepaalden termijn schriftelijk kennis te geven aan den aangever en aan den verzekeringscontroleur.

Artikel 127.

Wanneer een verzekeringscontroleur van oordeel is, dat een verzekering bij eene ondernemersziekenkas binnen zijne inspectie in strijd met artikel 124 is geschied, geeft hij daarvan gelijktijdig bij te adviseeren dienstbrieven kennis aan den verzekerde en aan de ziekenkas.

Artikel 128.

Is eene ziekenkas van meening, dat de namen van een bij haar verzekerden persoon ten onrechte door eene ondernemersziekenkas in haar register van verzekerden zijn ingeschreven, dan is zij bevoegd daarvan binnen 7 dagen te rekenen van den dag, waarop zij het in artikel 126, tweede lid, bedoelde bericht heeft ontvangen, mededeeling te doen aan den verzekeringscontroleur, bedoeld in artikel 126.

In geval van eene mededeeling, als bedoeld in het eerste lid, onderzoekt de verzekeringscontroleur zoo spoedig mogelijk of de inschrijving in het register terecht is geschied. Hij deelt zijne beslissing mede aan den verzekerde en de beide in het eerste lid bedoelde ziekenkassen.

Indien door den verzekeringscontroleur is beslist, dat de inschrijving ten onrechte is geschied, wordt deze geacht niet te hebben plaats gehad. Het bestuur der ondernemersziekenkas zorgt, dat de namen van den verzekerde in het register van verzekerden worden geschrapt.

De schadeloosstellingen, welke door de ondernemersziekenkas reeds aan den verzekerde of tot zijn gezin behoorende personen mochten zijn verleend, kunnen niet door haar worden teruggevorderd.

Artikel 129.

Wanneer eene ondernemersziekenkas volgens artikel 126 de namen van een persoon heeft ingeschreven in het aldaar bedoelde register, wordt diens verzekering bij de ziekenkas geacht te zijn aangevangen op den dag, waarop de in artikel 125 bedoelde aangifte heeft plaats gehad.

Artikel 130.

De artikelen 28 en 29 zijn ten aanzien van eene verzekering bij eene ondernemersziekenkas van toepassing, met dien verstande, dat in artikel 28 voor „artikel 24" gelezen wordt: „artikel 124" en voor „artikel 26": „artikel 126" en dat in artikel 29 voor

„verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie, waarbinnen hij zijne woonplaats heeft", gelezen wordt: „in artikel 126 bedoelden verzekeringscontroleur".

Artikel 131.

Alvorens de verzekeringscontroleur een persoon bij eene ondernemersziekenkas verzekert, noodigt hij dien persoon en de ziekenkas bij te adviseeren dienstbrieven uit om hem binnen vijf dagen, te rekenen van de dagteekening van het bewijs van adviseering van den dienstbrief, schriftelijk mede te deelen of hij of zij van meening is, dat bedoelde persoon niet volgens deze wet bij de ziekenkas moet verzekerd worden, en of hij of zij wenscht, dat door een deskundige wordt onderzocht of de bedoelde persoon eene ziekte, eene verminking of een gebrek heeft, als bedoeld in artikel 5, sub *h*.

De laatste twee leden van artikel 30 zijn van toepassing.

Artikel 132.

Wanneer ingevolge eene uitnoodiging als bedoeld in artikel 131 de te verzekeren persoon of de ziekenkas den verzekeringscontroleur mededeelt van meening te zijn, dat bedoelde persoon niet volgens deze wet bij de ziekenkas moet worden verzekerd, en de verzekeringscontroleur zich met die meening vereenigt, geeft deze hiervan aan dien persoon en aan de ziekenkas kennis.

Artikel 133.

Het eerste lid van artikel 32 is van toepassing, met dien verstande, dat in het artikel voor „artikel 30" gelezen wordt: „artikel 131".

Artikel 33 is van toepassing.

Artikel 134.

Na het geneeskundig onderzoek deelt de deskundige den verzekeringscontroleur schriftelijk mede of de onderzochte persoon eene ziekte, eene verminking of een gebrek heeft als bedoeld in artikel 5, sub *h*. Is zulks het geval, dan geeft de verzekeringscontroleur aan den onderzochten persoon en aan de ziekenkas schriftelijk kennis, dat de bedoelde persoon op grond van het bepaalde in artikel 5, sub *h*, niet verzekeringsplichtig is.

Artikel 135.

Artikel 35 en het eerste lid van artikel 36 zijn van toepassing, behoudens dat het laatste lid van artikel 35 gelezen wordt als volgt:

„Indien de verzekeringscontroleur op grond van de verklaring van den in het voorgaande lid bedoelden deskundige beslist, dat artikel 5, sub *h*, op den verzekerde van toepassing is, dan wordt de verzekerde, voor zooveel de in het voorgaande lid bedoelde aanspraken betreft, geacht niet verzekerd te zijn geweest."

Artikel 136.

Indien de verzekeringscontroleur na kennis te hebben genomen van de mededeelingen, welke hem ingevolge de in artikel 131 bedoelde uitnoodiging mochten zijn gedaan, en van de deskundige verklaring, in geval een deskundig onderzoek mocht hebben plaats gehad, van oordeel is, dat de in genoemd artikel bedoelde persoon bij de ondernemersziekenkas moet worden verzekerd, dan verzekert hij hem bij de ziekenkas.

Artikel 137.

Wanneer een persoon bij eene ondernemersziekenkas wordt verzekerd, eindigt, indien hij volgens deze wet bij eene andere ziekenkas was verzekerd, deze vroegere verzekering bij den aanvang van de verzekering bij de ondernemersziekenkas.

Artikel 138.

Eene verzekering bij eene ondernemersziekenkas geschiedt voor onbepaalden tijd.

De verzekering eindigt:

a. ingeval van overlijden van den verzekerde;

b. ingeval door den verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie, waarbinnen de verzekerde zijne woonplaats heeft, op verzoek van den verzekerde of van de ziekenkas is beslist, dat artikel 5, sub *a*, *b*, *c*, *d*, *e*, *f*, *g* of *i*, op den verzekerde van toepassing is geworden, met den dag, waarop de beslissing is gedagteekend;

c. ingeval de verzekerde heeft opgehouden vast werkman in de onderneming te zijn en vast werkman bij een anderen werkgever is geworden, bij den aanvang van zijne verzekering bij eene andere ziekenkas, maar uiterlijk op den vijfden dag na dien, waarop hij is aangevangen vast werkman bij dien anderen werkgever te zijn;

d. ingeval de verzekerde heeft opgehouden vast werkman te zijn na ten minste gedurende 180 dagen onafgebroken verzekeringsplichtig en verzekerd te zijn geweest, op den 30sten dag na dien, waarop hij heeft opgehouden vast werkman te zijn, tenzij hij vóór dien 30sten dag weer vast werkman in de onderneming is geworden;

e. ingeval de verzekerde heeft opgehouden vast werkman te zijn na korter dan 180 dagen maar ten minste gedurende 90 dagen onafgebroken verzekeringsplichtig en verzekerd te zijn geweest, op den 21sten dag na dien, waarop hij heeft opgehouden vast werkman te zijn, tenzij hij vóór dien 21sten dag weer vast werkman in de onderneming is geworden.

f. ingeval de verzekerde heeft opgehouden vast werkman te zijn na korter dan 90 dagen onafgebroken verzerkeringsplichtig

en verzekerd te zijn geweest, op den 14den dag na dien, waarop hij heeft opgehouden vast werkman te zijn, tenzij hij vóór dien 14den dag weer vast werkman in de onderneming is geworden;

g. ingeval de verzekerde sedert 30 dagen in het buitenland verblijft, met het einde van den 30sten dag van zijn verblijf buiten het Rijk, tenzij hij vóór zijn vertrek schriftelijk aan den verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie, waarbinnen hij zijne woonplaats heeft, heeft verklaard, dat hij bij een verblijf, van meer dan 30 dagen buiten het Rijk na den 30sten dag wenscht verzekerd te blijven;

h. ingeval de erkenning der ziekenkas als ondernemersziekenkas ingevolge het verzoek van den ondernemer is geëindigd, met den 90sten dag na dien, waarop zulks is geschied, of, indien de verzekerde vóór dien 90sten dag zich bij eene andere ziekenkas verzekert of verzekerd wordt, op den dag, waarop de nieuwe verzekering aanvangt;

i. ingeval de erkenning der ziekenkas als ondernemersziekenkas is ingetrokken of vervallen, met den 14den dag na dien, waarop dit is geschied, of, indien de verzekerde vóór dien 14den dag zich bij eene andere ziekenkas verzekert of verzekerd wordt, op den dag, waarop de nieuwe verzekering aanvangt;

j. ingeval ingevolge artikel 127 door den verzekeringscontroleur is kennis gegeven, dat de verzekering in strijd met artikel 124 is geschied, met den dag, vermeld op het bewijs van adviseering van den in artikel 127 bedoelden dienstbrief.

Artikel 139.

De artikelen 39, 44, 47 en 48 zijn van toepassing, behoudens dat:

a. in artikel 39 voor „artikel 38, sub *c*, *d* of *e*" gelezen wordt: „artikel 138, sub *d*, *e* of *f*";

b. in het 2de lid van artikel 47 voor „verzekerde en van zijn werkgever of werkgevers, zoomede het beroep van den verzekerde "gelezen wordt: „verzekerde";

c. in artikel 48 voor „artikel 25" gelezen wordt: „artikel 125".

HOOFDSTUK IV.

Van de schadeloosstellingen.

Artikel 140.

Eene verzekering ter voldoening aan artikel 1, door den verzekeringsplichtige zelven of door tusschenkomst van den verzekeringscontroleur gesloten, zoomede eene verzekering ingevolge artikel 12 geeft aanspraak op eene schadeloosstelling, bestaande:

A. ingeval van ziekte, in het verschaffen van:

1°. geneeskundige behandeling;

2°. genees- en heelmiddelen zoomede kunstmiddelen, welke noodig zijn voor de genezing, voor het behoud van het herstel of voor de bevordering van de geschiktheid tot werken voor zoover deze door de ziekte is verminderd, mits die kunstmiddelen voorkomen op de door Onzen Minister vast te stellen lijst van deze middelen;

B. indien de verzekerde eene gehuwde vrouw is of eene vrouw, die in de laatste 300 dagen, te rekenen van den dag der bevalling, is gehuwd geweest, ingeval van kraam, in het verschaffen of uitkeeren van:

1°. verloskundige hulp;

2°. kunstmiddelen, welke noodig zijn voor het herstel, voor het behoud daarvan of voor de bevordering van de geschiktheid tot werken voor zoover deze door de bevalling is verminderd, mits die kunstmiddelen voorkomen op de door Onzen Minister vast te stellen lijst van deze middelen;

3°. indien de verzekerde van een levenloos kind mocht bevallen en de zwangerschap vermoedelijk ten minste 190 dagen geduurd heeft, een begrafenisgeld ten bedrage van drie gulden;

C. ingeval van overlijden, indien de verzekerde den leeftijd van 5 jaren had bereikt, in het uitkeeren aan dengene, die de begrafenis heeft bekostigd, van een begrafenisgeld ten bedrage van:

a. dertigmaal het dagloon van den verzekerde doch ten minste 50 gulden, indien de verzekerde verzekeringsplichtig was;

b. twintig maal het dagloon van den verzekeringsplichtige, van wiens verzekering die van den overledene een gevolg was, doch ten minste 25 gulden, indien de verzekerde niet verzekeringsplichtig was en hij den leeftijd van 12 jaren had bereikt;

c. vijftien maal het dagloon van den sub *b* bedoelden verzekeringsplichtige, doch ten minste 20 gulden, indien de verzekerde den leeftijd van 7 jaren maar nog niet dien van 12 jaren had bereikt;

d. tienmaal het dagloon van den sub *b* bedoelden verzekeringsplichtige doch ten minste 10 gulden, indien de verzekerde nog niet den leeftijd van 7 jaren had bereikt.

Indien in de gevallen bedoeld in het voorgaande lid, sub *b—d*, de verzekering van den overledene een gevolg was van de verzekering van twee verzekeringsplichtigen, komt bij de bepaling van het begrafenisgeld alleen het hoogste van de dagloonen dier verzekeringsplichtigen in aanmerking.

Het begrafenisgeld wordt, indien de verzekerde is overleden, tengevolge van een ongeval, dat de Rijksverzekeringsbank verplicht tot eene schadeloosstelling voor begrafeniskosten, verminderd met het bedrag van die door de bank uitgekeerde of verschuldigde schadeloosstelling.

Onder de in het eerste lid sub *A* 2 bedoelde geneesmiddelen zijn geen versterkende middelen, zooals melk, eieren, vleesch en wijn begrepen.

Artikel 141.

Bij eene verzekering ter voldoening aan artikel 1 bestaat de in artikel 140 sub *A*, bedoelde schadeloosstelling bovendien de uitkeering van ziekengeld, indien de zieke eene ongeschiktheid tot werken ten gevolge heeft en deze reeds ten minste twee dagen heeft geduurd.

De uitkeering geschiedt over den tijd, gedurende welken de verzekerde geheel of gedeeltelijk ongeschikt tot werken is, maar over ten hoogste 180 dagen, te rekenen van den aanvang der ongeschiktheid, en in geen geval over eenig tijdvak na den 365sten dag na den aanvang der schadeloosstelling, ingevolge het bepaalde in artikel 140, sub *A*.

Het ziekengeld bedraagt per dag 70 percent van des verzekerden dagloon, ten tijde van den aanvang dier schadeloosstelling, behoudens dat over de dagen, waarop hij tegen vergoeding heeft gewerkt, slechts 35 percent van zijn dagloon wordt uitgekeerd.

Indien de verzekerde behoort tot eene categorie van verzekerden, ten aanzien waarvan meerdere loonklassen zijn vastgesteld, welke respectievelijk gelden voor verschillende tijdvakken van het jaar, wordt het ziekengeld in elk dier tijdvakken berekend naar het dagloon, dat in artikel 171 bepaald is ten aanzien van de voor het tijdvak geldende loonklasse.

Over Zondagen en algemeen erkende Christelijke feestdagen wordt geen ziekengeld uitgekeerd.

Artikel 142.

Geen ziekengeld wordt uitgekeerd over de dagen, waarover de werkgever, volgens de wet verplicht is het bij de arbeidsovereenkomst bepaalde loon uit te betalen.

Het eerste lid is niet van toepassing in geval van faillissement van den werkgever. De ziekenkas is alsdan voor het bedrag, dat zij over de dagen, waarover zij tengevolge van deze uitzonderingsbepaling ziekengeld heeft moeten uitkeeren, aan den verzekerde heeft voldaan, gesubrogeerd in de aanspraken van dezen jegens den faillieten boedel op voldoening van het loon over de bedoelde dagen.

Artikel 143.

Eene schadeloosstelling als bedoeld in artikel 140, sub *A*, eindigt uiterlijk met den 180sten dag na dien, waarop zij is

ingegaan of, indien ziekengeld wordt uitgekeerd en deze uitkeering na bedoelden 180sten dag nog voortduurt, uiterlijk met den dag, waarop de uitkeering van ziekengeld eindigt.

Wanneer de in artikel 140, sub *A*, bedoelde schadeloosstelling van een verzekerde ingevolge het eerste lid op den 180sten dag na dien, waarop zij is aangevangen, eindigt, de verzekerde daarna ongeschikt wordt tot werken en hem deswege ziekengeld wordt toegekend, dan wordt hem de eerstbedoelde schadeloosstelling opnieuw verleend, uiterlijk tot en met den laatsten dag, waarover het ziekengeld wordt uitgekeerd.

Artikel 144.

Wanneer een persoon, die bij eene ziekenkas is verzekerd, van deze wegens eene ziekte schadeloosstelling heeft ontvangen over 180 dagen, hetzij in een tijdvak van 365 dagen, hetzij onafgebroken, dan heeft hij, ingeval hij opnieuw ziek wordt ten gevolge van dezelfde lichamelijke of geestelijke gesteldheid, waarvan de eerst bedoelde ziekte een gevolg is geweest, deswege in het tijdvak van de eerstvolgende 365 dagen tegenover de ziekenkas slechts aanspraak op schadeloosstelling over ten hoogste 90 dagen.

Heeft hij in dit tijdvak wegens de bedoelde ziekte schadeloosstelling van de ziekenkas ontvangen, dan kan, wanneer na dat tijdvak de ziekte zich wederom voordoet, hij in de 365 dagen, welke volgen op het in dit lid eerst bedoelde tijdvak, deswege ook slechts over ten hoogste 90 dagen schadeloosstelling ontvangen.

Bij verdere herhaling der ziekte wordt het bepaalde in de voorgaande leden op overeenkomstige wijze toegepast.

Artikel 145.

De in artikel 140, sub A, bedoelde schadeloosstelling, de uitkeering van ziekengeld hieronder begrepen, wegens eene ziekte, welke het gevolg is van een ongeval, dat de Rijksverzekeringsbank tot schadeloosstelling verplicht, eindigt uiterlijk met den 91sten dag na het ongeval.

Artikel 146.

Wanneer een verzekerde, die volgens artikel 141 aanspraak heeft op ziekengeld vanwege eene ziekenkas, nog elders tegen ziekte is verzekerd, dan wordt het ziekengeld over de dagen, waarover hij ook wegens die andere verzekering ziekengeld ontvangt, verminderd met het bedrag, waarmede de som van de gezamenlijke geldelijke uitkeeringen het dagloon van den verzekerde zou te boven gaan.

Voor de toepassing van het eerste lid wordt eene verzekering als bedoeld in artikel 5, sub *e*, niet als zoodanig aangemerkt.

Artikel 147.

Is een persoon, die ter voldoening aan artikel 1 bij eene ziekenkas is verzekerd, nog elders tegen ziekte verzekerd, dan is hij verplicht aan de ziekenkas mededeeling te doen van deze verzekering, voordat hij in geval van ziekte van de erkende ziekenkas of van de districtsziekenkas ziekengeld ontvangt.

Komt hij die verplichting niet na, dan gaat zijne aanspraak op ziekengeld tegenover de erkende ziekenkas of de districts-ziekenkas verloren.

Artikel 148.

Bij eene verzekering ter voldoening aan artikel 1 bestaat de in artikel 140, sub *B*, bedoelde schadeloosstelling bovendien in de uitkeering van kraamgeld.

De uitkeering geschiedt over de eerste 28 dagen, te rekenen van den dag der bevalling, en in geval van ongeschiktheid tot werken tengevolge van de zwangerschap of van de bevalling bovendien over den tijd van de ongeschiktheid tot werken, maar over ten hoogste 28 dagen, welke voorafgaan aan de bevalling, en de 14 dagen, welke volgen op de eerstbedoelde 28 dagen.

Het kraamgeld bedraagt per dag 70 percent van het dagloon van de verzekerde behoudens, dat over de dagen, waarop zij tegen vergoeding heeft gewerkt, slechts 35 percent van haar dagloon wordt uitgekeerd.

Over Zondagen en algemeen erkende Christelijke feestdagen wordt geen kraamgeld uitgekeerd.

Artikel 149.

Indien eene verzekerde over eenzelfden dag aanspraak zou hebben op ziekengeld en kraamgeld, kan zij slechts eene dier aanspraken doen gelden.

Artikel 150.

In plaats van de in artikel 140 bedoelde genees- en heelkundige of verloskundige behandeling en de uitkeering van zieken- of kraamgeld treedt in geval van ziekte of kraam het verleenen van verpleging en van genees- en heelkundige of verloskundige behandeling in eene daartoe bestemde inrichting — het vervoer van den verzekerde daarheen en daarvandaan, indien zulks noodig is, daaronder begrepen — in de volgende gevallen:

1°. indien zulks volgens het oordeel van den behandelenden deskundige noodzakelijk is voor de behandeling, de verpleging of de kraam;

2°. indien zulks noodig is in geval van gedragingen van den verzekerde, welke in strijd zijn met eenig voorschrift van den behandelenden deskundige;

3°. indien de toestand of de houding van den verzekerde vordert, dat hij nauwkeurig wordt waargenomen;

4°. indien het bestuur der ziekenkas, waarbij hij verzekerd is, zulks gelast.

Een last als bedoeld in het eerste lid, sub 4, kan slechts worden gegeven met toestemming van den verzekerde. Indien deze minderjarig is, en zijne verzekering een gevolg is van die van een verzekeringsplichtig persoon, wordt voor den bedoelden last de toestemming vereischt van dien verzekeringsplichtigen persoon.

Wanneer een verzekerde volgens het bepaalde in het eerste lid in eene inrichting als aldaar bedoeld wordt verpleegd en hij kostwinner was van een of meer andere personen, wordt aan die personen tevens eene geldelijke uitkeering verleend, indien de verzekerde op zieken- of kraamgeld aanspraak zou hebben, ware niet de schadeloosstelling, welke in de inrichting wordt verleend, ook in de plaats van de uitkeering van zieken- of kraamgeld getreden. Elke zoodanige uitkeering bedraagt zooveel als de verzekerde in den regel tot het levensonderhoud van den betrokkene bijdroeg, met dien verstande, dat het gezamenlijk bedrag der uitkeeringen niet meer kan bedragen dan twee derden van het bovenbedoelde zieken- of kraamgeld.

Artikel 151.

Voor de toepassing dezer wet wordt een verzekerde geacht ten gevolge van ziekte of kraam ongeschikt tot werken te zijn, indien die persoon ten gevolge van de ziekte of de kraam, van een wettelijk verbod om te werken als gevolg van de ziekte of de kraam of van de opneming in eene inrichting, als bedoeld in artikel 150, ongeschikt of verhinderd is om den arbeid te verrichten, waarmede vóór de ziekte of de kraam gewoonlijk in zijn levensonderhoud werd voorzien.

Artikel 152.

Ingeval werklieden bij de wet worden verplicht zich tegen geldelijke gevolgen van invaliditeit of ouderdom te verzekeren, is van den dag van het in werking treden dier wet af eene ziekenkas, welke verplicht is aan een persoon het volle zieken- of kraamgeld of de in artikel 150, eerste lid, bedoeld schadeloosstelling over éene of meerdere volle kalenderweken uit te keeren, gehouden bovendien als schadeloosstelling wegens de ziekte of de de kraam de bij algemeenen maatregel van bestuur te bepalen premie te betalen, welke over die weken verschuldigd is voor de bij de bedoelde wet geregelde verzekering van dien persoon.

Artikel 153.

Wanneer een verzekerde, die van een ziekenkas eene schadeloosstelling geniet wegens ziekte of kraam, ophoudt bij de zieken-

kas verzekerd te zijn, is de ziekenkas verplicht hem wegens de ziekte of de kraam de bij deze wet bepaalde schadeloosstelling te blijven uitkeeren.

Ingeval de verzekerde tengevolge van de ziekte of de kraam overlijdt en hij tot aan zijn overlijden de in het eerste lid bedoelde schadeloosstelling heeft genoten, is de ziekenkas ook tot de in artikel 140, sub *C*, bepaalde schadeloosstelling gehouden.

Artikel 154.

Wanneer een verzekerde, die volgens deze wet van een ziekenkas schadeloosstelling geniet, bij eene andere ziekenkas wordt verzekerd, gaat de verplichting tot schadeloosstelling van den dag af, waarop de nieuwe verzekering is aangevangen, over op de laatstbedoelde ziekenkas.

Het bepaalde in het eerste lid is niet van toepassing, ingeval de verzekerde was verzekerd bij eene erkende ziekenkas of eene ondernemersziekenkas, wier erkenning is ingetrokken of vervallen, of bij eene ondernemersziekenkas, wier erkenning is geëindigd ingevolge het verzoek van den ondernemer, aan wiens onderneming de ziekenkas was verbonden, of wier erkenning is ingetrokken of vervallen.

Artikel 155.

Wanneer een persoon volgens deze wet schadeloosstelling ontvangt van eene ziekenkas, is die kas bevoegd om, zoo dikwijls zij zulks noodig oordeelt, dien persoon door een deskundige te doen onderzoeken. Het onderzoek heeft plaats na overleg met en zoo mogelijk in tegenwoordigheid van den behandelenden deskundige, wanneer het door een anderen deskundige wordt ingesteld.

Wanneer de ziekenkas het wenschelijk acht, dat het onderzoek buiten de woning van den bedoelden persoon geschiedt en deze daartegen bezwaar heeft, kan zij den verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie, waarbinnen de bedoelde persoon zijne woonplaats heeft, schriftelijk verzoeken hem uit te noodigen zich binnen een door den verzekeringscontroleur te bepalen termijn overeenkomstig haar verlangen te doen onderzoeken.

Ingeval de bedoelde persoon minderjarig is en zijne aanspraak op schadeloossteling ontleent aan eene verzekering, welke een gevolg is van die van een verzekeringsplichtig persoon, kan de ziekenkas, indien de verzekeringsplichtige of de bedoelde persoon tegen het door haar verlangde onderzoek buiten zijne woning bezwaar heeft, den verzekeringscontroleur verzoeken den verzekeringsplichtige uit te noodigen om te zorgen, dat de bedoelde persoon binnen een door den verzekeringscontroleur te bepalen termijn overeenkomstig het verlangen van de ziekenkas wordt onderzocht.

Is de verzekeringscontroleur, den behandelenden deskundige

gehoord, van oordeel, dat aan het verzoek der ziekenkas behoort te worden voldaan, dan doet hij den bedoelden persoon of den verzekeringsplichtige de uitnoodiging bij te adviseeren dienstbrief toekomen.

Artikel 156.

Indien een onderzoek als bedoeld in het eerste lid van artikel 155 niet kan plaats hebben, omdat de deskundige, aan wien het is opgedragen, niet in staat wordt gesteld het te verrichten, of indien aan eene uitnoodiging als bedoeld in het vierde lid van genoemd artikel geen gevolg wordt gegeven, kan de persoon wiens onderzoek is gelast, aan zijne verzekering geen aanspraak ontleenen op eenige schadeloosstelling, over het tijdvak, gelegen tusschen den dag, waarop het onderzoek had moeten zijn ingesteld, en den dag, waarop het onderzoek alsnog heeft plaats gehad. Wanneer de bedoelde persoon op den dag, waarop het onderzoek had moeten zijn ingesteld, niet meer bij de ziekenkas is verzekerd, kan wegens zijne ziekte of kraam geen aanspraak meer op schadeloosstelling worden gemaakt.

Artikel 157.

Wanneer een persoon, die volgens deze wet schadeloosstelling ontvangt van eene ziekenkas, bezwaar heeft tegen de voorschriften, welke de deskundige, die hem voor rekening van de ziekenkas behandelt, in het belang van eene goede behandeling of genezing noodzakelijk acht, kan de ziekenkas een onderzoek door een of meer andere deskundigen gelasten. De deskundigen worden op verzoek der kas door den verzekeringscontroleur aangewezen.

Ingeval de bedoelde persoon minderjarig is en zijne aanspraak op schadeloosstelling ontleent aan eene verzekering, welke een gevolg is van die van een verzekeringsplichtig persoon, kan de ziekenkas ook een nieuw onderzoek gelasten, als de verzekeringsplichtige tegen de voorschriften van den deskundige bezwaar heeft.

De verzekerde of, in het geval bedoeld in het tweede lid, de verzekeringsplichtige heeft het recht binnen een door den verzekeringscontroleur te bepalen termijn aan den controleur den naam van een deskundige op te geven, die alsdan met de overige deskundigen door dezen wordt aangewezen. Wordt van dit recht geen gebruik gemaakt of weigert de aan den controleur opgegeven deskundige aan het onderzoek deel te nemen, dan wijst de controleur, zoo mogelijk in overleg met den verzekerde of den verzekeringsplichtige, een andere deskundige aan.

Wanneer een onderzoek als bedoeld in het eerste of tweede lid is gelast en de aangewezen deskundigen òf niet in staat worden gesteld het onderzoek te verrichten òf alle of voor het

meerendeel de bezwaren tegen de voorschriften van den behandelenden deskundige ongegrond achten, verklaart de verzekeringscontroleur op verzoek van de ziekenkas, indien die voorschriften nog niet worden opgevolgd, dat wegens de ziekte of de kraam van den verzekerde geen aanspraak meer op schadeloosstelling kan worden gemaakt, met uitzondering in geval van kraam van het kraamgeld over de eerste 28 dagen te rekenen van den dag der bevalling.

Artikel 158.

Indien een persoon, die overeenkomstig het bepaalde in artikel 150, van eene ziekenkas verpleging en deskundige behandeling ontvangt in eene daartoe bestemde inrichting, zich in de inrichting niet naar behooren gedraagt, kan de ziekenkas door den verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie, waarbinnen de inrichting is gelegen, worden ontheven, van de verplichting om hem verder wegens de ziekte of de kraam schadeloosstelling te verleenen.

Artikel 159.

Geen aanspraak op schadeloosstelling kan worden gemaakt:

a. wegens kraam, indien de kraamvrouw niet gedurende de laatst verloopen 180 dagen, te rekenen van den dag der bevalling, volgens deze wet is verzekerd geweest;

b. wegens eene ziekte, welke de verzekerde heeft opgedaan bij het deelnemen aan een misdrijf of bij eene poging tot misdrijf, ter zake waarvan hij is veroordeeld.

Geen aanspraak op ziekengeld kan worden gemaakt wegens eene ziekte, welke het gevolg is van herhaald misbruik maken van sterken drank.

Artikel 160.

Wegens ziekte of kraam wordt aan een verzekerde, die zich buiten het Rijk heeft begeven, door de ziekenkas geen schadeloosstelling verleend over de dagen waarop hij zich buiten het Rijk heeft bevonden.

Artikel 161.

Wanneer een verzekeringsplichtig persoon, die bij eene ziekenkas is verzekerd en zich volgens opdracht van zijn werkgever buiten het Rijk bevindt, ziek wordt vóór den 31sten dag, te rekenen van den dag, waarop hij het Rijk heeft verlaten, dan is de werkgever verplicht om, zoolang de verzekerde buiten het Rijk verblijft, de schadeloosstelling te verleenen, waartoe de ziekenkas bij ontbreken van de bepaling van artikel 160 wegens diens ziekte zou gehouden zijn. De kosten der schadeloosstelling worden den werkgever door de ziekenkas vergoed.

De kosten der in artikel 140, sub *A* 1 en *A* 2, bedoelde schadeloosstelling worden geacht te hebben bedragen de helft van het ziekengeld, dat de werkgever ter voldoening aan het eerste lid aan den verzekerde heeft uitgekeerd.

Ingeval de verzekerde in eene inrichting als bedoeld in artikel 150 is gebracht, worden de kosten daarvan voor elken dag geacht te bedragen 70 percent van zijn dagloon.

Artikel 162.

Voor de toepassing van artikel 153 wordt een persoon, die volgens artikel 161 eene schadeloosstelling van zijn werkgever geniet, geacht die schadeloosstelling van de ziekenkas te ontvangen.

Artikel 163.

De districtsziekenkas verleent de door haar verschuldigde schadeloosstellingen volgens regelen, bij algemeenen maatregel van bestuur te stellen.

Bij de in het eerste lid bedoelde regeling kan worden bepaald, dat de schadeloosstelling, welke door een districtsziekenkas is verschuldigd aan een persoon, die verblijft in een ander verzekeringsdistrict, kan worden verleend door tusschenkomst van de districtsziekenkas van dat verzekeringsdistrict.

Artikel 164.

Het zieken- of kraamgeld, dat volgens deze wet door eene ziekenkas over eene kalenderweek is verschuldigd, wordt uiterlijk in de volgende kalenderweek uitgekeerd.

Hetzelfde geldt ten aanzien van uitkeeringen als bedoeld in artikel 150, laatste lid.

Begrafenisgeld wordt uitgekeerd binnen 30 dagen, te rekenen van den dag der begrafenis.

Artikel 165.

Geldelijke uitkeeringen als bedoeld in de artikelen 141, 148 en 150 worden naar boven tot een veelvoud van een halven cent afgerond.

Artikel 166.

Eene geldelijke uitkeering ingevolge artikel 141, 148 of 150 is onvervreemdbaar en niet vatbaar voor verpanding of beleening, voor executoriaal of conservatoir beslag of voor faillissementsbeslag.

De lastgeving om eene uitkeering, als bedoeld in het eerste lid, te ontvangen kan steeds worden herroepen. Alle hiermede strijdige overeenkomsten zijn nietig.

Artikel 167.

De Staat is zonder eenig voorbehoud aansprakelijk voor de voldoening der schadeloosstellingen, welke volgens deze wet door eene districtsziekenkas zijn verschuldigd en op deze niet kunnen worden verhaald.

Artikel 168.

Wanneer eene schadeloosstelling, als bedoeld in artikel 140, sub *A*, wordt verleend wegens eene ziekte, veroorzaakt door een ongeval, dat de Rijksverzekeringsbank tot schadeloosstelling zou kunnen verplichten, indien de getroffene op den 92sten dag na het ongeval nog niet hersteld of ten gevolge van het ongeval nog geheel of gedeeltelijk ongeschikt was tot werken, kan de bank te allen tijde die schadeloosstelling vanwege de ziekenkas doen eindigen en den getroffene mededeelen, dat de schadeloosstelling over de volgende dagen, het betalen der in artikel 152 bedoelde premie daaronder begrepen, door haar zal worden verleend.

Maakt de bank van de in het eerste lid bedoelde bevoegdheid gebruik, dan wordt de schadeloosstelling deswege door haar te verleenen, geacht eene schadeloosstelling te zijn ingevolge de Ongevallenwet 1901.

Het bedrag, dat den getroffene over de dagen, voorafgaande aan den 92sten dag na het ongeval, aan tijdelijke uitkeering of rente is uitgekeerd, wordt door de bank bij te adviseeren dienstbrief aan de ziekenkas medegedeeld en door de ziekenkas aan de bank terugbetaald. Hetzelfde geldt het bedrag, dat volgens artikel 150, laatste lid, over de bedoelde dagen is uitgekeerd aan personen, wier kostwinner de getroffene was, zoomede het bedrag, dat volgens artikel 152 aan premie is betaald.

HOOFDSTUK V.

Van het opbrengen der voor de verzekering benoodigde middelen.

§ 1. *Algemeene bepalingen.*

Artikel 169.

Onder dagloon van een persoon verstaat deze wet het zesde gedeelte van het bedrag, dat die persoon gemiddeld in éene week door arbeid verdient.

Artikel 170.

Bij de dagloonen der verzekerden worden de navolgende klassen onderscheiden:

Klassen:	Bedragen der dagloonen:
I.	Minder dan 0,40 gulden;
II.	0,40 gulden of meer, doch minder dan 0,60 gulden;
III.	0,60 „ „ „ „ „ „ 0,80 „
IV.	0,80 „ „ „ „ „ „ 1,— „
V.	1,— „ „ „ „ „ „ 1,25 „
VI.	1,25 „ „ „ „ „ „ 1,75 „
VII.	1,75 „ „ „ „ „ „ 2,25 „
VIII.	2,25 „ „ „ „ „ „ 2,75 „
IX.	2,75 „ „ „ „ „ „ 3,25 „
X.	3,25 gulden of meer.

Artikel 171.

De dagloonen der verzekerden worden geacht te bedragen:

a. die welke behooren tot de 1ste klasse: 0,25 gulden;
b. „ „ „ „ „ 2de „ : 0,50 „ ;
c. „ „ „ „ „ 3de „ : 0,70 „ ;
d. „ „ „ „ „ 4de „ : 0,90 „ ;
e. „ „ „ „ „ 5de „ : 1,10 „ ;
f. „ „ „ „ „ 6de „ : 1,50 „ ;
g. „ „ „ „ „ 7de „ : 2,00 „ ;
h. „ „ „ „ „ 8ste „ : 2,50 „ ;
i. „ „ „ „ „ 9de „ : 3,00 „ ;
j. „ „ „ „ „ 10de „ : 3,60 „ .

Artikel 172.

Bij de verzekeringsplichtigen worden naar de werkzaamheden, waaruit zij in den regel inkomsten trekken, verschillende bij algemeenen maatregel van bestuur te bepalen categorieën onderscheiden.

Artikel 173.

Bij den in het voorgaand artikel bedoelden algemeenen maatregel van bestuur wordt ten aanzien van elk der categorieën van verzekeringsplichtigen de loonklasse vastgesteld, waartoe gewoonlijk de dagloonen dier personen behooren.

De vaststelling der loonklassen kan aldus geschieden, dat ten aanzien van eene bepaalde categorie meerdere loonklassen

worden vastgesteld, welke respectievelijk zullen gelden voor de volslagen en de niet-volslagen werklieden, voor verschillende gemeenten van het Rijk of voor verschillende tijden van het jaar.

Bij de vaststelling der loonklassen worden voor verdiensten, welke bestaan in huisvesting of verstrekkingen in natura, de geldswaarden daarvan ter plaatse van verstrekking in rekening gebracht.

Artikel 174.

De in artikel 172 bedoelde categorieën worden bij algemeenen maatregel van bestuur ingedeeld in gevarenklassen naar de kosten, welke de tot die categorieën behoorende verzekerden gemiddeld persoonlijk voor de verzekering opleveren.

Artikel 175.

Ten aanzien van elken verzekeringsplichtige bepaalt de ziekenkas, waarbij hij is verzekerd, binnen 10 dagen, te rekenen van den dag, waarop de verzekering is aangevangen, tot welke der in artikel 172 bedoelde categorieën en tot welke loonklasse hij behoort.

Zij deelt binnen den gestelden termijn hare beslissing schriftelijk mede aan den verzekerde, den werkgever en den verzekeringscontroleur van het verzekeringsdistrict, waarbinnen de verzekerde zijn woonplaats heeft. Is de ziekenkas eene erkende ziekenkas of eene districtsziekenkas, dan vermeldt de mededeeling tevens de gevarenklasse, waartoe de verzekerde behoort.

Artikel 176.

Wanneer de verzekerde of de werkgever of, in geval van overlijden van den verzekerde, een belanghebbende bezwaar heeft tegen de beslissing der ziekenkas, is hij bevoegd binnen 20 dagen, te rekenen van den dag waarop de verzekering is aangevangen, zijn bezwaren schriftelijk mede te deelen aan den verzekeringscontroleur, die alsdan zelf bepaalt tot welke categorie en tot welke loonklasse de verzekerde behoort.

De verzekeringscontroleur doet van zijne beslissing mededeeling aan den verzekerde, den werkgever, de ziekenkas en den belanghebbende, die zulks verzoekt. Is de ziekenkas een erkende ziekenkas of eene districtsziekenkas, dan vermeldt de mededeeling tevens de gevarenklasse, waartoe de verzekerde behoort.

Artikel 177.

Indien eene ziekenkas ten aanzien van een bij haar verzekerde na afloop van den in artikel 175 bepaalden termijn niet aan het voorschrift van dat artikel heeft voldaan, bepaalt de verzekeringscontroleur tot welke categorie en tot welke loonklasse de verzekerde behoort of, in geval van overlijden, heeft behoord.

Het tweede lid van artikel 176 is van toepassing.

Artikel 178.

In een geval als bedoeld in het eerste lid van artikel 177 is over de eerste 30 dagen der verzekering geene verzekeringspremie aan de ziekenkas verschuldigd.

Artikel 179.

Wanneer een verzekerde een anderen werkgever heeft gekregen of is gaan behooren tot eene andere categorie van verzekeringsplichtigen of tot eene andere loonklasse, dan waartoe hij behoorde toen zijn dagloon werd bepaald door de ziekenkas, waarbij hij is verzekerd, of door den verzekeringscontroleur, is hij verplicht daarvan aangifte te doen aan de ziekenkas binnen 10 dagen, te rekenen van den dag, waarop de verandering heeft plaats gehad.

Binnen 10 dagen, te rekenen van den dag der aangifte, bepaalt de ziekenkas opnieuw, in de eerste twee bedoelde gevallen, tot welke categorie en tot welke loonklasse, in het laatstbedoelde geval, tot welke loonklasse de verzekerde behoort.

Zij deelt binnen den gestelden termijn hare beslissing schriftelijk mede aan den verzekerde, den werkgever en den verzekeringscontroleur. Ingeval de ziekenkas eene erkende ziekenkas of een districtsziekenkas is en opnieuw is bepaald tot welke categorie van verzekeringsplichtigen de verzekerde behoort, vermeldt de mededeeling tevens de gevarenklasse, waartoe deze behoort.

Artikel 180.

Wanneer de verzekerde of de werkgever of, in geval van overlijden van den verzekerde, een belanghebbende bezwaar heeft tegen de beslissing der ziekenkas, is hij bevoegd binnen 10 dagen, te rekenen van den dag der mededeeling, bedoeld in het laatste lid van artikel 179, zijne bezwaren schriftelijk mede te deelen aan den verzekeringscontroleur, die alsdan zelf de categorie en de loonklasse bepaalt of alleen de loonklasse, indien deze slechts opnieuw door de ziekenkas was bepaald.

De verzekeringscontroleur doet van zijne beslissing mededeeling aan den verzekerde, den werkgever, de ziekenkas en den belanghebbende, die zulks verzoekt. Is de ziekenkas eene erkende ziekenkas of eene districtsziekenkas, dan vermeldt de mededeeling tevens de gevarenklasse, waartoe de verzekerde behoort, tenzij door den verzekeringscontroleur alleen de loonklasse is bepaald.

Artikel 181.

Indien de ziekenkas na afloop van den in het tweede lid van artikel 179 bepaalden termijn niet aan het voorschrift van dat lid heeft voldaan, bepaalt de verzekeringscontroleur op verzoek van den verzekerde of van den werkgever in de eerste twee gevallen, bedoeld in artikel 179, tot welke categorie en tot

welke loonklasse, in het in dat artikel laatstbedoelde geval, tot welke loonklasse de verzekerde behoort.

De verzekeringscontroleur doet van zijne beslissing mededeeling aan den verzekerde, den werkgever en de ziekenkas. Ingeval de ziekenkas eene erkende ziekenkas of eene districtsziekenkas is en opnieuw is bepaald tot welke categorie van verzekeringsplichtigen de verzekerde behoort, vermeldt de mededeeling tevens de gevarenklasse, waartoe deze behoort.

Artikel 182.

In een geval als bedoeld in het eerste lid van artikel 181 is over de eerste 30 dagen, te rekenen van den dag der in artikel 179, eerste lid, bedoelde aangifte geene verzekeringspremie aan de ziekenkas verschuldigd.

Artikel 183.

Wanneer door een verzekerde naar de meening der ziekenkas het voorschrift van artikel 179, eerste lid, niet is nagekomen, bepaalt de verzekeringscontroleur op haar verzoek de categorie en de loonklasse, waartoe de verzekerde behoort of alleen de loonklasse, indien slechts hiervan de bepaling wordt verzocht.

De verzekeringscontroleur doet van zijne beslissing mededeeling aan den verzekerde, den werkgever, de ziekenkas en den belanghebbende, die zulks verzoekt. Is de ziekenkas eene erkende ziekenkas of eene districtsziekenkas, dan vermeldt de mededeeling tevens de gevarenklasse, waartoe de verzekerde behoort, tenzij door den verzekeringscontroleur alleen de loonklasse is bepaald.

De beslissing van den verzekeringscontroleur werkt terug tot den dag waarop het verzoek der ziekenkas, bedoeld in het eerste lid, is ingediend.

Is de verzekerde tot eene hoogere loonklasse gaan behooren, dan wordt hij in geval van ziekte, kraam, of overlijden binnen 3 maanden, te rekenen van den in het voorgaande lid bedoelden dag, voor de bepaling der wegens de ziekte, de kraam of het overlijden verschuldigde schadeloosstelling geacht niet tot eene hoogere loonklasse te zijn overgegaan.

Artikel 184.

Wanneer een verzekeringsplichtige, die bij eene erkende ziekenkas of eene districtsziekenkas is verzekerd, tengevolge van verandering in zijne werkzaamheden bij den werkgever tot eene andere categorie van verzekeringsplichtigen is overgegaan, is de werkgever verplicht daarvan binnen 10 dagen, te rekenen van den dag waarop de verandering heeft plaats gehad, schriftelijk mededeeling te doen aan den verzekeringscontroleur van de verzekeringsinspectie, waarbinnen de verzekerde zijne woonplaats heeft.

De verzekeringscontroleur brengt de mededeeling zoo spoedig

mogelijk ter kennis van de ziekenkas, waarbij de verzekerde is verzekerd.

Artikel 185.

De premie, welke aan eene ziekenkas is verschuldigd wegens eene bij haar gesloten verzekering, wordt betaald door den werkgever van den verzekerde.

Artikel 186.

Wekelijks wordt door den werkgever de premie betaald, welke over de afgeloopen kalenderweek is verschuldigd.

De ziekenkas en de werkgever kunnen evenwel overeenkomen, dat de premie telkens over een langeren termijn zal worden betaald.

Bij de eerste premiebetaling wordt met de premie over het tijdvak, waarover de betaling loopt, tevens de premie betaald, welke over de daaraan voorafgaande dagen mocht verschuldigd zijn.

De te betalen premie wordt naar boven tot een veelvoud van een halven cent afgerond.

Artikel 187.

Ingeval de verzekerde vast werkman is van meerdere personen, die hem samen in dienst hebben genomen, is elk van deze hoofdelijk aansprakelijk voor de betaling van de geheele premie.

Artikel 188.

Ingeval de verzekerde vast werkman is van meerdere personen, die hem niet samen in dienst hebben genomen, zijn deze alle verplicht de geheele premie te betalen. Hunne verbintenis tot premiebetaling is eene hoofdelijke.

De verzekerde is bevoegd aan de ziekenkas op te geven, wie van zijne werkgevers de voor zijne verzekering verschuldigde premie zal betalen. Indien de werkman van deze bevoegdheid gebruik maakt, wordt voor de betaling der premie de aangewezen werkgever, zoolang deze niet in gebreke blijft de premie te voldoen, uitsluitend als werkgever van den werkman aangemerkt.

Artikel 189.

In een geval als bedoeld in artikel 188 kan de werkman ook aan de ziekenkas verklaren, dat hij zelf de voor zijne verzekering verschuldigde premie zal voldoen.

Indien de werkman van deze bevoegdheid gebruik maakt, wordt, zoolang hij niet in gebreke blijft deze te voldoen, geen van zijne werkgevers voor de betaling der premie als werkgever aangemerkt.

Artikel 190.

De werkgever, die verplicht is voor de verzekering van een werkman premie te betalen, is bevoegd bij elke loonbetaling

aan den verzekerde van het aan dezen verschuldigde loon af te houden:

A. Ingeval de werkman bij eene districtsziekenkas is verzekerd en tot de laagste gevarenkasse behoort, de geheele premie over den termijn, waarop de loonbetaling betrekking heeft, na aftrek van 1/8 van het deel dier premie, dat de verzekering van den verzekerde persoonlijk betreft;

B. Ingeval de werkman bij eene districtsziekenkas is verzekerd en niet tot de laagste gevarenklasse behoort, het bedrag, dat hij van het loon zou kunnen inhouden, indien de werkman tot de laagste gevarenklasse behoorde;

C. Ingeval de werkman bij eene erkende ziekenkas of eene ondernemersziekenkas is verzekerd:

a. indien de verschuldigde premie gelijk is aan die, welke in geval van verzekering bij de districtsziekenkas zou verschuldigd zijn, het bedrag, dat hij in dit geval van het loon zou kunnen inhouden;

b. indien de verschuldigde premie lager is dan die, welke in geval van verzekering bij de districtsziekenkas zou verschuldigd zijn, een gedeelte van het bedrag, dat hij in dit geval van het loon zou kunnen inhouden, welk gedeelte wordt bepaald door het bedoelde bedrag te vermenigvuldigen met de breuk, welke de verhouding uitdrukt van het bedrag der verschuldigde premie tot dat van de premie, die verschuldigd zou zijn ingeval de werkman bij de districtsziekenkas was verzekerd;

c. indien de verschuldigde premie hooger is dan die, welke in geval van verzekering bij de districtsziekenkas zou verschuldigd zijn, het bedrag, dat hij in dit geval van het loon zou kunnen afhouden, vermeerderd met het verschil van de verschuldigde premie en de premie, die in geval van verzekering bij de districtsziekenkas zou verschuldigd zijn.

Het bedrag, dat volgens het eerste lid door den werkgever van het aan den verzekerde verschuldigde loon kan worden ingehouden, wordt naar boven tot een veelvoud van een halven cent afgerond.

Artikel 191.

Wanneer een persoon, die ter voldoening aan artikel 1 bij eene ziekenkas is verzekerd, ophoudt vast werkman te zijn, is voor zijne verzekering over de dagen, gedurende welke hij niet vast werkman is, geene premie verschuldigd.

Artikel 192.

Wanneer een verzekeringsplichtig persoon van eene ziekenkas of, in een geval als bedoeld in artikel 161, van zijn werkgever

zieken- of kraamgeld geniet, is voor zijne verzekering over den tijd, waarover hij die schadeloosstelling geniet, geene premie verschuldigd.

§ 2. *Van de middelen der erkende ziekenkassen.*

Artikel 193.

De verzekeringspremiën, verschuldigd voor de bij eene erkende ziekenkas gesloten verzekeringen, worden berekend naar één vast tarief, dat geldt voor alle bij haar verzekerden, of naar meerdere vaste tarieven, welke elk voor zich gelden voor de verzekerden, die wonen binnen een bepaald gedeelte van haar verzekeringsgebied, welk gedeelte ééne of meerdere geheele gemeenten omvat.

Het tarief wijst voor elke gevarenklasse voor de verschillende in artikel 170 bedoelde loonklassen de premie aan, welke per dag is verschuldigd.

Het tarief geldt niet voordat het in de *Nederlandsche Staatscourant* is afgedrukt.

Artikel 194.

Een tarief van eene erkende ziekenkas kan worden gewijzigd.

Nadat een tarief is gewijzigd zorgt de ziekenkas, dat het in de *Nederlandsche Staatscourant* wordt afgedrukt. Het oude tarief blijft van kracht tot den 30sten dag, te rekenen van de dagteekening van het nummer van de *Nederlandsche Staatscourant*, waarin het is afgedrukt.

§ 3. *Van de middelen der districtsziekenkassen.*

Artikel 195.

De verzekeringspremiën, verschuldigd voor de bij eene districtsziekenkas gesloten verzekeringen, worden berekend naar een vast tarief.

Het tarief wijst voor elke gevarenklasse voor de verschillende in artikel 170 bedoelde loonklassen de premie aan, welke per dag is verschuldigd. Bij elk van de premiën voor de 1ste loonklasse vermeldt het tarief tevens het bedrag van het deel der premie, dat de verzekering van den verzekeringsplichtige persoonlijk betreft.

Het tarief geldt niet voordat het in de *Nederlandsche Staatscourant* is afgedrukt.

Artikel 196.

Voor elke districtsziekenkas wordt het tarief vastgesteld door Onzen Minister, met inachtneming van de navolgende bepalingen :

Bij de berekening der netto-premiën van de verschillende groepen van verzekeringsplichtigen, waarvoor volgens artikel

195, tweede lid, de premie moet worden vastgesteld, wordt ten aanzien van elke groep rekening gehouden met de kosten, welke gemiddeld een gevolg zijn:

a. van de verzekering van den tot die groep behoorenden verzekeringsplichtige, en

b. van de verzekering van de in artikel 12 bedoelde gezinsleden van een verzekeringsplichtige.

Bij de bepaling van de sub *b* bedoelde kosten wordt geen rekening gehouden met het verschil in gemiddelde samenstelling van het gezin en het verschil in ziekte- en sterftegevaar van de leden van het gezin tusschen de verschillende groepen van verzekeringsplichtigen.

De bruto-premiën worden verkregen door de netto-premiën te vermeerderen met een met het dagloon evenredigen opslag voor administratiekosten, welke opslag ten hoogste 0,4 percent van het dagloon kan bedragen.

Artikel 197.

Hetgeen eene districtsziekenkas tengevolge van het laatste lid van artikel 196 in een kalenderjaar te weinig aan administratiekosten heeft ontvangen, wordt aan de ziekenkas uitgekeerd uit 's Rijks schatkist.

Artikel 198.

Het tarief der districtsziekenkas kan worden gewijzigd.

In geval van wijziging wordt het tarief in de *Nederlandsche Staatscourant* afgedrukt. Het oude tarief blijft van kracht tot den 30sten dag, te rekenen van de dagteekening van het nummer van de *Nederlandsche Staatscourant*, waarin het is afgedrukt.

Artikel 199.

Zoo dikwijls zulks in verband met de in artikel 201 voorgeschreven storting noodig is, kan het tarief der districtsziekenkas na machtiging van het bestuur der Rijksverzekeringsbank door den directeur der ziekenkas met 10 percent worden verhoogd.

Eene verhooging als bedoeld in het eerste lid wordt door middel van eene aankondiging in de *Nederlandsche Staatscourant* ter openbare kennis gebracht. Zij vangt aan te werken met de kalenderweek, volgende op die, waarin de aankondiging heeft plaats gehad.

Artikel 200.

Wanneer een tarief overeenkomstig artikel 199 is verhoogd en de verhooging voor de in artikel 201 voorgeschreven storting niet meer noodig is, wordt het tarief door den directeur der ziekenkas weder vervangen door het tarief, dat gold voor de verhooging.

Hetgeen in artikel 199, laatste lid, omtrent de verhooging van een tarief is bepaald, geldt ook ten aanzien van de vervanging van een tarief overeenkomstig het eerste lid.

Artikel 201.

Door de districtsziekenkas wordt een reservefonds gevormd.

In het reservefonds wordt door de ziekenkas telken jare eene som gestort gelijk aan het tiende deel van het bedrag, dat in het laatstverloopen kalenderjaar aan premiën is ontvangen. Wanneer echter het reservefonds heeft bereikt het bedrag, dat in de laatstverloopen 3 kalenderjaren gemiddeld in één jaar door de ziekenkas is uitgegeven aan schadeloosstellingen, heeft de bedoelde storting in het fonds niet plaats.

Artikel 202.

De bedragen, waarmede blijkens de jaarrekeningen eener districtsziekenkas de inkomsten der ziekenkas hare uitgaven hebben overtroffen, worden, voor zooveel zij niet moeten dienen tot terugbetaling van voorschotten, gestort in het in artikel 201 bedoelde reservefonds, volgens daaromtrent door Ons te stellen voorschriften.

Wanneer het reservefonds heeft bereikt het in artikel 201, tweede lid, aangegeven bedrag, dan worden de in het eerste lid bedoelde overschotten niet verder in het reservefonds gestort.

Artikel 203.

De gelden eener districtsziekenkas, welk ingevolge de artikelen 201 en 202 in het reservefonds moeten worden gestort, worden door de ziekenkas ten spoedigste aan het bestuur der Rijksverzekeringsbank overgemaakt.

Artikel 204.

De gelden van het reservefonds eener districtsziekenkas worden belegd in fondsen, waarin de beschikbare gelden der Rijksverzekeringsbank mogen worden belegd.

De beleggingen zoomede de tegeldemakingen van inschrijvingen en effecten geschieden door het bestuur der Rijksverzekeringsbank in overleg en onder goedkeuring van de in het laatste lid van genoemd artikel bedoelde commissie.

Artikel 205.

De renten van de fondsen, waarin het reservefonds eener districtsziekenkas is belegd, worden in het fonds gestort, totdat dit het in artikel 201, tweede lid, bedoelde bedrag heeft bereikt. Is zulks het geval, dan worden de renten volgens regelen, bij den in artikel 207 bedoelden algemeenen maatregel van bestuur te stellen, door het bestuur der Rijksverzekeringsbank ter beschikking gesteld van de ziekenkas.

Artikel 206.

Eene districtsziekenkas kan slechts met toestemming van het bestuur der Rijksverzekeringsbank over waarden van haar reservefonds beschikken.

Artikel 207.

Bij algemeenen maatregel van bestuur wordt geregeld de wijze, waarop de kasgelden der districtsziekenkassen worden bewaard. Daarbij kunnen tevens regelen worden gesteld ten aanzien van tijdelijke belegging van een gedeelte dier gelden.

Artikel 208.

De Staat verleent bij het in werking treden van deze wet aan de districtsziekenkas een voorschot, voldoende voor de bestrijding van hare uitgaven, betreffende de in de voorgaande artikelen geregelde verzekeringen, zoolang zij daarvoor zelve nog niet de noodige middelen bezit.

Ingeval bijzondere omstandigheden zulks wenschelijk maken, kan door Ons te allen tijde uit 's Rijks schatkist aan de ziekenkas een voorschot worden verleend ter bestrijding van hare in het eerste lid bedoelde uitgaven.

Een voorschot als bedoeld in het eerste of tweede lid wordt zoo mogelijk binnen twee jaren terugbetaald.

HOOFDSTUK VI.

Van het toezicht.

Artikel 209.

Voor het toezicht op de naleving van deze wet wordt het Rijk bij algemeenen maatregel van bestuur verdeeld in verzekeringsinspecties, welke ieder één of meer geheele verzekeringsdistricten omvatten.

In afwijking van het bepaalde in het eerste lid kan een verzekeringsdistrict, dat meer dan 100.000 inwoners telt, tot meerdere verzekeringsinspecties behooren, welke ieder een bepaald gedeelte van het district omvatten.

Artikel 210.

In elke verzekeringsinspectie wordt het toezicht op de naleving van deze wet, voor zooveel het bij deze wet niet aan anderen is opgedragen, uitgeoefend door een verzekeringscontroleur.

De verzekeringscontroleurs worden door Ons benoemd en ontslagen. Zij kunnen worden geschorst door Onzen Minister.

Hun instructie wordt door Ons vastgesteld. Hun standplaatsen worden bepaald door Onzen Minister.

Onze Minister bepaalt ten aanzien van elke verzekeringsinspectie welke verzekeringscontroleur daarin bevoegd zal zijn.

Artikel 211.

Het is den verzekeringscontroleurs verboden onmiddellijk of middellijk geldelijk belang te hebben bij eene erkende ziekenkas.

Artikel 212.

Voor elke verzekeringsinspectie wordt door Ons een plaatsvervangend verzekeringscontroleur benoemd.

De plaatsvervangende verzekeringscontroleurs worden door Ons ontslagen. Zij kunnen worden geschorst door Onzen Minister.

Voor hunne werkzaamheden kan hun door Ons eene vergoeding worden toegekend. Zij ontvangen geene bezoldiging.

Artikel 213.

Bij verhindering, afwezigheid of ontstentenis zoowel van den verzekeringscontroleur als van den plaatsvervangenden verzekeringscontroleur worden de functies van den verzekeringscontroleur uitgeoefend door een tijdelijk plaatsvervangend verzekeringscontroleur. Deze wordt benoemd, geschorst en ontslagen door Onzen Minister.

Artikel 214.

De verzekeringscontroleurs en de plaatsvervangende verzekeringscontroleurs zijn verantwoordelijk aan Onzen Minister.

Artikel 215.

De aan den verzekeringscontroleur ondergeschikte ambtenaren worden benoemd door Onzen Minister. Zij worden door dezen geschorst en ontslagen.

Hun instructie wordt door hem vastgesteld.

Artikel 216.

Het bestuur der Rijksverzekeringsbank is belast met de financieele contrôle op de districtsziekenkassen.

Het doet de boeken en papieren der onderscheidene ziekenkassen nazien door den verzekeringscontroleur, binnen wiens inspectie het verzekeringsgebied der ziekenkas is gelegen, of, ingeval dat gebied binnen meer dan éene verzekeringsinspectie is gelegen, door den verzekeringscontroleur van éene dier inspecties. De verzekeringscontroleurs zijn verplicht zich dienaangaande naar de voorschriften en de bevelen van het bestuur te gedragen.

Het bestuur kan de boeken en papieren der districtsziekenkassen bovendien door een of meer zijner ambtenaren doen nazien. De aan die ambtenaren te vergoeden reis- en verblijfkosten worden door het Rijk aan de Rijksverzekeringsbank terugbetaald.

Het bestuur deelt zijne bevinding bij de in het eerste lid bedoelde contrôle mede aan Onzen Minister. Het is bevoegd in verband met die contrôle aan Onzen Minister voorstellen te doen.

Artikel 217.

De bezoldigingen van de ambtenaren der Rijksverzekeringsbank, wier werkzaamheden volgens eene verklaring van het bestuur der bank hoofdzakelijk bestaan in het nazien van de boeken van districtsziekenkassen, komen voor het geheel ten laste van het Rijk.

Artikel 218.

Het bestuur der Rijksverzekeringsbank houdt toezicht op de verzekeringscontroleurs en brengt de opmerkingen, waartoe dat toezicht aanleiding geeft, ter kennis van Onzen Minister.

Artikel 219.

De werkgevers en de verzekerden zijn verplicht de inlichtingen te geven, welke door een verzekeringscontroleur ten behoeve van de uitoefening van zijn ambt worden verlangd. Op verzoek van den verzekeringscontroleur worden de inlichtingen binnen den door hem te stellen termijn schriftelijk verstrekt.

HOOFDSTUK VII.

Van geschillen.

Artikel 220.

Wanneer een persoon van eene erkende ziekenkas of eene districtsziekenkas niet de schadeloosstelling ontvangt, waarop hij aanspraak heeft op grond van eene verzekering ter voldoening aan artikel 1 of ingevolge artikel 12, dan kan hij zijne vordering in rechte doen gelden voor den burgerlijken rechter.

Gelijke bevoegdheid komt in het in artikel 161 bedoelde geval toe aan den verzekerde, wanneer hij van den werkgever niet de schadeloosstelling ontvangt, waarop hij volgens dat artikel aanspraak heeft, en aan den werkgever, wanneer deze van de ziekenkas niet de vergoeding ontvangt, waarop hij volgens genoemd artikel recht heeft.

Artikel 221.

Eene gehuwde vrouw wordt ten aanzien van hare ingevolge artikel 1 gesloten verzekering met eene ongehuwde meerderjarige gelijkgesteld.

Een minderjarige, wiens verzekering op grond van artikel 12 een gevolg is van die van een verzekeringsplichtig persoon, wordt, indien hij zonder wettelijken vertegenwoordiger is, de wettelijke vertegenwoordiger verhinderd is of zijne woonplaats heeft in eene andere gemeente dan hij zelf, of de verblijfplaats van den wettelijken vertegenwoordiger onbekend is, vertegenwoordigd door den bedoelden verzekeringsplichtige.

Artikel 222.

Voor een persoon, die niet zelve in rechte kan staan en zonder wettelijken vertegenwoordiger is, kan een voorloopige vertegenwoordiger worden benoemd, die voor hem in rechte zal optreden, totdat de wettelijke vertegenwoordiger opkomt. Hetzelfde kan geschieden, indien de verblijfplaats van den wettelijken vertegenwoordiger onbekend of buiten de gemeente is, waar de bedoelde persoon woont.

De voorloopige vertegenwoordiger wordt op verzoek of ambtshalve benoemd door den rechter of het college, dat bevoegd is van de aanhangig gemaakte of te maken rechtsvordering kennis te nemen.

Artikel 223.

Wanneer een werkgever in gebreke is aan eene erkende ziekenkas of eene districtsziekenkas premie te betalen, welke hij volgens deze wet verschuldigd is, kan de ziekenkas hare vordering in rechte doen gelden voor den burgerlijken rechter.

Artikel 224.

Het bepaalde in de artikelen 220 en 223 geldt ook ten aanzien van eene verzekering bij eene ondernemersziekenkas, indien in de statuten der ziekenkas is bepaald, dat de geschillen betreffende eene schadeloosstelling of eene te betalen premie niet worden beslist door een scheidsgerecht.

Artikel 225.

De in de artikelen 220 en 223 bedoelde vorderingen verjaren in twee jaren.

Eene vordering ter zake van premie, verschuldigd wegens de verzekering van een verzekeringsplichtige als bedoeld in artikel 188, verjaart in zes maanden.

HOOFDSTUK VIII.

STRAFBEPALINGEN.

Artikel 226.

Met hechtenis van ten hoogste eene maand of geldboete van ten hoogste honderd gulden wordt gestraft het niet of niet tijdig nakomen van de bepaling, vervat in artikel 219.

Artikel 227.

Met geldboete van ten hoogste vijftig gulden wordt gestraft het niet nakomen van de bepaling, vervat in het eerste lid van artikel 184.

Artikel 228.

Met het opsporen van de feiten, strafbaar gesteld in de artikelen 226 en 227, zijn de verzekeringscontroleurs belast.

Artikel 229.

De in de artikelen 226 en 227 strafbaar gestelde feiten worden beschouwd als overtredingen.

HOOFDSTUK IX.

VAN DE VRIJWILLIGE VERZEKERING BIJ DE DISTRICTSZIEKENKASSEN.

Artikel 230.

Behoudens het bepaalde in het tweede lid, is onder de voorwaarden en met inachtneming van de bepalingen, bij algemeenen maatregel van bestuur te stellen, elk ingezetene des Rijks bevoegd zich zelven of tot zijn gezin behoorende personen te verzekeren tegen geldelijke gevolgen van ziekte, kraam of overlijden bij de districtsziekenkas van het verzekeringsdistrict, waarbinnen hij zijne woonplaats heeft.

De in het eerste lid bedoelde bevoegdheid komt niet toe aan dengene, op wien, ware hij vast werkman, artikel 5, sub *a* of *b*, van toepassing zou zijn, noch aan dengene, die zelf of wiens niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot bij ontbreken van de bepaling van het eerste lid van artikel 3, § 7, der wet van 2 October 1893 (*Staatsblad* n°. 149) *tot heffing eener belasting op bedrijfs- of andere inkomsten* krachtens artikel 9 A dier wet zou zijn aangeslagen voor inkomsten van 1200 gulden of meer.

De bevoegdheid om zich zelven te verzekeren komt bovendien niet toe aan dengene, die eene ziekte heeft, welke deskundige behandeling vereischt, of op wien, ware hij vast werkman, genoemd artikel, sub *d*, *f*, *g* of *h*, van toepassing zou zijn. Niet verzekerd kan worden een tot het gezin behoorende persoon, die, ware hij vast werkman, wegens het bepaalde in artikel 5, sub *a*. *b*, *d*, *f*, *g* of *h*, niet verzekeringsplichtig zou zijn.

Artikel 231.

Ten aanzien van de verzekeringen, volgens artikel 230 door de districtsziekenkassen te sluiten, worden bij algemeenen maatregel van bestuur de noodige regelen gesteld. Bij dien algemeenen maatregel wordt het volgende in acht genomen."

1°. dat de risico's der bedoelde verzekeringen door de districtsziekenkassen gemeenschappelijk worden gedragen;

2°. dat de inkomsten en uitgaven der districtsziekenkassen, welke de bedoelde verzekeringen betreffen, geheel afgescheiden moeten worden en blijven van de overige inkomsten en uitgaven der ziekenkassen;

3°. dat niet meer administratiekosten ten laste van een verzekerde mogen worden gebracht dan door de verzekerings-

plichtige personen, die bij dezelfde ziekenkas zijn verzekerd, worden gedragen;

4°. dat voor de zekerheid van de voldoening der schadeloosstellingen, wegens de bedoelde verzekeringen verschuldigd, door de gezamenlijke ziekenkassen een reservefonds moet worden gevormd;

5°. dat het reservefonds ten minste gelijk moet zijn aan het bedrag, dat in de laatste drie kalenderjaren gemiddeld in één jaar door de gezamenlijke ziekenkassen is uitgegeven voor schadeloosstellingen wegens de bedoelde verzekeringen;

6°. dat over één werkdag ten hoogste twee gulden en tachtig cent als zieken- of kraamgeld wegens eene verzekering, als in dit artikel bedoeld, kan worden uitgekeerd.

Artikel 232.

Bij algemeenen maatregel van bestuur kunnen ten aanzien van de in artikel 231 bedoelde verzekeringen aan het bestuur der Rijksverzekeringsbank en aan de verzekeringscontroleurs werkzaamheden worden opgedragen, welke van gelijken aard zijn als die, welke het bestuur of de genoemde ambtenaren ingevolge het bepaalde in hoofdstuk VI hebben te vervullen.

Artikel 233.

De staat is zonder eenig voorbehoud aansprakelijk voor de voldoening der schadeloosstellingen, welke door de districtsziekenkassen wegens de in artikel 231 bedoelde verzekeringen zijn verschuldigd en op de ziekenkas niet kunnen worden verhaald.

Artikel 234.

De Staat verleent bij het in werking treden van deze wet aan de districtsziekenkassen een voorschot, voldoende voor de bestrijding van hare uitgaven, betreffende de in artikel 231 bedoelde verzekeringen, zoolang zij daarvoor zelve nog niet de noodige middelen bezitten.

Het tweede en derde lid van artikel 208 zijn van toepassing.

HOOFDSTUK X.

Overgangsbepalingen.

Artikel 235.

Ten aanzien van personen, wier verzekeringsplicht is aangevangen binnen 30 dagen, te rekenen van den dag, waarop artikel 1 dezer wet is in werking getreden, wordt de in artikel 29 bepaalde termijn gerekend te bedragen 30 dagen.

HOOFDSTUK XI.

Slotbepalingen.

Artikel 236.

Alle stukken, verzoekschriften en beschikkingen, opgemaakt krachtens deze wet of een op deze wet berustenden algemeenen maatregel van bestuur, zijn vrij van het recht van zegel en van de formaliteit van registratie.

Artikel 237.

Hetgeen behalve het in de artikelen 5, sub *h*, 53, sub *h*, 55, 60, 97, 109, 152, 163, 172 tot en met 174, 205, 207, 209 en 230 tot en met 232 bepaalde nog ter voorbereiding van het in werking treden dezer wet of tot hare uitvoering noodig is, wordt bij algemeenen maatregel van bestuur geregeld.

Artikel 238.

Deze wet kan worden aangehaald onder den titel van „Ziekteverzekeringswet 1905".

Artikel 239.

Deze wet treedt in werking op een nader door Ons te bepalen tijdstip met uitzondering van de bepalingen vervat in de artikelen 1 en 230, welke daarna op een nader door Ons te bepalen tijdstip in werking treden.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Algemeene beschouwingen.

Hij, wiens financieele omstandigheden niet van dien aard zijn, dat hij, ingeval hij zelf of een lid van zijn gezin ziek wordt, zonder bezwaar zich de vereischte deskundige hulp kan verschaffen en desnoods gedurende eenigen tijd zijn arbeidsinkomsten kan missen, behoort zooveel mogelijk door verzekering de geldelijke gevolgen van ziekte te ondervangen. De juistheid van dit beginsel wordt tegenwoordig meer en meer erkend. Onder hen, die zich in de bedoelde financieele omstandigheden bevinden, zijn er reeds velen, die door lid te worden van een ziekenfonds of ziekenbus zich zelve en hun gezin tegen ziekte verzekeren. Maar al mag de toestand uit dien hoofde niet geheel onbevredigend worden genoemd, hij laat toch veel te wenschen over.

Vooreerst is het aantal van hen, die zelfs niet verzekerd zijn voor voorziening in eventueele geneeskundige en pharmaceutische behoeften, nog veel te groot. Volgens een onderzoek, dat vanwege den ondergeteekende bij alle bekende ziekenfondsen en bij onderscheidene werkgevers is ingesteld, is aan te nemen, dat slechts ongeveer een half millioen personen bij eenig ziekenfonds zijn verzekerd.

In de tweede plaats is het aantal dergenen, die bij ziekte of kraam op eene voldoende geldelijke uitkeering aanspraak hebben, betrekkelijk gering. Volgens het bedoelde onderzoek zouden slechts ongeveer 200000 personen voor geldelijke schadeloosstelling zijn verzekerd, en zou ten aanzien van het meerendeel van deze de bedongen schadeloosstelling onvoldoende zijn.

In de derde plaats schijnt de wijze, waarop aan de verzekerden de hun verschuldigde schadeloosstelling wordt verleend, in vele gevallen tot klachten aanleiding te geven. (1)

(1) Dit blijkt o.a. uit het rapport betreffende de ziekenfondsen in Nederland, ingevolge opdracht van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen in 1895 door eene commissie van onderzoek uitgebracht en uit het rapport over de ziekenfondsen te

Eindelijk wordt veelal bij de zieken- en ondersteuningsfondsen tengevolge van het ontbreken van eene voldoende reservekas de waarborg gemist, dat het fonds ook in geval van eene ernstige epidemie aan zijne verplichtingen zal kunnen blijven voldoen.

Het komt den ondergeteekende voor, dat als gevolg van een en ander de meening vrij wel algemeen is geworden, dat de verzekering tegen geldelijke gevolgen van ziekte voor zooveel noodig bij de wet moet worden voorgeschreven en geregeld. Een feit is het althans dat, zoowel bij de schriftelijke als bij de mondelinge behandeling van het wetsontwerp betreffende de Ongevallenverzekering in de beide Kamers der Staten-Generaal door alle partijen als vaststaand is aangenomen, dat een wetsontwerp betreffende de ziekteverzekering zoo spoedig mogelijk moest worden ingediend.

Van den verzekeringsplicht.

In beginsel zou zeker de verplichting tot verzekering zich moeten uitstrekken over alle personen beneden zekeren financieelen standaard.

In het ontwerp strekt de bedoelde verplichting zich alleen uit tot de zoogenaamde vaste werklieden. De reden van die beperking is de navolgende:

De verplichting tot verzekering komt in hoofdzaak neer op de verplichting om de voor de verzekering vereischte premie te betalen. Die premie moet desnoods tegen den wil van den verzekerde kunnen worden ingevorderd. De invordering van den verzekerde zelven zou in de praktijk ongetwijfeld op onoverkomelijke bezwaren stuiten. De inning van de premie behoort dus op andere wijze te geschieden. Bij degenen, die in vasten loondienst zijn, kan zij zonder bezwaar plaats hebben door tusschenkomst van den werkgever, die het voor den werkman betaalde bedrag van het loon kan inhouden. Deze wijze van invordering is als aangewezen, te meer omdat, gelijk hieronder zal worden uiteengezet, er alleszins termen zijn om den werkgever zelven een deel van de premie te doen dragen en deze bij de voldoening zijner bijdrage tevens de bijdrage van den werkman kan storten.

Wat de zoogenaamde losse werklieden betreft, schijnt eene invordering van de premie door tusschenkomst van den werkgever ondoenlijk, omdat de persoon van dezen te zeer wisselt en het in loondienst zijn van den lossen werkman te ongeregeld is.

Omdat ten aanzien van de losse werklieden de invordering der premie op geen doelmatige wijze schijnt te kunnen worden geregeld, is het wenschelijk voorgekomen deze werklieden buiten de verplichte verzekering te laten en hen alleen de gelegenheid

---

Amsterdam, ingevolge opdracht van de afdeeling Amsterdam, van de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der geneeskunst in 1900 door eene commissie van onderzoek ingediend.

te verschaffen om zich naar behooren tegen geldelijke gevolgen van ziekte te verzekeren. Hetzelfde geldt voor de kleine ondernemers.

Van den verzekeringsplicht zijn uitgezonderd zij, die als militair in werkelijken dienst zijn bij 's Rijks zeemacht, ook wanneer zij tijdelijk in het Rijk verblijven. Het verblijf toch der bedoelde personen in het Rijk is in den regel van korten duur. Ook bij de mariniers is zulks het geval. De bestemming van dezen is om dienst te doen op de oorlogsschepen, ook in de koloniën. De bevolking van de kazernen der mariniers is dan ook evenals die der wachtschepen eene zeer vlottende.

Van den verzekeringsplicht zijn ook uitgezonderd zij, die in dienst zijn van een publiekrechtelijk lichaam en ingevolge eene verordening van dat lichaam met hun gezin aanspraak hebben op gelijke schadeloosstelling vanwege dat lichaam, als waarop zij in geval van verzekering volgens de bepalingen van deze wet aanspraak zouden gehad hebben. Eene overeenkomstige uitzondering is niet gemaakt ten aanzien van die werklieden, die met hun gezin in geval van ziekte of kraam aanspraak hebben op schadeloosstelling van een particulieren werkgever. Het zou toch in de praktijk bezwaarlijk zijn de aanspraken van dergelijke personen te onderzoeken; bovendien zou voor zulke eene uitzondering ook minder reden zijn, omdat de particuliere werkgever, wiens werklieden bij een aan zijne onderneming verbonden fonds zijn verzekerd, in den regel wel in overeenstemming met zijne werklieden de verzekeringsinstelling zal kunnen hervormen tot eene ondernemersziekenkas, als bedoeld in § 4 van hoofdstuk III van het ontwerp.

Van de verplichting om zich te verzekeren zijn mede uitgezonderd degenen, die behooren tot de bemanning van een zeeschip, zoomede degenen, die van vischvangst buiten de tonnen in zee hun gewoon beroep maken. De uitzondering ten aanzien der zeescheepvaart is gemaakt, omdat het voor eene ziektekas in de meeste gevallen uiterst bezwarend zou zijn aan den ziek geworden matroos geneeskundige behandeling te verschaffen. Het bedoelde bezwaar woog des te meer, omdat in de artikelen 423 en volgende van het Wetboek van Koophandel reeds eene regeling voorkomt betreffende de schadeloosstelling, te verleenen aan schepelingen, die gedurende de zeereis zijn ziek geworden. De zeevisschers zijn uitgezonderd, omdat het voor de ziektekas ook te hunnen aanzien zeer moeilijk zou zijn voor geneeskundige behandeling in geval van ziekte te zorgen en bovendien, omdat wegens verschillende eigenaardigheden, welke zich voordoen in de wijze, waarop het visschersbedrijf wordt uitgeoefend, en bij de bepaling van het loon van den visscher, eene behoorlijke regeling van de geldelijke schadeloosstelling in geval van ziekte onvermijdelijk van te ingewikkelden aard zou zijn.

Van den verzekeringsplicht zijn verder uitgezonderd de vrouwe-

lijke dienstboden, die uitsluitend huiselijke diensten verrichten. De uitzondering is een gevolg van de overweging, dat hare opneming in de verzekering, hoewel op zich zelve gewenscht, te zeer in het huisgezin zou ingrijpen.

Eindelijk zijn van den verzekeringsplicht vrijgesteld zij, die krachtens eene buitenlandsche wet tegen geldelijke gevolgen van ziekte zijn verzekerd, ook al zijn de bij die wet vastgestelde schadeloosstellingen lager dan die van het ontwerp en al zijn de gezinsleden van den verzekeringsplichtige niet volgens die buitenlandsche wet verzekerd. De vrijstelling ook in deze gevallen was noodig, omdat anders de verzekeringsplichtige genoodzaakt zou zijn eene dubbele premie te betalen.

Van de gevolgen der verzekering ten aanzien van personen, die tot het gezin van den verzekerde behooren.

Er is boven op gewezen, dat degene, die tot de categorie van personen behoort, die verplicht zijn zich te verzekeren, ook de tot zijn gezin behoorende personen te verzekeren. Wie moeten nu in deze tot het gezin worden gerekend? In de eerste plaats natuurlijk zijne echtgenoote met wie hij samenwoont. Is deze evenwel zelve in vasten loondienst, dan is er geen reden, waarom zij niet verplicht zou zijn zich zelve te verzekeren. In het ontwerp worden in de tweede plaats gerekend tot het gezin te behooren de inwonende minderjarigen, met deze beperking evenwel, dat zij beneden den leeftijd van 16 jaar moeten zijn. Boven dien leeftijd en beneden den leeftijd van 18 jaar worden zij alleen dan als gezinsleden verzekerd, indien zij niet vast werkman zijn. Ook hier toch geldt wat boven ten aanzien der echtgenoote is opgemerkt. De reden, waarom de verzekering van de kinderen beneden den 16-jarigen leeftijd niet is beperkt tot hen, die *niet* vast werkman zijn, is, dat kinderen van zoo jongen leeftijd slechts bij uitzondering geregeld in vasten loondienst zijn.

Voor de gezinsverzekering is het onverschillig of de minderjarige al dan niet een eigen kind van den verzekeringsplichtige is. Deze regeling is niet alleen ten voordeele van het inwonende niet-eigen kind, zij is ook in het belang van het verzekeringsplichtige gezinshoofd. Immers een persoon, die een kind in zijn gezin heeft opgenomen, zal, ingeval het kind ziek wordt, dit toch niet aan zijn lot overlaten. Langdurige ziekte van het kind zou dus, ware het niet in de verzekering opgenomen, het gezinshoofd in financieele moeilijkheden kunnen brengen.

Het komt meermalen voor, dat een bejaard werkman, die geen verdiensten meer heeft of niet meer geheel in zijn onderhoud kan voorzien, bij een zijner kinderen inwoont. In de bedoelde gevallen zal, indien dit zijn kind verzekeringsplichtig is, de verzekering van het gezin zich ook tot den inwonenden vader of moeder uitstrekken. De daartoe strekkende bepaling der wet zal zeker in het belang van de verzekeringsplichtigen zijn. Immers

de daaruit voorvloeiende kosten zullen, over alle verzekeringsplichtigen omgeslagen, voor elk zeer gering zijn, en tegenover die kleine uitgaven staat, dat de verzekeringsplichtige, ingeval zijn bejaarde vader of moeder bij hem mocht inwonen, meteen verzekerd zal zijn voor mogelijke belangrijke uitgaven wegens ziekte die deze trof.

Ten slotte wordt gerekend tot het gezin van den verzekeringsplichtige te behooren de bij hem inwonende bloed- of aanverwant in de rechte linie, die tengevolge van zijn lichamelijken of geestelijken toestand bij voortduring niet in staat is in zijn onderhoud te voorzien. De opneming van dezen bloed- en aanverwant in de verzekering berust op denzelfden grond als die van den bovenbedoelden bloed- of aanverwant in de opgaande rechte linie, die 65 jaar of ouder is.

Moest de verzekeringsplichtige voor de verzekering van elk gezinslid de daarvoor vereischte premie betalen, dan zou de gezinsverzekering voor den werkman, die een talrijk gezin heeft veel te drukkend zijn. Practisch kan die verzekering dus alleen dan worden voorgeschreven, als bij den omslag van de kosten der verzekering over de verzekeringsplichtigen geen rekening wordt gehouden met de vraag, of de verzekeringsplichtige gezinshoofd is of niet, noch met de talrijkheid van het gezin. Zoodanige regeling schijnt alleszins te verdedigen. In den regel toch zal de verzekeringsplicht reeds op jeugdigen leeftijd aanvangen, wanneer de verzekeringsplichtige nog niet gehuwd is of althans nog een klein gezin heeft. Betaalt hij dan in die financieel gunstige omstandigheden eene premie, welke iets meer bedraagt dan voor het risico, dat hij voor de verzekering oplevert, noodig is, dan staat daar tegenover, dat hij, wanneer hij later allicht een groot gezin heeft te onderhouden, alsdan dat gezin tegen eene matige premie zal kunnen verzekeren. Dit voordeel zal natuurlijk blijken niet te bestaan voor hem, die ongehuwd blijft, maar voor wien staat het van te voren vast, dat hij ongehuwd zal blijven en later niet een talrijk gezin zal hebben te onderhouden? In het algemeen zal wel juist de jeugdige verzekeringsplichtige de meeste kans hebben om een gezin te krijgen en voor dat waarschijnlijke geval betaalt hij in den aanvang eene premie, welke niet geheel overeenkomt met het risico, dat hij aanvankelijk voor de verzekering oplevert.

Aan de regeling, dat de talrijkheid van het gezin van een verzekeringsplichtige niet van invloed is op de voor zijne verzekering te betalen premie, is nog voor de uitvoering een groot voordeel verbonden. De werkgever, die de verzekeringspremie aan de ziektekas moet betalen, behoeft nu niet te onderzoeken of zijn verzekerde werkman een gezin heeft en welke premie casu quo voor de verzekering van dat gezin moet worden betaald. Het is duidelijk, dat zulk een onderzoek voor den werkgever, die veel vaste werklieden in dienst heeft, uiterst bezwarend zou

zijn en in sommige gevallen tot het voortrekken van werklieden zonder gezin boven die met een gezin leiden zou.

Van de ziekenkassen, waarbij de verzekering kan geschieden.

In het ontwerp wordt den verzekeringsplichtige zooveel mogelijk vrijheid gelaten bij de keuze van de ziekenkas, waarbij hij zich wil verzekeren. Hij kan gaan naar eene verzekeringsmaatschappij of naar eene vereeniging, welker doel ziekteverzekering is en welke door de overheid is erkend; hij kan zich ook aansluiten bij eene erkende verzekeringsvereeniging van beroepsgenooten. Behoudens de in het ontwerp vermelde uitzonderingen is de erkende ziekenkas niet bevoegd de verzekering te weigeren. Vindt de verzekeringsplichtige geen particuliere ziekenkas, waarbij hij zich wil verzekeren, dan staat in elk geval eene van Rijkswege ingestelde ziekenkas voor hem open, waarbij hij aan zijn verzekeringsplicht kan voldoen; deze ziekenkas is de districtsziekenkas.

Ten aanzien van de vrijheid in de keuze der ziekenkas zijn intusschen enkele beperkingen gesteld. In de eerste plaats is rekening gehouden met de omstandigheid, dat reeds aan verscheidene groote ondernemingen ziekenkassen zijn verbonden waarbij de werklieden der onderneming zijn verzekerd. Het schijnt wenschelijk, dat die over het algemeen zeer goed werkende kassen blijven voortbestaan. Dit nu zal alleen mogelijk zijn, indien de werklieden der bedoelde ondernemingen verplicht zijn zich bij de aan de onderneming verbonden kas te verzekeren. De daartoe strekkende regeling van het ontwerp, waarbij aan die werklieden de bevoegdheid wordt onthouden om zich bij de ziekenkas hunner keuze te verzekeren, zal naar het den ondergeteekende voorkomt ook in hun belang zijn. Geen ziekenkas toch is uit haar aard meer geschikt om uitnemend te worden ingericht, dan de ziekenkas, welke aan eene groote onderneming is verbonden en waarbij alle werklieden der onderneming zijn aangesloten.

Eene tweede beperking van de vrijheid in de keuze der ziekenkas is deze, dat de verzekeringsplichtige, die eene keuze heeft gedaan en zich bij eene ziekenkas heeft verzekerd, in het algemeen verplicht is bij die ziekenkas te blijven. Omgekeerd kan de ziekenkas zich in het algemeen niet van hem ontdoen. De verzekering wordt dus voor onbepaalden tijd gesloten, zij eindigt in de in het ontwerp vermelde gevallen. De reden van deze beperking en van de onvrijheid der erkende ziekenkas om verzekeren te weigeren is de volgende. De districtsziekenkas staat voor ieder open; zij is dus verplicht ook die personen te verzekeren, welke voor haar ongunstige risico's opleveren. Zulke personen zijn behalve die met een talrijk gezin ook in het algemeen zij, die op meer gevorderden leeftijd zijn gekomen, want de leeftijd van den verzekerde oefent volgens het ontwerp, gelijk op bladz. 6 dezer memorie is uiteengezet, geen invloed uit op de voor zijne verzekering te

betalen premie. Waren nu de erkende ziekenkassen vrij om verzekeringsplichtigen, die zich bij haar wilden verzekeren, af te wijzen, dan zouden zij natuurlijk dit recht toepassen op verzekeringsplichtigen met hooger risico. Deze zouden dus alle bij de districtsziekenkassen terecht komen. Het gevolg zou noodzakelijk zijn, dat de districtsziekenkas zou moeten verzekeren niet tegen een tarief, dat gemiddeld voldoende was voor de gunstige en ongunstige risico's samen, maar voor een tarief, dat berekend was voor de ongunstige risico's alleen. Voor den verzekeringsplichtige zou zulks natuurlijk hierop neerkomen, dat de voor zijne verzekering te betalen premie indirect ook bepaald werd door zijn leeftijd en de talrijkheid van zijn gezin, hetgeen juist niet het geval behoort te zijn.

Moeten de erkende ziekenkassen de vrijheid missen om verzekeringen te weigeren dan kan haar ook niet de vrijheid gelaten worden om de verzekering voor een bepaalden tijd te sluiten of om de verzekering te doen eindigen, wanneer haar goed dunkt. Hadden zij toch die bevoegdheid, dan zouden zij er gewis veelal op de eene of andere wijze in slagen om den verzekeringsplichtige, na hem gedurende de voor de verzekering gunstigste jaren te hebben verzekerd, te bewegen naar de districtsziekenkas over te gaan. Ook de verzekeringsplichtige zelf moet om die reden niet bevoegd zijn eene gesloten verzekering te doen eindigen.

Eene derde beperking van de vrijheid in de keuze der ziekenkas is deze, dat gehuwde personen, die samenwonen en beide verzekeringsplichtig zijn, zich bij dezelfde ziekenkas moeten verzekeren, tenzij een van hen zich bij eene ondernemersziekenkas moet verzekeren. Dit is om verschillende redenen noodig. Vooreerst zullen in geval van ziekte van beide echtgenooten de geneeskundige behandeling en de geneesmiddelen in het algemeen minder kosten, wanneer zij vanwege dezelfde ziekenkas dan wanneer zij vanwege verschillende ziekenkassen worden verleend. Ten tweede zou de vrijheid der echtgenooten om zich bij verschillende ziekenkassen te verzekeren tot allerlei omslag leiden. Gesteld van twee echtgenooten *A* en *B* is *A* bij kas *a* verzekerd. *B* is dan als gezinslid van *A* eveneens bij kas *a* verzekerd. Nu wordt *B* ook verzekeringsplichtig en deze verzekert zich bij kas *b*. Natuurlijk zou zijne verzekering bij kas *a* dan moeten eindigen. Hield *B* misschien na korten tijd op verzekeringsplichtig te zijn, dan zou hij van kas *b* weer naar kas *a* moeten overgaan. Gelijksoortige moeilijkheden zouden voorkomen bij de verzekering der inwonende kinderen. Hierbij zou zich bovendien nog dit bezwaar voordoen, dat geregeld zou moeten worden, bij welke ziekenkas die kinderen verzekerd waren, ingeval beide ouders verzekeringsplichtig en bij verschillende ziekenkassen verzekerd waren. De uitzondering voor het geval, dat een der echtgenooten zich bij eene ondernemersziekenkas moet verzekeren, is noodzakelijk. Wil toch de ondernemersziekenkas haar karakter als zoodanig behouden,

dan behoort zij zoo min mogelijk genoodzaakt te zijn personen te verzekeren, die geen werklieden der onderneming zijn.

Ten vierde is de vrijheid in de keuze van ziekenkas in dit opzicht beperkt, dat de verzekeringsplichtige, die niet binnen den in het ontwerp bepaalden tijd eene ziekenkas heeft gekozen, door den verzekeringscontroleur ambtshalve bij de districtsziekenkas wordt verzekerd, tenzij hij bij eene ondernemersziekenkas behoort verzekerd te worden.

Met de organisatie en de administratie der erkende ziekenkassen bemoeit het ontwerp zich niet meer, dan bepaald noodig is. Er is voor gezorgd, dat ook in geval van faillissement eener erkende ziekenkas, de verzekeringsplichtigen, die zich bij de ziekenkas hadden verzekerd, met hunne gezinnen toch de schadeloosstellingen zullen kunnen ontvangen, waarop zij aanspraak hebben. Daartoe is o. a. bepaald, dat door de erkende ziekenkassen de vereischte zekerheid moet zijn gesteld bij de Rijksverzekeringsbank. Verder strekken enkele bepalingen om zekerheid te geven dat de erkende ziekenkassen de verzekering naar behooren zullen uitvoeren.

Opdat de verzekeringsplichtige steeds in de gelegenheid zij aan zijn verzekeringsplicht te voldoen, worden over het geheele Rijk locale openbare ziekenkassen ingesteld, elke voor een bepaald district. De bedoeling is, dat de districten in den regel niet grooter zullen zijn dan bepaald noodig is voor eene regelmatige werking der ziekenkas. De districtsziekenkas wordt bestuurd door een directeur, die verantwoordelijk en rekenplichtig is aan den Minister van Binnenlandsche Zaken. De directeur heeft naast zich een raad van toezicht, die toezicht uitoefent op het beheer der ziekenkas en in de eerste plaats heeft na te gaan, of de door de ziekenkas verschuldigde schadeloosstellingen naar behooren worden verleend. De financieele contrôle op de districtsziekenkas wordt echter uitgeoefend door het bestuur der Rijksverzekeringsbank, dat, aan het hoofd staand van eene uitgebreide administratie als die der bank en over de noodige hulp van ambtenaren kunnende beschikken, voor die contrôle als aangewezen is.

Met uitzondering van den voorzitter, worden de leden van den raad van toezicht benoemd uit hen, die er belang bij hebben, dat de schadeloosstellingen door de ziekenkas naar behooren worden verleend, nl. personen, die bij de ziekenkas zijn verzekerd en werkgevers, en verder uit artsen en apothekers.

Ten aanzien van de organisatie en de administratie der ondernemersziekenkas en van de verhouding van den ondernemer tot de kas zijn enkele hoofdpunten in het ontwerp vastgelegd. Het bestuur, dat uit ten minste 5 leden bestaat, wordt voor de kleinste helft door den ondernemer, overigens door de bij de kas verzekerde werklieden gekozen, die ten minste 20 jaar oud zijn. De bestuursleden moeten den 30jarigen leeftijd hebben bereikt. De statuten der kas moeten zijn vastgesteld door eene vergadering van de vaste werklieden, waarin door den ondernemer ten hoogste

een aantal stemmen kan zijn uitgebracht, dat gelijk is aan de helft van het aantal der door de werklieden uitgebrachte stemmen. In het ontwerp zijn verscheidene onderwerpen genoemd, waaromtrent in de statuten eene regeling moet zijn getroffen. O.a. moet in de statuten het tarief zijn opgenomen. Bepaald is, dat de voor de verzekering van een verzekeringsplichtige verschuldigde premie niet meer kan bedragen dan voor zijne verzekering zou verschuldigd zijn, indien hij bij de districtsziekenkas was verzekerd. Kan ten gevolge van deze bepaling het tarief niet hoog genoeg worden opgevoerd, voor de aanspraken der verzekerden zal dit geen gevaar opleveren, want vooreerst moet de ondernemer bij ontoereikendheid van de kasgelden de noodige voorschotten aan de ziekenkas geven en bovendien zullen die aanspraken in elk geval kunnen worden voldaan uit de zekerheid, welke de ondernemer bij de Rijksverzekeringsbank heeft moeten stellen, alvorens zijne ziekenkas als ondernemersziekenkas kon worden erkend.

De ondernemer, die volgens de geschetste regeling een geldelijk risico bij zijne ziekenkas loopt, is bevoegd te allen tijde de erkenning der kas als ondernemersziekenkas te doen eindigen. De liquidatie geschiedt alsdan door het bestuur.

In het ontwerp zijn bepaalde gevallen genoemd, waarin de erkenning kan worden ingetrokken. Ingeval van faillissement van de ziekenkas of van den ondernemer vervalt de erkenning van rechtswege. Is de erkenning ingetrokken of vervallen, dan geschiedt de liquidatie der kas door de districtsziekenkas.

Van de schadeloosstellingen.

Zoowel de verzekeringsplichtige, die verzekerd is, zelf als de tot zijn gezin behoorende personen, die tengevolge van zijne verzekering zijn verzekerd, hebben aanspraak:

A. in geval van ziekte op geneeskundige behandeling, genees- en heelmiddelen en eenvoudige kunstmiddelen als bijv. brillen, breukbanden, buikbanden, uterus-steunapparaten en andere dergelijke middelen, voor zoover die voorkomen op de door den Minister van Binnenlandsche zaken vast te stellen lijst van zulke middelen;

B. indien de verzekerde eene gehuwde vrouw is of eene vrouw, die in de laatste 300 dagen is gehuwd geweest, ingeval van kraam, op verloskundige hulp en eenvoudige kunstmiddelen als bijv. de sub A genoemde buikbanden en uterus-steunapparaten, zoomede, indien het kind levenloos ter wereld komt, in het algemeen op eene kleine geldelijke uitkeering als begrafenisgeld.

Ingeval de verzekerde overlijdt wordt aan dengene, die de begrafenis heeft bekostigd, een begrafenisgeld uitgekeerd.

De verzekeringsplichtige zelf heeft bovendien in geval van ziekte of kraam aanspraak op zieken- of kraamgeld. Deze uitkeering wordt niet verleend aan dengene, die, zelf niet verzekeringsplichtig,

als gezinslid van een verzekeringsplichtige is verzekerd, en wel om de navolgende redenen:

1°. omdat de bedoelde verzekerde gewoonlijk in geval van ziekte of kraam geen loon derft;

2°. omdat, mocht hij loon derven, dat loon toch in geen geval door hem als vast werkman is verdiend, en met dat loon geen rekening kan worden gehouden in een stelsel als van het ontwerp, waar het zieken- en kraamgeld wordt bepaald niet naar het individueele maar naar een gefingeerd, in de wet vermeld loon;

3°. omdat de uitkeering van zieken- of kraamgeld in het sub 2 bedoelde geval, op welke wijze het bedrag ook mocht worden bepaald, in elk geval de toch al aanzienlijke kosten der verzekering nog meer zou doen stijgen.

Het ziekengeld wordt over ten hoogste 180 dagen uitgekeerd. Hetzelfde is het geval met de geneeskundige behandeling, behoudens dat deze schadeloosstelling in elk geval wordt verleend zoolang de verzekerde ziekengeld geniet.

Het zieken- en het kraamgeld bedragen evenals de maximumrente volgens de Ongevallenwet 1901 70 pct. van het dagloon van den verzekerde. Tusschen geheele en gedeeltelijke ongeschiktheid tot werken wordt niet onderscheiden, omdat in geval van ziekte de ongeschiktheid gewoonlijk totaal is. Heeft de verzekerde evenwel gedurende zijne ongeschiktheid tegen vergoeding gewerkt, dan wordt hem over de dagen, waarop hij dat heeft gedaan, slechts de helft van het ziekengeld uitgekeerd.

Het voordeel van deze regeling is, dat zij eenvoudig is in de toepassing, daar zij niet telkens een nauwkeurig onderzoek noodig maakt naar den graad van ongeschiktheid tot werken. Het bezwaar, dat bij de uitkeering van 35 pct. de verzekerde in de meeste gevallen niet juist de helft van zijn vroeger loon zal verdienen, acht de ondergeteekende niet ernstig, omdat de uitkeering niet gelijk de rente bij de ongevallenverzekering van langen maar van korten duur is, in de meeste gevallen zelfs van zeer korten duur. Het bedrag van 35 pct. is te beschouwen als een gemiddeld cijfer, in sommige gevallen zal het iets te weinig, in andere iets te veel zijn.

Van het opbrengen der voor de verzekering benoodigde middelen.

De premie, welke voor de verzekering van een verzekeringsplichtige moet worden betaald, behoort natuurlijk in de eerste plaats in verband te staan met het loon, dat hij verdient, aangezien het bedrag van het ziekengeld, van het kraamgeld en van de uitkeering in geval van overlijden van dat loon afhankelijk is. In het ontwerp worden zoowel de geldelijke schadeloosstelling, waarop een verzekerde aanspraak heeft als de premie, welke voor zijne verzekering moet worden betaald, niet naar zijn indi-

vidueel dagloon bepaald maar naar het loon, dat zijne beroepsgenooten gemiddeld per werkdag ontvangen. Het vaststellen van dit loon geschiedt als volgt: Bij de dagloonen der verzekerden worden 10 klassen onderscheiden en in elke loonklasse worden de dagloonen der verzekerden, die tot die klasse behooren, geacht te bedragen de in het ontwerp aangegeven som. Nu worden bij de verzekerden verschillende bij algemeenen maatregel van bestuur te bepalen categorieën onderscheiden en bij dien algemeenen maatregel ten aanzien van elke categorie de loonklasse vastgesteld, waartoe gewoonlijk de dagloonen van de tot die categorie behoorende verzekerden behooren. Verschillen de dagloonen van eene categorie van verzekerden aanmerkelijk in verschillende gemeenten, in verschillende tijden van het jaar, of voor volslagen en niet volslagen werklieden, dan kunnen in verband daarmede voor die categorie verschillende loonklassen worden vastgesteld.

De toepassing der gestelde regeling is hoogst eenvoudig. Om het dagloon van een verzekerde te bepalen, behoeft slechts te worden uitgemaakt tot welke categorie van verzekerden hij behoort en, indien voor de gevonden categorie verschillende loonklassen voor de volslagen en voor de niet-volslagen werklieden zijn vastgesteld, of hij een volslagen of een niet-volslagen werkman is. De regeling heeft nog dit voor, dat met schommelingen in het individueele dagloon van den verzekerde geen rekening wordt gehouden, en dat zij niet noodig maakt eene contrôle of bij de verzekeringsovereenkomst wel het volle dagloon als grondslag voor eventueele geldelijke uitkeeringen is aangenomen, eene contrôle welke hoogst bezwaarlijk zou zijn.

De verzekeringspremie behoort in de tweede plaats afhankelijk te zijn van het ziektegevaar dat aan het beroep van den verzekeringsplichtige is verbonden. De statistiek toch wijst aan, dat de gevaren voor ziekte, welke de verschillende beroepen veroorzaken, zeer verschillen. Volgens het ontwerp worden nu de verschillende categoriën van verzekerden bij algemeenen maatregel van bestuur ingedeeld in gevarenklassen naar de kosten, welke de tot die categorieën behoorende verzekerden gemiddeld persoonlijk voor de verzekering opleveren.

Het dagloon van dén verzekerde en de gevarenklasse, waartoe hij behoort, zijn in het ontwerp de eenige factoren, welke de verzekeringspremie bepalen. Voor haar bedrag is, gelijk reeds is opgemerkt, talrijkheid van zijn gezin onverschillig.

Ook de leeftijd van den verzekerde heeft volgens het ontwerp op de verzekeringspremie geen invloed. De reden daarvan is, dat anders in het algemeen voor den reeds bejaarde, die verplicht was eene verzekering te sluiten, de premie te drukkend zou zijn. Wordt met den leeftijd bij het bepalen der premie geen rekening gehouden, dan zullen in het algemeen zij, die zich op jongen leeftijd verzekeren, iets te veel betalen, maar dit zal van weinig beteekenis zijn, omdat die personen veel talrijker zijn dan de

bedoelde bejaarde werklieden. Aan de regeling van het ontwerp is voor de uitvoering nog dit voordeel verbonden, dat bij de bepaling van de premie welke voor de verzekering van een verzekeringsplichtige moet worden bepaald, geen onderzoek naar zijn leeftijd behoeft te geschieden.

Uit de opmerking, dat het dagloon en de gevarenklasse de eenigste factoren zijn, welke de verzekeringspremie bepalen, moet niet de gevolgtrekking worden gemaakt, dat in elke gevarenklasse de premiën voor de verschillende dagloonen evenredig zijn. Dit is niet het geval. Immers de kosten der geneeskundige behandeling houden geen verband met de loonklasse, waartoe de verzekerde behoort; in de lagere loonklassen zijn die kosten tegenover die der geldelijke uitkeeringen van veel grootere beteekenis dan in de hoogere loonklassen.

Op bladz. 2 dezer Memorie is er reeds op gewezen, dat de verzekeringspremie door tusschenkomst van den werkgever behoort te worden geïnd. In het ontwerp wordt ook een gedeelte der premie ten laste van den werkgever gebracht. Het betreffende voorschrift berust op de overweging, dat elke dienstbetrekking een bepaald gevaar voor ziekte oplevert, daar elke dienstbetrekking in elk geval gepaard gaat met een zeker gemis aan vrijheid. Het ziektegevaar, dat bedoeld gemis aan vrijheid oplevert, wordt in de meeste dienstbetrekkingen nog vermeerderd met het ziektegevaar, dat verbonden is aan het beroep, dat in de dienstbetrekking wordt uitgeoefend. Is aan elke dienstbetrekking een bepaald ziektegevaar verbonden, dan is er ook alles voor te zeggen, dat de werkgever niet alleen zijn tusschenkomst moet verleenen bij het innen der verzekeringspremie, maar ook een gedeelte dier premie moet betalen. Daarbij komt nog, dat de in het ontwerp geregelde verzekering zich ook uitstrekt tot ziekten, welke het gevolg zijn van ongevallen, overkomen in verband met de uitoefening van een volgens de Ongevallenwet 1901 verzekeringsplichtig bedrijf met dien verstande, dat in geval van een ongeval als bovenbedoeld de ziekenkas voor de in het ontwerp bepaalde schadeloosstelling over de eerste 13 weken heeft te zorgen. Het schijnt billijk, dat de hieruit voortvloeiende kosten, welke thans voor rekening der Rijksverzekeringsbank en dus ten laste van den werkgever komen, ten laste van den werkgever blijven ook nadat de Ongevallenwet 1901 zal zijn gewijzigd als bij het wetsontwerp tot wijziging van eenige artikelen dier wet is voorgesteld.

Het is niet mogelijk nauwkeurig het deel van de premie te bepalen, dat in de dienstbetrekkingen, welke het minste gevaar voor ziekte opleveren, door den werkgever behoort te worden gedragen, omdat de voor zulk eene berekening vereischte gegevens ontbreken. In het ontwerp is bedoeld deel van de premie geschat op $^1/_8$ van de bruto-kosten van de verzekering, *voor zooveel deze den verzekeringsplichtige zelven betreft*. Dat die schatting

eenigszins willekeurig is, zal de ondergeteekende niet ontkennen.

Gaat men van het beginsel uit, dat het ziektegevaar, dat de dienstbetrekking oplevert, voor rekening van den werkgever moet komen, dan kan ten laste van den werkman, die in eene dienstbetrekking is, waaraan grooter gevaar voor ziekte is verbonden, geen grooter bedrag komen van dat deel der premie, *dat de verzekering van hem zelven betreft* dan het geval zou zijn, als zijne dienstbetrekking behoorde tot die, welke het minste gevaar voor ziekte opleveren. Gesteld dus dat bij algemeenen maatregel van bestuur bepaalde categorieën van verzekerden voor de bepaling der verzekeringspremie worden ingedeeld in b.v. een viertal gevarenklassen, en dat voor eene bepaalde loonklasse de premiën in die verschillende gevarenklassen, *voor zooveel zij de verzekering van den verzekeringsplichtige zelven betreffen*, bedragen a, $a + b$, $a + c$ en $a + d$, dan zal in elk van die gevallen het aandeel van den werkman in de bedoelde premie moeten bedragen $^{2}/_{3}\ a$. Ten laste van den werkgever moet derhalve in die gevallen respectievelijk komen: $^{1}/_{3}\ a$, $^{1}/_{3}\ a + b$, $^{1}/_{3}\ a + c$ en $^{1}/_{3}\ a + d$.

De erkende ziekenkassen worden in het ontwerp vrij gelaten bij de vaststelling van haar tarief, behoudens deze beperking, dat het tarief voor alle verzekerden moet gelden en dat het bedrag der premie uitsluitend afhankelijk kan zijn van het dagloon en de gevarenklasse.

Het tarief van de districtsziekenkas wordt vastgesteld door den Minister van Binnenlandsche Zaken. Ook dit tarief wijst voor elke gevarenklasse voor de verschillende dagloonen de premie aan. Aangezien de Staat, die den verzekeringsplichtige verplicht zich te verzekeren, ook behoort te zorgen, dat deze in elk geval in de gelegenheid is bij eene naar behooren ingerichte instelling tegen billijke voorwaarden aan zijn verzekeringsplicht te voldoen, is er in het ontwerp voor gezorgd, dat bij geen der districtsziekenkassen de administratiekosten te drukkend kunnen zijn voor de verzekerden. Dit zou anders licht het geval wezen. Immers ten gevolge van de concurrentie der erkende ziekenkassen zullen er zeker meerdere districtsziekenkassen zijn, welke niet veel meer verzekerden tellen dan zij strikt noodig hebben om regelmatig te kunnen werken. Bij zulke kleine kassen zouden de administratiekosten vermoedelijk te drukkend zijn. Door nu, waar noodig, in de administratiekosten bij te dragen, zorgt de Staat, dat ten laste van de verzekerden bij de districtskassen niet meer administratiekosten komen dan bij eene normale ziekenkas het geval is.

De ondernemersziekenkas is geheel vrijgelaten haar tarief in te richten gelijk haar goed dunkt. De werkman, die verplicht is zich bij de ziekenkas te verzekeren, kan hiervan geen nadeel ondervinden, want de voor zijne verzekering te betalen premie kan, gelijk reeds op bladz. 5 dezer Memorie is medegedeeld, niet meer bedragen dan zij zou bedragen, indien hij bij de districtsziekenkas was verzekerd.

Van het toezicht.

Voor het toezicht op de naleving der wet wordt het Rijk bij algemeenen maatregel van bestuur verdeeld in verzekeringsinspecties. In elke inspectie wordt het toezicht, voor zooveel het bij de wet niet aan anderen is opgedragen, uitgeoefend door een verzekeringscontroleur. Reeds boven is er op gewezen, dat het toezicht op het beheer der districtsziekenkas in het algemeen wordt uitgeoefend door den raad van toezicht, en dat het bestuur der Rijksverzekeringsbank is belast met de financieele contrôle op de districtsziekenkassen. De verzekeringscontroleurs worden door de Kroon benoemd; zij zijn verantwoordelijk aan den Minister met de uitvoering der wet belast. Het toezicht op hen wordt uitgeoefend door het bestuur der Rijksverzekeringsbank. Dit bestuur kan hun evenwel geen voorschriften geven; meent het, dat een controleur zijn ambt niet naar behooren uitoefent, dan brengt het zijne bevindingen daaromtrent ter kennis van den Minister. De betrekking van den verzekeringscontroleur is betrekkelijk zelfstandig; hij heeft toch ten aanzien van verschillende quaesties, bijv. betreffend verzekeringsplichtigheid, loonklasse en gevarenklasse zelfstandig te beslissen.

Van de vrijwillige verzekering bij de districtsziekenkassen.

Al zijn in het ontwerp enkele categorieën van werklieden en ook de kleine ondernemers niet onder de verplichte verzekering gebracht, deze personen zullen toch, als zij zulks wenschen, van de districtsziekenkassen kunnen gebruik maken om zich of tot hun gezin behoorende personen te verzekeren. Volgens het ontwerp toch zullen de districtsziekenkassen tevens instellingen zijn, waar in het algemeen degenen, die niet verzekeringsplichtig zijn en met de verzekeringsplichtigen wat hun inkomsten betreft gelijk staan, zich en tot hun gezin behoorende personen vrijwillig kunnen verzekeren. Die vrijwillige verzekering zal behoudens enkele desbetreffende in het ontwerp voorkomende bepalingen bij algemeenen maatregel van bestuur worden geregeld. Ten laste der vrijwillig verzekerden kunnen in geen geval meer administratiekosten worden gebracht, dan door de verzekeringsplichtige personen, die bij de ziekenkas zijn verzekerd, worden gedragen. Ten aanzien van de bedoelde vrijwillige verzekeringen is de Staat zonder eenig voorbehoud aansprakelijk voor de voldoening der verschuldigde schadeloosstellingen.

Degenen, die niet onder de verplichte verzekering vallen, zijn natuurlijk bevoegd zich bij eene erkende ziekenkas of eene andere ziekenkas, die daartoe bereid is, te verzekeren. Met zulke verzekeringen bemoeit het ontwerp zich intusschen niet.

Voor zooveel noodig wenscht de ondergeteekende op te merken, dat de door den vrijwillig verzekerde te betalen premie natuurlijk verband zal moeten houden met diens leeftijd en dat voor de

verzekering van het gezin afzonderlijk premie zal moeten worden betaald.

Van de vermoedelijke kosten der verplichte verzekering en van de kosten, welke waarschijnlijk voor den Staat uit de ontworpen regeling zullen voortvloeien.

Gelijk op bladz. 22 dezer memorie bij art. 174 is medegedeeld is de bedoeling dat de verschillende categorieën van verzekerden in een klein aantal gevarenklassen zullen worden ingedeeld. Voor de berekening van de vermoedelijke kosten der verzekering zijn de bedoelde categorieën ingedeeld in 4 gevarenklassen. Het verkregen tarief, bedoeld in art. 195, is het navolgende:

Loonklassen.	Gevarenklassen.					
	I.			II.	III.	IV.
	Dagpremie in centen:			Dagpremie in centen.	Dagpremie in centen.	Dagpremie in centen.
	voor de verzekering van den verzekeringsplichtige persoonlijk.	voor de gezinsverzekering.	Totaal.			
1	1,2	1,2	2,4	2,8	3,2	3,5
2	1,4	1,2	2,6	3,2	3,6	4,1
3	1,7	1,3	3	3,5	4	4,6
4	1,9	1,3	3,2	3,8	4,4	5
5	2,1	1,3	3,4	4,1	4,8	5,5
6	2,7	1,4	4,1	4,9	5,7	6,5
7	3,3	1,4	4,7	5,8	6,7	7,7
8	4	1,5	5,5	6,7	7,8	9
9	4,7	1,5	6,2	7,6	8,9	10,2
10	5,5	1,6	7,1	8,6	10,2	11,7

Voor zooveel noodig zij opgemerkt, dat bij het tarief is rekening gehouden met de op bladz. 8 dezer memorie bedoelde administratiekosten, welke voor rekening van den Staat komen, zoomede met de vermoedelijke kosten, welke van art. 152 in verband met eene eventueele verplichte verzekering tegen geldelijke gevolgen van invaliditeit of ouderdom het gevolg kunnen zijn.

Ten aanzien van de kosten, welke voor den Staat uit de ontworpen regeling zullen voortvloeien, is slechts eene ruwe schatting mogelijk. Het toezicht, van wege den Staat op de uitvoering der wet uitgeoefend, zal wel niet meer dan f 500 000 per jaar vereischen en voor de bijdragen in de administratiekosten der districtsziekenkassen samen zal waarschijnlijk jaarlijks eene som van f 350 000 voldoende zijn. Vermoedelijk zullen dus de kosten welke

voor den Staat uit de ontworpen regeling zullen voortvloeien, samen ongeveer f 850 000 per jaar bedragen.

Ter toelichting van de artikelen zij het volgende opgemerkt:

HOOFDSTUK I.

Van den verzekeringsplicht.

Artikel 1. De leeftijdsgrens is bij den 16jarigen leeftijd gesteld, omdat kinderen beneden dien leeftijd gewoonlijk niet in vasten loondienst zijn.

Art. 2 verklaart wat onder *ziekte*, art. 3 wat onder *vast werkman* wordt verstaan.

Artikel 2. Onder ziekte is dus ook te verstaan eene storing van den gezondheidstoestand ten gevolge van een ongeval, dat den getroffene is overkomen in verband met de uitoefening van een volgens de Ongevallenwet 1901 verzekeringsplichtig bedrijf. De regeling in het ontwerp van de schadeloosstelling wegens zulk een ongeval in verband met de desbetreffende bepalingen der Ongevallenwet 1901, gelijk die na de voorgestelde wijzigingen zullen luiden, komt hierop neer, dat die schadeloostelling in het algemeen over de eerste 13 weken door de ziekenkas en verder door de Rijksverzekeringsbank wordt verleend.

Onder geneeskundige behandeling is ook massage door een masseur begrepen, mits die behandeling door een geneeskundige is voorgeschreven.

Artikel 3, (*1ste lid*). Het onderscheid tusschen eene *onderneming* en eene *inrichting* is, dat eene onderneming geldelijk voordeel beoogt en althans gedeeltelijk ten behoeve van anderen werkt.

Degene, die in eene onderneming of inrichting tegen loon werkzaam is, is niet noodzakelijk in eene dienstbetrekking. Een onderwijzer aan een school bijv. is wel in eene inrichting tegen loon werkzaam, maar kan toch niet gezegd worden in eene dienstbetrekking te zijn.

Zoogenaamde huisindustrieelen, die in de regeling van hun arbeid vrij zijn, kunnen niet gezegd worden in eene dienstbetrekking te zijn; zij werken evenwel ten behoeve van eene onderneming of inrichting tegen loon en vallen daarom onder de omschrijving.

Onder de omschrijving van *vast werkman* vallen dus bijv. niet volontairs die geen loon verdienen. Zulke personen konden niet onder de verplichte verzekering worden gebracht, omdat de voor hunne verzekering te betalen premie bezwaarlijk van den werkgever zou kunnen worden ingevorderd, daar deze niet in de gelegenheid zou zijn het gedeelte der premie, dat voor rekening van den verzekerde komt, van dezen terug te bekomen op de in art. 190 bepaalde wijze.

Onder de vaste werklieden worden niet begrepen personen,

wier loon uitsluitend bestaat in huisvesting of verstrekkingen in natura, omdat anders de in art. 190 bedoelde inhouding voor den werkgever onmogelijk zou kunnen zijn.

Onder de omschrijving van *vast werkman* valt ook bijv. een tuinman, die bij een persoon in dienstbetrekking is en telkens slechts één dag in de week diens tuin komt onderhouden. Op de dagen toch, waarop hij niet bij den werkgever werkt, duurt de arbeidsovereenkomst toch voort. De duur daarvan is dus langer dan zes dagen.

(*2de lid*). Gesteld, dat een werkgever, die met de ziekteverzekering niet wil te maken hebben, den werkman, die vast bij hem werkt, telkens uitdrukkelijk voor minder dan 6 dagen in dienst neemt. Volgens het eerste lid zou die werkman niet als vast werkman kunnen worden aangemerkt; hij zou dus niet verzekeringsplichtig zijn. Ter voorkoming van dergelijke ontduikingen van de wet strekt het bepaalde in het tweede lid.

(*4de lid*). Gesteld, dat een persoon in dienstbetrekkingen (*a* en *b*) is en slechts dienstbetrekking *a* hem verzekeringsplichtig maakt. Dan behoort natuurlijk de persoon, tot wien hij in dienstbetrekking *b* staat, niet als zijn werkgever, in den zin van het derde lid, te worden aangemerkt. Het gestelde geval zal zich bijv. voordoen bij hem, die in dienst is bij een publiekrechtelijk lichaam en op grond van art. 5, sub *e*, niet wegens zijne betrekking verzekeringsplichtig is, maar onder de verplichte verzekering valt, omdat hij bijv. 's avonds geregeld op een kantoor werkzaam is.

(*laatste lid*). De bepaling strekt om eene tegenovergestelde opvattting onmogelijk te maken.

Al is de aanmoediging, welke de leerling ontvangt, klein, het is toch gewenscht, dat hij onder de verplichte verzekering valt, nu de invordering der premie mogelijk is.

Artikel 4. Het artikel worde beschouwd in verband met de artt. 20, 21, 22, 23, 24, enz.

De toevoeging *of wier verzekering .... nog voortduurt* is noodig om de navolgende reden:

Gesteld een minderjarige, wiens ouders te 's-Gravenhage wonen, is vast werkman in Delft en aldaar woonachtig. Hij is verzekerd bij een ziekenkas, wier verzekeringsgebied niet 's-Gravenhage omvat. Houdt hij op vast werkman te zijn, dan is hij niet meer verzekeringsplichtig, maar zijne verzekering moet volgens art. 38, sub *c*, nog eenigen tijd voortduren. Dit nu zou zonder de bedoelde toevoeging niet kunnen, omdat dan bij het ophouden van den verzekeringsplicht art. 4 niet meer op hem van toepassing zou zijn, hij volgens het Burgerlijk Wetboek woonplaats zou hebben te 's-Gravenhage en dus zijn verzekering, volgens art. 38, sub *h*, terstond zou eindigen.

Artikel 5. In welke financieele omstandigheden een persoon moet verkeeren om te behooren, tot hen, die, gelijk op blz. 1 dezer Memorie is opgemerkt, in beginsel behoorden verplicht te worden om zich te verzekeren, is eene quaestie, waarover natuurlijk verschillend kan worden gedacht; elke gestelde grens in deze zou noodzakelijk min of meer willekeurig zijn. Het komt den ondergeteekende voor, dat de verzekeringsplicht in de eerste plaats niet moet worden uitgestrekt tot personen, wier inkomsten 1200 gulden of meer bedragen, omdat zulke personen 1°. in geval van ziekte van niet te langen duur gewoonlijk hun inkomsten behouden, en 2°. eventueel geneeskundige en pharmaceutische hulp in den regel wel op de gewone wijze kunnen verkrijgen. Voor verschillende plattelandsgemeenten schijnt die grens van 1200 gulden nog lager gesteld te kunnen worden. Volgens het laatste lid van het artikel zal zulks bij algemeenen maatregel van bestuur kunnen geschieden. Onder den verzekeringsplicht behooren, naar de ondergeteekende meent, ook niet gebracht te worden personen, die in de vermogensbelasting zijn aangeslagen. Personen toch met een kapitaal van ten minste 13 000 gulden zullen ook in geval van langdurige ziekte uit dat kapitaal in den regel voldoende middelen kunnen bekomen om niet in geldverlegenheid te geraken.

(*sub f en g*). Volgens art. 6 is een garnalenbootje geen zeeschip. De reden, waarom de uitzonderingsbepaling sub *f* niet ook tot de bemanningen van garnalenbootjes is uitgestrekt, is dat die bootjes kustvaarders zijn en de verzekering van een persoon, die bij uitzondering aan de garnalenvisscherij deelneemt, dus voor de ziekenkas geen bijzondere moeilijkheden zal opleveren. De beroepsgarnalenvisscher is uitgezonderd, omdat die in den regel ook aan de haringvisscherij deelneemt.

Ten gevolge van het bepaalde sub *g* zullen de zeevisschers, ook wanneer zij landwerkzaamheden verrichten, niet verzekeringsplichtig zijn. De bepaling is noodig omdat zij anders telkens gedurende korten tijd van het jaar verzekeringsplichtig, gedurende het overige deel van het jaar niet verzekeringsplichtig zouden zijn. Dit zou tot te veel omslag aanleiding geven.

(*sub h*). *Of tijdens het geneeskundig onderzoek had*, ziet op het geval, dat de bedoelde persoon na de deskundige verklaring is verhuisd naar eene andere verzekeringsinspectie.

De in deze bedoelde ziekten, verminkingen en gebreken zouden te hooge kosten voor de ziekenkassen veroorzaken.

..... *niet meer als bewijs kan worden aangenomen* .... bijv. omdat sinds de deskundige verklaring geruime tijd is verloopen en de betrokkene er welvarend uitziet. Na de verklaring van den verzekeringscontroleur is de uitzonderingsbepaling van art. 5, sub *h*, op den bedoelden persoon niet meer van toepassing; is deze alsnu verzekeringsplichtig maar heeft hij inderdaad nog eene ziekte, eene verminking of een gebrek als bedoeld sub *h*, dan zal zulks

bij het deskundig onderzoek overeenkomstig art. 32 kunnen blijken.

Artikel 6 (*sub a*). De bemanning van een zeesleepboot, welke gebezigd wordt tot het sleepen van schepen uit en in eene Nederlandsche haven, of van een boot als de stoomboot, welke 's zomers geregeld aan de wandelpier te Scheveningen aanlegt, valt dus niet onder de uitzonderingsbepalingen van art. 5, sub *f*.

(*sub b*) . . . . . *of om visch* . . . . . enz. ziet op de haringjagers.

HOOFDSTUK II.

VAN DE GEVOLGEN DER VERZEKERING TEN AANZIEN VAN PERSONEN, DIE TOT HET GEZIN VAN DEN VERZEKERDE BEHOOREN.

Artikel 12 (*sub* 2). De gezinsverzekering uit te strekken tot inwonende kinderen boven den 18-jarigen leeftijd schijnt niet wenschelijk, omdat zulks de kosten der verzekering, die toch al aanzienlijk zullen zijn, nog meer zou opdrijven.

Artikel 13. Volgens de regeling van dit ontwerp geeft eene verzekering ingevolge art. 12 nimmer aanspraak op ziekengeld. Is een persoon, die ingevolge art. 12 tegen ziekte is verzekerd, mede tegen ongevallen verzekerd, dan schijnt het wenschelijk, dat de Rijksverzekeringsbank, die hem casu quo van den aanvang af eene geldelijke schadeloosstelling zal moeten geven, ook van den aanvang af voor zijne geneeskundige behandeling zorg draagt. De bepaling staat in verband met de voorgestelde wijziging van art. 19 der Ongevallenwet 1901.

Artikel 14 (2de lid). De bedoeling is om in elk geval processen te voorkomen over die vraag of een kind, dat bij gehuwde ouders inwoont, in casu volgens het eerste lid bij den vader, bij de moeder of bij beide ouders moet geacht worden in te wonen. De bepaling zal meteen ten gevolge hebben, dat in elk geval bij verzekering van een der samenwonende ouders de inwonende kinderen verzekerd zullen zijn.

(laatste lid). Het hier bedoelde geval zal zich bijv. voordoen bij een vader of moeder, die inwoont bij twee verzekeringsplichtige en samenwonende kinderen. Zijn deze bij verschillende ziekenkassen verzekerd dan behoort de vader of moeder natuurlijk slechts bij éene dier kassen verzekerd te zijn.

Artikel 15. Het onderstelde geval zou zich kunnen voordoen wanneer een der echtgenooten bij eene ondernemersziekenkas was verzekerd.

Artikel 16. Het is wenschelijk, dat van de verzekering van

een gezinslid zoo spoedig mogelijk wordt aangifte gedaan aan de ziekenkas. Deze behoort toch bekend te zijn met de verzekeringsrisico's, welke zij loopt.

Artikel 17 (*sub a*).... *of den minderjarige, wiens vader* .... enz. ziet op minderjarigen, die niet bij hun ouders inwonen.

HOOFDSTUK III.

Van de ziekenkassen, waarbij de verzekering kan geschieden.

§ 1. *Algemeene bepalingen betreffende de verzekering bij eene erkende ziekenkas of eene districtsziekenkas.*

Artikel 20 (3*de lid*). Volgens het bepaalde in de artt. 38, sub *f*, en 48 eindigt de vorige verzekering der echtgenoote op het oogenblik, waarop de nieuwe verzekering aanvangt.

(*laatste lid*). Voor de toelichting dezer bepaling moge naar bladz. 5, eerste lid, dezer memorie worden verwezen.

Artikel 22. Ingeval de echtgenoot ten gevolge van zijne verhuizing woonplaats krijgt buiten het verzekeringsgebied der ziekenkas, waarbij hij was verzekerd, is art. 38, sub *h*, van toepassing, anders genoemd artikel, sub *f*.

Artikel 23 (2*de lid*). De echtgenooten moeten bij dezelfde ziekenkas zijn verzekerd; zij kunnen kiezen bij welke van de twee kassen zij beiden zullen verzekerd zijn. Zijn zij onwillig, dan wordt de vrouw door den verzekeringscontroleur verzekerd bij de kas, waarbij de man is verzekerd. Artikel 38, sub *f*, is van toepassing ten opzichte van hare vroegere verzekering.

Artikel 24 (1*ste lid, sub d*). Eene ziekenkas kan natuurlijk in het algemeen niet verplicht worden een persoon tegen ziekte te verzekeren, die reeds ziek is. Eene uitzondering is gemaakt voor het geval, dat de persoon reeds ter voldoening aan art. 1 bij eene andere ziekenkas is verzekerd of is verzekerd geweest en die ziekenkas hem wegens zijne ziekte schadeloosstelling moet verleenen. Artikel 154 is alsdan van toepassing.

(2*de lid*). In de statuten zal bijv. kunnen bepaald zijn, dat een persoon, om bij de ziekenkas te kunnen worden verzekerd, een bepaald beroep moet uitoefenen of tot een bepaald kerkgenootschap moet behooren.

Artikel 25. In geval van eene aangifte is artikel 49 van toepassing.

Artikel 26. Het register van verzekerden moet door de ziekenkas ingevolge art. 60, sub 1, worden gehouden.

Artikel 34 (3*de lid*). De tijd der ontheffing zal door den verzekeringscontroleur natuurlijk in overleg met den deskundige worden bepaald.
Voor de toelichting van dit lid zij overigens verwezen naar de toelichting van art. 24, eerste lid.

Artikel 35 (2*de en derde lid*). De bedoelde persoon wordt geacht niet verzekerd te zijn geweest alleen voor zooveel eventueele aanspraken op schadeloosstelling betreft; voor zijne verzekering zal dus wel premie moeten worden betaald. Aangezien een persoon, die ingevolge art. 12 is verzekerd, casu quo zijne aanspraak op schadeloosstelling grondt op de verzekering van den verzekeringsplichtige, bij wien hij inwoont, zal een kind van den bedoelden persoon, dat vóór het deskundig onderzoek ziek wordt, deswege geen aanspraak op schadeloosstelling hebben.
In het in het derde lid bedoelde geval eindigt de verzekering op het in art. 38, sub *b* of *k*, bepaalde tijdstip.

Artikel 38 (*sub c, d en e*). In verband met het alhier bepaalde worde art. 39 gelezen.

(*sub g*). Zoolang de verzekerde dus niet langer dan 30 dagen buiten het Rijk is, blijft hij verzekerd, tenzij art. 44 is toegepast. Over den tijd van zijn verblijf buiten 's lands ontvangt hij van de ziekenkas in geval van ziekte in geen geval schadeloosstelling (art. 160); in het in art. 161 bedoelde geval wordt hem die evenwel vanwege den werkgever verleend.
De werkman zal het b.v. in zijn belang kunnen achten de sub *g* bedoelde verklaring te doen met het oog op de omstandigheid, dat dan zijn gezin verzekerd blijft en dat hij zelf, in het buitenland ziek geworden, bij zijne terugkomst in het Rijk terstond van de ziekenkas schadeloosstelling zal ontvangen.

(*sub i*). De hier bepaalde termijn is ruim genomen ten einde te voorkomen, dat eene erkende ziekenkas bij het naderen van eene epidemie intrekking harer erkenning vraagt of provoceert om aldus aan een naderend gevaar voor talrijke schadeloosstellingen te ontkomen.

(*sub j*). De termijn van 14 dagen is voor den verzekerde voldoende om zich bij eene andere kas te verzekeren.

Artikel 39. Bij ontbreken van eene bepaling als vervat is in dit artikel zou, wanneer op den bedoelden dag de verzekering van den werkman eindigde, tevens zijn gezin ophouden verzekerd te zijn. Zulks schijnt niet wenschelijk, omdat de zieke werk-

man, die zijne betrekking heeft verloren, in den regel wel niet binnen 30, 21 of, 14 dagen weer een vasten dienst zal vinden.

Artikel 40. De voorwaarde, dat de verzekerde ten minste 30 weken moet zijn verzekerd geweest, is gesteld om te voorkomen dat bijv. personen, die geen vaste werklieden zijn en op leeftijd gekomen zich tegen eene matige premie tegen de kwalen van den ouden dag wenschen te verzekeren, voor den schijn in vasten loondienst gaan om aldus hun doel te bereiken.

Artikel 41. Het in dit artikel bepaalde is een gevolg van het aangenomen stelsel, dat samenwonende echtgenooten zooveel mogelijk bij dezelfde ziekenkas moeten verzekerd zijn.

Artikel 42 (*1ste lid*). Dit artikel worde gelezen in verband met de artt. 194 en 198.

Artikel 43. Ten aanzien van dit artikel geldt wat bij art. 41 is opgemerkt.

Artikel 44. Het in dit artikel bepaalde staat in verband met art. 38, sub *g*. Wenscht de verzekerde niet de aldaar bedoelde verklaring af te leggen, dan zal zijne verzekering, nadat hij 30 dagen buiten het Rijk is verbleven, eindigen, bij zijne terugkomst zal hij zich dus toch opnieuw moeten verzekeren. Maar waarom zou hem dan niet de bevoegdheid gegeven worden om, indien hij zulks in zijn belang acht, de verzekering reeds bij zijn vertrek uit het Rijk te doen eindigen.

Het artikel staat in verband met art. 9.

Artikel 45 (*1ste lid*). Wanneer de verzekeringsplichtige ophoudt vast werkman te zijn, moet de ziekenkas daarvan kennis bekomen, omdat voor zijne verzekering, zoolang hij geen vast werkman is, volgens art. 191 geen premie behoeft betaald te worden.

(*2de lid*). De verzekering eindigt dus met den 5den dag nadat hij heeft opgehouden vast werkman te zijn, terwijl zij anders op den 30sten 21sten of 14den dag zou eindigen.

Artikel 46 (*1ste lid*). De hier voorgeschreven aangifte is voor de ziekenkas van groot belang, omdat van den dag af, waarop de verzekerde vast werkman is geworden, voor zijne verzekering weer premie moet worden betaald.

(*2de lid*). In het gestelde geval is de verzekeringsplichtige dus gehouden zich opnieuw te verzekeren. Al doet hij zulks spoedig, toch loopt hij gevaar in den korten tijd, gedurende welken hij niet verzekerd is, eene ziekte te krijgen, waarvoor hij geene schadeloosstelling zou ontvangen.

Artikel 50. De bepaling staat in verband met de voorgestelde wijziging van de artt. 19—21 der Ongevallenwet 1901.

§ 2. *Van de erkende ziekenkassen.*

Artikel 51 *(laatste lid).* De bepaling komt overeen met het voorgestelde nieuwe lid van art. 52 der Ongevallenwet 1901.

Artikel 53 *(sub a).* Gesteld, dat in de statuten is bepaald, dat aan personen, die bij de ziekenkas zijn verzekerd, eene restitutie van premie kan worden verleend, indien zij in het laatste kalenderjaar geen gezinslid hebben gehad, dat schadeloosstelling van de ziekenkas heeft ontvangen, of dat aan de verzekeringsplichtigen, die bij de kas zijn verzekerd telken jare een zeker gedeelte van het bedrag, dat in het afgeloopen kalenderjaar aan premiën is ontvangen, kan worden uitgekeerd en wel aldus, dat zij elk daarvan meer ontvangen, naarmate zij met hun gezin minder kosten wegens schadeloosstelling aan de kas hebben veroorzaakt, dan zou van zulk eene bepaling het gevolg kunnen zijn, dat de kosten der verzekering voor een verzekeringsplichtige, die bij de ziekenkas was verzekerd, practisch afhankelijk waren van de omstandigheid of hij al dan niet een gezin had of al dan niet den leeftijd had overschreden, waarop gemiddeld het ziektegevaar begint toe te nemen. Aangezien volgens de ontworpen regeling zulke omstandigheden juist geen invloed mogen uitoefenen op het bedrag der premie, zou dus eene bepaling in de statuten als boven bedoeld zeker eene strekking hebben in strijd met de wet.

(sub c). In het ontwerp zijn de schadeloosstellingen aangegeven, waarvoor de verzekeringsplichtige zich behoort te verzekeren. Met afwijkingen van het gemeene recht zijn de vereischte voorzieningen getroffen om den verzekerde de zekerheid te geven, dat hij casu quo die noodig geachte schadeloosstellingen inderdaad zal deelachtig worden; tevens zijn, door den werkgever tot tusschenpersoon te maken bij de betaling van het aandeel van den verzekeringsplichtige in de premie, aan de ziekenkas de middelen gegeven om de voor die eventueele schadeloosstellingen te betalen premie te kunnen innen. Die afwijkingen van het gemeene recht en die verplichting van den werkgever zouden niet gerechtvaardigd zijn voor zooveel zij moesten dienen voor schadeloosstellingen, welke niet in het ontwerp zijn voorgeschreven en dus niet noodig zijn geacht. De bevoegdheid der ziekenkas om schadeloosstellingen uit te keeren, hooger dan in de wet bepaald, zou bovendien tot verschillende moeilijkheden leiden bij de bepaling van het bedrag, waarvoor door de ziekenkas zekerheid moet worden gesteld bij de Rijksverzekeringsbank.

Wil eene ziekenkas den verzekeringsplichtige de gelegenheid geven zich voor hoogere schadeloosstellingen te verzekeren, zij

zal zulks door middel van eene afzonderlijke overeenkomst kunnen doen. Met eene dergelijke aanvullende verzekering bemoeit het ontwerp zich niet, behoudens het bepaalde in art. 146.

(sub d). De bedoeling der bepaling is, dat de verzekeringsplichtige zal kunnen beoordeelen of het in zijn belang is zich bij eene bepaalde ziekenkas te verzekeren.

(sub e). De ondergeteekende wenscht de in het ontwerp bedoelde verzekering niet te doen uitoefenen door financieele ondernemingen. Van zulke ondernemingen toch, wier doel is winst te maken, zou niet te verwachten zijn, dat zij haar bedrijf zooveel mogelijk in het belang der verzekerden uitoefenden. Eene naamlooze vennootschap tot uitoefening der ziekteverzekering, welke volgens hare statuten een dividend van ten hoogste 4 pct. kan uitkeeren, is niet als eene financieele onderneming te beschouwen. Niemand toch zal met de bedoeling om winst te maken in zulk eene maatschappij geld willen steken.

Eene naamlooze vennootschap, wier statuten eene bepaling inhielden, dat ten hoogste 4 pct. dividend kon worden uitgekeerd, zou langs een omweg toch grootere uitkeeringen aan de aandeelhouders kunnen doen. Zij zou uit de meerdere winsten een aanzienlijk reservefonds kunnen vormen, dat ten slotte aan de aandeelhouders ten goede zou komen. Ten einde zulke praktijken te voorkomen is het maximum-bedrag van het reservefonds aangegeven.

(sub f). Het verzekeringsgebied moet in de statuten zijn omschreven wegens het bepaalde in de artt. 24, sub *b*, en 38, sub *h*. Het bedoelde gebied mag niet eene gemeente slechts voor een gedeelte omvatten, omdat zulks bij de toepassing der genoemde artikelen tot moeilijkheden zou aanleiding geven.

(sub h). De bedoelde zekerheid is geen *pand* als bedoeld in boek II, titel IX, van het Burgerlijk Wetboek; daarom is die uitdrukking niet gebezigd.

Voor de toelichting der bepaling worde overigens verwezen naar de toelichting van art. 55, eerste lid.

Artikel 54. In art. 65, tweede lid, in verband met art. 67 is bepaald, wanneer en op welke wijze de waarden der zekerheid zoo noodig zullen worden aangewend voor de voldoening van schadeloosstellingen, verschuldigd aan personen, die bij de ziekenkas waren verzekerd.

Artikel 55 (1 *ste lid*). Volgens art. 53, sub *h*, moet de ziekenkas, alvorens erkend te kunnen worden, zekerheid stellen voor een vast bedrag. Het bedrag moet bij den algemeenen maatregel van bestuur zoo bepaald worden, dat de zekerheid naar alle waarschjinlijkheid voldoende zal zijn voor het aantal personen,

dat bij den aanvang bij de ziekenkas wordt verzekerd. Het aantal verzekerden, waarnaar het bedrag wordt berekend, zal dus eenigszins ruim moeten worden genomen; op minder dan 200 zal het wel in geen geval kunnen worden gesteld.

De aanvankelijk gestelde zekerheid zal in vele gevallen met het toenemen van het aantal der bij de ziekenkas verzekerden te klein worden. Daarom is bepaald, dat de waarde der zekerheid steeds ten minste gelijk moet zijn aan het bij den algemeenen maatregel aan te geven bedrag.

Mocht bij uitzondering de aanvankelijk gestelde zekerheid reeds te klein zijn voor het aantal personen, dat terstond na de erkenning bij de ziekenkas is verzekerd, dan zal art. 56 toch binnen korten tijd kunnen worden toegepast.

Artikel 56 (1*ste lid*). Bij art. 59 is er voor gezorgd, dat het bestuur de noodige gegevens zal hebben om te kunnen nagaan, of eene gestelde zekerheid nog voldoende is.

(2*de lid*). Overeenkomstig art. 62, sub 1, zal dan de erkenning der ziekenkas kunnen worden ingetrokken.

(3*de lid*). Deze bepaling staat in verband met die van art. 67. Volgens art. 65 gaan in geval van faillissement eener erkende ziekenkas de in dat artikel bedoelde rechten en verplichtingen wel over op de districtsziekenkas, maar niet de verzekeringen zelve. Het is dus mogelijk, dat bij toepassing van art. 67 de gestelde zekerheid te klein wordt. Zulks kan geen bezwaar hebben, omdat de bestaande verzekeringen bij de erkende kas door de districtsziekenkas worden afgewikkeld en nieuwe verzekeringen bij de erkende kas niet kunnen worden gesloten. Mocht het vonnis van faillietverklaring in beroep worden vernietigd, dan zal casu quo art. 56 terstond door het bestuur der Rijksverzekeringsbank moeten worden toegepast.

Artikel 59. Bij de artt. 26 en 60, sub 3 en 4, is er voor gezorgd, dat de verzekerings-controleurs de noodige gegevens hebben of kunnen bekomen voor de nakoming van de hun bij art. 59 gestelde verplichting.

Artikel 60 (*sub* 1 *en* 2). De bedoelde registers moeten worden gehouden ten einde de noodige statistische gegevens voor de ziekteverzekering te kunnen bekomen. Uit die registers zullen de verzekeringscontroleurs verder kunnen nagaan hoeveel personen bij de ziekenkas zijn verzekerd (art. 59) en welke gevolgen door de kas aan aanvragen om schadeloosstelling zijn gegeven; eindelijk zullen die registers, ingeval de erkende ziekenkas mocht failliet gaan, voor de districtsziekenkas van nut zijn bij de beoordeeling der aanspraken op schadeloosstelling van personen, die bij de erkende ziekenkas waren verzekerd.

(*sub* 3). Dit voorschrift staat in verband met art. 59. Bovendien zal het voor den verzekeringscontroleur van nut zijn bij het nagaan of degenen, die zich moeten verzekeren, inderdaad verzekerd zijn.

(*sub* 7). Het voorschrift staat in verband met art. 62, sub 6.

Artikel 61. In geval van intrekking der erkenning is art 38, sub *i*, van toepassing.

Artikel 63. De erkenning eener ziekenkas vervalt, zoodra de kas bij in kracht van gewijsde gegaan vonnis in staat van faillissement is verklaard (art. 61).

Van de faillietverklaring ontvangt de Minister volgens art. 64 mededeeling.

Artikel 65. Eene bijzondere regeling van de liquidatie der erkende ziekenkas in geval van faillissement, afwijkend van die der faillissementswet, is noodzakelijk. Wanneer toch de Staat eene categorie van personen tot verzekering verplicht en bepaalde instellingen erkent als instelling, waarbij de verzekering kan worden gesloten, dan behoort de Staat ook zooveel mogelijk er voor te zorgen, dat de verzekeringsplichtige, die zich bij zulk een instelling heeft verzekerd, casu quo de schadeloosstellingen ontvangt gelijk zij bij de wet zijn bepaald. Ging in geval van faillissement der erkende ziekenkas de gewone regeling der faillissementswet door, dan zou de bij de ziekenkas verzekerde in geval van ziekte of kraam zeker niet worden schadeloos gesteld gelijk zulks zou moeten geschieden. Immers zijne vordering tegen de ziekenkas zou moeten worden geverifieerd voor hare geschatte waarde. De verzekerde zou dus vooreerst vanwege de ziekenkas geen geneeskundige schadeloosstelling bekomen en bovendien de hem verschuldigde geldelijke uitkeeringen, voor zooveel die uit den boedel konden worden voldaan, meestal veel te laat ontvangen.

In art. 65 en volgende is de liquidatie der ziekenkas in geval van faillissement zoo geregeld, dat de verzekerden van het faillissement zoo min mogelijk nadeel zullen ondervinden. Tegenover de verdere crediteuren in het faillissement zal de regeling practisch zoo werken, alof de vorderingen der bedoelde verzekerden bevoorrecht zijn op de zekerheid, welke door de ziekenkas bij de Rijksverzekeringsbank is gesteld en op de premiën, welke haar wegens de bedoelde verzekeringen zijn verschuldigd.

De districtsziekenkas ontvangt van het faillissement volgens art. 69 zoo spoedig mogelijk bericht.

3*de lid.* Tot de bedoelde administratiekosten moeten natuurlijk gerekend worden de kosten van extra hulppersoneel en van bijzondere toelagen aan het vaste personeel wegens bijzondere

werkzaamheden. De bedoeling is niet, dat de directeur der districtsziekenkas zich zelven eene toelage zal kunnen toekennen wegens zijne bijzondere werkzaamheden in verband met het faillissement der erkende ziekenkas.

Artikel 72. Zij voldoet dus bijv. de vorderingen van geneeskundigen en apothekers, welke betreffen de in art. 65 bedoelde verzekeringen.

Artikel 74. Ten aanzien van dit artikel geldt wat bij art. 72 is opgemerkt.

Artikel 78. Het stelsel van het ontwerp is in het algemeen, dat wanneer van twee gehuwde personen de een bij eene ziekenkas is verzekerd en de andere verzekeringsplichtig wordt, deze zich bij dezelfde ziekenkas moet verzekeren. Ingeval van faillissement eener erkende ziekenkas, blijven haar verzekerden wel bij haar verzekerd, maar wordt de verzekering toch practisch door de districtsziekenkas uitgeoefend. Is een bij de ziekenkas verzekerde gehuwd en wordt de echtgenoot verzekeringsplichtig, dan zal deze ingevolge art. 76 gedwongen zijn zich bij de districtsziekenkas te verzekeren. Eindigt de verzekering van den eerstbedoelden echtgenoot, dan is er geen reden meer waarom de laatstbedoelde echtgenoot bij de districtsziekenkas verzekerd zou moeten blijven. Deze moet in de gelegenheid gesteld worden zich bij de ziekenkas zijner keuze te verzekeren, behalve natuurlijk, ingeval hij niet meer vast werkman is, maar overeenkomstig art. 38, sub *c*, *d* of *e* of art. 39 nog bij de ziekenkas is verzekerd, zonder dat voor zijne verzekering premie behoeft te worden betaald.

Bij de uitzondering sub *b* is gedacht aan het geval, dat de echtgenoot, die bij de erkende ziekenkas is verzekerd, zich bij de districtsziekenkas verzekert.

§ 3. *Van de districtsziekenkassen.*

Artikel 79 (*sub b*). De districtsziekenkas zal, wil zij regelmatig werken, een minimum aantal verzekerden moeten tellen bijv. tweehonderd. In een district met 5000 inwoners zullen bij de ziekenkas zooveel verzekeringsplichtigen verzekerd kunnen zijn.

(*2de lid*). Voor de indeeling in verzekeringsdistricten is het natuurlijk niet noodig het juiste aantal inwoners der verschillende gemeenten te kennen. De bevolkingsregisters geven met voldoende nauwkeurigheid de getallen inwoners aan en met behulp van die registers kunnen de bedoelde getallen gemakkelijk worden bepaald.

Artikel 84 (*4de lid*). Eene benoeming voor een bepaalden

tijd heeft dit voor, dat zij gelegenheid geeft een ongeschikt gebleken directeur zonder ontslag door een anderen te vervangen.

(*6de lid*). Deze bepaling is noodig, omdat de directeur niet uit 's Rijks kas wordt betaald.

Artikel 85 (*1ste lid*). In verband met deze bepaling worden de artt. 216 en 218 gelezen.

Artikel 93. De kosten van den raad van toezicht behooren tot de administratiekosten der districtsziekenkas.

§ 4. *Van de ondernemersziekenkassen en de verzekering bij die ziekenkassen.*

Artikel 95. Ondernemersziekenkassen kunnen natuurlijk alleen bij groote ondernemingen worden toegelaten. Ook het Duitsche Krankenversicherungsgesetz eischt in het algemeen bij de bedoelde ziekenkassen een minimum van 50 verzekerden.

Artikel 97 (*sub c*). Wanneer de erkenning eener ondernemersziekenkas is geëindigd, ingetrokken of vervallen, zijn de verzekeringsplichtigen, die bij de ziekenkas waren verzekerd, verplicht zich bij eene andere ziekenkas te verzekeren. Wordt daarna de ziekenkas weer als ondernemersziekenkas erkend, dan moeten de verzekeringsplichtige werklieden der onderneming weer naar deze ziekenkas overgaan. Met het oog op zulke minder wenschelijke veranderingen is de alhier gestelde termijn eenigszins ruim genomen.

(*sub e*). Wanneer de verzekeringsplichtige werklieden eener onderneming, waaraan eene ondernemersziekenkas is verbonden, genoodzaakt zijn zich bij die ziekenkas te verzekeren, dan behooren hun eventueele aanspraken uit de gesloten verzekering ook veilig te zijn. De ondernemer, op wiens verzoek de ondernemersziekenkas is erkend, is de aangewezen persoon om de voldoening der bedoelde aanspraken te waarborgen.

(*2de lid*). Vóór de ziekenkas als ondernemersziekenkas is erkend en art. 1 in werking is getreden, kan er natuurlijk van geen „bij de ziekenkas verzekerde verzekeringsplichtige werklieden" sprake zijn.

Artikel 98. Wordt eene ziekenkas als ondernemersziekenkas erkend, dan moeten de verzekeringsplichtige werklieden der onderneming, die reeds bij eene erkende ziekenkas of bij de districtsziekenkas verzekerd zijn, naar de ondernemersziekenkas over gaan. Het kan zijn, dat een groot aantal dier werklieden bij dezelfde ziekenkas was verzekerd. In zulk een geval is het

voor die ziekenkas wenschelijk, dat zij eenigen tijd vooraf van de erkenning der ondernemersziekenkas kennis bekomt.

Artikel 99. Aangezien de ondernemersziekenkas eene verplichte ziekenkas is, is openbaarheid harer statuten wenschelijk voor elken werkman, die in dienst van den ondernemer zou willen treden.

Artikel 103, (*sub o*). Voor de toelichting dezer bepaling moge worden verwezen naar die van art. 53, sub *c*.

Artikel 106. Bij onvermogen van de ziekenkas om de door haar verschuldigde schadeloosstellingen te voldoen moet de ondernemer de vereischte voorschotten geven en zal zoo noodig de door hem bij de Rijksverzekeringsbank gestelde zekerheid worden aangesproken. Het is daarom billijk, dat de penningmeester die het beheer voert over de geldmiddelen en voor de boekhouding zorgt, door den ondernemer wordt benoemd.

Artikel 107. De verzekeringsplichtige werkman der onderneming is gehouden zich bij de ondernemersziekenkas te verzekeren. De verplichting om zich bij die bepaalde kas te verzekeren mag voor den werkman financieel niet nadeelig zijn. Het tarief der districtsziekenkas, dat hier als maatstaf wordt genomen, zal ten gevolge van het bepaalde in art. 196, laatste lid, zeker niet hooger zijn dan een normaal tarief.

Kunnen tengevolge van het bepaalde in art. 107 de kosten der ziekenkas niet uit de premiën worden bestreden, dan zal de ondernemer kunnen aanvangen met de noodige gelden volgens art. 108 aan de ziekenkas *voor te schieten*; maar indien het tarief der ziekenkas te laag is, zal hij de voorgeschoten gelden niet terug bekomen. Hij zal die dan moeten beschouwen als door hem bijgepast.

Artikel 108. Houdt men in het oog dat de ondernemersziekenkas op verzoek van den ondernemer is erkend, dan schijnt in de bepaling van dit artikel niets onbillijks gelegen.

Voor de toelichting van het artikel moge worden verwezen naar hetgeen ten aanzien van art. 107 is opgemerkt.

Artikel 110. Dit artikel houdt verband met art. 113, sub 5.

Artikel 111. Bij het eindigen van de erkenning der ziekenkas houden de bij haar gesloten verzekeringen niet terstond op. Volgens art. 138, sub *h*, zullen die nog 90 dagen kunnen voortduren.

Artikel 112 (*laatste lid*). Bij de liquidatie der ziekenkas worden

eventueele tekorten door den ondernemer gedragen. Mocht zich eenig overschot voordoen, dan is het daartegenover billijk, dat dit aan den ondernemer komt.

Artikel 124. De bepaling sub *b* is noodzakelijk, omdat de ziekenkas anders gunstige verzekeringsrisico's zou kunnen aannemen terwijl zij ongunstige weigerde.

Artikel 126 (*2de lid*). De voorgeschreven kennisgeving aan de ziekenkas, waarbij de verzekerde reeds was verzekerd, houdt verband met art. 128.

Artikel 127. Dit artikel houdt verband met art. 138, sub *j*, en met art. 128.

Artikel 128. Indien de ziekenkas den in het eerste lid gestelden termijn niet in acht neemt, zal de verzekeringscontroleur wel volgens art. 127 aan de ondernemersziekenkas kunnen kennis geven, dat de verzekering in strijd met art. 124 is geschied, maar art. 138, sub *j*, zal alsdan van toepassing zijn en de verzekering bij de ondernemersziekenkas zal niet geacht worden niet te hebben plaats gehad. De vorige verzekering bij de erkende ziekenkas of de districtsziekenkas zal ingevolge art. 137 geëindigd zijn.

(3*de lid*). De inschrijving wordt geacht niet te hebben plaats gehad. Er is dus geene verzekering geweest en reeds betaalde premiën zullen moeten worden terugbetaald.

Artikel 131. Alvorens de verzekeringscontroleur een persoon bij eene erkende ziekenkas of bij eene districtsziekenkas verzekert, doet hij casu quo ook onderzoeken of die persoon eene ziekte heeft, welke deskundige behandeling vereischt. Is dit het geval en behoort die behandeling niet door eene andere ziekenkas te worden verstrekt, dan wordt de bedoelde persoon tijdelijk van den verzekeringsplicht ontheven. Deze regeling is hier niet overgenomen. Het zou toch voor een verzekeringsplichtig werkman in eene onderneming, waaraan eene ondernemersziekenkas is verbonden, hard zijn, indien, hij zich bij die kas willende verzekeren, tijdelijk werd afgewezen omdat hij reeds ziek was. Aangezien de premie bij de ondernemersziekenkas niet meer kan bedragen dan zij bij verzekering bij de districtsziekenkas zou bedragen hebben, zal het afwijken hier van de bovenbedoelde regeling in het algemeen slechts voor den ondernemer kosten kunnen veroorzaken. De ondergeteekende ziet hierin geen bezwaar, omdat de ondernemersziekenkas toch *op verzoek van den ondernemer* is erkend.

Artikel 138 (*sub c*). De bepaalde termijn van 5 dagen is voor

den werkman voldoende om zich bij eene andere ziekenkas te verzekeren.

(*sub h*). De hier bepaalde termijn is ruim genomen ten einde te voorkomen, dat de ondernemer bij het naderen van eene epidemie de erkenning der ziekenkas doet eindigen, om aldus aan het naderend gevaar te ontkomen, dat hij de ziekenkas geldelijken steun zou moeten verleenen.

HOOFDSTUK IV.

Van de schadeloosstellingen.

Artikel 140 (*sub B* 3). Art 1 der wet *tot vaststelling van bepalingen betrekkelijk het begraven van lijken, de begraafplaatsen en de begrafenisrechten* van 10 April 1869 (*Staatsblad* n⁰. 65) bepaalt, dat een doodgeboren kind in eene gesloten kist op eene begraafplaats moet worden begraven. Onder de uitdrukking *doodgeboren kind* kan bezwaarlijk geacht worden begrepen te zijn eene niet levensvatbare vrucht van minder dan 190 dagen. De overweging, dat ten aanzien van zoodanige vrucht art. 1 der Begrafeniswet dus niet van toepassing is en zoodanige vrucht gewoonlijk niet op eene begraafplaats wordt begraven, heeft tot de in de bepaling voorkomende beperking geleid.

(*sub C a*). Uit de artt. 169 en vlg. blijkt, wat onder *dagloon* is te verstaan.

(*sub C b*). De hier bepaalde uitkeering bedraagt minder dan die, sub *a* voorgeschreven. In het sub *a* bedoelde geval mist het gezin de verdiensten van den verzekeringsplichtige; voor dat geval schijnt het dus wenschelijk de uitkeering ruim te stellen, opdat zij in elk geval voldoende zij voor de bekostiging der begrafenis.

In het sub *b* bedoelde geval houden door het overlijden de verdiensten van den verzekeringsplichtige niet op; de uitkeering behoeft dus niet zoo ruim te zijn gesteld.

(*sub C d*). Het schijnt wenschelijk geen schadeloosstelling te bepalen voor het geval, dat een verzekerd kind beneden den leeftijd van 5 jaar overlijdt. De wet moet in geen geval ten gevolge kunnen hebben, dat misdrijven tegen het leven van zeer jonge kinderen, in verband met bedongen uitkeeringen bij hun overlijden in de hand worden gewerkt.

(*2de lid*). Het hier bedoelde geval kan zich bijv. voordoen bij een kind, dat inwoont bij echtgenooten, die beide verzekeringsplichtig zijn. Ingeval van overlijden van dat kind bestaat natuurlijk slechts aanspraak op éene uitkeering (art. 14, 2de lid).

(*3de lid*). Volgens de Ongevallenwet 1901 wordt voor begrafeniskosten dertigmaal het dagloon uitgekeerd. Het in dit wetsontwerp

bepaalde begrafenisgeld zal dus in vele gevallen hooger zijn dan het door de Rijksverzekeringsbank uit te keeren bedrag.

Artikel 142 (*1ste lid*). Deze bepaling is opgenomen wegens het nieuwe art. 1638*c* van het Burgerlijk Wetboek, dat is voorgesteld in het ontwerp van wet tot wijziging en aanvulling van de bepalingen in het Burgerlijk Wetboek omtrent huur van dienstboden en werklieden en daarmede samenhangende artikelen in dat Wetboek, alsmede in de Wetboeken van Koophandel en van Burgerlijke Regtsvordering, en in de Wet op de Regterlijke Organisatie en het Beleid der Justitie (Zitting 1903—1904. —**137**).

(*2de lid*). Deze regeling is noodig, omdat het niet zeker is, dat de werkman in geval van faillissement van den werkgever, het hem verschuldigde loon zal ontvangen, en omdat de werkman zijn loon in elk geval niet op tijd zal ontvangen.

Artikel 143 (*2de lid*). Het bedoelde geval kan zich voordoen, wanneer de ziekte, nadat gedurende 180 dagen geneeskundige behandeling is verleend, nog niet geweken is.

Artikel 144. De bedoeling van het artikel is de ziekenkassen te beschermen tegen verzekerden, die b.v. lijdende aan eene chronische ziekte, telkens — met kleinere of grootere tusschenpoozen — zouden aanspraak maken op schadeloosstelling.

Een persoon met eene chronische ziekte behoeft veelal niet voortdurend geneeskundige behandeling. In de perioden, gedurende welke deze behandeling niet noodig is, kan de lijder niet gezegd worden ziek te zijn in den zin van art. 2. Wordt na eene periode als boven bedoeld geneeskundige behandeling weer noodig, dan is de lijder weer ziek in den zin van art. 2 en kan dus gezegd worden *opnieuw* ziek te zijn geworden.

Heeft de lijder in het in het tweede lid bedoelde tijdvak geen schadeloosstelling wegens de bedoelde ziekte ontvangen, dan gaat de gewone regel door en kan hij dus b.v. over 180 dagen ziekengeld ontvangen.

Schadeloosstelling over 90 dagen, dus geneeskundige behandeling of ziekengeld of beide uitkeeringen samen.

Artikel 145. Reeds bij art. 2 is opgemerkt, dat in geval van eene ziekte, welke is veroorzaakt door een ongeval als hier bedoeld, de schadeloosstelling over de eerste 13 weken door de ziekenkas en verder door de Rijksverzekeringsbank zal worden verleend.

Artikel. 146. De ondergeteekende wenscht den verzekeringsplichtige de vrijheid te laten om zich bij eene vrije ziekenkas bovendien voor 30 percent van het loon te verzekeren. Eene dubbele verzekering, welke ten gevolge zou hebben, dat in geval

van ziekte als ziekengeld meer dan het loon werd ontvangen, moet evenwel zooveel mogelijk worden voorkomen; zulke verzekeringen toch zouden de simulatie zeer in de hand werken.

Artikel 148 (*2de lid*). Over den 1sten tot en met den 28sten dag, te rekenen van den dag der bevalling, wordt dus in elk geval kraamgeld uitgekeerd; over 28 dagen, voorafgaande aan de bevalling, en de 14 dagen, welke volgen op de eerste 28 dagen na de bevalling, wordt alleen kraamgeld uitgekeerd voor zoover de verzekerde op die dagen ongeschikt was tot werken.

Artikel 149. Bij eene normale bevalling is van ziekte geen sprake. Heeft de bevalling ziekte ten gevolge, of krijgt de kraamvrouw eene ziekte, welke niet in verband staat met de bevalling, dan zou de kraamvrouw bij ontbreken van eene bepaling, als in dit artikel is vervat, volgens art. 140, sub *A* en *B*, aanspraak hebben zoowel op zieken- als op kraamgeld.

Artikel 150 (*sub* 3). De houding van den verzekerde kan eene nauwkeurige waarneming vorderen, b.v. ingeval zij aanleiding geeft tot het vermoeden, dat de ziekte wordt voorgewend.

(*3de lid*). Wanneer een persoon is gebracht in eene ziekeninrichting, behoeft hij zijn eigen onderhoud niet meer te bekostigen. Om die reden is in dit lid bepaald, dat de bedoelde uitkeeringen samen slechts een gedeelte zullen bedragen van het zieken- of kraamgeld.

Artikel 151. Een wettelijk verbod om te werken, als in dit artikel bedoeld, komt bijv. voor in art. 8 der Arbeidswet (wet van 5 Mei 1889, (*Staatsblad* n^0. 48), laatstelijk gewijzigd door de wet van 21 October 1902 (*Staatsblad* n^0. 185) en in de artt. 2, 3, 4, 5, 6 en 8 van het Koninklijk besluit van 16 Maart 1903, (*Staatsblad* n^0. 83), tot vaststelling van een algemeenen maatregel van bestuur, als bedoeld bij art. 4 dier wet.

Artikel 154 (*1ste lid*). In deze bepaling is niets onbillijks gelegen, want zij verplicht wel ziekenkas A casu quo eene schadeloosstelling te voldoen, welke eigenlijk door ziekenkas B was verschuldigd, maar zij verplicht tevens ziekenkas B casu quo eene schadeloosstelling te geven, welke eigenlijk door ziekenkas A had moeten worden verleend. De bepaling strekt om te voorkomen, dat twee verschillende ziekenkassen gelijktijdig geneeskundige behandeling en geneesmiddelen zouden moeten verleenen aan denzelfden persoon of aan leden van hetzelfde gezin, wat tot onnoodige kosten zou leiden.

(*2de lid*). Hetgeen ten aanzien van het eerste lid is opgemerkt geldt niet meer voor het geval, dat de erkende ziekenkas hare

erkenning verliest. Daarom is in dat geval het eerste lid niet van toepassing.

Artikel 156. *Indien een onderzoek .... niet kan plaats hebben omdat de deskundige .... niet in staat wordt gesteld het te verrichten* ziet ook op het geval, dat de huisgenooten van den zieke het onderzoek onmogelijk maken.

Artikel 157 (*2de lid*). In een geval als in dit lid bedoeld, kan ook de verzekeringsplichtige, bij wien het verzekerde kind inwoont, bezwaar hebben tegen de voorschriften van den deskundige.

Artikel 159 (*sub a*). Eene bepaling als sub *a* is noodig, omdat anders de vrouw, ten einde bij hare bevalling schadeloosstelling te ontvangen, zich korten tijd vóór de bevalling tijdelijk in vasten loondienst zou kunnen begeven.

(*sub b*). De bepaling zal b.v. van toepassing zijn ten aanzien van een verzekerde, die verwond is bij eene inbraak of eene aanranding of bij een poging daartoe.

Artikel 160. Het verleenen van schadeloosstelling buiten het Rijk zou voor de ziekenkassen, welke zeker voor het meerendeel plaatselijk zullen werken, hoogst bezwarend zijn.

Artikel 161 (*1ste lid*). Volgens art. 38, sub *g*, zal de verzekering van den verzekeringsplichtige in het algemeen eindigen met den 30sten dag van zijn verblijf buiten het Rijk. Is hij na dien 30sten dag nog verzekerd, dan is zulks te beschouwen als eene uitzondering op den regel, welke uitzondering hij vrijwillig heeft te voorschijn geroepen. Het schijnt niet wenschelijk de regeling van dit artikel tot dergelijke uitzonderingen uit te strekken. Het zal toch al voor de ziekenkas vaak moeilijk zijn om na te gaan op welke restitutie de werkgever recht heeft. Hoe langer het verblijf buiten 's lands heeft geduurd en hoe verder de plaats waar de verzekerde is ziek geworden, van de grenzen is verwijderd, hoe grooter die moeilijkheid zal zijn. Werd de regeling ook tot de bedoelde uitzonderingen uitgestrekt, dan zou de contrôle voor de ziekenkas in sommige gevallen onmogelijk zijn.

(*2de lid*). Het hier bepaalde bedrag is als eene afkoopsom te beschouwen; het zal in het eene geval te veel, in het andere te weinig zijn.

De regeling heeft dat voor, dat zij betrekkelijk eenvoudig is en de ziekenkas tegen al te hooge restitutiën aan den werkgever vrijwaart.

(*3de lid*). Het hier bepaalde bedrag is dus gelijk aan het ziekengeld.

Artikel 162. In het bedoelde geval blijft de verzekerde dus zijn aanspraak op schadeloosstelling behouden. Daar de ziekenkas bij ontbreken van art. 160 tot de schadeloosstelling zou gehouden zijn, blijft in het bedoelde geval dus ook art. 161 van toepassing.

Artikel 163. Behoudens het bepaalde in art. 53, sub *d*, en in art. 103, sub *k*, kunnen de erkende ziekenkassen en de ondernemersziekenkassen de door haar te verleenen schadeloosstellingen zelve regelen. Verleent eene erkende ziekenkas of eene ondernemersziekenkas de door haar verschuldigde schadeloosstellingen niet naar behooren, dan is art. 62, sub 2, of art. 113, sub 3, van toepassing.

Artikel 167. De districtsziekenkas is eene Staatsinstelling en geniet deswege onbeperkt vertrouwen. In die omstandigheden behoort de Staat zeer zeker onbeperkt aansprakelijk te zijn voor de door de kas verschuldigde schadeloosstellingen.

Artikel 168. De Rijksverzekeringsbank heeft er in de eerste plaats belang bij, dat een door een ongeluk getroffen verzekerde *zoo volledig mogelijk* herstelt, de ziekenkas, waarbij de getroffene verzekerd is, dat hij *zoo spoedig mogelijk* herstelt. Is de Bank van meening, dat bij de geneeskundige behandeling, welke de getroffene van de ziekenkas ontvangt, niet voldoende gestreefd wordt naar een zoo volledig mogelijk herstel, dan eischt het belang van de Bank en ook van den getroffene, dat zij bevoegd is de behandeling over te nemen.

Ten gevolge van het bepaalde in het tweede lid zullen de Raden van beroep en de Centrale raad van beroep kennis nemen van geschillen betreffende schadeloosstelling, welke ingevolge het eerste lid door de Rijksverzekeringsbank worden verleend en zullen ten aanzien van die schadeloosstellingen de bepalingen der Ongevallenwet 1901 van toepassing zijn.

Acht de Rijksverzekeringsbank het in haar belang om de geneeskundige behandeling van een getroffene van de ziekenkas over te nemen, dan behoort zij ook verder de kosten dier behandeling te dragen. Wat het ziekengeld betreft, dat door de Rijksverzekeringsbank wordt uitgekeerd, schijnt het alleszins billijk, dit door de ziekenkas te doen terugbetalen.

De sanctie van het laatste lid is gelegen in de bepaling van art. 62, sub 3.

HOOFDSTUK V.

Van het opbrengen der voor de verzekering benoodigde middelen.

§ 1. *Algemeene bepalingen.*

Artikel 172. Het schijnt wenschelijk, dat de in den algemeenen maatregel op te nemen lijst van categorieën zoo uitgebreid

mogelijk zij. Dan toch zal zooveel mogelijk het in art. 171 bedoelde dagloon van den verzekerde met zijn werkelijk dagloon overeenkomen en de verzekerde geplaatst worden in de gevarenklasse, waar hij thuis hoort.

Artikel 174. De bedoeling is, dat de categorieën van verzekerden in een klein aantal, b.v. in een drie- of viertal gevarenklassen zullen worden ingedeeld.

De indeeling geschiedt naar de kosten, welke de verzekerden gemiddeld *persoonlijk* voor de verzekering opleveren. De kosten, welke de tot hun gezin behoorende personen, die ingevolge art. 12 verzekerd zijn, voor de verzekering opleveren, komen bij de indeeling dus niet in aanmerking.

Artikel 175 (2*de lid*). Staat vast tot welke categorie een verzekerde behoort, dan is meteen uitgemaakt tot welke gevarenklasse hij behoort, maar wegens het bepaalde in art. 173, tweede lid, nog niet hoe groot zijn dagloon is.

De werkgever moet van de beslissing kennis bekomen om te weten, welke premie voor den verzekerde moet worden betaald.

Artikel 176. Een belanghebbende in geval van overlijden is degene, die de begrafenis heeft bekostigd. Het bedrag van het hem toekomende begrafenisgeld is afhankelijk van het dagloon van den overledene.

Artikel 178. Het hier bepaalde is eene sanctie op het voorschrift van art. 175.

Artikel 186 (3*de lid*). Dat over dagen, voorafgaande aan het tijdvak, waarover de betaling loopt, premie kan verschuldigd zijn, is een gevolg van het bepaalde in art. 27.

Artikel 188 (1*ste lid*). Deze regeling schijnt de meest practische en niet onbillijk. De premie om te slaan over de werkgevers naar verhouding van het door ieder uitbetaalde loon zou met het oog op het geringe bedrag der premie veel te omslachtig zijn. In de meeste gevallen zal er onder de werkgevers van den verzekerde wel één zijn, die tegen de premiebetaling geen bezwaar heeft. Mocht dit in een enkel geval niet zoo zijn, dan kan de verzekerde gebruik maken van de hem bij art. 189 verleende bevoegdheid.

(2*de lid*). De werkman kan dus met zijn werkgever in overleg treden omtrent de premiebetaling en aan de ziekenkas dien werkgever opgeven, die tegen de premiebetaling het minst bezwaar heeft.

Artikel 190. Op bladz. 8 dezer Memorie is medegedeeld, dat het deel van de premie, dat de werkgever behoort te dragen, voor de dienstbetrekkingen, welke het minst gevaar voor ziekte

opleveren, geschat is op $^{1}/_{3}$ van de brutokosten van de verzekering, voor zooveel deze den verzekeringsplichtige zelven betreft. Het overige gedeelte dier bruto-kosten, zoomede de kosten van de verzekering der gezinsleden, behooren door den verzekeringsplichtige te worden gedragen. Ter aangehaalde plaatse dezer Memorie is er verder op gewezen, dat het meerdere ziektegevaar, dat de beroepen in de hoogere gevarenklassen opleveren, geheel voor rekening van den werkgever behoort te komen. Deze regels betreffende de verdeeling der verzekeringskosten over werkman en werkgever zijn in art. 190 neergelegd.

Artikel 191. In het bedoelde geval zal de verzekering 30, 21 of 14 dagen kunnen voortduren (art. 38, sub *c*, *d* en *e*). Volgens dit artikel zal dus voor de verzekering over ten hoogste 30, 21 of 14 dagen geen premie verschuldigd zijn.

Artikel 192. Wanneer in een geval als bedoeld in dit artikel de verzekerde ophoudt vast werkzaam te zijn, blijft zijne verzekering ook na den 30sten, 21sten of 14den dag voortduren (art. 39). Het zou niet gaan te bepalen, dat hij nu bij gebreke van een werkgever zelf de premie zou moeten betalen. Immers het ziekengeld, dat hij ontvangt, bedraagt toch al minder dan het loon, dat hij verdiende.

Wanneer in een geval als bedoeld in dit artikel de verzekerde *niet* ophoudt vast werkman te zijn, zal de som van het loon, dat hij gedurende zijne ziekte ontvangt, en het ziekengeld, dat hem wordt uitgekeerd, waarschijnlijk wel niet meer bedragen dan het loon, dat hij vóór zijne ziekte verdiende. Het zou voor den werkman bezwarend kunnen zijn een deel van zijne inkomsten aan de ziekenkas te moeten afstaan, terwijl daarmede allicht bijzondere onkosten voor versterkende middelen moeten bestreden worden.

Mocht in geval van ziekte van den verzekerde aan dezen ingevolge art. 142 geen ziekengeld worden uitgekeerd, dan is art. 192 natuurlijk niet van toepassing.

§ 2. *Van de middelen der erkende ziekenkassen.*

Artikel 193. In verband met dit artikel staat het bepaalde in de artikelen 53, sub *b*, en 62, sub 4 en 6.

Artikel 194. Na verloop van den gestelden termijn van 30 dagen zal de wijziging van het tarief wel voldoende bekend zijn geworden. Artikel 42 is alsdan van toepassing.

§ 3. *Van de middelen der districtsziekenkassen.*

Artikel 195. Geene districtsziekenkas zal met meer dan één tarief behoeven te werken, omdat alle verzekeringsdistricten betrekkelijk klein zullen zijn.

Artikelen 196 en 197. Voor de toelichting van deze artikelen moge worden verwezen naar bladz. 7 en 8 dezer Memorie.

Met het oog op het bedrag van de administratiekosten bij de Duitsche ziekteverzekering mag worden aangenomen, dat bij eene kas met een voldoend aantal verzekerden de administratiekosten met ten hoogste 0,4 pct. van de premie zullen zijn te dekken.

Artikel 198. Ook ten aanzien van dit artikel geldt wat bij art. 194 is opgemerkt.

Artikel 199. Het bestuur der Rijksverzekeringsbank, dat belast is met de financieele contrôle op de ziekenkassen, zal kunnen beoordeelen of de verhooging van het tarief noodig is.

Artikel 203. In de instructie van het bestuur der Rijksverzekeringsbank zal te zijner tijd zijn voor te schrijven, dat het bestuur de waarden der reservefondsen in bewaring geeft bij de Nederlandsche Bank.

Artikel 208. (*2de lid*). Een voorschot als hier bedoeld zou noodig kunnen zijn in geval van epidemie in de eerste jaren, wanneer het reservefonds der ziekenkas nog niet is gevormd.

HOOFDSTUK VI.

Van het toezicht.

Artikel 210 (*1ste lid.*) Het toezicht op het beheer der districtsziekenkas wordt volgens art. 91 door den raad van toezicht uitgeoefend; de financieele contrôle op de districtsziekenkas berust volgens art. 216 bij het bestuur der Rijksverzekeringsbank.

Artikel. 216 (*2de lid*). De verzekeringscontroleurs staan alleen voor zoover het nazien der boeken betreft onder de *bevelen* van het bestuur. Wel is het toezicht, dat het bestuur over hen uitoefent, algemeen, maar dat toezicht omvat niet de bevoegdheid om bevelen te geven (art. 218).

(*4de lid*). Deze bepaling staat in verband met art. 85.

Artikel 218. Deze bepaling staat in verband met art. 214.

Artikel 219. Het niet of niet tijdig nakomen dezer bepaling is strafbaar gesteld bij art. 226.

HOOFDSTUK VII.

Van de geschillen.

Artikel 220. De ondergeteekende is van meening, dat de verhouding tusschen den verzekeringsplichtige, die zich bij eene

erkende ziekenkas of eene districtsziekenkas verzekert, en deze ziekenkas van burgerrechtelijken aard is. Geschillen, welke de gesloten overeenkomst betreffen, zullen dus ingevolge art. 153 der Grondwet noodzakelijk door een burgerlijken rechter moeten worden berecht. Het artikel strekt om elken twijfel, welke omtrent de bevoegdheid van den burgerlijken rechter zou kunnen rijzen, weg te nemen.

Artikel 221 (1*ste lid*). Deze bepaling heeft dezelfde strekking als die van art. 54, tweede lid, der Beroepswet (wet van 8 December 1902, *Staatsblad* n°. 208).

(2*de lid*). In het hier bedoelde geval, waar de minderjarige bij den verzekeringsplichtige inwoont, is deze als aangewezen om den minderjarige te vertegenwoordigen.

Artikel 222. Dit artikel komt nagenoeg overeen met art. 55 der Beroepswet.

HOOFDSTUK IX.

Van de vrijwillige verzekering bij de districtsziekenkassen.

Artikel 230 (3*de lid*). Gelijke overwegingen, als er toe geleid hebben de in art. 5, sub *d*, *f* en *g*, bedoelde personen van de verplichte verzekering uit te sluiten, hebben ten gevolge gehad, dat die personen ook hier zijn uitgezonderd.

Artikel 231. Bij het tarief voor de hierbedoelde verzekeringen zal noodzakelijk moeten worden rekening gehouden met de leeftijden van de personen, die zich wenschen te verzekeren. Immers geschiedde zulks niet en gold b.v. ten aanzien der vrijwillige verzekering ook het in art. 195 bedoelde tarief, dan zou dit in het algemeen voor jonge personen nadeelig, voor personen op gevorderden leeftijd voordeelig zijn. Het gevolg hiervan zou zijn dat jonge personen zich niet vrijwillig bij de districtsziekenkas verzekerden, wel oudere; maar dan zou ook het tarief blijken te laag te zijn. Werd het tarief zoo hoog gesteld, dat de bedoelde oudere personen eene premie betaalden, welke in overeenstemming was met hun leeftijd, dan zou het tarief voor de jonge personen natuurlijk nog nadeeliger zijn en derhalve van de in art. 230 bedoelde bevoegdheid practisch alleen door oudere personen kunnen worden gebruik gemaakt.

(*sub* 1). Onder de districtsziekenkassen zullen er ongetwijfeld meerdere zijn, waarbij slechts weinige vrijwillige verzekeringen worden gesloten. Bij die kassen zou wegens het kleine aantal verzekerden het tarief noodzakelijk hoog moeten zijn. Met het oog op dit bezwaar wordt voorgesteld de risico's der vrijwillige

verzekeringen gemeenschappelijk door de districtsziekenkassen te doen dragen.

(*sub* 6). Ingevolge het bepaalde in art. 230, tweede lid, zullen de verdiensten van hen, die zich vrijwillig verzekeren, in het algemeen ten hoogste 4 gulden bedragen. Volgens het sub 6 bepaalde zullen de personen met die maximum-verdienste zich dus voor 70 pct. van hun inkomen kunnen verzekeren.

Artikel 233. Ook ten aanzien van dit artikel geldt wat bij art. 167 is opgemerkt.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

KUYPER.

BIJLAGE VAN DE MEMORIE VAN TOELICHTING.

OVERZICHT van de wetten betreffende de verplichte ziekteverzekering in Duitschland, Oostenrijk, Hongarije en Luxemburg (1).

Duitschland.

(*Wet van* 15 *Juni* 1883, *het laatst gewijzigd den* 25 *Mei* 1903).

Wie zijn verzekeringsplichtig? In de wet zelve zijn verzekeringsplichtig verklaard alle personen, die tegen loon werkzaam zijn:

a. in bergwerken, salinen, werkplaatsen tot mechanische opstelling, groeven, fabrieken, smeltovens, spoorweg- en binnenscheepvaartondernemingen, baggerijen, werven en bouwwerken;

b. in handelsondernemingen, „im Handwerk" en in andere „stehende Gewerbebetrieben";

c. in de bedrijven van advocaten, notarissen, deurwaarders, ziektekassen, „Berufsgenossenschaften" en verzekeringsinstellingen;

d. in ondernemingen, waarin stoomketels of door „elementare" kracht bewogen drijfwerken gebruikt worden;

e. bij de administratiën van de posterijen, de telegraphie, het leger en de marine;

voor zoover de werkzaamheid niet door haren aard of vooruit bij de arbeidsovereenkomst beperkt is tot een duur van minder dan eene week en, voor zooveel „Betriebsbeambte", opzichters, technici, handelsgezellen, handelsleerlingen en de sub *c* bedoelde personen betreft, het arbeidsloon niet meer dan 6²/₃ Mark per werkdag of 2000 Mark per jaar bedraagt.

Van dien in de wet zelve vastgestelden verzekeringsplicht zijn uitgezonderd:

1°. de gezellen en leerlingen in apotheken;

(1) In andere staten bestaat geene verplichte ziekteverzekering.

2°. zij, die in dienst zijn van eene gemeente;

3°. de familieleden van een ondernemer, wier werkzaamheid in diens bedrijf niet op eene arbeidsovereenkomst berust;

4°. de zoogenaamde huisindustrieelen;

5°. de werklieden in den land- en boschbouw;

6°. de „Personen des Soldatenstandes";

7°. de bemanningen van zeeschepen, op welke enkele bepalingen der „Seemannsordnung" van 27 Dec. 1872 van toepassing zijn.

Eene gemeente of een „Kommunalverband" kan voor haar of zijn gebied den verzekeringsplicht uitstrekken op de boven sub *a*—*e* en 2—5 vermelde personen, wier werkzaamheden door haren aard of vooruit bij de arbeidsovereenkomst beperkt zijn tot een duur van minder dan eene week.

Bij ministerieel besluit of besluit van den Rijkskanselier kan de verzekeringsplicht worden uitgestrekt over personen in dienst van het Rijk of van eene tot het Rijk behoorenden Staat, die volgens de wet nog niet verzekeringsplichtig zijn.

„Personen des Soldatenstandes" en de werklieden in dienst van het Rijk, een Staat of een Kommunalverband, die in geval van ziekte hun loon blijven trekken of tegenover het Rijk, den Staat of het Kommunalverband aanspraak hebben op eene schadeloosstelling, overeenkomende met die in de wet vastgesteld, zijn niet verzekeringsplichtig.

Op eigen verzoek worden van den verzekeringsplicht ontheven:

a. personen, die ten gevolge van kwetsuren, gebreken, chronische ziekten of ouderdom slechts ten deele of bij tijden geschikt tot werken zijn, indien het tot onderstand verplichte armbestuur toestemming geeft tot de ontheffing;

b. personen, die in geval van ziekte tegenover den werkgever aanspraak hebben op eene schadeloostelling overeenkomende met die, welke in de wet is bepaald, indien de solvabiliteit van den werkgever vaststaat.

Op verzoek van den werkgever worden van den verzekeringsplicht ontheven:

a. leerlingen, die in geval van ziekte, tegenover den werkgever aanspraak hebben op vrije behandeling en verpleging in een ziekenhuis;

b. personen, die in geval van werkloosheid worden in dienst genomen in eene weldadigheidsinstelling, welke ten doel heeft werkloozen tijdelijk werk te verschaffen.

De ziekenkassen, welke de verzekering uitoefenen.

Voor elken verzekeringsplichtige bestaat in verband met zijne woonplaats en zijn beroep eene bepaalde ziekenkas, waarbij hij verzekerd is. Bij de verplichte ziekenkassen zijn 6 verschillende soorten te onderscheiden:

a. de Orts-Krankenkassen,

b. de Betriebs- (Fabrieks-) Krankenkassen,

c. de Bau-Krankenkassen,

d. de Innungs-Krankenkassen,

e. de Knappschaftskassen,

f. de Gemeinde-Krankenversicherung.

De Orts-Krankenkassen worden door de verschillende gemeenten voor haar gebied ingesteld, in den regel voor één bepaald bedrijf of beroep. Orts-Krankenkassen knnnen ook voor meerdere gemeenten samen worden ingesteld.

De statuten der Orts-Krankenkassen worden, de belanghebbenden gehoord en onder goedkeuring der „höheren Verwaltungsbehörde", door de „Gemeindebehörde" vastgesteld; de goedkeuring kan alleen in bepaalde gevallen worden geweigerd.

Het bestuur der ziekenkas wordt door de algemeene vergadering der leden, „die Generalversammlung" gekozen. De werkgevers hebben aanspraak op vertegenwoordiging in het bestuur en in het algemeen op $^1/_3$ der stemmen. De „Generalversammlung" bestaat uit de gezamenlijke leden der kas of uit vertegenwoordigers daarvan. Ook in deze vergadering hebben de werkgevers aanspraak op vertegenwoordiging en in het algemeen op $^1/_3$ der stemmen.

De „Generalversammlung" heeft te beslissen omtrent verandering der statuten, de jaarrekeningen en het doen gelden van aanspraken van de ziekenkas tegenover bestuursleden. Verder heeft zij de beslissing over alles wat niet bij de wet of de statuten aan het bestuur is voorbehouden.

De Orts-Krankenkassen staan onder het toezicht van bepaalde Behörde. Zij moeten een reservefonds vormen.

Betriebs-Krankenkassen kunnen worden ingesteld voor ondernemingen met ten minste 50 verzekeringsplichtige werklieden door de werkgevers. De werkgever kan ook indien zulks door de gemeente of de ziekenkas, waartoe zijne werklieden behooren, verzocht wordt, tot het instellen van eene Betriebs-Krankenkasse worden verplicht. De werkgever wiens onderneming een bijzonder ziektegevaar oplevert, kan, ook ingeval hij minder dan 50 verzekeringsplichtige werklieden in dienst heeft, tot het instellen van eene Betriebs-Krankenkasse worden verplicht.

Wordt voor eene onderneming eene Betriebs-Krankenkasse ingesteld dan gaan de verzekeringsplichtige werklieden der onderneming, die bij eene Orts-Krankenkasse of bij de Gemeinde-Krankenversicherung waren verzekerd, over naar de Betriebs-Krankenkasse.

Het bestuur der Betriebs-Krankenkasse is in hoofdzaak geregeld op gelijke wijze als dat der Orts-Krankenkasse.

BAU-KRANKENKASSEN worden op last der „höheren Verwaltungsbehörde" ingesteld voor de verzekering van de werklieden bij spoorweg-, kanaal-, weg-, rivier-, dijk- en vestingwerken.

Het bestuur der Bau-Krankenkasse is op gelijke wijze geregeld als dat der Betriebs-Krankenkasse.

INNUNGS-KRANKENKASSEN zijn ziekenkassen, verbonden aan de vrije of verplichte „Innungen". Zij strekken ter verzekering van de verzekeringsplichtige personen, die in dienst zijn van leden der Innung.

Het bestuur der Innungs-Krankenkasse is behoudens enkele afwijkingen op gelijke wijze geregeld als dat der Orts-Krankenkasse.

KNAPPSCHAFTSKASSEN berusten op de mijnwetten der verschillende staten, welke tevens hare organisatie regelen.

De GEMEINDE-KRANKENVERSICHERUNG is eene gemeentelijke verzekering, welke in elke gemeente bestaat, met dien verstande evenwel, dat meerdere gemeenten zich tot gemeenschappelijke ziekteverzekering kunnen vereenigen. Deze verzekering omvat alle verzekeringsplichtigen, die niet bij eene andere verplichte ziekenkas zijn verzekerd. De administratie wordt gevoerd door de gemeente zonder medewerking van de verzekerden en van de werkgevers.

Omvang der schadeloosstelling. DE GEMEINDE-KRANKENVERSICHERUNG verleent van den aanvang der ziekte genees- en heelkundige behandeling, genees- en heelmiddelen, brillen, breukbanden en dergelijke middelen, en, ingeval van ongeschiktheid tot werken, van den 3den dag na dien van den aanvang der ziekte af ziekengeld ten bedrage van de helft van het plaatselijke dagloon van gewone daglooners. Het ziekengeld wordt ten hoogste gedurende 26 weken uitgekeerd; de geneeskundige behandeling wordt ook gedurende ten hoogste 26 weken verleend met dien verstande evenwel, dat de verzekerde zoolang hij ziekengeld ontvangt in elk geval aanspraak heeft op de geneeskundige schadeloosstelling.

De Gemeinde-Krankenversicherung verschaft geen begrafenisgeld en geen kraamgeld of verloskundige hulp. De gemeente kan bepalen dat op verzoek van den verzekerden tegen bijzondere

bijdragen ook diens gezin aanspraak zal hebben op geneeskundige schadeloosstelling.

De Orts-, Betriebs-, Bau- en Innungs-Krankenkassen verleenen dezelfde schadeloosstelling als de Gemeinde-Krankenversicherung; het ziekengeld wordt evenwel bepaald naar het gemiddelde dagloon van die klasse van personen, waartoe de verzekerde behoort. Bovendien keeren de genoemde kassen, ingeval een verzekerde overlijdt, een begrafenisgeld uit, ten bedrage van het 20voud van het gemiddelde dagloon, en verleenen zij aan kraamvrouwen, die in het laatste jaar gedurende 6 maanden bij eenige verplichte ziekenkas zijn verzekerd geweest, kraamgeld over de eerste 6 weken na de bevalling. De vermelde schadeloosstelling kan in den in de wet aangegeven omvang worden verhoogd.

De Knappschaftskassen moeten ten minste de minimum-schadeloosstellingen der Betriebs-Krankenkassen verleenen.

Het opbrengen der middelen. De kosten der verzekering worden, behalve bij de Knappschaftskassen, voor 1/3 door den werkgever, voor de rest door den verzekerde gedragen. De verzekeringspremie kan ten hoogste bedragen: bij de Gemeinde-Krankenversicherung 3 pct. van het gewone plaatselijke loon van gewone daglooners, bij de Orts-, Betriebs-, Bau- en Innungs-Krankenkassen 4 pct. van het gemiddelde of werkelijke arbeidsloon. De premie wordt in het algemeene betaald door den werkgever.

Geschillen. Behalve bij de Knappschaftskassen, worden geschillen betreffend verzekeringsplicht, schadeloosstelling of premie beslist in den eersten aanleg door de „Aufsichtsbehörde”, in beroep door den gewonen rechter, tenzij volgens de bijzondere wetgeving van den Staat de administratieve rechter in beroep beslist.

Vrije ziekenkassen. De verzekeringsplichtige, die lid is van een volgens het „Gesetz über die eingeschriebenen Hülfskassen” of van eene volgens de bijzondere wetgeving van een Staat opgerichte ziekenkas, is, indien de kas aan al de soortgelijke werklieden, die bij haar verzekerd zijn, ten minste die schadeloosstelling verleent, welke de gemeente, waarbinnen de verzekeringsplichtige in dienst is, uitkeert, niet gehouden zich te verzekeren bij de verplichte ziekenkas — de Knappschaftskassen uitgezonderd — waarbij hij zich anders zou moeten verzekeren.

Oostenrijk.

(*Wet van* 30 *Maart* 1888, *gewijzigd den* 4*den April* 1889).

Wie zijn verzekeringsplichtig? Verzekeringsplichtig zijn alle personen, die aan de verplichte ongevallenverzekering zijn onder-

worpen, zoomede de werklieden in andere ondernemingen. *Niet* verzekeringsplichtig zijn de werklieden in den land- en boschbouw, de bemanningen van zeeschepen en zeevisschersvaartuigen, de huisindustrieelen en de personen, die tegen een vast salaris in dienst zijn van den Staat, of een ander publiekrechtelijk lichaam.

Van den verzekeringsplicht kunnen worden ontheven zij, die in geval van ziekte aanspraak hebben op verpleging en geneeskundige behandeling gedurende ten minste 20 weken in het gezin van den werkgever of op voortbetaling van het loon.

Alle niet-verzekeringsplichtige personen beneden 35 jaar kunnen zich bij de Bezirks-Krankenkassen verzekeren.

De ziekenkassen, welke de verzekering uitoefenen. Voor elken verzekeringsplichtige bestaat *niet* gelijk in Duitschland in verband met zijn beroep eene bepaalde ziekenkas, waarbij hij verzekerd is. De verplichte verzekering wordt door 6 verschillende soorten van ziekenkassen uitgeoefend:

a. door de Bezirks-Krankenkassen;

b. door de Betriebs-Krankenkassen;

c. door de Bau-Krankenkassen;

d. door de Genossenschafts-Krankenkassen;

e. door de Bruderladen (Knappschaftskassen);

f. door de vrije Vereins-Krankenkassen.

Eene BEZIRKS-KRANKENKASSE wordt van Staatswege in het algemeen voor elk Gerichtsbezirk ingesteld. De statuten worden de belanghebbenden gehoord, door de „politische Bezirksbehörde" vastgesteld. Het bestuur wordt gekozen door de Generalversammlung uit de leden der ziekenkas. De werkgevers, die verzekeringsplichtige leden der kas in dienst hebben, zijn in het bestuur vertegenwoordigd en hebben ten hoogste $^1/_3$ der stemmen. Het bestuur heeft te beslissen over alles, wat niet bij de statuten aan de Generalversammlung is voorbehouden.

De Generalversammlung bestaat uit de leden der kas of uit door deze te kiezen gedelegeerden. De bovenbedoelde werkgevers zijn ook in de Generalversammlung vertegenwoordigd en hebben daar ten hoogste $^1/_3$ der stemmen. Enkele bepaalde punten b.v. de verandering der statuten moeten bij de statuten aan de Generalversammlung worden voorbehouden.

De Bezirks-Krankenkassen staan onder het toezicht van bepaalde Behörde. Zij moeten een reservefonds vormen.

Leden der Bezirks-Krankenkassen zijn alle verzekingsplichtige personen, die binnen het gebied der kas in dienst zijn en niet bij eene der andere bovenvermelde kassen zijn verzekerd.

BETRIEBS-KRANKENKASSEN kunnen worden ingesteld voor

ondernemingen met ten minste 100 verzekeringsplichtige werklieden. De instelling kan worden geweigerd, indien daardoor de duurzame solvabiliteit der Bezirks-Krankenkasse zou worden in gevaar gebracht. De werkgever, wiens onderneming een bijzonder ziektegevaar oplevert, kan, ook ingeval hij minder dan 100 verzekeringsplichtige werklieden in dienst heeft, tot het instellen van eene Betriebs-Krankenkasse worden verplicht.

De statuten der Betriebs-Krankenkasse worden, de verzekeringsplichtige werklieden der onderneming gehoord, door den ondernemer vastgesteld. Daarin kan dezen het voorzitterschap van het bestuur en van de Generalversammlung worden opgedragen. De geldelijke administratie geschiedt op kosten van den ondernemer en onder zijne verantwoordelijkheid door een door hem aan te stellen persoon.

Leden eener Betriebs-Krankenkasse zijn de verzekeringsplichtige werklieden der onderneming, die niet voor de bij de wet bepaalde schadeloosstelling bij eene Vereins-Krankenkasse zijn verzekerd.

BAU-KRANKENKASSEN worden op last van de „politische Landesbehörde" ingesteld voor de verzekering van de werklieden bij spoorweg-, kanaal-, weg-, rivier- en dijkwerken en andere langdurige groote voorbijgaande bouwwerken.

Ten aanzien der Bau-Krankenkassen zijn gelijke regelen gesteld als ten aanzien der Betriebs-Krankenkasssen.

Het lidmaatschap van eene GENOSSENSCHAFTS-KRANKENKASSE, ingevolge de Gewerbeordnung opgericht, van een BRUDERLADE, berustende op voorschriften betreffend het mijnwezen, of van eene VEREINS-KRANKENKASSE, opgericht overeenkomstig de wetgeving op de vereenigingen, bevrijdt van de verplichting om bij eene Bezirks-, Betriebs- of Bau-Krankenkasse verzekerd te zijn, indien de ziekenkas ten minste de bij de wet bepaalde schadeloosstelling ingeval van ziekte uitkeert. Alleen de Vereins-Krankenkassen kunnen in plaats van de *geneeskundige* schadeloosstelling eene geldelijke uitkeering ten bedrage van het halve ziekengeld verleenen.

Omvang der schadeloosstelling. Als schadeloosstelling moet ten minste worden verleend:

a. van den aanvang der ziekte af gedurende ten hoogste 20 weken genees-, heel- en verloskundige hulp zoomede de vereischte genees- heel- en andere therapeutische middelen;

b. indien de ziekte langer dan 3 dagen duurt en ongeschiktheid tot werken ten gevolge heeft, van den dag waarop de ziekte is aangevangen af gedurende ten hoogste 20 weken een ziekengeld ten bedrage van 60 pct. van het in het Gerichtsbezirk gewone loon van gewone werklieden;

c. aan kraamvrouwen een kraamgeld gedurende 4 weken, ten bedrage van het ziekengeld;

d. in geval van overlijden een begrafenisgeld, ten bedrage van ten minste het 20voud van het sub *b* bedoelde loon.

Uitbreiding der schadeloosstelling bij de statuten is mogelijk, met de navolgende beperkingen evenwel:

1°. het ziekengeld kan naar een hooger loon als dat sub *b* bedoeld worden bepaald, maar ten hoogste naar een loon van 2 gulden;

2°. het ziekengeld kan niet meer bedragen dan 75 pct. van het loon, dat als basis voor de berekening strekt;

3°. de schadeloosstelling bij ziekte kan over ten hoogste een jaar worden verleend;

4°. het begrafenisgeld kan ten hoogste 50 gulden bedragen.

Het opbrengen der middelen. De kosten der verzekering worden bij de Bezirks-, de Betriebs- en de Bau-Krankenkassen voor $^1/_3$ door de werkgevers, voor de rest door de verzekerden gedragen. De premie wordt in het algemeen betaald door den werkgever; zij kan, voor zooveel zij ten laste der verzekerden zelve komt, in het algemeen niet meer dan 3 pct. bedragen van het loon, waarnaar het ziekengeld wordt berekend. Wat de overige vermelde ziekenkassen betreft, welke bij bijzondere wetten zijn geregeld, bepaalt het Krankenversicherungsgesetz alleen dat de werkgever van een werkman, die bij eene Genossenschafts-Krankenkasse is verzekerd, ten minste evenveel voor de verzekering moet betalen als hij zou moeten betalen volgens de bepalingen van het Krankenversicherungsgesetz.

Geschillen. Geschillen over schadeloosstellingen worden bij de Bezirks-, de Betriebs- en de Bau-Krankenkassen door het scheidsgerecht van de kas beslist. Geschillen betreffend de verzekeringspremie bij de kassen worden beslist door de Aufsichtsbehörde, in beroep door de „politische Landesbehörde", in hooger beroep door den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Hongarije.

(*Wet van* 1891, *n°. XIV.*)

Wie zijn verzekeringsplichtig? Verzekeringsplichtig is in het algemeen ieder, die in een bedrijf werkzaam is tegen een loon, dat niet meer dan 4 gulden per werkdag bedraagt, en wiens dienst niet uitdrukkelijk bij de arbeidsovereenkomst beperkt is tot een duur van minder dan 8 dagen. De werklieden in den land- en boschbouw en de bemanningen van zeeschepen en zeevisschersvaartuigen zijn niet verzekeringsplichtig. Zij, die tegen een vast salaris in dienst zijn van een publiekrechtelijk lichaam, zijn niet verzekeringsplichtig, indien zij in geval van ziekte hun

salaris ten minste gedurende 20 weken blijven trekken. Van den verzekeringsplicht kan worden ontheven degene, die in geval van ziekte tegenover den werkgever aanspraak heeft op volle verpleging of op doorbetaling van het loon gedurende ten minste 20 weken, indien die verpleging of betaling voldoende verzekerd is.

De ziekenkassen, welke de verzekering uitoefenen. De verplichte ziekteverzekering wordt evenals in Oostenrijk door 6 verschillende soorten van kassen uitgeoefend:

a. door de Bezirks-Krankenkassen,

b. door de Betriebs-Krankenkassen,

c. door de Bau-Krankenkassen,

d. door de Gewerbekorporations-Krankenkassen,

e. door de Bergwerks-Bruderladen en

f. door de Vereins-Krankenkassen.

Ook in Hongarije zijn de BEZIRKS-KRANKENKASSEN de belangrijkste. Het zijn plaatselijke kassen, die alle verzekeringsplichtigen van het district omvatten, die niet bij eene der andere vermelde kassen zijn verzekerd. Zij worden van Overheidswege ingesteld.

De statuten der Bezirks-Krankenkasse worden, de belanghebbenden gehoord, ontworpen door de door den Minister van Handel aangewezen Gewerbebehörde; zij moeten door de Ministers van Handel en van Binnenlandsche Zaken worden goedgekeurd.

De directie wordt gekozen door de Generalversammlung, bestaande uit de verzekerde werklieden en de werkgevers, en wel afzonderlijk door de verzekerden en door de werkgevers. Het aantal stemmen der werkgevers in de Generalversammlung staat in verhouding tot hunne bijdragen; zij zijn in de directie naar deze verhouding vertegenwoordigd. De directie heeft te beslissen over alles wat niet uitdrukkelijk bij de statuten aan de Generalversammlung is voorbehouden.

BETRIEBS-KRANKENKASSEN kunnen worden ingesteld voor ondernemingen met ten minste 100 verzekeringsplichtige werklieden. De instelling kan worden geweigerd, indien daardoor de duurzame solvabiliteit der Bezirks-Krankenkasse zou worden in gevaar gebracht. De werkgever, wiens onderneming een bijzonder ziektegevaar oplevert kan ook ingeval hij minder dan 100 verzekeringsplichtige werklieden in dienst heeft, tot het instellen eener Betriebs-Krankenkasse worden verplicht.

De statuten der kas worden, de verzekeringsplichtige werklieden der onderneming gehoord, door den ondernemer ontworpen; zij behoeven de goedkeuring van den Minister van Handel. In de

statuten kan den ondernemer het voorzitterschap in het bestuur worden opgedragen. Hij zorgt voor de geldelijke administratie der kas en draagt de kosten daarvan.

Lid van de ziekenkas is elke verzekeringsplichtige werkman in de onderneming, die ten tijde van zijn in dienst treden of van de goedkeuring van de statuten der kas nog niet lid van de Bezirks-Krankenkasse of van eene Gewerbekorporations-Krankenkasse was.

BAU-KRANKENKASSEN worden op last van de Gewerbehörde ingesteld voor de verzekering van de werklieden bij spoorweg-, water-, weg- en vestingwerken en andere langdurige groote voorbijgaande bouwwerken.

De organisatie der Bau-Krankenkassen is op gelijke wijze geregeld als die der Betriebs-Krankenkassen.

GEWERBEKORPORATIONS-KRANKENKASSEN kunnen worden ingesteld door Gewerbekorporationen, bij wier leden samen meer dan 200 „Hilfsarbeiter" in dienst zijn. Elke zoodanige werkman is, tenzij hij bij eene der andere vermelde kassen lid is, verplicht zich bij de ziekenkas te verzekeren.

Het lidmaatschap van eene BERGWERKS-BRUDERLADE bevrijdt van de verplichting om tot eene andere ziekenkas te behooren. Wanneer zulk eene ziekenkas nog andere personen als mijnwerkers en werklieden in het „Hüttenbetrieb" verzekert, zijn ten aanzien dier andere werklieden de bepalingen der wet betreffende het hoogste bedrag der premie en de minimum-schadeloosstelling van toepassing.

Vrije VEREINS-KRANKENKASSEN, wier statuten overeenkomen met de bepalingen der wet kunnen door den Minister van Handel worden erkend als ziekenkassen, waarbij de verplichte verzekering kan worden gesloten. Leden van zulk eene ziekenkas zijn in het algemeen niet verplicht tot eenige andere ziekenkas te behooren. Leden van eene Bezirks-, Gewerbekorporations- of Bergwerks-Krankenkasse kunnen niet tot zulk eene ziekenkas overgaan.

Omvang der schadeloosstelling. Als schadeloosstelling moet ten minste hetzelfde worden verleend als volgens de Oostenrijksche wet. Behoudens enkele in de wet gestelde beperkingen is uitbreiding der schadeloosstelling bij de statuten mogelijk.

Het opbrengen der middelen. De kosten der verzekering worden voor $^1/_3$ door de werkgevers, voor de rest door de verzekerden gedragen. De premie wordt betaald door den werkgever; zij kan in het algemeen niet meer bedragen dan 3 pct. van het loon.

Is eene premie van 3 pct. niet voldoende om de minimum-

schadeloosstelling te verleenen en kan zulks ook niet door vereeniging van de ziekenkas met eene andere ziekenkas, dan kan met toestemming van den Minister van Handel de premie tot op 5 pct. worden verhoogd.

Geschillen. Geschillen betreffende schadeloosstellingen worden in hoogste instantie beslist door het bij de statuten ingestelde scheidsgerecht van de ziekenkas. Alle overige geschillen worden beslist door de Gewerbebehörde, resp. door de Ausgleichs-Kommission van de Gewerbekorporation.

Luxemburg.

(*Wet van* 31 *Juli* 1901).

Wie zijn verzekeringsplichtig? Verzekeringsplichtig zijn in het algemeen alle personen, die in de industrie of in den handel tegen loon werkzaam zijn (huisindustrieelen daaronder begrepen), voor zoover de werkzaamheid niet naar haren aard of vooruit bij de arbeidsovereenkomst beperkt is tot een duur van minder dan eene week.

Niet verzekeringsplichtig zijn:

a. „Gehilfen" en leerlingen in apotheken;

b. „Betriebsbeambte" opzichters en technici, wier verdiensten meer bedragen dan 10 fr. per dag of 3000 fr. per jaar;

c. beambten in dienst van een publiekrechtelijk lichaam of in dienst bij de post, de telegraaf of de telephoon, die tegen een vast salaris zijn aangesteld of in geval van ziekte aanspraak hebben op doorbetaling van het loon gedurende ten minste 13 weken.

Bij een bijzonder Regeeringsbesluit kunnen van den verzekeringsplicht worden uitgezonderd handelsbeambten, handelsleerlingen, „Betriebsbeambte", opzichters en technici, in dienst van particulieren of vereenigingen, voor zoover die werklieden in geval van ziekte gedurende ten minste 13 weken aanspraak hebben op voortbetaling van het loon of op eene schadeloosstelling als in de wet bepaald en het voldoende vaststaat dat de werkgever zijne contractueele verplichting zal nakomen.

De ziekenkassen welke de verzekering uitoefenen. De verplichte ziekteverzekering wordt door 3 verschillende soorten van kassen uitgeoefend:

a. door de erkende ziekenkassen tot onderlinge verzekering, welke ten minste de in de wet bepaalde uitkeeringen verleenen;

b. door de Betriebs-Krankenkassen, wier statuten overeenkomstig de bepalingen der wet zijn;

c. door de Bezirks-Krankenkassen.

Wanneer een verzekeringsplichtig persoon door zijn werkgever tegen ziekte is verzekerd bij eene verzekeringsinstelling, welke is toegelaten om verzekeringen te sluiten, dan geldt die verzekering als eene bij eene Betriebs-Krankenkasse gesloten verzekering.

De BEZIRKS-KRANKENKASSEN worden, de gemeentebesturen en belanghebbenden gehoord, door de Regeering opgericht. Zij komen overeen met de Duitsche Orts-Krankenkassen. Voor de verschillende bedrijven (mijnbouw, textielindustrie, bouwbedrijven, etc.) moeten zooveel mogelijk afzonderlijke kassen worden opgericht.

De statuten eener Bezirks-Krankenkasse worden door de Regeering ontworpen en, de belanghebbenden gehoord, vastgesteld. Het bestuur der kas wordt door de Generalversammlung gekozen. De werkgevers hebben aanspraak op vertegenwoordiging in het bestuur en de Generalversammlung en brengen ten hoogste $^1/_3$ der stemmen uit.

De Generalversammlung heeft gelijke bevoegdheid als die der Duitsche Orts-Krankenkassen. Onder het oppertoezicht der Regeering wordt toezicht op de Bezirks-Krankenkasse uigeoefend door Aufsichtsbehörde, bij een reglement te organiseeren.

De BETRIEBS-KRANKENKASSEN komen geheel overeen met de Duitsche Betriebs-Krankenkassen.

Omvang der schadeloosstellingen. De minimum-schadeloosstellingen komen in het algemeen overeen met die der Duitsche wet.

Het opbrengen der middelen. Ook ten aanzien van het opbrengen der middelen zijn de bepalingen der Duitsche wet gevolgd.

Geschillen. Geschillen, welke betreffen betaling van premie of aanspraak op schadeloosstelling worden in eerste instantie door de Aufsichtsbehörde, in beroep door den gewonen rechter beslist.

Verzekering van personen, werkzaam in de landbouwbedrijven, tegen geldelijke gevolgen van ongevallen, hun in verband met de uitoefening van het bedrijf overkomen.

ONTWERP VAN WET.

Wij WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is bij de wet te voorzien in de verzekering van personen, werkzaam in de landbouwbedrijven, tegen geldelijke gevolgen van ongevallen, hun in verband met de uitoefening van het bedrijf overkomen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

HOOFDSTUK I.

Inleidende bepalingen.

Artikel 1.

De werkgevers, voor zoover zij natuurlijke personen zijn, en de werklieden in de na te noemen bedrijven zijn volgens de bepalingen dezer wet verzekerd tegen geldelijke gevolgen van ongevallen, hun in verband met de uitoefening van het bedrijf overkomen.

Artikel 2.

Onder werkgever verstaat deze wet ieder, natuurlijke of rechtspersoon, die anderen in dienst heeft voor de uitoefening van eenig bedrijf, genoemd of bedoeld in artikel 22, of ieder natuurlijke persoon, die voor eigen rekening een of meer dier bedrijven uitoefent, zonder daarvoor anderen in dienst te hebben.

Onder werkman verstaat deze wet ieder, die in dienst van den werkgever in diens onderneming werkzaam is en van dezen als vergoeding voor zijn arbeid eene uitkeering ontvangt.

Onder werkman verstaat deze wet tevens de man of de vrouw, die werkzaam is in de onderneming van den echtgenoot.

Volontairs, leerlingen en dergelijke personen, die wegens hunne onvoltooide opleiding nog geene uitkeering als vergoeding voor hun arbeid ontvangen, worden als werklieden beschouwd.

Artikel 3.

Onder verzekeringsplichtig bedrijf verstaat deze wet een bedrijf, genoemd of bedoeld in artikel 22.

Onder verzekeringsplichtige onderneming verstaat deze wet eene onderneming, waarin een verzekeringsplichtig bedrijf wordt uitgeoefend.

Indien een publiekrechtelijk lichaam door in zijn dienst zijnde personen zoodanige werkzaamheden doet verrichten, dat die personen ingevolge artikel 1 verzekerd zouden zijn, indien zij die werkzaamheden in dienst van een privaat persoon verrichtten, wordt het publiekrechtelijk lichaam ten aanzien dier werkzaamheden geacht een verzekeringsplichtig bedrijf uit te oefenen.

Artikel 4.

Onder dagloon verstaat deze wet het bedrag, dat de verzekerde geacht wordt gemiddeld per dag in de verzekeringsplichtige onderneming, waarin hij werkzaam is, te verdienen.

Artikel 5.

De commissie van aanslag, bedoeld in artikel 25, stelt voor de gemeente, waarvoor zij is ingesteld, den staat der dagloonen vast, welke voor de verzekerden zullen gelden, met dien verstande, dat voor verschillende gedeelten der gemeente, voor de verschillende bedrijven en in hetzelfde bedrijf voor de verschillende soorten van verzekerden verschillende bedragen kunnen worden vastgesteld.

Voor de berekening van de hoegrootheid van het dagloon komen de Zondagen en algemeen erkende Christelijke feestdagen niet in aanmerking.

Het dagloon gaat een bedrag van vier gulden niet te boven.

Artikel 6.

De staat der dagloonen wordt door den voorzitter der commissie van aanslag gedurende éene maand na hare vaststelling voor een ieder ter inzage neergelegd op de secretarie der gemeente en in afschrift of afdruk toegezonden aan het bestuur der Rijksverzekeringsbank en aan de plaatselijke commissie of commissiën, bedoeld in artikel 95, binnen wier gebied de gemeente geheel of gedeeltelijk gelegen is.

De voorzitter doet van deze nederlegging mededeeling in een of meer nieuwsbladen, door Gedeputeerde Staten aan te wijzen.

Artikel 7.

Binnen twee maanden na den dag, waarop de staat der dagloonen ter inzage op de secretarie der gemeente is neergelegd, kunnen bij Gedeputeerde Staten bezwaarschriften worden ingediend:

a. door het bestuur der Rijksverzekeringsbank tegen den staat der dagloonen van elke gemeente;

b. door de werkgevers en werklieden tegen den staat der dagloonen van de gemeente of van het gedeelte der gemeente, waar de verzekeringsplichtige onderneming is gevestigd, waarin zij werkzaam zijn. Is de onderneming waarin zij werkzaam zijn, buiten Nederland gevestigd, doch wordt het bedrijf hier te lande uitgeoefend, dan kunnen de werkgevers en werklieden, welke hier te lande werkzaam zijn, bezwaarschriften indienen tegen den staat der dagloonen van de gemeente of van het gedeelte der gemeente, waar het bedrijf hier te lande wordt uitgeoefend.

c. door de plaatselijke commissie of commissiën, bedoeld in artikel 95, tegen den staat der dagloonen van de gemeente welke geheel of gedeeltelijk gelegen is binnen het gebied der commissie of commissiën.

Artikel 8.

Wanneer een of meer bezwaarschriften tegen den staat der dagloonen zijn ingediend, worden deze door Gedeputeerde Staten gezonden aan den voorzitter der commissie van aanslag der gemeente, waarop de staat betrekking heeft, en door dezen gedurende eene maand ter inzage voor een ieder neergelegd op de secretarie der gemeente. Tevens zenden zij een afschrift of afdruk der bezwaarschriften aan het bestuur der Rijksverzekeringsbank en aan de plaatselijke commissie of commissiën, bedoeld in het eerste lid van artikel 6.

De voorzitter der commissie van aanslag doet van de nederlegging van bezwaarschriften mededeeling in een of meer der nieuwsbladen, bedoeld in artikel 6.

Zij, die ingevolge artikel 7 bevoegd zijn bezwaarschriften in te dienen, zoomede de commissie van aanslag, welke den staat der dagloonen heeft vastgesteld, waartegen bezwaarschriften zijn ingediend, zijn bevoegd binnen twee maanden na den dag, waarop van de nederlegging van bezwaarschriften ter secretarie der gemeente mededeeling is gedaan, schriftelijk tegen de ingediende bezwaarschriften bij Gedeputeerde Staten op te komen.

Artikel 9.

Gedeputeerde Staten onderzoeken ten spoedigste de ingediende bezwaarschriften en brengen, indien de bezwaren hun gegrond voorkomen, de noodige wijzigingen in den staat.

Zijn binnen den termijn, gesteld in artikel 7, geene bezwaarschriften bij Gedeputeerde Staten ingediend, dan stellen deze den staat der dagloonen onveranderd vast.

Gedeputeerde Staten zenden den gewijzigden of onveranderd vastgestelden staat der dagloonen aan den voorzitter der commissie van aanslag van de gemeente, waarop de staat betrekking heeft; deze legt dien voor een ieder ter inzage op de secretarie der gemeente.

Het laatste lid van artikel 6 is van toepassing.

Artikel 10.

Het bestuur der Rijksverzekeringsbank, de plaatselijke commissie, bedoeld in artikel 7 onder *c*, zoomede de commissie van aanslag zijn verplicht aan Gedeputeerde Staten de door deze verlangde inlichtingen, ook schriftelijk, te geven.

De in het vorige lid bedoelde verplichting rust eveneens op de personen, bedoeld in artikel 7 onder *b*.

Artikel 11.

De voorzitter van de commissie van aanslag draagt zorg, dat steeds een voldoend aantal exemplaren van den gewijzigden of onveranderd goedgekeurden staat der dagloonen aanwezig is ter secretarie der gemeente.

De voorzitter doet een voldoend aantal exemplaren toekomen aan het bestuur der Rijksverzekeringsbank en aan de plaatselijke commissie of commissiën, bedoeld in artikel 7 onder *c*.

Aan de werkgevers en werklieden, bedoeld in artikel 7 onder *b*, wordt op hun verzoek kosteloos een exemplaar uitgereikt.

Artikel 12.

De staat der dagloonen wordt om de vijf jaren herzien.

Gedeputeerde Staten kunnen gelasten, dat de herziening voor een of meer gemeenten of gedeelten daarvan eerder zal geschieden.

Op de herziening zijn van toepassing de bepalingen der artikelen 5 tot en met 10.

Artikel 13.

Als dagloon van den verzekerde geldt het dagloon van het bedrijf, waarin hij werkzaam is en van de soort van verzekerden, waartoe hij behoort, vastgesteld voor de gemeente of voor het gedeelte der gemeente, waar de onderneming is gevestigd, waarin hij werkzaam is.

Is de onderneming buiten Nederland gevestigd, doch wordt het bedrijf hier te lande uitgeoefend, dan geldt als dagloon van den in die onderneming werkzamen verzekerde het dagloon van het bedrijf, waarin hij werkzaam is en van de soort van verzekerden, waartoe hij behoort, vastgesteld voor de gemeente of voor het gedeelte der gemeente, waar hij in het bedrijf werkzaam is.

Indien de verzekerde in eene andere gemeente of in een ander gedeelte van eenzelfde gemeente in het bedrijf werkzaam is, dan waarin de onderneming is gevestigd, waarin het bedrijf wordt uitgeoefend, kan de commissie van aanslag van de gemeente, waarin de onderneming is gevestigd, op schriftelijk verzoek van den verzekerde of van diens werkgever bepalen, dat ten aanzien van dien verzekerde het dagloon zal gelden van het bedrijf, waarin hij werkzaam is en van de soort van verzekerden, waartoe hij behoort, vastgesteld voor de gemeente of voor het gedeelte der gemeente, waar de verzekerde in het bedrijf werkzaam is.

De beslissing op een verzoek, als bedoeld in het vorige lid, wordt den belanghebbende door de commissie van aanslag bij te adviseeren dienstbrief medegedeeld.

Artikel 14.

Als dagloon van den man of de vrouw, werkzaam in de verzekeringsplichtige onderneming van den echtgenoot, geldt het dagloon, vastgesteld voor gelijksoortige arbeiders in hetzelfde of in een soortgelijk bedrijf.

Artikel 15.

Het dagloon van den werkgever wordt berekend naar zijne jaarlijksche zuivere inkomsten uit het verzekeringsplichtige bedrijf.

De jaarlijksche zuivere inkomsten van den werkgever worden, behoudens het bepaalde in het volgende artikel, voor de toepassing van deze wet, geacht vijfhonderd gulden te bedragen.

Artikel 16.

De commissie van aanslag kan op schriftelijk verzoek van den werkgever diens jaarlijksche zuivere inkomsten uit het verzekeringsplichtige bedrijf vaststellen op een lager bedrag dan vijfhonderd gulden of op een hooger bedrag doch op niet hooger dan 1236 gulden.

Voor de toepassing van het vorige lid worden als jaarlijksche zuivere inkomsten beschouwd de inkomsten, welke de werkgever jaarlijks in geld of in natura geniet uit het verzekeringsplichtige bedrijf, na aftrek van de posten genoemd in § 2 van artikel 3 der wet van 2 October 1893 (*Staatsblad* n°. 149) en met inachtneming van het bepaalde in § 3, § 5 en § 6 van artikel 3 dierzelfde wet en van het bepaalde in het volgende lid.

Onder de posten, welke door den werkgever mogen worden afgetrokken, behooren tevens de directe belastingen, drukkende op het verzekeringsplichtige bedrijf, en de premie welke hij, voor zijne eigen verzekering en voor die van zijn echtgenoot ingevolge de bepalingen van deze wet verschuldigd is.

Wanneer vertrekken, die als kantoor, winkel, magazijn, atelier of werkplaats worden gebezigd, tevens tot woning dienen van den werkgever of zijn gezin, of wel wanneer zoodanige vertrek-

ken een gedeelte uitmaken van het perceel, waarin zich die woning bevindt, dan geldt als post, welke mag worden afgetrokken, het te begrooten aandeel der huur, of wanneer hij eigenaar is, der kadastrale huurwaarde, van het deel, dat geheel of gedeeltelijk voor het verzekeringsplichtige bedrijf wordt gebezigd.

Artikel 17.

De inkomsten van den werkgever en de posten, bedoeld in het vorige artikel, worden gerekend naar het gemiddeld per jaar over de drie laatste kalenderjaren ontvangen of uitgegeven bedrag.

Is het verzekeringsplichtige bedrijf nog geen drie jaren door den werkgever uitgeoefend, dan worden de inkomsten en de posten berekend naar het gemiddeld per jaar, over den tijd, dat het bedrijf is uitgeoefend, ontvangen of uitgegeven bedrag.

Is het verzekeringsplichtig bedrijf nog geen jaar door den werkgever uitgeoefend, dan worden de inkomsten en de posten begroot.

Valt het boekjaar van eene verzekeringsplichtige onderneming niet samen met het kalenderjaar, dan treedt het boekjaar daarvoor in de plaats.

Artikel 18.

De werkgever, die zijne jaarlijksche zuivere inkomsten wenscht te laten vaststellen is verplicht vóór den eersten Maart zijn verzoek tot vaststelling van zijne inkomsten in te dienen bij den voorzitter der commissie van aanslag der gemeente, waar hij overeenkomstig het bepaalde van artikel 46 aangifte van zijn bedrijf moet doen.

Binnen twee maanden na de dagteekening van het verzoek van den werkgever heeft de vaststelling plaats.

Het bedrag der jaarlijksche zuivere inkomsten, door de commissie vastgesteld, wordt den werkgever bij te adviseeren dienstbrief medegedeeld, vergezeld van de berekening waarop het steunt.

Artikel 19.

De jaarlijksche zuivere inkomsten van den werkgever, vastgesteld door de commissie van aanslag, door den raad van beroep of den centralen raad van beroep, gelden als grondslag voor de bepaling van het dagloon van den werkgever, totdat opnieuw op verzoek van den werkgever, eene schatting heeft plaats gehad.

Artikel 20.

Het dagloon van volontairs, leerlingen en dergelijke personen, die wegens hunne onvoltooide opleiding geene uitkeering als vergoeding voor hun arbeid ontvangen of nog niet de uitkeering, welke gelijk is aan het laagste bedrag, dat voor de gemeente of het gedeelte der gemeente, waarin de onderneming is gevestigd, is vastgesteld als dagloon voor de minst betaalde volslagen werklieden van hetzelfde geslacht in het bedrijf, waarin de

opleiding plaats vindt, wordt voor de toepassing dezer wet gerekend gelijk te zijn aan dat laagste bedrag, maar niet meer dan één gulden.

De bepaling van het voorgaande lid is eveneens van toepassing op het dagloon van een persoon beneden den leeftijd van 16 jaren, die geen volontair, leerling of dergelijk persoon is.

Artikel 21.

Het vorige artikel is niet van toepassing bij de vaststelling der in artikel 19 der Ongevallenwet 1901 bedoelde schadeloosstelling voor volontairs, leerlingen en dergelijke personen en voor de in het tweede lid van artikel 20 dezer wet bedoelde personen, voor zoover zij wel uitkeering als vergoeding voor hun arbeid ontvangen, doch deze uitkeering minder bedraagt dan het laagste bedrag, dat voor de gemeente of voor het gedeelte der gemeente, waarin de onderneming is gevestigd, is vastgesteld als dagloon voor de minst betaalde volslagen werklieden van hetzelfde geslacht in het bedrijf, waarin de opleiding plaats vindt, over de dagen voorafgaande aan den 43sten dag na het ongeval, waarop nog naar het oordeel van den door het bestuur der Rijksverzekeringsbank aangewezen geneeskundige bij den getroffene een althans voorloopig blijvende toestand is ingetreden.

Voor de berekening der in het voorgaande lid bedoelde schadeloosstelling zal voor hen als dagloon gelden het bedrag, dat ten hunnen aanzien is vastgesteld overeenkomstig de bepalingen der artikelen 5 tot en met 9.

HOOFDSTUK II.

VERZEKERINGSPLICHTIGE BEDRIJVEN.

Artikel 22.

De bedrijven in artikel 1 bedoeld, zijn:

1°. het akkerbouwbedrijf;

2°. het veehoudersbedrijf;

3°. het boschbouwbedrijf;

4°. het boomkweekersbedrijf;

5°. het tuinbouw- of warmoeziersbedrijf;

6°. het bloembollenkweekersbedrijf;

7°. het bloemkweekersbedrijf;

8°. het bedrijf van aanleggen en onderhouden van tuinen, parken, plantsoenen of bosschen.

Bij algemeenen maatregel van bestuur kan worden bepaald,

welke bedrijven tot iedere groep van bedrijven, bedoeld in het eerste lid, behooren.

Artikel 23.

De werkgever, die een bedrijf uitoefent, genoemd of bedoeld in artikel 10 der Ongevallenwet 1901, welk bedrijf tevens deel uitmaakt van een of meer der bedrijven, genoemd of bedoeld in artikel 22 van deze wet, wordt ten aanzien van de verzekering tegen geldelijke gevolgen van ongevallen in verband met de uitoefening van het bedrijf geacht uitsluitend werkgever te zijn in den zin van deze wet.

De personen in dienst van den in het vorige lid bedoelden werkgever, die werkzaam zijn in het in dat lid eerstbedoelde bedrijf, zijn uitsluitend verzekerd overeenkomstig de bepalingen van deze wet.

HOOFDSTUK III.

Van de uitvoering der verzekering.

Artikel 24.

De uitvoering van de in deze wet geregelde verzekering is opgedragen aan de Rijksverzekeringsbank, bedoeld in artikel 13 der Ongevallenwet 1901 en aan de commissiën van aanslag, bedoeld in artikel 25.

Artikel 25.

In elke gemeente wordt eene commissie van aanslag voor de landbouwbedrijven ingesteld.

Artikel 26.

De commissie van aanslag bestaat in elke gemeente van meer dan 5000 zielen uit vijf leden en vijf plaatsvervangende leden, in de overige gemeenten uit drie leden en drie plaatsvervangende leden.

De bevolking eener gemeente wordt geacht te bestaan uit het door de laatste openbare volkstelling daarin aangewezen getal inwoners.

Artikel 27.

De burgemeester is ambtshalve lid en voorzitter der commissie van aanslag.

De burgemeester wordt als lid en als voorzitter vervangen door hem, die den burgemeester ingevolge artikel 77 der wet van 29 Juni 1851 (*Staatsblad* n°. 85) vervangt.

De overige leden en plaatsvervangende leden worden door den gemeenteraad uit ingezetenen der gemeente benoemd.

Bij niet genoegzame ruimte van keuze in de gemeente kunnen ook ingezetenen van eene naburige gemeente worden benoemd.

Artikel 28.

Om tot lid of plaatsvervangend lid te kunnen worden benoemd moet men op het tijdstip der benoeming den vollen ouderdom van dertig jaren hebben bereikt en niet bij rechterlijke uitspraak de beschikking of het beheer over zijne goederen hebben verloren of van het kiezen en de verkiesbaarheid bij krachtens wettelijk voorschrift uitgeschreven verkiezingen zijn ontzet.

De keuze der leden en plaatsvervangende leden wordt zooveel mogelijk gedaan uit hen, die werkzaam zijn of geweest zijn in een of meer verzekeringsplichtige bedrijven.

Artikel 29.

Niemand kan voor meer dan éene gemeente tegelijk worden benoemd.

Bloedverwantschap of zwagerschap in den eersten of tweeden graad mag niet bestaan tusschen de leden of plaatsvervangende leden onderling, noch tusschen de leden en plaatsvervangende leden.

Die na zijne benoeming in den verboden graad van zwagerschap geraakt, behoeft voor den afloop van zijn tijd van zitting niet af te treden.

De zwagerschap houdt op door het overlijden der vrouw, die haar veroorzaakte.

Artikel 30.

De benoeming der leden en plaatsvervangende leden geschiedt vóór den eersten October.

Binnen veertien dagen na de benoeming voorziet de gemeenteraad de benoemden van eene akte van aanstelling.

Artikel 31.

Hij, die tot lid of plaatsvervangend lid is benoemd, geeft bij de ontvangst zijner akte van aanstelling een bewijs van ontvangst daarvoor af en binnen acht dagen na de dagteekening van dat bewijs kennis aan den gemeenteraad of hij de benoeming aanneemt.

De benoemde wordt, indien hij den in het vorige lid bepaalden tijd zonder kennisgeving laat voorbijgaan, geacht de benoeming niet aan te nemen.

Wanneer een benoemde zijne benoeming niet aanneemt of de in het eerste lid bepaalde tijd zonder kennisgeving is verstreken, geschiedt zoo spoedig mogelijk eene nieuwe benoeming.

Artikel 32.

De diensttijd der leden en plaatsvervangende leden gaat in met den eersten Januari.

Na verloop van twee jaren na het in werking treden dezer wet treedt iedere twee jaren de helft der benoemden volgens een daarvan op te maken rooster af.

Het lot bepaalt den tijd waarop elk lid of plaatsvervangend lid naar den rooster aftreedt.

De aftredenden zijn dadelijk herbenoembaar.

Artikel 33.

De leden en plaatsvervangende leden kunnen ten allen tijde hun ontslag nemen, hetwelk door hen wordt ingezonden aan den gemeenteraad.

Hij, die ontslag heeft aangevraagd, blijft zijne functie waarnemen, totdat zijn opvolger zijne benoeming heeft aangenomen.

Hij, die tusschentijds is benoemd, treedt af op het tijdstip waarop degene, in wiens plaats hij is benoemd, zou hebben moeten aftreden.

Artikel 34.

De leden en plaatsvervangende leden, welke door den gemeenteraad zijn benoemd, leggen, alvorens hunne werkzaamheden tot uitvoering dezer wet aan te vangen, ten overstaan van den voorzitter, den volgenden eed of belofte af:

„Ik zweer (beloof), dat ik, als lid (plaatsvervangend lid) van de commissie van aanslag voor de landbouwbedrijven, overeenkomstig de bepalingen der wet met nauwgezetheid en onpartijdigheid en volgens mijn geweten zal handelen en dat ik, hetgeen ik in mijne hoedanigheid van lid (plaatsvervangend lid) van bovenbedoelde commissie verneem zal geheim houden. Zoo waarlijk helpe mij God almachtig (Dat beloof ik)."

Van deze handeling wordt proces-verbaal opgemaakt.

Wegens het afleggen van den eed of belofte en het opmaken van het proces-verbaal zijn geen kosten verschuldigd.

Bij herbenoeming wordt geen nieuwe eed of belofte gevorderd, doch wordt van de vroeger afgelegde verklaring door den voorzitter op de nieuwe akte van aanstelling melding gemaakt.

Artikel 35.

Aan eene commissie van aanslag kan door Ons een secretaris worden toegevoegd, zoo noodig, op eene door Ons te bepalen bezoldiging.

Artikel 36.

De gemeente stelt voor de vergaderingen der commissie van aanslag een geschikt lokaal, zoo noodig verwarmd en verlicht, kosteloos beschikbaar.

De helft der bezoldiging van den secretaris komt ten laste van het Rijk.

Artikel 37.

De besluiten van de commissie van aanslag worden in eene voltallige vergadering genomen.

De uitgaande stukken worden namens de commissie door den voorzitter en een der overige leden geteekend.
Is aan de commissie een secretaris toegevoegd, dan geschiedt de onderteekening door den voorzitter en den secretaris.

Artikel 38.

Een lid of plaatsvervangend lid der commissie van aanslag neemt geen deel aan de behandeling van zaken die hem, zijne echtgenoote of een zijner bloed- of aanverwanten tot den derden graad ingesloten persoonlijk aangaan of waarin hij als gelastigde is betrokken.

Artikel 39.

Indien de commissie van aanslag eene plaats, waar een verzekeringsplichtig bedrijf wordt uitgeoefend, wenscht te bezoeken, kan zij daartoe een of meer harer leden afvaardigen.

Artikel 40.

De werkgever en de in zijnen dienst zijnde personen zijn verplicht aan de commissie van aanslag alle inlichtingen, ook schriftelijk, te verstrekken, welke door haar tot richtige uitvoering van hare taak gevraagd worden.

Artikel 41.

De commissiën van aanslag zijn gehouden elkander de vereischte inlichtingen te verschaffen, die zij geven kunnen.
Het bestuur der Rijksverzekeringsbank verschaft aan de commissie van aanslag alle vereischte inlichtingen, die het kan geven.

Artikel 42.

De commissie van aanslag verschaft aan het bestuur der Rijksverzekeringsbank alle inlichtingen, welke door hem tot richtige uitvoering van zijne taak gevraagd worden.

Artikel 43.

Indien de commissie van aanslag in gebreke blijft de haar bij deze wet opgelegde verplichtingen na te komen, wordt hare taak door den voorzitter der commissie alleen vervuld.

Artikel 44.

Bij algemeenen maatregel van bestuur wordt de taak en de wijze van werken der commissie van aanslag nader geregeld. Daarbij wordt ook voorzien in de schadeloosstelling harer leden en in de kosten der commissie.

HOOFDSTUK IV.

Van den omvang der schadeloosstelling en de berekening daarvan.

Artikel 45.

De artikelen 19 tot en met 30 der Ongevallenwet 1901 zijn van toepassing met dien verstande, dat in artikel 22 dier wet in plaats van: „werkman" wordt gelezen: „verzekerde".

HOOFDSTUK V.

Van de vaststelling van den verzekeringsplicht.

Artikel 46.

De werkgever is verplicht van het door hem uitgeoefende bedrijf tegen bewijs van ontvangst schriftelijk aangifte te doen in duplo ten kantore der posterijen, binnen welks kring hij zijne woonplaats heeft.

Heeft de werkgever hier te lande geene woonplaats, dan geschiedt de aangifte ten kantore der posterijen in de gemeente, waar de Rijksverzekeringsbank is gevestigd, met keuze van woonplaats hier te lande.

Heeft de in het vorige lid bedoelde werkgever geene aangifte gedaan of geene woonplaats gekozen, dan heeft hij voor de toepassing van deze wet zijne woonplaats ten huize van hem, die ter plaatse, waar het bedrijf hier te lande wordt uitgeoefend, met de leiding der werkzaamheden is belast.

Artikel 47.

De in artikel 46 bedoelde aangifte geschiedt:

a. ingeval de Staat de werkgever is, door het hoofd van het Departement van Algemeen Bestuur, waaronder de verzekeringsplichtige onderneming ressorteert, ten kantore der posterijen te 's-Gravenhage;

b. ingeval eene provincie de werkgever is, door Onzen Commissaris in die provincie ten kantore der posterijen zijner woonplaats;

c. ingeval eene gemeente de werkgever is, door den burgemeester ten kantore der posterijen in die gemeente;

d. ingeval een waterschap, veenschap of veenpolder de werkgever is, door den voorzitter van het bestuur ten kantore der posterijen van de woonplaats des voorzitters.

Artikel 48.

De in de beide vorige artikelen bedoelde aangifte geschiedt

door de inlevering van kosteloos verkrijgbaar gestelde formulieren, door den werkgever ingevuld.

Deze formulieren worden evenals de termijn, waarbinnen de aangifte moet geschieden, vastgesteld door Onzen Minister.

De aangiften in duplo worden ten spoedigste door het kantoor van ontvangst gezonden aan het bestuur der Rijksverzekeringsbank, dat een der exemplaren doet toekomen aan de commissie van aanslag der gemeente, waar de onderneming van den werkgever is gevestigd. Is de onderneming van den werkgever buiten Nederland gevestigd, doch wordt het bedrijf hier te lande uitgeoefend, dan wordt het formulier door het bestuur der Rijksverzekeringsbank gezonden aan de commissie van aanslag der gemeente, waar hij zijne woonplaats heeft, die ter plaatse, waar het bedrijf hier te lande wordt uitgeoefend, met de leiding der werkzaamheden is belast.

Onder „Onze Minister" verstaat deze wet „Onze Minister met de uitvoering van deze wet belast".

Artikel 49.

De werkgever en de in zijnen dienst zijnde personen zijn verplicht het bestuur der Rijksverzekeringsbank de verlangde inlichtingen, ook schriftelijke, te geven omtrent zaken en feiten de naleving van deze wet betreffende.

Artikel 50.

Omtrent den verzekeringsplicht eener onderneming wordt, onverschillig of eene aangifte is geschied of niet, door het bestuur der Rijksverzekeringsbank het advies ingewonnen van de commissie van aanslag der gemeente, bedoeld in artikel 48, derde lid.

Artikel 51.

Indien het bestuur der Rijksverzekeringsbank van oordeel is, dat eene onderneming niet verzekeringsplichtig is, geeft het daarvan bij te adviseeren dienstbrief kennis aan den aangever.

Eene beslissing als bedoeld in het eerste lid kan worden herzien.

Artikel 52.

Van den verzekeringsplicht der onderneming wordt door het bestuur der Rijksverzekeringsbank bij te adviseeren dienstbrief kennis gegeven aan den werkgever, met mededeeling van de gronden, waarop de beslissing van het bestuur steunt.

Het bestuur der Rijksverzekeringsbank geeft eveneens kennis van den verzekeringsplicht der onderneming aan de commissie van aanslag der gemeente, bedoeld in artikel 48, derde lid, met opgave van hetgeen hem bekend is omtrent de onderneming, voor zoover dit van invloed kan zijn op de indeeling der onder-

neming in eene gevarenklasse en de vaststelling van de arbeidsbehoefte, bedoeld in artikel 59, eerste lid.

Artikel 53.

Geene beslissing omtrent den verzekeringsplicht eener onderneming wordt genomen dan in eene voltallige vergadering van het bestuur der Rijksverzekeringsbank.

Artikel 54.

De werkgever, die zijn bedrijf staakt, is verplicht daarvan tegen bewijs van ontvangst schriftelijk aangifte te doen in duplo ten kantore der posterijen, binnen welks kring hij zijne woonplaats heeft.

Op deze aangifte zijn de bepalingen van de artikelen 47 en 48 van toepassing.

Het bestuur der Rijksverzekeringsbank wint omtrent het staken van het bedrijf het advies in van de commissie van aanslag der gemeente, bedoeld in artikel 48, derde lid.

Indien het bestuur der Rijksverzekeringsbank eene aangifte, als bedoeld in het eerste lid, heeft ontvangen en van oordeel is, dat de werkgever niet heeft opgehouden het verzekeringsplichtige bedrijf uit te oefenen, neemt het dienovereenkomstig eene beslissing, welke het bij te adviseeren dienstbrief aan den werkgever mededeelt.

Indien het bestuur der Rijksverzekeringsbank van oordeel is, dat de werkgever heeft opgehouden het verzekeringsplichtige bedrijf uit te oefenen, geeft het hiervan kennis aan de commissie van aanslag der gemeente, bedoeld in artikel 48, derde lid.

HOOFDSTUK VI.

Van de indeeling in gevarenklassen en van het opbrengen der middelen tot dekking.

Artikel 55.

De bedrijven, in artikel 22 genoemd of bedoeld, worden bij algemeenen maatregel van bestuur in gevarenklassen ingedeeld naar evenredigheid van het gevaar, dat zij voor de verzekering opleveren.

Bij deze indeeling kan eenzelfde bedrijf in verschillende gevarenklassen worden ingedeeld, indien de omstandigheden, waaronder het bedrijf wordt uitgeoefend, een verschillende mate van gevaar opleveren.

Bedrijven, welke gewoonlijk gezamenlijk in eenzelfde onderneming worden uitgeoefend, kunnen in eene afzonderlijke gevarenklasse worden ingedeeld.

De algemeene maatregel van bestuur in het eerste lid bedoeld, wordt herzien na het opmaken van en in verband met elke wetenschappelijke balans.

Wordt bij eene herziening een bedrijf in eene lagere gevarenklasse ingedeeld, zoo kan aan die indeeling terugwerkende kracht worden verleend. De algemeene maatregel van bestuur bepaalt dan op welken dag de nieuwe indeeling geacht wordt in werking te zijn getreden.

Artikel 56.

De middelen tot dekking der ingevolge deze wet uit te keeren renten en overige schadeloosstellingen, der administratiekosten, der kosten van de commissiën, bedoeld in artikel 25, daaronder begrepen de helft van de bezoldiging van den secretaris, bedoeld in artikel 35 en der terugbetaling van het voorschot, bedoeld in artikel 100, worden opgebracht door de werkgevers, hetzij naar de regelen van het premiestelsel overeenkomstig de bepalingen der artikelen 57 tot en met 73, hetzij overeenkomstig de bepalingen der artikelen 74 tot en met 82.

Artikel 57.

Bij algemeenen maatregel van bestuur wordt een tarief vastgesteld, dat voor elke gevarenklasse de premie bepaalt, welke per één gulden dagloon verschuldigd is.

Het tarief wordt herzien na het opmaken van en in verband met elke wetenschappelijke balans.

Wordt bij eene herziening het tarief verlaagd, zoo kan aan die herziening terugwerkende kracht worden verleend. De algemeene maatregel van bestuur bepaalt dan op welken dag het nieuwe tarief geacht wordt in werking te zijn getreden.

Artikel 58.

Jaarlijks vóór den eersten Mei stelt de commissie van aanslag der gemeente, waar de verzekeringplichtige onderneming is gevestigd, op de wijze bepaald in de artikelen 59 tot en met 61 de premie vast, welke door den werkgever verschuldigd is over het loopende boekjaar der Rijksverzekeringsbank.

Is de onderneming buiten Nederland gevestigd, doch wordt het bedrijf hier te lande uitgeoefend, dan geschiedt de vaststelling der premie door de commissie van aanslag der gemeente, waar hij zijne woonplaats heeft, die ter plaatse, waar het bedrijf hier te lande wordt uitgeoefend, met de leiding der werkzaamheden is belast.

Bij aanvang van den verzekeringsplicht na den eersten Mei van het loopende boekjaar stelt de commissie van aanslag de premie over dat boekjaar zoo spoedig mogelijk vast na de mededeeling van den verzekeringsplicht, bedoeld in het laatste lid van artikel 52.

Artikel 59.

De commissie van aanslag deelt de verzekeringsplichtige onderneming in eene gevarenklasse in en schat de hoeveelheid mensche-

lijke arbeid, welke jaarlijks gemiddeld benoodigd is om in de onderneming het verzekeringsplichtige bedrijf uit te oefenen (arbeidsbehoefte).

Voor het aanwijzen eener gevarenklasse en het schatten der arbeidsbehoefte wordt als grondslag genomen de toestand van de onderneming, zooals deze was in het jaar voorafgaande aan dat, waarover de premie is verschuldigd.

Bij aanvang van den verzekeringsplicht in het loopende boekjaar wordt voor het aanwijzen eener gevarenklasse en het schatten der arbeidsbehoefte de toestand der onderneming genomen, zooals deze is in het jaar, waarin de aanwijzing en schatting plaats heeft.

Aan den werkgever, die is toegelaten tot het dragen van het in artikel 74 bedoelde risico of tot het overdragen van dat risico, wordt, indien zijne onderneming in eene gevarenklasse wordt ingedeeld voor de berekening van het voor de onderneming verschuldigde aandeel in de administratiekosten, van die indeeling door de commissie van aanslag bij te adviseeren dienstbrief kennis gegeven, met vermelding der gronden, waarop de indeeling steunt. Tevens geeft de commissie van aanslag van deze indeeling kennis aan het bestuur der Rijksverzekeringsbank.

Artikel 60.

Ter vaststelling van de arbeidsbehoefte van de onderneming schat de commissie van aanslag het aantal en de soort van verzekerden benevens het aantal arbeidsdagen van die verzekerden, een en ander benoodigd geweest of benoodigd om in het jaar, dat als grondslag van de schatting wordt aangenomen, in de onderneming het verzekeringsplichtige bedrijf uit te oefenen.

Artikel 61.

Door den werkgever is premie verschuldigd over het bedrag, dat verkregen wordt door het getal aanwijzende het aantal arbeidsdagen van de verzekerden van elke soort, welke volgens de schatting, bedoeld in artikel 60, geacht worden in de onderneming werkzaam te zijn, te vermenigvuldigen met het dagloon van die verzekerden.

Voor de berekening der premie voor volontairs, leerlingen en dergelijke personen en voor de personen, bedoeld in het tweede lid van artikel 20, wordt het dagloon genomen, dat voor deze personen zou gelden, indien zij in het jaar, dat als grondslag van de schatting wordt aangenomen, door een ongeval in verband met de uitoefening van het bedrijf waren getroffen, dat aanspraak zou hebben gegeven op eene rente of eene voorloopige rente.

Artikel 62.

De werkgever is verplicht vóór het einde van het boekjaar aan den voorzitter van de commissie van aanslag der gemeente, bedoeld in artikel 58 kennis te geven van elke in dat jaar voorgevallen

verandering in zijne onderneming, welke indeeling in eene andere gevarenklasse of wijziging van de arbeidsbehoefte der onderneming kan ten gevolge hebben.

Artikel 63.

Bij aanvang van den verzekeringsplicht in het loopende boekjaar is slechts premie verschuldigd over den tijd na den aanvang van den verzekeringsplicht.

Bij staking van het bedrijf in het loopende boekjaar is slechts premie verschuldigd tot het tijdstip der staking.

Artikel 64.

Indien de arbeidsbehoefte eener onderneming ten gevolge van buitengewone omstandigheden in het jaar, dat als grondslag van de schatting wordt aangenomen, ten minste één vierde gedeelte meer of minder bedraagt dan zij zoude geweest zijn indien de buitengewone omstandigheden zich niet hadden voorgedaan, wordt de premie, verschuldigd door den werkgever over het loopende boekjaar, vastgesteld in verhouding tot de meerdere of geringere arbeidsbehoefte.

Artikel 65.

Het is den werkgever verboden de voor hem uit deze wet voortvloeiende kosten geheel of ten deele af te houden van de uitkeeringen, waarop de werkman als vergoeding voor zijn arbeid aanspraak heeft.

Artikel 66.

Onze Minister stelt de vervaldagen vast, waarop de premie geheel of gedeeltelijk behoort te worden voldaan, zoomede het model der formulieren, welke door de commissie van aanslag aan den werkgever kunnen worden gezonden, ten einde de opgaven te verstrekken, benoodigd tot vaststelling der premiën.

Artikel 67.

De commissie van aanslag deelt den werkgever bij te adviseeren dienstbrief het bedrag mede, dat door hem als premie over het loopende boekjaar is verschuldigd, vergezeld van de berekening waarop het steunt. Tevens deelt de commissie het bedrag der premie en de wijze van berekening daarvan mede aan het bestuur der Rijksverzekeringsbank.

Artikel 68.

Eene beslissing, waarbij het bedrag der premie is vastgesteld, kan worden herzien. Op de herziening zijn dezelfde bepalingen van toepassing als op de oorspronkelijke vaststelling; zij heeft geene terugwerkende kracht.

Wordt de premie tengevolge van de herziening verlaagd, dan

wordt hetgeen de werkgever teveel aan premie heeft betaald, kosteloos teruggeven.

Artikel 69.

De werkgever is verplicht ten kantore der posterijen binnen welks kring hij zijne woonplaats heeft, binnen vijftien dagen na elken vervaldag de premie te betalen.

Voor de betaling wordt eene kwijting in duplo verstrekt.

Uiterlijk op den vijftienden dag na den vervaldag zendt de werkgever een exemplaar der kwijting aan het bestuur der Rijksverzekeringsbank.

Ingeval de werkgever een publiekrechtelijk lichaam is, wordt als woonplaats van dit lichaam aangemerkt de gemeente, waar de aangifte ingevolge artikel 47 is geschied of had behooren te geschieden.

Artikel 70.

Indien door het bestuur der Rijksverzekeringsbank verklaard wordt, dat in eene onderneming reeds over een of meer boekjaren of gedeelten daarvan een verzekeringsplichtig bedrijf is uitgeoefend, heeft de werkgever binnen 15 dagen na de dagteekening van het bewijs van adviseering van den dienstbrief, betreffende de vaststelling van de premie, bedoeld in artikel 67, de premie over de verstreken boekjaren of gedeelten daarvan in eens te betalen op de wijze bepaald in artikel 69.

De vaststelling der premie geschiedt op de wijze in de artikelen 59 tot en met 67 bepaald.

Artikel 68 is van toepassing.

Premiën, welke langer dan vijf jaren verschuldigd zijn, worden niet meer ingevorderd; indien artikel 51, tweede lid, is toegepast, heeft geene invordering plaats van de premiën, welke langer dan één jaar verschuldigd zijn.

Artikel 71.

Indien ten gevolge van onjuiste of onvolledige opgaven van den werkgever door dezen minder aan premie is betaald dan door hem verschuldigd was dan stelt de commissie van aanslag het bedrag vast, zoowel van het alsnog door den werkgever verschuldigde over de verstreken boekjaren of gedeelten daarvan als van hetgeen noodig is ter vergoeding van de interesten, berekend tegen drie percent 's jaars, die bij tijdige betaling der premie ten bate van de Rijksverzekeringsbank zouden gekomen zijn. De aldus vastgestelde bedragen worden den werkgever bij te adviseeren dienstbrief medegedeeld, vergezeld van de berekening, waarop zij steunen terwijl de commissie van aanslag tevens de bedragen mededeelt van het bestuur der Rijksverzekeringsbank. Zij moeten door hem binnen vijftien dagen na de dagteekening van het bewijs van adviseering van den dienst-

brief worden voldaan ten kantore der posterijen, in artikel 69 bedoeld.

Het tweede en derde lid van artikel 69 zijn van toepassing.

Artikel 72.

Is eenige vastgestelde premie voor het geheel of voor een deel niet binnen den bepaalden tijd voldaan, dan maant het bestuur der Rijksverzekeringsbank den nalatigen werkgever bij te adviseeren dienstbrief aan, om alsnog binnen acht dagen na de dagteekening van het bewijs van adviseering het vastgestelde bedrag te betalen ten kantore der posterijen, binnen welks kring hij zijne woonplaats heeft. Volgt op deze aanmaning de betaling binnen den gestelden termijn niet, dan vaardigt de voorzitter van het bestuur der Rijksverzekeringsbank een dwangbevel uit, medebrengende het recht van parate executie, dat wordt executoir verklaard door den president der arrondissementsrechtbank binnen wier rechtsgebied de Rijksverzekeringsbank is gevestigd.

Het dwangbevel wordt beteekend en ten uitvoer gelegd op de wijze bij het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering ten aanzien van vonnissen en authentieke akten voorgeschreven.

Het dwangbevel kan in het geheele Rijk worden ten uitvoer gelegd.

Het laatste lid van artikel 69 is van toepassing.

Artikel 73.

Hetgeen verder noodig is voor de uitvoering der artikelen 58 tot en met 72 wordt bij algemeenen maatregel van bestuur geregeld.

Artikel 74.

De werkgever kan door Ons, op zijn verzoek, worden toegelaten om ten aanzien van één of meer ondernemingen hetzij zelf het risico te dragen der bij deze wet geregelde verzekering van zijn werklieden of van zich zelf, hetzij dit over te dragen aan eene naamlooze vennootschap of rechtspersoonlijkheid bezittende vereeniging, daaronder begrepen eene wederkeerige verzekerings- of waarborgmaatschappij. Bij de toelating wordt, indien zulks in het verzoekschrift is verzocht, bepaald, dat de toelating zich ook uitstrekt tot den rechtverkrijgende van den werkgever, die hem als werkgever in de onderneming mocht opvolgen.

De toelating om zelf het in het eerste lid bedoelde risico te dragen geschiedt, tenzij de werkgever de Staat is, niet, voordat de wetgever, tot zekerheid voor de nakoming zijner uit deze wet voortvloeiende verplichtingen, aan de Rijksverzekeringsbank een pand heeft gegeven of te haren behoeve hypotheek heeft gesteld, een en ander voldoende aan de daaromtrent bij algemeenen maatregel van bestuur te stellen voorschriften. Indien de toelating zich ook uitstrekt tot den rechtverkrijgende van den werkgever, strekt de gestelde zekerheid tevens tot waarborg

voor de nakoming der verplichtingen, welke uit deze wet voortvloeien door den rechtverkrijgende, zoolang deze niet zelf voor de nakoming zekerheid heeft gesteld.

Overdracht van het in het eerste lid bedoelde risico aan eene naamlooze vennootschap of rechtspersoonlijkheid bezittende vereeniging wordt alleen toegelaten, indien en zoolang de Rijksverzekeringsbank van de vennootschap of vereeniging tot zekerheid voor de nakoming harer uit deze wet voortvloeiende verplichtingen een pand heeft, voldoende aan de daaromtrent bij algemeenen maatregel van bestuur te stellen voorschriften.

In pand gegeven kunnen slechts worden gelden en fondsen; de laatste, voor zoover zij voorkomen op de lijst, bedoeld bij artikel 92, voorlaatste lid der Ongevallenwet 1901. De zekerheid, bedoeld in het tweede lid, kan ook gedeeltelijk door pand, gedeeltelijk door hypotheek gesteld worden.

De interesten van een pand, als bedoeld in het tweede en derde lid, worden door het bestuur der Rijksverzekeringsbank aan dengene, die het heeft gegeven, overgemaakt of met hem verrekend. Indien het pand uit eene geldsom bestaat, wordt deze niet afzonderlijk bewaard, maar in de kas der Rijksverzekeringsbank gestort en worden de interesten berekend op den in artikel 76, onder 3, bedoelden voet.

Onder naamlooze vennootschap verstaat deze wet ook een buitenlandsche vennootschap, die in rechtskarakter met de Nederlandsche naamlooze vennootschap overeenkomt.

Artikel 75.

Op de onderneming van een werkgever, die is toegelaten tot het dragen van het in artikel 74 bedoelde risico of tot het overdragen van dat risico, zijn de bepalingen der artikelen 58 tot en met 73 niet van toepassing, behoudens het bepaalde in het eerste lid van artikel 59 betreffende de indeeling der onderneming in eene gevarenklasse, voor zoover die indeeling volgens den in het eerste lid van artikel 81 bedoelden algemeenen maatregel van bestuur noodig mocht zijn voor de berekening van het voor de onderneming verschuldigde aandeel in de administratiekosten.

Indien een werkgever is toegelaten tot het dragen van het risico of tot het overdragen daarvan, geeft het bestuur der Rijksverzekeringsbank daarvan kennis aan de commissie van aanslag der gemeente, waar de onderneming van dien werkgever is gevestigd. Is de onderneming buiten Nederland gevestigd, doch wordt het bedrijf hier te lande uitgeoefend, dan geschiedt de kennisgeving aan de commissie van aanslag der gemeente, waar hij zijne woonplaats heeft die ter plaatse, waar het bedrijf hier te lande wordt uitgeoefend, met de leiding der werkzaamheden is belast.

Artikel 76.

De werkgever, die is toegelaten tot het dragen van het in art. 74 bedoelde risico, is verplicht:

1°. vóór of op door het bestuur der Rijksverzekeringsbank te bepalen vervaldagen, door middel van storting ten kantore der posterijen zijner woonplaats te betalen zijn, door het bestuur hem opgegeven aandeel in de administratiekosten en in de terugbetaling van het voorschot bedoeld in artikel 100;

2°. vóór of op den door het bestuur der Rijksverzekeringsbank te bepalen dag, door middel van storting ten kantore der posterijen zijner woonplaats te betalen het bedrag der schadeloosstellingen, voor zoover die niet in renten bestaan, alsmede de termijnen van voorloopige renten, door de Rijksverzekeringsbank uitbetaald ter zake van een ongeval, dat hemzelf of een werkman, voor zijn risico verzekerd, heeft getroffen;

3°. zoodra eenige rente ter zake van een ongeval, als onder 2 bedoeld, anders dan voorloopig is vastgesteld, vóór of op den door het bestuur der Rijksverzekeringsbank te bepalen dag, door middel van storting ten kantore der posterijen zijner woonplaats, te betalen de door het bestuur hem opgegeven contante waarde van die rente, berekend tegen den interest, welken de Rijksverzekeringsbank in het laatst verloopen kalenderjaar gemiddeld van hare fondsen gemaakt heeft.

Het laatste lid van artikel 69 is van toepassing.

Artikel 77.

Eene naamlooze vennootschap of vereeniging, waarop een risico, als bedoeld in artikel 74, is overgedragen, is verplicht:

1°. vóór of op door het bestuur der Rijksverzekeringsbank te bepalen vervaldagen, door middel van storting ter plaatse, door het bestuur aan te wijzen, te betalen haar, door het bestuur haar opgegeven, aandeel in de administratiekosten en in de terugbetaling van het voorschot bedoeld in artikel 100;

2°. vóór of op den door het bestuur der Rijksverzekeringsbank te bepalen dag door middel van storting ter plaatse, door het bestuur aan te wijzen, te betalen het bedrag der schadeloosstellingen en der in artikel 25 der Ongevallenwet 1901 bedoelde afkoopsom, door de Rijksverzekeringsbank uitbetaald ter zake van ongevallen, overkomen aan werklieden en aan werkgevers, die voor risico van de vennootschap of vereeniging waren verzekerd;

3°. zoodra eenige rente ter zake van een ongeval, als onder 2 bedoeld, anders dan voorloopig is vastgesteld, vóór of op den door het bestuur der Rijksverzekeringsbank te bepalen dag, ter plaatse, door het bestuur aan te wijzen, ter verzekering van de nakoming der op haar ten aanzien dier rente rustende verplich-

tingen aan de Rijksverzekeringsbank een pand te geven, waarvan de waarde gelijk is aan de contante waarde der rente.

De bepalingen van artikel 74, vierde en vijfde lid, en de bepaling betreffende de wijze van berekening van de in artikel 76, onder 3, bedoelde contante waarde eener rente zijn van toepassing.

Artikel 78.

De werkgever, die ingevolge artikel 76, onder 3, de contante waarde eener rente heeft betaald, is, indien de verzekerde ten gevolge van het ongeval, waarvoor hem de rente werd toegekend, overlijdt met achterlating van nagelaten betrekkingen, voor de aan die betrekkingen toegekende schadeloosstellingen geene betaling verschuldigd.

Artikel 79.

Indien eene naamlooze vennootschap of vereeniging, waarop een risico, als bedoeld in artikel 74, is overgedragen, naar het oordeel van Onzen Minister in gebreke is hare uit deze wet voortvloeiende verplichting na te komen, vervalt op het door Onzen Minister te bepalen tijdstip de ingevolge artikel 74 verleende bevoegdheid der werkgevers, wien was toegestaan het in genoemd artikel bedoelde risico op de vennootschap of vereeniging over te dragen. Onze Minister geeft van het vervallen der bevoegdheid kennis aan de bovenbedoelde werkgevers en aan de commissie van aanslag, bedoeld in het laatste lid van artikel 75, met vermelding van het tijdstip, waarop zij is vervallen.

In een geval, als bedoeld in het eerste lid, berekent het bestuur der Rijksverzekeringsbank, zoodra het van oordeel is, dat alle renten door de bank verschuldigd wegens haar bekende ongevallen, overkomen aan verzekerden, die voor risico der vennootschap of vereeniging waren verzekerd, definitief zijn vastgesteld en wegens die ongevallen voor de bank geene kosten van geneeskundige behandeling of vergoeding daarvoor meer zullen ontstaan, de gezamenlijke contante waarde der bovenbedoelde renten.

Vervolgens verkoopt het bestuur, voor zoover het dit noodig oordeelt, de aan de bank door de vennootschap of de vereeniging ingevolge het in artikel 77 onder 3, bepaalde in pand gegeven fondsen op éene der wijzen, bedoeld in artikel 1201 van het Burgerlijk Wetboek. Voor zoover de geldsom, die de bank als pand of opbrengst van verkocht pand van de vennootschap of vereeniging onder zich heeft, niet grooter is dan de contante waarde der bovenbedoelde renten vermeerderd met hetgeen de vennootschap of vereeniging ingevolge artikel 77, onder 1 en 2, nog aan de bank schuldig is, wordt die geldsom eigendom der bank. Voor zoover zij meer bedraagt, wordt dit meerdere teruggegeven.

Wanneer drie jaren zijn verloopen sinds het in het eerste lid

bedoelde tijdstip, berekent het bestuur der bank wat deze nog van de vennootschap of vereeniging te vorderen heeft.

Vervolgens verkoopt het bestuur voor zoover het dit noodig oordeelt, de aan de bank door de vennootschap of de vereeniging ingevolge het in artikel 74 bepaalde in pand gegeven fondsen op ééne der wijzen, bedoeld in het derde lid en voldoet uit de opbrengst of, indien eene geldsom als pand gegeven was, uit deze som aan de bank, hetgeen deze nog van de vennootschap of de vereeniging te vorderen heeft. Het aan de vennootschap of vereeniging toekomende bedrag wordt aan deze teruggegeven.

Ingeval eene naamlooze vennootschap of vereeniging, waarop een risico, als bedoeld in artikel 74 is overgedragen, bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis in staat van faillissement is verklaard of is ontbonden, zijn het tweede, derde, vierde en vijfde lid van dit artikel van toepassing, met uitzondering evenwel, dat alsdan in het vierde lid voor: „het in het eerste lid bedoelde tijdstip" respectievelijk wordt gelezen: „het tijdstip, waarop het faillissement is aangevangen" en: „het tijdstip, waarop de vennootschap of vereeniging is ontbonden".

Ingeval van faillissement blijven de waarden, waarop de bank pandrecht heeft, buiten het faillissement. Vorderingen van de bank blijven daarbuiten zoolang de verrekening, bedoeld in het vijfde lid, niet heeft plaats gehad.

Indien eene naamlooze vennootschap of vereeniging, waarvan de Rijksverzekeringsbank een pand, als bedoeld in artikel 74, heeft, geen risico, als bedoeld in genoemd artikel, meer draagt, worden op haar verzoek hare loopende zaken met de Rijksverzekeringsbank vereffend. In dat geval zijn eveneens het tweede, derde, vierde en vijfde lid van dit artikel van toepassing met deze uitzondering evenwel, dat alsdan in het vierde lid, voor: „het in het eerste lid bedoelde tijdstip" wordt gelezen: „den dag, waarop het verzoek tot vereffening aan de Rijksverzekeringsbank is gedaan".

Artikel 80.

Na het opmaken van elke wetenschappelijke balans betreffende de Rijksverzekeringsbank wordt, indien de contante waarde eener rente minder bedraagt dan de waarde van een pand, als bedoeld in artikel 77, dat de Rijksverzekeringsbank ten aanzien van die rente mocht hebben, ten verzoeke van de pandgeefster het pand aan deze teruggegeven tegen overgifte van een nieuw pand ter waarde van de laatst berekende contante waarde.

Artikel 81.

1°. De gevallen waarin een verzoek, als bedoeld in artikel 74, wordt geweigerd,

2°. de wijze van berekening van de in de artikelen 76, 77 en 80 bedoelde contante waarde eener rente,

3°. de wijze van berekening van de waarde van een pand, als bedoeld in de artikelen 74, tweede en derde lid, 77, onder 3, en 80,

4°. de gevallen waarin den werkgever de hem ingevolge artikel 74 gegeven bevoegdheid om zelf het risico der verzekering te dragen kan worden ontnomen,

5°. de wijze waarop het in de artikelen 76 en 77 bedoelde aandeel in de administratiekosten wordt vastgesteld,

zijn die, geregeld voor de overeenkomstige gevallen en wijzen in den algemeenen maatregel van bestuur als bedoeld in artikel 59 der Ongevallenwet 1901.

Bij algemeenen maatregel van bestuur wordt bepaald al hetgeen verder noodig is voor de uitvoering van de artikelen 74 tot en met 80.

Artikel 82.

De vorderingen ingevolge artikel 76, alsmede die, welke de Rijksverzekeringsbank na toepassing van het bepaalde in het vijfde lid van artikel 79 nog op eene naamlooze vennootschap of vereeniging mocht hebben, worden, voor zoover de Rijksverzekeringsbank die niet mocht hebben kunnen innen, door den Staat aan haar voldaan.

HOOFDSTUK VII.

Van de aangifte en het onderzoek der ongevallen.

Artikel 83.

De bepalingen der artikelen 61 tot en met 64 der Ongevallenwet 1901 zijn van toepassing met deze wijziging, dat in artikel 63 onder 3°. voor: „loon” wordt gelezen: „dagloon”.

Artikel 84.

Indien de werkgever door een ongeval in verband met de uitoefening van het bedrijf wordt getroffen en hij zelf ten gevolge van het ongeval niet in staat is aan de in artikel 61 der Ongevallenwet 1901 bedoelde verplichtingen te voldoen, rusten die verplichtingen, voor zooveel betreft het ongeval den werkgever overkomen, op dengene, die den werkgever in de leiding van de onderneming vervangt of bij gebreke van dezen op de meerderjarige huisgenooten.

HOOFDSTUK VIII.

Van de vaststelling en betaalbaarstelling der schadeloosstellingen.

Artikel 85.

De bepalingen der artikelen 65 tot en met 68, 69, eerste en tweede lid, en 70 tot en met 74 der Ongevallenwet 1901 zijn van toepassing.

Artikel 86.

Gelijktijdig met de verzending van een dienstbrief als bedoeld in het eerste of tweede lid van artikel 69 der Ongevallenwet 1901, wordt een afschrift daarvan als geadviseerde dienstbrief toegezonden aan elk der commissiën, bedoeld in het tweede lid van artikel 93, alsmede aan den werkgever, in wiens dienst den verzekerde een ongeval heeft getroffen of aan het bestuur der naamlooze vennootschap of vereeniging, waarop het risico, bedoeld in artikel 74, is overgedragen.

HOOFDSTUK IX.

Van beroep.

Artikel 87.

Over de beslissingen, waartegen ingevolge de bepalingen dezer wet beroep openstaat, wordt geoordeeld door de raden van beroep en in hoogste ressort door den centralen raad van beroep, bedoeld bij artikel 1 der Beroepswet, wet van 8 December 1902 (*Staatsblad* n°. 208).

Indien een raad van beroep oordeelt over beslissingen, waartegen ingevolge de bepalingen dezer wet beroep openstaat, hebben in dien raad van beroep, behalve de voorzitter, uitsluitend zitting werkgevers en werklieden in den zin van deze wet.

Artikel 88.

Het instellen van beroep heeft geene schorsende werking ten aanzien der oorspronkelijke beslissing.

Worden de bezwaren gedeeltelijk of geheel gegrond verklaard, dan treedt de beslissing, in beroep gegeven, in de plaats van die, waartegen beroep werd ingesteld.

Wordt in beroep het recht op eene schadeloosstelling ontzegd, die reeds betaald is, dan worden die betalingen niet teruggevorderd.

Artikel 89.

Heeft een werkgever bezwaar tegen eenige beslissing, door de commissie van aanslag genomen ingevolge de artikelen 13, derde lid, 18, 58, 70 en 71 of tegen eenige beslissing door het bestuur der Rijksverzekeringsbank genomen ingevolge de artikelen 51, 52 en 54, dan is hij bevoegd binnen eene maand na de dagteekening der mededeeling daarvan in beroep te komen.

Wanneer door het bestuur der Rijksverzekeringsbank krachtens artikel 76 onder 2 of 3, een bedrag wordt gevorderd van een werkgever wegens een voorgekomen ongeval en de werkgever van oordeel is:

a. dat het ongeval den getroffene niet in zijn dienst is overkomen of niet terwijl deze werkzaam was in de onderneming,

ten aanzien waarvan hij is toegelaten zelf het risico der verzekering te dragen, of:

b. dat het bedrag, gevorderd krachtens artikel 76, onder 3°., niet is berekend overeenkomstig den in artikel 59 onder 2 der Ongevallenwet 1901 bedoelden algemeenen maatregel van bestuur,

is hij bevoegd binnen eene maand na de dagteekening van de kennisgeving der vordering in beroep te komen van de beslissing van het bestuur.

Wanneer door het bestuur der Rijksverzekeringsbank krachtens artikel 77 onder 2 of 3, een bedrag of een pand wordt gevorderd van eene naamlooze vennootschap of eene vereeniging wegens een voorgekomen ongeval en de naamlooze vennootschap of de vereeniging van oordeel is:

a. dat het ongeval den getroffene niet is overkomen, terwijl hij werkzaam was in eene onderneming, ten aanzien waarvan aan de naamlooze vennootschap of de vereeniging het risico der verzekering is overgedragen, of:

b. dat het bedrag van het pand, gevorderd krachtens artikel 77, onder 3, niet is berekend overeenkomstig den in artikel 59, onder 2 der Ongevallenwet 1901 bedoelden algemeenen maatregel van bestuur,

is de naamlooze vennootschap of de vereeniging bevoegd binnen eene maand na de dagteekening van de kennisgeving der vordering in beroep te komen van de beslissing van het bestuur.

Artikel 90.

Heeft een werkgever, die is toegelaten tot het dragen van het in artikel 74 bedoelde risico of tot het overdragen van dat risico, bezwaar tegen eene beslissing door de commissie van aanslag genomen betreffende de indeeling der onderneming in eene gevarenklasse, voor zoover die indeeling noodig mocht zijn voor de berekening van het voor de onderneming verschuldigde aandeel in de administratiekosten, dan is hij bevoegd binnen eene maand na de dagteekening der mededeeling daarvan in beroep te komen.

Artikel 91.

De werkgever wordt in zijn krachtens het eerste lid van artikel 89 en krachtens artikel 90 ingesteld beroep niet-ontvankelijk verklaard, indien:

a. te kwader trouw geene, eene onjuiste of eene onvolledige aangifte is gedaan van eenige verandering in het bedrijf, welke indeeling in eene andere gevarenklasse of wijziging der arbeidsbehoefte ten gevolge kan hebben;

b. niet nageleefd zijn de bepalingen van de artikelen 69, 70, eerste lid en 71, eerste lid;

c. hij aan de commissie van aanslag den toegang weigert tot de plaats, waar het verzekeringsplichtig bedrijf wordt uitgeoefend;

d. hij weigert te verschijnen voor de commissie van aanslag, wanneer hij daartoe wordt opgeroepen.

Artikel 92.

Indien een werkman bezwaar heeft tegen eene beslissing, door de commissie van aanslag genomen ingevolge het derde lid van artikel 13, of indien een verzekerde of een zijner nagelaten betrekkingen vermeent, dat zijne aanspraken op schadeloosstelling niet of slechts ten deele zijn erkend, heeft hij het recht binnen éene maand na de dagteekening van de mededeeling der beslissing in beroep te komen.

Indien een werkgever, in wiens dienst een verzekerde een ongeval is overkomen, vermeent, dat wegens het ongeval aan den getroffene of een zijner nagelaten betrekkingen eene te hooge schadeloosstelling of ten onrechte eenige schadeloosstelling is toegekend, heeft hij het recht binnen eene maand na de dagteekening der mededeeling, hem ingevolge het bepaalde in artikel 69 der Ongevallenwet 1901 toegezonden, in beroep te komen.

Indien de getroffene verzekerd was voor risico van eene vennootschap of vereeniging, komt de in het tweede lid bedoelde bevoegdheid toe aan die vennootschap of vereeniging.

De bepalingen van het eerste, tweede en derde lid zijn niet van toepassing op eenige beslissing omtrent eene schadeloosstelling als bedoeld in artikel 19 onder B 2 der Ongevallenwet 1901.

Artikel 93.

Indien eene commissie, als bedoeld in artikel 95, van oordeel is, dat de aanspraken van een verzekerde of van een zijner nagelaten betrekkingen op eenige schadeloosstelling niet of slechts ten deele zijn erkend, of dat aan een dezer personen eene te hooge schadeloosstelling of ten onrechte eenige schadeloosstelling is toegekend, heeft zij het recht binnen eene maand na de dagteekening van de mededeeling der beslissing in beroep te komen bij den raad van beroep, bedoeld in artikel 87.

Dit recht kan echter alleen worden uitgeoefend door de commissie binnen wier gebied:

a. de verzekerde of een zijner nagelaten betrekkingen zijne woonplaats heeft;

b. het ongeval heeft plaats gehad;

c. de onderneming is gevestigd van den werkgever, in wiens dienst den verzekerde het ongeval heeft getroffen.

De bepaling van het eerste lid is niet van toepassing op eenige beslissing omtrent eene schadeloosstelling als bedoeld in artikel 19, onder B 2 der Ongevallenwet 1901.

Artikel 94.

Aan eene stemming over de vraag, of een beroep als bedoeld in artikel 93, zal worden ingesteld, wordt alleen deelgenomen door een even getal leden, waarvan de helft behoort tot de werkgevers en de andere helft tot de werklieden in den zin van artikel 95, vierde lid.

Is het aantal werkgevers in eene vergadering niet gelijk aan dat der werklieden als bovenbedoeld, dan hebben aan de talrijkste zijde zoovele leden als het verschil bedraagt, aanvangende met den jongste in jaren, alleen eene raadgevende stem.

Bij staking van stemmen wordt de commissie geacht tot het instellen van beroep besloten te hebben.

Aan een besluit tot het instellen van beroep wordt uitvoering gegeven door den voorzitter.

HOOFDSTUK X.

Van het toezicht.

Artikel 95.

Door Ons worden plaatselijke commissiën ingesteld, hetzij voor eene gemeente afzonderlijk, hetzij voor meer dan eene gemeente of gedeelten van meer dan eene gemeente, mits in ééne provincie gelegen, te zamen, hetzij meer dan eene voor ééne gemeente.

Binnen het gebied, waarvoor zij zijn ingesteld, zijn zij behalve met de taak, haar opgedragen bij de artikelen 7 en 93, belast met het onderzoek, of hetgeen bij artikel 70 der Ongevallenwet 1901 is bepaald ambtshalve behoort te worden toegepast op een verzekerde, en met de ondervraging, vermeld in artikel 29 der Ongevallenwet 1901, indien deze door het bestuur der Rijksverzekeringsbank aan haar wordt opgedragen.

De algemeene maatregel van bestuur, bedoeld in artikel 86 der Ongevallenwet 1901, is van toepassing op de regeling van de taak, de bevoegdheid, de wijze van werken, de schadeloosstelling van de leden en de kosten der commissie.

De commissiën bestaan uit een voorzitter, noch werkgever, noch werkman zijnde, en verder uit een gelijk aantal werkgevers en werklieden in den zin van deze wet.

Het aantal leden wordt voor iedere commissie door Onzen Minister bepaald. De voorzitter wordt door Ons benoemd, geschorst en ontslagen; de overige leden worden benoemd, geschorst en ontslagen, indien de commissie zal werken voor slechts eene gemeente, door den gemeenteraad, en indien zij zal werken voor meer dan eene gemeente, door de Gedeputeerde Staten.

Aan eene plaatselijke commissie kan door Ons een secretaris worden toegevoegd, zoo noodig op eene door Ons te bepalen bezoldiging.

De in het derde lid bedoelde schadeloosstellingen en kosten komen ten laste van den Staat.

Artikel 96.

De artikelen 82, 83, 84 en 85, eerste lid, der Ongevallenwet 1901 zijn van toepassing.

HOOFDSTUK XI.

Van den invloed van de verzekering op het burgerlijk recht.

Artikel 97.

De burgerrechtelijke verantwoordelijkheid van den werkgever voor de geldelijke schade, welke het gevolg is van een ongeval een verzekerde in verband met de uitoefening van het bedrijf overkomen, vervalt behoudens het bepaalde in het tweede lid en in het volgende artikel, alsmede behoudens voor zoover zij betrekking heeft op schade door het ongeval aan de goederen van den getroffene veroorzaakt.

Overkomt in verband met de uitoefening van het bedrijf een ongeval aan een verzekerde, die aan uitkeering als vergoeding voor zijn arbeid van zijn werkgever meer dan vier gulden per dag ontvangt, zoo blijft de verantwoordelijkheid van den werkgever bestaan, doch wordt door den rechter bij de vaststelling der schadevergoeding rekening gehouden met hetgeen krachtens deze wet genoten wordt.

Voor de berekening van de hoegrootheid van de in het vorige lid bedoelde uitkeering, welke de werkman per dag van zijn werkgever ontvangt, komen de Zondagen en de algemeen erkende Christelijke feestdagen niet in aanmerking.

Artikel 98.

De artikelen 88 en 89 der Ongevallenwet 1901 zijn van toepassing.

HOOFDSTUK XII.

Van de aansprakelijkheid van den Staat en van het beheer der middelen.

Artikel 99.

De inkomsten en uitgaven der Rijksverzekeringsbank betreffende de uit deze wet voortvloeiende verzekering worden gescheiden gehouden van de overige inkomsten en uitgaven der bank.

Artikel 100.

De staat verleent bij het in werking treden dezer wet aan de Rijksverzekeringsbank een voorschot, voldoende ter bestrijding van alle schadeloosstellingen en administratiekosten, zoolang de bank voor de betaling dier kosten nog niet de noodige middelen bezit. Dit voorschot moet binnen vijf jaren terugbetaald zijn.

Artikel 101.

Door Ons wordt bepaald, welke der aan het bestuur der Rijksverzekeringsbank ondergeschikte ambtenaren geacht zullen worden ten behoeve van de in deze wet geregelde verzekering te zijn aangesteld.

Artikel 102.

De artikelen 90 en 94 der Ongevallenwet 1901 zijn van toepassing.

HOOFDSTUK XIII.

Strafbepalingen.

Artikel 103.

Met hechtenis van ten hoogste eene maand of geldboete van ten hoogste honderd gulden wordt gestraft het niet of niet tijdig nakomen van eene der bepalingen, vervat in de artikelen 10, tweede lid, 40, 46, 49, 54, eerste lid en 62, en van eene der bepalingen, vervat in de artikelen 61, eerste, tweede en vijfde lid, en 84 der Ongevallenwet 1901, junctis de artikelen 83 en 96 van deze wet of van eenig van de bepalingen van het tweede lid van artikel 61 der Ongevallenwet 1901 j°. art. 83 dezer wet afwijkend voorschrift, vervat in een algemeenen maatregel van bestuur, als bedoeld in het derde lid van artikel 61 der Ongevallenwet 1901 j°. art. 83 dezer wet.

Indien tijdens het plegen van het feit nog geen twee jaren zijn verloopen sedert eene vroegere veroordeeling van den schuldige wegens eene overtreding, als hiervoor genoemd, onherroepelijk is geworden, kunnen de straffen worden verdubbeld.

Indien de werkgever eene naamlooze vennootschap, eene wederkeerige verzekerings- of waarborg-maatschappij, eene coöperatieve of andere rechtspersoonlijkheid bezittende vereeniging of eene stichting is, wordt de strafvervolging ingesteld en worden de in dit artikel bedoelde straffen uitgesproken tegen de leden van het bestuur.

Artikel 104.

Met hechtenis van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden wordt gestraft het niet behoorlijk invullen van een der formulieren, bedoeld in de artikelen 48, 54,

tweede lid, 66 en in artikel 61, vierde lid der Ongevallenwet 1901 j°. artikel 83 dezer wet.

Het tweede en derde lid van artikel 103 zijn van toepassing.

Artikel 105.

Overtreding van artikel 65 wordt gestraft met geldboete van ten hoogste honderd gulden.

Het derde lid van artikel 103 is van toepassing.

Artikel 106.

Met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren wordt gestraft hij, die mondeling of schriftelijk, persoonlijk of door een bijzonder daartoe gemachtigde opzettelijk omtrent een aan een werkman overkomen ongeval eene valsche verklaring aflegt aan het bestuur der Rijksverzekeringsbank, aan den leider van een onderzoek, als bedoeld in artikel 63 der Ongevallenwet 1901 j°. artikel 83 dezer wet, of aan een agent der Rijksverzekeringsbank.

Artikel 107.

Met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden wordt gestraft hij, die opzettelijk niet voldoet aan eene volgens deze wet op hem rustende verplichting tot aangifte van een ongeval of tracht te bewerken, dat een ongeval aan een verzekerde overkomen niet ter kennis komt van het bestuur der Rijksverzekeringsbank.

Artikel 108.

Met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden wordt gestraft hij, die door een der in artikel 47, n°. 2, van het Wetboek van Strafrecht vermelde middelen een verzekerde of een zijner nagelaten betrekkingen opzettelijk beweegt geen gebruik te maken van een hem volgens deze wet toekomend recht.

Artikel 109.

Met het opsporen van de feiten, strafbaar gesteld in de artikelen 103 tot en met 108, zijn behalve de bij artikel 8 van het Wetboek van Strafvordering aangewezen personen, belast de marechaussee, alle ambtenaren van Rijks- en gemeentepolitie, alsmede de in artikel 82 der Ongevallenwet 1901 bedoelde agenten der Rijksverzekeringsbank.

Het bepaalde in het eerste lid is niet van toepassing op de inrichtingen van den Staat, van eene provincie of van eene gemeente. Aldaar wordt voor de toepassing der wet het toezicht uitgeoefend door de agenten der Rijksverzekeringsbank.

De in het eerste lid bedoelde ambtenaren hebben toegang tot alle plaatsen, waar eenig bedrijf wordt uitgeoefend, met uitzondering van de inrichtingen van den Staat, waartoe, behoudens

uit anderen hoofde aan anderen toekomende bevoegdheid alleen toegang hebben de agenten der Rijksverzekeringsbank.

De veld- en boschwachters, de beambten der marechaussee, niet zijnde hulp-officieren van justitie en de ambtenaren van Rijks- en gemeentepolitie beneden den rang van inspecteur der Rijksveldwacht en van commissaris van politie behoeven, voor zoover hun de toegang niet uit anderen hoofde vrijstaat, een schriftelijken bijzonderen last van den burgemeester of van den kantonrechter.

Wordt aan de in het eerste lid bedoelde ambtenaren de toegang geweigerd, dan verschaffen zij zich dien desnoods met inroeping van den sterken arm.

In plaatsen, in het derde lid bedoeld, welke tevens woningen zijn of alleen door eene woning toegankelijk zijn, treden zij tegen den wil van den bewoner niet binnen dan op vertoon van een schriftelijken bijzonderen last van den burgemeester of van den kantonrechter. Van dit binnentreden wordt door hen proces-verbaal opgemaakt en binnen tweemaal vier en twintig uren aan dengene, in wiens woning is binnengetreden, in afschrift medegedeeld.

Artikel 110.

De leden van het bestuur der Rijksverzekeringsbank en hunne plaatsvervangers, de leden en plaatsvervangende leden der commissiën van aanslag, de leden en de secretaris van den Raad van toezicht, bedoeld in artikel 18 der Ongevallenwet 1901, benevens alle personen in dienst der bank zijn verplicht tot geheimhouding van al hetgeen zij in hunne hoedanigheid vernemen, voor zoover dit niet in strijd is met de bepalingen van deze of van eene andere wet.

Het bepaalde in het vorige lid is eveneens van toepassing op den secretaris, bedoeld in artikel 35.

De in artikel 109 bedoelde ambtenaren zijn verplicht tot geheimhouding van hetgeen hun in plaatsen, waar zij krachtens dat artikel binnentreden, omtrent het daar uitgeoefend bedrijf is bekend geworden, voor zoover het niet in strijd is met de bepalingen van deze of van eene andere wet.

Artikel 111.

Hij, die opzettelijk de bij het vorige artikel opgelegde geheimhouding schendt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden óf geldboete van ten hoogste zeshonderd gulden, met of zonder ontzetting van het recht om ambten of bepaalde ambten te bekleeden.

Hij, aan wiens schuld schending van die geheimhouding te wijten is, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

Geene vervolging heeft plaats dan op klachte van het hoofd of den bestuurder van de onderneming.

Artikel 112.

De bij deze wet strafbaar gestelde feiten worden beschouwd als misdrijven behalve de feiten, strafbaar gesteld bij de artikelen 103, 104 en 105, welke als overtredingen worden beschouwd.

HOOFDSTUK XIV.

Overgangsbepaling.

Artikel 113.

Over het tijdvak, gelegen tusschen het tijdstip van het in werking treden dezer wet en dat waarop artikel 1 in werking treedt wordt door den werkgever geene premie betaald.

HOOFDSTUK XV.

Slotbepalingen.

Artikel 114.

Alle stukken, verzoekschriften en beschikkingen opgemaakt tengevolge van deze wet en tengevolge van de bepalingen van een algemeenen maatregel van bestuur of van een ministerieel besluit, uitgevaardigd naar aanleiding van een der artikelen dezer wet, zijn, met uitzondering van het dwangbevel, bedoeld in artikel 72, eerste lid, vrij van het recht van zegel en van de formaliteit van registratie en worden kosteloos uitgereikt.

Artikel 115.

Hetgeen behalve het in de artikelen 22, 44, 55, 57, 73 en 81 bepaalde nog ter voorbereiding van het in werking treden dezer wet of tot hare uitvoering noodig is, wordt bij algemeenen maatregel van bestuur geregeld.

Artikel 116.

Deze wet kan worden aangehaald onder den titel van „Landbouw-Ongevallenwet 1905".

Artikel 117.

Deze wet treedt in werking op een nader door Ons te bepalen tijdstip met uitzondering van artikel 1, dat daarna op een nader door Ons te bepalen tijdstip in werking treedt.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Algemeene beschouwingen.

Ofschoon bij de behandeling der Ongevallenwet 1901 vrij algemeen de wenschelijkheid werd betoogd om ook de werklieden in de landbouwbedrijven te verzekeren tegen geldelijke gevolgen van bedrijfsongevallen, vond een poging om ook de landbouwbedrijven in die wet op te nemen, noch bij de Regeering noch bij de Kamer instemming. Men wensohte de moeilijkheden, verbonden aan de invoering der nieuwe regeling, niet zoodanig te vermeerderen, dat hierdoor de uitvoering van de verzekering van de werklieden in de industrie in zeer ernstige mate zou worden vertraagd. Bovendien scheen het niet wenschelijk om, waar hier te lande de eerste schrede werd gezet op het gebied der wettelijke ongevallenverzekering, reeds dadelijk een te groot aantal personen onder de wet te brengen. Eindelijk werd nog twijfel geopperd aan de mogelijkheid om de Ongevallenwet 1901, die hoofdzakelijk de verzekering van de werklieden in de industrie regelt, ongewijzigd van toepassing te verklaren op de landbouwbedrijven (1).

De Ongevallenwet 1901 is thans sinds eenigen tijd volledig in werking getreden; de vele moeilijkheden aan de invoering der wet verbonden, zijn voor het grootste gedeelte overwonnen; een ontwerp van wet tot regeling der ziekteverzekering en een daarmede verband houdend ontwerp van wet tot wijziging der Ongevallenwet 1901 zijn bij de Tweede Kamer der Staten-Gene-

---

(1) Bijlagen van de *Handelingen der Tweede Kamer*:

1897/98, **182**: n°. 2, art. 9, sub 1°.; n°. 5, § 7, bladz. 15—17.

1898/99, **16**: n°. 1, § 7, bladz. 12—13; n°. 11, bladz. 9, VI, onder 19°.; n°. 19, IV; n°. 20; n°. 21, art. 11; n°. 27, bladz. 14—15, art. 11, 19°. en 59°.; n°. 28, bladz. 20, art. 11, 19°. en 59°.

1899/1900, **6**: n°. 3, art. 11, n°. 19; n°. 7, III; n°. 8, I; n°. 25; n°. 32, bladz. 4.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer:

Vergadering van 2 Nov. 1899, bladz. 223—227; Vergaderingen van 3 en 9 Nov. 1899, bladz. 235—251; Vergadering van 27 Nov. 1899, bladz. 498—499.

Beraadslagingen in de Eerste Kamer:

Vergadering van 5 Dec. 1900, bladz. 74; Vergadering van 6 Dec. 1900, bladz. 92.

raal aanhangig gemaakt (1), zoodat thans het oogenblik is aangebroken om de landbouwbedrijven in de verzekering op te nemen.

Over de wenschelijkheid dezer opneming schijnt geen twijfel te bestaan. Ook van landbouwzijde is meer dan eens op die wenschelijkheid gewezen. En te recht. Immers de uitoefening der landbouwbedrijven kan naar verhouding zelfs meer gevaar opleveren dan de uitoefening van het grootste gedeelte der industrieele bedrijven.

Dit meerdere gevaar teekent zich vooral daar, waar het gebruik van machines in den landbouw grootere evenredigheid aanneemt gelijk de ervaring in Oostenrijk leert, waar alleen de Landwirtschaftliche Betriebe unter Verwendung von Motoren in de wettelijke ongevallenverzekering zijn opgenomen.

Volgens de laatstelijk vastgestelde indeeling der verzekeringsplichtige bedrijven in gevarenklassen, is in Oostenrijk aan den landbouw met motoren de volgende plaats aangewezen (2):

Bedrijven.	Gevaren-klasse.	Gemiddeld gevaren-percentage.	Premie voor elke 100 kronen loon. (3)
1. Dampfpflüge, Betrieb von solchen	XII	87	6.79
Dreschmaschinen, Betrieb von:			
2. Mit Dampfmotoren . . .	XII	87	6.79
3. Mit anderen Motoren . .	X	59	4.61
4. Futterdämpfapparate, Betrieb von solchen. . . .	VI	25	1.95
5. Futterschneidemaschinen, Betrieb von.	XII	87	6.79
6. Mähmaschinen, Betrieb von	XI	73	5.70
7. Säemaschinen, Betrieb von	II	9	0.62

(1) De redenen, waarom de regeling der ongevallenverzekering voor de landbouwbedrijven niet ter hand kon worden genomen, voordat de gelegenheid was geopend om de Rijksverzekeringsbank te ontheffen van de behandeling der ongevallenpatiënten gedurende de eerste dertien weken na het ongeval, werden door den ondergeteekende uitvoerig uiteengezet op bladz. 3 der Memorie van Antwoord, naar aanleiding van het Voorloopig Verslag der afdeelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal over het Iste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1904. (Bijlagen, Zitting 1903/4, 2, n°. 5).

(2) Amtliche Nachrichten, 1 Juli 1904, bladz. 155. De verordening, waarbij de indeeling in gevarenklassen is vastgesteld, dateert van 15 Juni 1904 en is met 1 Januari 1905 in werking getreden.

(3) De premie is ontleend aan het tarief, vastgesteld in December 1899 en in werking getreden met 1 Januari 1900. (Amtliche Nachrichten 15 Januari 1900, bladz. 17).

Daar de XIIde klasse de hoogste gevarenklasse is en het hoogste gevarenpercentage 100 bedraagt, blijkt hoezeer het landbouwbedrijf met motoren in Oostenrijk gevaarlijk is.

In overeenstemming met deze indeeling, wijst dan ook de Oostenrijksche ongevallenstatistiek een hoog cijfer aan voor de ongevallen, in het landbouwbedrijf met motoren.

In 1901 bedroeg op de 10,000 Vollarbeiter, het aantal ongevallen, dat ten gevolge had:

voorbijgaande ongeschiktheid tot werken van meer dan 4 weken	96.8
voortdurende ongeschiktheid tot werken	91.0
den dood	7.6

Duitschland, waar ook de overige landbouwbedrijven in de verzekering zijn opgenomen, gaf ongetwijfeld gunstiger uitkomsten. In 1902 bedroeg op de 1000 verzekerde *personen*, het aantal ongevallen, dat ten gevolge had, bij de:

	Gewerbliche Berufsgenossenschaften.	Landwirtschaftliche Berufsgenossenschaften.
den dood	0.64	0.24
voortdurende ongeschiktheid tot werken — geheele . .	0.09	0.05
voortdurende ongeschiktheid tot werken — gedeeltelijke	3.76	2.36
voorbijgaande ongeschiktheid tot werken	3,58	2.58

Het aantal ongevallen in bovenstaand overzicht is intusschen berekend op 1000 *verzekerden* en niet op 1000 *Vollarbeiter* (een Vollarbeiter is een werkman, die gemiddeld 300 dagen per jaar in het bedrijf werkzaam is). Daar nu de verhouding tusschen het aantal werklieden en het aantal Vollarbeiter in de landbouwbedrijven eene geheel andere is dan in de industrie (in de Hannoversche landwirtschaftliche Berufsgenossenschaft bedroeg in de jaren 1894/1897 het gemiddeld aantal arbeidsdagen per verzekerde ongeveer 85, in de industrieele Genossenschaften in het jaar 1897 daarentegen 260) volgt daaruit, dat ook de verhouding van het aantal ongevallen in de landbouwbedrijven tot die in de industrie, berekend op 1000 Vollarbeiter, geheel anders wordt, indien met dit verschil rekening wordt gehouden.

De ondergeteekende aarzelt dan ook niet als zijn meening uit te spreken, dat op grond van de ervaringen in het buitenland opgedaan, de landbouwbedrijven even ernstig gevaar opleveren als de industrieele bedrijven, zoodat de verzekering van de personen, werkzaam in de eerstgenoemde bedrijven, zeer zeker niet minder gewenscht is, dan die van de werklieden in de bedrijven, vallende onder de Ongevallenwet 1901.

Kosten der verzekering. Voor de berekening der vermoedelijke kosten der verzekering hier te lande kon geen gebruik worden gemaakt van de Oostenrijksche cijfers, vermits daar te lande uitsluitend het landbouwbedrijf, uitgeoefend met behulp van een krachtwerktuig, verzekeringsplichtig is.

Van de kosten der verzekering in Duitschland konden evenmin alle cijfers ter vergelijking dienen, omdat in tal van streken de landbouw voornamelijk als grootbedrijf wordt uitgeoefend. Daarom is nagegaan, welke der verschillende landwirtschaftliche Berufsgenossenschaften voor ons doel kon dienen, zoowel wegens den aard van den bodem als wegens de wijze, waarop de verschillende landbouwbedrijven daar worden uitgeoefend. De uitslag van het onderzoek was, dat de landwirtschaftliche Berufsgenossenschaft in Hannover voor het beoogde doel het meest geschikt was te achten. De gegevens, welke voor het uitvoeren der voorgenomen berekeningen noodig zijn, werden ontleend aan de statistieken der Amtliche Nachrichten. De classificatie der Hannoversche Berufsgenossenschaft, die sedert 1888 onafgebroken van kracht is geweest en dus geacht kan worden aan de werkelijke verhoudingen te beantwoorden, is gepubliceerd op bladz. 217 van de Amtliche Nachrichten voor het jaar 1888. Het luidt als volgt:

Weidenwirthschaft, Bearbeitung der Ländereien nur mit dem Spaten, Acker-, Garten- oder Wiesenwirthschaft ohne Anspannung von Zugthieren.	Klasse I, Gefahrenziffer 60.
Forstwirthschaft in der Ebene. Acker-, Garten- oder Wiesenwirthschaft mit Anspanning van Zugthieren,	Klasse II, Gefahrenziffer 80.
Forstwirthschaft im Gebirge, Acker-, oder Wiesenwirthschaft mit Verwendung von Göpelwerken oder durch Zugthiere bewegten Mähmaschinen oder von durch Dampfkraft oder sonstige elementare Kraft bewegten Maschinen.	Klasse III, Gefahrenziffer, 100.

De conclusie der berekening is, dat rekening houdende met de grootere uitkeeringen, die het ontwerp voorstelt, dan de Duitsche wet geeft, de netto-premiën in de klassen I, II en III respectievelijk zullen te stellen zijn op 0,028, 0,038 en 0,047 per eenheid van loon.

Thans dient de vraag onder de oogen te worden gezien op welke wijze in de wettelijke ongevallenverzekering van personen,

werkzaam in de landbouwbedrijven, behoort te worden voorzien.

Het eenvoudigste ware zeker de landbouwbedrijven in de Ongevallenwet 1901 op te nemen. Hiertegen bestaan echter zulke belangrijke bezwaren, dat de ondergeteekende niet geaarzeld heeft om voor deze bedrijven eene geheel afzonderlijke regeling te ontwerpen.

Ook van landbouwzijde is er meer dan eens op gewezen, dat een goede verzekering alleen dan tot stand kan komen, indien zij op andere wijze geregeld wordt, dan thans in de Ongevallenwet 1901 is geschied.

De hoofdpunten, waarop de regeling moet afwijken van die der Ongevallenwet 1901, zijn: de wijze van loonberekening, de wijze waarop de middelen tot dekking behooren te worden opgebracht en het uitstrekken der verzekering tot de werkgevers in de landbouwbedrijven.

De loonberekening. Het is bekend, dat de Ongevallenwet 1901 als beginsel aanneemt, dat de berekening van het dagloon zooveel mogelijk geschiedt naar de werkelijke verdienste van den werkman. Dit beginsel is voor den landbouw moeilijk door te voeren. In de landbouwbedrijven wordt dikwijls een groot gedeelte van het loon genoten in natura, in den vorm van kost en inwoning, het recht op veevoeder, de bevoegdheid om gras te maaien op het land van den werkgever, verstrekkingen van aardappelen, enz. Dergelijke uitkeeringen zijn niet altijd op hare juiste geldswaarde te schatten en toch moeten zij in aanmerking komen bij het bepalen van het loon. Werd nu de Ongevallenwet 1901 op de landbouwbedrijven van toepassing verklaard, dan zou de landbouwer verplicht zijn loonlijsten te houden, waarop hij alle uitkeeringen in natura, verstrekt aan zijne werklieden, op hare geldswaarde geschat, zou moeten aanteekenen. Het houden van deze loonlijsten zou voor den werkgever meestal een zware administratieve last zijn, met het gevolg, dat die lijsten niet of onvolledig werden bijgehouden. Vele uitkeeringen in natura zouden gemakshalve of uit zucht om eene hooge premie te ontgaan, niet worden geboekt, terwijl contrôle van de overheid op grond van de gebrekkige verkeersmiddelen op het platteland en de afzonderlijke ligging van de onderneming niet altijd gemakkelijk zou zijn.

Een ander bezwaar tegen de loonberekening volgens de Ongevallenwet 1901 is, dat in de landbouwbedrijven dikwijls met losse arbeiders wordt gewerkt, die òf het geheele jaar door losse arbeiders blijven, òf een gedeelte van het jaar zich als zoodanig verhuren en het overige gedeelte als zelfstandig landbouwer werken. Deze arbeiders, die nu eens bij dezen dan weder bij genen landbouwer werken, en ook wel van tijd tot tijd als zelfstandig ondernemer optreden, verdienen een loon, waarvan het juiste bedrag ten gevolge van hun ambulanten werkkring en

hunne telkens veranderende economische positie vaak niet even gemakkelijk zou zijn vast te stellen. Op grond van een en ander verdient het de voorkeur voor de landbouwbedrijven eene van de beginselen der Ongevallenwet 1901 afwijkende loonbepaling vast te stellen.

Het opbrengen der middelen. Volgens de bepalingen der Ongevallenwet 1901, worden de middelen tot dekking der uitgaven der verzekering, voor zoover betreft de werkgevers, welke bij de Rijksverzekeringsbank zijn aangesloten, opgebracht volgens den maatstaf van een tarief en van het loon, dat door de werklieden in de betalingsperiode is verdiend. Het bedrag van het door de werklieden verdiende loon wordt aangeteekend op loonlijsten, welke door den werkgever worden gehouden. Reeds boven is er op gewezen, dat het houden van die loonlijsten voor den werkgever in de landbouwbedrijven groote bezwaren oplevert, wegens den aard van het aan de werklieden uitbetaalde loon, terwijl de contrôle op het nauwkeurig bijhouden der loonlijsten zeer lastig en tijdroovend zal zijn. Met nadruk wordt er dan ook van landbouwzijde op gewezen, dat het stelsel van loonlijsten voor de landbouwbedrijven tot onoverkomelijke moeilijkheden aanleiding zou geven.

Behalve op deze bezwaren tegen het stelsel van loonlijsten, wordt er op gewezen, dat de landbouwer, en in het bijzonder de kleine werkgever in de landbouwbedrijven, geen voldoende administratieve bekwaamheid bezit om de loonlijsten geregeld bij te houden, terwijl zijn bekende afkeer van administratieven omslag zeker niet bevorderlijk zal zijn aan de goede werking eener regeling, welke, zooals de Ongevallenwet 1901 zulks doet, den werkgevers de verplichting zoude opleggen loonlijsten te houden.

De wijze, waarop in den landbouw de loonen worden uitbetaald, de groote afstanden op het platteland en de vaak afgezonderde ligging der onderneming, de afkeer van den landbouwer van administratieven omslag, dit alles kan er inderdaad toe medewerken, dat eene premie-heffing door middel van loonlijsten op vele bezwaren zal stuiten. Om eene goede invulling der loonlijsten te bevorderen, zou wel is waar kunnen worden bepaald, dat bijzondere personen belast zouden worden met het controleeren of het behulpzaam zijn bij de invulling dier lijsten; maar daardoor zou de administratie in buitengewone mate kostbaar worden.

Het verdient dus de voorkeur om langs anderen weg de premie te heffen. Op welke wijze dit in het ontwerp is geschied, zal hieronder worden uiteengezet; tevens zal daarbij worden vermeld op welke wijze de loonberekening is ontworpen.

De verzekering van den werkgever. Ten aanzien van het

derde punt, de verzekering van den werkgever, heeft de ondergeteekende gemeend, dat ook deze verzekerd behoort te worden.

Volgens de beroepstelling van 1899 waren in de verschillende landbouwbedrijven werkzaam: 390,934 werklieden en 179,344 ondernemers, te zamen 570,271 personen.

Het aantal eigenaren en pachters, dat van 1—10 H.A. land in gebruik had, bedroeg in datzelfde jaar 115,317, terwijl de overige 64,027 landgebruikers meer dan 10 H.A. bezaten.

Hoewel de uitgebreidheid van het grondbezit niet altijd een even juiste maatstaf oplevert ter beoordeeling van de vraag naar de meer of mindere welvaart van den ondernemer, daar bijv. eenige H.A. tuingrond eene grootere waarde in opbrengst vertegenwoordigen dan een gelijk aantal H.A. weiland, zoo kan toch wel in het algemeen worden aangenomen, dat zij, die minder dan 10 H.A. grond in gebruik hebben, behooren tot de kleine ondernemers, die zelf dagelijks in het bedrijf werkzaam zijn en die, indien zij door een bedrijfsongeval worden getroffen, dat eene voortdurende of langdurige ongeschiktheid tot werken ten gevolge heeft, niet minder dan hunne werklieden behoefte hebben aan eene wettelijk gewaarborgde schadeloosstelling.

Daar bovendien de ondernemer in de landbouwbedrijven in den regel, meer dan zulks in de industrie het geval is, aan dezelfde gevaren blootstaat als zijne werklieden, doordat hij zelf meer mede werkzaam is in het bedrijf, en niet uitsluitend met de leiding der werkzaamheden belast is, heeft de ondergeteekende gemeend, de verplichte verzekering van den werkgever in het ontwerp te moeten opnemen, wil niet een groot gedeelte van hen, die in de landbouwbedrijven werkzaam zijn en aan dezelfde gevaren bloot staan als hunne werklieden, verstoken blijven van de voordeelen, toegekend aan die werklieden, die oeconomisch nagenoeg op eene lijn staan met hun werkgevers.

Aanvaardt men het beginsel, dat de kleine ondernemer in de verzekering dient te worden opgenomen, dan rijst de vraag: waar is de grens tusschen kleinen en grooten ondernemer? Deze grens is niet gemakkelijk te trekken. Als criterium van het al of niet verzekeren van den werkgever kan bezwaarlijk dienen het aantal werklieden, dat een ondernemer in zijn dienst heeft, daar dit aantal zeer nauw verband houdt met de soort van cultuur en den aard van den bodem en niet met de maatschappelijke welvaart van den ondernemer. Bovendien heeft de werkgever niet geregeld eenzelfde aantal personen in loondienst; in den landbouw wordt, zooals hiervoor reeds werd opgemerkt, veel met los werkvolk gewerkt en laat de landbouwer vele werkzaamheden door zijne huisgenooten verrichten waardoor hij hulp van derden uitspaart.

Evenmin zou als criterium kunnen gelden het aantal H.A. land bij den kleinen ondernemer in gebruik, tenzij eene minutieuse verdeeling naar de grondsoorten en naar den aard van

het daarop uitgeoefend bedrijf werd aangenomen. Immers de aard van den bodem en het daarop uitgeoefende bedrijf beslissen in den regel over de meer of mindere welvaart van den ondernemer en niet altijd de uitgestrektheid van het door hem in cultuur genomen land.

Praktisch zou het dus niet gemakkelijk zijn een grens te trekken tusschen grooten en kleinen ondernemer, tenzij men overging tot het schatten van het netto-inkomen van den werkgever en bepaalde, dat de werkgevers, wier netto-inkomsten uit de landbouwbedrijven een zeker maximum te boven gaan, niet verzekerd zouden zijn. Aan deze schatting zal echter veel administratieve omslag verbonden zijn, zoodat de ondergeteekende het wenschelijker heeft gevonden geene grenslijn te bepalen en in de verzekering *alle* werkgevers op te nemen. Een analoge regeling vindt men ook in de Ongevallenwet 1901 ten aanzien van de volgens die wet verzekerde werklieden. Hoewel de Ongevallenwet ten doel heeft den oeconomisch zwakkeren werkman te gemoet te komen, vallen toch ook de hoog bezoldigde werklieden onder die wet. Immers de verzekering van den werkman wordt aldaar niet afhankelijk gemaakt van het loon, dat hij verdient; de wet bepaald, dat elke verzekerde, onverschillig hoeveel hij verdient, eene uitkeering zal ontvangen welke evenredig is aan zijn dagloon, maar nooit meer dan 70 pct. van een dagloon van f 4. Deze regeling der Ongevallenwet 1901 is opgenomen naar aanleiding van de opmerking, dat het moeilijk is een juiste grens te trekken, zoodat — bracht men alleen de werklieden met een inkomen van f 1200 of lager onder de wet — tal van personen, wier inkomen het eene jaar boven, het andere jaar beneden den gestelden grens vielen, niet of wel verzekerd zouden zijn. (1)

De ondergeteekende heeft gemeend, dat deze regeling zonder bezwaar kan worden overgenomen voor den werkgever, voor wien, afgescheiden van het bezwaar, dat bij het stellen van een grens het eene jaar een aantal werkgevers wel, het andere jaar niet verzekerd zullen zijn, al naar mate hunne inkomsten beneden of boven den gestelden grens blijven, nog bovendien deze moeilijkheid zich voordoet, dat het zeer bezwaarlijk zal zijn het netto-inkomen van den werkgever vast te stellen. In de voorgestelde regeling valt van zelf de kleine werkgever onder de verzekering, terwijl het betrekkelijk geringe aantal groote werkgevers, wier netto-inkomsten meer dan f 4 per dag bedragen, tot dat bedrag van f 4 per dag verzekerd zullen worden. Daar het echter noodig is te bepalen naar welk inkomen een werkgever schadeloosstelling zal ontvangen en premie moet betalen, heeft het ontwerp bepaald, dat het inkomen van *alle* werkgevers geacht zal worden

(1) Zie bijlagen 1899/1900, 6, n°. 5 en *Handelingen der Tweede Kamer*, 1899/1900, bladz. 207 en 213.

f 500 per jaar te bedragen. Naar dit bedrag wordt dus de schadeloosstelling vastgesteld en premie betaald. Dit bedrag van f 500 is aangenomen, omdat het geacht wordt het inkomen te vertegenwoordigen van den gemiddelden kleinen ondernemer. Mochten in werkelijkheid de inkomsten van den werkgever lager of hooger zijn dan f 500, dan heeft hij de bevoegdheid zijne inkomsten op hare werkelijke waarde te laten vaststellen, maar in geen geval op een hooger bedrag dan op f 1236, zijnde het bedrag, dat verkregen wordt door f 4 te vermenigvuldigen met 309, welk getal het aantal dagen, na aftrek der Zondagen en algemeen erkende Christelijke feestdagen, aangeeft, waarop per jaar gearbeid wordt.

Zooveel mogelijk aansluiting zoekende aan de regeling der Ongevallenwet 1901, met inachtneming van de afwijkingen, boven besproken, heeft de ondergeteekende getracht eene regeling te ontwerpen, welke rekening houdt met den aard der landbouwbedrijven en de wenschen, welke van landbouwzijde ten aanzien der wettelijke ongevallenverzekering zijn uitgesproken.

Bij deze regeling is getracht, den landbouwer zelf zooveel mogelijk aandeel te geven in de uitvoering der verzekering, om zoodoende het gecentraliseerde karakter der Ongevallenwet 1901 eenigszins te temperen en administratieven omslag te vermijden.

De uitvoering der verzekering is opgedragen aan de Rijksverzekeringsbank en aan commissiën van aanslag, welke zooveel mogelijk uit personen, werkzaam in de landbouwbedrijven, moeten worden benoemd. Over de wenschelijkheid en de mogelijkheid van de instelling dezer commissiën zal later meer in het bijzonder worden gehandeld. (Zie bladz. 9).

In elke gemeente wordt éene commissie ingesteld, waarvan de burgemeester ambtshalve lid en voorzitter is. De overige leden worden benoemd door den gemeenteraad voor den tijd van vier jaren. De commissie bestaat in de gemeenten met meer dan 5000 inwoners uit vijf leden, in de overige gemeenten uit drie leden.

De leden der commissie ontvangen geen bezoldiging. Zoo noodig kunnen presentiegelden worden toegekend.

De taak der commissie van aanslag, bestaat uit het vaststellen van de dagloonen, het bepalen van het netto-inkomen van den werkgever, die zijne inkomsten wenscht te laten schatten en uit het vaststellen van de premie, welke door den werkgever moet worden opgebracht. Tevens dient de commissie van aanslag de Rijksverzekeringsbank van advies bij de vaststelling van den verzekeringsplicht eener onderneming en bij de vraag of de werkgever heeft opgehouden een verzekeringsplichtig bedrijf uit te oefenen.

Aan de Rijksverzekeringsbank is overgelaten de vaststelling der schadeloosstellingen, van den verzekeringsplicht der onderneming, het innen der premiën, het onderzoek der ongevallen enz.

De dagloonen worden op de volgende wijze bepaald. De commissie van aanslag stelt voor de gemeente, waarvoor zij is ingesteld, het bedrag vast, dat als het dagloon van den verzekerde zal gelden. Voor de verschillende bedrijven en voor de verschillende categorieën van verzekerden kan een verschillend dagloon worden vastgesteld. Bovendien kan het loon verschillen in verschillende gedeelten derzelfde gemeente en zal ook daarmede rekening moeten worden gehouden. De staat der dagloonen, door de commissie vastgesteld, wordt door haren voorzitter voor een ieder ter inzage nedergelegd op de secretarie der gemeente, terwijl van de nederlegging kennis wordt gegeven in een of meer nieuwsbladen. Binnen twee maanden na den dag, waarop de staat der dagloonen ter inzage is neergelegd op de secretarie der gemeente, kunnen daartegen bij Gedeputeerde Staten bezwaarschriften worden ingediend. Deze bezwaarschriften kunnen in de eerste plaats worden ingediend door het bestuur der Rijksverzekeringsbank en wel tegen den staat der dagloonen van elke gemeente. In de tweede plaats zijn bevoegd bezwaarschriften in te dienen de werkgevers en werklieden tegen den staat der dagloonen van de gemeente of van het gedeelte der gemeente, waar de verzekeringsplichtige onderneming is gevestigd, waarin zij werkzaam zijn ; is de onderneming buiten Nederland gevestigd, doch wordt het bedrijf hier te lande uitgeoefend, dan kunnen de werkgevers en werklieden, welke hier te lande werkzaam zijn, bezwaarschriften indienen tegen den staat der dagloonen van de gemeente, waar het bedrijf hier te lande wordt uitgeoefend. Ten slotte kunnen bij Gedeputeerde Staten bezwaarschiften worden ingediend door de plaatselijke commissie of commissiën, bestaande uit werkgevers en werklieden, tegen den staat der dagloonen van de gemeente, gelegen binnen het gebied der commissie.

Zijn er bezwaarschriften ingediend tegen den staat der door de commissie van aanslag vastgestelde dagloonen, dan zenden de Gedeputeerde Staten deze aan den voorzitter der commissie van aanslag der gemeente, waarop de staat betrekking heeft. De voorzitter legt de bezwaarschriften voor een ieder ter inzage neer op de secretarie der gemeente en doet van die nederlegging mededeeling in een of meer nieuwsbladen. Dezelfde autoriteiten en personen, die bevoegd zijn bezwaarschriften in te dienen, zoomede de commissie van aanslag, welke den staat der dagloonen heeft vastgesteld, zijn bevoegd schriftelijk tegen de ingediende bezwaarschriften bij Gedeputeerde Staten op te komen. Deze onderzoeken de ingediende bezwaarschriften en brengen, zoo noodig, wijzigingen aan. Zijn binnen den gestelden termijn geen bezwaarschriften ingediend, dan stellen Gedeputeerde Staten den staat der dagloonen onveranderd vast. De gewijzigde of onveranderd vastgestelde staat der dagloonen wordt gezonden aan den voorzitter der commissie van aanslag, waarop de staat betrekking

heeft en door dezen voor een ieder ter inzage nedergelegd op de secretarie der gemeente. Hij geeft van die nederlegging kennis in een of meer nieuwsbladen.

De staat der dagloonen wordt op de boven omschreven wijze om de vijf jaren herzien. Indien het echter noodzakelijk mocht blijken, kunnen Gedeputeerde Staten gelasten, dat de herziening voor een of meer gemeenten of gedeelten daarvan eerder zal geschieden.

Het is den ondergeteekende wenschelijk voorgekomen, de dagloonen zooveel mogelijk plaatselijk te doen bepalen. De loonen toch, in de landbouwbedrijven uitbetaald, zullen in ons land niet overal gelijk zijn. De soort van cultuur, de aard van den bodem, plaatselijke gebruiken enz., zijn alle van invloed op de hoegrootheid van het loon. Wilde men de dagloonen laten vaststellen bij algemeenen maatregel van bestuur of bij Koninklijk besluit, dan zou daarbij misschien niet zoo nauwkeurig met de locale omstandigheden rekening kunnen worden gehouden dan wanneer de vaststelling geschiedt door ter plaatse woonachtige deskundigen. Men verkrijgt zoodoende een vrij groote zekerheid, dat de gefingeerde dagloonen verband zullen houden met het werkelijk verdiende loon. De vaststelling der dagloonen nu kan aan niemand beter worden opgedragen dan aan de commissiën van aanslag. Deze commissiën zijn in het stelsel van het ontwerp toch noodig om de premie van den werkgever vast te stellen. Hare taak zal niet aanmerkelijk verzwaard worden, indien zij tevens eens in de vijf jaren belast worden met het bepalen der dagloonen. Gesteld al, dat men het verkieselijker vond de dagloonen door het centrale gezag te laten vaststellen, dan zou zulks toch niet anders kunnen gebeuren, dan nadat de Regeering in alle gemeenten een onderzoek naar de loonen had laten instellen om uit dat onderzoek tot de vaststelling van het dagloon te komen. Het zou dan voor de hand liggen, dat de Regeering daaromtrent het advies van de commissie van aanslag zou inwinnen en in de meeste gevallen dit advies zou volgen, daar de commissie, uit deskundigen samengesteld, op de hoogte van de loonen in de landbouwbedrijven zou zijn. Feitelijk zouden dus in dit geval de dagloonen toch door de commissie van aanslag worden vastgesteld. Het is den ondergeteekende daarom wenschelijker voorgekomen, de vaststelling der dagloonen ook formeel aan de commissiën van aanslag op te dragen. Ten einde te waarborgen, dat de commissie, die in den regel uit landbouwers zal bestaan, de dagloonen niet te laag zal vaststellen, is bepaald, dat tegen het bedrag der door haar vastgestelde dagloonen bezwaren kunnen worden ingebracht bij Gedeputeerde Staten.

Boven is reeds aangetoond, waarom de premieberekening der Ongevallenwet 1901 niet ongewijzigd kan worden toegepast op de landbouwbedrijven. Een stelsel diende te worden gevonden,

waarbij de vaststelling der premie zou geschieden zonder behulp van loonlijsten en met zoo weinig administratieven omslag als mogelijk was.

Verschillende systemen konden daarbij gevolgd worden. Men zou de premie kunnen laten opbrengen naar den maatstaf van de belastbare huurwaarde van het gebruikte land of in den vorm van opcenten op de grondbelasting. Deze beide vormen van premieheffing verdienen naar de meening van den ondergeteekende geene aanbeveling, daar zij — de laatstgenoemde, in nog ergermate dan de eerstgenoemde, vermits door eene heffing van opcenten op de grondbelasting alleen de grondeigenaren en niet altijd de werkgevers worden getroffen — geen verband houden met het gevaar verbonden aan en het aantal arbeiders benoodigd tot het uitoefenen van het bedrijf, zoodat de minder gevaarlijke bedrijven belast zullen worden ten voordeele van de meer gevaarlijke.

Heft men de premie naar de grootte en de soort van het land, dan geldt ook hier het bezwaar, aangevoerd tegen beide eerstgenoemde, dat niet voldoende rekening wordt gehouden met het gevaar verbonden aan de uitoefening van het bedrijf. Immers niet de uitgestrektheid of de aard van het land bepaalt het bedrijfsgevaar. Een zuivere maatstaf geeft alleen de soort van cultuur en de wijze waarop het bedrijf wordt uitgeoefend, een en ander in verband met het aantal en de soort van arbeidskrachten, benoodigd tot het uitoefenen van het bedrijf.

Het stelsel, dat in het oog van den ondergeteekende de meeste waarborgen van zuiverheid en billijkheid oplevert, is dat, waarbij het bedrag der premie bepaald wordt door het gevaar van het in de onderneming uitgeoefende bedrijf en de hoeveelheid menschelijke arbeid, welke jaarlijks gemiddeld benoodigd is om in de onderneming het verzekeringsplichtige bedrijf uit te oefenen. Voor elke onderneming, waarin een verzekeringsplichtig landbouwbedrijf wordt uitgeoefend, kan zonder al te veel moeite worden vastgesteld hoevele personen gemiddeld elk jaar noodig zijn om de onderneming te exploiteeren. Is dit aantal personen geschat en staat vast tot welke categorieën zij behooren en hoevele dagen per jaar gemiddeld door hen moet worden gearbeid om de onderneming te exploiteeren, dan verkrijgt men, door vermenigvuldiging van het getal, dat het aantal arbeidsdagen aanwijst van de verschillende categorieën van verzekerden, met het voor die categorieën vastgestelde dagloon, het totale loon, dat in de onderneming moet worden uitbetaald om het bedrijf te kunnen uitoefenen. M. a. w. de vaststelling van de arbeidsbehoefte eener onderneming dient om daaruit te bepalen hoeveel loon gemiddeld per jaar in de onderneming moet worden uitbetaald om haar te exploiteeren. Is dat loonbedrag bekend en staat tevens vast, in welke gevarenklasse de onderneming behoort te worden geplaatst dan zal, indien een tarief aanwijst, welke premie voor elke ge-

varenklasse per f 1 dagloon verschuldigd is, gemakkelijk de premie door den werkgever te betalen, zijn vast te stellen.

Het houden van loonlijsten wordt dus in dit systeem vervangen door eene schatting van het loon, dat uitbetaald moet worden om in de onderneming het bedrijf te kunnen uitoefenen.

De vraag rijst nu op welke wijze dat loon zal worden geschat? Draagt men die schatting op aan de Rijksverzekeringsbank dan zullen tal van ambtenaren noodig zijn, die belast zullen worden met het verzamelen der gegevens, waaruit het loon, gemiddeld in eene onderneming uitbetaald, zal worden vastgesteld. Het zou niet onwaarschijnlijk zijn, dat, indien alle taxaties van één orgaan, de Rijksverzekeringsbank, uitgingen, een groote administratieve omslag noodig zou zijn, welke zeer tijdroovend en kostbaar werd en den werkgever en de Bank zeer zou bezwaren.

Eenvoudiger zal het zijn indien men de schattingen plaatselijk doet geschieden door personen bekend met landbouwzaken. Het voordeel van dit systeem is, dat de administratie eenvoudig en niet duur zal zijn, dat de schattingen door deskundigen zullen geschieden en dat de landbouwer zoo weinig mogelijk in aanraking komt met de ambtenaren der Rijksverzekeringsbank.

Langs welken weg nu in het ontwerp de premie wordt vastgesteld, blijkt uit het volgende overzicht:

Evenals in de Ongevallenwet 1901 is in het ontwerp bepaald, dat de werkgever van het door hem uitgeoefende bedrijf schriftelijk aangifte doet ten kantore der posterijen. Hij vult daartoe een formulier in, dat door het postkantoor aan de Rijksverzekeringsbank wordt gezonden. De Rijksverzekeringsbank stelt den verzekeringsplicht van den ondernemer vast. Zij doet dit echter niet dan nadat zij daarover het advies heeft ingewonnen van de commissie van aanslag der gemeente, waarin de onderneming van den aangever is gevestigd. Deze commissie van aanslag is dezelfde als die bovenbesproken, welke de dagloonen van de verzekerden vaststelt. De Bank is natuurlijk bevoegd bij de vaststelling van den verzekeringsplicht een onderzoek door hare agenten te laten instellen, maar in den regel zal zij voldoende ingelicht zijn indien zij in het bezit is van het formulier van aangifte en van het advies van de commissie van aanslag. Slechts bij tegenstrijdigheid van opgaven zal een ambtelijk onderzoek ter plaatse misschien noodig blijken.

Een werkgever, die zijn bedrijf staakt, doet daarvan eveneens aangifte ten kantore der posterijen. Het bestuur der Bank wint omtrent deze staking het advies in der commissie van aanslag.

Van den verzekeringsplicht eener onderneming wordt door het bestuur der Rijksverzekeringsbank kennis gegeven aan den werkgever en aan de commissie van aanslag der gemeente, waar de onderneming van den werkgever is gevestigd. Bij staking van het bedrijf geeft het bestuur der Bank daarvan eveneens kennis aan bedoelde commissie.

Hiermede is voorloopig de taak der Bank afgeloopen en vangen de werkzaamheden der commissie van aanslag aan.

De verzekeringsplichtige landbouwbedrijven worden bij algemeenen maatregel van bestuur in gevarenklassen ingedeeld naar evenredigheid van het gevaar, dat zij voor de verzekering opleveren. Eene toewijzing van een gevarenpercentage kent het ontwerp niet. De indeeling der bedrijven moet zoodanig geschieden, dat met de verschillende wijzen, waarop een bedrijf kan worden uitgeoefend, rekening wordt gehouden, zoodat eene onderscheiding tusschen de wijzen, waarop eenzelfde bedrijf wordt uitgeoefend, noodzakelijk is. Zoodoende kan het toewijzen van een gevarenpercentage veilig achterwege blijven, daar in het algemeen de inrichting van eene landbouwonderneming van betrekkelijk weinig invloed is op het bedrijfsgevaar. De landbouwbedrijven worden toch overal onder nagenoeg gelijke omstandigheden (meestal in open lucht) uitgeoefend.

Een tweede algemeene maatregel van bestuur stelt een tarief vast, dat voor elke gevarenklasse de premie aanwijst, welke per f 1 dagloon verschuldigd is.

Jaarlijks vóór den eersten Mei stelt de commissie van aanslag der gemeente, waar de verzekeringsplichtige onderneming is gevestigd, de premie vast, welke door den werkgever over het loopende boekjaar der Rijksverzekeringsbank (d. i. van 1 Januari tot en met 31 December) verschuldigd is. Daartoe deelt de commissie de onderneming in eene gevarenklasse in en schat de hoeveelheid menschelijke arbeid, welke jaarlijks gemiddeld benoodigd is om in de onderneming het verzekeringsplichtige bedrijf uit te oefenen (arbeidsbehoefte).

Het gevaar, dat de onderneming oplevert en hare arbeidsbehoefte worden bepaald door den toestand van de onderneming, zooals deze was in het jaar, voorafgaande aan dat, waarover de premie is verschuldigd, m. a. w. de hoegrootheid der premie, welke in het loopende jaar is te betalen, is gebaseerd op den toestand van de onderneming in het voorafgaande jaar.

Ten einde de arbeidsbehoefte van de onderneming vast te stellen, schat de commissie het aantal en de soort van verzekerden benevens het aantal arbeidsdagen van die verzekerden, een en ander benoodigd geweest of benoodigd om in het jaar, dat als grondslag van de schatting wordt aangenomen, in de onderneming het verzekeringsplichtige bedrijf uit te oefenen.

De commissie kent de gevarenklasse, waarin de onderneming is geplaatst, het aantal en de soort van verzekerden benevens het aantal hunner arbeidsdagen. Tevens is bekend welk dagloon die verzekerden hebben, daar dit voorkomt op den staat der dagloonen, bovenvermeld. Uit deze gegevens berekent de commissie het totale dagloon, dat in het afgeloopen jaar geacht kan worden te zijn uitbetaald om de onderneming te exploiteeren en vermenigvuldigt dit bedrag met de eenheidspremie, welke voor de

gevarenklasse, waarin de onderneming is geplaatst, is vastgesteld. Het product levert de premie op, welke over het loopende jaar door den werkgever is verschuldigd. De betaling dezer premie geschiedt, evenals zulks in de Ongevallenwet 1901 is bepaald, op het postkantoor op de betaaldagen, welke door den Minister, met de uitvoering der wet belast, worden vastgesteld.

Van den aanslag der commissie en van de vaststelling van den verzekeringsplicht door het bestuur der Rijksverzekeringsbank staat beroep open bij den raad van beroep en den centralen raad van beroep.

Uit het bovenstaande blijkt, dat de premie eens per jaar over een tijdvak van een kalenderjaar wordt vastgesteld. Vangt de verzekeringsplicht aan in het loopende boekjaar, dan is slechts premie verschuldigd over den tijd na den aanvang van den verzekeringsplicht. Bij staking van het bedrijf in het loopende boekjaar behoeft slechts premie te worden betaald tot aan het tijdstip der staking. Het is niet te vreezen, dat de taak der commissiën van schatting te zwaar zal zijn. Is eenmaal bij de invoering der wet de taxatie der verschillende ondernemingen geschied, dan bepaalt de taak der commissie zich daarna hoofdzakelijk tot het controleeren der gedane taxaties en tot het aanslaan van nieuwe ondernemingen.

Dergelijke commissiën van aanslag zijn niet vreemd in onze wetgeving. Ook de wet op de bedrijfsbelasting kent eene commissie van aanslag, bestaande uit een ambtenaar en leden door verschillende colleges aan te wijzen, terwijl de wet van 5 April 1870 (*Staatsblad* n⁰. 63) het college van zetters instelt, waarvan de burgemeester ambtshalve lid en voorzitter is en de leden door den Commissaris der Koningin uit eene opgave van den gemeenteraad uit ingezetenen der gemeente worden benoemd.

Waar onder de landbouwers reeds nu het vereenigingsleven van groote beteekenis is, behoeft niet te worden gevreesd, dat er geen voldoende en bekwame personen gevonden zullen worden, die bereid zullen zijn in de commissiën zitting te nemen.

Het groote voordeel dezer commissiën is, zooals reeds eerder is gezegd, dat de administratiekosten der verzekering betrekkelijk gering kunnen zijn, dat de landbouwer door deskundige collega's of andere bevoegde personen wordt aangeslagen en dat hij weinig in aanraking zal komen met ambtenaren.

Evenals dit het geval is bij de Ongevallenwet 1901, is ook in het ontwerp aan den werkgever de bevoegdheid gegeven, om, indien hij zulks wenscht, zelf het risico te dragen van de verzekering of dit over te dragen aan eene naamlooze vennootschap of rechtspersoonlijkheid bezittende vereeniging. De desbetreffende bepalingen komen zooveel mogelijk overeen met de artikelen 52 tot en met 60 der Ongevallenwet 1901.

De regeling der schadeloosstellingen, het onderzoek en de

aangifte der ongevallen, de vaststelling en betaalbaarstelling der schadeloosstellingen, het beroep, het toezicht enz. zijn, behoudens na te melden uitzonderingen, geheel overeenkomstig de desbetreffende regelingen der Ongevallenwet 1901.

Ten aanzien van het beroep zij opgemerkt, dat in de raden van beroep, behalve de voorzitter, zitting hebben uitsluitend werkgevers en werklieden in den zin van het ontwerp. Over geschillen voortvloeiende uit de bepalingen van het ontwerp, oordeelen dus werkgevers en werklieden, werkzaam in de landbouwbedrijven.

Er worden naast de plaatselijke commissiën, bedoeld in artikel 86 der Ongevallenwet 1901, afzonderlijke plaatselijke commissiën voor de landbouwbedrijven ingesteld, waarin de werkgevers en werklieden in de landbouwbedrijven zitting hebben.

Met betrekking tot het beheer der middelen uit deze verzekering voortvloeiende, heeft de ondergeteekende gemeend de inkomsten en uitgaven dezer verzekering, welke beheerd zullen worden door de Rijksverzekeringsbank, streng gescheiden te moeten houden van de overige inkomsten en uitgaven der Bank, d. w. z. van die, welke voortvloeien uit de Ongevallenwet 1901 en eventueel uit de Zeevisschers-ongevallenverzekering. De industrieele bedrijven en eventueel de zeevisscherij mogen in geen geval bijdragen in de kosten der landbouwverzekering, evenmin als deze laatstbedoelde verzekering bij moet dragen voor de industrie of de zeevisscherij. Waar dus tengevolge van een gebrek in het tarief of tengevolge van de schattingen der commissiën van aanslag een te kort mocht ontstaan in de middelen der landbouwverzekering, daar moet dit uitsluitend worden aangevuld door de werkgevers in de landbouwbedrijven. De scheiding is noodzakelijk omdat, bij vermenging van de inkomsten en uitgaven der verschillende verzekeringen, er gevaar zou kunnen ontstaan, dat de eene groote tak van nijverheid (de industrie) een gedeelte der kosten van de andere groote tak (de landbouw) zou hebben te dragen. Scheidt men de beide verzekeringen, dan zal elke verzekering hare eventueele tekorten zelf dragen.

Tot toelichting der artikelen van het ontwerp diene het volgende.

HOOFDSTUK I.

Inleidende bepalingen.

Artikel 1. Wat de verzekering van den werkgever aangaat zij verwezen naar het algemeen gedeelte dezer toelichting, bladz. 4.

Artikel 2. De definitie van werkgever, in dit artikel gegeven, komt in beteekenis overeen met die, welke gevonden wordt in het ontwerp Zeevisschers-Ongevallenwet 1905.

De Ongevallenwet 1901 verstaat onder werkgever ieder natuurlijk of rechtspersoon, die anderen in dienst heeft voor de uitoefening van een volgens die wet verzekeringsplichtig bedrijf. In dit ontwerp is echter het begrip werkgever ruimer en valt daaronder ook de ondernemer, die zonder hulp van werklieden een landbouwbedrijf uitoefent. Immers volgens artikel 1 zijn ook de werkgevers in de landbouwbedrijven verzekerd. Werd de redactie der Ongevallenwet 1901 overgenomen, dan zou niet verzekerd worden de werkgever, die zonder arbeiders een landbouwbedrijf uitoefent. Vandaar in het eerste lid van art. 2 de woorden: „of ieder natuurlijk persoon, die voor eigen rekening een of meer dier bedrijven uitoefent, zonder daardoor anderen in dienst te hebben."

Tweede lid. Voor het begrip werkman wordt alhier als vereischte gesteld, dat de werknemer als vergoeding voor zijn arbeid eene uitkeering ontvangt. Met het woord „uitkeering" worden niet alleen bedoeld uitkeeringen in geld of in natura, maar ook bijv. het recht om gras te maaien op het land van den werkgever of om aldaar schapen te laten grazen enz., mits dit recht gegeven wordt als vergoeding voor verrichten arbeid.

Derde lid. In den landbouw komt het zeer dikwijls voor, dat het geheele huisgezin, daaronder ook de echtgenoote, in het bedrijf van den vader of echtgenoot werkzaam is. Deze personen staan dan aan dezelfde gevaren bloot als de werkman in het bedrijf. De kinderen, die in de landbouwonderneming van hun vader werkzaam zijn, kunnen geacht worden werklieden te zijn in den zin van het tweede lid van dit artikel, indien zij tegen eene vergoeding voor hun arbeid in de onderneming van hun vader werkzaam zijn.

Hetzelfde geldt voor de overige bloed- of aanverwanten. Ten aanzien van de echtgenoote kan men naar de meening van den ondergeteekende moeilijk spreken van eene dienstbetrekking of van het verdienen van loon. Op deze punten is intusschen de meening in Duitschland verdeeld. Het Reichs-Versicherungsambt en andere rechterlijke colleges nemen aan, dat de eene echtgenoot, die in de onderneming van den anderen echtgenoot werkzaam is, niet kan worden beschouwd als werkman „da die sittliche Auffassung der Ehe als des Verhältnisses zweier zu ungetheilter Lebensgemeinschaft berufener Personen sich nicht mit den das soziale Verhältniss des Arbeitgebers und Arbeitnehmers beherrschenden Begriffen verträgt, welche in das Verhältniss der allgemeinen Gleichberechtigung der Ehegatten den damit nicht vereinbaren Gegensatz wirthschaftlicher Abhängigkeit des einen vom anderen hineintragen würden". (Handbuch der Unfallversicherung 1901, bl. 12).

Een tegenovergestelde opvatting wordt gehuldigd door gezag-

hebbende Duitsche schrijvers (zie o. a. ROSIN, Recht der Arbeiterversicherung I bl. 168 en volgende; PILOTY, Das Reichs-Unfallversicherungsrecht I bl. 220; het tijdschrift „die Invaliditäts- und Alters-Versicherung im Deutschen Reiche", 1 Maart 1903, bl. 57 en 58).

Zulks heeft den ondergeteekende aanleiding gegeven door eene uitdrukkelijke wetsbepaling den echtgenoot, die in de onderneming van den anderen werkzaam is, verzekerd te verklaren, om zoodoende alle quaestiën af te snijden, welke zich eventueel in de praktijk bij de uitvoering der wet op dit punt zouden kunnen voordoen.

Artikel 3, *laatste lid*. Deze bepaling heeft dezelfde strekking als die van het laatste lid van art. 3 der Ongevallenwet 1901. Indien bijv. eene gemeente door hare werklieden de gemeenteplantsoenen laat onderhouden dan is de verzekering der werklieden met dat onderhoud belast, wenschelijk. Vandaar de fictie, dat de gemeente geacht zal worden het onderhouden enz. als een verzekeringsplichtig bedrijf uit te oefenen. Ditzelfde geldt eveneens voor de overige publiekrechtelijke lichamen.

Artikelen 4 *tot en met* 19. Voor de meer algemeene toelichting dezer artikelen zij verwezen naar de algemeene beschouwingen, bladz. 3 en 6.

Artikel 5. De dagloonen zullen niet in alle gemeenten gelijk zijn, tevens verschillen zij voor de onderscheidene soorten van werklieden. Bij de vaststelling der dagloonen moet als grondslag genomen worden de verdienste van den werkman in de landbouwbedrijven. De gezamenlijke inkomsten, hetzij in geld, hetzij in natura, vormen den basis. Alle voordeelen, dus ook het recht om volgens overeenkomst of plaatselijk gebruik gras te maaien op het land van den werkgever, vee te weiden enz., moeten in geldswaarde worden omgezet. Met deze factoren heeft de commissie van aanslag rekening te houden; eveneens met de omstandigheid, dat de loonen in eenzelfde gemeente niet overal gelijk zijn, dat de loonen van mannelijke arbeiders anders kunnen zijn dan die van vrouwelijke, dat de leeftijd van den verzekerde en de aard der dienstbetrekking tevens van invloed kunnen zijn op het loonbedrag.

Ten aanzien van den werkman, die tijdelijk in den landbouw werkzaam is, terwijl hij het overige gedeelte van het jaar in een niet-verzekeringsplichtig bedrijf werkzaam is, kan het misschien noodzakelijk blijken een ander dagloon vast te stellen, dan ten aanzien van hem, die geregeld in een landbouwbedrijf werkzaam is.

Tweede lid. Deze bepaling komt overeen met het derde lid

van artikel 16 van het ontwerp-Zeevisschers-Ongevallenwet 1905.

Bij de bepaling van de hoegrootheid van het dagloon kan men òf de Zondagen en algemeen erkende Christelijke feestdagen mede in aanmerking nemen òf uitsluitend het dagloon vaststellen over het aantal dagen, waarop gewoonlijk gearbeid wordt. In het eerste geval zal het dagloon dan bedragen $\frac{x}{365}$, in het tweede geval $\frac{x}{309}$, waarbij x de verdienste over één jaar voorstelt. Daar evenals bij de Ongevallenwet 1901 geene schadeloosstelling over de Zondagen en algemeen erkende Christelijke feestdagen zal worden uitgekeerd, moet het dagloon met deze omstandigheid rekening houden en dus vastgesteld worden in verhouding tot het aantal dagen, waarop gewoonlijk gearbeid wordt, zoodat de Zondagen en bedoelde feestdagen niet in aanmerking mogen komen.

Derde lid. Overeenkomstig het beginsel der Ongevallenwet 1901 kan de verzekerde op geen hoogere uitkeering aanspraak maken dan op een bedrag van ten hoogste 70 % van een dagloon van f 4.

Artikel 6. De nederlegging en publicatie is noodzakelijk met het oog op de bevoegdheid den werkgever en den werkman toegekend om bezwaarschriften in te dienen. Hetzelfde geldt van de toezending van een afschrift of afdruk aan het bestuur der Rijksverzekeringsbank en aan de plaatselijke commissie, ingesteld voor de gemeente, waarvoor de staat der dagloonen zal gelden.

Artikel 7. Hoewel het uit een verzekeringstechnisch oogpunt voor de Rijksverzekeringsbank onverschillig is, hoe groot het bedrag der dagloonen is, zoo is haar toch het recht van reclame toegekend, omdat zij als onpartijdig overheidsorgaan mede dient te werken tot eene goede uitvoering, der verzekering, waarbij de gefingeerde dagloonen zooveel mogelijk moeten overeenstemmen met het werkelijk verdiende loon in de landbouwbedrijven. De werkgevers en werklieden hebben tevens belang bij eene nauwkeurige vaststelling der dagloonen, vermits naar deze dagloonen de schadeloosstellingen en de premie worden berekend.

De plaatselijke commissie, onder *c* bedoeld, bestaat uit werkgevers en werklieden in den zin van het ontwerp.

Artikel 8. Wanneer de bevoegdheid gegeven wordt bezwaarschriften in te dienen tegen den staat der dagloonen, zooals deze door de commissie van aanslag is vastgesteld, dan is het billijk ook hen te hooren, die gegronde bedenkingen hebben tegen den inhoud van die bezwaarschriften. Zoodoende hooren de Gedeputeerde Staten de argumenten van de voor- en tegenstanders, wat ten

goede zal komen aan de juistheid van het bedrag der vast te stellen dagloonen.

Artikel 9. Zijn geene bezwaarschriften ingediend, dan kan men aannemen, dat de bedragen, vermeld op den staat der dagloonen, in overeenstemming zullen zijn met den werkelijken toestand, zoodat Gedeputeerde Staten de lijst onveranderd kunnen vaststellen. Blijkt uit de bezwaarschriften, dat wijziging noodzakelijk is, dan brengen Gedeputeerde Staten deze aan en wordt de staat door hen vastgesteld, zooals zij meenen, dat zij het nauwkeurigst in overeenstemming met den werkelijken toestand zal zijn.

Artikel 11. De Rijksverzekeringsbank moet het dagloon kennen om daarnaar de schadeloosstellingen vast te stellen.

De werkgever en de werkman hebben er belang bij te weten, hoe groot het dagloon is, de eerste omdat hij premie moet betalen naar dat dagloon, beiden omdat zij schadeloosstelling naar dat dagloon zullen ontvangen. Daar alleen uit den staat der dagloonen blijkt, welke hunne dagloonen zijn, wordt hun, indien zij daarom vragen, kosteloos een exemplaar uitgereikt.

Artikel 12. De regel is, dat de dagloonen om de vijf jaren herzien worden. Mocht echter tusschentijds aanleiding worden gevonden den staat te herzien, dan kan zulks geschieden op last van Gedeputeerde Staten.

Artikel 13. Het zal dikwijls gebeuren, dat eene landbouwonderneming door hare werklieden werkzaamheden laat verrichten in eene andere gemeente dan waarin de onderneming is gevestigd. Men denke bijv. aan de groote boerderijen, die in meer dan eene gemeente land hebben. Welk dagloon moet nu gelden voor den verzekerde: het dagloon van de gemeente waar de onderneming is gevestigd of dat der gemeente, waar de verzekerde in het bedrijf werkzaam is? Het ontwerp heeft als regel aangenomen, dat door de gemeente, waar de onderneming is gevestigd, het dagloon van den verzekerde wordt bepaald, zoodat voor hem de staat der dagloonen zal gelden, voor die gemeente vastgesteld. Als regel zal de verzekerde zoo dicht mogelijk wonen bij de onderneming, waarin hij werkt. Het werkelijke loon, dat hij verdient, zal het loon zijn, dat ter plaatse, waar de onderneming is gevestigd, gewoonlijk aan soortgelijke werklieden wordt uitbetaald, zoodat de verzekerde, ook indien hij in eene andere gemeente woont of in eene andere gemeente in het bedrijf werkzaam is, voor de toepassing der dagloonen, geacht moet worden te behooren tot de gemeente, waar de onderneming is gevestigd. Het kan intusschen voorkomen, dat een verzekerde voortdurend of een groot gedeelte van het jaar werk-

zaam is voor eene onderneming, die in eene andere gemeente gevestigd is, dan waar de verzekerde gewoonlijk in het bedrijf werkzaam is. Men denke bijv. aan eene groote onderneming, die in verschillende gemeenten het bedrijf uitoefent en werklieden in haren dienst heeft, die woonachtig zijn in de gemeente, waar zij in den regel werkzaam zijn, wellicht in een gansch andere streek dan die, waarin de gemeente ligt, waar de onderneming is gevestigd. De werkman zal dan in den regel een loon verdienen, dat gewoonlijk aan soortgelijke werklieden wordt betaald in de gemeente, waar hij in het bedrijf werkzaam is. De staat der dagloonen van laatstbedoelde gemeente zou andere dagloonen kunnen inhouden dan die, vastgesteld voor de gemeente, waar de onderneming is gevestigd. Liet men voor den verzekerde de staat gelden der gemeente, waar de onderneming is gevestigd, dan kon zijn dagloon wel eens niet evenredig zijn aan het loon, dat gewoonlijk aan soortgelijke arbeiders wordt uitbetaald in de gemeente, waar hij in het bedrijf werkzaam is. Vandaar, dat de commissie van aanslag kan bepalen, dat voor hem de staat der dagloonen zal gelden van de gemeente, waar hij in het bedrijf werkzaam is.

Het bovenstaande geldt ook, indien de verzekerde werkzaam is in een ander gedeelte van dezelfde gemeente dan waarin de onderneming is gevestigd. Ook dan kan het voorkomen, dat voor het gedeelte der gemeente, waar de onderneming is gevestigd een ander dagloon geldt dan voor het gedeelte waar de verzekerde werkzaam is.

Tweede lid. Het eerste lid stelt als regel, dat voor den verzekerde de staat zal gelden, vastgesteld voor de gemeente, waar de onderneming is gevestigd. Ten aanzien van buitenlandsche ondernemingen, die hier te lande het bedrijf uitoefenen, zou dus geene staat van toepassing kunnen zijn. Daarom geldt voor de verzekerden in die ondernemingen, de lijst der dagloonen, vastgesteld voor de gemeente, waar de verzekerde in het bedrijf werkzaam is.

De mededeeling der beslissing geschiedt bij te adviseeren dienstbrief met het oog op den termijn van het beroep, bedoeld in de artikelen 89 en 92.

Artikel 14. Het is zeer moeilijk voor den echtgenoot, die als werkman wordt beschouwd, een bedrag aan te nemen, dat als zijne verdienste is te beschouwen Daarom is het beter het dagloon van den echtgenoot te laten bepalen door de soort van werkzaamheden door hem verricht, zoodat zijn dagloon gelijk zal zijn aan het dagloon van den gelijksoortigen werkman in hetzelfde of in een soortgelijk bedrijf.

Artikel 16. De zuivere inkomsten van den werkgever worden

gevonden door zijne bruto-inkomsten te verminderen met de bedrijfskosten of wat daarmede gelijk gesteld kan worden. In de wet op de Bedrijfsbelasting vindt men deze kosten opgesomd. Laatstgenoemde wet neemt daaronder niet op de directe belastingen, drukkende op het bedrijf, noch de premie, welke hij voor zich zelf of voor zijne echtgenoote verschuldigd is voor de verzekering tegen ongelukken. Naar de meening van den ondergeteekende behooren deze posten voor de toepassing dezer wet ook tot de bedrijfskosten, de laatste echter alleen, indien premie verschuldigd is voor de bij het ontwerp verplichtend gestelde verzekering.

Artikel 18, *laatste lid.* De mededeeling geschiedt bij te adviseeren dienstbrief met het oog op den termijn waarbinnen, ingevolge artikel 89, beroep openstaat.

Artikel 19. Volgens het tweede lid van art. 15 wordt elke werkgever geacht jaarlijks f 500 te verdienen. Voor den werkgever echter, die zijne inkomsten heeft laten schatten, geldt het geschatte bedrag als grondslag voor de bepaling van het dagloon. Dit bedrag wordt steeds aangenomen, ook zoo in werkelijkheid de inkomsten van den werkgever verminderd of vermeerderd zijn. Eerst dan, wanneer op verzoek van den werkgever eene nieuwe schatting heeft plaats gehad, wordt als basis het opnieuw geschatte bedrag aangenomen.

HOOFDSTUK II.

Verzekeringsplichtige bedrijven.

Artikel 23. Indien een werkgever zijne werklieden in de landbouwbedrijven tevens gebruikt in een bedrijf, vallende onder de Ongevallenwet 1901, welk bedrijf deel uitmaakt van een landbouwbedrijf, zouden deze werklieden het eene oogenblik verzekerd zijn volgens de bepalingen in het ontwerp, het andere oogenblik volgens de bepalingen der Ongevallenwet 1901. Het gevolg zou zijn, dat de werkgever voor zijne werklieden loonlijsten had te houden gedurende den tijd, dat zij in het bedrijf werkten, dat onder de Ongevallenwet 1901 viel, terwijl deze verplichting niet bestond, zoolang zij in een verzekeringsplichtig landbouwbedrijf werkzaam waren.

Het zal bijv. kunnen voorkomen, dat een werkgever het volgens de Ongevallenwet 1901 verzekeringsplichtige bedrijf van boterfabrikant met centrifuges uitoefent, terwijl hij daarnaast het verzekeringsplichtige veehoudersbedrijf uitoefent en de grondstof voor zijn boterfabriek ontleent aan de veehouderij. Wanneer nu zijne werklieden èn in de veehouderij èn in de boterfabriek werkzaam zijn, zouden zij zonder eene bepaling als die van art. 23 onder twee wetten vallen. In de practijk zou het niet mogelijk zijn na te gaan, wanneer die werklieden ten behoeve van de boterfabriek

en wanneer zij voor de veehouderij werkzaam zijn. De bepaling van art. 23 heeft tengevolge dat zij uitsluitend zullen vallen onder de bepalingen van het ontwerp. De werkgever behoeft dus geene loonlijsten te houden voor zijn boterfabriek; van het bedrijf, dat aldaar wordt uitgeoefend, wordt, evenals zulks het geval is bij een zuiver landbouwbedrijf, door de commissie van aanslag de arbeidsbehoefte vastgesteld en worden voor de aldaar werkzame werklieden, gefingeerde dagloonen aangenomen.

HOOFDSTUK III.

Van de uitvoering der verzekering.

Artikel 27, *tweede lid.* Bij ontstentenis of ziekte enz. van den burgemeester, wordt deze als voorzitter en als lid vervangen door den wethouder, die van de aanwezigen de oudste in jaren is, of, deze ongesteld zijnde, door den daarop in jaren volgenden wethouder.

Deze wethouder is dus plaatsvervangend lid der commissie van aanslag en met den burgemeester het eenige lid, dat niet door den gemeenteraad wordt benoemd, maar ambtshalve deel uitmaakt van de commissie van aanslag.

Artikel 28, *laatste lid.* De keuze van den gemeenteraad behoort zooveel mogelijk te vallen op deskundigen in landbouwzaken, zoodat in de eerste plaats in aanmerking moeten komen zij, die werkzaam zijn of geweest zijn in de verzekeringsplichtige landbouwbedrijven. De keuze is niet beperkt tot den werkgever. Ook de werkman kan zitting hebben in de commissie van aanslag en zulks kan zelfs wenschelijk zijn met het oog op de premiebepaling van den kleinen werkgever, die nu eens werkman dan weer werkgever is. Het is den ondergeteekende niet wenschelijk voorgekomen in het ontwerp te bepalen, dat de commissie uit een gelijk aantal werkgevers en werklieden moet bestaan. In vele gevallen toch is de grens tusschen werkgever en werkman niet altijd scherp te trekken en het is te verwachten, dat de gemeenteraad slechts die personen zal kiezen, welke geacht kunnen worden voldoende op de hoogte te zijn van de positie zoowel van den grooten als van den kleinen werkgever of van den werkgever, die tevens werkman is.

Mocht de commissie van aanslag hare taak niet met de noodige onpartijdigheid of nauwkeurigheid vervullen, dan kan de belanghebbende van de beslissing der commissie in beroep komen bij den raad van beroep en den centralen raad van beroep. Indien het de vaststelling der dagloonen betreft, is reclame bij Gedeputeerde Staten toegelaten.

Artikel 35. Indien de administratie eener commissie te omvangrijk wordt, dan behoort de gelegenheid te bestaan, haar een

secretaris toe te voegen, aan wien, zoo noodig, dan eene bezoldiging moet kunnen worden toegekend. Het ontwerp brengt de helft dezer bezoldiging ten laste van den Staat, zulks naar analogie van het bepaalde in art. 93, tweede lid der Ongevallenwet 1901. De schattingscommissie is een orgaan van uitvoering der wet; zij verricht een taak, die bij de uitvoering der Ongevallenwet 1901 wordt verricht door het bestuur der bank en zijne ambtenaren. Het is dus niet meer dan billijk, dat de regeling der bezoldiging van den secretaris, aan de commissie toegevoegd om hare taak mogelijk te maken, wordt gelijk gesteld met die, geldende ten opzichte van de ambtenaren ondergeschikt aan het bestuur der Bank. De andere helft der bezoldiging komt dan ten laste der verzekering.

Artikel 38. Geen lid of plaatsvervangend lid der commissie mag ingevolge dit artikel deel nemen aan de indeeling van zijne eigen onderneming in eene gevarenklasse of aan de vaststelling van de arbeidsbehoefte dier onderneming. Evenmin mag hij, indien hij zijne zuivere jaarlijksche inkomsten wenscht te laten schatten om tot de bepaling van zijn dagloon te geraken, in zijne hoedanigheid van lid of plaatsvervangend lid der commissie, daarbij medewerken, terwijl hij zich eveneens heeft te onthouden, indien de commissie moet adviseeren omtrent den verzekeringsplicht zijner onderneming of omtrent het staken van zijn bedrijf. Wel mag hij medewerken aan de vaststelling der lijst van dagloonen. De redactie van het artikel stemt overeen met die van art. 46 der Gemeentewet.

Artikel 39. Het staat den werkgever vrij den toegang tot zijne onderneming te weigeren. De commissie zal dan de arbeidsbehoefte vaststellen, zooals zij naar haar eigen inzicht meent te mogen doen. Aan den werkgever is echter in dat geval geen recht van beroep gegeven, indien hij meent, dat zijn aanslag te hoog is.

Artikel 44. De leden der commissie nemen hunne functie als eene onbezoldigde betrekking waar. Alleen de noodzakelijke kosten worden hun vergoed. Zoo noodig, kan een presentiegeld worden toegekend.

De kosten, welke uit de werkzaamheden der commissie voortvloeien, behooren tot de administratiekosten der verzekering, welke geheel ten laste moeten gebracht worden van den werkgever. Zie over de kosten van den secretaris der commissie op art. 35.

HOOFDSTUK IV.

Van den omvang der schadeloosstellingen en de berekening daarvan.

Artikel 45. De regeling der schadeloosstellingen voor de verzekerden in de landbouwbedrijven is geheel dezelfde als die, welke geldt voor de werklieden in de industrie. Daar dit ontwerp niet in werking zal treden vóór dat de Ongevallenwet 1901 is gewijzigd in verband met het ingediende ontwerp Ziekteverzekeringswet en een groot gedeelte der landbouwarbeiders tevens valt onder de regeling van het ontwerp Ziekteverzekeringswet 1905, zullen dus de kosten van het ongeval gedurende de eerste 13 weken ten laste komen van de ziekenkas, waarbij die werklieden verzekerd zijn.

HOOFDSTUK V.

Van de vaststelling van den verzekeringsplicht.

Artikelen 46 *tot en met* 54. In het algemeen gedeelte der toelichting is reeds uiteengezet welk gedeelte van de uitvoering der verzekering aan de Rijksverzekeringsbank en welk deel aan de commissiën van aanslag is opgedragen.

De Bank stelt den verzekeringsplicht vast, maar doet dit niet dan nadat zij daarover het advies heeft ingewonnen van de commissie van aanslag. De aangifte en de staking van het bedrijf geschiedt door middel van de invulling van formulieren door den werkgever. Een dezer formulieren wordt door het bestuur der Bank gezonden aan de commissie van aanslag. De opgaven, door den werkgever op het formulier vermeld, kunnen zoo noodig door de commissie, welke van advies dient, nader ter plaatse worden onderzocht; zij geven in elk geval aan de commissie reeds de noodige aanwijzingen om later tot het vaststellen van de arbeidsbehoefte der onderneming te geraken, indien de onderneming verzekeringsplichtig wordt verklaard. Geschiedt dit laatste, dan geeft het bestuur der Bank hiervan kennis aan de commissie van aanslag, met opgave van al hetgeen hem bekend is omtrent de onderneming. De commissie heeft dus bij den aanvang harer taak reeds eenige gegevens, welke haar van veel nut kunnen zijn bij de indeeling in eene gevarenklasse en het schatten van de arbeidsbehoefte.

De formulieren, waaruit van den verzekeringsplicht moet blijken, kunnen derhalve zoodanig worden vastgesteld, dat zij tevens dienst kunnen doen als basis voor de werkzaamheden der commissie van aanslag.

HOOFDSTUK VI.

Van de indeeling in gevarenklassen en van het opbrengen der middelen tot dekking.

Artikel 55. Op bladz. 9 van het algemeene deel der toelichting is de reden aangegeven, waarom het ontwerp slechts eene indeeling in gevarenklassen kent en niet tevens ook eene toewijzing van gevarenpercentages.

Deze indeeling in gevarenklassen zal zeer uitvoerig moeten zijn. Eenzelfde bedrijf behoort in meer dan eene klasse te vallen, indien het een verschillende mate van gevaar oplevert voor de verzekering. Bij de indeeling dient rekening te worden gehouden met het gebruik van krachtwerktuigen, het bezigen van trekdieren, het omgaan met hoornvee enz.

Het is niet noodzakelijk, indien in dezelfde onderneming meer dan één bedrijf wordt uitgeoefend, elk bedrijf in eene of meer gevarenklassen in te deelen. In eenzelfde onderneming toch wordt dikwijls meer dan één bedrijf tegelijkertijd uitgeoefend, zonder dat de verschillende bedrijven streng gescheiden worden gehouden. Een landbouwer zal dikwijls naast den landbouw in engeren zin tevens nog de veehouderij, de paardenfokkerij of den tuinbouw uitoefenen, terwijl de personen, die hij daarvoor gebruikt, dan eens in dit, dan weer in dat bedrijf werkzaam zullen zijn. Deze bedrijven nu kunnen gezamenlijk in ééne gevarenklasse worden geplaatst, welke het gemiddelde gevaar uitdrukt, aan de gezamenlijke uitoefening van die bedrijven verbonden, zoodat ten opzichte van het gevaar de werkgever in zijn onderneming geacht wordt één bedrijf uit te oefenen.

Artikel 56. De middelen tot dekking worden, evenals in de Ongevallenwet 1901, op twee manieren opgebracht en wel door middel van het premiestelsel of door het zelf dragen van het risico of door risico-overdracht aan eene vennootschap of vereeniging.

Artikel 58. De premie wordt door de commissie van aanslag vastgesteld vóór 1 Mei, over het tijdvak van 1 Januari tot en met 31 December, dus over een vol kalenderjaar. Vangt de verzekeringsplicht aan na den eersten Mei, dan geschiedt de vaststelling na dien datum.

Artikel 59. De indeeling in eene gevarenklasse geschiedt aan de hand van den algemeenen maatregel van bestuur, bedoeld in artikel 55.

Als grondslag voor de indeeling in eene gevarenklasse en het schatten der arbeidsbehoefte wordt de toestand der onderneming genomen zooals deze was in het jaar, voorafgaande aan dat, waarover

premie is verschuldigd, m. a. w. de premie, verschuldigd over het loopende jaar, is berekend naar het bedrijfsgevaar en de arbeidsbehoefte van het daaraan voorafgaande jaar.

Het kan dus voorkomen, dat het bedrag der premie niet evenredig is aan het gevaar, dat de onderneming in net jaar, waarover premie is verschuldigd, voor de verzekering oplevert; eerst in het daarop volgende jaar wordt eene premie betaald, welke evenredig is aan dat bedrijfsgevaar.

Deze regeling is noodzakelijk. Wanneer de premie telkens naar annleiding van veranderingen in het bedrijf gewijzigd zou moeten worden, zou de commissie opnieuw eene schatting moeten doen of eene nieuw indeeling in gevarenklassen moeten vaststellen, zoodat hare taak voor onbezoldigde personen, die den aanslag belangeloos doen, te zwaar zou worden. Daarom is van het beginsel uitgegaan, dat de toestand van de onderneming genomen wordt over een bepaald tijdvak en naar dien toestand wordt de premie bepaald. Wijzigt zich de toestand in den loop van het betalingsjaar, dan zal daarmede eerst rekening worden gehouden in het daarop volgende betalingsjaar. Wel is de werkgever, ingevolge artikel 62 verplicht aan de commissie van aanslag de wijzigingen in zijn bedrijf op te geven, maar deze zijn niet van invloed op het eenmaal vastgestelde bedrag der premie; zij worden alleen in aanmerking genomen bij de vaststelling van de premie over het volgende betalingsjaar.

Bovendien kan de arbeidsbehoefte eener onderneming alleen met eenige nauwkeurigheid worden bepaald, indien vaststaat, welke soort van werkzaamheden, welke cultuur enz. in de onderneming wordt uitgeoefend. Dit nu is alleen met zekerheid te bepalen indien men het bedrijf in de onderneming gadeslaat over een afgesloten tijdperk en niet, wanneer men vraagt, welke arbeid in de onderneming in de toekomst, d. i. in het jaar, waarover premie moet worden betaald, zal worden verricht.

Als regel geldt, dat voor de bepaling der premie de toestand der onderneming wordt genomen in het voorgaande jaar. Vangt de verzekeringsplicht echter eerst aan in het betalingsjaar, zoodat geen basis voor de bepaling der arbeidsbehoefte in het voorgaande jaar kan worden gevonden, dan dient als grondslag van de premiebepaling over het eerste jaar de toestand der onderneming in het jaar, waarin de aanwijzing van eene gevarenklasse en de schatting der arbeidsbehoefte plaats heeft.

Laatste lid. De werkgever, die is toegelaten tot het dragen van het risico of tot het overdragen daarvan, zal natuurlijk verplicht zijn een aandeel in de administratiekosten der verzekering bij te dragen. Mocht nu deze bijdrage berekend worden naar het gevaar van het door dien werkgever uitgeoefende bedrijf, zoodat te zijnen aanzien eene indeeling in eene gevarenklasse zal plaats hebben, dan moet hij ook kennis dragen, in welke klasse hij geplaatst wordt,

om, indien hem de indeeling onjuist voorkomt, van de plaatsing bij den raad van beroep in beroep te kunnen komen. Vandaar dat de indeeling den werkgever bij te adviseeren dienstbrief wordt medegedeeld.

Artikel 60. De commissie van aanslag bepaalt de arbeidsbehoefte naar de hoeveelheid menschelijke arbeid, welke noodig is om in de onderneming het bedrijf uit te oefenen. Zij behoeft dus volstrekt geen rekening te houden met het werkelijke aantal werklieden in de onderneming, noch met den werkelijken duur van hun arbeidstijd, maar zij gaat enkel na, hoevele personen van elke categorie, en hoevele dagen arbeids van deze personen benoodigd zijn om de onderneming te exploiteeren. Het is dus voor den werkgever ten opzichte van het door hem te betalen bedrag der premie onverschillig hoevele personen hij werkelijk in dienst heeft.

Artikel 63. De premie wordt vastgesteld over een vol kalenderjaar. Indien de verzekeringsplicht eerst in het loopende boekjaar aanvangt is het billijk slechts premie te laten betalen over den tijd na den aanvang van den verzekeringsplicht. Evenzeer is het billijk om, indien het bedrijf gestaakt wordt, slechts premie te laten betalen tot het tijdstip der staking.

Artikel 64. Het kan voorkomen, dat door overstrooming, hagel of andere buitengewone omstandigheden gedurende een gedeelte van het jaar minder werkkrachten in de onderneming benoodigd zijn, dan in normale omstandigheden, gelijk evenzeer kan voorkomen dat door buitengewone omstandigheden, in een jaar tijdelijk buitengewoon vermeerdering van personeel noodig is. Men denke aan het geval dat een perceel bosch uitbrandt, zoodat het oude hout moet worden opgeruimd, de grond moet worden omgezet en nieuwe aanplant noodig is. Daar de commissie de arbeidsbehoefte bepaald naar de gemiddelde hoeveelheid menschelijke arbeid, benoodigd om onder normale omstandigheden in de onderneming het bedrijf uit te oefenen, zou het twijfelachtig kunnen zijn, of zij bij de vaststelling van de arbeidsbehoefte rekening mag houden met die buitengewone omstandigheden.

Waar in de onderneming ten gevolge van buitengewone omstandigheden, met minder of meer personeel wordt gewerkt, zoodat het bedrijfsgevaar dier onderneming ook geringer of grooter wordt, daar is het billijk dat de arbeidsbehoefte dier onderneming eveneens lager of hooger wordt geschat.

Artikel 66. Wanneer na de invoering der wet de commissie voor de eerste maal alle ondernemingen zal hebben ingedeeld in gevarenklassen en hare arbeidsbehoefte zal hebben geschat,

zal in den regel in de daarop volgende jaren, de schatting niet telkens opnieuw behoeven te geschieden. De meeste ondernemingen toch zullen jaren achtereen dezelfde premie kunnen blijven betalen, daar veranderingen in het bedrijf zich bij tal van ondernemingen in de landbouwbedrijven, niet in diezelfde mate voordoen als in de industrie.

Doen zich veranderingen voor dan is de werkgever verplicht daarvan kennis te geven aan de commissie van aanslag (artikel 62). In de meeste gevallen zal de commissie kunnen volstaan met ieder jaar aan den werkgever een eenvoudig formulier toe te zenden, met verzoek om daarop aan te teekenen of de onderneming veranderingen heeft ondergaan, welke van invloed kunnen zijn op het bedrag der premie. Deze formulieren kunnen, zoo noodig worden ingevuld met behulp van den persoon, met de rondbrenging of het terughalen daarvan belast. Bij twijfel aangaande de juistheid der opgaven, kan de commissie natuurlijk altijd een onderzoek, zoo noodig ter plaatse, instellen of doen instellen en een nieuwe indeeling of schatting doen.

De formulieren nu, welke door de commissie kunnen worden gezonden aan de werkgevers, hetzij ter bevestiging van een reeds gedane schatting, hetzij om gegevens te verstrekken voor een nieuwe schatting, worden door den Minister, met de uitvoering der wet belast, vastgesteld.

Artikel 67. De Rijksverzekeringsbank ontvangt kennis van het bedrag der premie en van de wijze van berekening daarvan, omdat zij belast is met het innen der middelen tot dekking en dus moet weten, welk bedrag door elken werkgever verschuldigd is.

Artikelen 69 *tot en met* 82. Deze artikelen komen overeen met de artikelen 47 tot en met 60 der Ongevallenwet 1901, voor zoover geene afwijkingen noodig waren. In het stelsel der Ongevallenwet 1901, berekent de werkgever zelf zijne premie. In de regeling van het ontwerp kan dit niet aan den werkgever worden overgelaten.

De arbeidsbehoefte der onderneming van een werkgever, die zelf het risico draagt of dit heeft overgedragen, behoeft niet te worden bepaald. De commissie dient dus te weten, welke werkgevers onder het premiestelsel vallen en welke niet. Vandaar de kennisgeving door het bestuur der Bank aan de commissie van aanslag, bedoeld in het tweede lid van artikel 75.

HOOFDSTUK VII.

Van de aangifte en het onderzoek der ongevallen.

Artikel 84. Deze bepaling is noodzakelijk, omdat de werkgever zelf ook verzekerd is en de aangifte van het ongeval dat hem is overkomen, in geen geval verzuimd mag worden.

HOOFDSTUK IX.

Van beroep.

Artikel 87. De raden van beroep bestaan, indien zij oordeelen over beslissingen, welke voortvloeien uit de bepalingen van dit ontwerp, uit werkgevers en werklieden in de landbouwbedrijven. De voorzitter is de voorzitter van den raad van beroep, welke oordeelt over de beslissingen ingevolge de Ongevallenwet 1901 of over die, welke zullen voortvloeien uit de Zeevisschers-Ongevallenwet 1905.

Artikel 89, *eerste lid.* Daar het bedrag van het dagloon de grootte der schadeloosstelling en der premie bepaalt, is het billijk om den belanghebbende het recht van beroep toe te kennen, indien de Commissie van aanslag met toepassing van het laatste lid van art. 13 het dagloon aanwijst. Dit geldt zoowel voor den werkgever, als voor den werkman (art. 92). De werkgever, vie geen genoegen neemt met de taxatie van de commissie dan aanslag betreffende de vaststelling van zijne jaarlijksche inkomsten, kan die taxatie aan het oordeel van den rechter onderwerpen.

Artikel 91, *c en d.* Wanneer de werkgever aan de commissie van aanslag den toegang tot zijne onderneming weigert of indien hij weigert voor de commissie te verschijnen, indien deze hem daartoe oproept, verliest hij zijn recht van beroep.

HOOFDSTUK X.

Van het toezicht.

Artikel 95. De alhier genoemde plaatselijke commissiën zijn ingesteld om dezelfde redenen als de commissiën, bedoeld in artikel 86 der Ongevallenwet 1901 en zijn op dezelfde wijze samengesteld. De leden zijn, behalve de voorzitter, werkgevers en werklieden in de landbouwbedrijven. Hare taak is dezelfde als die der commissiën der Ongevallenwet 1901, terwijl tevens aan haar de bevoegdheid is toegekend bezwaarschriften in te dienen tegen de lijst der dagloonen. (art. 7).

HOOFDSTUK XI.

Van den invloed van de verzekering op het burgerlijk recht.

Artikel 97 (*laatste lid*). In het ontwerp zijn de dagloonen der verzekerden gefingeerd en zullen zoodanig berekend moeten worden, dat daarbij de Zondagen en algemeen erkende Christelijke feestdagen niet in aanmerking komen, aangezien over

die dagen ook geene schadeloosstelling wordt uitgekeerd. Bij de bepaling dus van het loon, dat meer bedraagt dan f 4 per dag, dienen ook deze Zondagen en feestdagen niet medegerekend te worden.

HOOFDSTUK XII.

Van de aansprakelijkheid van den Staat en van het beheer der middelen.

Artikel 99. Voor de toelichting op dit artikel zij verwezen naar bladz. 10.

Artikel 100. Het verleenen van dit voorschot is noodzakelijk, omdat de Bank bij den aanvang der verzekering niet over voldoende kasmiddelen zal beschikken en ingevolge artikel 99 geen gebruik mag maken van de middelen, welke zij uit anderen hoofde onder zich heeft.

Artikel 101. De invoering der verzekering voor de landbouwbedrijven zal de administratie der Bank verzwaren. De bezoldiging der ambtenaren, welke daarvoor noodig zijn, komen volgens het bepaalde van artikel 93, laatste lid, der Ongevallenwet 1901, voor de helft ten laste van het Rijk en voor de andere helft ten laste van de werkgevers in de landbouwbedrijven. Er dient nu bepaald te worden, welke ambtenaren ten laste van de in dit ontwerp geregelde verzekering gebracht kunnen worden, aangezien de helft hunner bezoldiging behoort tot de kosten uit deze verzekering voortvloeiende en niet gebracht mag worden ten laste der overige verzekeringen, welke door de Bank worden uitgevoerd.

HOOFDSTUK XIV.

Overgangsbepaling.

Evenals in het ontwerp Zeevisschers-Ongevallenwet 1905 zijn hier de bepalingen der artikelen 108, 109 en 110 der Ongevallenwet 1901 niet overgenomen, daar de uitvoering dier artikelen in de practijk groote moeielijkheden heeft opgeleverd, welke in eene wettelijke regeling niet gemakkelijk zijn te ondervangen. Dat de belangen van de werkgevers door niet opname van bedoelde artikelen in dit ontwerp zullen worden geschaad, behoeft niet te worden gevreesd, daar gewoonlijk de in die artikelen bedoelde overeenkomsten voor niet langen tijd worden aangegaan en de belanghebbenden tot het tijdstip, waarop dit ontwerp in werking zal treden, voldoende tijd hebben hunne polissen zoodanig in te richten, dat de verzekering vervalt bij het in werking treden der wet.

HOOFDSTUK XV.

SLOTBEPALINGEN.

Artikel 117. Artikel 1 kan niet eerder in werking treden dan nadat de voorbereidende maatregelen tot uitvoering der verzekering zijn getroffen.

Een overzicht van de buitenlandsche wetgeving ten aanzien van de verzekering tegen geldelijke gevolgen van bedrijfsongevallen in den landbouw is als bijlaag bij deze Memorie gevoegd.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

KUYPER.

BIJLAGE VAN DE MEMORIE VAN TOELICHTING.

OVERZICHT van de wettelijke regeling der landbouw-ongevallenverzekering in het buitenland.

Behalve in Duitschland, bestaat in de andere landen geene afzonderlijke regeling der landbouwongevallenverzekering. Deze verzekering is in die landen òf niet geregeld òf geheel of gedeeltelijk opgenomen onder de ongevallenverzekering der industrieele bedrijven.

Zoo is in **Oostenrijk** de land- en boschbouwongevallenverzekering voor een gedeelte opgenomen in de wet van 28 December 1887, welke wet de verplichte ongevallenverzekering regelt voor de arbeiders in de industrieele bedrijven. Artikel 1 dier wet bepaalt, onder meer, dat verzekerd zijn de arbeiders en beambten werkzaam in de land- en boschbouwondernemingen, waarin stoomketels of dergelijke krachtwerktuigen gebezigd worden welke door eene oorspronkelijke drijfkracht (wind, water, stoom, lichtgas, heete lucht, electriciteit enz.) of door dieren in beweging worden gebracht. Dit geldt echter niet voor ondernemingen, waarin slechts voorbijgaand een krachtwerktuig wordt gebezigd, dat geen deel uitmaakt van de onderneming. Wordt in eene land- of boschbouwonderneming een krachtwerktuig dat behoort tot de onderneming, op zoodanige wijze gebruikt, dat slechts een bepaald aantal personen bloot staat aan het gevaar van dat werktuig, dan bepaalt zich de verzekering tot hen, die aan dat gevaar blootstaan.

Ten aanzien van de schadeloosstellingen, de loonberekening, het opbrengen der middelen tot dekking der uitgaven, het onderzoek en de aangifte der ongevallen, benevens de organisatie der verzekering gelden voor het verzekeringsplichtige landbouwbedrijf dezelfde regelen als voor de industrieele bedrijven.

In **Frankrijk** bestaat eene wet van 30 Juni 1899, welke voor een gedeelte der land- en boschbouwbedrijven enkele bepalingen

geeft. Voor het overige geldt voor die land- en boschbouwbedrijven dezelfde wet — wet van 9 April 1898 — welke de ongevallenverzekering van tal van industrieele bedrijven regelt. De wet van 30 Juni 1899 heeft voor den landbouwer bepaald, dat de ongevallen, veroorzaakt door het gebruik van landbouwmachines, bewogen door mechanische drijfkracht en waarvan door of ter zake van den arbeid de personen, wie zij ook mogen zijn, gebezigd tot begeleiding van die motoren of machines, het slachtoffer worden, ten laste komen van den exploitant van bedoelden motor. Als exploitant wordt beschouwd de natuurlijke of rechtspersoon, die den motor bestuurt of door zijne ondergeschikten doet besturen. Indien de getroffene geen loon trekt of geen vast loon verdient, wordt de verschuldigde schadeloosstelling berekend, overeenkomstig de tarieven der wet van 9 April 1898, naar het gemiddelde loon der landbouwarbeiders der gemeenten.

Behalve in het hier boven omschreven geval is de wet van 9 April 1898 niet van toepassing op den landbouw. Deze wet legt den ondernemer geen verzekeringsdwang op, maar verplicht hem om zijne werklieden, die door een bedrijfsongeval worden getroffen, schadeloos te stellen.

Evenals de Fransche wet bepaalt de **Deensche** wet van 7 Januari 1898, welke in hoofdzaak de ongevallenverzekering in industrieele bedrijven regelt, zich er toe de persoonlijke verplichting van den werkgever om den werkman schadeloos te stellen voor de geldelijke gevolgen van een bedrijfsongeval, te verscherpen. Onder deze wet valt, behalve tal van met name genoemde industrieele bedrijven, ook elk bedrijf, waarbij machines gebruikt worden, die door krachtwerktuigen van zoodanigen aard bewogen worden, dat het bedrijf onder het fabriekstoezicht volgens de wet van 12 April 1889 valt. Op grond van deze bepaling kan het voorkomen, dat een gedeelte der landbouwbedrijven onder de regeling der ongevallenverzekering valt.

Onder de **Belgische** Ongevallenwet van 24 December 1903, vallen, behalve tal van industrieele bedrijven, ook de landbouwbedrijven, indien in de onderneming, waarin het landbouwbedrijf wordt uitgeoefend, gewoonlijk ten minste drie werklieden werkzaam zijn. Tevens vallen onder die wet het boschbouwbedrijf en in het algemeen die bedrijven, waarin machines, welke door andere dan door menschelijke of dierlijke kracht bewogen worden, geregeld gebezigd worden. Afzonderlijke bepalingen voor land- en boschbouw ten aanzien der schadeloosstellingen, de premieheffing, de organisatie enz. kent deze wet niet.

In **Zwitserland** bestaat geene afzonderlijke landbouwongevallenverzekering. Volgens de wet van 5 October 1899, welke

èn de ziekte- èn de ongevallenverzekering regelt, wordt een ieder, die volgens de bepalingen der wet onder de verplichte ziekteverzekering valt, verzekerd tegen de geldelijke gevolgen van alle lichamelijke ongevallen (dus niet alleen bedrijfsongevallen) voor zoover deze den dood of een blijvend lichamelijk nadeel of een langer dan zes weken durende ongesteldheid veroorzaken. Verzekerd zijn alle mannelijke en vrouwelijke personen boven den leeftijd van 14 jaren, die in inlandsche bedrijven, de huisindustrie daaronder begrepen, in eene dienstbetrekking werkzaam zijn. De dienstbetrekking moet ten minste eene week duren. De kantons en verzekeringsdistricten zijn bevoegd den verzekeringsplicht uit te breiden tot den daglooner en anderen, die afwisselend bij derden werkzaam zijn en tot de zelfstandig werkzamen in de huisindustrie, mits genoemde personen ouder zijn dan 14 jaren. Voor de landbouwbedrijven gelden ten aanzien van de schadeloosstellingen enz. dezelfde regelen als voor de overige bedrijven.

In **Italië** regelt de wet van 17 Maart 1898, herzien bij de wet van 29 Juni 1903, de ongevallenverzekering van de industrieele bedrijven. Slechts dan valt een landbouwarbeider onder die wet, indien hij werkzaam is bij landbouwmachines, welke door een motor of door andere beweegkracht worden bewogen. Hetzelfde geldt voor den werkman, die werkzaam is bij het bedienen van kanonnen of andere dergelijke werktuigen tot afwering van den hagel.

Onder de **Spaansche** wet van 30 Januari 1900, welke de ongevallenverzekering der industrieele bedrijven regelt, valt ook het land- en boschbouwbedrijf, wanneer daarbij gebruik wordt gemaakt van een motor, welke door andere dan door menschelijke kracht in beweging wordt gebracht. De verantwoordelijkheid van den werkgever strekt zich echter in dat geval niet verder uit dan tot de ongevallen overkomen aan het personeel, dat blootgesteld is aan het gevaar dier machines.

Duitschland. De landbouwongevallenverzekering is aldaar geregeld bij de wet van 5 Mei 1886, gewijzigd bij de wet van 30 Juni 1900.

Omvang der verzekering. Verzekerd zijn alle werklieden en beambten in land- en boschbouwondernemingen, de laatstgenoemde personen alleen, indien hunne verdiensten niet hooger zijn dan 3000 mark. De verzekering is niet beperkt tot de eigenlijke land- en boschbouwwerkzaamheden maar omvat ook de nevenbedrijven, welke samenhangen met het eigenlijke land- en boschbouwbedrijf, zooals de werkzaamheden verricht om de producten uit het bedrijf verder te bewerken, of om den bodem te veredelen of geschikt te maken voor bebouwing. Ook valt hieronder het

herstellen of onderhouden van wegen, dijken, kanalen, waterkeeringen, wanneer deze werkzaamheden door den ondernemer zelf — dus niet door derden, die van die werkzaamheden hun bedrijf maken — worden verricht. Onder de wet vallen niet de mijnen, enz. evenmin de ondernemingen welke wegens haren omvang of wegens hare bijzondere inrichting geacht kunnen worden te behooren tot de ondernemingen, welke vallen onder de Gewerbe-Unfallversicherungsgesetz.

Aan de wetgeving der Staten is overgelaten te bepalen in welken omvang de werkgevers verzekerd zullen zijn of in welken omvang de familieleden van den werkgever van de verzekering uitgesloten zullen zijn.

Onder het begrip landbouwbedrijf valt ook het bedrijf van tuinman (bloemkweekerijen, bloemenhandel, zaadkweekerijen).

Bij de statuten kan de verzekeringsplicht uitgebreid worden tot den ondernemer, wiens jaarverdienste 3000 Mark niet te boven gaat of die gewoonlijk niet meer dan twee werklieden in zijn dienst heeft alsmede tot de beambten, wier jaarverdienste 3000 Mark te boven gaat. Ondernemers, wier jaarverdienste 3000 Mark niet te boven gaat of die gewoonlijk niet meer dan twee werklieden in hun dienst hebben, hebben het recht zich zelf te verzekeren.

Loonberekening. Voor het vaststellen der rente van de beambten wordt als grondslag genomen de jaarverdienste van den getroffene over het jaar vóór het ongeval. Als jaarverdienste geldt — indien zij niet kan berekend worden uit wekelijksche vaste bedragen — het driehonderdvoud van het gemiddelde dagloon. In bedrijven, waarin gewoonlijk langer of korter dan 300 dagen per jaar gewerkt wordt, wordt het werkelijk aantal arbeidsdagen als grondslag genomen.

Was de getroffene geen vol jaar in de onderneming werkzaam dan wordt de rente berekend naar de jaarverdiensten van gelijksoortige beambten. Is zulks niet mogelijk, dan wordt als jaarverdienste beschouwd het driehonderdvoud van het gemiddelde dagloon, dat de getroffene heeft verdiend over de dagen waarop hij in het voorafgaande jaar heeft gewerkt.

Voor de berekening der rente van werklieden geldt als jaarverdienste de verdienste, welke een land- of boschbouwarbeider gemiddeld per jaar in het land- of boschbouwbedrijf ter plaatse verdient. Het bedrag van de gemiddelde jaarverdienste wordt door de „höhere Verwaltungsbehörde" afzonderlijk voor mannen en vrouwen, jeugdige en volwassen arbeiders, vastgesteld. De „untere Verwaltungsbehörde" dient hieromtrent van advies na een deskundige uit de kringen der werkgevers en werklieden te hebben gehoord. Het loon kan verschillend worden vastgesteld voor land- en voor boschbouwarbeiders.

Voor den verzekerden ondernemer geldt als jaarverdienste

hetgeen door land- en boschbouwarbeiders gemiddeld per jaar wordt verdiend.

Onder loon zijn in het algemeen ook begrepen: tantièmes, uitkeeringen in natura enz.

Schadeloosstellingen. Van het begin der veertiende week af ontvangt de getroffene eene rente van ten hoogste 66²/₃ pct. van zijn jaarverdienste al naar gelang van de mate van ongeschiktheid tot werken. Tevens heeft hij recht op geneeskundige behandeling. De rente kan tot 100 pct. worden verhoogd indien de getroffene in zoodanige mate invalide is, dat hij door een ander verpleegd en geholpen moet worden.

Bij overlijden van den getroffene ontvangen zijne nagelaten betrekkingen een rente, welke voor de gezamenlijke betrekkingen hoogstens 60 pct. van de jaarverdienste van den overledene bedraagt.

Tevens hebben zij aanspraak op een begrafenisgeld. Gedurende de eerste dertien weken na het ongeval komt de getroffene ten laste van de ziekenkas.

Organisatie. De verzekering wordt uitgevoerd door Berufsgenossenschaften, waarvan de werkgevers de leden zijn. Er worden statuten voor de Berufsgenossenschaft vastgesteld, terwijl de dagelijksche leiding van zaken in handen is gelegd van een bestuur gekozen uit de leden der Genossenschaft.

Het opbrengen der middelen tot dekking. De middelen worden volgens het Umlageverfahren opgebracht, zoodat ieder jaar door de gezamenlijke werkgevers de in dat jaar benoodigde middelen moeten worden opgebracht. De omslag over de werkgevers kan op twee manieren geschieden: 1°. naar de mate van het bedrijfsgevaar in verband met de hoogte der loonen en de arbeidsbehoefte der onderneming, en 2°. door heffing van opcenten op de directe Staats- of gemeentebelastingen.

Voor de toepassing van het eerstgenoemde stelsel wordt een gevarentarief vastgesteld, dat elke vijf jaren wordt herzien, terwijl van elke onderneming met inachtneming van het aantal aldaar werkzame werklieden en den duur hunner werkzaamheden, het aantal arbeidsdagen geschat wordt, welke jaarlijks gemiddeld noodig zijn om de onderneming te exploiteeren. Voor de schatting der arbeidsbehoefte verleenen de gemeentebesturen hare medewerking door op te geven hoevele arbeiders in de onderneming werken, welke ondernemingen verzekeringsplichtig zijn enz. Vaste arbeiders worden op driehonderd werkdagen per jaar geschat; de arbeidsdagen der vrouwen worden in verhouding tot hare jaarverdienste omgezet in arbeidsdagen van mannen. Voor ondernemingen, waarin gewoonlijk niet meer dan 5 verzekerde personen werkzaam zijn, kan bij statuut worden bepaald, dat een vast bedrag naar een bepaalde maatstaf zal worden betaald.

De schatting der arbeidsbehoefte en de indeeling in gevarenklassen geschiedt door de organen van de Berufsgenossenschaft. Bezwaren kunnen worden ingebracht bij eene commissie uit de Berufsgenossenschaft en in hoogste instantie bij het Reichs-Versicherungsamt. De bijdrage wordt berekend naar de gevarenklasse, de geschatte arbeidsbehoefte en het gefingeerde loon, zooals dit laatste op de bovenomschreven wijze is vastgesteld.

De statuten kunnen bepalen, dat de bijdragen van de werkgevers geheven kunnen worden door middel van opcenten op de Staats- en gemeentebelasting, wanneer de heffing naar de arbeidsbehoefte ondoelmatig blijkt. Worden de bijdragen geheven naar den maatstaf van de grondbelasting dan kan worden bepaald, dat de bijdrage geïnd zal worden van hem, die de grondbelasting betaalt. Deze kan — indien hij geen verzekeringsplichtige werkgever is — de betaalde bijdrage terug vorderen van hem, die eigelijk de bijdrage had moeten betalen.

De bijdragen van de werkgevers geheven worden door middel van de gemeentebesturen aan de Berufsgenossenschaften betaald.

Aangifte en onderzoek der ongevallen. De aangifte van het ongeval geschiedt door den werkgever bij de plaatselijke politie en bij het orgaan der Berufsgenossenschaft, aangewezen bij de statuten. De plaatselijke politie stelt een onderzoek in naar het ongeval.

Betaling der schadeloosstellingen. De uitbetaling der schadeloosstellingen geschiedt door middel van het postkantoor van de woonplaats van den rentetrekker.
